Myntforhold og Udmyntninger

i Danmark indtil 1146.

Avec un résumé en français:

Histoire monétaire du Danemark jusqu'en 1146.

Af

P. Hauberg.

Med 13 Tavler.

D. Kgl. Danske Vidensk. Selsk. Skr., 6. Række, historisk og filosofisk Afd. V. 1.

Kjøbenhavn.

Bianco Lunos Bogtrykkeri.

1900.

Det var oprindelig min Tanke, at nærværende Arbejde skulde have omfattet Tiden indtil Valdemar Sejers Død, Aar 1241, og sluttet sig til en tidligere Afhandling i «Aarbøger for nordisk Oldkyndighed og Historie» 1884, om vore saakaldte «Borgerkrigsmynter». Under Udarbejdelsen viste det sig imidlertid, at det vilde være rigtigere ikke at medtage Aarhundredet efter Erik Lams Regjering, men at afslutte med Aar 1146. Landets Myntvæsen kommer nemlig ved den Tid ind i en ny Periode, og Forholdene, saavel hvad Mynterne som Fundene angaar, blive anderledes end tidligere, hvilket medfører, at Materialet bliver væsentlig forskjelligt fra den ældre Periodes og af den Grund vil fordre en anden Plan end den, der her er fulgt.

Over de i det Følgende behandlede, tidlige Perioder spreder Historien kun et sparsomt Lys for vort Myntvæsens Vedkommende. Men selv om vi maa hente vor Kundskab om næsten alle Enkeltheder i dets Udvikling fra Fundene og Mynterne, maa de numismatiske Forhold dog bestandig betragtes mod den Baggrund, som dannes af de historiske Kjendsgjerninger, og ved Undersøgelsen maa der overalt, hvor det er muligt, tages Hensyn til disse. Det, paa Grund af Numismatikens flersidige Natur, uensartede Stof har saaledes maattet tilvejebringes, dels gjennem historiske Studier, dels gjennem Undersøgelser af Myntfundene og selve Mynterne; det samler sig i Slutningen af Arbejdet i en, saavidt muligt, kronologisk ordnet Beskrivelse af vore kjendte Mynttyper, grupperede efter de forskjellige Myntsteder. I dette Afsnit har jeg søgt at gjennemføre en hidtil manglende Ordning af vore Mynter i deres Rækkefølge, saaledes som denne paa Grundlag af det forhaandenværende Materiale kan antages at have været — for de forvirrede Mynttypers Vedkommende dog ofte kun efter et subjektivt Skjøn. Dette sidste Afsnit skiller sig væsentlig ud fra de tidligere ved at have en mere praktisk Bestemmelse, idet det tilsigter at kunne benyttes ved Ordningen af vore offentlige og private Myntsamlinger.

Fra forskjellige Sider har jeg modtaget Oplysninger og Bidrag til det her benyttede Materiale, dels fra private Samlere, som besidde Mynter af Interesse, dels fra Embedsmændene ved de offentlige Myntsamlinger i Broderrigerne. For den saaledes ydede værdi-

fulde Støtte bringer jeg herved min Tak. Særlig rigt Udbytte have Undersøgelserne givet i Stockholm, hvor Myntsamlingen og dens Arkiv ved Rigsantikvar H. Hildebrands Velvillie har staaet aabent for mig, og enhver ønsket Vejledning er blevet givet.

Ligeledes takker jeg Prof. Joh. Steenstrup og Prof. Kr. Erslev for den velvillige Interesse, de have vist dette Arbejde ved at støtte dets Fremkomst, og for de Oplysninger, hvormed de have bistaaet mig.

Endelig bringer jeg Direktionen for den Hjelmstjerne-Rosencroneske Stiftelse min ærbødige Tak for den Understøttelse, den har tilstaaet mig til dette Skrifts Udarbejdelse.

Frederiksberg, November 1900.

P. Hauberg.

Indhold.

Side

I. Romersk Mynttilførsel. Normannertogenes Indflydelse 7
II. Myntfund i Skandinavien, fra 8de Aarh. indtil 1146 20
III. Danmarks Mynthistorie indtil 1146 35
IV. Myntretten 61
V. Myntsteder 67
VI. Myntembedsmænd 80
VII. Typer og Forbilleder 106
VIII. Myntregning 143
IX. Fund af dansk Mynt indtil 1146 161
X. Danske Mynttyper indtil 1146 183

Résumé: Histoire monétaire du Danemark jusqu'en 1146 235
Tilføjelser og Rettelser.

I.

Romersk Mynttilførsel. Normannertogenes Indflydelse.

I en forholdsvis sildig Tid naaede de skandinaviske Folk til et saadant Kulturtrin, at et ordnet Myntvæsen lod sig indføre hos dem. Skjøndt Sydens Kultur fandt Vej op til Nordboerne, og Handelslivet trængte sig frem til dem og gjennem lange Tider spredte store Mængder af præget Mynt ud iblandt dem, skulde der dog endnu hengaa adskillige Aarhundreder, førend Folkene vare modnede til et saadant Fremskridt som selv at præge Mynt.

De tidligste Spor af Mynttilførsel fra Syden op til Nordeuropa træffes i Fund af enkelte græske og romerske Mynter fra Tiden før Kejser Augustus [1]). Disse Fund ere dog for faa til at kunne have nogen Betydning for Paavisningen af Handelsforbindelser mellem Syden og Norden, men have forsaavidt Interesse, som de ere fremkomne i de Kystlande ved Østersøen, der gjennemstrømmes af de store Flodveie fra det østlige Mellemeuropa, Düna, Weichsel og Oder [2]). Mynter fra saa tidlig Tid synes dog ikke at være naaede over Østersøen til de skandinaviske Lande [3]), hvis Folk vistnok først i en noget sildigere Periode have gjort Bekjendtskab med Sydens Penge, efterat der i det romerske Keiserdømmes to første Aarhundreder havde udviklet sig et fredeligt Handelssamkvem mellem Romerriget og dets nordlige Nabofolk. Navnlig under de store Kejsere, Trajan, Hadrian, Antoninus Pius og Marcus Aurelius, spredtes store Summer af romersk Sølvmynt, Denarer, ud over Mellemeuropa og førtes i rig Mængde op til Østersølandene og videre over til Skandinavien [4]). Tilførslen til Norden af romersk Guld- og Kobbermynt var derimod ikke af nogen væsentlig Betydning [5]). Denartilførslen aftager stærkt under Keiser Commodus og standser i det væsentlige under Septimius Severus [6]). Efterhaanden dør den ganske hen, sandsynligvis paa Grund af Handelens Standsning under Kampene mellem Romerriget og de germanske Folk [7]).

---

[1]) Aarbøgor for nord. Oldkyndighed og Historie. 1894. Pag. 365.

[2]) Jvf. Zeitschrift f. Ethnologie. XXIII. Pag 223–228.

[3]) 1875 fandtes i Bodilsker paa Bornholm en græsk Sølvmynt fra Aradus (Mionnet. V. 458), Mns. Nr. C. 5076, og 1893 i Kjøge en græsk Kobbermynt fra Syrakus (Ramus 121). Nogen særlig Betydning tør man dog ikke tillægge disse Fund.

[4]) Jvf. O. Montelius. Från jernåldern. 1869. Pag. 18. — Jvf. Samme. Sveriges förbindelse med andra länder i förhistorisk tid. Pag. 10. 21. (Historiska studier. Festskrift tillägnad C. G. Malmström. 1897.)

[5]) Aarb. f. n. O. og H. 1894. Pag. 327.

[6]) Sammest. Pag. 339.

[7]) Sammest. Pag. 367.

Efter henved 200 Aars Forløb begynder der en ny Tilførsel af Mynt sydfra op gjennem Europa til Skandinavien. Det er nu ikke Sølvmynt, men øst- og vestromerske Guldmynter, Solidi, som føres hertil særlig i Tiden kort efter Romerrigets Deling, Aar 395, og indtil omtrent Aar 510 [1]. Denne Tilførsel synes ikke at have været begrundet i de romerske Rigers Handelsforbindelser, men hovedsagelig at skyldes de umaadelige Pengeafgifter, som Romerrigerne maatte betale for at opnaa et taaleligt Forhold til deres barbariske, nordlige Naboer, fra hvem Pengene spredtes videre ud [2]. Efterat de ødelæggende Kampe paa Folkevandringens Tid havde standset alt fredeligt Samkvem, døde Forbindelsen med de nordlige Lande efterhaanden hen, og dermed ophørte Pengetilførslen til Skandinavien [3].

Fra det samlede Skandinavien kjendes (indtil 1898) 124 Denarfund med tilsammen 5915 Mynter og 243 Solidusfund med 496 Mynter. Denarfundenes Fordeling er følgende: Danmark (de skaanske Lande medregnede) 38 Fund med 1629 Mynter, Sverig 80 Fund med 4278 Mynter (deraf Gulland 68 Fund med 4121 Mynter) og Norge 6 Fund med 8 Mynter. Solidusfundene ere fordelte saaledes: Danmark 67 Fund med 219 Mynter, Sverig 167 Fund med 268 Mynter (deraf Øland 88 Fund med 144 Mynter) og Norge 9 Fund med enkelte Mynter [4]. Fundenes Forekomst viser, at Handelsforholdene allerede paa den Tid have været af en vexlende Natur. Medens saaledes Gulland har en afgjort Overvægt i Denarperioden, er dette ikke Tilfældet i Solidusperioden, hvor Øland kan opvise langt det største Antal Fund [5].

Det Pust af Civilisation, som i de to Perioder naar op til Norden, hendør efterhaanden og efterlader kun ringe Spor. Den eneste blivende Betydning, som disse Handelsforbindelser kunne antages at have havt, er den, at de have skaffet Skandinaverne et ordnet Vægtsystem, der har havt sit Grundlag i det romerske, men som i Tidens Løb har udviklet sig i en fra dette forskjellig Retning. Der kan nemlig paavises en sikker Overensstemmelse mellem den romerske og den ældste nordiske Vægt. Det Kjendskab, Nordboerne fik til Brugen af Penge og til ordnede Myntforhold, synes kun at have været af en ganske forbigaaende Natur og ikke at have efterladt andre Spor end enkelte Vægtbetegnelser, der ere opstaaede af latinske Ord og senere overførtes til Myntbenævnelser, saaledes »Penning« muligvis af »pendere« og »Øre«, »ora« (oldn. eyrir, pl. aurar) af »aureus« [6]. Selv om de romerske

[1] Jvf. Aarb. f. n. O. og H. 1894. Pag. 362 — H. Hildebrand. Från äldre tider. Pag. 62.

[2] Jvf. O. Montelius. Sveriges förbindelse med andra länder i förhistorisk tid. Pag. 9. (Historiska studier. 1897.)

[3] Aarb. f. n. O. og H. 1894. Pag. 368.

[4] Jvf. Sammest. Pag. 341, 361. — Sammest. 1880. Pag 149 o.F. (I. Undset. Fra Norges ældre Jernalder).

[5] Sammest. 1894. Pag. 363.

[6] Den romerske Guldmynt kaldes i den ældre Kejsertid »aureus«, med underforstaaet »nummus« eller »denarius«, stundom »solidus«, hvilken Benævnelse senere, fra Konstantin den Stores Tid (306—337) bliver den almindelige. Jvf. Sabatier. Monnaies byzantines. I. Pag. 51.

Denarer og Solidi utvivlsomt have været benyttede i Norden som almindeligt Betalingsmiddel, vare Forholdene her dog endnu langtfra modnede tilstrækkeligt til, at de skandinaviske Folk kunde optage og selv iværksætte Foranstaltninger af saa civiliseret Beskaffenhed som Indførelsen af et ordnet Myntvæsen.

Efterat Forholdene i Syd- og Mellemeuropa ere komne i Ro med Folkevandringens Standsning, afløses de ødelæggende Kampe af den Fred, hvortil der trænges overalt, og efterhaanden arbejder Kristendommen sig frem over Riger og Lande, op over Sydtyskland og vesterpaa til Frankrig og England, og med den følger en Udvikling og Civilisation, som skaber Slægter og Folk med nyt Blik paa Livet og med et Levesæt, vidt forskjelligt fra det gamle.

Men imidlertid ligger Norden uberørt af denne Strømning, som endnu ikke formaar at gjennemtrænge Nordtysklands Barbarstammer. Skandinaviens Forbindelse med de sydligere Lande er fremdeles afbrudt, og nye Veje ere endnu ikke banede herop. Der mærkes intet Spor af Handelsvirksomhed; de fjerntliggende, mere civiliserede Rigers Varer og Penge gaa i andre Retninger og naa ikke hertil. Den isolerede Tilstand, hvori Skandinaverne saaledes leve, bidrager imidlertid til, at disse Folk, som endnu intet have prøvet, langtfra ere modnede til at berøres af det fredelige Pust, som gjennemstrømmer Omverdenen. Endnu bevares der iblandt dem Sagn og Minder om de Kampe, som have raset udenfor deres Hjemlandes Grænser; høje Tanker om de Rigdomme, som Fortidens Mænd have hjembragt fra de æventyrlige Farter ude i Verden, leve endnu i deres Forestillinger, og der gjærer Lyst og Mod i dem til at prøve deres Kræfter. De skandinaviske Lande, særlig Danmark, have paa denne Tid en meget tæt Befolkning [1]), og dennes stærke Tiltagen bidrager Sit til at fremkalde den almindelige Trang til at søge ud i Verden, som afføder den Række Togter, der med et fælles Navn kaldes »Normannertogene«, og hvis Veje gaa dels mod Øst, hvor Garderiges uendelige Sletter ligge aabne og ubevogtede, dels mod Vest, hvor de mindre haardføre Folk ofte kun vove en svag Modstand.

Det var væsentlig Skarer fra det østlige Sverig, fra Upland, Sødermanland og Østergøtland [2]), som drog over til Garderige, hvor de efterhaanden bleve vel kjendte, først under Navnet »Rus«, der en Tid blev den almindelige Benævnelse paa Nordboerne i hele Østen, noget senere under det almindelige »Varæger« (hos Grækerne »Varanger«, »Væringer«). I Midten af det 9de Aarhundrede nedsatte nordiske Folk, som kaldtes »Rus«, sig under Anførsel af Rurik og hans Brødre i Omegnen af Ladoga og Ilmen Søerne, altsaa i Nærheden af Volgas Kilder, og grundlagde en Stat med Novgorod, af Nordboerne kaldet

[1]) Joh. Steenstrup. Normannerne. I. Pag. 203 o. F.

[2]) V. Thomsen. Ryska rikets grundläggning genom Skandinaverna (Oversat af Dr. S. Söderberg). Pag. 70. — Dr. C. Schiemann, Russland, Polen u. Livland. I. Pag. 44 (Oncken. Allgem. Gesch.).

»Holmegaard«, som Hovedstad[1]. Dette var Begyndelsen til det Rige, hvis forskjellige Stammer snart kjendtes under den fælles Benævnelse Russer. Ruriks Efterfølger Oleg indtog Aar 882 Staden Kiev ved Floden Dniepr's mellemste Løb og gjorde den til sin Hovedstad[2]. Russerne vare herefter frygtede Naboer for det byzantinske Rige, hvis kejserlige Hovedstad var udsat for deres jevnlige Angreb indtil Aar 1043[3].

Det var imidlertid ingenlunde altid med ufredelige Formaal, at Russerne søgte til Konstantinopel. Dybt inde fra Landet sejlede hver Sommer russiske Kjøbmænd ned ad Floden Dniepr og over det sorte Hav til Staden med deres Varer, Pelsværk, Honning, Vox og Slaver[4], og gjorde ofte lange Ophold. Om Efteraaret drog de tilbage, da det var dem forbudt at overvintre der eller ved Dniepr's Munding[5]. De russisk-skandinaviske Kjøbmænd medtoge som Fragt fra Konstantinopel Guld- og Sølvbrokade, Silketøjer, Vin og Frugter[6] og førte disse Varer tilbage til deres nordlige Handelspladser, blandt hvilke Novgorod indtog langt den vigtigste Plads. Derimod have de ikke medbragt synderlig store Pengebeløb fra Konstantinopel. De byzantinske Mynter forekomme derfor i forholdsvis ringe Antal i Skandinaviens Fund. Grækerne selv vare ikke særlig foretagsomme; de synes ikke at være naaede længere op ad Dniepr end til Kiev[7]. Nestor fortæller, at den Vej, som fulgtes op gjennem Rusland, var langs med Dniepr's Løb og ned ad Lovat til Ilmen Sø og Novgorod. Derpaa fulgtes Volkhov til Ladoga Søen, og gjennem Neva naaede man ud til den finske Bugt og Østersøen[8].

Af stor Betydning var tillige Handelsforbindelsen med Orienten. De russisk-skandinaviske Kjøbmænd sejlede ned ad Volga til Bulgarernes Land[9], hvor de mødtes med arabiske Kjøbmænd, der fra det kaspiske Hav vare sejlede op ad Floden. Disse afkjøbte de nordiske Kjøbmænd deres Varer, Pelsværk, Uld, Fjer, Fiskeben og Tran[10], og betalte med arabisk (kufisk) Sølvmynt. Derimod synes Nordboerne og Russerne ikke at have gjort Indkjøb hos de arabiske Kjøbmænd; de bragte Penge og ikke Varer til Hjemmet. Skatte af arabisk Arbejde forekomme derfor hverken i russiske eller skandinaviske Fund, hvorimod de arabiske Penge findes i saa uhyre Antal[11]. Handelen var saaledes af en

---

[1] V. Thomsen. Ryska rikets grundläggning. Pag 91.
[2] Sammest. Pag. 91. — Schiemann. Ruszland, Polen u. Livland. I. Pag. 48.
[3] W. Heyd. Histoire du Commerce du Levant au moyen-âge. 1885. I. Pag. 69.
[4] V. Thomsen. Pag. 22. — Heyd. I. Pag. 71.
[5] Heyd. I. Pag. 70.
[6] Sammest. Pag. 72.
[7] Sammest. Pag 68.
[8] Sammest.
[9] V. Thomsen. Pag. 32.
[10] Heyd. I. Pag. 63.
[11] Sammest. Pag. 65.

ganske anden Beskaffenhed end den, der dreves sydpaa, hvor de russiske Kjøbmænd anvendte de tjente Penge til Indkjøb af Varer, hvilket har medført, at byzantinsk Mynt, som omtalt, i ringere Mængde førtes op gjennem Rusland og over til Skandinavien.

Jevnlig fulgte Russerne og Nordboerne Volgas Løb i hele dens Længde og kom ud til det kaspiske Hav [1]. I Begyndelsen af det 10de Aarhundrede havde de en Handelskoloni ved Flodens Udmunding, i Itil, Khazarernes Hovedstad [2].

Novgorod var, som sagt, Hovedsædet for den russiske Handel. Her mødtes Kjøbmænd fra de forskjellige fjerntliggende Egne med hverandre: Russere, som kom dels fra Konstantinopel dels fra det kaspiske Hav og Volgapladserne, og Skandinavere, der kom fra deres Hjemlandes Handelssteder, blandt hvilke Birka paa Bjørkø i Mælaren og Hedeby (Slesvig) vare de betydeligste [3].

Umaadelige Beløb af arabiske Penge, mellem hvilke blandede sig endel persisk og bulgarsk Mynt, førtes i Tidernes Løb ind gjennem Rusland [4]. Der fortælles, at den russiske Kjøbmand havde den Skik, naar han havde faaet samlet 10,000 Dirhemer (arabiske Sølvpenge), at lade gjøre en Halskjæde af Sølv eller Guld til sin Hustru og senere fremdeles en for hvert 10,000, og at ofte en russisk Kvinde bar en Mængde Kjæder om Halsen [5]. En stor Part af de saaledes tjente Penge vandrede efterhaanden over til Skandinavien. Navnlig paa Gulland er der blevet gjort store og rige Fund af dem; Øen var allerede den Gang Hovedpunktet for Østersøsejladsen.

Tiden for Tilstrømningen fra Skandinavien til Rusland falder fra Midten af det 9de Aarhundrede indtil Begyndelsen af det 11te Aarhundrede; efterhaanden dør da Bevægelsen hen. Aar 1043 omtales Varægerne sidste Gang som Hjælpetropper i den russiske Hær [6]. Skandinaverne vedligeholdt dog endnu en lang Tid et stadigt Handelssamkvem med Novgorod. Endnu i det 12te Aarhundrede havde Gullænderne deres Gildesal her, ligesom der fandtes en varægisk Kirke i Staden; men Handelen var da kun indskrænket til de nordligere, russiske Landstrækninger. For Skandinaverne tabte Novgorod efterhaanden ganske sin Betydning, og i det 13—14de Aarhundrede gled omsider Stadens Handel over i Hansestædernes Hænder [7].

Efter de historiske Beretninger kan Tiden for Tilførslen af arabisk Mynt til Skandinavien sættes til Tidsrummet Aar 850—1000, hvilket nøje stemmer med de Oplysninger,

[1] Jvf. V. Thomsen. Pag. 33. — Schlemann. l. Pag. 40. — Heyd. I. Pag. 61.
[2] Heyd. I. Pag. 67.
[3] Heyd. I. Pag. 63.
[4] Jvf. V. Thomsen. Pag. 77.
[5] V. Thomsen. Pag. 38.
[6] V. Thomsen. Pag. 109.
[7] V. Thomsen. Pag. 109—110.

som Fundene give. Den yngste kufiske Mynt, der vides at være fundet i Skandinavien, er fra Aar 1010[1]).

Det kunde synes troligt, at en Del af de til Norden komne Pengeskatte kunde være hjembragt sydfra af »Væringer«, den Livvagt af Nordboere, som de byzantinske Kejsere omgav sig med. De Pengebeløb, som Væringerne modtog i Sold, og hvoraf de kun kunne have ført en Del hjem med sig, maa dog have været forsvindende i Forhold til den Pengemasse, som naaede hertil. Desuden vedbliver Benyttelsen af disse nordiske Lejetropper længe efter den arabisk-byzantinske Myntperiodes Ophør i Norden. Endnu i Slutningen af det 11te Aarh. gjorde Nordboerne Krigstjeneste i Konstantinopel[2]). Men paa den Tid laa forlængst de til Norden bragte byzantinske og kufiske Pengeskatte nedgjemte i Jordens Skjød.

Den langt overvejende Del af de fra Rusland til Norden førte Pengebeløb har sikkert været samlet ved Handel[3]), og Skandinavernes Færd i Garderige, efterat Forholdene vare bragte i Ro, synes at have havt en fredelig Karakter, vidt forskjellig fra den, som de samtidige Normannertog vesterpaa havde. Ogsaa disse skaffede uhyre Rigdomme i Nordboernes Besiddelse, langt større end dem, de østlige Tog indbragte; men Opnaaelsen af disse Rigdomme kostede de sørgeligste Ulykker og fremkaldte en langvarig Fortvivlelsens Tilstand over Folk og Riger. I Vesteuropa spille Normannerne en lignende, ødelæggende Rolle som tidligere Gother, Vandaler og Hunner i Syden.

England var det Rige vesterpaa, hvortil Vikingerne først styrede deres Kurs. Hidtil havde Nordsøen og Kanalen været befarede af fredelige Fartøjer for Handelens og Fiskeriets Skyld; men i Aaret 793[4]) viste der sig pludselig paa Englands Sydkyst fremmede Skibe, hvis Besætninger vare rustede til Kamp, og hvis Maal var Ufred. Angrebene gjentoges derefter med længere og kortere Mellemrum og bleve efterhaanden hyppigere. I det 9de Aarhundrede hærgedes og plyndredes der Aar efter Aar paa Englands Kyster, hvis Byer, Kirker og Klostre afbrændtes og lagdes øde. Umaadelige Rigdomme hjemsendtes, og uerstattelige Skatte gik tabt under Barbarernes Hænder. Ikke sjelden led Vikingerne store Nederlag; men Sejren var næsten altid dyrekjøbt, og Nordboernes Mandefald erstattedes hurtig ved ny Tilgang hjemmefra.

I Aaret 850—851[5]) gaa Vikingerne første Gang i Vinterkvarter i England, og efterhaanden ophøre de helt med at sejle hjem om Vinteren og søge at vinde fast Fod i

[1]) Tornberg. Numi cufici. Pag. 257.
[2]) V. Thomsen. Ryska rikets grundläggning. Pag. 96.
[3]) Heyd. Hist. du Commerce du Levant. I. Pag. 60.
[4]) Joh. Steenstrup. Normannerne. II. Pag. 9. — Jvf. Sammest. Pag. 16. og C. F. Keary. The Vikings in Western Christendom. 1891. Pag. 126. 127.
[5]) Steenstrup. II. Pag. 44. 54. — Keary. Pag. 274

det hærgede Land. Aar 866[1]) indtages og plyndres Staden York; derved kommer en Del af Northumberland i de Danskes Magt. Sejrrigt trænge de videre frem og bemægtige sig efterhaanden Herredømmet i Mercia og Østangel, saaledes at det samlede Landomraade, der fik Navnet »Danelag«, ved Aaret 875 er i deres Besiddelse[2]).

Under disse ulykkelige Forhold i England findes der dog en Konge, som ikke taber Modet. Med Klogskab og Tapperhed samler Alfred den Store Angelsaxerne til forenet Modstand, og efter mange Kampe lykkes det ham i Aaret 878 at overvinde Vikingernes Anfører Gudrum[3]), men han maa dog anerkjende de Danskes Herredømme i Danelagen. Nordboernes Angreb paa Sydengland fortsættes imidlertid, indtil Kampen mod dem optages med Held af Alfreds Søn Edvard, som efterhaanden trænger Normannerne tilbage og tiltvinger sig Magten i Østangel Aar 918, det følgende Aar i Mercia[4]) og senere tildels i Northumberland. Om dette sidste Rige kjæmpes der med skiftende Held indtil Aar 954[5]), da den norske Konge Erik Blodøxe forjages derfra og Normannernes Herredømme i England for længere Tid bliver brudt.

Ved Aaret 980 dukke paany danske Vikingeskarer frem ved Englands Kyster[6]) og fare hærgende frem som tidligere. England er nu saa ulykkeligt at styres af en uduelig Regent, Ethelred II, den Raadvilde, der ikke formaar at modstaa de Angreb, som med stor Vægt føres mod hans Rige af Olaf Trygvesøn[7]) Aar 991 og tre Aar senere af Olaf og den danske Konge Svend Tveskjæg i Forening[8]). Forat skaffe sig Fred maa Ethelred betale uhyre Summer, »Danegjæld«, til Vikingerne; men Kong Svend fortsætter desuagtet sine Plyndringer og Pengeudpresninger. Aar efter Aar ankomme nye Vikingeskarer, og Ethelred har ingen anden Udvej end at betale uhyre Summer forat afværge de truende Plyndringer. Trykket og truet fra alle Sider flygter han omsider over til Normandiet, og Kong Svend anerkjendes Aar 1013 som Englands Konge.

Efter Svends Død det følgende Aar arver Knud den Store sin Faders Fordring paa England. Det lykkes vel Ethelred at erhverve sit tabte Rige tilbage; men Aar 1016 dør han, og Knud kommer derefter i Besiddelse af Englands Trone. Hermed ere Normannertogene til England tilende, og mere fredelige Tilstande oprinde for dette Land, hvor Magten efter Knuds Sønners Død gaar over til Ethelreds Søn Edvard Confessor Aar 1042.

Ogsaa til det skotske Rige og til Irland udstrakte Vikingerne deres Angreb; men

---

[1]) Steenstrup. Normannerne. II. Pag. 56.
[2]) Sammest. II. Pag. 72.
[3]) Sammest. II. Pag. 74.
[4]) Sammest. III. Pag. 52.
[5]) Sammest. III. Pag. 88.
[6]) Sammest. III. Pag. 221.
[7]) Sammest. III. Pag. 228
[8]) Sammest. III. Pag. 240.

det synes dog væsentlig at have været Nordmænd, som spillede en Rolle her[1]. De Danskes Erobring af England blev uden Indflydelse paa Forholdene i Irland, hvortil Knud den Store ikke fik udvidet sit Herredømme.

Samtidig med Vikingernes Angreb paa England hjemsøgtes ogsaa Fastlandets Kyster. Farten ned over Nordsøen langs med Jyllands Vestkyst til Saxlands, Frislands og Flanderns Kystegne og op ad de nedre Flodløb af Elben, Weser, Rhinen, Maas og Schelde var velkjendt af Nordboerne, som i Handelsanliggender kom til Hamborg, Bremen, Utrecht, Dorestad, Antwerpen, Gent og andre allerede dengang betydelige Stæder. I Aaret 810 hærgede den danske Konge Gotfred Frisland med en Flaade paa 200 Skibe[2], og derefter blev dette Land jevnlig gjæstet af de frygtede Nordboer, som udplyndrede Byerne og yderligere tvang dem til at betale Tribut. Forat skaffe sig Fred gav Kong Ludvig den Fromme Høvdingerne Rorik og hans Broder Harald Staden Dorestad i Forlening, og senere fik Harald desuden Landstrækningen Walcheren til Len Aar 841[3]. Skjøndt de Danske derefter flere Gange fik frisiske Landstrækninger i Forlening, var Freden dog altid kun af kort Varighed. Nye Vikingeflaader viste sig; Byer og Klostre udplyndredes, og umaadelige Rigdomme bragtes ombord i de Danskes Skibe. Selv om Nordboerne ikke sjelden led betydelige Nederlag, bragte disse dog ikke nogen Standsning i deres Fremtrængen. Stedse videre drev de deres Ufærd; deres Flaader søgte op ad Floderne til Byerne i de omliggende Lande, i Flandern og selv ind i Rhinlandene og Saxland, hvor Ødelæggelser overalt fulgte deres Vej. Men det lykkedes dem ikke for længere Tid at skaffe sig en fast Stilling saaledes som i England, og omsider søgte de i Aaret 892[4] bort til andre Lande. Den danske Indflydelse vedblev dog endnu en Tid at gjøre sig gjældende paa enkelte Steder, dels i de nordligere Egne af Frisland, hvor der endnu i det 10de Aarhundrede fandtes en dansk Koloni, dels i det vestlige Flandern, hvor de Danske havde Herredømmet over Guines omtrent 928—961[5].

I Aaret 799 styrede de første danske Vikingeskibe omkring Bretagnes Pynter ned til Frankrigs vestlige Kystlande og hærgede paa Øerne ved Aqvitanien[6]. De egentlige Anfald begyndte dog først Aar 841, og Vikingerne gjæstede derefter i lange Tider Frankrigs Kyster. Aar efter Aar vise deres Flaader sig og gaa op ad Floderne; overalt plyndres der; Byerne gaa op i Luer, og umaadelige Løsesummer maa stedse udredes til dem. Fra Frankrig sejle Nordboerne til Spanien og Portugal, gjøre Landgang paa Nordafrika og vende derefter Aar 845 tilbage til Frankrig, hvor de efterhaanden sætte sig fast i de

[1]) Keary. The Vikings. Pag. 172.
[2]) Steenstrup. Normannerne. II. Pag. 14.
[3]) Sammest. II. Pag. 159.
[4]) Sammest. II. Pag. 282.
[5]) Hist. Tidskr. 4. R. VI. Pag. 487, 491. (Joh. Steenstrup. Danske Kolonier i Flandern og Nederlandene i det 10de Aarh.)
[6]) Steenstrup. Normannerne. II. Pag. 12.

hærgede Landsdele. I Aaret 851—852 overvintrer en Vikingehær i Seinelandet[1]). Betydelige Hære af Nordboere søge opad de store Floder, navnlig Seine og Loire, og vise sig snart det ene, snart det andet Sted, overalt plyndrende og brandskattende Befolkningen. Senere styre Vikingerne gjennem Gibraltarstrædet og gjøre Anfald paa Marokkos Kyst; derfra sejle de til Italien, vende sig atter mod Spanien og drage derpaa tilbage til Frankrig. For at skaffe Fred maatte Frankernes Konge Karl d. Skaldede og senere Karloman udrede store Summer; men Freden blev aldrig af lang Varighed. Nye Skarer af Vikinger viste sig, og der maatte da gjøres Udvej for nye Løsepenge. I Aaret 885 lagde en stor Normannerhær sig foran Paris, som dog modstod en langvarig Belejring af 30—40,000 Vikinger[2]). Omegnen blev udplyndret og lagt øde, inden de forlod Seinelandet. Senere vendte de atter tilbage til denne Landstrækning, og forat sikre sig Fred gav Kong Karl den Enfoldige Normannerhøvdingen Rollo en Del af Seinelandet, Neustrien, det nuværende Normandi, til Len Aar 912 og snart efter tillige det frugtbare Bretagne. Den danske Høvdingeslægt herskede derpaa i næsten tre Aarhundreder i Normandiet, som i Aaret 1066 forenedes med England, indtil Provinsen Aar 1204 inddroges af Frankrig. I lang Tid følte Normandiets Befolkning sig som beslægtet med Nordboerne og bevarede Forbindelsen med dem.

Overalt, hvor Normannerne drog frem paa deres Togter vesterud, har deres Vej været betegnet med Ødelæggelse og Plyndring af Byer og Slotte, Kirker og Klostre, med skaanselløst Myrderi og med Røveri fra de ulykkelige Indbyggere. Historien har efterladt rigt Materiale til Forstaaelse af denne store Bevægelse ud fra Norden og af den Rædsel, som har fyldt Vesteuropa. De hjemløse Munke og Klosterbrødre have givet deres hævnfyldte Følelser Luft ved at nedskrive deres Ulykker og have derved for Efterverdenen bevaret Mindet om de nordiske Vikingers vilde Grumhed. For disse var det væsentlige Øjemed med deres Togter at erhverve sig Rigdomme og Berømmelse. De smukke Klædningsstoffer, de kostbare Smykker og Luxussager ligesom den berusende Vin, hvilket altsammen fandtes i rigeligt Maal ude i de fremmede Lande, kunde de lettest faa ved selv at tage det. At det kostede Liv, betød ikke stort for dem, som ikke selv frygtede Døden. Og det lykkedes dem at vinde Lande og Riger og at ophobe ubyre Rigdomme i Hjemlandet. Adam af Bremen fortæller, at Danmark paa hin Tid var overfyldt med ranede Rigdomme[3]). Hvor betydeligt Byttet har været, fremgaar af enkelte Meddelelser herom. Efter et Anfald paa Skotland sejlede Vikingerne til Dublin med 200 Skibe, ladede med Rigdomme og Fanger[4]). Ligeledes gik de efter et Plyndringstog i Flandern Aar 892 fra Boulogne til Kent med en Flaade paa 250 velladede Skibe[5]). I Aaret 882 betaltes der i Flandern 2412 Pund Guld

[1]) Steenstrup. Normannerne. II. Pag. 161.
[2]) Sammest. II. Pag. 217.
[3]) Adam af Bremen. IV. 6.
[4]) Steenstrup. II. Pag. 311.
[5]) Sammest. II. Pag. 282.

og Sølv til Høvdingene, og Vikingerne fik Lov til at beholde alt det røvede Gods, saaledes at de kunde hjemsende 200 lastede Skibe[1]). Ofte maatte der betales umaadelig store Løsesummer til Vikingerne, dels i Guld og Sølv, dels i gangbar Mynt. Blandt de kjendte største Beløb kunne følgende nævnes: I Aaret 845 kjøber Karl den Skaldede Vikingerne bort fra sit Rige for 7000 Pund Sølv[2]), svarende i Nutidens Penge til c. 3,136,000 Kroner. Aar 858 betales der til Vikingerne i Seinelandet for Ludvig, Abbed af St. Denis, en Løsesum af 685 Pund Guld og 3250 Pund Sølv[3]), svarende til c. 4,524,800 Kroner. I Aaret 861 betales der dem 5000 Pund Sølv[4]) af Værdi c. 2,240,000 Kr. og endvidere 6000 Pund Sølv og Guld[5]), hvilket svarer til mindst 2,688,000 Kr. Aar 866 kjøbes Normannerne bort fra Paris for 4000 Pund Sølv[6]), eller c. 1,792,000 Kr. 877 bortkjøbes Seinenormannerne for 5000 Pund Sølv[7]) eller c. 2,240,000 Kr. og i Aaret 883 kjøbes Vikingerne til at holde sig borte fra Amiens i tolv Aar for 12,000 Pund Sølv[8]), en Sum der svarer til 5,376,000 Kr. Det samlede Beløb af de kjendte Løsesummer for Frankrigs Vedkommende udgjør 685 Pund Guld og 43,042 Pund Sølv, hvilket svarer til en Værdi af 22,537,616 Kr.[9]). Denne Sum er dog kun en Del af den, som i det hele blev udredet. Hvilken Indflydelse disse Udtømmelser af Rigdomme har havt paa Landets Finanser, kan ses deraf, at den franske Mynt blev gjort ringere i Værdi paa Grund af Mangel paa Sølv[10]).

Der foreligger kun sparsomme Oplysninger om de i den ældre Periode i England betalte Løsesummer. Derimod har man Optegnelser om de sildigere, mere stadige Afgifter, Danegjælden. Herom vides følgende Beløb at være betalte under Ethelred[11]): Aar 991: 10,000 Pd. Sølv, 994: 16,000 Pd., 1002: 24,000 Pd., 1007: 36,000 Pd., 1009: 3000 Pd., 1011: 48,000 Pd. og 1014: 21,000 Pd., ialt 158,000 Pund Sølv, svarende til c. 70,784,000 Kr. Endvidere betaltes under Knud d. Store[12]): 1018: 10,500 Pd. og 72,000 Pd., ialt 82,500 Pund, svarende til 36,960,000 Kr. Hertil maa endvidere lægges den aarlige Skibsskat under Knud og hans Sønner; dens Størrelse kjendes dog ikke nøjagtig. I Knuds to (?) første Regjeringsaar beløb den sig til 25,920 Mark aarlig, og i de 19 paafølgende Aar

[1]) Steenstrup. Normannerne. I. Pag. 212. II. Pag. 204.
[2]) Sammest. II. Pag. 155.
[3]) Sammest. II. Pag. 166.
[4]) Sammest. II. Pag. 170.
[5]) Sammest. II. Pag. 172.
[6]) Sammest. II. Pag. 182.
[7]) Sammest. II. Pag. 185.
[8]) Sammest. II. Pag. 209.
[9]) Sølvets daværende Værdi antages at have været 7 Gange større end i Nutiden, og Guldets at have været 10 Gange større end Sølvets paa den Tid. I Nutiden har Guldet en 6 Gange større Værdi end Sølvet.
[10]) Steenstrup. II. Pag. 175.
[11]) Sammest. III. Pag. 266.
[12]) Sammest. III. Pag. 296.

under Knud og Harald Harefod vistnok til 11,000 Mark aarlig[1]), ialt 260,840 Mark eller 130,420 Pund[2]), til omtrentlig Værdi af 58,428,160 Kroner. De under Hardeknud udskrevne to Skibsskatter vare paa 42,198 Mark og 22,096 Mark[3]), tilsammen 64,294 Mark eller 32,147 Pund, svarende til omtrent 14,401,856 Kroner. De kjendte Danegjældssummer og andre Skattepaalæg have saaledes beløbet sig til omtrent 403,067 Pund, altsaa til en Værdi af c. 180,574,016 Kroner.

De til Normannerne udredede Løsesummer og Skatter bleve ydede dels i Penge, dels i Værdisager efter Vægt. Det fremgaar af vore Myntfund, at Vikingerne kun have hjembragt ringe Pengebeløb i den ældre Periode. Pengene have de havt Brug for i de fremmede Lande, men derimod ikke i Hjemmet. Først midt i det 10de Aarh. begynde fremmede Penge at vinde almindeligt Indpas i Norden. Kun sjelden forekomme her Fund af vestlig Mynt fra en Tid, der ligger forud for Aar 970; men efter denne Tid og navnlig efter omtrent Aar 990 blive de meget hyppige og ofte rige paa angelsaxisk Mynt. De saaledes nedgjemte Pengebeløb kunne imidlertid ikke alene skrive sig fra Danegjælden. Fundene indeholde uemlig foruden engelsk Mynt ogsaa andre Landes Penge, navnlig arabiske, tyske og nederlandske, og da Forholdene vise, at Fundene have været nedlagte i selve Normannertiden, maa ialfald en Del af deres Indhold skyldes Handelsforhold, som have udviklet sig tiltrods for de urolige Tider. Af en samtidig Optegnelse erfares, at York var en blomstrende Handelsstad i Aaret 968, paa over 30,000 Indbyggere, og at der kom mange Kjøbmænd til den, men flest fra Danmark[4]). Vikingetogene udviklede Nordboernes Kjendskab til fremmede Lande og Handelsbyer og banede tillige Vejen for fredelig Handelsvirksomhed i de rolige Perioder.

Efterhaanden var Kjendskabet til Brugen af Penge som almindeligt Bytte- eller Betalingsmiddel naaet ud blandt Nordboerne. I Danmark, hvortil fortrinsvis de samlede Rigdomme hjembragtes, og hvor store Mængder af Sølv vare opsamlede, søgte man tidligst at efterligne Udlandets Prægning af Mynt, og Landet gik i det hele foran ved Indførelsen af ordnede Myntforhold i Skandinavien.

Udenfor Hjemlandet havde Vikingernes Høvdinger og Konger tidligt ladet præge Mynt i enkelte af de tilkjæmpede Landsdele. Disse Udmyntninger, som dog udelukkende ere knyttede til England, ere Vidnesbyrd om vore Forfædres Evne til hurtig at indleve sig i fremmede Forhold og drage Nytte af dem.

Om Normannernes Bedrifter i Garderige har man ikke noget Vidnesbyrd gjennem Mynter. Man har vel troet at kunne henføre en Mynt til Kong Oleg, der indtog Kiev i

[1]) Steenstrup. Normannerne. III. Pag. 297. 423.
[2]) 1 Mark = ½ Pund.
[3]) Steenstrup. III. Pag. 423.
[4]) Vita S. Oswaldi. Pag. 454. — Jvf. Steenstrup. III. Pag. 184.

Aaret 882[1]), og at kunne læse saavel Kongens som Myntmesterens og Myntstedet Novgorods Navne i Omskrifterne[2]); men Tydningen har vist sig at være urigtig[3]). Mynten tilhører Jaroslav I (1016—1054).

Medens der ikke heller kjendes Mynter, prægede af Normannerhøvdinger i Vesteuropas Fastland[4]), ere derimod Vidnesbyrdene om deres Myntvirksomhed i England meget fyldige. Det er kun halvhundrede Aar siden, at et stort Fund[5]) i England skaffede det Materiale tilveje, ved hvilket der nu er spredt sikkert, om end langtfra fuldstændigt Lys over Nordboernes Udmyntninger i deres engelske Besiddelser Øst-Anglia og Northumberland[6]).

En Række Mynter kjendes fra Øst-Anglia, prægede af den danske Konge Guthorm, som Aar 878 ved sin Daab antog Navnet Æthelstan, der findes paa hans Mynter. Han døde Aar 890.

Fra Northumberland, hvor de Danske hævdede deres Herredømme i længere Tid end noget andet Sted i England, kjendes fyldige Myntrækker fra Normannertiden.

Fra Halfdan, som i Aaret 875 blev Herre i Northumberland, er bevaret et Par Mynter, hvoraf den ene er præget i London. Halfdan var i denne Stad Aar 872. Han var formentlig en Søn af Regnar Lodbrog, blev fordrevet 877 og døde omtrent 880.

Fra Halfdans Efterfølger Guthred kjendes en stor Del Mynter med hans Daabsnavn Knud, prægede i York og i en ubestemmelig Stad Cunetti samt i Qventovic i Frankrig. Af særlig Interesse er en Mynt saavel med Knuds som med Alfred den Stores Navn, hvilket kan synes at pege hen paa et fredeligt Forhold mellem de to Konger. En anden Mynt bærer det fra Karl den Stores og Karl den Skaldedes Mynter bekjendte Monogram for Carolus, hvorved man altsaa har tilstræbt at efterligne de franske Mynter. Muligvis maa man søge samme Grund til, at det franske Bynavn QVENTOVICI findes paa de engelske Mynter, hvis man ikke vil antage, at Stadens Mynt har optaget det engelske Adverspræg med Knuds Navn. Historien meddeler intet om nogen Forbindelse mellem Guthred-Knud og Qventovic. Endelig ere et Par Mynter af Interesse, som bære baade Knuds og hans Efterfølger Siefreds Navne. Guthred-Knud var Konge fra 877—894.

Siefred eller Sievert, hvorved formentlig betegnes samme Konge, havde Magten i Aarene 894 til c. 898. De fleste af hans Mynter ere slagne i York.

Fra Sihtric med Tilnavnet Gale, der var Konge 921—926, haves en Mynt med

---

[1]) C. Schiemann. Russland, Polen u. Livland. I. Pag. 48.
[2]) Zeitschrift für Münz-, Siegel- und Wappenkunde. 1859—62. Pag. 72 o. F., 249 o. F., 301 o. F.
[3]) Sammesteds. Pag. 204 o. F.
[4]) Jvf. Revue numismatique. 1889. Pag. 343.
[5]) Fra Cuerdale ved Preston i Lancashire. Maj 1840.
[6]) Catalogue of English coins in the British Museum. Anglo-Saxon series. I. — The Montagu collection of coins. British and Anglo-Saxon series. I. 1895.

den nordiske Titel CVNVNCA istedetfor REX. En anden Mynt med SITRIC COMES tilhører formentlig Tiden, før han kom til Magten.

Fra Regnald, der kun herskede i kort Tid, 943—944, findes flere Mynter, hvoraf enkelte have CVNVC istedetfor REX.

Samtidig med Regnald havde Anlaf eller Olaf, med Tilnavnet Kvaran, Magten i Northumberland, først 941—944 og senere 949—952; han blev da anden Gang fordrevet og tog Pilgrimsstaven. Han døde 980 [1]. Fra Anlaf kjendes flere Mynter, nogle med CVNVNC andre med REX. En enkelt Typ, med en fremadvendt Fugl paa Adversen, er flere Gange forekommet saavel i danske som i svenske Fund.

Fra den sidste Normannerkonge i Northumberland Erik Blodøxe (952—954) har man endelig flere Mynter, hvoraf enkelte ere prægede i York.

Et enkelt Fund bragte, som allerede anført, Kjendskab til en stor Del af de nordiske Høvdingers Udmyntninger i England. Men endnu har intet Fund bragt Oplysning om, hvorvidt Normannerne have præget Mynt i deres Besiddelser i Frankrig eller i Frisland.

[1]) Steenstrup. Normannerne. III. Pag. 147.

II.

Myntfund i Skandinavien, fra 8de Aarhundrede indtil 1146.

Historien bringer ingen Meddelelser, som kunne sprede Lys over Nordens Mynt- og Betalingsforhold i det 10de Aarhundrede, da Handelen tog saa stærkt Opsving paa Grund af Skandinaviens Forbindelser med Rusland og England. Værdimetal og Penge omtales jevnlig i Sagaerne og Heltedigtene; men disse ere nedskrevne i en sildigere Tid og have saaledes ikke nogen Betydning for den numismatiske Undersøgelse. Norden er imidlertid saa heldigt stillet, at det ejer en stor Mængde Myntfund fra det 9de—11te Aarh.; og i dette Materiale har man et usvigeligt Grundlag, paa hvilket der kan bygges, og hvis Behandling giver Resultater, der maa stemme med de faktiske Forhold og vise Vej for flere Sider af Undersøgelsen.

Uhyre Rigdomme have i hine Tider været nedgjemte i Nordens Jordbund, til hvis Skjød man dengang som ofte endnu tyede som det sikreste Gjemmested. Af disse Skatte forbleve mange liggende urørte uden at gjenoptages, naar Ejermanden var død i Kamp eller i Havets Bølger, og de have saaledes kunnet komme senere Tider tilgode. Gjennem de mange Aarhundreder efter Nedlægningen ere talrige Skatte efterhaanden komne for Dagen; men først fra forrige Aarhundrede har man Meddelelser om enkelte danske og svenske Myntfund. Disse ældre Meddelelser ere dog som oftest ufuldkomne og uden videnskabelig Betydning. Derimod haves der en betydelig Række Optegnelser om Fund fra dette Aarhundrede, og selv om dette Materiale paa adskillige Punkter kan være mangelfuldt, giver det dog et paalideligt Indblik i Nordens Handels- og Betalingsforhold i hine Tider og vil kunne yde væsentlige Bidrag til Løsningen af numismatiske Spørgsmaal, ikke blot for Skandinaviens, men ogsaa for flere andre Landes Vedkommende.

Den ældre og meget betydelige Del af de skandinaviske Myntfund bestaar udelukkende af kufisk Mynt, hvori der senere blander sig byzantinsk Mynt. De kufiske Myntfund tilhøre det 8de—10de Aarhundrede. Fra omtrent Aar 970 spores Virkningerne af Normannertogene vesterpaa i Indblandingen af vesteuropæisk Mynt, der hurtig tager til og vidner dels om det stærke Handelsliv[1]), som rører sig i Norden, dels om de Pengeskatte,

[1]) Jvf. H. Hildebrand. De öster- och västerländska mynten i Sveriges jord. Pag 12—13. (Historiska studier. 1897.) — O. Montelius. Sveriges förbindelse med andra länder i förhistorisk tid. Pag 5. (Historiska studier. 1897.)

som ved Danegjælden føres fra England til Danmark. Store Mængder af kufisk, engelsk, tysk og nederlandsk Mynt mellem hverandre have paa denne Tid været i Brug i de skandinaviske Lande, hvis egne Penge kun have spillet en forholdsvis ringe Rolle paa Handelsmarkedet. Men efterat de store Bevægelser udadtil ere stillede af, indtræder der en Slaphedsperiode. Det er som om Folkenes Kræfter ere tilsatte i Udlandet; Spændkraften er borte. Englands Krone tabes for den danske Kongeslægt, Kirkens blødgjørende Magt faar mere og mere Overhaand, og Handelen sygner umærkelig hen fra Midten af det 11te Aarhundrede. Kun en enkelt Landsdel, Gulland, der fra tidligste Tid har vist sig som Østersøhandelens Hovedpunkt, trives midt i det hensygnende Liv, og her samles Resterne af de fra England vundne og gjennem Handelen over Nordtyskland erhvervede Rigdomme.

De store Myntnedlægninger ophøre under Knud d. Hellige, omtrent Aar 1085. De enkelte senere Fund fra den her omhandlede Periode indeholde da mest Landenes egen Mynt, stundom iblandet med lidt fremmed, navnlig engelsk Mynt. Tydelig og klart vise Fundene, at den store, paa Idrætter og Handelsliv saa rige Tid er forbi.

Det samlede Antal kjendte Fund fra Skandinavien i Tiden indtil c. Aar 1085 udgjør 607, indeholdende ialt 134,874 Mynter. Fra de følgende 60 Aar kjendes kun 13 Fund med tilsammen 3798 Mynter, af hvilke de 3742 tilhøre 4 Fund (Thomasarfve, Allerslev, Haraldsborg og Tessebølle). Ialt kjendes saaledes i Skandinavien 620 Fund med tilsammen 138,672 Mynter fra den foreliggende Periode. Hvorledes disse Tal ere fordelte i de forskjellige Landsdele, og hvordan Forholdet stiller sig for Danmarks Vedkommende i Sammenligning med de andre skandinaviske Lande, vil fremgaa af omstaaende Oversigtstabel. Foruden de til denne benyttede Fund kjendes endnu en stor Del, om hvis Indhold Oplyslysninger ganske savnes, saaledes at de ikke have nogen Betydning for Undersøgelsen.

Tabellen viser Gullands store Overvægt, idet omtrent Halvdelen af det kjendte Antal Mynter er fremkommet i Fund fra denne Ø, denne uudtømmelige Kilde af Skatte fra Fortiden. Iøjnefaldende er det nærliggende Ølands forholdsvis ringe Frembringelse af Fund. Af Interesse er Forholdet mellem Fundene fra Skaane, Halland og Bleking, der tilsammen have ydet 56 Fund, indeholdende 23,099 Mynter; heraf kunne Halland og Bleking kun opvise 13 Fund med ialt 6077 Mynter, af hvilke tilmed de 5509 tilhøre to Fund (Gärestad og Johanneshus, i Bleking). Grunden til, at Skaane kan opvise saamange Spor af Fortids Rigdomme, maa søges i Landets stærke Berøring med forbisejlende Handelsmænd og muligvis i Sildefangsten under de skaanske Kyster, der allerede i hine Tider kan have været en Indtægtskilde af stor Betydning.

Norge er forholdsvis fattigt paa større Myntfund fra denne Periode. Handelsstrømmen synes endnu ikke at være trængt saa langt frem, men mere at have holdt sig til de sydskandinaviske Østersølande.

I Fundbeskrivelserne indtage de uoplyste Mynter og de, som paa Grund af Slid ere

ubestemmelige, et betydeligt Antal, over 7300. Heri er indbefattet de ikke sjelden forefundne ustemplede Myntblanketter[1]). I Optællingen ere de halve og overbrudte Mynter regnede som hele.

Skandinaviens Myntfund fra 8de Aarh. indtil Aar 1146.

	Kufiske	Byzantinske, italienske	Engelske, irske	Karolingiske	Tyske, nederlandske, lothringske, bøhmiske, ungarske, polske	Skandinaviske	Uvisse, Blanketter	Samlet Myntantal	Fund
Danmark, Vest for Øresund	804	20	3266	11	4788	3982	694	13,565	63
Skaane, Halland og Bleking	627	19	7541	1	10,919	2106	1886	23,099	56
Bornholm	2264	18	403	3	2664	146	106	5604	25
Øland	3437	2	76	0	946	53	231	4745	34
Gulland	22,902	185	14,174	2	26,781	1039	3188	67,271	277
Sverig	6005	14	2594	13	4917	429	2078	16,050	95
Norge	149	24	2009	23	1607	3093	433	7338	70
	36,188	282	30,063	53	52,622	10,848	8616	138,672	620

Af Oversigtstabellen vil det ses, i hvilket større eller mindre Omfang de forskjellige Landes Mynt er naaet til Skandinavien, hvor de fremmede Penge brugtes som almindeligt Betalingsmiddel og saaledes have spillet en væsentlig Rolle i Datidens daglige Liv. Vi ville nu nærmere betragte de enkelte Grupper af fremmed Mynt i de nordiske Fund.

Kufisk Mynt.

Den for de ældre muhamedanske Mynter[2]) fælles Betegnelse »kufisk« Mynt har sin Oprindelse af den paa Mynterne benyttede, saakaldte »kufiske« Bogstavskrift, der har faaet sit Navn efter Staden El-Kufa, beliggende Sydvest for Bagdad ved en af Euphrats Bifloder. Kun enkelte af de i nordiske Fund fremkomne kufiske Mynter ere prægede i Spanien og

[1]) I Egersund F. fra Norge forekom c. 45 Blanketter.

[2]) Se C. J. Tornberg. Numi cufici regii numophylacii Holmiensis. 1848. — Samme. Om de i svensk jord funna österländska mynt. K Vitterhets, Historie och Antiqvitets-Akademiens Handlingar. 21 Del. 1857. (Særtryk.)

i Nordafrika, og fra Arabien forekomme de ligeledes sjelden. Hovedmassen tilhører det vestlige Asien og er udgaaet fra Syrien (Damaskus), Mesopotamien (Samarra, El-Kufa, Bagdad, Wasit, El-Basra, beliggende ved eller i Nærheden af Floderne Euphrat og Tigris), Kuhistan, det nuværende Persien (Ispahan og El-Muhammedijja), Khorasan, det nuværende Turkestan og Afghanistan (Nisabur, Merw, Herat, Balkh, Enderaba), Transoxana, Strækningen Nord for Turkestan og Øst for Aral Søen (Samarkand, Bukhara, El-Schasch), Armenien (Tiflis) og endelig fra Bulgarerne ved Volgas nedre Løb.

En Række forskjellige Dynastier ere repræsenterede i vore Fund, særlig kan fremhæves: Umaijader (Damaskus), Abbasider (Bagdad, El-Basra, Wasit, El-Muhammedijja) og Samanider fra den sidste Fjerdedel af 9de Aarh. til Enden af 10de Aarh.[1]) (fra Stæderne i Khorasan og Transoxana, navnlig fra Samarkand, Bukhara, Merw, Nisabur, El-Schasch, Balkh og Enderaba). De samanidiske Fyrsters Mynter ere de hyppigste kufiske i vore Fund[2]) og udgjøre mere end Halvdelen af det samlede fundne Antal.

Handelsvejene, ad hvilke de kufiske Mynter ere førte til Rusland, have fortrinsvis været to[3]). Den ene udgik fra Mesopotamien, hvor Euphrat og Tigris vare de store Forbindelsesaarer op til Armenien. Herfra gik Handelsstrømmen videre til det sorte Hav og det asovske Hav og ad Flodvejene ind i Rusland. Den anden, vigtigere Handelsvej udgik fra Transoxana og Khorasan, hvor Floderne Sir-Darja og Amur-Darja førte op til Aralsøen; derfra i Nordvest og Vest til det kaspiske Hav og Volga. Muhamedanske Bulgarstammer ved denne Flods nedre Løb stod, som tidligere omtalt, i Forbindelse med russiske Kjøbmænd. I flere af vore nordiske Fund træffes Mynter, prægede af Volga-Bulgarernes Fyrster. Tilstedeværelsen af kufisk Mynt fra Spanien og Nordafrika kan neppe antages at være begrundet i nogen vestlig Forbindelse med Norden, men kun i en tilfældig Sammenblanding med den asiatiske Mynt ved Middelhavet. Hyppig forekommer der i vore Fund kufisk Mynt sammen med Sølvskatte, hele Gjenstande eller kun Fragmenter, navnlig af Smykker og Ringe, der dog ikke ere af orientalsk Arbejde, og som altsaa ikke ere hjembragte sammen med Pengene.

Den ældste i Skandinavien fundne kufiske Mynt er fra Aar 698[4]). Fra det 8de Aarh. kjendes nogle mindre Fund, deriblandt to fra Gulland, hvori de yngste Mynter ere prægede Aar 784. Fra Tiden før 825 er fremkommet 11 Fund af kufisk Mynt, der alle tilhøre det østlige Sverig med Undtagelse af to i Norge fundne Mynter. Disse østlige

---

[1]) Heyd. Histoire du Commerce du Levant. I. Pag. 59.

[2]) Jvf. H. Hildebrand. De öster- och västerländska mynten i Sveriges jord. Pag. 10. (Historiska studier. 1897.)

[3]) Jvf. Tornberg. Numi cufici. Pag. LXXVI. — Samme. Om de i svensk jord funna österländska mynt. Pag. 40—41. — Heyd. I. Pag. 45 o. F.

[4]) Tornberg. Numi cufici. Pag. 1.

Fund vise de første Spor af Forbindelsen med Rusland, medens den egentlige Tilførsel til Skandinavien af kufisk Mynt synes at være igang omtrent Aar 830[1]. Det voxende Antal Fund fra det 10de Aarh. betegner en stærk Tiltagen af den indførte Myntmængde.

Indtil omtrent Aar 940 bestaa Fundene, paa en enkelt Undtagelse nær, udelukkende af kufisk Mynt uden Iblanding af anden Mynt. Disse ublandede Fund træffes dog endnu i nogen Tid, indtil Aar 970. I de blandede Fund, hvori der tillige findes vesterlandsk Mynt, er den kufiske ofte tilstede i stort Antal indtil henimod Slutningen af det 10de Aarhundrede. De yngste kufiske Mynter i disse Fund ere prægede i Aaret 973, ved hvilket Tidspunkt der maa være sket et Omslag i Tilførslen. De ældre kufiske Mynter vedblive derefter at cirkulere indtil henimod Midten af det 11te Aarhundrede; men de ere sjelden tilstede i synderlig stort Antal i Fundene. Kufisk Mynt, der er yngre end Aar 973, forekommer meget sparsomt; den yngste, der vides at være fundet i Norden, er fra Aar 1010[2]. Højst sjelden findes kufisk Guldmynt i Skandinavien; det største Fund er fra Norge og indeholdt 8 Mynter, af hvilke den yngste var fra 849.

Fra Skandinavien kjendes ialt 443 Fund, som indeholde 36,188 kufiske Mynter. Heraf falder paa Danmark, de skaanske Landsdele medregnede, 73 Fund med 3695 Mynter. Disse Tal ere kun smaa i Forhold til dem, Sverig kan opvise, nemlig 337 Fund med 32,344 Mynter; men heraf tilhører langt den største Part Gulland: 236 Fund med 22,902 Mynter. Det fremgaar klart af Fundene, at Forbindelsen med Rusland har været langt stærkere i det østlige end i det vestlige Skandinavien. Vestsverig kan saaledes kun opvise 8 Fund med 120 kufiske Mynter. Med Hensyn til Gulland maa det imidlertid erindres, at Øens store Rigdom paa Fund vistnok i mindre Grad skyldes en direkte Tilførsel af Mynt fra Rusland end dens Handelsforbindelser med det øvrige Skandinavien, hvorved den efterhaanden har draget de andetsteds samlede Rigdomme til sig. Navnlig vise Skaane og Danmark sig sikkert fattige nu, imod hvad de oprindelig have været. Et tilsvarende Forhold finder man ved Undersøgelsen af den angelsaxiske Mynts Forekomst i de skandinaviske Fund. En overvejende Part af den tilhører ligeledes Gulland, hvor en Mængde af de fra England til Danmark førte Penge efterhaanden er havnet. Øland og Bornholm have forholdsvis et stort Antal kufiske Mynter at opvise, hvilket skyldes to større Fund paa 2022 og 2000 Mynter. Mærkeligt er det, at Danmark ikke har frembragt et eneste Fund af kufisk Mynt fra Tiden før det 10de Aarhundrede, hvilket utvivlsomt viser, at de Danske have taget forholdsvis ringe Del i Togterne østerpaa. I det afsides liggende Norge (og Bohuslen) er der gjort 33 Fund med tilsammen kun 149 kufiske

[1] H. Hildebrand sætter Tilførslens Begyndelse til c. Aar 800. — H. H. De öster- och västerländska myntea i Sveriges jord. Pag. 10 (Historiska studier. 1897.)

[2] Tornberg. Numi cufici. Pag. 257. — Jvf. Heyd. Hist. du Commerce du Levant. I. Pag. 58.

Mynter. Heraf ere 6 Fund med 23 Mynter fra det 8de—9de Aarhundrede; men den overvejende Del af disse Fund tilhøre Landets sydligere Del, og sandsynligvis ere Mynterne tilførte gjennem Forbindelser østerfra med Sverig.

De største skandinaviske Fund af kufisk Mynt ere fra Botels paa Gulland: 2486, Sandby paa Øland: 2022, Askedel i Småland: 2003 og fra Olsker paa Bornholm: 2000. Fire Fund indeholde mellem 1000 og 2000 kufiske Mynter. Fragmenterne ere medregnede i Tallene.

Fund af kufisk Mynt forekomme rigest i Mellemrusland ved Volgas øvre og mellemste Løb, i Strækningerne ved Dnieprs øvre Løb, i Østersølandene og ved den finske Havbugt, i det østlige og sydlige Sverig, paa Gulland, fremdeles paa Øland, Bornholm og i Skaane; sjeldnere i Danmark Vest for Sundet og i Norge. I England træffes Fund af kufisk Mynt meget sjelden; en enkelt Mynt er fundet paa Island [1]).

Byzantinsk og italiensk Mynt.

Der kjendes ialt fra Skandinavien 86 Fund, indeholdende 270 byzantinske Mynter. Kun tre Fund heraf indeholde Guldmynter, ialt 19; disse Fund ere alle fra Norge [2]). Af 62 Fund af byzantinsk Sølvmynt tilhøre et enkelt Konstantin X (913 - 949), 24 Fund Perioden Konstantin X og Romanus II til Johannes I (949—976), 34 Basilius II og Konstantin XI (976—1025) og 3 Fund Tiden efter 1025. Den yngste i Skandinavien fundne Sølvmynt er fra Konstantin XIII (1059—1067). Fra Danmark og de skaanske Landsdele haves 17 Fund med tilsammen 48 byzantinske Mynter, medens 62 Fund med 198 Mynter tilhøre Sverig. Heraf falde dog 52 Fund med 182 Mynter paa Gulland. Norge har 7 Fund med 23 Mynter at opvise, hvoraf, som anført, de 19 Mynter fra tre Fund ere af Guld. Gulland har saaledes en afgjort Overvægt; men ogsaa Danmark og Skaane ere forholdsvis rige paa Fund. Det er i det foregaaende fremhævet, at Grunden til den byzantinske Mynts sjeldne Forekomst i Fundene maa søges deri, at de russiske Kjøbmænd paa Farterne til det sorte Hav og Konstantinopel plejede at anvende de fortjente Penge til Indkjøb af Varer og derfor kun hjembragte forholdsvis ringe Pengebeløb.

I de skandinaviske Fund fra det 10de og 11te og endog fra Begyndelsen af det 12te Aarhundrede (Thomasarfve F.) træffes stundom endnu Denarer fra de ældre romerske

---

[1]) Jvf. Heyd. Histoire du Commerce du Levant. Pag. 57 o F.

[2]) Hoen. Buskeruds A. 4 byzantinske Guldmynter, fra Valens (364—378), Mauritius Tiberius (582—602), Konstantin V (741—775), Theophilus, Michael III og Konstantin (842—867); desuden kufiske Guldmynter og vesterlandsk Mynt. — Strømhaug. Smaalenenes A. 14 byz. Guldmynter. 919—959. — Hove. N. Bergenhus A. En Efterligning af en byz. Guldmynt.

Kejsere, navnlig fra Trajan og Hadrian, de sidste Levninger af Myntskatte, der henved tusind Aar tidligere ere tilførte Norden. Ikke sjelden blander der sig i de nordiske Fund sildigere Mynter fra Norditalien, prægede navnlig i Pavia og Verona af de tyske Kejsere Otto I og Otto III. Disse Mynter kunne ikke antages at være førte hertil med de byzantinske, men derimod at være komne fra det vestlige Europa sammen med tysk Mynt. I Danmark vides der at være fundet 7 af disse sildigere italienske Mynter; for Sverigs Vedkommende lader Tallet sig ikke angive.

Angelsaxisk Mynt.

Ligesaa klart som Myntfundene vise, at det østlige Skandinavien har knyttet Forbindelsen med Rusland, ligesaa sikkert godtgjøre de, at Bevægelsen vesterpaa er udgaaet fra Vest-Skandinavien. I Forhold til det rige Materiale, som Fundene af ældre kufisk Mynt have ydet, er det, der er tilvejebragt fra Fund af tidlig angelsaxisk Mynt, kun ringe. Nordboerne have dengang ikke hjembragt Penge; dem havde de bedre Brug for i England end i Hjemlandet, hvor de kun anvendtes som Prydelser. Men selv om man ikke af Myntfundene kan følge Gangen i Bevægelsen fra Skandinavien vesterpaa, vil en Oversigt over de i Norden fundne engelske Mynter, fra Tiden før Edgar's Regjeringstiltrædelse Aar 959, dog have sin Interesse.

	8de Aarh.	9de Aarh.	10de Aarh. indtil 959
Norge	1 Fund: 1 M.	4 Fund: 6 M.	0
Danmark og Skaane .	0	1 — : 1 -	6 Fund: 18 M.
Sverig.	0	0	3 — : 5 -

De ældste i Skandinavien fundne angelsaxiske Mynter, ialt 7, tilhøre fem norske Fund, der alle ere fra Landets vestlige og sydvestlige Dele. Mynterne ere prægede i det 9de Aarhundredes første Halvdel med Undtagelse af en Styca fra Northumberland, præget c. 750. To af dem ere fra Eanred af Northumberland (807—841), begge indfattede i Vægtlodder af Bly, to fra Coenwulf af Mercia (796—822), en fra Ceolwulf af Mercia (822—824) og en fra Ærkebiskop Wulfred af Canterbury (805—832). Mynterne ere saaledes just fra de Landsdele af England, mod hvilke Normannerne særlig vendte deres Angreb. I Danmark (Jylland) er fundet en Mynt fra Alfred d. Store (871—901), hvorimod der i Sverig, saavidt vides, ikke er forekommet saa tidlig engelsk Mynt. Fundene pege saaledes hen paa, at Nordmændene have havt Forbindelser med England allerede i det 8de og 9de Aarhundrede. Norge kan tillige opvise flere Fund af samtidig frankisk Mynt end Danmark og Sverig.

Forholdet forandrer sig imidlertid øjnefaldende med det 10de Aarhundrede, fra hvis første Halvdel Norge aldeles savner engelske Myntfund, medens der fra Danmark kjendes 6 Fund af tilsammen 18 engelske Mynter fra dette Tidsrum, nemlig 1 St. Petersmynt fra c. Aar 900, 3 fra Olaf af Northumberland (941—944), 1 fra Edvard I (901—924), 3 fra Æthelstan (924—940), 5 fra Edmund (940—946) og 5 fra Edred (946—955). 5 af disse Mynter ere fundne i Jylland, 11 paa Sjælland og kun 2 i Skaane. Sverig har fra denne Periode kun 5 Mynter at opvise, nemlig 1 St. Petersmynt, 1 Sihtric af Northumberland (921—926) og 3 Edvard I. Nogle af disse Mynter ere fundne paa Bjørkø og have været baarne som Smykker; kun en er fundet paa Gulland[1]).

Myntfundene vise saaledes, at den fra Norden til England udgaaede Bevægelse og de deraf følgende Handelsforbindelser væsentlig skyldes det vestlige Skandinavien og navnlig Danmark.

I den følgende Periode, under Kongerne Edgar (959—975) og Edvard Martyr (975—978), foruroliges England ikke ved Normannernes Overfald, og der udvikler sig et stærkt Handelsliv med Skandinavien. Tilsyneladende staar dette livlige Samkvem i god Overensstemmelse med det ret betydelige Antal engelske Mynter fra denne Periode, som ere fundne i Skandinavien. Fra Danmark kjendes saaledes 14 Fund med 39 Mynter, deraf fra Skaane 6 Fund med 26 Mynter; fra Sverig 33 Fund med 57 Mynter, hvoraf de 29 Fund med 51 Mynter tilhøre Gulland; fra Norge haves kun 4 Mynter. Ved nærmere Betragtning ser man imidlertid, at den overvejende Del af Fundene ere nedlagte i en senere Periode. 35 af de 39 Mynter fra Danmark, 54 af de 57 fra Sverig og 3 af de 4 fra Norge tilhøre nemlig Fund fra Ethelreds, Knuds og den følgende Tid. Selv om en Del af disse Mynter kunne være bragte tidligere til Skandinavien, maa Hovedparten dog være kommet hertil i Slutningen af det 10de Aarhundrede.

De store Summer, der fra England betaltes til Svend Tveskjæg og til Knud den Store og hans Sønner, have afsat tydelige Spor i Skandinaviens Fund. Navnlig Ethelreds og Knuds Mynter træffes ofte i stort Antal. Der kjendes 259 Fund, indeholdende 30,063 angelsaxiske Mynter, hvoraf 13,673 i 189 Fund tilhøre Ethelred. Talrigst forekomme denne Konges Mynter i nogle gullandske Fund: fra Valdarfve (540), Øster Ryftes (c. 680), Lilla Klintegårde (509), Nygårds (545) og Wisby (840). Før Aar 978 er den engelske Mynt forholdsvis sjelden i Danmark og Naborigerne, navnlig i Forhold til den tyske; men under Ethelred komme de engelske Penge i uhyre Mængde til Skandinavien. Ingen udenlandsk Regents Mynt er forekommet saa hyppig i de nordiske Fund som hans.

Knuds Mynter optræde i langt ringere Antal end Ethelreds, ialt i 112 Fund med

[1]) Jvf. H. Hildebrand. De öster- och västerländska mynten i Sveriges jord. Pag. 14. (Historiska studier. 1897.)

8748 Mynter. Kun sjelden træffes de i større Antal: Enner (469) og Kjeldstrup (570) i Danmark; Assartorp (405) og Espinge (1436) i Skaane; Undroms By (423) i Ångermanland og Egersund (714) i Norge.

Harald Harefods og Hardeknuds engelske Mynter forekomme tilsammen i 66 skandinaviske Fund med 1909 Mynter, hvoraf dog 1122 skyldes Espinge F. i Skaane. Ellers kjendes kun et større Fund af dem, fra Petes (139) paa Gulland.

Efter Hardeknuds Død 1042 bestiger Ethelreds Søn Edvard Confessor Englands Trone, og efterhaanden aftager nu Forbindelsen med de skandinaviske Lande. Fra Edvard haves 62 Fund med 1195 Mynter. De betydeligste Fund ere: Tørring (185) i Danmark, Espinge (203) og Wanneberga (101) i Skaane og Johanneshus (104) i Bleking.

Fra Edvards nærmeste Efterfølgere Harald Godvinsen, Vilhelm Erobreren og Vilhelm II kjendes kun 63 Mynter, der ere fremkomne i 26 Fund, som alle, undtagen to, tilhøre Gulland. I Danmark vides ingen Mynter fra denne Periode at være fundne, ligesaalidt som i Skaane og Halland, medens de ere fremkomne i et Fund fra Bleking, Johanneshus (14). Danmarks og Skaanes Forbindelse med England maa herefter antages at være afbrudt under Edvard Confessor, og dette Lands Handel med Norden at være trukket over til Gulland.

Danmark (med Skaane) har ydet et særlig stort Antal engelske Mynter fra Knud den Store og hans Sønner samt fra Edvard Confessor, tilsammen 6332, hvilket langt overgaar det kjendte Antal for Gullands Vedkommende, tilsammen 3776. Grunden hertil maa hovedsagelig søges i et enkelt, overordentlig rigt Fund fra Espinge i Skaane, der indeholdt 2861 angelsaxiske Mynter fra denne Periode, samt i mangelfuldt Kjendskab til flere gullandske Fund af angelsaxisk Mynt.

Betragter man, hvorledes de 259 Fund med tilsammen 30,063 Mynter ere fordelte i Skandinavien, vil Resultatet blive, at 64 Fund med 11,210 Mynter tilhøre Danmark, deraf 25 Fund med 7541 Mynter Skaane; fra Sverig kjendes 169 Fund med 16,844 Mynter, deraf fra Gulland 124 Fund med 14,174 Mynter. Norge møder med 26 Fund, indeholdende 2009 angelsaxiske Mynter. Gulland har saaledes frembragt Halvdelen af de i Skandinavien fundne angelsaxiske Mynter, medens der paa det ikke ret fjernt fra Gulland og tilsyneladende i Handelsløbet liggende Øland kun vides at være fundet 76 angelsaxiske Mynter. Tallene vise, hvor bestemt Handelen har kunnet lokalisere sig. Fra det øvrige Sverig kjendes ialt kun 2594 angelsaxiske Mynter, som ere fremkomne i 40 Fund. For Norges Vedkommende viser det sig, at Landets Forbindelse med England ikke kan have været af synderlig Betydning.

Det største kjendte Fund af angelsaxisk Mynt i Skandinavien er fra Espinge i Skaane; det indeholdt 3053 angelsaxiske Mynter. Af Fund paa over 500 Mynter kjendes 15; 55 Fund have indeholdt mellem 100 og 500 angelsaxiske Mynter; Resten et mindre Antal.

I Fundene træffes ofte Efterligninger af Ethelreds og Knuds Mynter, hvoraf Største-

parten utvivisomt er udgaaet fra England og nogle muligvis fra Danmark. Barbariske Udmyntninger med angelsaxisk Præg findes ligeledes ret jevnlig. Deres Hjemsted lader sig ikke paavise; men de maa antages at være blevne til i England eller muligvis i Irland, hvis ældre Myntforhold i flere Henseender ere uklare. Der er derimod ingen Grund til at henføre disse Udmyntninger til Skandinavien.

Irske Mynter forekomme ikke sjelden i Fundene. De ere for Størstedelen fra Sihtric III (989–1029); andre bære Navne Sisig, Thymn og Ogsen. Endelig findes nogle dels med Ethelreds dels med Knuds Navn og med Angivelse af Dublin som Myntstedet. Saavidt vides, er der fremkommet 228 irske Myuter i 55 skandinaviske Fund; deraf tilhøre 11 Fund med 37 Mynter Danmark.

Karolingisk Mynt.

Den ældste i Skandinavien fundne Mynt fra Vesteuropas Fastland er en merovingisk Guldmynt, den eneste der vides at være fundet i Norden. Mynten, der er præget i Dorestad, fandtes i Nørrejylland[1]. Dens Forekomst kan muligvis staa i Forbindelse med de Danskes tidlige Tog til de nordlige Nederlande og deres Forlening af Dorestad; men selvfølgelig tør der ikke tillægges denne ene Mynt nogen væsentlig Betydning.

Karolingiske Mynter forekomme derimod af og til i de skandinaviske Fund, og de faa særlig Interesse, fordi de støtte de Slutninger, som kunne drages af den engelske Mynts Forekomst med Hensyn til Nordboernes tidligste Forbindelser vesterpaa.

Fra Norge kjendes, saavidt vides, 9 Fund[2] med tilsammen 23 karolingiske Mynter. Heraf ere de 7 Fund med 18 Mynter nedlagte i det 9de Aarh., hvorimod de 2 med 6 Mynter ere nedlagte senere. Af de 23 Mynter tilhøre 4 Karl d. Store, 11 Ludvig d. fromme (3 Guld), 1 Pipin af Aqvitanien, 1 Lothar og 6 Karl den Skaldede eller Karl d. Tykke. Tre af Karl d. Stores Mynter ere prægede i Melle og Dorestad, den ene af Ludvig d. Frommes i Rheims. I tre af Fundene forekom tillige angelsaxisk Mynt.

I Danmark er ialt fundet 15 karolingiske Mynter, tilhørende 12 Fund[3], der alle ere nedlagte i det 10de og 11te Aarh., undtagen en i Skaane funden Mynt fra Ludvig den

---

[1]) I en Høj kaldet »Hasthøj« paa Gadegaards Mark, Helligsø S., Refs H. Thisted A. 1856. Myntsaml. F. P. Nr. 155 b.

[2]) 1) Lyslo. N. Bergenhus A. 1 Karl d. Store. 2) Mogsnæs. N. Trondhjems A. 1 Karl d. Store. 3) Spangerheid. 1 Ludvig d. Fromme. 4) Søndre Bø. Buskeruds A. 1 Karl d. Store. 5 Ludvig d. Fromme. 5) Jæderen. Stavanger A. 2 Karl d. Store. 1 Ludvig d. Fromme. 6) Hoen. Buskeruds A. 3 Ludvig d. Fromme (Guld). 1 Pipin. 1 Lothar. 7) Jæderen. Stavanger A. 1 Karl d. Skaldede. 8) Kaldal. N. Trondhjems A. 3 Karl d. Skaldede eller Karl d. Tykke. 9) Aarstad. Stavanger A. 2 Karl d. Store (?). 1 Ludvig d. Fromme. — Jvf. Christ. Vidensk. S. Forh. 1876. 10 (Rygh.).

[3]) 1) Hobro. 1 Ludvig d. Fromme. 2) Lerchenborg. Sjælland. 1 Ludvig d. Fromme. 3) Selsø. Sjælland. 1 Ludvig d. Fromme. 4) Virestad. Skaane. 1 Ludvig d. Fromme. 5) Yholm. Jylland.

Fromme. De karolingiske Mynter maa saaledes utvivlsomt være naaede til Danmark langt sildigere end til Norge. Dette viser sig ogsaa af selve Mynterne, idet der ikke vides at være fundet i Danmark nogen Mynt fra Karl d. Store, kun 4 fra Ludvig d. Fromme og 5 fra Karl d. Skaldede eller Karl d. Tykke. Af karolingiske Mynter fra det 10de Aarh., hvilke ganske savnes i Norge, er i Danmark fundet 4 fra Ludvig Barn og 1 fra Ludvig d'Outremer. Fra Skaane har man kun en enkelt, fra Ludvig d. Fromme. Mynterne ere prægede i Melle, Chinon, Brügge, Dorestad, Köln, Trier og Strasburg.

Fra Sverig kjendes 5 Fund[1]) med 15 karolingiske Mynter, hvoraf 14 fra det 9de Aarhundrede tilhøre Karl d. Store (4), Ludvig d. Fromme (6), Karl d. Skaldede (?) og Pipin af Aqvitanien (3). Kun en paa Gulland funden Mynt fra Ludvig Barn tilhører det 10de Aarh. Med Hensyn til de tre Fund fra det 9de Aarh. er imidlertid at bemærke, at det ene er fra Vestergøtland og ligger saaledes Norges Grændser saa nær, at Mynterne kunne antages at være tilførte fra dette Land. Det andet Fund er fra Bjørkø i Mälaren, hvilken Plads stod i livlig Handelsforbindelse med Frisland (Dorestad) over Danmark, hvorfor det ligger nær at formode, at de karolingiske Mynter kunne være førte hertil ad fredelig Vej og ikke staa i Forbindelse med Normannertogene. Paa Bjørkø fandtes ogsaa flere af de ældste, formentlig danske Efterligninger af Dorestadmynter. Tilbage staar da kun det tredie Fund, to i Ångermanland fundne Mynter fra Ludvig d. Fromme. Den karolingiske Mynts Forekomst i de skandinaviske Fund synes saaledes at give det samme Resultat som den angelsaxiske Mynt, nemlig at Bevægelsen vesterpaa er udgaaet fra det vestlige Skandinavien, medens Sverig derimod har spillet en mindre betydelig Rolle.

For Danmarks Vedkommende fik de karolingiske Mynter en særegen Betydning, idet de første danske Udmyntninger ere Efterligninger af Karl den Stores Mynter fra Dorestad, og Typen bevares gjennem et langt Tidsrum om end efterhaanden under meget degenererede Former.

Efter det karolingiske Riges Opløsning forsvinder frankisk Mynt fuldstændig fra vore Fund[2]) og viser sig først igjen efter omtrent 300 Aars Forløb.

---

1 Ludvig d. Fromme. 1 Karl d. Skaldede. 6) Kulhusene. Sjælland. 1 Karl d. Skaldede. 7) St. Taarnby (Valløl. Sjæll. 1 Karl d. Skaldede. 8) Valby. Sjælland. 1 Karl d. Skaldede. 9) Munkegaard. Bornholm. 1 Karl d Skaldede. 10) Enesgaard. Bornholm. 1 Ludvig Barn. 11) Bolbygaard. Bornholm. 1 Ludvig Barn. 12) Jynevad. Jylland. 1 Ludvig d'Outremer. 2 Ludvig Barn. — Alle Fundene, undtagen Nr. 1, 2 og 4, vare sildigere, blandede, større Fund.

[1]) Kettilstorp. Vestergøtland. 3 Karl d. Store. 2 Ludvig d. Fromme. 3 Pipin. Kufiske. — Bjørkø. Sødermanland. 1 Karl d. Store. 2 Ludvig d. Fromme. — Salum. Ångermanland. 2 Ludvig d. Fromme. — Stenkyrka. Gulland. 1 Karl d. Skaldede (?). — Valdarfve. Gulland. 1 Ludvig Barn.

[2]) I Vaalse F. forekom en Mynt fra Richard I eller II af Normandiet (943—996—1026).

Tysk, nederlandsk, lothringsk, bøhmisk, ungarsk og polsk Mynt.

Medens Nordboerne tumle sig i Kamp fjernt ude i Øst og Vest, arbejder der sig en fredelig Strømning frem sydfra op mod Skandinavien. Lidt efter lidt trænger Kristendommen sig nordefter gjennem det vestlige Tyskland, og med den følger en voxende Civilisation og et fremspirende Handelsliv, som medfører, at der efterhaanden dukker en Række Myntsteder frem i de mere betydelige tyske Stæder. Omsider naar Strømningen ind over de nordiske Lande, og fra Midten af det 10de Aarhundrede, da Normannertogene til Fastlandet ere ophørte, og Angrebene paa England foreløbig ere standsede, vaagner der et stærkt Handelsliv mellem Norden og Tyskland.

En væsentlig Aarsag til Handelens betydelige Opkomst i Tyskland vare de mange store Flodløb, som lettede Forbindelsen mellem de forskjellige Landsdele. I Begyndelsen af det 10de Aarhundrede vare Myntstederne væsentlig knyttede til Rhinlandene (Køln, Mainz, Speier, Strasburg), Øvre-Lothringen (Metz, Verdun), de sydlige, af Schelde gjennemstrømmede Nederlande (Antwerpen) og i Syd til Donaulandene (Regensburg og Augsburg). Efterhaanden som Handelsomraadet udvider sig, tiltage mod Slutningen af det 10de Aarh. Myntstederne mod Nord i Antal og brede sig mod Øst, væsentlig knyttede til Weser, og Elben (Magdeburg), hvilken sidste Flod var Hovedaaren for Bøhmens og Ungarns Handel mod Nord. I det 11te Aarhundrede, navnlig under Kejser Konrad II, rejser der sig en Række Myntsteder langs med Frislands Nordsøkyster (Groningen, Dokkum, Leuwarden, Bolsward, Staveren) mellem Zuydersee og Ems's Munding.

Udviklingen i Tysklands Myntvæsen i det 10de og 11te Aarhundrede viser sig ved Undersøgelsen af Skandinaviens Myntfund fra denne Periode. I de ældre Fund, nedlagte i Tidsrummet 919—983, da Henrik I, Otto I og Otto II regjerede, forekomme Mynter fra Øvre-Lothringen (Metz og Verdun), fra de sydlige Nederlande (Antwerpen, Brüssel, Huy), Rhinlandene (Køln og Trier), Franken (Mainz, Speier, Worms, Würzburg, Fritzlar), Schwaben (Breisach, Strasburg, Esslingen, Basel, Constans, Augsburg), Baiern (Regensburg, Cham, Nabburg, Neuburg, Salzburg) og fra Sachsen (Hertug Bernhard I 973—1011). Jevnlig blander der sig bøhmisk Mynt ind i disse Fund.

I Fundene fra Kejser Otto III's Tid (983—1002) vise sig hyppig Mynter fra de flanderske Grever, fra de nederlandske Stæder (Dinant, Lüttich, Remagen og Andernach), fra Frisland (Deventer) og navnlig fra Sachsens Myntsteder, som i denne Periode hæve sig talrig (Magdeburg, Quedlinburg, Halberstadt, Hildesheim og Dortmund). Endvidere forekomme i denne Periode de saakaldte »Wendenpfennige«, barbariske sachsiske Udmyntninger, og de i vore Fund almindeligste Mynter, prægede af Kejser Otto III og hans Formynderske, Bedstemoderen Adelheid, i Aarene 991—996.

Under Henrik II (1002—1024) og Konrad II (1024—1039) er det hovedsagelig fra

de vestlige Lande, at der spores et Opsving. Fundene fra denne Tid indeholde Mynter fra Hennegau, Maestricht og Namur i de sydlige Nederlande, fra Duisburg og fra Frislands Stæder Utrecht, Thiel og ved Nordsøkysten navnlig Groningen. Fremdeles fra Sachsens Hertuger og Stæder (Bremen, Corvey, Merseburg, Soestl og fra Erfurt i Franken. De Stæder, hvis Mynter sildigst, under Kejser Henrik III (1039—1056), føres op til Norden, ere Xanten, Koblenz, Goslar, Stade, Minden og Emden.

Foruden det store Antal Mynter, som af Kejserne ere prægede i mange Byer, fortrinsvis i Køln og Mainz, forekommer der i Fundene hyppig verdslige Fyrsters Mynter, saaledes fra Hertugerne Gozel I—II (1032—44—46) af Nedre-Lothringen, fra Grev Albert III af Namur (1037—1105), fra Greverne Bruno III og Egbert I (1038—1057—1068) af Frisland (Bolsward, Dokkum, Staveren, Leuwarden), fra Grev Balduin IV eller V (989—1036—1067) af Flandern, fra de sachsiske Hertuger Bernhard I og II (973—1011—1059) og fra de baierske Hertuger og Konger, navnlig fra Otto (976—982) og hans Efterfølgere af Navnet Henrik (Regensburg, Cham, Frisingen, Nabburg, Neuburg og Salzburg).

Blandt de talrige, i vore Fund forekommende Mynter fra tyske gejstlige Fyrster kan fortrinsvis fremhæves: Fra Øvre-Lothringen, Adalbert II, Theodorik II og Adalbert III, Biskopper af Metz (984—1005—1046—1072); fra Haimo, Biskop af Verdun (990—1024); fra Rhinlandene, Bruno, Pilegrim, Herman II og Anno II, Ærkebiskopper af Køln (953—965—1021—1036—1056—1075); fra Andernach (Kølns Ærkebisp Pilegrim); fra Poppo og Eberhard, Ærkebiskopper af Trier (1016—1047—1066); fra Frisland, Bernold, Biskop af Utrecht (1027—1054); fra Sachsen, Biskop Burchard I af Halberstadt (1036—1059) og Bernward, Biskop af Hildesheim (993—1022); fra Franken, Willigis (975—1011), Bardo og Liupold (1031—1051—1059) Ærkebiskopper af Mainz, og Bruno (1034—1045) Biskop af Würzburg; fra Schwaben, Erchambold og Widerold, Biskopper af Strasburg (965—991—999), Liutulf (987—996), Sigfred, Bruno og Eberhard, Biskopper af Augsburg (1000—1006—1029—1047); fra Baiern, Hartvig (991—1023) og Dietmar (1025—1041) Ærkebiskopper af Salzburg.

Hyppig blander der sig b ø h m i s k Mynt sammen med den tyske, væsentlig præget i Perioden 935—1055 under Hertugerne Boleslaus I—III, Wladiwoi, Jaromar, Udalrich og Bretislaw I.

Ligeledes træffes ikke sjelden u n g a r s k Mynt fra Stephan den Hellige, Peter og Andreas I (1000—1038—1047—1061) i de nordiske Fund og stundom enkelte p o l s k e Mynter, fra Miescislaus I, Boleslaus I og Miescislaus II (964—992—1025—1034). Sandsynligvis ere de bragte hertil sammen med tysk Mynt.

Der kjendes ialt fra Skandinavien 266 Fund, som tilsammen indeholde 52,622 tyske Mynter, heri medregnet nederlandsk, lothringsk, bøhmisk, ungarsk og polsk Mynt, for hvilke der ikke kan angives blot nogenlunde paalidelige Tal.

Fra Danmark haves 70 Fund med ialt 18,371 tyske m. fl. Mynter (deraf fra Skaane

18 Fund med 6220 Mynter og fra Bleking 6 Fund med 4699 Mynter); fra Norge 17 Fund med 1607 Mynter og fra Sverig 179 Fund med ialt 32,644 Mynter (deraf fra Gulland 131 Fund med 26,781 Mynter og fra Øland 8 Fund med 946 Mynter). Over Halvdelen af det samlede Myntantal tilhører Gulland, hvis Rigdom er særlig øjnefaldende ved Siden af Ølands Fattigdom paa tysk Mynt.

Skjøndt en stor Del Fund kun utilstrækkelig ere beskrevne, saaledes at det samlede Antal af tyske Mynter fra skandinaviske Fund i Virkeligheden har været langt større end det, der kan opgives, frembyde dog de mange kjendte Fund et rigt Materiale til Belysning af Tysklands Myntvæsen i det 10de og 11te Aarhundrede og ere af største Betydning for Studiet af tysk Numismatik. Et Spørgsmaal, hvorom der i Tyskland har hersket afvigende Meninger, nemlig hvorvidt Otto-Adelheids Mynter ere prægede under Otto I eller under Otto III, har saaledes kunnet opklares ved Hjælp af Skandinaviens Myntfund. Der har i den nyeste Tid været fremført vægtige Grunde for den Antagelse, at Mynterne tilhørte Otto I († 973), og at altsaa Adelheids Navn fandtes paa dem i Egenskab af Kejserens Gemalinde[1]); men en Undersøgelse af de kjendte 94 skandinaviske Fund, hvori Otto-Adelheids Mynter forekomme, viser, at de 83 Fund, hvor disse Mynter optræde sammen med engelske, tidligst ere nedlagte under Ethelred II, altsaa i Tiden efter 978. Og det ses yderligere, at de hyppig savnes i de Fund, hvori kun de ældste af Ethelreds Mynttyper forekomme, saaledes at de maa være udmyntede flere Aar efter Ethelreds Tronbestigelse. Det maa saaledes herefter antages, at Adelheids Navn paa Mynterne findes i hendes Egenskab af Formynderske for Sønnesønnen Otto III, efter den 11-aarige Fyrstes Moder Theophano's Død, d. 15. Juni 991. Otto bliver myndig Aar 994, og Mynternes Fremkomst tilhører altsaa Tiden mellem disse Aar[2]). Muligvis kan der have været tillagt Adelheid Myntret, og Udmyntningen har da strakt sig til hendes Død Aar 999.

Destoværre er det ikke muligt gjennem de ofte mangelfulde Optegnelser at komme til Klarhed over, i hvilket Forhold Mynterne fra de forskjellige tyske Fyrster og Stæder optræde i Fundene, eller hvorvidt der i Skandinavien og Tyskland findes Punkter, mellem hvilke der særlig har været knyttet Handelsforbindelse. Dog synes det, at Mynterne fra Øvre-Lothringen, Nederlandene og Frisland forekomme langt hyppigere i Danmark end i Sverig.

De største Fund i Skandinavien af tysk Mynt ere fra Tørring (1285) i Jylland, fra Espinge (c. 3000) i Skaane, fra Johanneshus (3426) og Gärestad (1079) i Bleking og paa Gulland fra Findarfve (3105), Øster Ryftes (1097), Lilla Vastäde (1046) og Kattlunds (1032).

[1]) J. Menadier. I Berliner Münzblätter. 1891. — Samme. Deutsche Münzen. 1895. Pag. 1 o. F., 170 o. F.
[2]) Jvf. H. Dannenberg. Deutsche Münzen der sächsischen und fränkischen Kaiserzeit. II. Pag. 715.

Af større Fund kommer dernæst 23 (deraf 13 fra Gulland), som indeholde mellem 500 og 1000 tyske Mynter, og 68 (deraf 38 fra Gulland) med mellem 100 og 500 Mynter. 167 have et Myntantal under 100.

Skandinavisk Mynt.

Den skandinaviske Mynt i de nordiske Fund fra det 10de—12te Aarh. forekommer i forholdsvis ringe Mængde, og de Tal, hvormed den møder, ere kun smaa i Sammenligning med den fremmede Mynts.

Der kjendes fra denne Periode 202 Fund, som tilsammen indeholde 10,848 skandinaviske Mynter. Heraf tilhøre 87 Fund med 6234 Mynter Danmark (Skaane og Bleking 32 Fund med 2106 Mynter), 19 Fund med 3093 Mynter ere fra Norge og 96 Fund med 1521 fra Sverig (deraf 63 Fund med 1039 Mynter fra Gulland). Af det samlede Myntantal ere 7616 danske, 2959 norske og 273 svenske. Af de 2959 norske Mynter tilhøre de 2595 et enkelt Fund (Græslid).

Skandinavisk Mynt vides desuden at være forekommet i 14 Fund, deraf 2 skaanske og 1 norsk; men Myntantallet er ubekjendt.

III.

Danmarks Mynthistorie indtil 1146.

Vi have nu fulgt de Begivenheder og Forhold udenfor de nordiske Lande, hvorved fremmed Mynt bragtes i Omløb herhjemme, og som medførte, at de skandinaviske Folk bleve kjendte med Brugen af Penge og derved efterhaanden modnedes til at følge det givne Exempel og selv præge Mynt. Hidtil have vi set, hvorledes Paavirkningen har gjort sig gjældende paa det samlede Skandinavien, og hvilken Stilling Danmark indtog ved Siden af de to Broderriger. Vi ville nu vende os mod Myntforholdene i Danmark alene og betragte Udviklingen af de vexlende Forhold paa Myntvæsenets Omraade indenfor de gamle danske Landegrændser.

Det ligger nær at søge Forbillederne til de tidligste danske Udmyntninger blandt Mynter fra de Lande, med hvilke Forbindelsen var stærkest, England og Nederlandene. Det viser sig ogsaa, at en saadan Paavirkning har fundet Sted, dog mindre fra Englands Side end fra Nederlandenes. Her havde nordiske Vikinger gjennem længere Perioder havt Landsdele i Len, og med de større nederlandske Byer havde der, efter at Nordboernes Anfald paa Frisland vare ophørte, udviklet sig et fredeligt Handelssamkvem, som blev af stor Betydning for Norden. Forbillederne til vore tidligste Udmyntninger ere just hentede fra den Stads Mynter, til hvilken Nordboerne særlig vare knyttede ved gjentagne Forleninger, og som spillede en saa betydelig Rolle for Handelen paa Norden, nemlig Dorestad. Paavirkningen fra England spores samtidig gjennem forskjellige Enkeltheder og Mærker, som ogsaa findes paa engelske Mynter. Men medens den første Begyndelse er sket under Paavirkning udefra, har dog meget snart, næsten samtidig, det nordiske Aandsliv gjort sig gjældende i ejendommelige Fremstillinger og i en karakteristisk Ornamentik, som er anvendt paa disse, saavidt vides, første nordiske Udmyntninger, hvis Tilbliven formentlig tør sættes til Slutningen af det 9de Aarhundrede (T. I. 1—7).

De omtalte Mynter fra Dorestad, som væsentligst have tjent vore Forfædre til Forbilleder, ere af den bekjendte Typ fra Karl d. Store med CARO-LVS i to Linier paa

Adversen og DOR-STAT, ligeledes i to Linier, paa Reversen. Typen bliver i Tidens Løb endel degenereret gjennem mangfoldige Gjentagelser, navnlig for Reverspraegets Vedkommende, hvor der af Stadens Navn ofte kun er STAT tilbage. Paa de i Norden prægede Efterligninger ses ogsaa kun denne Halvdel af Bynavnet; men de adskille sig fra de i Frisland prægede Mynter ved flere Enkeltheder i Fremstillingen: et fremadvendt Ansigt med Overskjæg, en triangulær Figur og en Perlering. Paa ældre engelske Mynter findes ligeledes nogle af disse Mærker. Mynter af denne Typ ere fremkomne i Fund fra Lerchenborg og Bjørkø.

Hertil slutter sig nogle Typer, hvor Adversfremstillingen er beholdt, om end i en yderligere degenereret Form, og med lignende Mærker, Trianglen og Perleringen. En af disse Typers Revers fremstiller en Bygning med Sidestolper og firkantet Døraabning, aabenbart en dekorativ Udsmykning af Indskriftens TAT. Slanger og Dyrehoveder vise en selvstændig Behandling og nordisk Oprindelse. En anden Typ har en Reversfremstilling med en staaende Figur med et Spyd og et Kors, og paa en tredie ses et Skib. De to af denne Gruppes Typer kjendes kun fra Fund paa Bjørkø.

Herefter forlades Dorestads Typen, og Fremstillingerne blive mere selvstændige.

Paa en Gruppe med to Variationer, begge fundne paa Bjørkø, ses to mod hinanden vendte Fugle og paa Reversen et Skib.

Derefter kommer en Gruppe med flere Variationer. Paa Adversen ses et med merovingiske og tidlige engelske Myntfremstillinger beslægtet, yderst barbarisk udført Ansigt, omgivet af fire mandiige Ansigter og Slangefigurer. Paa Reversen fremstilles en Dyrefigur, en Buk eller en Hjort, med tilbagevendt Hoved; forneden en Slange og som oftest en Triqvetrafigur. Mynterne skyldes Fund fra Bjørkø, Sødermanland, Halland og Sejerø.

Paa en, muligvis noget yngre Variation ses en Hjortefigur med en Slange foran, en Perlering foroven og en Triqvetrafigur forneden. Mynten fandtes i Skaane.

Endelig findes en Gruppe med et Skib paa Adversen og en tilhøjre vendt Hjort paa Reversen. Der kjendes to, i Alder muligvis lidt forskjellige Typer. Den ældre Form fandtes paa Bjørkø, den yngre i Norge og Bleking. Et Aarhundrede senere optager Knud den Store denne gamle Typ; paa en af hans, i Danmark prægede Mynter med den almindelige Omskrift ✠ CNVT REX A er Fremstillingen med Hjorten benyttet til Reversen (T. II. 13). Mynten fremkom i Lübeck-Fundet.

Udmyntningen af disse formentlig ældste nordiske Mynttyper maa antages at tilhøre Slutningen af det 9de Aarhundrede[1]) ifølge de Oplysninger, Fundene give. Bjørkø F. maa antages at være nedlagte i den første Halvdel af det 10de Aarhundrede[2]), Spangereid F. i Norge omtrent Aar 950 og Sejerø F. c. Aar 955. Mynternes Alder tør herefter nærmest sættes til Tiden 870—900.

[1]) H. Hildebrand sætter deres Alder til 800-Tallet. Sveriges Medeltid. I. Pag. 778.

[2]) Jvf. Månadsbladet. 1885. Pag. 128.

En Undersøgelse viser, at de Mynter, som mere eller mindre bestemt have tjent til Forbilleder for de ældste nordiske Udmyntninger, ere fra Dorestad i Frisland og muligvis fra Viset og Qventovic i Flandern, samt fra Landsdelene Mercie og Northumberland, og det ligger da nær at spørge, om ikke disse Mynttyper istedetfor at være nordiske kunde være knyttede til et eller flere af disse Steder, hvor Normannerne gjennem længere Tidsrum havde sat sig fast. Paa denne Maade lod Mynternes nordiske Karakter i Forbindelse med den fremmede Paavirkning sig let forklare. Forskjellige Forhold tale dog mod en saadan Antagelse.

Den Stad, hvorom der nærmest vilde kunne være Tale, maatte være Dorestad. De ældste nordiske Udmyntningers formentlige Alder, Aar 870—900, passer nogenlunde med det Tidsrum, i hvilket Nordboerne havde Forleninger i Frislend, idet den danske Vikingevælde her blev brudt ved Kong Godfreds Mord Aar 885. I Utrecht holdt der sig vel vedblivende en dansk Koloni indtil ind i det 10de Aarhundrede[1]; men den kan dog ikke have været af nogen saadan Betydning, at den skulde have havt Myntrettighed. Fundene tale imidlertid afgjort imod et frisisk Udgangspunkt; thi disse Typer vides aldrig at være fundne i Nederlandene. Dorestads egne Mynter ere jevnlig trufne i nederlendske Fund; de nordiske Efterligninger derimod aldrig. De tilhøre udelukkende skandineviske Fund og kunne derfor ikke antages at være udmyntede i Nederlandene.

Ogsaa er det klart, at Myntgrupperne ikke kunne høre hjemme i England tiltrods for de Tilknytningspunkter, de have med tidligere Udmyntninger fra Mercia og Northumberland. De engelske Mynter fra den første Periode af det 10de Aarhundrede have stedse Omskrifter og ere af en saa eiendommelig Karakter, at det udelukker enhver Mulighed for, at de nordiske Myntgrupper kunne have udgjort Led i Englands Myntrækker. Hjemstedet maa derfor søges i Skandinavien, til hvis Lande de ere knyttede saavel ved Fundene som ved deres Fremstillingers ejendommelige, nordiske Karakter.

Spørgsmaalet bliver nu, hvor i Skandinavien disse Mynter ere prægede. En Besvarelse heraf har allerede tidligere været givet af Rigsantikvar H. Hildebrand[2], der har den Fortjeneste først at have hævdet disse Mynters skandinaviske Oprindelse, og hvis Undersøgelse har ført til, at de maatte antages at være udmyntede paa Bjørkø. Som Støtte for denne Antagelse fremføres, at de ere fundne i størst Antal i Grave paa Bjørkø, og at saa godt som alle de forskjellige Typer af dem ere trufne her. Disse Omstændigheder kunne synes meget vægtige; men med det ringe Materiele til Raadighed maa

[1]) Hist. Tidskr. 4. R. VI. Pag. 494. (Joh. Steenstrup. Danske Kolonier i Flandern og Nederlandene i det 10de Aarh.)

[2]) Månadsbladet. 1885. Pag. 132. — H. Hildebrand. Sveriges Medeltid. I. Pag. 778. — Jvf. O. Montelius. Sveriges förbindelse i förhistorisk tid. Pag. 6. (Historiska studier. 1897.) — Keary. The Vikings in Western Christendom. Pag. 206.

Opmærksomheden være særlig henvendt paa mulig indgribende Forhold, som kunne have medført en tilfældig Fordeling og derved komme til at virke misvisende. Og Datidens Handelsforhold have utvivlsomt i dette Tilfælde gjort deres Indflydelse gjældende, saaledes at der ikke tør tillægges Mynternes Forekomst paa det enkelte Sted for stor Betydning.

Det kan ganske vist være fristende at tænke sig, at den Handelsforbindelse, der i Vikingetiden fandtes mellem Birka paa Bjørkø og Dorestad, kunde have foranlediget, at der i den svenske Stad prægedes Mynter, der vare Efterligninger af den fremmede Bys Mynter. Men Bjørkø var ikke ene om denne Forbindelse. Ogsaa i Danmark gjorde den frisiske Handelsstad sin Indflydelse gjældende, hvis Virkninger derfor ligesaa godt kunde vise sig andre Steder som paa Bjørkø. Hjemstedet for disse nordiske Efterligninger af Dorestads Mynter tør man vanskelig søge just i Forbindelsens yderste Punkt.

Det falder strax ved første Betragtning unaturligt at tro paa Sandsynligheden af, at denne omfangsrige Række Udmyntninger med de talrige Smaaforskjelligheder skulde være udgaaet fra et saa afsides liggende Sted som Birka, navnlig paa en Tid, da Sverig forholdsvis spillede en ubetydelig Rolle og i det hele stod saa langt tilbage blandt de skandinaviske Lande, særlig ved Siden af Danmark. Man kan ikke tænke sig, at denne By, der tidlig gik tilgrunde og ikke senere evnede at rejse sig igjen, har havt en saadan Betydning for Nordens Handel, at Udgangspunktet for Skandinaviens Myntvæsen skulde søges her, længst mod Øst, fjernest fra Kulturlandene i Vest.

Ogsaa selve de der fundne Mynter tale imod, at de kunne have havt deres Tilblivelse paa Bjørkø, idet de fleste ere forsynede med Øsken og altsaa have været benyttede som Hængeprydelser. Hertil finder dog man sjelden Stedets egne Mynter anvendte, men derimod de fremmede, navnlig saadanne der som disse have et ejendommeligt og pynteligt Præg. Bjørkø's Fund maa betragtes mindre som Myntfund end som Smykkefund, og dette viser ligeledes bort fra Bjørkø som Myntstedet.

For at komme til Klarhed over, til hvilket Sted i Skandinavien disse Mynter da snarere maa henføres, maa man betragte samtlige de kjendte Fund, og fremfor at tage Hensyn til, hvilken Fundplads der har indeholdt de fleste Mynter, maa der lægges Vægt paa, i hvilken Del af Skandinavien de fleste Fund ere gjorte. Naar man med denne Betragtning for Øje ser, at der foruden Bjørkø's Fund kjendes 7 Fund — fra Sjælland, Sejerø, Skaane, Halland, Bleking, Sødermanland og Norge — hvoraf 5 falde i det sydlige Skandinavien indenfor Danmarks daværende Grændser, da vil man finde det sandsynligst, at Myntstedet maa have ligget i Danmark, det Land, der stod i livligst Forbindelse med det vestlige Europa, og hvor Mynterne vise sig at have havt videst Udbredelse.

Ved at henføre Myntgrupperne til Danmark forklares det ogsaa naturligt, at de ere blevne saa stærkt paavirkede af Dorestads Mynter, da denne By og Strækninger af Frisland havde været givet danske Høvdinger i Forlening og vedblivende stod i stærk Forbindelse med

Danmark. Og naar de nordiske Mynter indeholde Fremstillinger og Enkeltheder i Præget, som vise sig at være hentede fra engelske, navnlig northumbriske Mynter, da peger ogsaa dette hen paa Danmark som Udmyntningernes Hjemland paa Grund af den nøje Forbindelse, der i hin Periode var mellem Danmark og de af de Danske erobrede engelske Landsdele.

Disse nordiske Myntgruppers Henførelse til Danmark kan endelig begrundes ved deres Slægtskab med sildigere danske Udmyntninger, saavel med de følgende Grupper af Halvbrakteater, som med Knud d. Stores omtalte Mynt, hvis Reversfremstilling er taget efter en af disse gamle Typer. Man tør ikke berøve denne Mynt sin Betydning ved at antage, at dens Fremkomst kun har kunnet skyldes en tilfældig, nu ukjendt Anledning [1], fordi den saa afgjort bortviser enhver Forbindelse med Bjørkø. Den bliver just et betydningsfuldt Led, naar den ses at være fremstaaet som en Efterligning af en ældre Mynt fra Danmark.

Spørger man dernæst, fra hvilken By i Danmark disse vore første Udmyntninger maa antages at være udgaaede, da bliver Svaret, at de ifølge Fundene formentlig maa henføres til Lund i Skaane, hvilken Stad var af saa fremragende Betydning, at den tidlig blev Landets Hovedmyntsted. Mynternes ringe Vægt, c. 0,75 Gr., kunde tale for, at Udmyntningerne maatte tilhøre det vestlige Danmark, hvor Hedeby (Slesvig) var Hovedpunktet for Handelen, og hvorfra Landets nærmest paafølgende Udmyntninger udgik; men Fundene vise afgjort hen paa et i Danmark østligt beliggende Sted, og dette kan kun være Lund.

I Tidsrummet omtrent Aar 940—960 foretages der i Danmark en Række Udmyntninger, der begynder med en Gjenoptagen af Efterligninger af Karl d. Stores Dorestadmynter. Heraf udvikler der sig andre Udmyntninger af stærkt aftagende Værdi og forskjelligt Præg, der dog vise et indbyrdes Slægtskab. Skjøndt der ligger et ikke ringe Tidsrum mellem de tidligere og de sildigere nordiske Efterligninger af Dorestadmynterne, og skjøndt der viser sig en betydelig Forskjel i Vægten af disse og hine, vil man dog finde den største Overensstemmelse i Præget, forinden Typen degenererer for stærkt; navnlig træffer man ofte Lighedspunkter i Enkeltheder som den punkterede Ring og den triangulære Figur. Disse forsvinde imidlertid, efterhaanden som Typens oprindelige Karakter udviskes. Paa nogle Variationer kunne Bogstavernes Hovedlinier paa Adversen endnu følges, og paa Reversen læses TAT. Den tidligere, forneden anbragte Fremstilling af en Øxe afløses som oftest af en Hage. En kort Tid ere Mynterne ret solide; men snart viser der sig en stærkt tiltagende Nedgang i Vægt, og de antage Karakteren af Halvbrakteater. Tilsidst udmyntes de paa ganske tyndt Sølvblik og faa næsten Udseende af Brakteater med en som oftest fortrinsvis stærk Udprægning af Reverssiden,

[1] Jvf. H. Hildebrand. Månadsbladet. 1885. Pag. 133.

saaledes at Adverspræget omtrent ganske forsvinder. Disse sidste Udmyntninger ere formentlig omtrent samtidige med de følgende Grupper af Halvbrakteater, der ligeledes ere udmyntede paa tyndt Sølvblik og af lignende Arbejde som de foregaaende. Af Halvbrakteater kjendes der sex Grupper, hvoraf de tre indeholde en stor Del Variationer, som ret jevnlig ere fremkomne i vore Fund. Ofte ere svage Rester af Linierne fra Dorestadpræget og Enkeltheder, som det fremadvendte Ansigt, endnu tilbage af det ældre Præg.

Udmyntningerne fra dette Tidsrum ere, som anført, af meget forskjellig Vægt. Den varierer fra 0,56 Gram til 0,20 Gr. Mynternes Hjemsted har tidligere været et meget omtvistet Spørgsmaal og er blevet henført til forskjellige Steder. Skjøndt de sildigere Efterligninger af Dorestads Mynter ere saa vidt forskjellige fra Forbilliederne, har man dog i Almindelighed antaget herhjemme, at Holland maatte være Hjemlandet; men da disse Mynter aldrig findes i Holland, er Antagelsens Uholdbarhed klar nok[1]). Undertiden forekomme de i tyske og polske Fund, og en anset tysk Numismatiker har derfor henført dem til Polen[2]); men der savnes aldeles tilstrækkelige Holdepunker for denne Antagelse, som hverken støttes af Slægtskab med andre Mynttyper eller af Fundforholdene, idet Mynterne kun optræde i meget ringe Antal i disse Fund. Prof. Kr. Erslev antager, at de snarest hidrøre fra de slaviske Lande Syd for Østersøen[3]). Endelig har Rigsantikvar Hildebrand udtalt[4]), at de maa antages at tilhøre det nordlige Tyskland eller Danmark, og han hentyder som det mulige Udgangspunkt til det gamle Hedeby i Slesvig, der paa den Tid var en ret betydelig By og senere blev Myntsted. Hildebrand har sikkert hentydet til det Rette; disse Mynter tilhøre utvivlsomt Danmark. De forekomme nemlig hyppig indenfor det gamle danske Landomraades Grændser, hvor der kjendes 27 større og mindre Fund af dem, hvorimod de meget sjelden findes udenfor dette Omraade i Skandinavien, kun i sex gotlandske Fund, med tilsammen 11 af disse Mynter, og i et svensk Fund med 31 Stykker. Fra Øland kjendes ikke noget Fund af dem. Naar disse Mynter af og til forekomme i tyske og polske Fund, da ligger Grunden hertil i den livlige Handelsforbindelse, som fandtes mellem Danmark og Landene Syd for Østersøen; men at de ikke kunne være udgaaede fra disse Lande, fremgaar tydelig af deres sjeldne Forekomst i de svenske, navnlig gotlandske Fund, i hvilke ellers alle Slags tyske Mynter forekomme i saa rigeligt Maal fra de mest forskjellige Egne.

For at komme til et Resultat om, hvorfra disse sex Myntgrupper, der sikkert

[1]) Jvf. P. O. van der Chijs. »Der munten der frankische- en duitsch nederlandsche Vorsten«, hvor tre Mynter af disse Typer afbildes. Taf. XXI 8, 9, 10; i Texten Pag. 134 oplyses det, at Meddelelsen om de tre Mynter skyldes C. J. Thomsen i Kjøbenhavn.

[2]) Koehne. Koehnes Zeitschrift f. Münzkunde. II. Pag. 332.

[3]) Aarb. f. n. O. og H. 1875. Pag. 118 og 119. Anm. (Roskildes ældste Mønter.)

[4]) Månadsbladet. 1885. Pag. 134.

tilhøre samme Myntsted, kunne antages at være udgaaede, maa Fundene underkastes en nærmere Betragtning. Det viser sig da, at af de 27 danske Fund, som tilsammen indeholde 536 Mynter, falde 11 Fund med 208 Mynter Øst for Øresund (Skaane 7 F. med 133 M. og Bornholm 4 F. med 75 M.), medens 16 Fund med 328 Mynter tilhøre de danske Landsdele Vest for Sundet (Sjælland 6 F. med 56 M., Fyen og Jylland 10 F. med 272 M.) Desuden ere de fremkomne i tre Fund, fra Sjælland, Fyen og Jylland; men Myntantallet kjendes ikke. Det fremgaar heraf, at Halvbrakteaterne forekomme hyppigst i Fund udenfor Skaane, og at Udmyntningen saaledes ikke kan antages at være sket her. Den ringe Vægt taler ogsaa imod, at Lund kan have været Myntstedet. Fundene forekomme talrigst paa Fyen og i Jylland, hvorfra tillige Myntantallet er langt større end fra Sjælland. Tidligere ere Halvbrakteaterne blevne henførte til Roskilde[1]); men Sandsynligheden taler mere for, at Udmyntningerne tilhøre Jylland, og her føres de naturligst hen til Hedeby, Halvøens betydeligste Handelsplads paa den Tid.

I størst Antal ere disse Myntgrupper fremkomne i Fundene fra: Sandby i Skaane 75, Knudsker paa Bornholm 65, Seierø 29, Harndrup paa Fyen 125 og Graagaard i Jylland 83. Mynterne vise sig tidligst sammen med kufisk og tysk Mynt i Fund, som tilhøre Tiden c. 950—960, og det er da stedse den første Gruppes Mynter, de mere og mindre degenererede Efterligninger af Dorestad-Typen, som optræde. Udmyntningen af disse er da muligvis paabegyndt omtrent Aar 940. De følgende Grupper forekomme derefter i noget yngre Fund fra Perioden 970—980. Udmyntningerne tør saaledes antages at være afsluttede c. 960. De maa have været betydelige, da Hovedtypen endnu findes i Fund, der ere nedlagte i Knud d. Stores Tid.

Det lader sig ikke afgjøre, hvorvidt der i den nærmest følgende Periode efter Standsningen af Halvbrakteaternes Udmyntning c. Aar 960, er blevet præget Mynt i Danmark. Der kjendes ingen dansk Mynt, som kan henføres til denne Tid, og Sandsynligheden taler for, at der under den stærke Tilstrømning af fremmed Mynt kan være hengaaet nogen Tid, forinden Udmyntningen gjenoptages under S v e n d T v e s k j æ g (985—1014). Den danske Mynt fremtræder da vidt forskjellig fra den tidligere; den er vægtig og anselig og forsynet med Omskrifter, der indeholde Kongens og Myntprægerens Navne. I det hele viser den sig i Overensstemmelse med den engelske Mynt.

Fra Svend Tveskjæg kjendes kun en enkelt Mynttyp, nøjagtig svarende til Ethelred II's Typ C, med Kongens Brystbillede og Omskrifterne ✠ ZAEN REX AD DENER og ✠ GODPINE M AN DNER omkring et Kors med CRVX i Vinklerne. I Kongens Navn er Bogstavet V stillet omvendt. DENER kan kun forstaas som en Betegnelse for de Danske.

[1]) Mémoires du Congrès International de Numismatique à Bruxelles. 1891. Pag. 417.

Ligesom Typen er engelsk, saaledes har Myntprægeren Godvin utvivlsomt ogsaa været fra England, hvor der under Kong Ethelred i mindst tyve Byer er blevet slaaet Mynt med dette Myntprægernavn. Navnet Godvin spiller en meget fremragende Rolle paa Svend Tveskjægs Tid i det nordiske Myntvæsen, idet det findes paa Mynter, alle af samme Typ (Ethelred Typ C), ikke blot fra Danmark, men ogsaa fra Norge og Sverig; og der er ingen Grund til at antage andet, end at det er samme Mand, som har været Myntpræger, eller i dette Tilfælde sandsynligvis Myntmester, i alle tre Lande. Medens Myntstedet Sigtuna angives paa de svenske Mynter, betegne Reversomskrifterne paa den danske og den norske Mynt, »Godvin m an dner« og »Godvin mo no«, Godvin ikke som Myntmester i nordiske Byer, men for Folkene, Daner og Nordmænd, og heri kunde ligge et Vink om, at Mynterne muligvis vare prægede i England[1] for den danske og den norske Konge og ikke indenfor de to Landes egne Grændser. Herimod kan dog indvendes, at man paa to af Knuds Mynter, fra Roskilde og Viborg, finder »Osgut« og »Fulgod« angivne som Myntprægere i Danmark, »on dan« og »in danm«, uden Vedføjelse af Myntstedet. Samtlige skandinaviske Mynter fra denne Periode ere desuden af et Arbejde, der staar endel tilbage for de engelske Mynters, og Detaillerne i Præget tale for, at de ere blevne til i Norden[2]. Herfor taler ogsaa den Omstændighed, at Olafs Mynter ere prægede i Sigtuna og ikke i England. Svends Mynt, der ikke vides at være fundet Vest for Øresund, maa da antages at være præget i Lund i Skaane.

Paa Grund af den engelske Typ og det engelske Myntprægernavn tør man med Sikkerhed gaa ud fra, at Svends Udmyntning er en Følge af hans Tog til England; men det bliver et Spørgsmaal, paa hvilket Tidspunkt den kan være foretaget, om den skyldes Toget Aar 994, da Svend og Olaf Trygvesøn i Fællesskab anfaldt England, eller Svends Tog dertil Aar 1013. For at komme til Klarhed herover maa da ogsaa de andre samtidige, skandinaviske Udmyntninger af samme Typ tages i Betragtning. Disse ere dels svenske fra Olaf Skjødkonning, slagne af Godvin og andre Myntprægere i Sigtuna, dels norske, med Navnet Olaf (Onlaf), ligeledes prægede af Godvin, eller med Navnet Hakon (Aacune), slagne af Myntprægeren Referen.

Rigsantikvar H. Hildebrand, som har behandlet Spørgsmaalet om disse Mynters Alder[3], antager, at Svends Mynter maa være en Frugt af hans sidste Englandstog 1013—1014, dels fordi det har været lettere for Svend efter Englands Erobring i dette Aar at formaa engelske Myntprægere til at rejse over til Danmark og derfra til hans Stedsøn, Olaf Skjødkonning, i det fjernere liggende Sverig, dels fordi nogle af dennes Mynter med

[1]) Kr. Erslev. Aarb. f. n. O. og H. 1875. Pag. 120. (Roskildes ældste Mønter.)
[2]) Jvf. H. Hildebrand. Månadsbladet. 1885. Pag. 122.
[3]) Månadsbladet. 1885. Pag. 127. — H. Hildebrand. Sveriges Medeltid. I. Pag. 779 o. F.

Omskriften IN NOMINE DOMINI gjøre det sandsynligt, at de maa tilhøre Tiden efter Olafs Overgang til Kristendommen, Aar 1008. Endvidere sluttes heraf, at de norske Mynter med Navnet Olaf ikke tilhøre Olaf Trygvesøn (995 eller 996—1000), men Olaf den Hellige (1015—1030) og Hakons Mynter ikke Hakon Jarl den Onde (970—995 eller 996), men Hakon Erikssøn Jarl (1015).

Den eneste Maade, hvorpaa en sikker Besvarelse af Spørgsmaalet om disse Mynters Alder og deres Henførelse kan naas, er gjennem en Undersøgelse af de Fund, hvori disse Mynter forekomme; men af en saadan vil det fremgaa, at Udmyntningerne maa ligge forud for Aaret 1013.

Der kjendes 48 Fund, som indeholde Mynter fra Olaf Skjødkonning; af disse ere formentlig 29 nedlagte i denne Konges Tid (994—1022) og deraf mindst 9 Fund før Aar 1002, idet de indeholde tyske Mynter fra Kejser Otto III, men ingen fra Henrik II. Olaf Skjødkonnings Udmyntninger maa altsaa antages at være begyndte en Tid før 1002, i Slutningen af det 10de Aarhundrede.

Angaaende de norske Mynter vides Olafs kun at være fremkommet i et meget sildigt, tysk Fund (Vossberg)[1], hvorimod Hakons Mynter optræde i 8 Fund, hvoraf et er nedlagt i Slutningen af det 10de og et i Begyndelsen af det 11te Aarhundrede (Näs og Yholm F.). I flere Fund ere Hakons og Olaf Skjødkonnings Mynter trufne sammen. Henførelsen til Hakon Erikssøn Jarl, Aar 1015, maa altsaa sikkert være urigtig; Mynten maa føres tilbage til Hakon Jarl den Onde, 970—995 eller 996.

Svends Mynt er forekommet i tre Fund, sammen med Olaf Skjødkonnings og Hakons Mynter. Det ene af disse Fund (Näs F.), er nedlagt i Slutningen af det 10de Aarhundrede.

Disse skandinaviske Udmyntningers Paabegyndelse, hvis Samtidighed fremgaar saavel af den fælles Typ som af Arbejdet, maa altsaa tilhøre Tiden mellem Olaf Skjødkonnings Tronbestigelse Aar 994 og Hakon Jarls Død 995 eller 996. Overensstemmelsen mellem Svends og den norske Olafs Mynt, ikke blot i Udførelsen, men ogsaa ved Angivelsen af Landet istedetfor af Myntstedet, viser, at den norske Mynt maa tilhøre Olaf Trygvesøn[2] og ikke Olaf den Hellige, og det ligger da nær at sætte de to Udmyntninger i Forbindelse med Svends og Olafs Englandstog Aar 991. Ogsaa den til et fælles Forbillede for hele Skandinavien valgte Typ viser hen til, at Udmyntningen maa ligge en Aarrække forud for Aar 1013. Ethelreds Typ C tilhører nemlig Tiden omkring 990—995, og Efterligninger, der saa nøje stemme overens med Forbillederne, vilde neppe være fra en saameget

[1] Sallet. Zeitschr. f. Num. XI. Pag. 323. Nr. 456. — Jvf. Koehne. Zeitschrift. VI Taf. III. 2.

[2] Kr. Erslev henfører ogsaa Mynten til Olaf Trygvesøn. Aarb. f. n. O. og H. 1875. Pag. 120. (Roskildes ældste Mønter.)

sildigere Tid; det kan ikke godt tænkes, at man i Aaret 1013 nøjagtig skulde have optaget en tyve Aar gammel Typ; det ligger nærmere at antage, at man har benyttet den yngste, der var mest gangbar.

Ved Siden af Fundenes sikre Kjendsgjerninger mister den, iøvrigt saa rigtige, Tanke sin Betydning, at Olaf Skjødkonning ikke før sin Antagelse af Kristendommen Aar 1008 skulde have benyttet Myntomskrifter af kristent Indhold, «in nomine domini». Forklaringen kan imidlertid findes i den Omstændighed, at Myntprægerne have været Kristne, og at de have optaget Omskriften fra de overalt i Skandinavien saa vel kjendte saxiske Mynter med lignende Omskrifter; ogsaa den hedenske Hakon Jarls Mynt har en tilsvarende.

Udmyntningernes historiske Gang maa saaledes antages at have været den, at Godvin efter Englandstoget 994 har præget Mynt for Kong Svend i Danmark og derpaa for Olaf Trygvesøn efter hans Ankomst til Norge 995 eller 996[1]), medens omtrent samtidig den engelske Myntpræger Referen har myntet for Hakon Jarl. Godvin er derefter gaaet videre til Sverig; her har han sat Udmyntningen i Sigtuna i Gang og foranlediget, at den Række engelske Myntprægere er ankommet dertil, hvis Navne findes paa Olaf Skjødkonnings Mynter.

Mærkeligt er det, saa talrig Hakon Jarls Mynter optræde; et enkelt Fund indeholdt «mange» af dem (Näs F.). Dette viser, at Udmyntningen maa have været betydelig og muligvis have strakt sig over et længere Tidsrum før 996. Det kunde derfor ligge nær at antage, at Hakons Udmyntninger ere paabegyndte tidligere end Svends.

Svends Udmyntning blev uden synderlig Betydning og kun af kort Varighed, da der ved Danegjælden strømmede saa rigelig til Danmark af engelske Penge, at disse fandt et andet Hjemland her. Ogsaa i Norge blev Udmyntningen uden særlig Betydning, hvorimod den i Sverig, hvortil den angelsaxiske Mynt naaede i forholdsvis ringere Mængde, fortsattes i længere Tid. Men i alle tre Riger synes den at være standset efter nogen Tids Forløb og senere at være gjenoptaget, i Danmark af Knud d. Store, i Norge af Olaf d. Hellige og i Sverig af Anund Jakob.

Medens de tidligere Udmyntninger maa antages at være standsede efter en Aarrækkes Forløb, og Svend Tveskjægs Mynt nærmest maa betragtes som et Forsøg, der opgaves under Indflydelsen af den tilstrømmende Mængde af fremmede Penge, blev det en af Knud den Stores Fortjenester at indføre et ordnet Myntvæsen, som derefter opretholdtes uden Afbrydelse.

[1]) Om Tidsregningen se: Bjørn Olsen, Kronologiske Bemærkninger. Aarb. f. n. O. og H. 1878. Pag. 30. — Dr. Gustav Storm. Om Aarstallet for Trondhjems Grundlæggelse. Pag. 9 o. F. (Festskrift i Anl. af Trondhjems 900 Aars Jubilæum 1897.)

Knud havde overtaget Herredømmet i England efter Svends Død Aar 1014, medens Broderen Harald blev Konge i Danmark. Der vides intet om, at Harald i de fire Aar, han regjerede, har ladet præge Mynt, hvorimod der efter Knuds Tiltrædelse af Regjeringen, Aar 1018, begynder en rig Virksomhed i Danmark paa Myntvæsenets Omraade, som har sat tydelige Spor i den Mængde forskjellige Mynter fra hans Tid, der efterhaanden ere komne for Dagens Lys. Knud betragtede imidlertid stedse England som sit Hovedrige, og næsten alle hans engelske Mynttyper bleve derfor overførte til Danmark og benyttedes her i større og mindre Grad. Kun sjelden ere Typerne af et selvstændigt, nordisk Præg (Slangetypen og den tidligere Hjortetyp). I Hovedsagen var det engelske Myntmestre, som forestod Udmyntningerne, og en anselig Række af angelsaxiske Myntprægernavne er knyttet til de danske Mynter i denne Periode, ligesom Knud paa disse betegnes snart som dansk, snart som engelsk Konge, hyppigst det sidste. Den engelske Kongetitel findes paa adskillige Mynter fra Lund og paa alle de hidtil kjendte, læselige Mynter udenfor Skaane. Stundom findes anvendt engelske Adversstempler, som ere medbragte fra England af Myntprægerne. Betegnelsen af ham som engelsk Konge har medført, at adskillige danske Mynter ere blevne henførte til England.

Under Knuds Regjering, 1018—1035, oprettes der snart en Række Myntsteder omkring i Danmark: for Skaanes Vedkommende i Lund, hvor der formentlig tidligere var præget Mynt; paa Sjælland i Roskilde, Ringsted og Slagelse; og i det vestlige Danmark i Odense, Viborg, Ørbæk, Ribe og muligvis i Hedeby og andre Byer, til hvis Mynter der hidtil savnes Kjendskab, men hvor der findes Myntsted under Hardeknud og senere. Der kjendes ialt 60 forskjellige Hovedtyper, som kunne henføres til Knud; heraf tilhøre 23 Lund, 12 Roskilde, 2 Ringsted, 7 Slagelse, 1 Odense, 8 Viborg, 1 Ørbæk, 2 Ribe og 4 muligvis Hedeby.

Det store Antal Mynttyper fra et enkelt Sted, 23 fra Lund, viser, at der er foretaget Udmyntning hyppigere end en Gang om Aaret i de 17 Aar, Knud var Danmarks Konge. Der maa derfor lejlighedsvis, naar Kongen skulde bruge Penge, være blevet slaaet Mynt udenfor den bestemte Tid en Gang aarlig, saafremt en saadan Ordning allerede paa dette tidlige Tidspunkt har været fastsat[1]).

Knuds første Udmyntninger, navnlig i Lund og Viborg, ere af betydelig større Vægt og Værdi end de senere. Der viser sig imidlertid snart en Nedgang i Vægten, og en iøjnefaldende Forskjel indtræder c. 1025—1027 paa den østdanske og den mindre vægtige jydske Mynt[2]).

[1]) Kr. Erslev antager ikke, at aarlige Udmyntninger ere indførte i det 11te Aarh. Aarb. f. n. O. og H. 1875. Pag. 143. Anm. (Roskildes ældste Mønter.)

[2]) Kr. Erslev. Memoires de la Soc. Royale des Antiquaires du Nord. 1885. Pag. 136. (Les plus anciennes monnaies du Danemark.)

Fra Knud kjendes nogle faa Exemplarer af en Mynt, som frembyder særlig Interesse, fordi den synes gjennem Omskrifterne at yde Oplysning om vigtige Begivenheder, der ellers ere ukjendte. Paa Mynten læses: ✠ CNVT REX SV og ✠ ÐORMOD ON ZIHT; den angiver altsaa Knud som Rex Sveonum, de Svenskes Konge, og at den er præget i Sigtuna af en engelsk Myntpræger Thormod (T. II. 17). Dennes Navn findes paa flere samtidige svenske Mynter fra Anund Jakob, men kjendes iøvrigt ikke, hverken fra danske eller engelske Mynter.

Der har været fremført forskjellige Meninger om denne Mynts Betydning. Historien ved Intet at fortælle om, at Knud skulde have opnaaet at bringe Sverig eller Dele af det under sit Herredømme; tvertimod fik hans Kamp med Anund Jakob og Olaf den Hellige ved Helgeaaens Udløb et uheldigt Udfald. Myntens bestemte Betegnelse af Knud som de Svenskes Konge og den Omstændighed, at den er slaaet af en Myntpræger i Sigtuna har dog været opfattet som et vægtigt Bevis for, at der her maa være et Hul i Historien, og at Knud maa have bragt ialtfald en Del af Sverig under sin Magt[1]). Fra anden Side er imidlertid et saadant historisk Bevis ikke blevet taget for fyldestgjørende[2]).

Ved en Betragtning af den Betydning, der tør tillægges denne Mynt, maa der lægges mindre Vægt paa Reversomskriften, hvorefter Mynten er præget i et svensk Myntsted; tilsvarende Paralleller ere ingenlunde sjeldne blandt vore danske Mynter fra Hardeknud og Magnus den Gode, hvor engelske Byer, Gifelceaster og navnlig Lincoln, angives som Myntstedet, idet Myntprægeren har benyttet sine medbragte engelske Reversstempler. Anderledes er det derimod med Adversomskriftens «Rex Sveonum». Vi have ganske vist paa Knuds eller muligvis Hardeknuds Tid Mynter fra Lund med den forlængst afdøde Ethelreds Navn, hvilket maa antages at skyldes et Indfald af Myntprægeren. Ligeledes er der under Magnus den Gode præget Mynter i Lund og Odense med Navnet Edvard (Confessor), hvilke Mynters Oprindelse ikke lader sig fyldestgjørende forklare, da den ikke støttes af historiske Kjendsgjerninger. Men hverken Ethelred eller Edvard benævnes her de Danskes Konge. Noget tilsvarende Forhold, at en Regent skulde lade præge Mynt og paa den kalde sig Konge over et Folk uden at være det, kjendes ikke[3]). Den naturligste Forklaring maa derfor være den, at Knud har rustet sig for at undertvinge Sverig og i Forventning om at blive Landets Herre forud har ladet præge Mynter med Titel af dets Konge, samt at en af Anund Jakobs Myntprægere paa den Tid har været i hans Tjeneste og til Udmyntningen har benyttet et fra Sigtuna medbragt Reversstempel.

Iøvrigt er denne Mynt sikkert ikke den eneste danske, der er slaaet af en Mynt-

[1]) Worsaae. De Danskes Erobring af England. Pag 325.

[2]) Steenstrup. Normannerne. III. Pag. 330. — H. Hildebrand. Sveriges Medeltid. I. Pag. 785.

[3]) Om Olaf Skjødkonnings Mynter med REX ANLOF se H. Hildebrand. Sveriges Medeltid. I. Pag. 783.

præger fra Sigtuna. En anden Mynt med Fremstilling af Guds Lam, men med forvirret Adversomskrift[1]), viser ved sin hele Udførelse og ved Typen, at den muligvis ikke tilhører Anund Jakob, men at den kan være dansk og ligeledes fra Kong Knud, skjøndt dens Reversomskrift er ✠ WVLF M ON SIHTVN. Ligeledes kjendes der en dansk Mynt fra Hardeknud med denne Konges Navn og præget af OSBRN ON SITVN[2]). Myntprægerne Thormod, Osbern og muligvis Wulf kunne altsaa antages at være komne fra Sverig til Danmark og her at have benyttet deres Sigtuna-Stempler. Reversomskriftens REX SV paa Thormods Mynt tør man, som sagt, ikke tillægge nogen særlig historisk Betydning.

Vi have berørt, at der under Knud eller lidt sildigere, under Hardeknud, præges Mynter i Lund med Ethelreds Navn, altsaa en Snes Aar efter denne Konges Død. Muligvis skyldes disse Udmyntninger kun et Indfald af Myntprægerne Othinkar og Alfvine — under Ethelred præges der Mynt i flere engelske Byer af Myntprægere med dette sidste Navn — saaledes at Mynterne kunne være at betragte som en Slags Mindepenge. Noget ganske tilsvarende Exempel kjendes ikke. Fra en sildigere Tid, under Valdemar Sejer, findes en Mynt, hvis Omskrifter kun indeholde: »Anno domini« og Aarstallet, hvis Slutningstal destoværre er bortslidt. Denne Mynt maa nærmest opfattes som en Mindepenge og viser, at man tidlig kan have villet gjennem Mynter bevare Erindringen om en bestemt Person eller Begivenhed. Man kan da muligvis ogsaa paa Knuds eller Hardeknuds Tid paa denne Maade have villet mindes den afdøde Konge.

Ifølge den almindelige Antagelse skal Knud have skjænket Halvdelen af Ribe Mynt til Stadens Biskop Othinkar[3]), hvilket dog af flere Grunde neppe er sandsynligt (se nedenfor, om Myntretten).

Under Hardeknuds syvaarige Regjering, 1035—1042, udfoldes der fremdeles en rig Virksomhed paa Myntvæsenets Omraade. Der kjendes Mynter ikke alene fra alle de samme Steder som under Knud, undtagen fra Ringsted, men endvidere fra Aalborg, Aarhus og fra en ubestemmelig By, Gori (T. V. 29). Navnlig fra Lund er der udgaaet en betydelig Række Udmyntninger. Af de hidtil kjendte 50 Mynttyper fra Hardeknud tilhøre 29 denne By. Dette uforholdsmæssig store Antal er muligvis fremkommet derved, at der af Hensyn til den fornødne Kontrol med Myntprægerne samtidig er foretaget Udmyntninger af forskjelligt Præg.

I denne Periode er den angelsaxiske Typ fremdeles den overvejende, og Adskillelsen af de danske Mynter fra de engelske, der tilhøre Hardeknuds treaarige Regjering i Eng-

[1]) H. Hildebrand. Sveriges Medeltid. I. Pag. 784. Fig. 357.

[2]) Med Ethelreds Navn kjendes to Mynter af Typ D (Hildebrand, 3410 og 3411), hvis mangelfulde Adversomskrift og forvirrede Myntmesternavn NHTINESITV tyde paa en uregelmæssig Udmyntning. Muligvis ere de danske ligesom enkelte andre Mynter med Ethelreds Navn.

[3]) Jvf. Kinch. Ribe Bys Historie. Pag. 51.

land, frembyder ogsaa her Vanskeligheder. Tillige gjør en Paavirkning fra Tyskland sig noget gjældende. Udmyntningerne ere holdte temmelig ensartede i Værdi indenfor de forskjellige Landsdele; undtagelsesvis findes der foretaget Prægning af en større Mynt (med Duen og Lammet, T. IV. 4) bestemt til at have dobbelt Værdi.

Hardeknuds ældre Mynter, dels af Slangetypen dels med Tverskrift eller med Lammet (T. IV. 1—6), adskille sig ved deres Fremstillinger og ved Arbejdet fra de følgende Mynter og kunne endog synes at være ældre end Knuds yngste Typer. Det kunde derfor være fristende at antage, at disse Mynter tilhørte den Periode i Aaret 1026 under Knud, da Hardeknud havde tiltaget sig Regjeringen[1]).

Efter Hardeknuds Død fortsættes Udmyntningerne i samme Spor som tidligere, saaledes at der ogsaa fra Magnus den Gode kjendes en i Forhold til hans korte Regjeringstid, 1042—1047, betydelig Mængde Mynttyper, ialt 37, hvoraf de 18 tilhøre Staden Lund. Udmyntningerne ere knyttede til de samme Byer som tidligere, samt til et formentlig fynsk Myntsted «Toftum»; dog savnes der Mynter fra flere Byer, Ringsted, Aalborg og Ørbæk. Typerne ere i Hovedsagen fremdeles angelsaxiske, navnlig ere Reversfremstillingerne paa Mynterne fra Lund væsentlig hentede fra Knuds og Hardeknuds Typer. Adversfremstillingerne paa Lundetyperne ere derimod ofte ved Arbejdet og Enkelthederne af en fra de tidligere noget forskjellig Karakter. En tysk Paavirkning viser sig ved Efterligning af den bekjendte kølnske Typ med S-COLONIA tversover Mynten (T. VII. 17). Endelig optages flere Typer, saavel ældre som nye, uden bestemte fremmede Forbilleder.

Magnus's Mynter ere gjennemgaaende af godt Sølv; men Udmyntningerne synes ikke at være synderlig nøjagtig udførte. Det store skaanske Fund fra Espinge ved Hurfve, der indeholdt mange, ganske ens Mynter i et stort Antal Exemplarer, gav god Lejlighed til Undersøgelse i denne Retning, og det viste sig, at Vægtforskjellen blandt Mynter af samme Udmyntning kunde være meget betydelig.

Ikke blot det nævnte rige Fund, men ogsaa adskillige andre større og mindre Fund have bragt Klarhed over et mærkeligt Forhold vedrørende Følgerækken i denne Periodes Mynter. Det viser sig nemlig, at Mynttypen med siddende Helgen og Navnet Magnus og med Reversomskrift med latinske Bogstaver eller Runer (T. IX. 28. 30), tiltrods for Navnet, ikke tilhører Magnus men Svend Estridsen. De omtalte Fund indeholde flere af Magnus's sikre Mynter, saaledes Typerne fra Lund med Brystbillede og tillige flere eller færre af Svend Estridsens Mynttyper; men de nævnte Helgentyper med Navnet Magnus savnes i disse Fund. Den eneste mulige Forklaring heraf er den, at Svend har benyttet sit Tillægsnavn Magnus paa disse Mynter. Der kjendes flere andre Tilfælde, hvor han

[1]) Jvf. Kr. Erslev. Aarb. f. n. O. og H. 1875. Pag. 173. (Roskildes ældste Mønter.) — Samme. Mémoires de la Soc. Royale des Ant. du Nord. 1885. Pag. 136. (Les plus anciennes monnaies du Danemark.)

ligeledes har gjort Brug af dette Navn [1]). Ved Henflytning af disse omfangsrige Myntklasser til Svend borttages der en betydelig Part af de tidligere Magnus tillagte Mynter; men der kommer herved en forstaaelig Udvikling, som forhen savnedes i Myntrækken.

Magnus den Godes Regjering var rig paa bevægede Begivenheder. Hans norske Herkomst vanskeliggjorde ham Stillingen i Danmark som Efterfølger efter Knud og dennes Søn, og han havde næsten uafbrudt haarde om end heldige Kampe at bestaa med Knuds Søstersøn, Svend Estridsen, der gjorde Fordring paa Danmark, hvor denne havde et stort Parti for sig og i Hovedsagen havde Magten fra Aar 1044. Endvidere havde han en Tidlang en Modstander i Farbroderen Harald Haarderaade, der sluttede sig til Svend; og der indtraadte først et bedre Forhold, da Magnus Aar 1046 delte Norge med Harald, hvorefter de to Konger sluttede sig sammen mod Svend. Tidligere havde Magnus gjort gjentagne Forsøg paa at fordrive Svend, uden at dette var lykkedes; Svend var forblevet i Besiddelse af Magten, støttet af den engelske Konge Edvard Confessor, der frygtede Magnus's Planer om at erobre England. I Efteraaret 1047 drog Magnus og Harald med deres samlede Flaader til Danmark for at gjøre Ende paa Svends Herredømme, og som sædvanlig var Krigslykken denne ugunstig; men midt under disse urolige Forhold bortrev Døden pludselig Magnus.

Disse forskjellige Begivenheder have afsat deres tydelige Spor paa Mynter, blandt hvilke der fra denne Periode findes nogle, mere og mindre beslægtede Typer, som bære Kongenavnene Svend, Edvard og Harald, just de Navne som ere knyttede til disse Begivenheder, og endvidere en med det ubestemmelige Navn »Joanst« (T. VIII. 1—6, X. 53). Dette Navn, der er sat i Forbindelse med »REX«, er muligvis Tilnavnet »Johannes« for en af Kongerne, for Magnus den Gode, Edvard Confessor eller for Harald Haarderaade, og kan saaledes svare til Navnet »Magnus« paa Svends Mynter.

Disse forskjellige Mynter ere for Størstedelen prægede i Odense, nogle i et, vistnok ligeledes fynsk, Myntsted Toftum samt i Lund. Fyen var særlig Skuepladsen for Kampe under Stridighederne mellem Svend og Magnus. Øen hærgedes saaledes Aar 1044 af Magnus's Tropper, og i 1047 rettede Magnus og Harald deres forenede Angreb mod Sjælland og derfra mod Fyen. Af de i Odense prægede Mynter have nogle Svends Navn (T. X. 53); af samme Typ er den med Navnet »Joanst«. Et Par Mynter med denne Typs Reversfremstilling, et Ankerkors, og af lignende Arbejde som Odense-Mynterne angive Toftum som Myntstedet. Den ene bærer Kongenavnet Edvard; den anden har forvirret Adversomskrift og en Helgenfremstilling, der tilhører Svends ældste Typer. Fra Odense kjendes desuden et Par ens Typer, den ene med Edvards, den anden med Haralds Navn. Endelig forekommer der et Par i Lund prægede Mynttyper med Edvards Navn.

[1]) Se under Svend Estridsen. Pag. 52.

Svend var fra Aar 1044 den egentlige Konge i Danmark[1]), og disse Mynter med hans Navn tilhøre saaledes dette eller et af de nærmest følgende Aar. Mynterne med Haralds Navn og med »Joanst«, der slutte sig dels til Svends Typ, dels til Edvard Confessors ældste engelske Typ, maa tilhøre Tiden ved Aaret 1046. Særlig paafaldende ere de forskjellige Typer med Edvards Navn. Da der intet vides om noget Angreb paa Danmark fra Edvards Side, maa disse Mynter antages at være prægede af Svend med Edvards Tilladelse, idet Svends Bestræbelser for at vinde Danmark ere blevne støttede af Edvard, der Aar 1044 og senere truedes med Angreb fra Magnus's Side.

Foruden en enkelt Mynt fra Odense med Magnus's Navn kjendes en højst interessant Mynt fra samme By med Magnus's og Haralds Navne anbragte samlede i Adversomskriften (T. VII. 31). Dette Fællesskab viser utvivlsomt hen paa det mellem de to Konger sluttede Forbund, saaledes at Mynten maa være præget paa de forenede Kongers Tog til Danmark Aar 1047, hvor de hærgede Sjælland og Fyen.

Ligesom Knud ofte kalder sig Englands Konge paa danske Mynter, saaledes betegner Magnus sig som Norges Konge paa en Mynt fra Hedeby (T. VII. 38). Paa en anden Typ, formentlig fra samme By, ses en Helgen med Øxe (T. VII. 37), vistnok en Fremstilling af Olaf den Hellige, Magnus's Fader. Magnus synes at have lagt særlig Vægt paa sin norske Oprindelse, og hans Fødeland har for ham været Hovedlandet, hvilket sikkert har bidraget væsentlig til, at det lykkedes Svend at vinde saa stor Fremgang i Danmark.

Det viser sig af Fundene, at det kun er paa Svends sildigere Udmyntninger, at han optager sit Tilnavn »Magnus«. De ældre Mynttyper, paa hvilke Magnus angives som Konge, tilhøre utvivlsomt alle Magnus den Gode.

De uophørlige Kampe og Anfald, for hvilke Danmark var Skuepladsen under denne Konge, medførte store Tab for Befolkningen, ligesom de stadige Krigsrustninger kostede Landet betydelige Summer og bragte ham selv i Pengetrang[2]). De i Vikingetiden vundne Rigdomme begyndte saaledes stærkt at svinde bort.

Fra Svend Estridsens 28-aarige Regjeringsperiode, 1047—1075, og fra de tre Aar forinden, i hvilke han gjorde Magnus Magten stridig, er bevaret en betydelig Mængde forskjellige Mynttyper, om end forholdsvis langtfra i saa stort Antal, som under de foregaaende Konger. Der kjendes ialt 77 Typer fra Svend, hvoraf 32 henføres til Lund, 1 til Borgeby, 1 til Thumatorp, 10 til Roskilde, 8 til Slagelse, 3 til Odense, 12 til Viborg, 2 til Ribe og 8 til Hedeby. De to Myntsteder i Skaane, Borgeby og Thumatorp, blive først kjendte ved Mynter fra Svend. Endnu savnes der Typer fra ham, som kunne henføres

[1]) Jvf. A. D. Jørgensen. Den nordiske Kirke. Pag. 624.
[2]) Suhm. Danmarks Historie. IV. Pag. 121.

til Ringsted, Aalborg og Aarhus. I Modsætning til de tidligere Udmyntninger ere Omskrifterne, navnlig paa Adversen, forvirrede paa et stort Antal Typer; i flere Tilfælde bliver Henførelsen til Myntstedet usikker, naar Reversomskriften er saa forvirret, at den aldeles ikke giver nogen Oplysning. Mynternes Værdi viser sig at være holdt nogenlunde konstant gjennem den lange Aarrække. Et Par af Svends ældste Mynttyper ere undtagelsesvis udmyntede til dobbelt Værdi eller muligvis som Skuemynter (T. VIII. Svend. 1—2).

Under Svend sker der en væsentlig Forandring i ydre Henseende paa Myntvæsenets Omraade, idet de tidligere saa almindelig benyttede angelsaxiske Typer tildels forlades og vige Pladsen for Typer af byzantinsk Karakter og med forskjellige kristelige Fremstillinger. Denne Forandring sker tidlig, allerede ved Udmyntninger, Svend lader foretage i de Perioder, da han er i Besiddelse af Magten i Danmark i Magnus's Regjeringstid. Paa Lunds Mynter benyttes de angelsaxiske Typer nu kun højst sjelden; de holde sig længst paa Mynterne fra Viborg (T. X. 56—58, XI. 65).

Søger man i Datidens historiske Begivenheder en mulig Grund til denne Paavirkning fra byzantinske Mynttyper, der ikke kan antages at være fremkaldt ved Handelsforbindelser med det østromerske Rige, hvis Mynter fra denne Tid næsten aldrig træffes i Norden, da ligger det nær at søge en saadan i Harald Haarderaades Komme til Norden fra Byzants Aar 1046. Store Rigdomme fører han med sig, og da han i Begyndelsen en Tidlang gjør Fællesskab med Svend mod Magnus, kan let saameget af hans Pengeskatte være kommet i Omløb, at de fremmede Mynter have vakt Opmærksomhed og ere blevne benyttede som Forbilleder, navnlig da deres kristelige Fremstillinger maa have tiltalt Svend, der paa saa mange Maader viste en varm Interesse for Kirken og for, hvad der knyttede sig til den. Flere af Svends betydelige Udmyntninger, saaledes Typen med en staaende Helgen, den siddende Kristus og den, der almindelig benævnes «en Engel overrækker Kongen en Fane», o. fl. (T. VIII. Svend. 4. 6. 7), tilhøre utvivlsomt Perioden før Magnus's Død. De byzantinske Mynter ere dog sjelden nøjagtig efterlignede; derimod viser Paavirkningen sig derved, at der er optaget mere og mindre selvstændig behandlede Motiver, først paa Udmyntninger fra Lund og derpaa fra Landets andre Myntsteder.

Den omtalte Typ «en Engel overrækker Kongen en Fane» er af særegen Interesse. Fanen, der nærmest maa opfattes som et kirkeligt Tegn «labarum», overgives nemlig ikke til nogen Konge, men til en kvindelig Person. Den lange Haarfletning, der strækker sig ned fra hendes Hoved, og det ovale Brystspænde vise dette klart. Der er kun En, hvem denne kvindelige Figur kan tænkes at skulle betegne, nemlig Svends Moder Estrid, Knud den Stores Søster; thi gjennem hende havde Svend sin Adkomst til den danske Krone. Ogsaa andre Mynttyper kunne synes at indeholde Hentydninger til Estrid, nemlig de paa hvilke Bogstavet E findes anbragt, enten spredt i Præget (T. VIII. 13. X. 47) eller i to

7*

Rækker, hver indeholdende 4—8 efter hverandre stillede € (T. VIII. 11—14). Den sidstnævnte Typ er selvstændig; det er ikke nogen symbolsk Fremstilling, hentet fra udenlandske Mynter. Bogstavet € findes saa hyppig anvendt, at det nødvendigvis maa indeholde en bestemt Hentydning, og denne har formentlig været til hans kongelige Moders Navn. Bogstavet S, der ligeledes ofte findes anbragt paa Svends Mynter, kan kun tænkes at være Forbogstavet til hans eget Navn (T. VIII. 10. 15. IX. 25).

Svends religiøst anlagte Sind bragte ham til gjerne at ville vise Ærbødighed mod Kirken, hvilket muligvis har givet sig et ejendommeligt Udslag i en sjællandsk, til Slagelse henført Mynttyp, paa hvilken formentlig fremstilles et paveligt Brystbillede, en Hentydning til Kirkens Magt (T. X. 47).

Under Magnus have vi omtalt, at Svend paa enkelte Udmyntninger fra Lund har benyttet sit Tilnavn Magnus[1], hvilken Omstændighed har medført Urigtigheder i Myntordningen, indtil Fundene have bragt Rede paa Forholdet. Tanken er tilsyneladende ikke ny, idet en Runemynt med »Magnus« og »Sevine Ulfiets Frænde« allerede i Begyndelsen af forrige Aarhundrede findes henført til Svend; Myntens Reversomskrift med Myntprægernavnet »Sevine Ulfiets Frænde« udtydes som Svend, Olafs (Skjodkonnings) Frænde[2]. Senere slutter Suhm sig til samme Antagelse, at Mynten bærer saavel Kongens Navn »Svend« som hans Tilnavn »Magnus«, og mener, at Mynten er præget i Begyndelsen af Svends Regjering og i Tilslutning til Magnus d. Godes Udmyntning af Runemynter[3]. I Virkeligheden manglede der dengang ligesom senere ganske Forstaaelse af det rette Forhold[4], og Runemynterne med »Magnus« ere hidtil stedse blevne henførte til Magnus den Gode. Runernes Anvendelse paa Mynter tilhører en sildig og kun kort Periode under Svend; disse Mynter vise sig først i Fund, der ere nedlagte omtrent Aar 1065.

En tidligere ligeledes urigtig bestemt Mynt er den saakaldte »Svend Norbagges« Mynt (T. X. 44), som man indtil den nyeste Tid[5] har henført til Roskildes Biskop og antaget at være præget under Harald Hein eller Knud den Hellige[6]. Paa Adversen ses Omskriften

---

[1]) »Sveno Magnus« træffes hyppig. Sc. R. D. I. Pag. 17. 38. 67. 118. 174. 269. 368. 378. 425. II. 159. 423. 428. 434. III. 266. 332. 432. 510. Knud d. Hellige kalder sig: »Ego Cnuto qvartus Magni regis filius«. Knuds Gavebrev til Lunds Kirke. 1085. Sc. R. D. III. Pag 425. — Paa det i Hvalrostand skaarne Kors, som har tilhørt Svends Datter Gunhild med Tilnavnet Helene kaldes hun: »Helena Magni Svenonis regis filia«. (Nationalmuseet).

[2]) Keder. Runæ in nummis vetustis. 1704.

[3]) Suhm. Danmarks Historie. IV. Pag. 173. 175. o. F. 568.

[4]) Suhm henfører ellers alle Runemynter af denne Typ til Magnus. Sammest. IV. Pag. 175 o. F.

[5]) H. Olrik. Konge og Præstestand i Danmark. Pag. 263.

[6]) Det ufuldendte Myntværk. Tab. XVIII. LXXI. — Ramus. Om Knud d. Helliges Mynter. Pag. 40. 61. Nr. 82 — Jvf. Kr. Erslev. Aarb. f. n. O. og H. 1875. Pag. 127. Anm. (Roskildes ældste Mønter.) — Steenstrup. Studier over Kong Valdemars Jordebog. Pag. 222.

✠SVEIN og Fremstillingen af en Helgen med Krumstav; paa Reversen læses: ✠SIBBI I ROSC. Man har, som sagt, tidligere ment, at denne Mynt maatte være præget af Biskop Svend, dels fordi Krumstaven antoges at hentyde til den biskoppelige Værdighed, dels fordi Navnet SVEIN manglede Tilføjelsen REX og saaledes kunde være knyttet til den formentlige Bispefremstilling; endelig kjendes dette Myntprægernavn kun fra Knud den Helliges Mynter. Imod disse Grunde er imidlertid at indvende, at Biskoppen i Roskilde sikkert ikke har Part i Udmyntningen allerede under Kong Svend. Endvidere fremstiller Adversfiguren ikke nogen Biskop, da den ikke bærer nogen Bispehue; den forestiller derimod en Helgen med Tonsur og med Krumstav, hvormed Helgenfigurer saa ofte fremstilles paa Udlandets Mynter fra denne Periode, og herfra er den optaget paa Svends Mynt. At REX ikke er føjet til Navnet, er saa hyppig Tilfældet paa Mynter, at dette ikke har den ringeste Betydning. Det er ligeledes ganske uantageligt, at Myntprægeren Sibbis Navn skulde kunne begrunde nogen Henførelse af Mynten til Harald Hein eller Knud den Hellige, fordi det kun kjendes fra den sidste Konges Mynter. Harald Heins Roskildemynter ere endnu kun lidet oplyste, og der er intet til Hinder for, at Sibbi kan have slaaet Mynt ikke blot under dennes femaarige Regjering, men ogsaa under Svend Estridsen. Mynten er den yngste af Svends kjendte Mynter fra Roskilde, og ganske vist meget forskjellig fra hans andre Roskildetyper, idet den i Arbejdet slutter sig nær til Knuds Mynter; men der haves hidtil kun 10 af Svends Roskildetyper, saaledes at der sikkert er adskillige, der endnu ikke ere komne for Dagens Lys, men som vilde kunne vise Udviklingen i Myntrækken og være bestemmende for denne Mynts Plads.

Iøvrigt kjendes der ikke et eneste Tilfælde blandt vore danske Mynter, hvor Billedet af en Biskop og hans Navn findes anbragt paa Myntadversen, hvilket er saa meget hyppigt paa tyske Mynter, hvor Gejstligheden havde ganske anderledes udstrakte Rettigheder paa Myntomraadet, end den nogensinde fik her i Landet. Først fra Midten af det 12te Aarhundrede faa Bisperne deres Billede og Navn optaget paa Mynter; men det bliver altid kun paa Reversen, medens Kongen forbeholder sig selv Pladsen paa Adversen.

Der kan synes at vise sig Tegn paa, at Svend har begyndt Indførelsen af fælles Typer for de samtidige Udmyntninger i Riget. Man savner imidlertid endnu i for høj Grad Kjendskab til de Mynttyper, der maa antages at være prægede i hans senere Regjeringsaar, til at der kan komme Klarhed i dette Spørgsmaal. Det kunde synes at fremgaa af de ofte meget slet udførte Omskrifter paa Mynterne af Roskildetypen med Runeskrift, at nogle af dem indeholde Stednavnene »Thumatorp« og »Odense«, saaledes at Udmyntninger af denne Typ skulde være foretagne i Skaane, paa Sjælland og i Fyen. Omskrifternes Stedangivelser ere imidlertid for uklare, og Spørgsmaalet maa derfor henstaa uafgjort. Efter de Oplysninger, vi nu besidde, vide vi derimod, at en større Ensartethed i Myntvæsenet findes gjennemført under Harald Hein.

De urolige Begivenheder i de sytten Aar af Svends Regjering, i hvilke han levede i uafbrudt Fejde med Harald Haarderaade, have foranlediget en stærk Nedlægning af Pengeskatte, som ere komne senere Tider tilgode gjennem hyppige og betydelige Fund af Mynter fra denne Periode. Naar Myntfundene fra det derefter følgende Tidsrum blive ikke blot meget sjeldnere, men ogsaa fattigere, da maa Grunden hertil alene søges ikke i de mere fredelige Tilstande, men utvivlsomt tillige i Befolkningens aftagende Velstand. De store Mængder af Værdisager og af Penge, som havde været samlede i Danmark, dels ved Vikingetogene og som en Følge af Danegjælden, dels ved en livlig Handel med Udlandet, vare efterhaanden gaaede bort fra Landet. Allerede under Magnus den Gode bliver Pengemangelen følelig, og forskjellige Aarsager have senere været medvirkende til, at Forholdet maatte forværres. Dels kostede Svends Englandstog 1069—1070 og de stadige Udrustninger af Hensyn til Harald Haarderaades fjendtlige Holdning store Summer, dels trak Handelen efterhaanden bort fra Danmark og samlede sig om Gulland med det blomstrende Visby, og endelig glede umaadelige Rigdomme lidt efter lidt over i Kirkens Skjød. Svend var besjælet af levende Interesse for Kirken og dens Tarv og gjorde Sit til at styrke den. Kirker og Klostre byggedes, og Befolkningen, der var opfyldt af Tidens kristelige Trang, maatte frivillig eller nødtvungen afgive Penge til Gejstligheden, dels i fromme Øjemed, dels for kirkelige Handlinger, der gjerne bleve dyrt betalte. Medens saaledes Kirken blomstrede og tog til i Magt, aftog den almindelige Velstand. De fordums, stolte Dage vare forbi, efterat Folkets Rigdomme og dermed Kronens Midler til Magt vare tabte.

Vort Kjendskab til Harald Heins Mynter er forholdsvis kun ringe, da der hidtil er fremkommet yderst faa Myntfund fra hans Tid, 1075—1080, og kun et enkelt, fra Lødeköping i Skaane, har indeholdt et større Antal Mynter fra ham. Sandsynligvis har han af økonomiske Hensyn indskrænket Myntstedernes Antal og kun ladet foretage bestemte, aarlige Udmyntninger. De fredelige Tilstande i hans kortvarige Regjeringstid have neppe, som tidligere i hans Forgængeres Ufredstider, gjort det nødvendigt saa hyppig lejlighedsvis at præge Mynt. Ved enkelte større Myntsteder, hvorfra Haralds Mynter endnu savnes, er der dog sikkert foretaget Udmyntning, navnlig i Ribe og Slesvig, Sønderjyllands to vigtige Myntsteder.

Ialt kjendes der kun 6 Mynttyper fra Harald Hein. Deraf tilhøre 2 Lund, 1 Thumatorp, 1 Roskilde, 1 Slagelse og 1 Viborg. De to skaanske Typer og den jydske ere ens, ligesom ogsaa de to sjællandske danne en Enhed. De under Svend saa hyppige Helgenfremstillinger benyttes fremdeles paa Haralds skaanske og viborgske Udmyntninger, medens der paa Sjælland optages en ny Typ efter tyske Forbilleder, som senere beholdes under de nærmest følgende Konger.

Under Harald Hein viser der sig en betydelig Fremgang paa Myntvæsenets Omraade. I Modsætning til Svends Udmyntninger, hvoraf Størstedelen have mere eller mindre forvirrede Omskrifter, ere Haralds næsten altid læselige og vel prægede, og Overensstemmelsen mellem Typerne, der kun indeholde tre Forskjelligheder, gjør det sandsynligt, at han har gjennemført et fælles Præg for de samtidige Udmyntuinger i Rigets forskjellige Landsdele[1]. Ogsaa Myntvægten gjøres ens hele Landet over.

Nutidens Kjendskab til Udmyntningerne under Knud den Hellige, 1080—1086, er utvivlsomt temmelig mangelfuldt, men dog endel fyldigere end det, vi have til Harald Heins Mynter. Der kjendes ialt 13 Mynttyper fra Knud. Heraf tilhøre 4 Lund og 2 Odense, medens der hidtil kun er fremkommet enkelte Typer fra Thumatorp og Borgeby i Skaane og fra Roskilde, Ringsted, Slagelse, Viborg og Aalborg. Udmyntningerne have for enkelte Typers Vedkommende været meget betydelige; saaledes kjendes der 29 forskjellige Myntprægernavne paa Lundemynterne af den almindelige Typ med et Kors paa begge Sider af Mynten, 14 paa Roskildetypen og 6 paa Viborgtypen. I det Hele kjendes c. 200 Variationer af Knuds Mynter; de skyldes væsentlig gamle Fund, om hvilke der ganske savnes Oplysning. Typerne vise Paavirkning fra Harald Heins og fra tyske Mynter; kun en enkelt Typ fra Lund med Helgenfremstilling minder endnu om den tidligere byzantinske Indflydelse (T. XI. Knud. 1).

Ogsaa under Knud ses der at have været en gjennemført Enhed i Udmyntningerne. Mynterne fra Thumatorp og Borgeby ere saaledes af den almindelige skaanske Typ. Den ene Mynt fra Lund, de tre sjællandske Udmyntninger og den ene fra Odense ere alle af een Typ, og endelig ere de to jydske Udmyntninger ens. En fælles Myntvægt i Riget overholdes derimod ikke længer.

Oluf Hungers (1086—1095) Mynter høre til de største Sjældenheder. Der kjendes ialt 18 Mynter fra ham, der alle ere forskjellige. Ikke et eneste samlet Fund vides at være fremkommet; kun en enkelt Mynt er fundet i Skaane. Det samlede Antal Udmyntninger er 8; heraf tilhøre 4 Lund, Resten Roskilde, Ringsted, Slagelse og Viborg. De tre sjællandske ere ens, af samme Typ som Knud den Helliges. Af de fire Udmyntninger fra Lund ere de tre beslægtede med Typer fra Knud, medens den fjerde er helt forskjellig fra disse, ikke blot ved Arbejdet og Typen, men tillige ved sit større Fladeindhold (T. XII. Oluf. 4). I Henseende til Vægten er den dog i Overensstemmelse med de andre. Fremstillingerne ere gjennemgaaende Efterligninger af tyske Mynter. Et Par af Lunds Mynter have PAX eller AVE PAX i Slutningen af Reversomskriften (T. XII. Oluf. 3).

[1] Kr. Erslev. Aarb. f. n. O. og H. 1875. Pag. 183 o. F. (Roskildes ældste Mønter.)

Den nævnte, fra de andre forskjellige Typ fra Lund har paa Adversen Omskriften + OLAF REX DI, stundom lidt varieret, om Kongens modvendte Brystbillede og paa Reversen Myntprægerens og Myntstedets Navne omkring to modvendte Brystbilleder, Simon og Judas, en fra Datidens tyske Mynter hentet, almindelig Fremstilling. Til Mynterne, der ere prægede af BIORN og EASMVN, er, som ovenfor anført, anvendt Blanketter af større Fladeindhold, svarende til samtidige tyske og engelske Mynters. Denne Omstændighed og Prægets Karakter, der er forskjellig fra de tidligere Mynters, har gjort, at Typen er blevet antaget for at være yngre og er henført til Harald Kesias Søn, Oluf [1], der under Erik Lam tiltog sig Herredømmet i Skaane i Aarene 1140—1143. Henførelsens Urigtighed fremgaar imidlertid klart af Typens nøje Slægtskab med Mynttypen fra Erik Ejegod og tillige af de to Myntprægernavne, der ogsaa findes paa Knud den Helliges og paa Erik Ejegods Lundemynter. I Reversfremstillingen med de to Brystbilleder tør man sikkert kun se en tilfældig Efterligning af tyske Mynter. Det kunde ellers være fristende, da Typen just tilhører Oluf og Erik Ejegod, at sætte de to Figurer i Forbindelse med Knud den Helliges og Benedikts Drab i St. Albani Kirke i Odense og i Fremstillingen at se en Forherligelse af Olufs og Eriks to myrdede Brødre.

Erik Ejegods otteaarige, i Danmarks Historie saa lykkelige Regjeringstid, 1095—1103, er ikke heller repræsenteret ved noget stort Antal Mynttyper, ialt kun 7, hvoraf 3 tilhøre Lund, 2 Roskilde, 1 Ringsted og 1 Randers. Utvivlsomt savnes der endnu Kjendskab til adskillige Typer, der vilde kunne vise Overgangsforholdene, saaledes for Lunds Vedkommende, og til Udmyntninger fra flere Byer, navnlig fra Viborg, Ribe og Slesvig, hvor der sikkert til Stadighed er blevet præget Mynt. Tidligere henførtes kun nogle ganske faa Mynter til Erik Ejegod; et Par større Fund, fra Allerslev og Lund, have nu gjort Rækken noget fyldigere. Typerne ere fremdeles væsentlig paavirkede af tyske Mynter; ved de to fra Roskilde og Ringsted er benyttet samme Typ, hvor Brystbilledet minder om den tidligere angelsaxiske Paavirkning. Til den yngste af de to Roskildetyper er anvendt Blanketter af noget større Fladeindhold end forhen ved de sjællandske Udmyntninger, hvorved der tilvejebringes Overensstemmelse med Lunds Mynter. Paa to Typer fra Lund og Roskilde skrives Kongens Navn dels ERIC dels ERID (T. XII. Erik. 2. 5); senere bruges under Erik Emun (T. XIII. Erik E. 1) Formen ERIT paa Mynter fra Lund. Denne Overensstemmelse i Navneformerne med D og T istedetfor C kunde synes at tale for de tre Mynttypers Samtidighed. Typerne, Arbejdet, Myntprægernavnene og Fundene vise dog afgjort hen til, at de to Typer med D tilhøre Erik Ejegod og den tredie med T Erik Emun. Ejendommelig er Omskriften paa en Mynt fra Lund, ERIC DANVM PAX (T. XII. Erik. 1),

[1] C. J. Thomsen. Collection de monnaies. Seconde partie. III. Nr. 10327—28.

hvad enten denne Betegnelse «de Danskes Fred» skal gjælde den afholdte Konges Person eller være et Udtryk for hans Ønske om Fred for Riget.

Den tidligere store Fattigdom i Erik Ejegods Myntrække beroede for en Del paa et Par af hans Mynttypers urigtige Henførelse til de senere Konger Erik Emun og Erik Lam. Den ene var Typen fra Lund med Kongens modvendte Brystbillede og Lammet (T. XII. Erik. 3). Denne sidste Fremstilling har utvivlsomt givet Anledning til, at den er blevet sat i Forbindelse med Erik Lam [1]). Kronens Form, Arbejdet, Myntprægernavnet BIORN, som tilhører Perioden Knud den Hellige—Niels, og endelig Typens Forekomst i det under Kong Niels nedlagte Allerslev Fund, Alt viser hen til, at den maa tilhøre Erik Ejegod. Den anden Typ, den yngste af de to fra Roskilde, med Kongens Brystbillede og et dobbeltliniet Kors (T. XII. Erik. 5), har tidligere været henført til Erik Emun [2]), men ogsaa her viser Arbejdet, det ene Myntprægernavn ARNGRIM, der ligeledes forekommer paa en af Knud den Helliges Mynter, og endelig Myntens Forekomst i Allerslev Fund, at den maa henføres til Erik Ejegod.

Paa Myntvæsenets Omraade sker der under Kong Eriks Regjering den betydningsfulde Ordning, at Lunds Biskop faar Part i Stadens Myntindtægt. Vistnok i dette Tidsrum faa ligeledes Biskopperne i Roskilde, Ribe og Slesvig Del i Indtægten af Udmyntningen i deres Bispedømmer.

Det er ikke særlig rige Minder, der paa Myntvæsenets Omraade ere efterladte om de 31 Aar, i hvilke Niels førte Regjeringen (1103—1134). Ialt kjendes kun 14 Mynttyper fra denne Konge; deraf tilhøre 2 Lund, 7 Roskilde, 2 formentlig Viborg og 3 Ribe. To større Fund, fra Allerslev og Tessebølle, have i betydelig Grad udvidet Kjendskabet til Niels's Mynter og give Vink om, hvilket rigere Lys fremtidige Fund ville kunne kaste over Danmarks Myntvæsen i den lange Periode under Svend Estridsens Sønner, fra hvilken Tid hidtil kun et forholdsvis ringe Antal Fund er fremkommet. Hvorvidt Grunden til vort sparsomme Kjendskab til Myntstedernes Virksomhed under disse Konger ligger i en Indskrænkning paa Myntvæsenets Omraade, fremkaldt af økonomiske Hensyn, lader sig ikke afgjøre; men Sandsynligheden kan tale herfor.

I Modsætning til det sædvanlige Forhold er Antallet af Mynttyper fra Lund ringe; de to eneste kjendte Typer indeholde imidlertid flere Variationer, og Udmyntningerne maa altsaa have været af større Omfang. Blandt de syv Udmyntninger fra Roskilde ere nogle meget rige; den ene, med Kongens Brystbillede og et Dobbeltkors (T. XIII. Niels. 3), indeholder saaledes 36 Variationer og Navnene paa 7 Myntprægere. En anden Typ, med Kongen holdende en Fane og med en Bygning (T. XIII. 9), er endnu mere rig

[1]) C. J. Thomsen. Collection de monnaies. Seconde partie. III. Nr. 10321—26.
[2]) A. Benzons Myntfortegnelse. I. Nr. 484, efter den kongl. Samlings tidligere Ordning.

paa Variationer (83) og angiver Navnene paa 6 Myntprægere. Niels's Udmyntninger have en fra de tidligere forskjellig og uafhængig Karakter. Ved flere af Fremstillingerne er benyttet nye og ejendommelige Motiver, saaledes paa den ene Typ fra Lund, hvor Kongen holder en Fugl, formentlig en Falk, i sin Haand, og hvor der paa Reversen ses en tretaarnet Bygning (T. XIII. 1); endvidere paa den nævnte Roskildetyp med Kongen, der holder en Fane, og med en Bygning, omgiven af en Ringmur med Myntprægernavnet paa et Tverfelt. Medens disse Typer ere af et mere selvstændigt Præg, kommer den tyske Paavirkning tilsyne paa andre, saaledes ved Omskrifterne med »me fecit« efter Kongens eller efter Myntprægerens Navn. Størst Indflydelse have dog engelske Mynter havt, navnlig paa flere af Roskildetypernes Reversfremstillinger, der have deres Forbilleder i Typer fra Villiam I—II og Henrik I af England. Til den ene Viborgmynt er benyttet en forlængst henlagt Reversfremstilling fra en af Ethelreds Mynter (T. XIII. 11). Datidens Historie oplyser meget lidt om Rigets Myntvæsen; den ved kun at fortælle, at en engelsk Guldsmed, Anketil, opholdt sig syv Aar i Danmark og forestod Myntvæsenet. Hans Ophold falder vistnok i det 12te Aarhundredes 2det Decennium; Aar 1123 var han atter vendt tilbage til England[1]). Meddelelsen om den engelske Myntmester stemmer godt med Mynternes engelske Karakter. Senere synes der at have fundet en dansk Paavirkning Sted paa Englands Myntvæsen, idet en af Niels's Typer (T. XIII. 2) benyttes under Kong Stephan (1135—1154)[2]); muligvis staar dette i Forbindelse med Anketils tidligere Virksomhed i Danmark.

Udmyntningerne ere i Henseende til Udførelsen højst forskjellige. Fra Lund ere Mynterne omhyggelig gjorte paa velformede Blanketter, hvilket derimod ikke er Tilfældet med Flertallet af Roskildemynterne, hvortil man har anvendt tyndt udhamrede Blanketter med højst uregelmæssige Rande. Omskriften er af den Grund kun sjelden udpræget i læselig Stand, og Tydningen maa derfor søges ved Sammenligning af flere Exemplarer.

Vil man undersøge, om der blandt Mynterne fra Niels findes nogen, der kan sættes i Forbindelse med historiske Begivenheder eller Personer, da undgaar det ikke Opmærksomheden, at der i Reversomskriften paa Lundetypen med den tretaarnede Bygning stundom findes tilføjet PAX POR eller PAX P efter Stadens Navn. Denne Betegnelse ved »pax portv« af Stedets Fredhellighed tør muligvis antages at være fremkaldt ved en særlig Anledning, nemlig ved Oprettelsen af Lunds Ærkebispesæde Aar 1104, hvorefter Udmyntningen maa tilhøre Begyndelsen af Kongens Regjering. Skjøndt der ikke kan spores nogensomhelst Lighed mellem den tretaarnede Bygning og Domkirken, maa Fremstillingen dog nærmest antages at skulle betegne den navnkundige Kirke.

[1]) Jvf. Aarb. f. n. O. og H. 1886. Pag. 349 (Henry Petersen. St. Albans Relikvier i Odense)
[2]) Hawkins. Silver Coins of England. Pl. XXI. 281.

Den anden Lundetyps Reversomskrift indeholder dels NICOLAS ME FECIT, NIC(OLA)S ME FCIT REX, hvorved betegnes, at Kongen som Landets Myntherre har ladet Mynten præge, dels NICALAS MARGARCTA, hvilket sidste Navn gjælder Dronningen, Margrete Fredkulla. Hun blev omtrent Aar 1105 gift med Kong Niels og døde Aar 1117 (?)[1]. Denne er den eneste af vore ældre danske Mynter, der vides at indeholde Dronningens Navn. Paa en Brakteat fra Valdemar den Store fremstilles hans og Dronning Sophies Billeder, men uden Navneangivelse. Navnet Margretes Forekomst paa Kong Niels's Mynt peger hen paa den Indflydelse, denne Dronning med det gode Eftermæle har havt ved Siden af sin svage og uselvstændige Ægtefælle.

Der kjendtes ikke nogen Mynt fra Erik Emun (1134—1137), førend der Aar 1854 i Voldstedet af hans Broder Harald Kesias fordnms Borg, Haraldsborg ved Roskilde, gjordes et Fund af c. 570 Mynter fra Kong Erik. Fundet skaffede da 1 Typ fra Lund og 4 indbyrdes nær beslægtede Typer fra Roskilde for Dagens Lys. Fra Rigets andre Myntsteder kjendes endnu ikke nogen Mynt, der kan henføres til denne Konge. Haraldsborg skal være blevet indtaget og ødelagt Aar 1133 af Erik Emun, altsaa medens Niels endnu levede; hvis dette forholder sig rigtigt, maa Fundet være nedlagt efter Borgens Indtagelse, medmindre Erik, der lod sig udraabe til Konge Aar 1131, har ladet slaa Mynt i sit Navn allerede i Niels's Regjeringstid. Herimod taler dog Typen fra Lund, paa hvis Revers Kongen fremstilles tilhest med draget Sværd, en Fremstilling, der lader formode, at Mynten tilhører en noget sildigere Tid, idet den muligvis tør antages at indeholde en Hentydning til Eriks Tog til Venden Aar 1136, da der første Gang fra Danmark førtes Ryttere over Havet. Det betydelige Antal, hvormed Roskildetyperne optræde i dette Fund, viser ogsaa hen til, at Skatten maa være nedlagt nogle Aar efter Eriks Regjeringstiltrædelse. Noget bestemt Forbillede for Lundetypen kjendes ikke; nogle Variationer af Roskildemynterne (T. XIII. Erik E. 2) vise en mærkelig Lighed med en gammel Mynttyp fra Deventer, tilhørende Kejserne Otto III og Konrad II[2].

Af Lundetypen kjendes 42 Variationer; Udmyntningen maa altsaa have været meget betydelig. De fire Roskildetyper indeholde indtil 16 Variationer, saaledes at ogsaa disse Udmyntninger have været af anseligt Omfang. Erik Emuns Mynter ere omhyggelig prægede og danne herved en Modsætning til Hovedparten af Mynterne fra Kong Niels.

Der er endnu ikke fremkommet noget Fund, der har kunnet sprede Lys over Myntrækkerne i Erik Lams 9-aarige Regjeringstid, 1137—1146. Kun et eneste Fund

[1] Dansk biografisk Lexikon. XI. Pag. 114 (H. Olrik).
[2] Dannenberg. Deutsche Münzen. Nr. 560. 566 b.

kjendes af Mynter fra denne Konge, fra Åkesholm i Skaane, hvilket indeholdt 40 ens Mynter af Eriks eneste kjendte Lundetyp (T. XIII. Erik L. 1), og kun en enkelt Mynt blev, saavidt vides, reddet af dette Fund. Foruden denne kan kun en, formentlig i Roskilde præget Mynt antages at tilhøre denne Konge. Medens Typen fra Lund ved Arbejdet slutter sig til Erik Emuns Mynter fra denne By, viser Roskildemynten (T. XIII. Erik L. 2) nærmest Lighed med den følgende Periodes Typer.

Paa Lundemyntens Revers fremstilles for første Gang Billedet af en gejstlig Person, altsaa af Lunds Ærkebiskop Eskil, i Lighed med Datidens mange tyske gejstlige Herrers Udmyntninger. Mynten frembyder et karakteristisk Vidnesbyrd om Gejstlighedens voxende Magt ved Siden af den uduelige Konges Svaghed, som har maattet imødekomme Ærkebispens Ønske om at faa sit Billede anbragt paa Mynten sammen med Kongens. En lignende Udvidelse af Myntretten opnaaede snart efter Biskopperne i Roskilde, Ribe og Slesvig. Der indtræder saaledes med denne Mynt en væsentlig Forandring i Karakteren af de Udmyntninger, i hvilke Kirken bar Del. Samtidig med at de gejstlige Herrers Billede optages paa Mynterne, udelades Myntprægerens og, paa faa Undtagelser nær, ogsaa Myntstedets Navn.

I Lunds Universitets Myntsamling findes en Mynt med kronet Brystbillede og med en utydelig Reversfremstilling, muligvis af et Alter. Adversomskriften synes at indeholde Navnet OLVF; Reversen mangler Omskrift (T. XIII. Oluf). Myntens Karakter og Enkeltheder i Præget pege hen mod Valdemar den Stores Tid, og det er derfor sandsynligt, at Mynten skal henføres til Harald Kesias Søn Oluf, der under Erik Lam tiltog sig Magten i Skaane i Aarene 1140—1143[1]). Den frembyder saaledes formentlig et Vidnesbyrd om de forvirrede Forhold i Riget, forinden Valdemar den Store bragte faste Tilstande tilveje.

Ved Udeladelsen af Myntprægerens og Myntstedets Navne gaar et af de sikreste Midler til Mynternes Bestemmelse tabt; og da tillige Adversomskriften hyppig udelades, indtræder der senere i en lang Periode paa flere Punkter Uvished i Mynternes Ordning, saavel med Hensyn til Tidsfølgen som til de stedlige Henførelser.

---

[1]) Dansk biografisk Lexikon. XII. Pag. 426 (H. Otrik).

IV.

Myntretten.

Da Knud den Store indførte ordnede Myntforhold i Danmark, bevarede han Myntretten udelukkende for Kronen. Ogsaa i denne Henseende tog han det engelske Myntvæsen til Rettesnor, hvor samme Rettighed fra Ethelreds Tid var forbeholdt Kongen. Ingen anden maatte have nogen Myntmester[1]). Som øverste Myntherre var Kongen den bestemmende i alle væsentlige Myntforhold. Han afgjorde, i hvilke Byer der skulde være Myntsted, og Vexelboder oprettedes efter hans Befaling; han traf Ordning med Hensyn til Myntmestrene, der vare hans særlige Embedsmænd, og gjennem hvem Afgifterne af Mynten oppebares ligeledes foreskrev han Straffebestemmelserne for Myntens Forfalskning, og endelig traf han Afgjørelsen med Hensyn til Myntens Lødighed og Vægt. Kongen betragtede sig som Myntens Ejermand, der ogsaa udenfor de bestemte Steder og Udmyntningstider kunde lade slaa Mynt, naar og hvor han vilde. Ham tilkom saavel et fastsat Fradrag af de udmyntede Summer, som den Afgift, der maatte betales for at erholde den nye Mynt udleveret for umyntet Sølv eller for de tidligere Penge, der ved Ombytninger kun toges til betydelig nedsat Værdi. Disse Kongen tilkommende Indtægter, »seigneuriage« (»Slagskatten«) eller »monnayage«, »monetagium«[2]), indbetaltes af Myntmesteren til fastsatte Tider[3]). Omkostningerne ved Udmyntningen skulde dækkes heraf.

Forinden Ethelred bestemte, at Ingen undtagen Kongen maatte have nogen Myntmester, havde der været indrømmet enkelte Gejstlige Part i Udmyntningerne. Saaledes vare under Æthelstan fire af Canterburys syv Myntmestre Kongens, to Biskoppens og en Abbedens, og i Rochester havde Kongen to og Biskoppen en Myntmester[4]). Efter Ethelreds Tid fik senere Gejstligheden paa enkelte Steder, Hereford og Norwich[5]), atter Del i Mynten. Denne Ret har dog vistnok ikke været tildelt Bispesæderne, men kun hvilet paa en per-

[1]) »Et nullus habeat aliqvem monetarium nisi rex.« (Ethelreds Love. III. 8).

[2]) »The Seignorage was a certain deduction from all the Bullion which was coined; and it may be divided into two parts: that which was taken to defray the expenses of Coinage, and that which was claimed by the Sovereign by virtue of his prerogative.« Ruding. Coinage of Britain. I. Pag. 242. — »Monetagium, id qvod monetarii seu monetæ fabricatores domino, cujus est moneta, exsolvunt ex monetariæ fusionis et signaturæ proventibus.« Du Cange. Glossarium. — »Adjunximus autem donis nostris monetam et monetagium, per cambitum totius episcopatus Xantonensis«. Sammest. (Citat). — Le Blanc. Traité historique des monnoyes de France. Pag. 90—93. — Jvf. Steenstrup. Valdemars Jordebog. Pag. 247. — H. Hildebrand. Sveriges medeltid. I. Pag. 926.

[3]) »(Monetarii) debent nobis monetagium nostrum solvere bis in anno.« Du Cange (Citat).

[4]) Æthelstans Love. II. 14 2. Liebermann. Gesetze. d Angels. I. Pag. 158. 159.

[5]) Domesday book. I. 179. II. 117 b.

sonlig Indrømmelse fra Kongens Side[1]. Vi tør muligvis heraf slutte, at hvis Knud den Store i sin Overdragelse til Ribes Biskop Othinkar (c. 1012—1043) af Halvdelen af de kongelige Indtægter af Byen[2]) heri har indbefattet den halve Myntindtægt[3]) — hvilket dog trænger til Bekræftelse, fordi et saa vigtigt Punkt vistnok vilde have været fremhævet i Gavebrevet — maa denne særlige Rettighed antages ogsaa kun at have været af en personlig Beskaffenhed. Kronens Afstaaelse til Bispesædet i Ribe af den halve Myntindtægt falder vistnok, ligesom de tilsvarende Overdragelser til andre Bispesæder, ved Aarhundredets Slutning. Sandsynligvis ved den Tid faar Biskoppen i Roskilde Part i Byens Myntindtægter. I Bispesædets Jordebog fra Slutningen af 14de Aarhundrede udsiges, at Bispen fra gammel Tid har en Fjerdepart af Byen med al kongelig Ret, og at Tredieparten af Sjællands Mynt (altsaa ogsaa af Roskildes) tilhører ham[4]).

Erik Ejegod skjænker Lunds Biskop en Fjerdedel af Indtægten af Stadens Mynt og af anden kongelig Ret[5]), hvilken Gave bekræftes af Valdemar Sejer Aar 1213. I Aaret 1377 tildømmer Kong Oluf Erkebiskop Niels en Fjerdedel af Stadens Mynt, »efflerdi det wigiensigende hafuer efflerfuld Bisperne aff Christelige gaffue«[6]).

Naar Biskoppen i Slesvig faar Del i Mynten, er uvist. En tvivlsom Kilde[7]) meddeler, at Svend Estridsen har tilstaaet Biskop Sivard en Fjerdedel af Stadens Myntindtægt. Afstaaelsen falder dog vistnok noget senere. Sikkert er det, at Kong Valdemar I i Aaret 1175 skjænker Bispesædet Rettighed til Halvdelen af Stadens Mynt — »Ecclesiæ Beati Petri Slesvicensi in usus videlicet Episcopales dimidium fabricæ monetariæ eiusdem civitatis«[8]).

Det vides saaledes, at Bispesæderne i Lund, Roskilde, Ribe og Slesvig have havt en større eller mindre Part af Myntindtægterne i disse Byer, hvilke Rettigheder dog ikke vare af personlig Beskaffenhed, men tilhørte Kirken, som i Lund og Roskilde og vistnok ogsaa i Slesvig beholdt dem ubeskaarne, medens Kronen udløste den afstaaede Part af Ribe Mynt i Aarene 1234—1280[9]). Bisperne i Odense og Viborg have sikkert ikke havt nogen

[1]) Jvf. Reinhold Schmid. Die Gesetze der Angelsachsen. Pag. 634 (Münzrecht).

[2]) Sc. R. D. VII. Pag. 185.

[3]) Kinch. Ribe Bys Historie. Pag. 51. — Jvf. H. Olrik. Konge og Præsteatand i Danmark. I. Pag. 147. 261. — Joh. Steenstrup. Valdemars Jordebog. Pag. 222.

[4]) Item quarta pars ciuitatis Roskildensis cum omni integritate juris regii est Episcopi ex antiquo. Item tercia pars monete Selendensis attinet Episcopo Roskildensi. Sc. R. D. VII. Pag. 68. — Jvf. Olrik. Konge og Præsteatand. I. Pag. 261. — Steenstrup. Valdemars Jordebog. Pag. 222.

[5]) Saxo (ed. Müller). Pag. 580 henfører urigtig Gaven til Knud den Hellige. — H. Olrik. Konge og Præsteatand. I. Pag. 261.

[6]) Huitfeld. I. Pag. 564. — Jvf. H. Olrik. Konge og Præsteatand. I. Pag. 262. Anm. 1.

[7]) Joh. Adolf Cypræus. Annales Episcoporum Slesvicensium. 1634. Pag. 102, meddeler denne Oplysning, som han ordret har udskrevet efter sin Forgænger og Frænde Poul Cypræus, hvis Værk findes i Manuskript paa det kgl. Bibliothek (Gl. Kgl. Saml. Fol. 1047. Bl. 45). Det er dog tvivlsomt, om Beretningen har nogetsomhelst Holdepunkt. Oplysningen skyldes Meddelelse af Prof. Kr. Erslev.

[8]) Hasse. Schlesw.-Holst.-Lauenb. Regesten u. Urkunden. I. Pag. 70.

[9]) Ribe Oldemoder ved O. Nielsen. Pag. 5. 7.

Myntrettighed; der foreligger intetsomhelst Vidnesbyrd om, at Kronen skulde have afstaaet noget af sin Ret her.

Et Spørgsmaal bliver det, hvorvidt Biskoppernes Part i Mynten kun har omfattet en Del af Indtægten ved det paagjældende Myntsted med tilhørende Vexelbod eller tillige en tilsvarende Part af Indtægterne fra de muligvis til Hovedmynten knyttede mindre Myntsteder og Vexelboder i hele Landsdelen; om saaledes Erkebispen i Lund kun har havt Del i Mynten i Lund eller tillige i Thumatorps og Borgebys Udmyntninger, saafremt disse ere fortsatte efter Knud den Helliges Tid, og om Biskoppen i Roskilde ogsaa har havt Del i Indtægterne fra de andre Myntsteder paa Sjælland.

For Roskilde Biskops Vedkommende lader Spørgsmaalet sig let besvare, da Gavebrevet siger »tercia pars monete Selendensis«. Aar 1293 klager Biskoppen over Uregelmæssigheder ved en Udmyntning, der var foretaget paa Falster af Kongens Myntmester uden Biskoppens Vidende[1]). Paa en i Næstved præget Mynt fra Erik af Pommern fremstilles paa Reversen en Bispestav. Roskildes Biskop har saaledes havt Del i samtlige under Bispestolen liggende Myntsteders Indtægter.

For de tre andre Steders Vedkommende synes Gavebrevenes Ordlyd kun at have omfattet Indtægten af Stadens Mynt; men Gaven har vistnok dog ogsaa indbefattet de Indtægter, som indkom dels ved Udmyntninger udenfor Hovedmynten, dels ved Myntens Bytning i de forskjellige Vexelboder indenfor den paagjældende Landsdels Omraade. Nogen Oplysning om Forholdet er ikke efterladt; men i Betragtning af, at Roskilde Biskops Myntrettighed var udstrakt over Bispesædets hele Landomraade, tør det nærmest antages, at det samme Forhold har været gjældende for de øvrige Biskoppers Vedkommende. Et Vink herom kan findes i andre Afstaaelser og i Pantsættelser af Kongens Myntret eller af hans Part i Myntindtægterne; her omfatter Ordningen Landsdelens hele Omraade. Aar 1229 giver Valdemar Sejer sin Svigerdatter Eleonore i Medgift Indtægterne af Odense By og af det halve Fyen samt Halvdelen af denne Landsdels Myntindtægt — »et medietatem monete ejusdem terre«[2]). Da den sønderjydske Hertug Valdemars Søster Helveg Aar 1340 ægter Valdemar Atterdag, faar hun i Medgift blandt Andet Riberhus og By med al Indtægt, som børte Staden til, og med Myntindtægten, »mit der munte«, som Kong Christopher havde havt[3]). Begge Steder gjælder det altsaa samtlige de kongelige Indtægter af Udmyntningen i Landsdelen. I Brevet, hvorefter Retten til Slesvigs Myntafgift i Aaret 1285 frakjendes den sønderjydske Hertug Valdemar og tilkjendes Kongen, bruges Udtrykkene »una cum denariis de moneta debitis et pro redemptione expeditionis in sunder lucia« og »una cum denariis de moneta et pro redemptione expeditionis debitis in sunderiucia«[4]), hvilket viser,

[1]) Sc. R. D. VI. Pag. 257.
[2]) Nordalbingische Studien. I. Pag. 84.
[3]) Schlesw.-Holst.-Lauenb. Urkundensammlung. II. LXXXIX. Pag. 104.
[4]) Hasse. Schlesw.-Holst.-Lauenb. Regesten u. Urkunden. II. Pag. 271.

at Spørgsmaalet drejer sig om den kongelige Del af Myntindtægterne i Landsdelen. Det samme gjælder Udtrykket »adjecit Ducatui in augmentum monetam Slesuicensem et denariorum, ac alia seruitia de expeditione Sunder Iudiae debita» i Brevet, hvorefter Kong Erik 1286 bl. a. nu afstaar sin Halvdel af Myntretten til Hertugen [1]).

Endelig finder man, at Skaanes Pantsættelse til Marsken Ludvig Albertsen Aar 1318 omfatter »Told oc all Kongelig Rettighed, undtagendis Mynten i Lund oc Skanøer» [2]). Her forbeholder Kronen sig altsaa saavel Hovedmynten som den daværende, underordnede Mynt i Skanør, hvilket formentlig vil sige Indtægten af Udmyntningerne i Skaane. Det tør sikkert antages, at Vexelboderne, hvorigjennem den nye Mynt udsendtes over Landet, og som utvivlsomt i Reglen vare henlagte under Myntmesteren i den paagjældende Landsdel, have været betragtede som hørende Myntstedet til, og at Indtægten ved Pengebytning paa de forskjellige Vexelsteder er gaaet ind under Myntens Indkomster. Og hvis Biskoppernes Delagtighed i Myntretten har omfattet Indtægten ved Bytningsafgiften, da synes den, ligesom for Roskilde Biskops Vedkommende, at maatte have strakt sig ud over hele Landsdelen og ikke at have været knyttet til Hovedmyntstedet alene.

Skjøndt Danmarks Myntvæsen i Slutningen af det 11te Aarhundrede paavirkes stærkt fra Tyskland, og Gejstlighedens Delagtighed i Myntindtægterne nærmest er et derfra overført Forhold, er der dog i Ordningen en væsentlig Forskjel. I Tyskland foretog paa mange Steder de højere Gejstlige selvstændige Udmyntninger i Henseende til Valget af Myntens Præg; kun dens Lødighed blev fastsat af Kejseren eller vedkommende øverste Landsherre. I Danmark derimod var det kun en Del af Myntindtægten, der tilfaldt de enkelte Gejstlige, medens Kongen fuldt bevarede sin Overhøjhed over Myntens Værdi og Udseende. Kongens Myntmester var den ledende ved Udmyntningen, og selv om Biskopperne have havt deres saakaldte Myntmester, har denne dog været afhængig af Kongens, og har i Virkeligheden ved sine Myntprægere kun skullet foretage Prægningen af den Part, Halvdelen, Trediedelen eller Fjerdedelen af Udmyntningen, som tilkom Biskoppen [3]), samt besørge dens Bytning i Vexelboden. Først senere, under Gejstlighedens voxende Magt midt i det 12te Aarhundrede, indrømmes det Biskopperne at faa deres Billede eller et kirkeligt Mærke anbragt paa Myntens Revers; men dette har vistnok kun været en personlig Indrømmelse og ingen Ret, hvorpaa Kirken kunde gjøre Krav [4]). Saadanne Udmyntninger stod ligesom de andre under Kongens Overhøjhed, og alt det Væsentlige ved Udførelsen, Præget saavelsom Værdien, ledede af den kongelige Myntmester. Vi finde dette Forhold

[1]) Hasse. Schlesw.-H.-L. Reg. u. Urk. II. Pag. 284.
[2]) Huitfeld. I. Pag. 405.
[3]) Et lignende Forhold fandtes i England. Jvf. Kr. Erslev. Aarb. f. n. O. og H. 1875. Pag. 122 (Roskildes ældste Mønter).
[4]) Jvf. H. Olrik. Konge og Præstestand. II. Pag. 189.

selv paa en Tid, da Kronen og Kirken stod i den skarpeste Modstrid med hinanden, saaledes i Aaret 1293, da den kongelige Myntmester i Roskilde aabenhart er traadt Biskoppens Rettigheder for nær. Denne klager da hl. A. over, at Myntmesteren i to Aar ikke har givet ham Meddelelse om Udmyntningen førend tre Dage, forinden den skulde foretages [1]. Det fremgaar heraf, at den kongelige Myntmester har havt Ledelsen af Udmyntningen og været den bestemmende med Hensyn til Tiden, naar den skulde gaa for sig, og at Biskoppens Myntmester efter Tilsigelse har maattet give Møde med det for Biskoppen til Udmyntning bestemte Sølv. Klagen gaar altsaa ud paa, at der ikke har været levnet Biskoppens Myntmester Tid nok til at faa hans Part af Udmyntningen færdig i rette Tid. Naar Biskoppen tillige fremfører, at Kongens Myntmester har havt den nye Mynt færdig og præget andetsteds end i Roskilde, forinden der er sket Tillysning om den [2], saa er det klart, at det har været den kongelige Myntmester om at gjøre at have Kongens Part af den nye Udmyntning parat til Bytning strax, naar de fleste Summer vexledes, medens Biskoppens forsinkede Part kun vanskelig og ialfald først sent kunde blive udvexlet, hvorved han kunde udsættes for at lide et væsentligt Tab.

I Brevet om Myntrettighed for Trondhjems Erkebisp Guttorm og hans Efterfølgere, vistnok fra Aar 1222 [3], tillades det ham at have en «Myntari» med en Hjælper; men Mynten skulde være af den Lødighed og Størrelse, som Kongen bestemte. Denne har saaledes ogsaa her Overhøjheden over Mynten. Erkebispens Myntret fortolkes senere (1277) saaledes, at det skulde være ham tilladt at lade præge saamegen Mynt, som en Mand og hans Hjælper kunde overkomme [4]. Saafremt dette har været den oprindelige Mening, har Ordningen været forskjellig fra den i Danmark, hvor Biskopperne sikkert kun maatte lade et i Forhold til Størrelsen af Kongens Udmyntning fastsat Kvantum Sølv udmynte.

Kun ved et eneste af Rigets store Myntsteder beholdt den danske Konge sin Myntret ubeskaaren, nemlig i Viborg, hvor Biskoppen sikkert aldrig har havt Part i Indtægten af Udmyntningen. Hvis dette havde været Tilfældet, vilde utvivlsomt et eller andet Vink være blevet bevaret; men de skriftlige Optegnelser tie fuldstændig herom. At Bispesædet ikke har havt nogen Myntret her, er saa meget mere mærkeligt, som dette Myntsted var af stor Vigtighed som Nørrejyllands Hovedmynt, og Myntindtægterne fra den udstrakte Landsdel maa have været meget betydelige. En enkelt Mynt har tidligere ledet paa den Tanke, at Bispen i Viborg dog har kunnet have havt Part i Myntretten, nemlig

[1] «Item qvod istis duobus annis nunqvam dixit episcopo de moneta aliqvid prius, qvam ad tres dies ante qvam moneta deberet cudi». Sc. R. D. VI. Pag. 257.

[2] «et qvod habuit denarios alibi monetatos, qvam Roskildis anteqvam fuerunt elucidati.» Sc. R. D. VI. Pag 257. — Jvf. Joh. Steenstrup. Valdemars Jordebog. Pag 229.

[3] Dipl. Norv. III. Pag. 1. — Jvf. Trondhjems Jubilæums Festskrift. 1897. Daa. Erkebiskopperne i Nidaros. Pag. 39.

[4] Norges gl. Love. II. Pag. 482. — Jvf. Schive. Norges Mynter. Indledningen. Pag. XXVI. (Holmboe).

en Mynt fra Valdemar Sejer, med Kongens Brystbillede paa Adversen og med en Biskops Brystbillede mellem Bogstaverne G—V paa Reversen. Disse Bogstaver, har man antaget, skulde betegne »Gunnerus« — »Viberga«, altsaa Byens Biskop Gunner (1222—1251) og Viborg[1]. Man maa imidlertid ikke forstaa dem saaledes. De ere nemlig Begyndelsesbogstaverne i en anden Biskop Gunners Navn, i Lighed med V—A for Valdemar, P—E for Peter og N—I for Nicolaus (Niels). Mynten maa derfor henføres til Ribe, hvis Biskop Gunner (1230—1245) havde Part i Myntindtægterne indtil Aar 1234, og maa være præget i et af Biskoppens fire første Embedsaar. Dette eneste, formodede Bevis for, at Viborg skulde have havt Myntret, er saaledes uden Betydning.

Medens der rundt om i Udlandet, i Tyskland, Frankrig og Italien, var indrømmet en stor Del Stæder Myntret mod en vis Afgift til Rigets Overhoved, var dette ikke Tilfældet i Danmark i den her omhandlede Periode; senere blev den kun undtagelsesvis indrømmet en enkelt By, Slesvig[2], hvor saaledes de sydligere Forhold have øvet deres Paavirkning. Omtrent Aar 1156 bestemte Svend Grathe i de Staden givne Privilegier, at Borgerne selv maatte forestaa Udmyntningen, dog efter Kongens Anordning, og føre Tilsyn med, at der ikke skete nogen Forfalskning. Naar Kongen paabød ny Mynt, skulde de give Kongen samme Afgift, som Myntmesteren gav. De fire Ældste i Byen skulde have to Mark Penninge af den nye Mynt[3]. Kongen forbeholdt sig saaledes i Virkeligheden Overhøjheden over Mynten, der skulde gjøres efter hans Befaling. Da Kong Erik Glipping Aar 1286 overdrog sin Ret til Halvdelen af Slesvigs Myntindtægter til Hertug Valdemar, bestemtes det, at hvis Mynten gjordes ringere end andetsteds i Jylland, skulde Straffen tilhøre Kongen, og tillige at den ikke maatte sættes i Omløb tidligere end den øvrige jydske Mynt[4]. Ogsaa her bevarede Kongen sin Ret som øverste Myntherre.

I Slutningen af det 14de Aarhundrede faa flere af Slesvigs og Holstens Byer Myntret, saaledes Flensborg, Kiel, Itzehoe og Oldeslohe.

[1]) Ursin. Stiftsstaden Viborg. Pag. 273.

[2]) Joh. Steenstrup. Kong Valdemars Jordebog. Pag. 223.

[3]) Slesvigs gamle Stadsret. II. Kap. 31. — »Terciis est, cum Rex nouam monetam jusserit fieri, ciues tantum debent Regi offerre quantum confert monetarius, postea ipsi fieri faciant monetam secundum velle Regis et sint prouidi inspectores ne aliqua falsitas in nummis fiat«. — Kap. 32. »Seniores IIIJor de ciuitate tenentur habere duas marcas denariorum de noua moneta«. Thorsen. Stadsretter.

[4]) »hac adjecta conditione, qvod si monetarius deteriorem ibi monetam fecerit, quam alibi cudi contigerit in Jutia, correctio super hoc ad Dominum regem spectet, nec ante publicationem aliarum monetarum in Jutia publicetur«. — Hasse. Schlesw.-Holst.-Lauenb. Regesten u. Urkunden. II. Pag. 284. — Jvf. Hist. Tidsskr. 6. R. VI. Pag. 193. Mackeprang. De danske Fyrstelen.

V.

Myntsteder.

De historiske Optegneiser tie saa godt som fuldstændig om vore tidligste Myntforhold. En enkelt Myntmester findes omtalt, og Gejstiighedens Delagtighed i Myntretten meddeles; men derudover naa Efterretningerne ikke. Meget kunne Mynterne selv fortælle, og iøvrigt maa vi søge hen til de Oplysninger, der kunne skaffes paa anden Haand ved Betragtning af samtidige Forhold i de Lande, med hvilke vore Forfædre særlig stod i Berøring.

Og her stiller det sig saa heldigt, at vort Myntvæsens Ordning i det Væsentlige er sket efter en bestemt Rettesnor, som paa de vigtigste Punkter er godt belyst. Da Knud den Store indførte regelmæssige Udmyntninger i Danmark, henyttede han engelske Myntmestre, og de engelske Forhold overførtes i Hovedsagen hertil, saaledes at den Ordning, der lagdes til Grund for vort Myntvæsen, i de fleste Punkter blev gjort i Overensstemmelse med den engelske. Vi maa derfor have de kjendte Oplysninger om Myntforholdene i England for Øje forat kunne danne os en Forestilling om, hvorledes de tilsvarende Forhold herhjemme maa antages at have formet sig.

I England fandtes faste Myntsteder i en stor Del af de vigtigste Byer. Kong Ethelstan fastsatte Aar 928, at der skulde indrettes Mynthuse i forskjellige Stæder, og at Mynten skulde være ens i hele Landet[1]). Fra denne Konges Tid anbragtes Bynavnene paa Mynterne. Der maatte kun slaas Mynt i disse Byer, i det dertil indrettede Mynthus, og der blev sat stræng Straf for den, som paa egen Haand slog Mynt. Foruden i de af Kongen bestemte Byer blev der dog i fornødent Fald ogsaa præget Mynt andetsteds, naar han paa sine Rejser havde Brug for Penge.

Myntstempierne opbevaredes i et eget Lokale, der var stillet under særlig betryggende Bevogtning[2]), og som sandsynligvis har været i selve Mynthuset. I denne Bygning

[1]) II. Kap. 14. »Placuit nobis, ut una moneta sit in toto regis imperio«. — § 2. Om de forskjellige Myntsteder.

[2]) Bevogteren af Stemplerne lønnes med 6 Pence daglig under Edvard III. Ruding. Coinage of Britain. I Pag. 49.

foretoges Sølvets Smeltning og Blanding efter dets vedtagne Lødighed, dets Forarbejdelse til tynde Plader, hvoraf Myntblanketterne udklippedes og tildannedes, og endelig Prægningen af Mynterne. Naar Udmyntningen skulde gaa for sig, bleve Stemplerne bragte fra Stempelkammeret til Myntmesterens Værksted, hvor Pengene bleve »smedede«, og naar Udmyntningen var tilendebragt i det bestemte Omfang og prøvet, bleve de nyslagne Penge bragte til Vexelboden og byttede dels for Landets egen ældre Mynt, dels for fremmede Penge og for udmyntet Sølv efter bestemt Værdiforhold. I mange Byer havde Kongen Vexelboder, hvor alt Sølv og Guld skulde vexles, og det var under Straf forbudt at foretage Bytning andetsteds end her[1]. Hvorvidt Vexelboden som Regel har været i selve Mynthuset, er ikke klart. Naar det omtales, at Portneren ved Mynten og Vexelboden i Edvard I's Tid fik 9 Pence i Løn om Dagen[2], har sikkert det Hele her været indrettet i samme Bygning. Sandsynligheden taler for, at der har været Vexelboder i adskillige andre Byer end i dem, hvor der var Myntsted.

Myntstedet var altid i en sikker Bygning. Et Aktstykke fra Aar 1346 udtaler, at Myntmesteren i Ribe havde sin Bolig i selve Mynthuset[3]. Dette benævnes »fabrica monetariorum«, en Betegnelse, der antyder, at Bygningen har været udelukkende anvendt som Mynthus. Det fandtes ofte paa Slottet eller et befæstet Sted, der altsaa var særlig sikkert. Et af Kong Valdemar I, vistnok i Roskilde mellem 1158 og 1162, udstedt Brev er underskrevet i Myntmesterens Stue paa Slottet[4]. Det er herefter sandsynligt, at ogsaa Mynthuset paa den Tid har været her. Det maa dog bemærkes, at i Roskilde var Myntmesterens Gaard, som muligvis var Mynthuset, blevet plyndret og ødelagt under en Tumult[5] i Aaret 1158, saaledes at Myntstedet under disse Forhold maaske kun midlertidig har været paa Slottet. Under Svend Estridsen og Knud den Hellige prægedes Mynt i »Borby«, formentlig Borgeby i Skaane, hvor der fordum laa en befæstet Borg. I en sildigere Tid, under Erik af Pommern, findes der Mynthus paa Gurre og Visborg Slotte.

Ved at sammenligne de Oplysninger om Myntstederne i England og i Danmark, som gives af de to Landes Myntrækker, synes det at fremgaa, at Forholdet væsentlig har været det samme her som der, idet Knud den Store har oprettet faste Myntsteder, af hvilke nogle derefter have været i stadig, andre kun i periodisk Virksomhed. Desuden er der paa enkelte Steder lejlighedsvis blevet præget Mynt. Af de 16 kjendte danske Myntsteder fra denne Periode have sikkert 5 været stadig igang, nemlig i Lund, Roskilde,

[1] Jvf. Ruding. Coinage of Britain. II. Pag. 59.
[2] Sammest. I. Pag. 49.
[3] — »fundum, in qvo Monetariorum fabrica qvondam constructa erat, et Monetarius Pape Myntær qvondam habitabat«. Terpager. Ripæ Cimbr. Pag. 695.
[4] »in stuba Gerardi monetarii« — »in castro«. O. Nielsen. Codex Esromensis. Pag. 97. Om Dateringen, se sammest. Pag. XVI.
[5] Saxo (ed. Müller). Pag. 737.

Viborg, Ribe og Slesvig; naar der fra de tre sidste savnes Mynter fra flere Konger, da tør Grunden dertil neppe søges i, at Udmyntningen har været afbrudt, men derimod i, at Mynterne endnu ikke ere fremkomne i Fund. Gjennem længere Perioder har der været præget Mynt i Ringsted, Slagelse, Odense, Aalborg og Aarhus, men kun en kort Tid eller lejlighedsvis i Borgeby, Thumatorp, Gori, Toftum, Randers og Ørbæk[1].

	Ældste Grupper.	Halvbrakteater.	Svend Tveskjæg.	Knud den Store.	Hardeknud.	Magnus d. Gode (og hans Modstandere).	Svend Estridsen.	Harald Hein.	Knud den Hellige.	Oluf Hunger.	Erik Ejegod.	Niels.	Erik Emun.	Erik Lam (og Oluf).	Tilsammen.
Lund	7	″	1	23	28	20	32	2	4	4	3	2	1	2	129
Borgeby	″	″	″	″	″	″	1	″	1	″	″	″	″	″	2
Thumatorp	″	″	″	″	″	″	1	1	1	″	″	″	″	″	3
Gori	″	″	″	″	1	1	″	″	″	″	″	″	″	″	2
Roskilde	″	″	″	12	4	6	10	1	1	1	2	7	4	1	49
Ringsted	″	″	″	2	″	″	″	″	1	1	1	″	″	″	5
Slagelse	″	″	″	7	5	3	8	1	1	1	″	″	″	″	25
Odense	″	″	″	1	″	7	3	″	2	″	″	″	″	″	14
Toftum	″	″	″	″	″	2	″	″	″	″	″	″	″	″	2
Aalborg	″	″	″	″	1	″	″	″	1	″	″	″	″	″	2
Aarhus	″	″	″	″	4	2	″	″	″	″	″	″	″	″	6
Randers	″	″	″	″	″	″	″	″	″	″	1	″	″	″	1
Viborg	″	″	″	8	2	1	12	1	1	1	″	2	″	″	28
Ørbæk	″	″	″	1	2	″	″	″	″	″	″	″	″	″	3
Ribe	″	″	″	2	2	″	2	″	″	″	″	3	″	″	9
Hedeby (Slesvig)	″	6	″	4	1	3	8	″	″	″	″	″	″	″	22
	7	6	1	60	50	45	77	6	13	8	7	14	5	3	302

Skaane.

Lund var ikke blot Skaanes, men hele Rigets vigtigste Myntsted. De tidligste Udmyntninger i Skandinavien ere formentlig knyttede hertil, og Virksomheden viser sig gjennem Mynterne at have været af meget stor Betydning, idet der fra det her omhandlede Tidsrum kjendes 129 Hovedtyper, der ere udgaaede fra Lund; af disse tilhøre de 121 Tiden efter Knud den Stores Regjeringstiltrædelse Aar 1018. Lunds Mynter spillede en frem-

[1]) Jvf. Kr. Erslev. »Vore bynavnes ældste former, oplyste ved danske mønter«. Danske Saml. 2den Række. III. Pag. 121—126.

ragende Rolle i Landet. Udmyntningerne synes at have været større end de, der udgik fra Landets øvrige Myntsteder, og at have været betragtede som Rigets bedste Penge. De vare derfor særlig søgte og træffes hyppig i forholdsvis stort Antal i Fundene. Typerne indeholde ofte ejendommelige Fremstillinger, som senere optages og benyttes ved de andre Udmyntninger i Landet. Ogsaa i Henseende til Udførelsen staa Lunds Mynter i Reglen over de andre, navnlig med Hensyn til Omskrifternes Læselighed.

Som ovenfor omtalt, fik Lunds Biskop af Erik Ejegod skjænket en Fjerdedel af Indtægten af Stadens Mynt. Denne Rettighed bekræftes senere, Aar 1213, af Valdemar Sejer. 1377 gav Kong Oluf Dom for Erkebispens Besiddelsesret heraf. Efterat Myntstedet i Lund havde været i stadig Virksomhed gjennem et Tidsrum af over firehundrede Aar, standsedes Udmyntningerne og overførtes under Christopher af Baiern til Malmø, der under den gamle Bispestads Tilbagegang havde hævet sig til at blive Skaanes vigtigste By; her fortsattes derpaa de skaanske Udmyntninger i et Aarhundrede. De sidste skaanske Mynter bleve prægede under Grevens Fejde.

Paa Mynterne varieres Stadens Navn paa mange forskjellige Maader: Lund, Lund Denemac, Lun Demac, Lundiuni, Lunduni, Lundin, Lundi, Lundio, Lunde, Lundeio, Lundie, Lundii, Luni, Lud, Ludi, Luid, Ludenne, Ludini, Ludin, Ludhen, Luden, Ludeg, Luin, Lui, Lun, Lu og L. Betegnelsen for London og Lund er ofte den samme, hvorved i flere Tilfælde Adskillelsen mellem Knuds og Hardeknuds engelske og danske Typer vanskeliggjøres. En enkelt, hyppig anvendt Form, Ludi, forekommer aldrig paa engelske Mynter, men er afgjort dansk.

Borbi, Burhi, ere utvivlsomt Betegnelser for samme Navn og tilhøre sikkert et Sted i Skaane, da de to Mynter, som bære disse Navne, begge ere af skaanske Typer. Saavel Formen Borbi som Burhi (Burgi, med h istedetfor g, ligesom Mahnus for Magnus) antyder Forbindelsen med et Sted, der har havt Navnet Borghy, og da der i Malmøhus Len findes et Borgeby eller Borreby, hvor der fordum har ligget et befæstet Slot, synes Myntstedet med størst Rimelighed at kunne have været her. De to Mynter ere prægede under Svend Estridsen og Knud den Hellige, og deres Udmyntning maa antages at skyldes tilfældige Omstændigheder, da de ikke ere udgaaede fra noget fast Myntsted.

Thumatorp, det nuværende Tommerup eller Tommarp, i Kristiansstads Len, hvor der fordum fandtes saavel et Benediktiner- som et Bernhardinerkloster. Kun tre Mynter, fra Svend Estridsen, Harald Hein og Knud den Hellige, kunne henføres hertil, hvorfor Myntstedet maa antages at have været i Virksomhed kun en kortere Periode. Navnet skrives paa Mynterne: Tumad, Tumai eller Tu.

Gorl. Dette Stednavn findes anbragt paa to skaanske Mynter, prægede under

Hardeknud og Magnus den Gode, med samme Reversstempel og med Adversstempler, som ogsaa ere brugte til Mynter fra Lund; men Stedet, der skjuler sig i Navnet, lader sig ikke bestemme. Det tør ikke antages at være noget engelsk Stednavn, da de af Myntprægerne fra England til Danmark medbragte Myntstempler, som vides at være benyttede her, ere fra bekjendte, større Byer. Paa Grund af Mynternes skaanske Oprindelse kan Navnet ikke sættes i Forbindelse med Gurre paa Sjælland. Det er formentlig et skaansk Stednavn, som nu neppe lader sig udfinde. Forskjellige Navne, som Gårröd, Gårrö, Görröd, Kurre, ere af et tilsyneladende Lydslægtskab. De to Udmyntninger maa antages at være foretagne under særlige Forhold.

Sjælland.

Roskilde, Rigets gamle Kongesæde, kom snart til at spille en vigtig Rolle som Myntsted, efterat et ordnet Myntvæsen var indført. Fra Knud den Stores Tid er Roskilde efter Lund det betydeligste faste Myntsted, hvorfra der regelmæssig udgaar Mynt, og Udmyntningerne have ofte været af betydeligt Omfang; der kjendes Mynter fra Roskilde, prægede under samtlige Konger indtil Valdemar Atterdag. Under Erik af Pommern præges den sjællandske Mynt i Næstved og paa Gurre Slot. Christian III lader som udvalgt Konge Aar 1535 slaa Fireskillinger i Roskilde, de sidste Mynter fra denne By.

Et mærkeligt Forhold træffes ved de yngste sjællandske Mynter under Knud den Store, nemlig en betydelig Nedgang i Værdien, som derved kommer i Overensstemmelse med den jydske Mynts og staar i stærk Modsætning til Udmyntningernes iøvrigt ret faste Værdiforhold.

Vistnok i Slutningen af det 11te Aarhundrede tillægges der, som ovenfor omtalt, Biskoppen af Roskilde, tilligemed andre Rettigheder, ogsaa Trediedelen af den sjællandske Mynt, hvilken Indtægt Biskopperne vedbleve at have, indtil den, sandsynligvis i Begyndelsen af det 15de Aarhundrede, blev inddraget af Kronen [1].

Fra Roskilde kjendes ialt fra det her omhandlede Tidsrum 49 Hovedtyper. Henførelsen vanskeliggjøres dog ofte ved, at Myntomskrifterne ere forvirrede, saaledes at Bestemmelsen hovedsagelig maa søges i Typslægtskabet.

Af Byens Navn forekomme følgende Former: Roscii, Roscii, Rosci, Ricosdii, Rosceiden, Rosceid, Roscel, Roscide, Roscid, Rosce, Roscd, Roscn, Rosc, Roes, Ros, Roc, Roas, Roa, Roini, Rotc, Rosi, Ro, R, alle tilhørende det 11te Aarhundrede. Senere findes Bogstavet k istedetfor c, saaledes paa Mynter fra Niels: Roskeldu, Roskeld, Roisk.

Særlig Vanskelighed fremhyder Bestemmelsen af den store Klasse Runemynter fra Svend Estridsen, hvoraf en Del bære Kongenavnet Svend (T. IX. 39. 39 a). Typslægtskab,

[1]) Aarb. f. n. O. og H. 1886. Pag. 160.

Arbejdet og Fundene tyde hen paa, at disse og de nærbeslægtede Mynter uden Runeskrift tilhøre Roskilde[1], hvis Stednavn synes at være angivet i enkelte af de altid mere eller mindre forvirrede Omskrifter. Paa Mynter anvendes Runer ellers kun undtagelsesvis udenfor Skaane (Slagelse).

Slagelse. De tidligste, kjendte Mynter fra denne By tilhøre Knud den Store, og Rækken vides derefter at være fortsat under de følgende Konger indtil Oluf Hunger. Muligvis er Udmyntningen dog fortsat endnu i nogen Tid, selv om Mynterne hidtil ikke ere komne tilsyne. Slagelse maa saaledes antages at have været bestemt til at være blandt Landets faste Myntsteder, om end vistnok i et til Hovedmynten i Roskilde knyttet Forhold med Hensyn til Myntværdien. Adskillige af de til Slagelse henførte Typer mangle læselige Omskrifter, og det er derfor muligt, at enkelte, hvor man ved Henførelsen kun har kunnet bygge paa et ikke ganske rent Typslægtskab, kunne tilhøre Roskilde eller Ringsted. Flere af Slagelses Mynttyper have bibelske Sprog i Omskrifterne; enkelte have ejendommelige Fremstillinger, saaledes fremstilles paa en Mynt fra Svend Estridsen et paveligt Brystbillede og paa en anden to Nøgler, formentlig Sct. Peters Nøgler, ved hvilke Fremstillinger der hentydes til Kirkens Magt (T. X. 47. 51).

Byens Navn forekommer paa Mynterne under følgende Former: Slahlus, Slahlov, Slaonlo, Slahl, Ci(vitas) Slal, Slage, Slah, Slai, Sla, Sli, Sl.

Ringsted. En Mynt fra Knud den Store med Stednavnet »Ricsta« henføres af B. E. Hildebrand til en engelsk By, Ricyebyrig. En anden af Knuds Mynter, ligeledes af angelsaxisk Typ, bærer samme Stednavn. Begge Mynter ere imidlertid noget afvigende fra de engelske Typer og bære Myntprægernavnet Ulf eller Ulif, der ikke forekommer paa nogen engelsk Mynt, men derimod paa flere samtidige Mynter fra Slagelse, hvorfor det tør antages, at Mynterne høre hjemme i Danmark. Her er kun eet Sted at henføre dem til, nemlig Ringsted, fra hvilken By der senere haves Mynter prægede under Knud den Hellige, Oluf Hunger og Erik Ejegod. Knuds ene Ringsted-Mynt viser ved sin betydelige Vægt, at Myntstedet er blandt de tidligst oprettede[2].

Muligvis kunne enkelte Mynttyper med forvirrede Omskrifter høre hjemme i Ringsted, medens de nu henføres til Roskilde eller Slagelse; men Myntstedet tør dog ifølge sin Beliggenhed mellem de to andre ikke antages at have været af nogen særlig Betydning. Udmyntningerne synes ogsaa at have været af ringere Omfang her end ved de to andre sjællandske Myntsteder.

[1] Kr. Erslev antager, at Gruppen maa være skaansk. — Jvf. Aarb. f. n. O. og H. 1875. Pag. 182—184 (Roskildes ældste Mønter).

[2] Jvf. Kr. Erslev. Sammest. Pag. 125. — Samme. Danske Saml. 2den R. III. Pag. 122 (Vore Bynavnes ældste Former).

Byens Navn skrives, som sagt, tidligst Ricsta; senere forekomme Formerne: Reg, Re, Rii, Ri, R.

Fyen.

Odense var blandt de Byer, hvor Knud den Store lod slaa Mynt; men Virksomheden synes fra Begyndelsen af at have været ringe. Senere indtager Myntstedet en ejendommelig Stilling under Stridighederne mellem Magnus den Gode, Svend Estridsen og Harald Haarderaade, idet Staden var snart i den ene, snart i den anden af de stridende Parters Besiddelse. Der udgaar da herfra den ovenfor omtalte Række Udmyntninger, som indeholder Navnene paa de forskjellige, i disse Begivenheder indblandede Fyrster. Efterat Forholdene ere komne i Ro, lader Svend Estridsen slaa Mynt i Odense, og endnu fra Knud den Hellige kjendes Mynter herfra; men derefter savnes ganske Kjendskab til Stadens Mynttyper i omtrent 300 Aar, indtil Erik af Pommern lader præge Mynt her. Odense maa derfor antages ikke at have været blandt Landets faste Myntsteder, hvilket ogsaa fremlyser deraf, at medens de gamle Optegnelser ofte omtale skaansk, sjællandsk og jydsk Mynt, træffer man ikke Betegnelsen «fyensk Mynt» eller «fyenske Penge». Af Myntfundene synes det at fremgaa, at Fyenboerne senere i Tiden have været henviste til at benytte samme Slags Mynt som den, der udgik fra Ribe, saaledes at der muligvis er præget Mynt i Odense af lignende Typ som der. At Myntstedet vedblivende, ialfald periodisk, har været i Virksomhed, ses af forskjellige Oplysninger. Valdemar Sejer giver Aar 1229 sin Svigerdatter Eleonore i Medgift bl. A. det halve Fyen og den halve Myntindtægt af Øen[1]), altsaa ogsaa af Odense. 1331 pantsættes Mynten i Odense[2]). 1285 og 1359 omtales tidligere Myntmestre i Byen[3]). En Gade i Odense hærer endnu Navnet «Myntergade»; dette maa hidrøre fra Erik af Pommerns Mynthus i Byen.

Stadens forskjellige Navneformer paa Mynterne ere: Othsvic, Othsvi, Odsvidi, Othsv, Othsic, Onsic, Othsi, Oths, Othns, Othen, Othe, Othn.

Toftum. Fra Tiden, da Svend Estridsen gjorde Magnus den Gode Herredømmet stridigt, findes et Par Mynttyper med Stednavnet «Toftum» og «Toft», af hvilke den ene paa Adversen har Navnet Edvard, formentlig betegnende Edvard Confessor (se Pag. 50). Samme Adversstempel findes benyttet til en Mynt fra Lund, hvilket kunde tyde paa, at Toftum maa have været et i Skaane heliggende Sted; men tages de daværende urolige Forhold i Betragtning, under hvilke de stridsførende Parter særlig have ladet slaa Mynt i Odense, og tillige at Reverstypen, et Ankerkors, er den samme som paa flere af

---

[1]) Nordalbing. Studien. I. Pag. 84.

[2]) Original i Rigsarkivet.

[3]) Sc. R. D. V. Pag. 516. — Suhm. Danm. Hist. XIII. Pag. 395.

Mynterne fra denne By, bliver det mest antageligt, at Udmyntningen er sket paa Fyen, og at der til det nævnte Adverspræg med Edvards Navn er benyttet et fra Lund medbragt Stempel. Paa Fyen vil man imidlertid ikke finde Stednavnet Toftum, hvorimod det træffes paa fire Steder i Jylland. Hertil kan Udmyntningerne dog ikke tænkes at være knyttede, da Mynternes Vægt bestemt taler derimod. Det maa derfor antages, at det paa Mynterne anførte «Toftum» er et nu glemt og forsvundet fyensk Stednavn, eller at det skjuler sig under en forandet Form, «Tofte» eller «Toftegaard» [1]. Af de kjendte Steder med disse Navne synes dog intet at have Betingelser for at komme i Betragtning.

Jylland.

Viborg var tidlig Hovedmyntstedet for Nørrejylland. Der sloges Mynt her fra Knud den Stores Tid indtil Midten af det 14de Aarhundrede. I den foreliggende Periode prægedes der sikkert Mynt i Viborg under alle Kongerne, skjøndt Myntfundene endnu ikke have bragt Oplysning om Udmyntningerne herfra under Erik Ejegod, Erik Emun og Erik Lam. Enkelte af Kongernes Udmyntninger ere ret fyldig repræsenterede, saaledes Knud den Stores og Svend Estridsens. Ialt kjendes 28 Mynttyper fra Viborg; men Ordningen vanskeliggjøres meget ved de hyppig forvirrede Omskrifter, der ikke yde noget Vink ved Mynternes Bestemmelse, saaledes at Typ og Vægtforhold maa lægges til Grund for denne.

Myntrækken fra Viborg viser, at den samme Typ har kunnet holde sig gjennem lange Tider. Endnu under Oluf Hunger og Niels benyttes de samme Reverstyper (T. XII. Oluf. 8., XIII. 11), som stadig findes anvendte paa Viborg-Mynter siden Knud den Stores Tid. De angelsaxiske Adverstyper vedligeholdes ogsaa længst her; først sent under Svend Estridsen naa hans skaanske Typer med Helgen-Fremstillinger over til det vestlige Myntsted (T. XI. 66. 67).

Medens Kongerne efterhaanden gav Biskopperne i forskjellige Byer Delagtighed i Myntretten, blev dette, som ovenfor omtalt, ikke Tilfældet i Viborg. Historien fortæller Intet herom, og Mynterne indeholde ikke, som tidligere antaget, nogen Hentydning til, at Bispen i Viborg har havt Del i Mynten.

Byens Navn angives paa Mynterne under følgende Former: Wiberga, Viberga, Viberg, Wiber, Viber, Wibbrne, Wibrne, Vibr on D (?), Ywibr, Wibr, Vibei, Vibe, Wib og Vi.

Orbec, Orbes angives paa Mynter fra Knud og Hardeknud som Navn paa et Myntsted, hvis Beliggenhed dog ikke lader sig paavise. At Stedet maa søges i Jylland,

[1] Tofte: 1) Skovby S., Odense A. 2) Refsvindinge S., Svendborg A. — Toftegaard: 1) Tommerup S., Odense A. 2) Krarup S., Svendborg A. 3) Ollerup S., Svendborg A. 4) II. Skjerninge S., Svendborg A.

er givet ifølge Mynternes Vægt og Typernes nære Forbindelse med Viborgmynter, idet samme Adversstempel er brugt under Knud til Udmyntninger fra begge Steder. Sandsynligvis er Navnet det samme som det nu langtfra sjældne »Ørbæk«, hvoraf der forekommer flere i Jylland, og Stedet maa sikkert have ligget i den nordligere Del af Jylland, vistnok i en ikke fjern Afstand fra Viborg. Opmærksomheden fæstes særlig paa Ørbæk ved Løgstør, nu Øster- og Vester-Ørbæk, beliggende tæt ved Limfjorden. Adskilligt kan tale for, at denne Plads ved Midten af Fjorden i gamle Dage har spillet en Rolle som Handelsplads, og at den har havt Forbindelse med Viborg sydpaa ad Fjordvejen, hvorved dette Fællesskab i de to Steders Udmyntninger kan være opstaaet.

Det er iøvrigt ikke usandsynligt, at Navnet Ørbæk har havt en Tilføjelse; Formen »Orbes« svarer maaske til »Ørbæks« og kan da tyde hen paa, at den gamle Betegnelse muligvis har været »Ørbæksgaard«, i Lighed med »Ørbækshuse« i Maarum Sogn ved Helsinge paa Sjælland. Navnet Ørbækgaard forekommer i vore Dage flere Steder i Jylland. Omtrent tre Mil Vest for Viborg i Fly Sogn, Fjends Herred, ligger der saaledes en Gaard med Navnet »Ørbækgaard«, der muligvis stammer fra gammel Tid. Et andet »Ørbækgaard« er beliggende i Ørum Sogn, Nørre Herred paa Mols. Denne betydelige Herregaard er af gammel Oprindelse; Aar 1448 ejedes den af Henning Podebusk. Dens Beliggenhed ved Koiind Sund gjør det antageligt, at der i Fortiden kan have været en Borg. De forskjellige Steder savne dog alle Hovedbetingelsen for at komme i Betragtning, idet der ganske mangler historisk Oplysning om, hvorvidt der paa noget af disse Steder tidligere har ligget nogen Kongsgaard eller By, hvor der i de to Kongers Tid kan antages at være slaaet Mynt. En blot nogenlunde sikker Dom angaaende Myntstedet Ørbæks Beliggenhed kan saaledes ikke fældes. Sandsynligheden taler for Ørbæk ved Løgstør.

Udmyntningerne i Ørbæk have utvivlsomt kun lejlighedsvis været foretagne; men navnlig under Hardeknud have de dog været af betydeligt Omfang. Rimeligvis er der indtruffet Forhold og Omstændigheder, der have foranlediget, at Udmyntningen for en Tid har været overført hertil fra Viborg.

Aalborg har, saavidt det kan ses af de hidtil fremkomne Mynttyper, ikke været af videre Betydning som Myntsted. Der synes ikke at være foretaget Udmyntning her førend under Hardeknud, og Virksomheden har sikkert kun været periodisk. Først under Knud den Hellige viser der sig atter Mynt fra denne By, og med Undtagelse af nogle under Valdemar den Store prægede Brakteater kjendes der ikke Mynt herfra gjennem flere Aarhundreder, i hvilke Udmyntningen derfor sandsynligvis har været standset. Senere optages den periodiske Virksomhed under Kong Hans og Frederik I, under hvilken Konge de sidste Aalborg-Mynter udgaa.

Kun nogle faa Variationer af Hardeknuds Mynttyp fra denne By have læselige Omskrifter.

Stadens Navn skrives paa disse: Alabu og Alebu. Paa Knud den Helliges Mynt staar: Aleburh, med h istedetfor g.

Aarhus har utvivlsomt ligesom Aalborg kun været af ringe Betydning som Myntsted. I den foreliggende Periode vides der i Aarhus kun at være foretaget Udmyntninger under Hardeknud og Magnus. Efter et hundredaarigt Tidsrum, hvorfra der ikke kjendes nogen Mynttyp, som kan tillægges denne By, præges her Brakteater under Valdemar den Store, og derefter indtræder der atter fuldstændigt Ukjendskab til dette Myntsteds Virksomhed. Udmyntningerne maa derfor antages at have været rent periodiske eller foretagne lejlighedsvis under særlige Omstændigheder. Henved 400 Aar senere lader Christian III slaa Mynt i Aarhus; efter den Tid standser Myntvirksomheden her ganske.

Byens Navn skrives: Arosii, Arosei, Arosci og Aloci.

Randers synes at være det Myntsted i Jylland, hvor Virksomheden har været ubetydeligst i den her omhandlede Periode. Der kjendes nemlig herfra kun en enkelt, sildig Typ, der tilhører Erik Ejegod. Muligvis ville senere Tiders Fund oplyse, at Myntvirksomheden har været større, end det nu kan spores; men det er dog sandsynligst, at der kun lejlighedsvis har været foretaget Udmyntning her. Under Valdemar den Store præges der Brakteater i Randers. At Myntstedet senere har været i Virksomhed ses deraf, at Christopher II pantsætter Mynten i Randers til Hertug Albert af Sachsen Aar 1329[1]. Under Erik af Pommern udmyntes der Kobberpenninge i Randers, de sidste Mynter, som udgaa herfra.

Byens Navn paa Erik Ejegods Mynt skrives: Randros.

Ribe. Myntrækken fra denne By, der dog har været et af Rigets Hovedmyntsteder, er kun sparsomt repræsenteret og er for Størsteparten usikker. Med Undtagelse af de hertil henførte Mynter fra Knud den Store og en enkelt Typ fra Svend Estridsen have de faa kjendte Udmyntninger ulæselige Omskrifter, saaledes at Henførelsen maa træffes paa Grundlag af Ligheder i Vægt og Typ. Tidligere har der ikke været henført nogen Mynt fra Knud den Store til Ribe. Man træffer dog sikkert hans Mynter herfra i endel Variationer af angelsaxisk Typ, der bære umiskjendeligt Præg af at være udmyntede i Danmark og ikke i England, og hvis Stedbetegnelser, Rihbiir og Riebii, utvivlsomt angive Ribes Navn. En af Variationerne har Stednavnet «Ricyebii», hvilket kunde synes at indeholde Navnet paa den engelske By Ricyebyrig, hvortil ogsaa disse Mynter ere henførte af B. E. Hildebrand;

[1] Sudendorf. Urkundenbuch z. Gesch. d. Herz. v. Braunschw. u. Lüneb. VII. Pag. 217—219.

men det fælles Myntprægernavn og de andre Mynters Stedbetegnelser tale for Henførelsen til Ribe. Senere Typer maa antages at tilhøre Hardeknud; men Bestemmelsen er usikker. Den endnu meget ufuldstændige Myntrække vil utvivlsomt blive forøget i Tidens Løb. Under Svend Estridsen præges Mynter med Stedangivelsen RI, hvilke maa antages at tilhøre Ribe [1]), da de ifølge deres ringe Vægt utvivlsomt ere jydske. Herefter afbrydes Kjendskabet til Udmyntningerne gjennem et langt Tidsrum; kun nogle faa sildige, til Niels henførte Typer, ere muligvis fra Ribe. Først under Valdemar Sejer møder der atter sikre Mynter fra denne By, og Udmyntningen vedligeholdes derpaa uafbrudt indtil Midten af det 14de Aarhundrede. Under Frederik I og Christian III præges der igjen Mynt i Ribe; men dermed standser Myntstedets Virksomhed.

Meddelelsen om, at Knud den Store skulde have afstaaet Halvdelen af Ribe Mynt til Stadens Biskop blandt Halvdelen af de kongelige Indtægter af Byen, er, som tidligere omtalt, vistnok urigtig. Det er sandsynligt, at Ribes Biskop først i Slutningen af det 11te Aarhundrede har faaet Del i Myntindtægten.

Ribe har sikkert været et af Landets faste Myntsteder. Saavidt det kan skjønnes af Myntfund, have Stadens Mynttyper i det 13de og 14de Aarhundrede ogsaa været brugte paa Fyen, saaledes at der er præget ens Mynter i Odense og Ribe. Muligvis har en saadan Forbindelse mellem de to Myntsteder allerede fundet Sted i en tidligere Tid.

I et Aktstykke fra Aar 1346 [2]) meddeles, at det fordums Mynthus i Ribe var beliggende nordlig i Byen. Endnu findes her en Gade, som benævnes Myntergade.

De forskjellige Former for Byens Navn paa Mynterne ere: Ribbiir, Riebli, Ribdii (Ribpil?), Ribne og Ricyebli.

Hedeby (Slesvig). Fra denne By, der tidlig var Gjennemgangspunktet for Kulturstrømmen fra det vestlige Europa til Skandinavien, udgik de første kjendte, vestdanske Udmyntninger, Halvbrakteaterne. Senere præges der under Knud den Store en Række jydske Mynter, som muligvis ere udgaaede fra Hedeby. Fra Hardeknud kjendes en Mynt, som paa Grund af Typen henføres hertil. Under Magnus d. Gode udmyntes her flere Typer, af hvilke den ene har Stedbetegnelsen »Eithebiini«, hvoraf Slutningsbogstaverne »ni« neppe have nogen Betydning. Fra Svend Estridsen haves forskjellige Mynter, som paa Grund af Ligheder med ældre Typer fra Hedeby maa antages at have havt deres Hjemsted her; men muligvis ville senere Fund oplyse, at enkelte af dem skulle henføres til andre Steder, navnlig til Ribe. Efter Svend Estridsen kjendes ikke nogen Mynt, der kan tillægges Hedeby eller

[1]) Kr. Erslev. Aarb. f. n. Oldk. og Hist. 1875 Pag. 182 (Roskildes ældste Mønter).

[2]) »qvendam fundum ad boream juxta fundum qvo fabrica monetariorum qvondam constructa erat. Terpager. Ripæ Cimb. Pag. 696.

Slesvig, som Staden nu kaldes; muligvis har Udmyntningen været standset i længere Tid. 1156 faa Stadens Borgere Tilsynet med Mynten (se Pag. 66). Aar 1175 giver Valdemar den Store, som foran omtalt, Biskoppen i Slesvig Halvdelen af Myntindtægten, en Rettighed, som Biskopperne vistnok derefter have beholdt, indtil Udmyntningen standses henimod Midten af det 14de Aarhundrede. Byens Navn anføres kun den omtalte ene Gang paa Mynterne, under Formen »Eithebii«.

Som det vil ses af den foranstaaende Tabel over de i de forskjellige Byer foretagne Udmyntninger, ere enkelte Myntsteder meget svagt repræsenterede i Myntrækkerne, navnlig Randers, hvorfra kun en enkelt Typ kjendes fra denne Periode; og det bliver da et Spørgsmaal, om der ikke kan være sket Udmyntninger i flere Byer end i dem, fra hvilke vi nu have Mynter. For at kunne besvare dette maa vi se hen til, i hvilke Byer der i den nærmest følgende Tid er slaaet Mynt. Herom haves for Nørrejyllands Vedkommende god Oplysning gjennem en Række, i Begyndelsen af Valdemar den Stores Regjering prægede Brakteater, paa hvilke Bynavnene findes anførte. Blandt disse træffes to, der ikke tidligere ere kjendte som Myntsteder, Horsens og Hjørring; muligvis kan der herfra ogsaa forhen være udgaaet Mynt, da de andre paa Brakteaterne angivne Byer alle ere tidligere kjendte Myntsteder. Det maa dog bemærkes, at der hverken i Hjørring eller i Horsens vides at være slaaet Mynt efter Valdemars Tid.

Utvivlsomt mangler der endnu Kjendskab til adskillige Typer i de forskjellige Byers Myntrækker; men man er dog formentlig naaet saa vidt, at man med det nuværende Materiale kan have et temmelig sikkert Overblik over Forholdet mellem Myntstedernes større eller mindre Virksomhed.

Spørgsmaalet om Hovedmyntstedets Stilling overfor de andre Myntsteder i Landsdelen lader sig ikke med Sikkerhed besvare. Mynterne vise, at der neppe har været nogen Bestemmelse om et fælles Præg førend under Harald Hein; men derimod har der vistnok fra Hovedmyntstedet været fastsat en for samtlige Udmyntninger i Landsdelen gjældende samtidig Værdi. Saaledes synes der at være gjennemført en fælles Nedgang i Værdien ved Knud den Stores yngste Udmyntninger i Roskilde og Slagelse. Endvidere vil det erindres, at Kongens Myntmester i Roskilde, ved Aar 1293, ogsaa har slaaet Mynt paa Falster, og at han har havt Vexelbod i Slagelse og andre Steder paa Sjælland, saaledes at hans Embedsomraade maa have strakt sig udenfor Roskilde. Fremdeles pege de i det 13de og 14de Aarhundrede ret jevnlig benyttede Betegnelser, skaansk, hallandsk, sjællandsk og jydsk Mynt[1]), hen paa en, sikkert langt tilbage i Tiden indført, Ordning med Hensyn

[1]) Jvf. Aarb. f. n. O. og H. 1884. Pag. 256 o. F.

til en samtidig, fælles Myntværdi indenfor de enkelte Landsdele, og Bestemmelserne herom maa utvivlsomt være udgaaede fra Hovedmyntstederne.

Muligvis kan man drage en Slutning med Hensyn til et saadant overordnet og ledende Forhold fra Hovedmyntstedets Side ved Sammenligning med Bestemmelser paa et andet, hermed beslægtet Omraade, nemlig med den for hver Landsdel gjældende Ordning af fælles Vægt og Maal. Selv om disse Bestemmelser tilhøre en sildigere Tid, have lignende dog vistnok meget tidlig været gjældende.

Man finder saaledes, at der paa et skaansk Kjøbstadsmøde, der afholdes i Lund d. 29. Juni 1504, bl. a. vedtages, at »alle skepper ock alne i Skone skulle liches vedh theres skeppe ock alne i Lundh«[1]). Det normerede Maal for Skjeppen og Alenen har saaledes været opbevaret i Lund, en Ordning, der sikkert allerede har tilhørt en meget gammel Tid.

Et tilsvarende Forhold træffes muligvis i Kong Hans's Privilegium for Kjøbenhavn 1485, hvor der udtales i § 6, at »engen schal eller ma tappe wiin, myød, thydist øøl eller danst øøl eller noger andre driick i køpmanhauen uden met ræt byess made, som aff arild i roskilde waret hauer«[2]). Ordet »made«, »madhæ«, et til en bestemt Størrelse fastsat Maal, træffes gjentagne Gange i denne Betydning i de gamle Stadsretter[3]). Da Meningen med den nævnte Paragraf vel neppe kan være, at Kjøbenhavn skulde have et særligt »Bysens Maal«, ligesom Roskilde havde sit, maa den utvivlsomt forstaas saaledes, at det normerede, rette Bymaal for Sjælland fra Arilds Tid har været opbevaret i Roskilde. Og naar det i Kong Hans's Kjøbstadsret § 23 paabydes[4]), at man med »Stadzens Mercke och Brende« skulde »brende Skiepper, Halffskiepper, Fierdinger, och retthe Bøsmere«, da vil man vanskelig kunne antage andet, end at de med Stadens Mærke og Brændejern justerede Kar og Bismervægte skulde være af en bestemt, fælles Størrelse og tildannes efter et Hovedmaal og en Normalvægt, der overalt fandtes, ligesom i Skaane, i Landsdelens vigtigste By. Vi træffe utvivlsomt Tegn herpaa, naar der i Aktstykker fra det 13de Aarhundrede tales om »lundensisk« og om »sjællandsk eller roskildsk« Vægt[5]), hvor altsaa Vægten benævnes efter Landsdelens Hovedby, Normalvægtens Opbevaringssted.

Saafremt altsaa Landets Hovedbyer, der tillige vare de betydeligste Myntsteder, have været, som det maa antages, de faste Udgangspunkter for Landsdelenes fælles Maal og Vægt, da tør man ogsaa med fuld Føje gaa ud fra, at de have spillet en lignende overordnet Rolle paa Myntvæsenets Omraade overfor de mindre Myntsteder.

[1]) Malmø Raadstuebog 1503—1548. Pag. 17. Oplysningen skyldes Meddelelse af Cand. mag. Mackeprang.
[2]) Kolderup-Rosenvinge. Gamle danske Love. V. Pag. 170.
[3]) »Befyndes nogher meth ath haue falschæ wynmade«. — »Siquis cum falsa mensura vini«. Ribe Stadsret. 1269. § 21. Kolderup-Rosenvinge. V. Pag. 232. 233.
[4]) Sammest. Pag. 530.
[5]) Jvf. Aarb. f. n. O. og H. 1884. Pag. 251.

VI.

Myntembedsmænd.

Ligesom angaaende Myntstederne ere de efterladte Oplysninger om Myntembedsmændenes Stilling i den foreliggende Periode yderst sparsomme. Kun en enkelt Myntmester nævnes ved Navn; men om Embedsforholdene i det Hele og Enkelte vides Intet fra Datidens Optegnelser. Ogsaa ved dette Spørgsmaal maa man derfor søge Oplysningerne gjennem Undersøgelse af de tilsvarende Forhold andetsteds og navnlig i England, hvorfra i det Væsentlige Myntvæsenets Ordning herhjemme viser sig at være hentet, om det end der har været indrettet efter en langt større Maalestok og med en betydeligere Stab af Embedsmænd, end det blev Tilfældet her [1].

I den angelsaxiske Periode paahvilede det i England den kongelige »Gerefa« at føre Tilsynet med Mynten indenfor det ham underlagte Landomraade. Denne overordnede Embedsmand, »cyninges gerefa«, »præpositus regis« [2], havde ingen andre Foresatte foruden Kongen og Biskoppen end den kongelige »ealdorman«, Statholderen [3]. Gerefas Stilling var meget omfattende og svarer nærmest til den kongelige Fogeds i senere Tider. Han var saaledes Formand ved Retsmøderne og den, som besørgede Straffene fuldbyrdede og Bøderne opkrævede, og han hævede tillige de kongelige Skatter og Afgifter [4]. Han var den øverste Embedsmand i sit Distrikt, shire, og benævnes ogsaa »sciregerefa«, hvoraf formentlig gjennem Formen »shire-reeve« [5]) Ordet »sheriff« er dannet. Desuden træffes andre Tillægsbetegnelser til Gerefa, saaledes »tûn-gerefa« (tûn = Gods, Jordareal); »port-

[1]) Embedsmændene og deres Stillinger nævnes hyppig i de angelsaxiske Love. Se Reinhold Schmid. Die Gesetze der Angelsachsen. — F. Liebermann. Die Gesetze d. A. I. 1. Hefte.

[2]) Alfreds Love. Cap. 1, 3. 34. Liebermann. Pag. 49. 69. — Ines Love. Cap. 73. »his gerefan«. Sammesteds. Pag. 121.

[3]) »Æthelstan béot his bisceopum and his ealdormannum and his gerefum«. Æthelstans Love. II. Sammest. Pag. 182. — »ealdormann and kinges gerefa«. Ethelreds Love. III. 1. Schmid. Pag. 212. — »mine ealdormen and mine gerefan«. Æthelstans Love. I. Liebermann. Pag. 146.

[4]) »The sheriff or scir-gerefa was the king's steward and judicial president of the shire, the administrator of the royal demesne and executor of the law«. W. Stubbs. The Constitutional History of England. I. Pag. 113.

[5]) Ligesom »portireva« af »port-gerefa« — Jvf. Ruding. Coins of Britain. I Pag. 378 Anm.

gerefa» [1]) (port — Havn, Handelsplads, By); »burh-gerefa« (burg — Borg eller By)[2]). Disse Betegnelser vise dog ikke nogen Forskjel i Stillingen, men indeholde kun en Angivelse af de Gerefa underlagte, uensartede Omraader.

Blandt de forskjellige Embedspligter, som paahvilede Gerefa, var, som sagt, ogsaa Tilsynet med Mynten — »Et ipsi qvi portus custodiunt — custodiant omnes monetam« [3]). Hans Stilling var forbundet med personligt Ansvar [4]); ved Embedsforseelser kunde han derfor idømmes Straf og saaledes ogsaa i sin Stilling ved Mynten. I Knud den Stores Love findes indført den Bestemmelse, at hvis Gerefa anklages for, at et Myntfalskneri er sket med hans Tilladelse, skal han rense sig ved en tredobbelt Uskyldsprøve; og hvis denne falder uheldig ud, skal han lide samme Straf som Falsknereo [5]). Gerefa var saaledes ansvarlig for Udmyntningen; men iøvrigt oplyses intet om Enkelthederne i den Stilling, han har indtaget ved Mynten. Den har dog sikkert svaret til den, som i en senere Periode »the warden of the mint«, »the warden of the cunyiehouse«, »custos monetæ« [6]), indtog. Dennes Pligter bestod i, at han fra Skatkammeret modtog det til Udmyntning bestemte Guld og Sølv og udleverede det til Myntmesteren [7]), efterhaanden som det skulde bruges; han var ansvarlig for, at det blandedes i det foreskrevne Værdiforhold, og modtog af Myntmesteren hver Aften de i Dagens Løb udmyntede Penge, som han forvarede i en Kiste, og hvoraf nogle Stykker ved Ugens Slutning udtoges til Prøve ved den Undersøgelse, som skulde foretages af dertil særlig skikkede, fagkyndige Mænd inden 40 Dage efter Udmyntningen [8]). Fra London som Rigets Hovedmyntsted blev der foruden hver ny Udmyntning til de forskjellige Myntsteder sendt Prøvestempler, som tilligemed de derefter udarbejdede Myntstempler forvaredes under hans Ansvar og under Tilsyn af en særlig Embedsmand, »Bevogteren af Stemplerne«. Ogsaa om Gerefas Lønningsvilkaar ved Mynten savnes Oplysninger. 1251 havde »the warden« to Shillings daglig [9]), og 1367 fik »custos monetæ« 1 Penny af hvert Pund udmyntet Sølv [10]).

[1]) »tungravius«. Ethelreds Love. IV. 3. Schmid. Pag. 219. — »portgerefa«. Edvards Love. I. 1. Prol. Liebermann. Pag. 138. Æthelstans Love. II. 12. Sammest. Pag. 156. — »portireva«. Edmunds Love. III. 5. Sammest. Pag. 191. Ethelreds Love. IV. 3 7. Schmid. Pag. 219. 221.

[2]) Æthelstans Love. II. 14, 2 nævner forskjellige Byer, saaledes Canterbury, Rochester, London, Winchester, Hastings o. fl., og tilsidst: »desuden en i de andre Borge« »elles to þam oþrum burgum 1«. Liebermann. Pag. 158. — »gerefan to hwilcere birig«. Æthelstans Love. Prol. Sammest. Pag. 146.

[3]) Ethelreds Love. IV. 9. Schmid. Pag. 221.

[4]) Edvards Love. II. 2. Liebermann. Pag. 142. — Æthelstans Love. I. 2. II. 25. VI. 11. Liebermann. Pag. 148. 164. 182. — Ethelreds Love. IV. 7. Schmid Pag. 221.

[5]) »Si præpositus accusetur, qvod ejus licentia qvis falsum fecerit, purget se triplici lada; qvodsi purgatio fregerit, idem judicium habeat, qvod qvi falsum composuit«. Knuds Love. II 8. Schmid. Pag 275

[6]) 1358. 1367. Cochran-Patrick. Coinage of Scotland. I. Pag XVI. CXI. CXIII.

[7]) 1393. Sammest. Pag. XVII. CXV.

[8]) Sammest.

[9]) Ruding. Coinage of Britain. I. Pag. 49.

[10]) Cochran-Patrick. I. Pag. CXIII.

I Tyskland fandtes ligeledes et Overtilsyn med Mynten, der dog var af forskjellig Beskaffenhed, eftersom Myntretten tilhørte en Myntherre — verdslig eller gejstlig — eller den var Stadens Ejendom. I det første Tilfælde var Tilsynet underlagt Myntherrens »Schultheiss« eller »Burggraf«, hvis Stilling synes nærmest at have svaret til den, som Gerefa indtog i England. Naar Biskoppen i Strassburg vilde lade præge ny Mynt, modtog »der Burcgrave« fem Prøvemynter af det Præg og den Værdi, Mynten skulde have; disse Prøvemynter opbevaredes forat kunne benyttes ved Undersøgelsen af den nye Mynt og til Sammenligning i Tilfælde af forekommende falsk Mynt [1]. Hvor Staden derimod selv havde Myntret, var Tilsynet overdraget nogle af Raadet særlig valgte Mænd, saaledes i Lübeck, hvor det ifølge Valdemar Sejers Forordning for Byen var overdraget Raadmændene (consules) at undersøge Mynten [2].

I Mynthuset var Myntmesteren, »magister monetæ« eller »monetarius«, den øverste Embedsmand. Ham paahvilede hele Ledelsen af Udmyntningen. Han forestod Sølvets Blanding og dets Udarbejdelse til Blanketter; han tilsaa Myntstemplernes Udførelse og Mynternes Prægning og afgav efterhaanden den nyprægede Mynt til Gerefa. Myntmestrene vare dennes Underordnede og altsaa i en afhængig Stilling, »viri qvi in potestate erant« [3]), men nød dog betydelig Anseelse som betroede Mænd og som Kongens særlige Embedsmænd. Ethelred paabyder, at Ingen undtagen Kongen maa have nogen Myntmester [4]), og at der i de større Byer skal være tre, i de mindre en [5]). Som Regel have de vistnok været velstaaende Mænd. Ifølge Ethelreds Love skulde en Myntmester, der kom under Anklage, betale sin Retssag med 12 Øre, et paa den Tid ikke ubetydeligt Beløb [6]).

Straffene for Myntens Forfalskning vare meget haarde. Der var indrømmet Myntmesteren en tilladelig Afvigelse fra den for Mynten fastsatte Vægt og Finhed, og denne Afvigelse, »remedium«, der var noget forskjellig i de skiftende Tider [7]), skulde altsaa overskrides, før Mynten kunde betragtes som falsk. Allerede i Æthelstans Love lød Straffen for Myntfalsk paa, at den skyldige Myntmesters Haand skulde afhugges og fæstes over Myntsmedien — »up on ða mynetsmiððan«. Hvis han vilde rense sig for Anklagen, maatte han underkaste sig en Uskyldsprøve ved at gaa paa gloende Jern [8]). Efter Ethelreds Love

[1]) Strassburger Stadtrecht. XXIX. — Jvf. J. H. Müller. Deutsche Münzgeschichte. Pag. 222.

[2]) »Consulum autem interest, tocies examinare monetam, qvocies volunt«. Urkundenbuch der Stadt Lübeck. I. XXXII. Pag 41.

[3]) Ruding Coinage of Britain. I. Pag. 132.

[4]) »And nan man ne age nænne mynetere, buton cyng«. Ethelreds Love. III. 8. Schmid. Pag. 216.

[5]) »In omni summo portu iij et in omni alio portu sit unus monetarius«. Smst. IV. 9. Schmid. Pag. 221.

[6]) »And ælc mynetere, þe betihlad si, biege him lah mid XII oran«. Smst. III. 8. Schmid. Pag. 216.

[7]) Ruding. I. Pag. 190.

[8]) Æthelstans Love. II. 14, 1. Liebermann. Pag. 158.

maatte den anklagede Myntmester, forat bevise sin Brødefrihed, gjennemgaa en tredobbelt Uskyldsprøve, og fandtes han da skyldig, skulde han henrettes[1]. Endvidere vare de Myntmestre, som slog Mynt i Skove eller lignende Steder, hjemfaldne til Dødsstraf, medmindre Kongen benaadede dem[2]. I Knud den Stores Love sattes Straffen for Falskmyntneri til Tabet af den Haand, hvormed Forbrydelsen var begaaet. Som ovenfor omtalt gjaldt Straffen ogsaa den medskyldige Gerefa[3]. Paa Grund af Myntforfalskningens Tiltagen fastsatte senere, Aar 1105, Kong Henrik I Straffen ikke blot til Afhugning af Haanden, men tillige til Tabet af Synet og til Lemlæstelse[4].

Myntmestrene i England synes tidlig at have nydt særlige Rettigheder[5]. Under Henrik II fritoges Myntmestrene i York fuldstændig for Afgifter til Staden, og under Henrik III maatte der ikke kræves Skat og Told af Kongens Myntmestre i London ifølge deres Privilegier. Senere udstraktes disse Friheder til alle Embedsmændene og Arbejderne ved Mynten[6]. Myntmesterens og de underordnede Embedsmænds saavelsom Arbejdernes Lønninger bleve betalte dels af den Indtægt, der fremkom ved det fastsatte Fradrag i de udmyntede Summer, dels af den Afgift, der maatte svares ved Modtagelsen af den nye Mynt, naar denne sattes i Omløb. Disse betydelige Indkomster (seigneuriage, monnayage) gik vel i Kongens Kasse, men alle Udgifter ved Mynten skulde dækkes heraf. Ifølge Pipin den Lilles Forordning fik Myntmesteren 1 Skilling af de 22 Skilling, som udmyntedes af hvert Pund Sølv[7]. I England blev der Aar 1300 i »seignorage« afdraget 1 Shilling og 2½ Pence af hvert Pund. Heraf fik Kongen 9 Pence og Myntmesteren til Udgifter ved Mynten 5½ Pence[8]. Af en skotsk Optegnelse ses, at i Aaret 1367 fik »custos monetæ et monetarius« Befaling af Kong David II til, at hvert Pund Sølv skulde udmyntes til 29 Shillings og 4 Pence. For hvert myntet Pund toges 7 Pence til Kongens Seigneuriage, og 1 fik Kustos i Lønning; »magister monetarius« og Arbeiderne ved Mynten fik tilsammen 11[9]. Et vistnok hyppigt Forhold har det været, at Myntmesteren har overtaget Udmyntningen mod en vis aarlig Afgift og altsaa paa en Maade været Forpagter af Mynten, saaledes at han hævede Indtægten. Størrelsen af denne Afgift, der sikkert har repræsenteret et stort Beløb[10], har selvfølgelig været meget forskjellig, og selv

[1] Ethelreds Love. III. 8. Schmid. Pag. 216.

[2] »Et monetarii, qvi in nemoribus operantur vel alicubi similibus fabricant, vitæ suæ culpabiles sint, nisi rex velit eorum misereri«. Ethelreds Love. IV. 5. Schmid. Pag. 220.

[3] Knuds Love. II. 8. Schmid. Pag. 274.

[4] Ruding. Coinage of Britain. II. Pag. 2.

[5] Sammest. I. Pag. 38.

[6] Sammest. Pag. 38. 39.

[7] Le Blanc. Traité historique des monnoyes de France. Pag. 89.

[8] Ruding. I. Pag. 243.

[9] Cochran-Patrick. Coinage of Scotland. I. Pag. CXIII.

[10] Jvf. Ruding. IV. Pag. 310.

ved samme Myntsted har den varieret i Tidens Løb. En Ordning paa flere Aar med en bestemt, aarlig Afgift maa imidlertid antages at være sket paa Grundlag af, at Udmyntningerne skulde være af et nogenlunde konstant Omfang. I andet Fald maatte Afgiften fastsættes i Forhold til Udmyntningens Størrelse.

Med Myntmesterens Stilling var hyppig Embedet som Pengevexler forbundet. Ifølge Henrik I's Forordning, fra Tiden 1132—1135, maatte Myntmesteren kun vexle Mynt i det ham tilhørende Distrikt og i Nærværelse af to troværdige Vidner derfra. Hvis han vexlede Penge udenfor sit Omraade, paadrog han sig Straf som Falskmyntner [1]. Ingen anden end Myntmesteren maatte drive Pengebytning. Paa et noget senere Tidspunkt, i Aaret 1232, paabødes det, at Ingen maatte vexle Penge, saavel nye som ældre, og ikke heller kjøbe eller vexle Sølv uden i Kongens Vexelbod, og at Alle, som handlede herimod, skulde straffes paa Liv og Gods og miste de Penge og det Sølv, som fandtes hos dem [2].

Det var saaledes betydelige Værdier og store Summer, der gik gjennem Myntmesterens Hænder og betroedes ham, navnlig naar der udgik ny Mynt, og Alle strømmede til Vexelstedet forat tilbytte sig den. Det vexlede Sølv og Guld, som indkom ved Vexelstederne i Barrer, Værdisager og i fremmede eller ældre Penge, afgaves efterhaanden til Skatkammeret. Ved Bytningen blev der givet et tilsvarende Beløb i nye Penge med Fradrag af et i Forhold til Værdien staaende Beløb. Hvis Myntmesteren havde forpagtet Mynten, maatte han udrede alle Udgifter ved den, til Lønninger, Embedsmændenes Beklædning og Kost, til Stemplernes Udarbejdelse og til Kul i Smeltehuset. Dog var det ham vistnok tilladt at benytte Mynthuset, der tilhørte Kongen, uden Vederlag, saalænge Udmyntningen varede [3]. Endelig paahvilede det Myntmesteren at betale en vis Sum, sædvanlig 1 Pund (20 Shillings) for de nye Prøvestempler, som ved Myntens Fornyelse sendtes til de forskjellige Myntsteder fra London [4].

Det viser sig, at de saakaldte »Myntmesternavne«, der som Regel anbragtes paa Myntens Revers sammen med Myntstedets Navn, ikke kunne have tilhørt Myntmestrene. Som anført, skulde der ifølge Ethelreds Love (IV, 9) være tre Myntmestre i de større Byer og kun en i de mindre; men der træffes gjennemgaaende paa hver Bys enkelte Mynttyper

[1] »Præterea defendo, ne aliqvis monetarius denarios mutet, nisi in comitatu suo, et hoc coram duobus legitimis testibus de ipso comitatu. Et si in alio comitatu mutando denarios captus fuerit, sic captus sit, ut falsonarius. Et nullus sit ausus cambire denarios, nisi monetarius«. Ruding. Coinage of Britain. II. Pag. 9.

[2] Sammest. II. Pag. 59.

[3] Domesday book. I. Fol. 56.

[4] »In civitate Wirecestre —: Qvando moneta vertebatur, qvisqve monetarius dabat XX sol. ad Lundoniam pro cuneis monetæ accipiendis«. Domesday book. I. Fol. 172. — »tres monetarios habebat ibi (in Sciropesberie) rex, qvi postqvam coemissent cuneos monetæ, ut alii monetarii patriæ XV die dabant regi XX sol. unusqvisqve, et hoc fiebat moneta vertente«. — Sammest. I. Fol. 252.

et større eller mindre, men ofte meget betydeligt, Antal forskjellige »Myntmesternavne«. Det er saaledes klart, at disse Navne maa have tilhørt en anden, mere underordnet Klasse Embedsmænd ved Mynten, nemlig »Myntprægerne« eller »Prægemestrene«, som de nærmest vilde kaldes i vore Dage. Disse Myntprægere, saavelsom de øvrige ved Mynten ansatte Haandværkere og Arbejdere, stod alle i Myntmesterens Tjeneste; han antog og afskedigede dem, og han havde Ansvaret for deres Arbejde ved Mynten — »et illi (monetarii) habeant suboperarios suos in suo crimine, qvod purum faciant et recti ponderis, per eandem witam, qvam prædiximus«[1]). De fornemste af disse »suboperarii« have Myntprægerne været. I Forordningen for Lübeck 1220—1226[2]) benævnes de »famuli« — »cum famuli monetarii nummos præparant«. De modtog hver til Udmyntning et vist, udvejet Kvantum Sølv i Plader, »Tener«, hvoraf de tildannede Blanketterne og slog, »smedede«, Mynten med de efter Prøvestemplerne fra London udførte Myntstempler, som hver forsynede med sit Navn. Ved at anbringe Navnet paa Mynten har man sikkert tilstræbt at give denne en vis Garanti for Ægthed, idet derved hver enkelt Myntpræger gjordes ansvarlig overfor Myntmesteren for sin Part af Udmyntningen. Antallet af Myntprægerne synes at have varieret i de skiftende Tider efter Udmyntningernes større eller mindre Omfang. Paa Ethelreds fem rigeste Typer fra London findes der nemlig fra 45 til 93 forskjellige Myntprægernavne. Divideres disse Tal med 3, Antallet af Myntmestrene, vil hver af de tre Myntmestre i London mindst have havt fra 15 til 31 Myntprægere i Arbejde under de forskjellige Udmyntninger[3]). Lignende skiftende Forhold træffes ogsaa under de andre Konger ved Landets øvrige Myntsteder.

Til Hjælp for Myntmesteren og Myntprægerne vare endvidere adskillige Underordnede ansatte ved Mynten i Udmyntningstiden: Graverere, Smede, Smeltere og Skrivere. Ogsaa Myntens Portner nævnes[4]). Blandt Embedsmændene ved Mynten var endvidere Bevogteren af Stemplerne; han var dog ikke i Myntmesterens, men i Gerefas Tjeneste. Sandsynligvis har han havt saavel de fra London sendte Prøvestempler som de benyttede Myntstempler i sin Forvaring. Dog maa Myntprægerne have havt nogen Raadighed over eller Adgang til de af dem selv udførte Myntstempler; thi ikke sjelden findes til danske Udmyntninger benyttet engelske Myntstempler, der maa antages at være medbragte til Danmark af vedkommende engelske Myntpræger, som har faaet Beskjæftigelse her i Landet, hvad der paa den Tid var meget almindeligt.

Det paahvilede Myntmesteren at skaffe den nye Mynt færdig til bestemt Tid, nemlig til Sct. Martins Messe den 11te November, efter hvilken Dag de gamle Penge ikke

[1]) Ethelreds Love. IV. 9. Schmid. Pag. 221.
[2]) Urkundenbuch d. Stadt Lübeck. I. XXXII. Pag. 42.
[3]) For Knuds London-Typers Vedkommende (E, G og H) varierer Navneantallet fra 70 til 93.
[4]) Ruding. Coinage of Britain. I. Pag. 49. 117. 141.

mere maatte bringes. Naar Kongen skulde benytte Penge ved særlig Lejlighed, navnlig naar han var paa Rejse, maatte Myntmesteren i vedkommende Distrikt eller By lade præge saa megen Mynt til ham, som han ønskede; Sølvet hertil modtog han af Kongen [1].

Ville vi søge af de her fremstillede Forhold vedrørende England at danne os en Forestilling om den tilsvarende Ordning i Danmark, maa dog først en Forskjel af indgribende Betydning fremhæves. I England var der tilvejebragt en systematisk Ordning, idet der, som ovenfor nævnt, fra Hovedmynten i London tilsendtes de andre Myntsteder Prøvestempler af et fælles Præg, som skulde følges ved den nye Udmyntning. Herved bleve de samtidige Mynttyper overalt i Riget de samme [2], og Antallet af de forskjellige Typer blev forholdsvis ikke stort. Men en tilsvarende Ordning fandtes ikke i Danmark. Vel nærmest paa Grund af de uensartede Vægtforhold i Landets Hovedprovindser, Skaane, Sjælland og Jylland, fik Mynten en noget ulige Værdi i de tre Landsdele, og der blev ikke nogen samlet Administration i Myntvæsenet. Og selv indenfor de tre enkelte Omraader fandtes der ikke Fællesskab i Udmyntningen. Hvert Myntsted valgte sine Typer til Udmyntningerne, uden nogen indbyrdes Forbindelse; kun Vægten og Værdien gjordes ens. Herved opstod den store Mængde Mynttyper. Først sildigt, under Harald Hein og Knud den Hellige, finder man, at en kortvarig og forbigaaende fælles Ordning i Udmyntningerne har været raadende indenfor Landets Hoveddele.

Overtilsynet med Mynten og Prøveundersøgelsen af Udmyntningerne paa de forskjellige Steder, hvor der myntedes, har sikkert i Danmark paahvilet Kongens Ombudsmænd (Fogeder) [3]. Senere i Tiden havde Lensmændene denne Bestilling, hvor der fandtes Myntsteder indenfor det dem underlagte Omraade [4]. Hvor Byen undtagelsesvis — Slesvig — selv havde Myntret, var Tilsynet med Mynten overdraget til Øvrigheden eller til Stadens Raadmænd, som oppebar Lønning herfor [5]. Formentlig gjennem Kongens Fogeder, eller i Slesvig gjennem Stadens Raadmænd, der saaledes vare Myntmesterens og de øvrige Myntembedsmænds Foresatte, udleveredes fra Skatkammeret til Myntmestrene det til Udmyntning bestemte Sølv. Fogedens Stilling overfor Mynten synes saaledes at have medført lignende Pligter som dem, der paahvilede den engelske Gerefa.

---

[1] Domesday book. I. Fol. 179.

[2] Allerede under Kong Æthelstan (924—940) bestemmes, at der skal være een Slags Mynt over hele England (Æthelstans Love II. 14), hvilken Bestemmelse gjentages under Edgar (L. III. 8) og Knud den Store (L. II. 8). Liebermann. Pag. 158. Schmid. Pag. 192. 274.

[3] Jvf. Steenstrup. Valdemars Jordebog. Pag. 229.

[4] Jvf. Luxdorf. Excerpta ad rem monetariam danicam. (Universitetsbibl.). II. 197—201. Brevene fra 1525. 1526. 1527 og 1529; i Rigsarkivet, i Original eller Afskrift. Se Dipl. Norvegicum. 2. Saml. Nr. 1081. 1083 og 1092.

[5] 2 Mark Penge af den nye Mynt. Slesvigs Stadsret. § 32. — Smlgn. for Lübecks Vedkommende: Aar 1220—1226: »Consulum autem interest, locies examinare monetam, qvocies volunt«. Urkundenbuch d. Stadt Lübeck. I. XXXII. Pag 41.

Ledelsen af hvert enkelt Myntsteds Virksomhed paahvilede, ligesom i England, dets Myntmester, som har skullet staa til Ansvar for, at det til Udmyntningen benyttede Sølv blev af den paabudte Lødighed; ogsaa her indrømmedes en vis Afvigelse, »remedium« [1]). Han har sandsynligvis udført de Prøvestempler, som skulde følges ved hver ny Udmyntning, har ført Tilsyn med Prægningen og aflagt Regnskab for Udmyntningen, der skulde være fuldført til bestemt Tid, nemlig til Søndagen før Mikkelsdag, den 29de September [2]).

Den danske Myntmester har vistnok i flere Tilfælde, maaske i de fleste, overtaget Mynten i en Slags Forpagtning, idet han ligesom i England har oppebaaret dens Indtægter mod en aarlig Afgift, der maa have rettet sig efter Størrelsen af de udmyntede Summer. Det ses saaledes af de Privilegier, som Svend Grathe omtrent Aar 1156 gav Staden Slesvig, at Borgerne, der selv skulde føre Tilsynet med Udmyntningen, skulde give Kongen en lignende Afgift som den, Myntmesteren svarede [3]). I Valdemars Jordebog opføres Myntindtægterne stedse i afrundede Summer [4]), hvilket tyder paa et Slags Forpagtningsforhold med en bestemt, aarlig Afgift. Fastsættelsen af denne maa dog antages at have hvilet paa en mere sikker og fast Indtægt end den, de ofte ulige store Udmyntninger have kunnet give, og det er derfor sandsynligt, at ogsaa Indtægterne ved Udvexlingen af den nye Mynt have været tagne med i Forpagtning. Vexelboderne fandtes, som foran anført, ikke alene ved Myntstederne, men ogsaa i andre Byer [5]), hvor Myntmesteren da har havt Underordnede til at besørge Bytningen i det ham underlagte Distrikt. De Indtægter, der indkom ved Pengevexel, kunde for en Del beregnes, da man nogenlunde kjendte Størrelsen af de aarlige Skatter og Afgifter, og man saaledes kunde have et Skjøn over det omtrentlige Omfang af de Beløb, som vilde blive vexlede til Betaling heraf. Derimod har det ikke været muligt at beregne Størrelsen af de Beløb, som vexledes lejlighedsvis Aaret rundt. Fra saa tidlig en Periode, som den foreliggende, kjendes ikke Forholdsberegningen mellem den ældre og den nye Mynt; men i Aaret 1316, under Pengevæsenets stærke Forfald, er Forholdet som 3 til 2. Saasnart den nye Mynt sattes i Omløb, nedsattes den ældre til $^2/_3$ af sin tidligere Værdi, saaledes at der i Vexelboderne for tre ældre Penninge kun gaves

[1]) Jvf. Forholdet i Lübeck 1220—1226: »Item jus est qvod xxxiiij^or sol. facient et obtinebunt examinatam marcam argenti, et si monetarius necesse habuerit, adicientur ei iiii^or denarii«. — Urkundenbuch der Stadt Lübeck. I. XXXII. Pag. 41.

[2]) 1203—1209. Valdemar Sejers Privilegier for Lübeck: »die dominico ante Michaelis dantur novi denarii pro theloneo et non prius«. Sammest. I. XXI. Pag. 20.

[3]) § 31. »cives tantum debent regi offerre, qvantum confert monetarius«

[4]) Jvf. Steenstrup. Valdemars Jordebog. Pag. 247. 248. — Kr. Erslev. Valdemarernes Storhedstid. Pag. 286 o. F.

[5]) Steenstrup. Valdemars Jordebog. Pag. 225 o. F.

to nye[1]). Hvor langt denne Beregning gaar tilbage i Tiden, vides ikke, ligesom ikke heller, hvorvidt Uensartetheden i Myntvæsenet i Landets forskjellige Hoveddele har havt nogen Indflydelse paa og bevirket Forskjel i Beregningen.

Spørgsmaalet om Myntmestrenes pekuniære Stilling er saaledes meget uklart og bliver det end mere, fordi man ikke kjender Omfanget af de dem underlagte Omraader og ikke ved, om hvert Myntsted har havt sin særlige Myntmester, eller om de mindre Myntsteder have været knyttede til de større som Filialer af disse. Det sidste er dog det sandsynligste, da i modsat Fald Myntmestrenes Stilling vilde blive for ulige i Henseende til Indtægterne og Virksomheden af altfor forskjelligt Omfang. Det ligger nærmest at antage, at der har været kongelige Myntmestre i Lund, Roskilde, Viborg, Ribe og Slesvig, saaledes at Antallet har været 5. De Biskopper, som havde Myntret, have sikkert havt deres særlige, saakaldte Myntmester; men denne har utvivlsomt været afhængig af den kongelige Myntmester, som formentlig har havt Overtilsynet med den hele Udmyntning, saavel Kongens som Biskoppens. Som ovenfor omtalt, gives der Trondhjems Erkebisp Guttorm og hans Efterfølgere Tilladelse til at have en »myntari« med en Hjælper; men det betinges udtrykkelig, at den af ham prægede Mynt skal være i Overensstemmelse med Kongens Paabud[2]). I Roskilde Biskops Dombog omtales Aar 1293 »monetarius domini Episcopi«; i Modsætning til denne nævnes »Somarus monetarius Roskildensis«, der maa antages at have været Kongens overordnede Myntmester[3]).

Hvorvidt Myntmestrene herhjemme have nydt særlige Privilegier, saaledes Fritagelse for Skatter, Told og andre Afgifter, er ikke oplyst. Derimod have de sikkert indtaget en fremragende Stilling og været Folk, som have nydt almindelig Tillid. De have utvivlsomt ifølge deres Embedes Beskaffenhed staaet Kongen personlig nær. Det ses saaledes, at Valdemar den Store udsteder et Aktstykke i Myntmesteren Gerhards Stue[4]), vistnok i Roskilde; og da denne Bys Borgere, under en Tumult Aar 1158, havde vendt deres Raseri mod Myntmesteren og udplyndret og jevnet hans Gaard med Jorden, blev Kongen saa opbragt over denne Krænkelse[5]), at han drog med sin Hær mod Byen, der maatte give en Pengebøde til Udsoning af det Skete. Et interessant Vidnesbyrd om Myntmesterens Anseelse haves i et, paa Bornholm fundet, Sølvspænde fra omkring Aar 1300, hvori er indgraveret THEDRICVS FRATER MONETARII · AMOR VINCIT OMNIA[6]). Ejeren eller den, der

[1]) 1316. »ij solidi denariorum novorum scanensium vel iij veterum«. Dipl. svecan. III. No. 2074.
[2]) Dipl. Norv. III. Pag. 1. · Jvf. Trondhjems Jubilæums Festskrift. 1897. Daa. Erkebiskopper i Nidaros Pag. 39.
[3]) Sc. R. D. VI. Pag 257.
[4]) »in stuba Gerardi monetarii«. O. Nielsen. Codex Esromensis. Pag. 97.
[5]) »rex ob majestatis suæ contemptum acrius civitati infensus«. Saxo (ed. Müller). Pag. 737.
[6]) Nationalmuseet. Inv. Nr MLXVIII.

har udført Spændet, betegner saaledes her sit Navn nærmere ved det broderlige Forhold til den ikke engang navngivne Myntmester.

I Tilfælde af Falskmyntneri vare de fastsatte Straffebestemmelser haarde og gjaldt saavel Myntmesteren som overhovedet Enhver, der slog falsk Mynt. I jydske Lov er Straffen for Myntens Forfalskning Tabet af Haanden[1], altsaa den samme Straf, som i Reglen var gjældende i England. Ogsaa har man muligvis nøjedes med at brændemærke Falsknerens Haand ved at straffe med et »signum, qvod vulgo dicitur muntmal in manu«[2]. Mod pekuniære Tab ved Misligheder fra Myntmesterens Side har der vistnok været truffet Foranstaltning ved, at han har maattet stille en betydelig Sikkerhed[3].

Under Myntmesteren arbejdede, ligesom i England, Myntprægerne, der i en stor Del af det 11te Aarhundrede vare Englændere, og hvis Arbejde sikkert har været det samme som det, der paahvilede de engelske Myntprægere. Hver enkelt maatte staa til Ansvar overfor Myntmesteren for sin Part af den nye Mynt og skulde, ligesom i England, som Regel anbringe sit og Myntstedets Navne paa de Mynter, han slog. Som tidligere fremhævet er det altsaa ikke Myntmestrenes, men Myntprægernes Navne, der findes paa Mynterne. Stundom træffes her, ligesom paa Mynter fra andre Lande, efter Navnet anbragt »me fecit« som Udtryk for, at Mynten er udført af den Paagjældende. Nogle Mynter fra Svend Estridsen have med Runer Overskriften: »Thorth a mi«, Th. ejer mig (Typ. T. IX. 39), hvilket altsaa betegner Myntprægerens Ejendomsret til Stemplet, svarende til norske Mynter fra Harald Haarderaade med »Gunar a mot thisa« (Runer), G. ejer dette Stempel[4]. Af og til indeholde Mynternes Omskrifter Bibelsprog istedetfor Navne- og Stedangivelser. Meget hyppig findes der kun en meningsløs Sammenstilling af Bogstaver, der utvivlsomt i de fleste Tilfælde skyldes Hastværksarbejde ved Stemplernes Fornyelse under Udmyntningens Gang, men som tillige vidner om, at Myntprægerne eller de Haandværkere, som have hjulpet med Stemplernes Udførelse, have været uvidende om Omskriftens Betydning og ligegyldige med Hensyn til Gjengivelsen. Ofte ere de hidtidlige Fremstillinger saa barbarisk udførte, at de maa være fremkomne under en yderst ukyndig Haand. Stundom findes to, under Magnus og Svend Estridsen endog tre (T. XI. 73) Myntprægernavne anbragte paa samme Mynt, i hvilke Tilfælde det maa antages, at flere have arbejdet i Fællesskab istedetfor hver for sig. At der under Udmyntningen har været en vis fælles

[1]) Den ældste Text har dog Dødsstraf: »tha a kunung hans hals«. P. G. Thorsen. Valdemar den Andens jydske Lov. Pag. 283.

[2]) c. 1220—1226. Urkundenbuch der Stadt Lübeck. I. XXXII. Pag. 42. »Mund«, et angelsaxisk Ord, betyder Haand. Schmid. Die Gesetze d. Angelsachsen. Pag. 634.

[3]) Joh. Steenstrup. Kong Valdemars Jordebog. Pag. 227.

[4]) Stenersen. Græslid Fundet. Pag. 47.

Adgang til eller Benyttelse af Myntstemplerne, ses deraf, at ikke sjelden samme Adversstempel er blevet brugt af forskjellige Myntprægere.

Ved enkelte Myntsteder, navnlig Lund, Roskilde og Viborg, var Virksomheden i Udmyntningstiden ofte meget betydelig. Under Svend Estridsen ere saaledes ved en Udmyntning i Lund mindst 45 Myntprægere i Arbejde, idet der kjendes saa mange forskjellige Navne paa Mynter af samme Typ (T. IX. 28). Naar hertil kommer, at Myntprægerne havde deres Hjælpere, Gravører, Smeltere og Smede, og at der tillige har været flere Folk i Kontorets og Opsynets Tjeneste, vil det ses, at der ved en større Udmyntning maa have været et betydeligt Antal Mennesker i Virksomhed. Disse stod alle, ligesom Myntprægerne, i Myntmesterens Tjeneste. Lønningsudgifterne til dem bleve, som anført, i Hovedsagen tilvejebragte gjennem en Del af Slagskatten.

Fremgangsmaaden ved Udmyntningen var selvfølgelig højst forskjellig fra den nuværende; den meget primitive Maade, at »slaa« eller »smede« Penge, holdt sig langt ned i Tiden. Af det fra Skatkammeret modtagne Sølv, som indsmeltedes og bragtes til den foreskrevne Lødighed, udarbejdedes tynde Plader, »Tener«, som fordeltes efter Vægt mellem Myntsmedene, der klippede dem i smaa firkantede Stykker, hvoraf de runde Blanketter tildannedes. Ikke sjælden træffes, navnlig fra England, Stempelafslag paa disse firkantede Stykker. Til Prægningen benyttedes to Stempler, hvoraf det ene fastgjordes i en Træblok, og paa dette faste Understempel lagdes Blanketten. Det andet var ten- eller kegleformet eller cylindrisk med Præget indgraveret i den ene Ende. Dette Stempel holdtes i den ene Haand og stilledes lodret paa Blanketten, hvorefter Præget blev slaaet ind paa denne ved et Par kraftige Hammerslag paa dette løse Overstempel. En fransk Myntbestemmelse fra Aar 1354[1]) fastsætter, at der skal bruges mindst to Slag paa sort Mynt (Kobber) og tre paa hvid Mynt. Udmyntningen har ofte været meget skjødesløs, navnlig under Kong Niels; Blanketterne ere grovt udhamrede og uregelmæssige, saaledes at Prægningen hyppig kun delvis har naaet Blanketten.

En interessant Oplysning om de benyttede Myntredskabers Udseende giver det omtalte Sølvspænde med Navnet »Thedricus frater monetarii«. Omkring Spændets Rand findes nemlig otte Flige, paa hvilke de forskjellige Redskaber ere indgraverede. Som Tegningen viser, fremstilles her: den saakaldte »Glødehage« (1), der benyttedes til at trække den Beholder, hvori Blanketterne glødedes, ud af Ovnen, to Tænger (2. 3), to Hamre (4. 5), to Understempler (6. 7), som forneden ende i en Spids til deres Anbringelse paa Blokken, og det tenformede, løse Overstempel (8). Fra Udlandet kjendes flere Fremstillinger af Myntprægeren i Virksomhed. Paa en i Ruinerne af et Abbedi fra

[1]) Revue numismatique. 1846. Pag. 385.

det 11te Aarh. I Normandiet bevaret, udhugget Sten ses han staaende foran Blokken med Understemplet, holdende Overstemplet i venstre Haand og Hamren i den løftede højre[1]. Et i Dresden opbevaret Segl fra 1354[2] med Omskriften SIGILLVM SPREGATO(RVM)... fremtiller en Myntpræger siddende ved sit Arbejde med saavel Blanketter som præget Mynt liggende

1 2 3 4 5 6 7 8

i to Kasser. Fra Midten af det 16de Aarhundrede, da Prægekunsten endnu stod paa et lidet udviklet Standpunkt, findes i Olaus Magnus: »Historia de gentibus septentrionalibus«[3] en meget oplysende Afbildning af Myntprægeren i Virksomhed. Han ses siddende foran Blokken med Understemplet, der synes at være omgivet af et cylinderformet Hylster, hvori det løse Overstempel i hans venstre Haand passer ned. Paa et lavt Bord ligge flere nyprægede Mynter, og ved Væggen staar en lukket Kasse til Opbevaring af Beholdningen. Bagved Myntprægeren sidder en Hjælper, som enten tildanner Blanketterne ved at udhamre dem paa en Ambolt eller lægger den sidste Haand paa de prægede Mynter. Ved hans Side staar ligeledes en Kasse, fyldt med Blanketter eller Mynter. I Danmark findes, saavidt vides, ikke bevaret noget Myntstempel fra Middelalderen. I Sverig haves det ene Stempel til en Lundemynt fra Erik Glipping, Overstemplet til en Stockholms Ørtug[4] og et Kobberstempel til fire Bogstavbrakteater fra det 14de Aarhundrede. I Tyskland ligesom i England[5] opbevares flere gamle Myntstempler.

I Valdemar Sejers jydske Lov indledes Kapitlet om Falsk[6] saaledes: »Fals ær thæt of man sættær stæt oc staplæ oc slar pænning utæn kunungs orlof æth hans both«. Udtrykket »sættær stæt oc staplæ« gjengives i den tyske Oversættelse ved »settet Anboldt vnde Stapel«[7] og kunde synes at gjælde de to Stempler: Stæt eller Ambolt, det faste Understempel, og Stapel, det løse Overstempel. Det forholder sig dog neppe saaledes. Stapel betegner utvivlsomt Understemplet. I England kaldtes de to Stempler »standard and trussel«. Der udleveredes som oftest til Udmyntningerne en »standard« og to eller tre »trussels«[8], idet Overstemplet led størst Overlast ved Hammerslagene under Udmyntningen og hurtigere blev ubrugeligt end Understemplet. I en Forordning fra 1321[9] beordres

[1] Revue numismatique. 1846. Pag. 367 (Afbildning). 382.
[2] Mittheil. d. num. Gesellschaft in Berlin. 2 H. Pag. 133.
[3] Baseler-Udgaven 1567. Vignet foran 6te Bogs 9de Kap.
[4] Hildebrand. Sveriges Medeltid. I. Pag. 923.
[5] Deriblandt fra Edvard III. Num. Chron. VII. Pl. II.
[6] P. G. Thorsen. Valdemar den Andens jydske Lov. Pag. 282.
[7] Sammest. Pag. 283.
[8] Ruding. Coinage of Britain. IV. Pag. 241. 243. 245. 246. 420.
[9] Sammest. Pag. 389.

imidlertid »the warden of the mint of London» til at udlevere et nyt Myntstempel, nemlig »one stapell and two punzones», og her betegner altsaa Stapel Understemplet. Udtrykket i Valdemars Lov maa herefter forstaas saaledes, at Stæt er Ambolten eller Blokken, og Stapel det faste Understempel, som anbringes paa den, hvilken Forklaring ogsaa er i Overensstemmelse med den tyske Oversættelse.

Det har sikkert tidlig været en i Danmark fastsat Ordning, at der een Gang aarlig blev slaaet Mynt ved de forskjellige Myntsteder [1]. Forinden den nye Mynt ved Mikkelsdagstid blev sat i Omløb, skulde den først tillyses paa Landsthinget [2]. Alle Bøder, Skatter og Afgifter skulde svares i den nye Mynt. I Erik Menveds Forordning af Aar 1304 skærpedes de gjældende Bestemmelser saaledes, at Myntens Fornyelse under Livsstraf for Myntmesteren ikke maatte bekjendtgjøres før paa det nærmest Mikkelsdag liggende Landsthing [3].

Fra det foreliggende Tidsrum har Historien kun opbevaret Navnet paa en eneste Myntmester i Danmark, nemlig Anketil, den engelske Guldsmed, som paa Kong Niels's Tid opholdt sig syv Aar i Danmark, hvor han udførte forskjellige Guldsmedearbejder og indtog Stillingen som Landets øverste Myntmester [4], altsaa som Tilsynshavende med dets Myntvæsen. Efter sin Tilbagekomst til England blev Anketil Munk i Sct. Albans Abbedi og udførte der et prægtigt Helgenskrin til Sct. Albans Ben Aar 1129. Sandsynligvis har Anketil været kaldet til Danmark forat bringe Landets Myntvæsen paa Fode, der, efter adskillige af Kong Niels's Mynter at dømme, har været stærkt i Forfald, navnlig i Henseende til Prægningen.

Medens iøvrigt Historien ganske tier med Hensyn til Landets Myntmestre, og Navnene paa disse fordum saa ansete og fremragende Mænd ganske ere gaaede i Glemme, er derimod Kjendskabet til deres Underordnedes, Myntprægernes, Navne meget fyldigt, idet de ere bevarede gjennem selve Mynterne, som ere efterladte os i saa rige Rækker. En Fortegnelse over dem kan saaledes give et vigtigt Bidrag til Oplysning om Datidens brugte Navneformer, hvorihlandt dog en stor Del ere af angelsaxisk Oprindelse, idet de have tilhørt Myntprægere fra England. Adskillige Navne ere, navnlig under Svend Estridsen, saa forvirret gjengivne, at den oprindelige Form ikke lader sig udfinde. For Fuldstændigheds Skyld ere dog ogsaa disse anførte.

---

[1] Kr. Erslev antager ikke, at den »hyppige og strængt overholdte Fornyelse« er kommet i Brug i det 11te Aarh. (Aarb. f. N. O. og H. 1875. Pag. 143. Anm.). Den store Mængde forskjellige Mynttyper synes imidlertid at tyde paa en jevnlig Fornyelse af Mynten.

[2] Joh. Steenstrup. Valdemars Jordebog. Pag. 245.

[3] Geh. Arkivets Aarsberetning. V. Pag. 42.

[4] Jvf. Aarb. f. n. O. og H. 1886. Pag. 390. (Henry Petersen. St. Albans Relikvier i Odense.)

Svend Tveskjæg.

Godwine. Lund. Formentlig den samme, som tidligst har præget Mynt i Norge og Sverige. Under Ethelred findes Navnet paa Mynter fra tyve Byer, deriblandt fra Lincoln, og sandsynligvis er Godwine fra denne By[1]), da de samtidige »Referen« (Rafen) i Norge under Olaf Trygvesøn og »Snelling«, »Ulfcetel«, »Leofman« og »Thregr« (Dreng) i Sverig under Olaf Skjødkonning findes blandt Lincolns Myntprægere. — Se Knud d. Store, Svend Estridsen, Harald Hein og Knud d. Hellige.

Knud den Store.

Actetl. Roskilde. Formentlig af Arncetel eller Ascetel.

Alfnoth. Lund. Odense. Paa Mynter fra Lincoln under Hardeknud. — Se Hardeknud, Magnus og Svend Estridsen.

Alfward. Lund. Paa Mynter fra London under Knud. — Se Hardeknud, Magnus, Svend, Knud d. Hellige og Erik Ejegod.

Alfwine. Lund. Paa Mynter fra Knud med Ethelreds Navn. — Se Hardeknud og Erik Emun (Alwin).

Anlct. Lund. Formentlig af Arncetel. Paa Mynter fra York under Knud. — Se Hardeknud og Magnus.

Ascetel. Lund. Paa Ethelreds Mynter fra York.

Asferth. Lund. Paa engelske Mynter fra Ethelred, Knud og Harald Harefod. — Se Hardeknud, Magnus (Asforth), Svend (Asfarth, Asforth) og Knud den Hellige.

Beorn. Lund. Paa Mynter fra York under Knud og Harald Harefod. Muligvis lig med Born (Viborg).

Berhtnoth. Lund. Muligvis lig med Brehtnoth paa Mynter fra York og Winchester under Ethelred og Knud.

Born; jvf. Beorn. Viborg.

Braem. Viborg. — Se Hardeknud.

Brihric. Slagelse. Paa Mynter fra Lincoln under Knud.

Brun. Roskilde. Paa Mynter fra Ethelred og Harald Harefod. — Se Hardeknud.

Brunman. Viborg. Paa engelske Mynter fra Knud, Harald Harefod og Edvard Confessor. — Se Magnus og Svend Estridsen.

Carel. Lund. — Se Hardeknud (Carle), Magnus (Carl), Svend og Niels (Carle og Carl).

Farthein. Lund. Paa Knuds Mynter fra York. — Se Hardeknud.

Fulgod. Viborg.

Godwine. Lund. — Se Svend Tveskjæg, Svend Estridsen, Harald Hein og Knud d. Hellige.

Grim. Lund. Paa eng. Mynter fra Ethelred og Knud. — Se Hardeknud og Magnus.

Huhl. Lund. Paa Harald Harefods Mynter fra London (samme Reversstempel). —

---

[1]) Kr. Erslev. Aarb. f. n. O. og H. 1875. Pag. 120. (Roskildes ældste Mønter). — H. Hildebrand. Sveriges medeltid. I. Pag. 782.

Jvf. Ilube under Magnus og Svend Estridsen.

Lefthen. Ørbæk. — Se Hardeknud (lefthei).

Leofnoth. Lund. Benyttet et engelsk Reversstempel fra Winchester. — Paa engelske Mynter fra Ethelred og Knud.

Leovine. Lund. — Se Hardeknud og Svend Estridsen (Leofwine).

Liofwerd. Lund.

Osgod, Osgut. Roskilde. Paa engelske Mynter fra Ethelred og Knud. — Se Hardeknud og Magnus.

Oththencar. Lund. Tillige paa Mynter fra Knud med Ethelreds Navn. — Se Hardeknud og Magnus.

Siric. Ribe. Paa engelske Mynter fra Ethelred og Knud.

Swartgol, Svartgol. Viborg.

Swen. Lund. — Se Svend Estridsen.

Thorcetl. Lund. Paa engelske Mynter fra Ethelred og Knud. — Se Hardeknud, Magnus og Svend Estridsen.

Thormoth. Lund (benyttet et Reversstempel fra Sigtuna). Paa svenske Mynter fra Anund Jacob.

Thurcil. Lund. — Se Hardeknud, Svend Estridsen, Knud den Hellige og Oluf Hunger (Thurkil).

Thurstn. Lund. — Se Magnus, Harald Hein og Knud d. Hellige (Thurstein).

Toci. Lund. — Se Hardeknud, Magnus og Knud d. Hellige.

Ulefcetl. Lund. Ulfcetel paa engelske Mynter fra Ethelred og Knud. — Se Hardeknud og Svend Estridsen (Ulfctel).

Ulf. Ringsted. Slagelse. Paa Mynter fra Ethelred. — Se Hardeknud, Svend Estr., Harald Hein, Knud d. Hellige og Niels.

Ullf. Ringsted. Muligvis lig med Ulf.

Wunnere. Ørbæk.

Hardeknud.

Alfnoth. Lund. Roskilde. — Se Knud, Magnus og Svend Estridsen.

Alfric. Lund (benyttet et Reversstempel fra Lincoln). Aalborg. — Se Svend Estridsen.

Alfward, Alfvard, Alfwrd, Alfwad. Lund. — Se Knud, Magnus, Svend Estridsen, Knud den Hellige og Erik Ejegod.

Alfwine, Alwine. Lund. — Se Knud og Erik Ejegod.

Arengrim, Argrim. Ørbæk. — Se Svend Estridsen, Knud den Hellige og Erik Ejegod.

Arncetel, Arncetl, Ancetl. Lund. — Se Knud og Magnus.

Asferth. Lund. — Se Knud, Magnus (Asforth), Svend Estridsen (Asfarth) og Knud den Hellige.

Aslac. Lund. Paa Mynter fra Lincoln under Knud. — Se Magnus og Svend Estridsen.

Braem. Viborg. — Se Knud.

Brun. Roskilde. — Se Knud.

Carle. Lund. — Se Knud, Magnus, Svend Estridsen og Niels.

Ciadwine, Ciadvine. Aarhus.

Fadr, af Fadir. Roskilde. — Se Svend Estridsen.

Farthein. Lund. — Se Knud.

Fisi, muligvis af Lefsi. Lund. Som Mynt-

sted angives Lifl., muligvis Gifelceaster (Ilchester). — Jvf. Magnus og Svend Estridsen.

Gsmel. Lund.

Garfine. Lund. Paa Ethelreds Mynter fra Lincoln. — Se Magnus, Knud d. Hellige og Oluf Hunger (Garfin).

Grim. Lnnd. — Se Knud og Magnus.

Hveln. Gorl. — Se Magnus.

lefthei, af Lefthen (?). Ørbæk. — Se Knud.

Lefwine, Lefvine. Lund, Slagelse, Aalborg og Ørbæk. Som oftest er benyttet Reversstempler fra Lincoln [1]. — Se Magnus, Svend Estridsen og Harald Hein.

Leofwine. Lund. Tillige benyttet et Reversstempel fra Lincoln. — Se Knud (Leovine) og Svend Estridsen (Liofwine).

Lerine. Lund.

Nitasgod. Lund. — Se Magnus (Nitisgod).

Osbrn. Lund (benyttet et Reversstempel fra Sigtuna). Osbern paa engelske Mynter fra Ethelred og Knud.

Osgod. Lund. — Se Knud og Magnus.

Osward. Lund. — Paa Mynter fra Stsnford under Knud.

Oththencar, Oththncr. Lund. Roskilde. — Se Knud og Magnus.

Outhcel. Lnnd.

Outhencarl, Outhencar. Lund. — Se Magnus og Svend Estridsen.

Sumerleth, Sumerled, Smerled. Lund. Paa engelske Mynter fra Ethelred, Knud og Harald Harefod. — Se Magnus og Svend Estridsen.

Theodred. Lund. Paa engelske Mynter fra Ethelred og Knud.

Thorcel. Lund. — Se Harald Hein (Thorkel).

Thorcetel, Thorcetl, Thorctl. Lund. — Se Knud, Magnus og Svend Estridsen.

Thorcil. Lund. — Se Svend Estridsen (Thorkil).

Thorsten. Lund. — Se Svend Estridsen, Harald Hein og Knud den Hellige (Thorstein).

Thurcil. Lund. Se Knud; jvf. Svend Estridsen, Knud den Hellige og Oluf Hunger (Thurkil).

Toci, Tooci. Lund. — Se Knud, Msgnus og Knud d. Hellige.

Ulefcetl, Ulfctl, Ufctel. Lund. Roskilde. — Se Knud og Svend Estr. (Ulfctel).

Ulf. Slagelse. — Se Knud, Svend Estridsen, Harald Hein, Knud d. Hellige og Niels.

Ulfcil. Lund. Paa Harald Harefods Mynter fra London. — Se Magnus, Svend Estridsen, Harald Hein og Knud den Hellige (Ulfkil).

Wulniov? Lund. — Jvf. Svend Estridsen (Wniho).

Magnus den Gode.

Alfnoth, Alnoth. Odense. Under Striden med Svend Estridsen (med Adversnavnene Svend, Johannes og Edvard). — Se Knud, Hardeknud og Svend Estridsen.

[1]) Kr. Erslev. Aarb. f. n. O. og H. 1875. Pag. 163. Anm. (Roskildes ældste Mønter.)

Alfward, Aifwad. Lund. Se Knud, Hardeknud, Svend Estridsen, Knud d. Hellige og Erik Ejegod.

Alnrii, Ainr. Lund. — Se Svend Estridsen.

Arcil. Lund. Paa Mynter fra York og Stamford under Harald Harefod. — Se Svend Estridsen og Knud den Hellige (Arkil).

Ardln. — Lund.

Arncet, af Arncetel. Lund. — Se Knud og Hardeknud.

Asforth. Lund. — Se Knud og Hardeknud (Asferth); Svend Estridsen og Knud den Hellige (Asferd).

Aslac. Lund. — Se Hardeknud og Svend Estridsen (Aslak).

Asor. Lund.

Bainlinoi, Bain. Lund. — Se Svend Estridsen.

Brunman. Roskilde. — Se Knud og Svend Estridsen.

Caafine, Caafin, Caafi. Lund.

Carl. Lund. — Se Knud (Carel), Hardeknud (Carle), Svend Estridsen og Niels.

Colsvein. Lund.

Edwine. Lund. — Paa engelske Mynter fra Ethelred og følgende Konger indtil Edvard Confessor.

Garfin. Lund. — Se Hardeknud (Garfine), Knud d. Hellige og Oluf Hunger.

Godnoth. Lund.

Grim, Griim. Lund. — Se Knud og Hardeknud.

Hontat (af Holi Tat?). Lund. — Se Svend Estridsen.

Hveln. Gori. — Se Hardeknud.

Hluhe, Hluh. Lund. — Se Knud (Hiuhl) og Svend Estridsen.

Ioli, Iule. Hedeby. Tillige sammen med Tiuf og Liffci. — Se Svend Estridsen.

Lefsi. Lund. Toftum (under Striden med Svend Estridsen, med Edvard paa Adv.). — Se Hardeknud (Fisi) og Svend Estridsen.

Lefwine. Lund. Benyttet et Reversstempel fra Lincoln. — Se Hardeknud, Svend Estridsen og Harald Hein.

Leisti. Lund. — Se Svend Estridsen.

Lenthu. Lund. — Se Svend Estridsen.

Liffci. Hedeby. Sammen med Ioli og Tiuf. — Se Svend Estridsen.

Lifsig. Aarhus. Paa Mynter fra Cambridge under Knud den Store (Lifsige) og fra Nottingham under Edvard Confessor (Lifsi).

Mana. Lund. Paa engelske Mynter fra Ethelred til Edvard Confessor, undtagen fra Hardeknud.

Nitisgod. Lund. — Se Hardeknud (Nitasgod).

Oindi. Lund. (Benyttet et Reversstempel fra Lincoln.) — Se Svend Estridsen.

Osgod. Roskilde. — Se Knud og Hardeknud.

Othencar, Othencr. Lund. — Se Knud og Hardeknud.

Outhencar, Outhncar. Lund, Roskilde og Odense. Tillige under Striden med Svend Estridsen, i Lund (Adv. Edvard) og i Odense (Adv. Harald). — Se Hardeknud og Svend Estridsen.

Sumerled, Suerled, Smerled, Sumerd. Lund. — Se Hardeknud og Svend Estridsen.

Sumrful. Odense. — Se Svend Estridsen.

Svein. Lund. — Se Svend Estridsen og Harald Hein.

Thorcetl. Lund. Tillige under Striden med Svend Estridsen (Adv. Edvard). — Se Knud, Hardeknud og Svend Estridsen.

Thorlctl. Lund.

Thorlefi. Slagelse.

Thursten, Thurstin, Thurstn. Lund. — Se Knud, Harald Hein og Knud d. Hellige (Thurstein).

Tiuf. Hedeby. Sammen med Ioli og Liffci. — Se Svend Estridsen.

Tocl. Lund. — Se Knud, Hardeknud og Knud d. Hellige.

Toi. Lund. — Jvf. Svend Estridsen (Toe).

Ulfcil. Lund. — Se Hardeknud, Svend Estridsen, Harald Hein og Knud den Hellige (Ulfkil).

Svend Estridsen.

Aceb. Lund.

Aeord. Lund.

Afesi(?) (Runer). Roskilde.

Aielmer, Ailmer (ogsaa Runer). Lund.

Ailmer Rlfieti (Runer). Lund.

Alfmer (Runer). Lund.

Alfnath, Alfnoth. Lund. Odense. — Se Knud, Hardeknud og Magnus (Alfnoth).

Alfric, Alfrik, Alfrk. Lund (Runer). Ribe. — Se Hardeknud.

Alfward, Alfvard. Lund. — Se Knud, Hardeknud, Magnus, Knud d. Hell. og Erik Ejegod.

Alkm (Runer). Lund.

Alkrik (Runer). Lund.

Allgod. Viborg. — Se Harald Hein (Algot).

Alnrii, Alnr. Lund. — Se Magnus.

Altvard. Lund.

Altvard Kideblard, A. Kidebiai. Lund.

Altvard Knirda. Lund.

Anric. Viborg.

Antein (Runer). Lund.

Argo Esk. Lund.

Arkil (Runer). Roskilde. — Se Magnus (Arcil) og Knud d. Hellige.

Arngrm, Arnria, af Arengrim. Viborg. — Se Hardeknud, Knud d. Hell. og Erik Ejegod.

Arrni, Arni. Lund.

Asdetman. Viborg.

Aser. Lund.

Asfarth, Asfard (ogsaa Runer). Lund. — Se Knud og Hardeknud (Asferth); Magnus (Asforth) og Knud d. Hellige (Asferd).

Asfarth Uki (Runer). Lund.

Asforth, jvf. Asfarth. Lund. — Se Magnus.

Asgot. Viborg. Paa Mynter fra York under Knud.

Aslak. Lund. — Se Hardeknud og Magnus (Aslac).

Asmunt, Asmund, Asmunr, Asmutr, Asmuth (ogsaa Runer). Lund.

Asubarleth (Runer). Lnnd.

Asur Bai, A. Ba (Runer); jvf. Atsor Paa. Lund.

Atorgwini. Lund.

Atser (Runer). Lund. — Se Niels (Adser).

Atsor (ogsaa Runer). Lund. — Se Harald Hein og Knud d. Hellige.

Atsor Paa. Lund; jvf. Asur Bai.

Atsor judska, A. jyska (Runer). Lund.

Atsur (Runer). Lund.

Auer (Runer). Lund.

Bainlinol. Lund. — Se Magnus.

Bana. Lund.

Blorn, Beorn (ogsaa Runer). Lund. — Se

Harald Hein, Knud d. Hellige, Oluf Hunger (Birn og Born), Erik Ejegod og Niels.

Bofi; jvf. Boki (Runer). Lund.

Boin (Runer). Lund.

Boki; jvf. Bofi (Runer). Lund.

Bosa. Lund.

Bossii, Bosi (ogsaa Runer). Lund. — Se Harald Hein og Knud d. Hellige.

Brunman (Runer). Lund. — Se Knud og Magnus.

Buin. Lund.

Cadi. Lund. — Se Knud d. Hellige.

Carel, Carl; jvf. Karl. Lund. — Se Knud, Hardeknud (Carle), Magnus og Niels.

Cetil, Cetel; jvf. Ketil. Lund.

Cirotcsu. Lund.

Cristlern; jvf. Kristiern. Lund.

Dintocol. Lund.

Eana. Lund.

Eirlf. Lund.

Emwa. Lund.

Esbern; jvf. Isbern (Runer). Roskilde. — Se Harald Hein og Knud d. Hellige.

Etrde (Etred?). Viborg.

Fadi; jvf. Fathir. Lund. — Se Knud den Hellige og Oluf Hunger.

Fathiol (Runer). Lund.

Fathir, Fathi, Fati (ogsaa Runer); jvf. Fadi. Lund. — Se Hardeknud.

Godelic. Viborg.

Godinc, Godnc. Viborg. — Se Oluf Hunger.

Godric. Viborg. Paa engelske Mynter, bl. a. fra Harald Harefod og Edvard Confessor. — Se Harald Hein.

Godrn. Lund.

Godwine, Godwini, Godvini. Lund. — Se Svend Tveskjæg, Knud den Store, Harald Hein og Knud d. Hellige.

Gothbiin (Runer). Lund.

Gothwini Petirman, G. Petrusm. (Runer). Lund.

Gothrii (Runer). Lund.

Gothvinl, Gothvine, Gothvin (Runer); jvf. Godwine. Lund.

Grimkel, Grimkil, Grinkl (ogsaa Runer). Lund. — Se Knud d. Hellige.

Gudewin, Gude. Lund.

Gumunt (Runer). Lund.

Gunthor (Runer). Roskilde.

Guthferth. Lund.

Iadrif. Lund.

Iaruci. Viborg.

Ibsi. Lund.

Ilontat. Lund. — Se Magnus.

Iluhe. Lund. — Se Knud (Iluhi) og Magnus.

Ingeor (Runer). Roskilde.

Joli (sammen med Tiuf og Liffci). Hedeby. — Se Magnus.

Isbern; jvf. Esbern (Runer). Roskilde.

Iurbil. Viborg.

Iurmun. Lund.

Iveorn. Lund.

Kader. Lund.

Kaitlie (Runer); af Ketil(?). Roskilde.

Kali (Runer). Lund.

Kamb (Runer). Lund.

Kamwi. Lund.

Kanii. Lund.

Karl; jvf. Carl (ogsaa Runer). Lund.

Kathil, Kati (Runer). Lund.

Ketetl (Runer). Roskilde.

Ketil, Kethil, Keitil, Ktil; jvf. Cetil. Lund, (ogsaa Runer), Roskilde (Runer). Viborg.

Kristiern; jvf. Cristiern. Lund.

Lefsi, Lfsi (ogsaa Runer). Lund. — Se Magnus.

Lefwine, Lefvine, Lefvini, Livvine, Lifvini, Leifvin, Leivine, Leifvni, Lefvin, Lefvn, (ogsaa Runer). Lund. Borgeby. — Se Hardeknud, Magnus og Harald Hein.

Leisti, Leisi, Lesin, Leioi. Lund. — Se Magnus.

Lenthu. Lund. — Se Magnus.

Leofwine. Lund (med Stednavn Doe [1]). — Se Knud (Leovine) og Hardeknud.

Lieofwin. Lund. — Se Harald Hein og Knud den Hellige (Liofvine).

Liffci (sammen med Joli og Tiuf). Hedeby. — Se Magnus.

Lifinc (?). Lund. Paa engelske Mynter.

Mani, Man (ogsaa Runer). Lund. — Se Harald Hein, Knud d. Hellige og Oluf Hunger (Manui).

Meinolf (Runer). Lund.

Mkiekuni (Runer). Lund.

Mosedrethig. Lund.

Mumifil (Runer). Lund.

Nicol. Viborg.

Nithor (?) (Runer). Roskilde.

Norinc. Roskilde.

Northman, Norman (ogsaa Runer). Lund. — Paa Knuds, Harald Harefods og Hardeknuds Mynter fra Lewes.

Ocred. Viborg.

Oindi. Lund. Se Magnus.

Othbior. Lund. — Se Harald Hein og Knud d. Hellige (Othbiorn).

Othel (?) (Runer). Roskilde.

Othelwig. Lund.

Othen. Lund.

Oulbern (Runer). Lund.

Outhbirn (Runer). Lund.

Outhbirn Thoth (Runer). Lund.

Outhncarl, Outhencar, Outhncar. Odense. — Se Hardeknud og Magnus.

Outhrn (Runer). Lund.

Sartha (Runer). Lund.

Segrim, Segrin, Segrm (ogsaa Runer). Lund.

Segrim Brid. Lund.

Sewine, Sevvine, Sevine, Sevvin, Sevin (ogsaa Runer). Paa engelske Mynter fra Ethelred til Edvard Confessor (Sæwine).

Sevina Ulfiets Frnta (Runer). Lund.

Sibbi. Roskilde. — Se Knud d. Hellige.

Sifriikel (Runer). Lund.

Sigvarth (Runer). Lund. — Se Knud d. Hellige (Sivart).

Sikiuli (Runer). Roskilde.

Skakli, Skaklr (ogsaa Runer). Lund.

Skarli. Lund.

Skukii. Lund.

Soanek (Runer). Roskilde.

Soinr. Lund.

Srincii, Srnicii. Lund.

Srlaitul (Runer). Lund.

Stekar. Lund.

Styrkar, Sturkr, Sturk (Runer). Lund.

Sumarlethi, Sumarlithi, Sumarlthi, Sumrletha, Sumerleth, Summerled, Sumerled, Summrlei, Sumrlei, Suerled (ogsaa Runer). Lund. — Se Hardeknud og Magnus.

Sumrful. Odense. — Se Magnus.

[1]) Ikke DOF, der antages at være Dover. Jvf. Kr. Erslev. Aarb. f. n. O. og H. 1875. Pag. 163 (Roskildes ældste Mønter).

Swafa, Svafa, Swaia (ogsaa Runer). Lund. Paa Mynter fra Lincoln under Knud—Edvard Confessor. — Se Harald Hein, Oluf Hunger (Svava); jvf. Erik Ejegod og Niels (Svavi).

Swartbarnd, Svartbrand, Svantabrand. Lund.

Svein, Svin (ogsaa Runer). Lund. — Se Magnus og Harald Hein.

Svein Selani (Runer). Lund.

Svein Thorbi (Runer). Lund.

Swen, Sven. Lund (Runer). Ribe. — Se Knud d. Store.

Svitieki Mi(nter?) (Runer). Roskilde.

Thirnintl. Lund.

Thoorth, Thorth, Thord, Thor. Lund. Roskilde (Runer).

Thorarn. Viborg.

Thorbaern. Viborg. — Se Knud d. Hellige (Thurbern).

Thorcetel. Lund. — Se Knud, Hardeknud og Magnus.

Thorern. Lund.

Thorgot (ogsaa Runer); jvf. Thurgot. Lund. — Se Harald Hein.

Thorgot Thorfi (Runer). Lund.

Thorkil (Runer); jvf. Thurkil. Lund. — Se Hardeknud (Thorcil).

Thorkil Rek, Thokl Rok (Runer). Lund.

Thorgutr, Thorgut (Runer); jvf. Thorgot. Lund.

Thorstain. Lund (Runer).

Thorstan. Viborg.

Thorsten (Runer); jvf. Thorstein. Lund. Roskilde. — Se Hardeknud og Harald Hein.

Thorstein, Thorstin (ogsaa Runer). Lund. — Se Knud d. Hellige.

Thuki mi(nter?) (Runer). Roskilde.

Thurgot, Thurdot (ogsaa Runer). Lund. — Se Knud den Hellige.

Thurkif. Lund.

Thurkiirt. Lund.

Thurkil (ogsaa Runer). Lund. Thumatorp. Slagelse. — Se Knud d. Hellige og Oluf Hunger.

Thurkil Thurki, Th. Thorki (Runer). Lund.

Thurstan, Thrstan. Lund.

Tiuf (sammen med Joli og Liffci). Hedeby. — Se Magnus.

Toe. Lund. — Jvf. Magnus (Toi).

Tokimun. Lund.

Tol (muligvis for Tot) (Runer). Lund.

Tsnoneid. Lund.

Ubein, Uben, Ubin (ogsaa Runer). Lund.

Ufin, Ufi (ogsaa Runer). Lund.

Ulc; jvf. Ulk. Lund.

Ulekik, Ulkik (Runer). Lund.

Ulf (ogsaa Runer). Lund. — Se Knud, Hardeknud, Harald Hein, Knud den Hellige og Niels.

Ulfcil, Ulfkil, Ulfkl, Ufkil, Ulfil, Ufil (ogsaa Runer). Lund. — Se Hardeknud, Magnus, Harald Hein og Knud den Hellige.

Ulfiet, Ulfet. Lund. — Se Harald Hein.

Ukflitl, Ukitl; af Ulfkitl (Runer). Lund.

Ulfkel; jvf. Ulfcil. Lund.

Ulitl, Ulil (Runer). Lund.

Ulk; jvf. Ulc. Lund.

Ulkik; jvf. Ulekik. Lund.

Ulkil, Ukil (Runer). Lund. — Se Harald Hein og Knud d. Hellige.

Ulonoir. Lund.

Uthine(?) (Runer). Roskilde.

Warhus. Lund.
Wilif. Lund.
Wucndio. Lund.
Wulfet. Lund. — Se Harald Hein.
Wulfiat. Lund. — Se Harald Hein (Wulfiet).
Wulho, Wulo. Lund.

Harald Hein.

Algotn. Viborg. — Se Svend Estridsen (Allgod).
Atsor. Lund. Slagelse. — Se Svend Estr. og Knud d. Hellige.
Biorn. Lund. — Se Svend Estridsen, Knud d. Hell., Oluf Hunger, Erik Ejegod og Niels.
Bosi, Bos, Boci. Lund. — Se Svend Estr. og Knud d. Hellige.
Edvard. Viborg. — Se Knud d. Hellige.
Esbern. Roskilde. — Se Svend Estridsen og Knud d. Hellige.
Esgar, Esger. Roskilde. — Se Knud den Hellige.
Godvnne (af Godvine). Lund. — Se Svend Tveskjæg, Knud d. Store, Svend Estridsen og Knud d. Hellige.
Godric. Lund. — Se Svend Estridsen.
Hacun. Lund. — Se Knud d. Hellige.
Ingimund. Lund. — Se Knud d. Hellige.
Leavin. Lund.
Lefvine, Lefvin. Lund. Thumatorp. — Se Hardeknud, Magnus og Svend Estridsen.
Lelvni. Lund.
Liofvin. Lund. — Se Svend Estridsen (Lieofvin) og Knud d. Hellige (Liofvine).
Manni, Man. Lund. — Se Svend Estr., Knud d. Hellige og Oluf Hunger.
Othbiorn. Lund. — Se Svend Estridsen og Knud d. Hellige.
Othelric. Lund.
Sutla. Lund.
Svafa. Lund. — Se Svend Estr. og Oluf Hunger; jvf. Erik Ejegod og Niels (Svavi).
Svein. Lund. — Se Magnus og Svend Estridsen.
Thorgot, Thorgt, Thorgo. Lund. — Se Svend Estridsen.
Thorkel. Lund. — Se Hardeknud (Thorcel).
Thorsten. Lund. — Se Hardeknud, Svend Estridsen og Knud d. Hellige (Thorstein).
Thurgod; jvf. Thorgot. Lund.
Thursten; jvf. Thorsten. Lund. — Se Knud, Magnus og Knud d. Hellige.
Ulf. Lund. — Se Knud, Hardeknud, Svend Estridsen, Knud d. Hellige og Niels.
Ulfcie. Lund.
Ulfcil. Lund. — Se Hardeknud, Magnus, Svend Estr. og Knud d. Hellige (Ulfkil).
Ulfiet. Lund. — Se Svend Estridsen.
Ulkil. Lund. — Se Svend Estridsen og Knud d. Hellige.
Wulfet. Lund. — Se Svend Estridsen.
Wulfiet. Lund. — Se Svend Estridsen (Wulfiat).

Knud den Hellige.

Adi. Lund.
Ailnoth. Roskilde.
Alfvart; jvf. Alfvord. Ringsted. — Se Knud, Hardeknud, Magnus, Svend Estridsen og Erik Ejegod.
Alfvold, Alvold. Lund.

Alfvord; jvf. Aifvard. Ringsted. — Se Oluf Hunger.

Aiger. Borgeby. — Se Niels (Aigar).

Arkil. Roskiide. — Se Magnus (Arcil) og Svend Estridsen.

Arngrim. Viborg. — Se Hardeknud, Svend Estridsen og Erik Ejegod.

Asal. Roskilde.

Asferd, Asfrd. Lund. — Se Knud og Hardeknud (Asferth); jvf. Magnus (Asforth) og Svend Estridsen (Asfarth).

Atsor; jvf. Atsur. Lund. — Se Svend Estridsen og Harald Hein.

Atsur; jvf. Atsor. Slagelse.

Awi (muligvis Adi). Lund.

Bali. Lund.

Biorn. Lund. — Se Svend Estridsen, Harald Hein, Oluf Hunger, Erik Ejegod og Niels.

Bosi, Bos. Roskilde. — Se Svend Estridsen (Bossii) og Harald Hein.

Cadi (muligvis for Fadi). Lund. — Se Svend Estridsen.

Cnu. Lund.

Cnutfath. Lund.

Eastmund, Eastmun, Esatmn; jvf. Estmund. Lund. — Se Oluf Hunger (Easmun).

Edric. Viborg.

Edvart. Viborg. — Se Knud den Hellige.

Elfvin (muligvis for Lefwin). Lund.

Esbern. Roskilde. — Se Svend Estridsen og Harald Hein.

Esbiorn. Roskilde.

Esger. Roskilde. — Se Harald Hein.

Estmund; jvf. Eastmund. Lund. — Se Erik Ejegod.

Farman. Lund. — Se Oluf Hunger.

Fathi, Fati, Fadi. Lund. — Se Svend Estridsen og Oluf Hunger.

Garfin. Lund. — Se Hardeknud (Garfine), Magnus og Oluf Hunger.

Godvine. Lund. — Se Svend Tveskjæg, Knud d. Store, Svend Estridsen og Harald Hein.

Grincil. Lund. — Se Svend Estridsen.

Hacun. Lund. — Se Harald Hein.

Halden. Thumatorp.

Ingimund. Lund. — Se Harald Hein.

Liofvine. Lund. — Se Svend Estridsen (Lieofvin) og Harald Hein.

Manni, Mann, Man. Lund, Roskilde, Slagelse. — Se Svend Estridsen, Harald Hein og Oluf Hunger.

Othbiorn. Lund. — Se Svend Estridsen og Harald Hein.

Oter. Lund.

Rainere. Lund.

Ringulf, Ringuf. Roskilde.

Sebern. Aalborg.

Sibbi. Roskilde. — Se Svend Estridsen.

Sivart; jvf. Sivord. Viborg. — Se Svend Estridsen (Sigvarth).

Sivord, Siword; jvf. Sivart. Roskilde.

Stein. Viborg.

Sunu. Roskilde. — Se Erik Ejegod (Suna).

Thorstein. Lund. — Se Hardeknud (Thorsten), Svend Estridsen og Harald Hein.

Thurbern. Slagelse. — Se Svend Estridsen (Thorbaern).

Thurgot. Lund. — Se Harald Hein (Thurgod).

Thurkil, Thurkl. Lund. — Se Svend Estridsen og Oluf Hunger.

Thurstein. Lund. Viborg. — Se Knud (Thurstn), Magnus, og Harald Hein (Thursten).

Toki, Toci. Lund. — Se Knud, Hardeknud og Magnus.

Ulf. Lund. — Se Knud, Hardeknud, Svend Estridsen, Harald Hein og Niels.

Ulfger, Ulger. Odense.

Ulfkil. Roskilde. — Se Hardeknud, Magnus, Svend Estridsen og Harald Hein (Ulfcil).

Ulkil. Lund. Roskilde. Odense. — Se Svend Estridsen og Harald Hein.

Oluf Hunger.

Alfvord. Ringsted. — Se Knud d. Hellige.

Astar. Lund. Jvf. Erik Ejegod (Aster).

Biorn, Birn, Born. Lund. — Se Svend Estridsen, Harald Hein, Knud d. Hellige, Erik Ejegod og Niels.

Easmun (af Eastmund). Lund. — Se Knud d. Hellige.

Farman. Lund. — Se Knud d. Hellige.

Fathi. Lund. — Se Svend Estridsen og Knud d. Hellige.

Fathur. Slagelse.

Garfin. Lund. — Se Hardeknud (Garfine), Magnus og Knud d. Hellige.

Godinc. Viborg. — Se Svend Estridsen.

Manni. Roskilde. — Se Svend Estridsen, Harald Hein og Knud d. Hellige.

Svava. Lund. — Se Svend Estridsen, Harald Hein; jvf. Erik Ejegod og Niels (Svavi).

Thurkil. Lund. — Se Svend Estridsen og Knud den Hellige.

Ulbiorn. Lund.

Erik Ejegod.

Alfvard. Ringsted. — Se Knud, Hardeknud, Magnus, Svend Estridsen og Knud den Hellige.

Annt. Roskilde.

Argrim(?) (af Arngrim). Roskilde. — Se Hardeknud, Svend Estr. og Knud d. Hell.

Aster, Asetr. Lund. — Jvf. Oluf Hunger (Astar).

Baldvine. Randers.

Biorn, Birn. Lund. — Se Svend Estridsen, Harald Hein, Knud d. Hellige, Oluf Hunger og Niels.

Estmun. Lund. — Se Niels.

Suna. Randers. — Se Knud den Hellige (Sunu).

Svawi, Svavi. Roskilde. — Se Svend Estridsen, Knud d. Hellige, Oluf Hunger (Svava) og Niels.

Niels.

Abel. Roskilde.

Adser. Viborg. — Se Svend Estr. (Atser).

Algar. Roskilde. — Se Knud d. Hell. (Alger).

Andreas, Anareas, Andres, Aends, Ands, Anes, Ande, And, Anoe, Ane. Roskilde.

Biorn. Lund. — Se Svend Estridsen, Ha-

rald Hein, Knud d. Hellige, Oluf Hunger og Erik Ejegod.

Carla, Carl(?). Roskilde. — Se Knud (Carel), Hardeknud (Carle), Magnus og Svend Estridsen.

Carl Min(ter). Roskilde.

Estm, Est, Esmai, Esma, Esmo, Esm (af Estman (?).

Hening(?). Roskilde.

Johannes(?) Roskilde.

Lofn, Loen. Roskilde.

Loth, Loht, Loti. Roskilde.

Martin. Roskilde. — Se Erik Emun.

Orstan. Viborg.

Oser. Roskilde.

Scagi. Roskilde.

Swwawi, Swavi, Svavi, Swvi. Roskilde. — Se Svend Estridsen, Knud d. Hellige og Oluf Hunger (Svava); Erik Ejegod.

Svavi Min(ter). Roskilde.

Toti, Tot. Roskilde. — Se Svend Estridsen (Outhbirn Tot).

Ufe. Lund.

Ulf. Roskilde. — Se Knud, Hardeknud, Svend Estridsen, Harald Hein og Knud d. Hellige.

Ulri, Ulr, Uli. Roskilde.

Wutil. Roskilde.

Erik Emun.

Alwini, Alwin, Alviin, Alwi, Alvi, Alwn, Alvn. Lund.

Martin. Roskilde. — Se Niels.

Papenning, Papening. Roskilde.

Peter. Lund.

Ulfric. Roskilde.

Erik Lam.

Mattei. Roskilde.

Af Myntsprægernes Navnerækker fremgaar det, at man i den første Periode væsentlig har benyttet engelske Haandværkere ved Udmyntningen. Paa Knuds, Hardeknuds og endnu paa Magnus den Godes Mynter findes angelsaxiske Navne i langt overvejende Antal, medens de nordiske Personnavne ere i stort Mindretal. Under Svend Estridsen indtræder der derimod en tydelig Forandring herI. De engelske Navne blive nu færre og ere næsten alle kjendte fra tidligere Udmyntninger; de have i de fleste Tilfælde tilhørt Folk, som ere vedblevne at være i Virksomhed ved Landets Myntsteder. Derimod dukker der nu en stor Mængde nordiske Myntprægernavne frem, hvilket viser, at man har benyttet de hjemlige Kræfter i langt større Omfang end tidligere. En Del af disse Navne ere vel i saa høj Grad forvanskede, at Forstaaelsen af dem er umulig; men de indeholde ikke nogen Antydning af at være af angelsaxisk Oprindelse. At man under Svend Estridsen væsentlig har brugt Landets egne Haandværkere ses ogsaa af den Omstændighed, at der for en Tid anvendes Runer paa Myntomskrifterne.

Senere i Tiden synes man vedblivende at have anvendt danske Myntprægere. Nav-

nene ere gjennemgaaende danske. De faa af angelsaxisk Oprindelse, Alfvard, Godvine og Liofvine, som endnu træffes, kunde vel tyde paa, at en enkelt engelsk Myntpræger har havt Arbejde her; men disse almindelige Navne kunde ogsaa efterhaanden være komne i Brug i Danmark. End ikke under Kong Niels, da dog en Tid lang en Englænder, Anketil, var øverste Myntmester i Danmark, synes der at være indtraadt nogen Forandring heri.

Det har allerede været omtalt, at stundom to Myntprægeres Navne findes paa samme Mynt, et paa hver Side, hvilket ejendommelige Forhold nærmest peger hen paa et Fællesskab i Arbejdet. Fra Hardeknud kjendes saaledes en Mynt med Navnene Alfward og Thorcel og fra Svend Estridsen følgende: Wulho-Eana, Thorth-Sikiuli og Thorth-Thuki. Endelig findes paa Hedeby-Mynter fra sidstnævnte Konge og fra Magnus den Gode de tre Navne sammenstillede: Joli-Tiuf-Liffcl.

Paa de engelske Udmyntninger under Knud den Store og ligeledes under Harald Harefod og Hardeknud, undtagelsesvis under Edvard Confessor, træffes stundom et Tilnavn føjet til Myntprægerens Navn[1], særlig naar Navnet har været almindeligt, og man derfor har villet gjøre Adskillelse mellem enslydende Navne. Et lignende Forhold findes i Danmark paa de store Udmyntninger af byzantinske Typer under Svend Estridsen, navnlig paa dem med Runeomskrift. Man træffer saaledes Navnene: Ailmer Rifleti, Altvard Kidebiard, Altvard Knirda, Argo Esk, Outhbirn Thoth[2], Asur Pai eller Atsor Paa, Godwini Petirman, Asfarth Uki, Svein Thorbi, Thorgot Thorfi og Thorkil Rek. Tillægsnavnene synes her at være Faderens eller Slægtens Navne. Tilføjelsen »Ulfiets Frænde« til Navnet Sevina henviser til Slægtskabet med en kjendt Mand af Navnet Ulfiet, muligvis Myntprægeren af dette Navn. Paa et Par Mynter findes Hjemlandet angivet efter Navnet, saaledes Sjælland paa Mynten med »Svein Selani« og Jylland i Omskriften »Atsor judska«.

Stundom findes Navnet to Gange i Omskriften, dels med Runer begge Gange, nemlig Bofi, Segrim og Thurkil, dels det ene med Runer, det andet med latinske Bogstaver: Svein (Runer) — Sven.

[1]) Se B. E. Hildebrand. Anglosachsiska Mynt. Knud. Nr. 383, 891, 1658, 1959, 2466, 2514, 2520, 2907, 3695, 3755, 3756, 3759 3760,. Harald Harefod. Nr. 597, 625, 755, 1018, 1019. Hardeknud. Nr. 117, 127, 206, 208. Edvard Confessor. Nr. 775. Flere af Tillægsnavnene findes anvendte under de forskjellige Konger.

[2]) Thoth haves tillige som selvstændigt Myntprægernavn paa Mynter fra Niels (Toti).

VII.

Typer og Forbilleder.

Forbillederne til de ældste Myntgrupper ere, som ovenfor omtalt, hentede fra nederlandske (frisiske) og engelske Mynter; hertil slutter sig Fremstillinger af selvstændig, nordisk Karakter.

Karl den Stores Mynter fra Dorestad med $\frac{\text{CARO}}{\text{LVS}}$ og $\frac{\text{DOR}}{\text{STAT}}$ ere Forbilledet for mere eller mindre degenererede, nordiske Former (T. I. 1), paa hvis Advers der findes Rester af Navnet, hvis to Linier stundom deles ved en fin Perlerække; paa Reversen er af Stednavnet kun STAT tilbage, medens DOR erstattes af to Halvmaaner. Adversens C og L kunne være ombyttede, og stundom findes istedetfor Bogstaverne O og S forskjellige Mærker, saaledes en triangulær Figur, et modvendt Ansigt med Overskjæg og en Perlering omkring en Kugle; de to sidstnævnte Mærker træffes allerede paa merovingiske Mynter, engelske Sceattæ og northumbriske Stycas. Paa Reversen ses forneden en lignende Øxe som paa Forbillederne. Randene ere glatte eller med fine Streger istedetfor Forbilledernes grove Perlerække. Mynterne ere tillige noget større end de frisiske.

Fremstillingen af en Bygning med en Midtdør (T. I. 2) er opstaaet ved at benytte Linierne i Bogstaverne TAT i Reversindskriften STAT. Hele Præget med de som Ornamenter anbragte, opstaaende Dyrehoveder, Slangefigurer og Treblade har en selvstændig Karakter. Dyrehovedet og Slangefiguren findes dog tidligere paa engelske Sceattæ [1]).

Fremstillingen af en staaende Kriger med Spyd (T. I. 3) [2]) har muligvis sin Oprindelse fra engelske Sceattæ [3]) eller fra Pipin den Lilles franske Mynter [4]). Den mangler nordisk Karakter med den ejendommelige Hovedbedækning med to Horn, og den forkdannede Figur forneden.

Skibsfremstillingen (T. I. 4. 5. 7) er optaget efter Dorestads Mynter fra Karl den Store og Ludvig den Fromme eller efter Ludvigs Mynt fra Qventovic i Flandern [5]); men den er ret selvstændig behandlet i sine Enkeltheder, med de lige opstaaende Stævne, det firkantede Sejl og de to Buelinier, som antyde Bølger. Paa de beslægtede, noget

[1]) Catalogue of Engl. Coins in the Brit. Mus. Vol. I. Pl. III. 24. IV. 9. 10.
[2]) Atlas de l'Archéologie du Nord. Taf. III. 34.
[3]) Catalogue of Engl. Coins. Vol. I. Pl. II. 15—26. III. 1—5. IV. 3.
[4]) Gariel. Monnaies royales de France. Pl. I. 21. 22.
[5]) Sammest. Pl. VI. 43. XVI. 59. 61. XVIII. 104.

yngre Udmyntninger ere Stævnene buede og ombøjede, Sejlet optrukket, og hyppigst ses en Række Skjolde langs med Rælingen. Forneden har en Fisk afløst de to Bølgelinier. Typen anvendes senere paa belgiske Mynter fra Celles under Kejser Henrik III (1039—1056). Dorestads og Qventovics Myntpræg følges her mere nøjagtig [1].

Der kjendes ikke noget Forbillede til Fremstillingen af de to mod hinanden vendte Fugle, muligvis Haner (T. I. 5). Paa engelske Sceattæ træffes stundom enkelte Fugle [2] fremstillede, men ikke to. En Fremstilling af to Fugle optages senere paa en jydsk Mynt (T. X. 64).

Den stærkt degenererede Fremstilling af et modvendt Ansigt (T. I. 6. 6a) har sin Oprindelse fra en merovingisk Guldmynt med et Ansigt, formentlig forestillende Kristus, som er overført paa engelske Sceattæ [3]. Derimod har Randpræget med fire modvendte Ansigter, forbundne ved Slangefigurer eller Slyngninger, en selvstændig Karakter, om end Ansigtstypen vistnok er hentet fra engelske Sceattæ [4].

Dyrefiguren (T. I. 6. 6a. 7), en Buk eller en Hjort, fremstilles paa de tidligste Typer med tilbagevendt Hoved; under Bugen ses en Triqvetrafigur; en Slange bider Dyret i den ene Fod. Fremstillingen har saaledes en kristelig, symbolsk Betydning. Synden (Slangen) angriber Mennesket (Dyrefiguren), medens det hellige Mærke (Triqvetrafiguren) betegner den beskyttende Magt. Typen er utvivlsomt paavirket af Dyrefremstillinger paa engelske Sceattæ [5] uden de symbolske Mærker, der heller ikke findes paa en beslægtet northumbrisk Styca fra Ethelred (841—849) [6]. Senere forandres Fremstillingen væsentlig, idet den tydelige Hjortefigur nu vender Hovedet fremad og angribes her af Slangen; Triqvetrafiguren forneden er forskjellig i Formen fra den tidligere, og foroven ses en punkteret Ring med en Kugle i Midten eller et modvendt Ansigt med Overskjæg, betegnende Frelseren. Fjernt beslægtede Fremstillinger træffes paa engelske Sceattæ [7], hvor Slangen nærmest har Form af en lang, udstrakt Tunge, samt paa northumbriske Stycas fra Eadberht (737—758) [8] og Ælfvald (778—788) [9], hvor dog Slangefiguren mangler, men derimod den punkterede Ring, Triqvetrafiguren og et Kors findes. Slangen medtages altsaa ikke her som symbolsk Mærke saaledes som paa de danske Mynter. Typen gjenoptages senere af Knud den Store. Hjortefiguren findes anvendt paa en belgisk Mynt fra Staden Viset, fra det 11te Aarhundrede [10].

[1]) Dannenberg. Deutsche Münzen. Nr. 185.
[2]) Cat. of Engl. Coins. Vol. I. Pl. III 12 15. 26. 27.
[3]) Sammest. Pl. III 16–18
[4]) Sammest. Pl. IV. 15.
[5]) Sammest. Pl. III. 1. 18. IV. 5.
[6]) Sammest. Pl. XXII. 1.
[7]) Sammest. Pl. IV. 9. 10.
[8]) Sammest. Pl. XX. 5. 6. 8.
[9]) Sammest. Pl. XX. 11.
[10]) Dannenberg. Deutsche Münzen. Nr. 268 269.

Af de paa vore ældste Mynter anbragte Mærker findes, som omtalt, det modvendte Ansigt med Overskjæg paa merovingiske Mynter og paa engelske Sceattæ, formentlig fremstillende Frelseren; ogsaa Slangefiguren træffes paa tidlige engelske Mynter.

Den punkterede Ring med en Kugle i Midten findes ligeledes paa merovingiske Mynter[1], hvorfra Fremstillingen er overført til de engelske; den træffes dels paa engelske Sceattæ fra det 7de og 8de Aarhundrede[2], dels paa Mynter fra Offa af Mercia (757—796)[3] og paa northumbriske Stycas fra Eadberht og Ælfwald[4].

Triqvetrafiguren findes anbragt paa northumbriske Mynter fra Eadberht[5] En beslægtet Figur ses paa sildigere tyske Mynter fra Andernach[6].

De tidligste Halvbrakteater (T. I. 1) ere Efterligninger af Karl den Stores Dorestads Typ, men endnu mere degenererede end de ældre Efterligninger. Af Indskrifterne ere kun Hovedlinierne endnu nogenlunde tilbage. De samme Mærker, den punkterede Ring og den triangulære Figur, findes ogsaa her. Paa Reverseu ses de to Buer foroven; Oxen forneden er afløst af en Hage, stundom af et Kors.

Paa den følgende Gruppe optages Korset paa Mynternes ene Side (T. I. 2. 2a), medens der paa den anden endnu findes Spor af Slægtskabet med de ældre Typer, dels i Buelinien, dels ved Benyttelsen af de tidligere Mærker, den triangulære Figur og det modvendte Ansigt. Ogsaa paa de følgende Grupper af Halvbrakteater træffes det modvendte Ansigt (T. I. 3); men Korset bliver nu den jevnligst brugte Fremstilling. Disse senere Typer (T. I. 4—6) synes ikke at have bestemte Forbilleder, men at være Udslag af en selvstændig Udvikling.

Svend Tveskjægs Mynttyp er udført efter Ethelred II's Mynter af Typ C.

Da Knud den Store indførte et ordnet Myntvæsen i Danmark ved Hjælp af engelske Myntmestre og deres Myntprægere, benyttede disse i det væsentlige ved Udmyntningerne engelske Typer fra Ethelred og Knud; de indfødte Haandværkere, der anvendtes i Myntvæsenets Tjeneste, vare forholdsvis kun faa. De engelske Mynttyper fulgtes snart fuldstændig, snart delvis. Ogsaa de øvrige Fremstillinger vare kun sjelden

[1] C. F. Keary. The Morphology of Coins. Pag. 56. c. 1.
[2] Cat. of Engl. Coins. Vol. I. Pl. II. 18. III. 25. IV. 2.
[3] Sammest. Pl. VI. 1. 7. 10.
[4] Sammest. Pl. XX. 5. 11.
[5] Sammest. Pl. XX. 6. 8.
[6] Dannenberg. Deutsche Münzen. Nr. 433. 437. 439. 440.

helt selvstændige, men havde som oftest deres Rod i ældre, ligeledes fra England overførte Mynttyper. Kun en enkelt Fremstilling, to dobbeltliniede Vinkler, er af tysk Oprindelse (T. III. 30. 31. 34. 35).

I Danmark findes under Knud d. Store Ethelreds Typ E benyttet paa 1 Udmyntning (T. III. 48), medens Knuds engelske Typer A, B, E, G, H og I ere anvendte paa 11 Udmyntninger i Landets forskjellige Dele (T. I. 1. 2. 3. II. 4. 10. 14. 16. III. 28. 37. 46. IV. 55). Paa 1 Udmyntning (T. III. 41) ere to af Ethelreds ikke sammenhørende Typer benyttede, og paa 9 ere forskjellige af Knuds Myntfremstillinger sammenblandede. Foruden de laante Brystbilleder af rent angelsaxisk Præg findes adskillige, der ere selvstændig behandlede. Ogsaa blandt Reversfremstillingerne ere de fleste efter engelske Typer.

Paa Knud den Stores Udmyntninger ere følgende Adversfremstillinger benyttede:

Brystbilleder efter Ethelreds Typ E. Paa 3 Udmyntninger fra Viborg (T. III. 48. IV. 51. 52).

Brystbilleder efter Knuds engelske Typer A (6: T. I. 1. II. 9. 11. III. 46. 47. IV. 59), B (3: T. II. 4. 7. 23), E (6: T. I. 2. 3. II. 5. III. 28. 43. IV. 55), F (2: T. II. 7 a. 14), G (11: T. II. 10. 13. 15. 24. 26. III. 27. 29. 30. 37. 42. IV. 56) og H (3: T. II. 8. 16. III. 45). Paa 31 Udmyntninger fra de forskjellige Myntsteder undtagen Ørbæk.

Brystbilleder uden bestemte Forbilleder. Paa 13 Udmyntninger fra de forskjellige Myntsteder undtagen Odense (T. II. 7 b. 12. 17. 18. 25. III. 36. 38. 39. 44. 50. IV. 53. 54. 58).

Guds Lam, nærmest efter Ethelreds Typ G. Paa 1 Udmyntning i Lund (T. II. 6).

Haand. Typen findes paa northumbriske Mynter fra Regnald (943—44)[1]) og som Reversfremstilling paa Ethelreds Mynter af Typ B. Den optages i Bøhmen under Boleslaus II—Bretislaus I, 967—1055, og senere i Tyskland, i Byerne Deventer, Goslar, Esslingen og Chur[2]). Benyttet paa 4 Udmyntninger, fra Slagelse (2: T. III. 40. 41), Viborg (1: T. III. 49) og Hedeby (1: T. IV. 60).

Slangefigur. Lignende Fremstilling paa engelske Sceattæ[3]). Paa 6 Udmyntninger, fra Lund (3: T. II. 20. 21. 22), Roskilde (2: T. III. 31. 32) og Hedeby (1: T. IV. 57).

Tre Skjolde (Triqvetra). Tilsvarende Fremstillinger findes paa northumbriske Stycas fra de danske Høvdinger Sihtric, Regnald og Olaf, 921—952[4]); træffes ogsaa paa en Mynt fra Strassburg og paa en ubestemmelig tysk Mynt[5]), og senere paa norske Mynter fra Harald Haarderaade[6]). Paa 2 Udmyntninger fra Roskilde (2: T. III. 33. 35).

---

[1]) Catal. of Engl. Coins. Vol. I. Pl. XXVIII. 8.
[2]) Dannenberg. Deutsche Münzen. Nr. 563. 699. 951. 986.
[3]) Catal. of Engl. Coins. Vol. I. Pl. III. 4. IV. 9. 10.
[4]) Sammest. Vol. I. Pl. XXVIII. 3. 5. XXIX. 1.
[5]) Dannenberg. Nr. 933. 1291.
[6]) Schive. Norges Mynter. Pl. II. 18—26.

To dobbeltliniede Vinkler, adskilte ved et Tverbælte. Typen er oprindelig tysk, benyttet paa Mynter fra Ludvig Barn (899—911) og Henrik Fuglefænger (919—936). Findes ogsaa paa Mynter fra Antwerpen[1]). Paa 1 Udmyntning fra Roskilde (T. III. 34).

Blomst, uden kjendt Forbillede. Findes ogsaa, men af anden Form, paa Mynter fra Staden Stablo[2]). Paa 1 Udmyntning fra Lund (T. II. 19).

Knuds Udmyntninger have følgende Reversfremstillinger:

Kors som Ethelreds Typer A Var. c (3: T. III. 41. 42. 43) og E (3: T. II. 5. III. 27. 48). Paa 6 Udmyntninger fra Lund, Roskilde, Slagelse og Viborg.

Kors som Knuds engelske Typer A (9: T. I. 1. 2. II. 7. 9. 22. 24. III. 33. 45. 46), B (4: T. II. 4. 23. III. 36. 47), E (5: T. I. 3. II. 8. III. 28. IV. 55. 56), G (6: T. II. 10. 11. 21. 25. 26. III. 37), H (5: T. II. 16 17. III. 34. 39. 44) og I (2: T. II. 14. 15). Paa 31 Udmyntninger fra alle Myntsteder undtagen fra Ørbæk og Hedeby.

Kors, dannet af fire dobbeltliniede Buer, ofte med et Kors i hver Bue. Lignende Typ findes paa engelske Sceattæ[3]). Senere benyttet paa tyske Mynter fra Duisburg[4]). Paa 4 Udmyntninger, fra Lund (3: T. II. 18. 19. 20) og Hedeby (1: T. IV. 58).

Kors, dannet af fire Buer; uden Forbillede. Paa 1 Udmyntning fra Lund (T. II. 12).

Kors paa Hnefod, omgivet af fire Ringe. Paa 1 Udmyntning fra Hedeby (T. IV. 57).

Kors af selvstændig Karakter, ofte med et Mærke (Bue, Ring, Kors, Punkt) i hver Vinkel. Findes paa 9 Udmyntninger, fra Roskilde, Viborg, Ørbæk og Hedeby (T. III. 29. 49. 50. IV. 51. 52. 53. 54. 59. 60).

Due som Ethelreds Typ G. Duen findes ogsaa paa en tysk Mynt fra Andernach[5]), præget under Otto III. Paa 1 Udmyntning fra Lund (T. II. 6).

Hjort med en Slangefigur foran og forneden og et modvendt Ansigt foroven. Tilsvarende Fremstilling paa Typ 7 af de ældste Myntgrupper. Paa 1 Udmyntning fra Lund (T. II. 13).

Tre Skjolde. Som Adversfremstillingen. Paa 3 Udmyntninger, fra Roskilde (1: T. III. 32) og Slagelse (2: T. III. 38. 40).

To enkelt- eller dobbeltliniede Vinkler, adskilte ved et Tverbælte. Som Adversfremstillingen. Paa 3 Udmyntninger fra Roskilde (T. III. 30. 31. 35).

Blandt Knuds 60 danske Udmyntninger findes 28, der indeholde Mynter med læselige Omskrifter paa begge Sider, 6 med Mynter, der have læselig Advers- og forvirret

[1]) Dannenberg. Deutsche Münzen. Nr. 140.
[2]) Sammest. Nr. 272.
[3]) Catal. of Engl. Coins. Vol I. Pl. II. 18.
[4]) Dannenberg Nr. 313
[5]) Sammest. Nr. 434.

Reversomskrift, 6 med forvirret Advers- og læselig Reversomskrift og 19 fuldt forvirrede. 1 Udmyntning fra Lund (Hjorten) mangler Omskrift paa Reversen.

Paa de danske Mynter har Knud hyppigst Titel af Englændernes Konge, nemlig paa 23 Udmyntninger. Nogle af Adversstemplerne til disse ere utvivlsomt medbragte fra England og ikke udførte i Danmark. Paa to Typer er hans Navn anbragt paa Myntens Revers (Roskilde og Viborg. T. III. 29. IV. 51). Langt sjeldnere, nemlig kun paa 4 Udmyntninger med et Par Variationer, betitles han »de Danskes Konge« eller »Konge i Danmark«: Rex dænoru, dænort, dænor, in danorum, in dan, in d. (T. I. 1. II. 4. 20. 23); Formen »rex dænorum a« (T. I. 2. 3. II. 5) paa 3 Udmyntninger indeholder vistnok Titlen af Konge saavel over Danmark som over England. Disse 7 Udmyntninger tilhøre alle Lund. Betegnelsen som Norges Konge findes formentlig paa enkelte Mynter: Cnut nar recx, Cnut rex nric[1]) (T. II. 16. Var.) og Cnut n rex (T. III. 45). 2 Udmyntninger fra Lund (T. II. 23. Var.) bære Ethelreds Navn. Det er tidligere berørt, at dette Navns Forekomst her vistnok kun skyldes Friheder fra Stempelskjærernes Side. Paa 1 Udmyntning betegnes han som Sverigs Konge: Cnut rex Sw. (T. II. 17). Navnet skrives »Cnut«, undtagelsesvis »Cnud«.

Af særlig Interesse ere de religiøse Omskrifter, navnlig paa Mynterne fra Slagelse med Begyndelsesordene af Johannes' Evangelium »in principio erat verbum« — »et verbum erat apud deum« og med »in nomine dei patris« eller »in nomine dei patris amen« (T. III. 38. 39. 41), hvilke sidste ere Paavirkninger fra tyske Mynter med »in nomine domini amen«, prægede af Hertug Bernhard I af Sachsen (973—1011). Beslægtede Omskrifter findes paa norske Mynter fra Hakon Jarl og paa svenske fra Olaf Skjødkonning.

De læselige Reversomskrifter angive Myntprægerens og Myntstedets Navne, der i Almindelighed ere forbundne ved det engelske »on«. Kun paa 3 Udmyntninger træffes det latinske »in« (Lund. T. II. 12. 19 og Viborg. T. III. 49). Paa Osguts Mynt fra Roskilde findes »on dan«, paa Fulgods Mynt fra Viborg »in danm«; her nævnes altsaa Riget, ikke Myntstedet. Brunmans Mynt fra Viborg savner Stedangivelse.

Et i sin Helhed neppe løseligt Spørgsmaal frembyder Bestemmelsen af flere, dels læselige, dels forvirrede angelsaxiske Mynttyper fra Knud, saavelsom fra Hardeknud, med Hensyn til hvilke det er tvivlsomt, hvorvidt de ere myntede i Lund eller i London, idet for de læseliges Vedkommende Kongens Titel »rex anglorum« ikke kan være et afgjørende Moment, da han findes betegnet som de Engelskes Konge paa flere Mynter, hvis Henførelse til Danmark ikke frembyder nogen Tvivl. Ved Undersøgelsen af Spørgsmaalet om de tvivlsomme angelsaxiske Mynttypers Henførelse vil der særlig være fem Momenter at have Opmærksomheden henvendt paa, nemlig Typen, Myntprægerens Navn, Myntstedets Navneform, Ejendommeligheder i Fremstillingen og endelig Arbejdet.

[1]) Jvf. Kr. Erslev. Aarb. f. n. Oldk. og Hist. 1875. Pag. 176 (Roskildes ældste Mønter).

Typen er i de fleste omtvistede Tilfælde sjelden ren engelsk, men som oftest en Sammenblanding af to engelske Typer. Den største Part af Knuds Udmyntninger med sammenblandede Typer viser sig at være dansk, hvorfor en saadan ikke ren Typ altid maa give Formodning om, at Mynten kan være dansk og høre hjemme i Lund og ikke i London.

Myntprægerens Navn paa de formentlig danske Udmyntninger under Knud findes sjelden blandt de engelske Myntprægeres Navne og træffes ialfald ikke paa de samtidige engelske Udmyntninger, men derimod ofte paa flere, sikr danske Mynter fra Knud eller senere. Ved Spørgsmaalet maa dog tages i Betragtning, at et mere almindeligt Navn kan være baaret af to samtidige Myntprægere i England og i Danmark, og endvidere at den engelske Myntpræger i Danmark ikke altid har havt blivende Ophold her, men kan være vendt tilbage til sit Fædreland.

Myntstedets Navneform kan ogsaa være af Betydning ved Bestemmelsen af disse tvivlsomme Mynters Hjemsted, idet »Lund« ofte gjengives ved Former, der ikke findes anvendte for Londons Vedkommende. Saaledes kan fremhæves Formen Lundio og navnlig det hyppige Ludi. Den sidste findes ikke paa en eneste af Ethelreds Mynter og kun paa en enkelt, neppe engelsk Mynt (Liofwerd) fra Knud[1]; men derimod paa 11 af dennes og paa 13 af Hardeknuds sikkert danske Mynter. Den træffes heller ikke under Harald Harefod eller Edvard Confessor. Formen Lud findes begge Steder. Det latinske In istedetfor on viser stedse bort fra England.

Endelig ere Enkeltheder i Fremstillingen, Krone- og Hjelmformer, Scepter o. l., jevnlig sondrende Kjendemærker, ligesom Arbejdet ofte viser en betydelig Forskjel mellem de engelske og de danske Myntprægeres Præstationer.

Følgende Mynter med Angivelse af Knud som Englændernes Konge og med angelsaxisk Præg bør henføres til Lund og ikke til London:

T. II. 7 a. b. Variationer af Typ A med CNVT REX AN — DVRCIL ON LVDI og CNVT REXX — SPEN ON LVNDIO. Variationerne ere ellers ukjendte. Thurcils Mynt er præget med samme Reversstempel som T. II. 9. Swens Navn kjendes ikke fra engelske Mynter, men fra danske under Svend Estridsen. »Ludi« og »Lundio« findes ikke som Betegnelse for London, men kun for Lund. Kronens ejendommelige Form med opstaaende Spidser er ikke anvendt paa Knuds engelske Mynter. Thurcils Mynt henføres af B. E. Hildebrand til England som Typ A. Var. e (Nr. 2744).

T. II. 8. Sammenblanding af Typerne H og E med CNVT REX AX — GRIM ON LVD. Variationen er ellers ukjendt. Navnet Grim findes paa Ethelreds og Knuds engelske Mynter

[1]) Af Typ G Mynter af samme Typ, prægede af Leovine og Thurstn (T. II. 10), begge med Ludi, ere utvivlsomt danske.

fra forskjellige Byer og under Knud og hans nærmeste Efterfølgere hyppig paa danske Mynter. Dog maa bemærkes, at en af Grims engelske Mynter (fra Norwich) under Knud er yngre end hans danske. Det kan herefter formodes, enten at der under Knud har været to Myntprægere ved Navn Grim, den ene i England, den anden i Danmark, eller at det er samme Mand, der skiftevis har opholdt sig i England og i Danmark.

T. II. 9. Variation af Typ A med ENVT REX ANGLO — ÐVRCIL ON LVDI. Variationen er ellers ukjendt. Adversstemplet er ogsaa benyttet til Grims Mynt T. II. 11, Reversstemplet til T. II. 7 a. Thurcils Navn kjendes ikke fra engelske Mynter, men fra flere danske. Formen »Ludi« betegner Lund og ikke London. Henføres af B. E. Hildebrand til England som Typ A. Var. b (Nr. 2743).

T. II. 10. Typ G. ENVT++ANLO — DVRSTN ON LVDI. Myntprægernavnet er meget almindeligt saavel paa engelske som paa danske Mynter. Derimod viser Stednavnets Form »Ludi« bestemt over til Lund, ligesom Udarbejdelsen af Brystbilledet viser bort fra England. Samme Advers som T. II. 15. Henføres af B. E. Hildebrand til England (Nr. 2745).

Samme Typ. ENVT REX AI — LEOVINE O LVDI. Navneformen Leovine, ikke Leowine, tilligemed »Ludi« viser hen til Danmark. Henføres af B. E. Hildebrand til England (Nr. 2611).

Samme Typ. ENVT REX AN — LIOFPERD ON LVDI. Myntprægernavnet er ellers ukjendt saavel paa engelske som paa danske Mynter. Skjøndt Formen »Ludi« viser hen til Danmark, maa det paa Grund af det angelsaxiske Myntprægernavn dog betragtes som noget tvivlsomt, hvorvidt Mynten er dansk, da Stednavnets Form muligvis kan skyldes en Tilfældighed. Henføres af B. E. Hildebrand til England (Nr. 2654).

T. II. 11. Variation af Typ G med ENVT REX ANGLO — GRIM ON LVNDI. Variationen er ellers ukjendt. Adversstemplet er ogsaa benyttet til Thurcils Mynt, T. II. 9. Om Grim, se under T. II. 8. Henføres af B. E. Hildebrand til England som Typ G Var. c (Nr. 2508).

T. II. 12. Selvstændig Typ. ENVT REXA — ALFNOD IN LVID. Adversfremstillingen er paavirket af Ethelreds Typ A. Var. e. Navnet Alfnoth forekommer senere paa danske Mynter fra Hardeknud, Magnus og Svend Estridsen; i England findes det paa to af Hardeknuds Mynter fra Lincoln. Muligvis har Alfnoth en Tid opholdt sig i England, eller Navnet har været fælles for to samtidige Myntprægere i Danmark og England. Reversomskriftens latinske IN findes ikke paa Datidens engelske Mynter.

T. II. 14. Typ I. ENVT REX AN — VLEFEETL ON LVDI. Medens en Myntpræger Ulfcetel har arbejdet i England under Ethelred og Knud, findes Navneformen Ulefcetl ikke paa engelske Mynter. Samme Reversstempel er benyttet til den følgende Mynt (T. II. 15), og til en af Hardeknuds Mynter (T. V. 20). »Ludi« viser, at Mynten ikke er fra London. Omskriften begynder foran Brystbilledet. Henføres af B. E. Hildebrand til England (Nr. 2748).

Samme Typ. Var. CNVT REXX — CAREL ON LVDI. Navneformen Carel kjendes fra andre danske Mynter (Svend Estridsen), men ikke fra engelske. Stednavnets Form »Ludi» er dansk. Omskriften begynder foran Brystbilledet. Henføres af B. E. Hildebrand til England som Typ I. Var. a (Nr. 2123).

Samme Typ. Var. CNVT REXX — ILVHL ON LVNDI. Samme Adversstempel er benyttet som til foregaaende Mynt. Iluhl er vistnok det samme Navn som Iluhe under Magnus den Gode. Reversstemplet er ogsaa anvendt til en Mynt fra Harald Harefod, og Iluhl synes saaledes i forskjellige Perioder at have arbejdet i Danmark og i England. Henføres af Hildebrand til England som Typ I. Var. a (Nr. 2511).

T. II. 15. Blanding af Typerne G og I. CNVT++ANLO — VLEFEETL ON LVDI. Variationen er ellers ukjendt. Reversstemplet er det samme som til Ulefeetls foregaaende Mynt, T. II. 14. Samme Advers som paa T. II. 10. Omskriften begynder foran Brystbilledet. Henføres af B. E. Hildebrand til England som Typ I. Var. c (Nr. 2749).

T. II. 16. Typ H. CNVT REXX — ASFERD ON LVDI. Adversstemplet er ogsaa benyttet til Carels Mynt (T. II. 14. Var.). Asferth findes som Myntpræger i York under Ethelred og i Lincoln under Knud og Harald Harefod; men da Reversstemplet ogsaa er benyttet under Hardeknud (T. IV. 9. Var.), og Formen »Ludi» tilhører Lund, maa Mynten henføres til denne By. Asferth har derfor muligvis kun en Tid opholdt sig i Danmark, eller ogsaa har der saavel i England som i Danmark været Myntprægere af dette Navn. Omskriften begynder foran Brystbilledet. Henføres af B. E. Hildebrand til England (Nr. 2013).

Samme Typ. CNVT RE — ALFPINE ON LVD. Navneformen Alfwine kjendes ikke fra engelske Mynter, men derimod fra Knuds og Hardeknuds danske. Myntens Omskrift begynder foran Brystbilledet. Henføres af B. E. Hildebrand til England (Nr. 2012).

Samme Typ. CNVT REC — ODDENEAR O LVD. Der kjendes ikke nogen engelsk Mynt med Navnet Oththenear, men derimod adskillige danske fra den følgende Periode, og Mynten maa derfor snarere antages at tilhøre en dansk Udmyntning end en engelsk af denne Typ. Henføres af B. E. Hildebrand til England (Nr. 2693). En Variation har CNVT NAR RECX — ODDENEAR ON LVDI. Stednavnets Form er sikkert dansk.

T. II. 23. Var. Selvstændig Typ. CNVT REXXA — DORCETL O LVDI. Myntprægernavnet Thorcetl forekommer paa engelske Mynter fra Ethelred og Knud og paa denne og senere danske Mynter. Mærkerne i Korsvinklerne og Formen »Ludi» vise dansk Oprindelse. Dette gjælder ogsaa en Variation, præget med samme Adversstempel. Begge Mynter henføres af B. E. Hildebrand til England som Typ D (Nr. 2735. 2736).

Samme Typ. Var. EDELRED REX ALR — ALFPINE O LVD. Typen viser afgjort hen til en sildigere Tid end Ethelreds, til Knuds eller maaske til Hardeknuds, paa Grund af de tykke Halvmaaner i Korsvinklerne og Myntens Lidenhed. Formen »Alfwine» kjendes, som ovenfor omtalt, ikke blandt Myntprægernes Navne i England. Mynten maa nærmest

betragtes som en Slags Mindepenge, præget i en sildigere Tid. Henføres af B. E. Hildebrand til England som Ethelreds Typ F. Var. a (Nr. 2215).

Samme Typ. Var. EDELRED RE — ODDENEAR O LVD. Reversstemplet findes anvendt til en af Hardeknuds Mynter fra Lund. Iøvrigt ere den sildige Typ og Myntprægerens Navn ogsaa her de afgjørende Bestemmelsesgrunde for, at Mynten er dansk. Henføres af B. E. Hildebrand til England som Ethelreds Typ F (Nr. 2897).

Foruden de omtalte Mynter henfører endvidere B. E. Hildebrand følgende sikkert danske Mynter til England:

Ringsted. Variation af Knuds Typ G. ENVT REX AGN — VLF ON RIEZTA (T. III. 37). B. E. Hildebrand anfører Stednavnet som RIESSA (Nr. 3067). En Variation af Knuds Typ B i den Kgl. Samling med forvirret Adversomskrift, der synes at indeholde svage Spor af Slagelse-Myntens IN NOMINE DEI PATRIS, har VLIF ON RIESTA (T. III. 36). Ulfs Navn kjendes ikke fra samtidige, engelske Mynter, men træffes derimod paa flere danske, saaledes paa Knuds og Hardeknuds Slagelse-Mynter. Tages endvidere Afvigelserne fra Hovedtypens Fremstillinger i Betragtning, findes der ikke Grund til at antage Mynten for at være engelsk og henføre den til det højst usikre Myntsted Ricyebyrig istedetfor at følge den tydelig angivne Stedbetegnelse for det sjællandske Myntsted.

Viborg. Knuds Typ A. ENVT REX ANGLORV — SVARTGOL M O PIBR, — M O PIB (T. III. 46. Var.). Myntprægeren Svartgols Navn kjendes ellers ikke, hverken fra danske eller fra engelske Mynter. Myntstedets Navneform PIBR svarer til PIBRNE, VPIBR paa andre Viborg-Mynter. Det vil derfor være naturligt at fastholde den tidligere danske Antagelse, at Mynterne ere udgaaede fra Viborg, fremfor at henføre dem til en som Myntsted ganske ukjendt By i England. (B. E. Hildebrand. Nr. 3624—26).

Viborg. Efterligning af Ethelreds Typ E. ENVT REX — BRVNMAN (T. III. 48). B. E. Hildebrand henfører Mynten til London som Typ C (Nr. 2114), og der er meget, som kunde tyde paa, at England maatte være Myntens Hjemland, idet Navnet Brunman forekommer paa Knuds Mynter fra London og Colchester, paa Harald Harefods Mynter fra London og paa Edvard Confessors fra Canterbury og London. Det kjendes imidlertid ogsaa fra danske Mynter under Magnus og Svend Estridsen. Tager man Typen i Betragtning, da viser der sig stor Forskjel paa denne og Knuds engelske Mynttyper, blandt hvilke den vilde staa ganske isoleret. I Henseende til Arbejdet er der et tydeligt Slægtskab tilstede med hans danske Mynttyper, særlig blandt Viborgs. Muligvis kan der samtidig have været to Myntprægere af dette Navn i Danmark og England, eller ogsaa kan Brunman have opholdt sig gjentagne Gange i Danmark. Myntens Hjemsted maa saaledes henstaa usikkert; men de synlige Vidnesbyrd tale stærkt for, at det har været Viborg.

Ribe. Knuds Typ E. ENVT REX ANGLOR, — ANGLORVI, — ANGLO og SIRIE ON RIEYEBII, — ON RIEBIIR, — ON RIHBIIR, — OON RINHE. (T. IV. 55). To af Revers-

stemplerne ere ogsaa benyttede til den følgende Udmyntning. Sirics Navn kjendes ikke fra andre danske Mynter end fra Knuds Ribemynter, men derimod i England fra Ethelreds og Knuds Mynter. Typen er ren engelsk, og Formeu Ricyebii kunde vel passe, som af Hildebrand antaget, paa en engelsk By, Ricyebyrig; men Rihbiir og Riebii pege med stor Sandsynlighed hen paa Ribe og fører til Forklaring af de uklare Stedbetegnelser paa de andre Variationer. Henføres af B. E. Hildebrand til England (Nr. 3060—3064).

Ribe. Blanding af Knuds Typer G og E. Forvirrede Adversomskrifter og SIRIC ON RIEBIIR, — OON RINHE. (T. IV. 56). Variationen er ellers ukjendt. Begge Reversstemplerne ere anvendte paa den foregaaende Udmyntuing og gjøre det sandsynligt, at Mynterne maa henføres til Ribe. Ogsaa den høje Vægt, 1,50 Gram, stemmer med en dansk, men ikke med en engelsk Udmyntning. Henføres af B. E. Hildebrand til Ricyebyrig (Nr. 3065. 3066).

Medens saaledes endel Mynter, som ifølge B. E. Hildebrands Ordning henføres til England, utvivlsomt tilhøre Danmark, maa følgende Mynter fra Knud den Store, som tidligere uden tilstrækkelig Grund herhjemme have været betragtede som danske, henføres til England.

Typ A. CNVT REX ÆGLORM — BRIHTNOD M O LVD (Thomsen Nr. 9828). Brithnoth kjendes ikke som Myntpræger i Danmark, men derimod i England under Ethelred og Knud. B. E. Hildebrand omtaler vel (Anglosachs. Mynt. Pag. 195) en Mynt med Omskrifterne CNVT REX DENORM — BRIHTNOD M O LVND af denne Typ; en Undersøgelse af Mynten, der fremkom i et gullandsk Fund (Inv. 2308) og er endel slidt, viser imidlertid, at Omskrifterne have ANGLORM, ikke DENORM, og LVD, ikke LVND. To andre Mynter med samme Myntprægers Navn ere ligeledes sikkert engelske, nemlig Typ A. Var. a med CNVT REX ANGLORV — BRIHTNOD M O LVD og Typ E med CNVT REX ANGLOR — BRIHTNOD M O LVNDEN.

Typ A. CNVT REX ÆGLORM — DORCL M O LVND. Navneformen Thorcl forekommer ikke paa danske Mynter, men findes derimod paa en Mynt fra Ethelred.

Typ E. Var. g. CNVT REX ANGLORV — DORED MO LVND. Typen er engelsk. Myntprægernavnet kjendes ikke fra danske Mynter.

De angelsaxiske Mynttyper findes anvendte, mere eller mindre frit behandlede, paa en stor Del Udmyntninger fra alle Myntstederne i Danmark. Adskillige have læselige Omskrifter med Knuds Navn og Kongetitel og med Myntprægerens og Myntstedets Navne; andre derimod mangle enten læselig Advers- eller Reversomskrift, og en stor Del have forvirrede Omskrifter paa begge Sider. Slægtskabet med andre Typer bliver her Rettesnoren for Myntens Henførelse til England eller til Danmark.

Til en Mynt fra Lund (T. I. 3) er benyttet Reversstemplet til en Mynt fra Winchester.

Under Hardeknud gjør den engelske Paavirkning paa de danske Mynttyper sig fremdeles stærkest gjældende, om end de oprindelig engelske Fremstillinger efterhaanden antage en mere selvstændig Karakter. En enkelt Udmyntning er en Efterligning af Ethelreds Typ C (T. IV. 7), og Knuds engelske Typer G og H have været Forbilleder for to Udmyntninger (T. IV. 11. 9). Paa en Udmyntning fra Roskilde (T. V. 30) er en af Hardeknuds Typer fra England anvendt. Sammen med selvstændige Adversfremstillinger findes, navnlig paa Udmyntningerne i Lund, forskjellige engelske Reversspræg benyttede fra Knuds, Hardeknuds og Harald Harefods Typer. Af Knuds danske Mynttyper findes flere optagne paany. Endelig maa fremhæves de efter tyske, nederlandske og byzantinske Forbilleder benyttede Fremstillinger.

Hardeknuds 50 danske Udmyntninger have følgende Adversfremstillinger:

Brystbillede efter Ethelreds Typ C. Paa 1 Udmyntning fra Lund (T. IV. 7).

Brystbillede efter Knuds engelske Typ B. Paa 3 Udmyntninger fra Lund T. IV. 10. V. 24. 28).

Brystbillede efter Knuds engelske Typ F. Paa 1 Udmyntning fra Lund (T. V. 21).

Brystbillede efter Knuds engelske Typ G. Paa 3 Udmyntninger, fra Lund (2: T. IV. 8. 11) og Slagelse (T. V. 37).

Brystbillede efter Knuds engelske Typ H. Paa 4 Udmyntninger, fra Lund (T. IV. 9) og Slagelse (3: T. V. 34. 35. 36).

Brystbillede efter Knuds engelske Typ K. Paa 4 Udmyntninger, fra Lund (3: T. IV. 14. V. 20. 26) og Viborg (T. VI. 40).

Brystbilleder uden bestemte Forbilleder. Paa 19 Udmyntninger, fra Lund (9: T. IV. 12. 15. V. 16. 17. 18. 19. 22. 23. 25), Gori (T. V. 29), Roskilde (2: T. V. 30. 31), Viborg (T. VI. 41), Ørbæk (T. VI. 42), Aarhus (3: T. VI. 44. 45. 47) og Ribe (2: T. VI. 48. 49).

Guds Lam. Fremstillingen er anvendt under Knud. Paa 3 Udmyntninger fra Lund (T. IV. 4. 5. 6).

Haand. Fremstillingen er anvendt under Knud. Paa 2 Udmyntninger, fra Lund (T. V. 27) og Ørbæk (T. VI. 43).

Slangefigur. Fremstillingen er anvendt under Knud. Paa 1 Udmyntning fra Lund (T. IV. 1).

Fire Tverliniers Indskrift. Typen er muligvis paavirket af ældre, engelske Mynter fra Mercia, Kent og Northumberland[1]. Paa 2 Udmyntninger fra Lund (T. IV. 2. 3).

Bygning. Typen er hentet fra tyske Mynter (Köln, Mainz o. fl.). Paa 1 Udmyntning fra Lund (T. IV. 13).

To dobbeltliniede Vinkler, adskilte ved et Tverbælte med Indskrift. Frem-

[1] Cat. of engl. Coins Vol. I. Pl. VII. 2. 3. X. 9. o. F. XI. 2. XXVIII. 1.

stillingen er anvendt under Knud. I Vinklerne findes ofte et Bogstav eller et Mærke: Kors, Ring, Kugle. Paa 1 Udmyntning fra Roskilde (T. V. 32).

Firkant, omsluttende et Kors; ved hver Side en Vinkel. Noget Forbillede kjendes ikke. Paa 1 Udmyntning fra Roskilde (T. V. 33).

Ring med Tverbælte. Typen er hentet fra nederlandske Mynter, prægede af Markgrev Bruno III (1038—57) af Frisland[1]). Paa 1 Udmyntning fra Hedeby (T. VI. 50).

Korsdannet Monogram med REX, LEX, LVX, PAX eller R L L P omkring X. Noget Forbillede kjendes ikke blandt fremmede Mynter. Monogrammet har særlig været anvendt af Benediktinerordenen, hvis Munke vistnok under Knud den Store kom til Danmark[2]). Paa 1 Udmyntning fra Slagelse (T. V. 38).

Midtkors. Paa 1 Udmyntning fra Aalborg (T. V. 39).

Ubestemmelig Figur (Scepter?). Paa 1 Mynt fra Aarhus (T. VI. 46).

Følgende Reversfremstillinger ere benyttede:

Kors som Ethelreds Typ C. Paa 1 Udmyntning fra Lund (T. IV. 7).

Kors som Knuds Typer A (2: T. IV. 14. 15), B (2: T. V. 27. 28), F (2: T. V. 17. 30), G (3: T. IV. 11. 12. V. 35) og H (5: T. IV. 8. 9. V. 29. 36. 37). Paa 14 Udmyntninger, fra Lund (9), Gori (1), Roskilde (1) og Slagelse (3).

Kors som Knuds engelske Typer I (4: T. V. 19. 20. 21. 22) og K (2: T. V. 26. VI. 40). Paa 6 Udmyntninger, fra Lund (5) og Viborg (1).

Kors som Harald Harefods Typ B. Paa 2 Udmyntninger fra Lund (T. V. 16. 25).

Kors, dannet af fire dobbeltliniede Buer, uden Kors i Buerne. Fremstillingen er anvendt under Knud, men ofte med Kors i Buerne. Paa 3 Udmyntninger, fra Lund (2: T. IV. 1. 2) og Ribe (T. VI. 48).

Kors, dannet af fire Buer. Fremstillingen er anvendt under Knud. Paa 1 Udmyntning fra Lund (T. V. 18).

Kors med tre Streger i to Vinkler og et Kors i de to andre. Typen er efter irske Mynter. Paa 1 Udmyntning fra Lund (T. V. 24).

Kors af forskjellig Form, ofte med Mærker i Vinklerne (Ansigt, Halvmaane, Kors, Ringe, Punkt). Paa 12 Udmyntninger, fra Lund (3: T. IV. 5. 13. V. 23), Roskilde (T. V. 31), Slagelse (T. V. 38), Aalborg (T. V. 39), Viborg (T. VI. 41), Ørbæk (2: T. VI. 42. 43) og Aarhus (3: T. VI. 44. 45. 46).

Midtkors med en punkteret Bue udfor hver Korsarm. Paa 1 Udmyntning fra Hedeby (T. VI. 50).

Ankerkors. Paa 2 Udmyntninger, fra Lund (T. IV. 10.) og Aarhus (T. VI. 47).

---

[1]) Dannenberg. Deutsche Münzen. Nr. 498 o. F.

[2]) Aarb. f. n. O. og H. 1882. Pag. 273. (S. Bergsøe. Nogle danske Mønter fra Middelalderen.)

To modvendte Brystbilleder, adskilte ved et Kors. En nøjagtig Efterligning af en byzantinsk Mynt fra Kejserne Basilius II og Konstantin XI (975—1025)[1]). Paa 1 Udmyntning fra Lund (T. IV. 6).

Modvendt Brystbillede. Typen synes nærmest at være paavirket af samtidige, tyske Kejsermynter. Paa 1 Udmyntning fra Lnnd (T. IV. 3).

Due. Fremstillingen er anvendt under Knud. Paa 1 Udmyntning fra Lund (T. IV. 4).

Tre Skjolde. Fremstillingen er anvendt under Knud. Paa 3 Udmyntninger, fra Roskilde (2: T. V. 32. 33.) og Slagelse (T. V. 34).

Tre Buer; I Midten et Kors. Paa 1 Udmyntning fra Ribe (T. VI. 49).

Blandt Hardeknuds 50 danske Udmyntninger findes 35 (deraf 27 fra Lund) med læselige Omskrifter paa begge Sider, 1 med læselig Advers- og forvirret Reversomskrift, 4 med forvirret Advers- og læselig Reversomskrift og 10 med forvirrede Omskrifter paa begge Sider.

Kongens Navn skrives: Harathacnut, Harthacunut, Hartbacnut, Hardacnut, Harthacunt, Haracnu, Hearthecnut, Harthecnut, Harethcnut, Harthcnut, Harnthecnu, Harthecnu, Harecnut, Harecnu, Hacnut, Narthecnut, Narthcnut, Narthecnu, Narthecn, Narcnut, Ardecnut, Artdcnut.

Betegnelsen »Englændernes Konge» findes kun antydet paa en enkelt af Hardeknuds danske Mynter (T. IV. 1. Var.), derimod aldrig paa hans engelske. Hedebymynten har »rxana», hvilket ligesaa godt kan have betegnet »rex dan» som »rex ang». En Mynt fra Lund har »an» efter Navnet uden »rex»; men »rex ang» træffes ikke. Paa 5 Udmyntninger med Variationer, fra Lund, kaldes Hardeknud »Danmarks Konge» eller »Konge i Danmark»: Rex dan, — dana, — in dano, — i da, — in d og — i d. Paa 14 Udmyntninger findes føjet »rex», »rx» eller »r» til Navnet, og paa 20 staar Navnet alene. En Variation fra Viborg har »cunsn rex»; her angives altsaa Kongenavnet baade paa Dansk og paa Latin.

Paa Reversen findes som Regel »on», aldrig »in», mellem Myntprægerens og Myntstedets Navne. En Roskildemynt har »m on». Af særlig Interesse ere Omskrifterne paa de to Lundetyper, med Slangen og med Lammet og Duen, hvor »Alfwrd on Lun Denemac» og »Alfwad on Lun Demac» angive, at Staden er beliggende i Danmark.

Spørgsmaalet om forskjellige Mynttypers Henførelse til England eller til Danmark, navnlig til London eller til Lund, frembyder under Hardeknud, ligesom under Knud, adskillige Vanskeligheder. De samme Momenter ere imidlertid her at tage i Betragtning som ved Bestemmelsen af Knuds Mynter, og paa Grundlag heraf maa følgende Udmyntninger henføres til Lund og ikke til London, Lincoln eller Ilchester.

T. IV. 7. Ethelreds Typ C med HARDAENVT RX — ASLAE ON LVND. Typen er ellers

[1]) J. Sabatier. Monnaies byzantines. Pl. XLVIII. 15

ukjendt under Hardeknud. Aslacs Navn findes vel paa engelske Mynter (Lincoln) fra Knud, men tillige paa flere danske fra Hardeknud (T. V. 18), Magnus og Svend Estridsen. Henføres af B. E. Hildebrand til England som Typ D (Nr. 109).

T. IV. 8. Blanding af Knuds Typer G og H med ᴁRTD+ENVT — ᴁLFRIE ON LINEOL. Typen er ellers ukjendt under Hardeknud. Alfrics Navn vides ikke at være kjendt fra engelske Mynter, men derimod fra andre af Hardeknuds danske Mynter (Lund og Aalborg), ligesom det ogsaa forekommer under Svend Estridsen. Lincoln kan muligvis antages at have været hans Hjemsted; eller ogsaa har han medbragt sit Myntstempel derfra, i hvilket Fald hans Virksomhed ved Mynten i Lincoln dog næppe har været betydelig. Henføres af B. E. Hildebrand til England som Typ G Var. b (Nr. 88).

T. IV. 9. Knuds Typ H. 6 Variationer med 4 forskjellige Adverspræg og med Reversomskrifterne ALFVARD ON LV, ASFERD ON LVDI, ODDENEAR ON LVDI, EARLE ON LVNDI, VLFETL ON LVNDE og OSBRN ON SITVN. Navneformen Alfvard forekommer ikke paa engelske Mynter, men derimod paa flere danske. Navnet Asferth kjendes i England fra Mynter fra Knud og Hardeknud, men forekommer i Danmark paa Mynter fra Hardeknud og Svend Estridsen. Myntens Adversstempel er det samme som til Carles og Osberns Mynter; Reversstemplet er benyttet til en dansk Mynt fra Knud. »Ludi« viser hen til Lund. Oththencar kjendes ikke fra engelske Mynter, men findes paa mange danske. Ogsaa denne Mynt har »Ludi«. Navnet Carle kjendes ligeledes fra flere danske Mynter under lidt forskjellige Former, men ikke fra engelske. Samme Adversstempel er benyttet som til Asferths og Osberns Mynter. Navnet Ulfctl (Ulfcetl) findes paa engelske Mynter fra Ethelred og Knud, men ogsaa paa danske Mynter fra Knud og Hardeknud (Lund og Roskilde). Navnet Osbern findes paa engelske Mynter fra Ethelred og Knud; men Adverspræget er det samme som paa Asferths og Carles Mynter. Alfvards, Oththencars, Ulfcetls og Osberns Mynter henføres af B. E. Hildebrand til England som Typ G. Var. a (Nr. 103. 135. 144. 169). Myntstedet SITVN maa antages at svare til SIHTVN paa Mynter fra Knud og at betegne Sigtuna i Sverig, hvorfra Myntprægerne have medbragt deres Stempler.

Samme Typ. Var. Brystbillede uden Scepter og Knuds Typ H. NAR+ENVT — ALFRIE ON LINEOL. Typen er ellers ukjendt. Samme Adversstempel er benyttet til andre danske Udmyntninger (T. IV. 14. V. 20. 23. Var. 26. Var. 28. Var.); Reversstemplet er det samme som til T. IV. 8. Alfrics Mynt henføres af B. E. Hildebrand til England som Typ C (Nr. 87).

T. IV. 11. Knuds Typ G med HAREENVT R — OVDEEL ON LVNDI. Variationen er ellers ukjendt under Hardeknud. Navnet Outheel kjendes ikke fra andre Mynter, hverken danske eller engelske. Arbejdet viser hen til, at Mynten er dansk. Henføres af B. E. Hildebrand til England som Typ F (Nr. 137).

T. IV. 14. Knuds Typ H, uden Scepter, og Knuds Typ A, med NAR+ENVT —

DVRCIL ON LVDI. Adversstemplet er benyttet til andre af Hardeknuds danske Udmyntninger (T. IV. 9. Var. T. V. 20. 23. Var. 26. Var. 28. Var.) og Reversstemplet med Ludi til to af Knuds. Henføres af B. E. Hildebrand til England som Typ C (Nr. 142).

T. IV. 15. Selvstændig Fremstilling og Knuds Typ A, med HARNDECNV — LEOFPINE ON LVND. Variationen er ellers ukjendt. Adversstemplet er benyttet til andre danske Udmyntninger (T. V. 16. 17).

T. V. 16. Selvstændig Fremstilling og Hardeknuds Typ H, med HARNDECNV — ANCETL ON LVD, ARNCETL O LVI og NITASEOD ON L. Eneste kjendte Variationer af denne Typ. Samme Adversstempel er benyttet til disse Mynter og til andre Udmyntninger (T. V. 16. 17). Navnet Ancetl (Arncetel) findes paa engelske Mynter fra Knud og Harald Harefod og paa flere danske Mynter fra Knud, Hardeknud og Magnus. Navnet Nitasgod (Nitisgod) kjendes ikke fra engelske Mynter, men fra danske (Hardeknud, Magnus og Svend Estridsen). Arncetls Mynter henføres af B. E. Hildebrand til England som Typ H. Var. b (Nr. 106. 108).

T. V. 17. Selvstændig Fremstilling og Knuds Typ F, med HARNDECNV — ARNCETEL ON LVI. Til Adversen er benyttet samme Stempel som til de to foregaaende Typer. Om Arncetl, se Nr. 16. Henføres af B. E. Hildebrand til England som Typ I. Var. a (Nr. 107).

T. V. 18. Selvstændig Fremstilling og fire korsstillede Buer, med HARDECNV — ASLAC ON LVNDEIO. Typen er ellers ukjendt. Adversstemplet er ogsaa benyttet til andre danske Udmyntninger (T. V. 19. 29). Om Aslac, se Nr. 7. Henføres af B. E. Hildebrand til England som Typ E (Nr. 110).

T. V. 19. Samme Adverspræg som foregaaende og Knuds Typ I, med HARDECNV — LEFPINE ON LINDO. Eneste kjendte Variation.

T. V. 20. Knuds Typer K og I, med NAR+CNVT — ALFPINE ON LVDI, OVDENCARL ON LV og VLEFCETL ON LVDI. Det for alle tre Variationer fælles Adversstempel er ogsaa benyttet til andre danske Udmyntninger (T. IV. 9. Var. 14. T. V. 23. Var. 26. Var. 28. Var.). Samtlige Myntprægeres Navne findes paa danske Mynter fra Knud og Hardeknud. Stednavnets Form »Ludi« viser hen til Danmark. Henføres alle af B. E. Hildebrand til England som Typ B. Var. a (Nr. 104. 139. 145).

T. V. 21. Knuds Typer A og I, med NARDCNVT — OVDENCARL ON LV. Til Reversen er benyttet samme Stempel som til Nr. 20. Var. Henføres af B. E. Hildebrand til England som Typ B (Nr. 138).

T. V. 24. Knuds Typ B og Korspræg af irsk Typ, med HACNVT REX — FISI ON LIFL. Eneste kjendte Variation af denne Typ. Hjelmen mangler Tverbaandet, som altid findes paa engelske Fremstillinger af denne Form under Hardeknud. Den uklare Reversomskrift synes at indeholde Myntprægernavnet Lefsi, der kjendes fra noget sildigere danske Mynter, men ikke fra engelske. LIFL maa nærmest antages at betegne det engelske Myntsted GIFELEASTER (Ilchester), hvor Myntprægeren muligvis tidligere har havt Arbejde.

T. V. 25. Selvstændig Fremstilling og Hardeknuds Typ H, med NARDECNV — ALPÆRD ON LVDI, TOCI ON LVDIFELAI. Alwards Navn findes kun undtagelsesvis paa engelske Mynter (se Nr. 9) og Tocis aldrig, hvorimod begge Navnene ere meget hyppige paa danske Mynter. Formen »Ludi« viser hen til Lund som Myntstedet. Henføres af B. E. Hildebrand til England som Typ H. Var. a (Nr. 105. 143).

En tredie Mynt af samme Variation er præget af RINCVLF ON NOR. Mynten tør dog ikke benføres til Danmark, men maa antages at være fra Nórwich, da Myntprægeren Ringulfs Navn forekommer i England under alle Kongerne indtil Edvard Confessor, men ikke i Danmark før under Knud den Hellige.

T. V. 26. Knuds Typ K. 6 Variationer med 4 forskjellige Adverspræg og 5 Reverspræg, ALFPARD ON LVDI, ODDENCAR ON LV, ODDENER O LVDENNE, DORCETEL ON LVDI og DORSTEN ON LVDI. Et af Adversstemplerne er benyttet til andre Udmyntninger (T. IV. 9. Var. 14. 20. 23. Var. 28. Var.). Adversstemplet til Mynten med »Oththencr« er anvendt til en Viborg-Mynt (T. VI. 40). De tre første Myntprægeres Navne tilhøre ogsaa andre danske Udmyntninger fra Knud og Hardeknud. Navnet Thorsten er ligeledes afgjort knyttet til danske Mynter, dels under Hardeknud, dels senere, men kjendes ikke fra engelske. Tre af Omskrifterne have Navneformen »Ludi«. Samtlige Variationer undtagen Alfwards, som ikke findes i Stockholms Myntsamling, benføres af B. E. Hildebrand til England som Typ A (Nr. 133. 136. 140. 141).

Ligesom under Knud er der under Hardeknud udgaaet en Del mere eller mindre selvstændige Mynttyper af angelsaxisk Præg fra de forskjellige Myntsteder i Danmark. Adskillige have delvis eller helt forvirrede Omskrifter. Ejendommeligheder og Enkeltheder i Fremstillingen, saaledes de i Hjelmen anbragte Spidser eller den for enkelte Hjelmformer særegne Mangel paa Tverbaand, yde dog Vink for Henførelsen af Mynterne til Danmark og ikke til England.

Iøjnefaldende er den Hyppighed, hvormed Reversstempler fra Lincoln ere benyttede i Danmark under Hardeknud, nemlig ved 6 Udmyntninger, hvoraf 4 tilhøre Lund (T. IV. 8. 9. Var. 15. Var. V. 19), Resten Aalborg og Ørbæk (T. V. 39. Var. VI. 42. Var.). Til en Udmyntning fra Lund (T. V. 24) er brugt et Reversstempel, vistnok fra Gifelceaster.

Under Magnus den Gode have Udmyntningerne i Hovedsagen den samme Karakter som under Hardeknud. Brystbilledtyperne slutte sig som oftest nær til de foregaaende danske uden bestemte angelsaxiske Forbilleder. Enkelte Adverstyper vise muligvis Slægtskab med Edvard Confessors Typer; derimod ere flere ældre, selvstændige danske Typer endnu bevarede. De fleste Reverspræg have tidligere benyttede Fremstillinger, tildels overførte fra Ethelreds, Knuds, Harald Harefods og Hardeknuds Udmyntninger. To Reverstyper ere Efterligninger af tyske (Kölns), og en er laant fra Frisland; denne er allerede be-

nyttet under Hardeknud, men som Adversfremstilling. Endelig forekommer der, formentlig tilhørende Stridsperiodens Slutning, Aar 1047, en Adversfremstilling af byzantinsk Paavirkning, en staaende Helgen. Typen benyttes hyppig under Svend Estridsen, men er utvivlsomt allerede fremkommet under dennes Strid med Magnus. Den peger henimod et nyt Afsnit paa Myntvæsenets Omraade.

Paa de under Magnus prægede 45 kjendte Udmyntninger, hvoraf de 7 henføres til Stridsperioden, ere følgende Adversfremstillinger benyttede:

Brystbilleder, af Karakterlighed med Hardeknuds danske Typer. Paa 22 Udmyntninger, fra Lund (17), Gori, Odense (3) og Toftum. To have et lille Ansigt foran Brystbilledet (Lund. T. VII. 13. VIII. 2).

Brystbillede, nærmest lignende Edvard Confessors Typ A. Paa 3 Udmyntninger fra Odense (T. VII. 30. 32. VIII. 4).

Brystbillede, nærmest lignende Edvard Confessors Typ F. Var. a. Paa 2 Udmyntninger fra Slagelse (T. VII. 26. 27).

Brystbilleder, af selvstændig Karakter; ofte af barbarisk Udførelse. Paa 4 Udmyntninger fra Roskilde (2), Aarhus og Viborg (T. VII. 23. 24. 33. 35).

Brystbilleder, modvendte, af selvstændig Karakter; ofte af barbarisk Udførelse. Paa 4 Udmyntninger fra Odense, Aarhus og Hedeby (2) (T. VII. 31. 34. 37. 38).

Slangefigur. Som under Knud og Hardeknud. Paa 1 Udmyntning fra Roskilde (T. VII. 25).

Ring med Tverbælte, lignende Hardeknuds Typ 50. Paa 1 Udmyntning fra Roskilde (T. VII. 21).

Tverbælte mellem to Kors. Nærmest som foregaaende. Paa 1 Udmyntning fra Roskilde (T. VII. 22).

Guds Lam med Korsstav. Selvstændig Fremstilling. Paa 1 Udmyntning fra Lund (T. VII. 15).

Due, fra Siden. Selvstændig Fremstilling. Paa 1 Udmyntning fra Lund (T. VII. 16).

Haand. Benyttet paa flere Mynter under Knud og Hardeknud. Det tilføjede REX er optaget fra Mynter, enten fra Deventer eller fra Augsburg under Kejser Henrik II (1002—24)[1]. Paa 1 Udmyntning fra Lund (T. VI. 12).

To dobbeltliniede Vinkler, adskilte ved et Tverbælte. Som under Knud og Hardeknud, men med et lille Ansigt i den ene Vinkel. Paa 1 Udmyntning fra Roskilde (T. VII. 20).

Midtkors, med en Bue for Enden af hver Arm. Lignende Reversfremstilling er benyttet under Hardeknud. Paa 1 Udmyntning fra Hedeby (T. VII. 36).

[1]) Dannenberg. Deutsche Münzen Nr. 563. 1035.

Fire korsstillede Kors, punkterede, omkring et lille Midtkors. Paa 1 Udmyntning fra Slagelse (T. VII. 28).

Staaende Helgen, af byzantinsk Paavirkning, men uden noget bestemt, kjendt Forbillede; se Svend Estridsens Aversfremstillinger. Paa 1 Udmyntning fra Toftum (T. VIII. 7).

Følgende Reversfremstillinger ere benyttede:

Kors, som Ethelreds Typ E, benyttet under Hardeknud. Paa 1 Udmyntning fra Lund (T. VI. 5).

Kors, som Knuds Typer B (5: T. VI. 1. VII. 15. 16. 29. VIII. 2), E (1: T. VI. 2), F (1: T. VI. 4), G (1: T. VII. 26), H (2: T. VI. 11. VII. 19) og K (1: T. VI. 10). Alle undtagen Typ E ere benyttede under Hardeknud. Paa 11 Udmyntninger, fra Lund (8), Gori, Slagelse og Odense.

Kors, med en Bue i hver Vinkel, i Ring; som Hardeknuds Typ 42. Paa 1 Udmyntning fra Lund (T. VII. 13).

Kors, som Harald Harefods Typ B; ogsaa under Hardeknud. Paa 1 Udmyntning fra Lund (T. VI. 3).

Kors, dobbeltliniet, i Ring, med R + L eller D + L i de tre Vinkler. De tre Vinkelmærker betegne formentlig Treenigheden. Typen overføres senere til Svend Estridsen. Paa 1 Udmyntning fra Slagelse (T. VII. 28).

Kors, med en sfærisk Firkant lagt over Midten; som Hardeknuds Typ 22. Paa 1 Udmyntning fra Lund (T. VI. 6).

Kors, med en sfærisk Firkant lagt over Midten, i Ring. Som Knuds og Hardeknuds danske Typer, Harald Harefods Typ D og Edvard Confessors Typ C; et af Stemplerne er benyttet paa Hardeknuds Typ 19. Paa 3 Udmyntninger, fra Lund (2) og Roskilde (T. VI. 7. 8. VII. 24).

Kors, bredt og med Streger, i Ring. Paa 1 Udmyntning fra Roskilde (T. VII. 22).

Forskjellige Kors; enkelte med Mærker i Vinklerne (Halvmaane, Punkt). Paa 7 Udmyntninger, fra Lund (3), Odense, Aarhus (2) og Viborg (T. VII. 14. 18. 30. 33. 34. 35. VIII. 1). Enkelte af disse Former ere tidligere anvendte under Knud og Hardeknud (T. VII. 30. 35).

Sfærisk Firkant, med Kugler udfor Vinklerne. Paa 1 Udmyntning fra Lund (T. VI. 9).

Sfærisk Firkant, med Kugler udfor Vinklerne, i Ring. Paa 2 Udmyntninger fra Odense og Hedeby (T. VII. 31. 37).

Ankerkors. Paa 4 Udmyntninger, fra Odense (2) og Toftum (2) (T. VII. 32. VIII. 5. 6. 7).

Lille Midtkors. Paa 3 Udmyntninger, fra Lund og Odense (2) (T. VI. 12. VIII. 3. 4).

Staden Kölns Reverspræg med S COLONIA i Tverskrift. Paa 1 Udmyntning fra

Lund (T. VII. 17). Lignende Revers findes paa en Mynt med Ethelreds Navn paa Adversen[1]).

Tre Skjolde; ogsaa under Knud og Hardeknud. Paa 2 Udmyntninger fra Roskilde (T. VII. 20. 21).

Fire dobbeltliniede Buer; lignende Typ under Knud og Hardeknud. Paa 1 Udmyntning fra Roskilde (T. VII. 25).

Fire Vinkler i Firkant, om to over hinanden lagte Kors. Paa 1 Udmyntning fra Slagelse (T. VII. 27).

Bygning, med et Ansigt eller et Taarn foroven. Paa 1 Udmyntning fra Hedeby (T. VII. 38).

Kors, lagt over et bredt Kors med Bogstaver eller Streger. Paa 1 Udmyntning fra Roskilde (T. VII. 23).

Ring med Tverbælte, som Hardeknuds Adverstyp 50. Paa 1 Udmyntning fra Hedeby (T. VII. 36).

Af de under Magnus prægede 45 Udmyntninger have 27 læselige Omskrifter paa begge Sider (deraf 14 af Lunds 20 Typer), 7 forvirret Advers- og læselig Reversomskrift, deraf 1 med Kongens Navn (Aarhus T. VII. 34), og 11 have forvirrede Omskrifter paa begge Sider. Kongens Navn skrives: Mahnus, Mahnus, Mannus, Manus; sjeldnere Magnus.

Kongetitlen findes ofte føjet til Navnet: »rex danor» (Hedeby), »rex d», »rex», »re», »rx» og »r»; stundom angives Navnet alene (T. VII. 20. 34 Rev.). Den ene Mynt fra Hedeby har »rex nar» (T. VII. 38), hvor Magnus altsaa benævnes »Norges Konge». Af særlig Interesse er Mynten med Magnus' og Haralds Navne jevnsides (T. VII. 31) og de under Kampene med Svend fremkomne, mærkelige Mynter fra Lund, Odense og Toftum med Navnene Harald, Joanst og Edvard (T. VIII. 1—7). Endvidere fremhæves det tildels forvirrede »in nomine domini» (Slagelse T. VII. 27); R (Rex), + (Christus) og L (lux), eller D (Dominus), + og L, altsaa Treenighedsbeteguelsen, i Korsvinklerne (Slagelse T. VII. 28); de tre Myntprægernavne, et i Advers- og to i Reversomskriften (Hedeby T. VII. 37); Tilføjelsen »me fecit» efter tyske Mynter (Hedeby T. VII. 38. Var.); »on ci(vitate) Slah» (Slagelse T. VII. 26) og endelig Mynten fra Lund med »S Colonia» (T. VII. 17) efter Kölns Typ. Tre Mynter fra Lund have Stedangivelsen »on Linc», »on Linco» og »on Lincol» (T. VI 2. 8. 12); Myntprægeren har altsaa medbragt Stemplet fra Lincoln eller angiver den engelske By som sit Hjemsted. Blandt ejendommelige Mærker fremhæves et lille Ansigt paa 3 Udmyntninger (Lund og Roskilde T. VII. 13. 20. VIII. 2).

Med Svend Estridsen indtræder der i ydre Henseende en væsentlig Forandring i Myntvæsenet, en Forandring, der sikkert allerede begynder i den Periode, da han kjæm-

[1]) Hildebrand. Anglosachsiska Mynt. Pag. 166.

pede med Magnus om Magten. Mynttypernes tidligere overvejende angelsaxiske Karakter forsvinder nu saa godt som ganske, tidligst i det østlige Danmark, og en stærkt udpræget byzantinsk Paavirkning gjør sig gjældende. Undertiden optages byzantinske Mynttyper næsten uforandrede, med Bibeholdelse af mange Enkeltheder; men som oftest har man benyttet deres Karakter i mere eller mindre selvstændig behandlede Fremstillinger af Frelseren, Kongen, en Helgen m. m. Kun paa enkelte Udmyntninger med Fremstillinger af Brystbilleder og paa nogle Reverstyper ses endnu Minder om den angelsaxiske Indflydelse; den tyske Paavirkning spores fremdeles kun undtagelsesvis. Derimod ere nogle af de ældre Fremstillinger, saaledes Lammet, Ønen, Buekorset, tre Skjolde o. fl., bevarede eller varierede paa forskjellig Maade. Den nye Karakter gjør sig selvfølgelig væsentlig gjældende for Adverstypernes Vedkommende; paa Reverspræegene ere flere af de tidligere Former bevarede, saaledes den sfæriske Firkant og forskjellige Kors (Ankerkors, Køllekors og Buekors). Iøjnefaldende afvigende fra det Sædvanlige ere de, muligvis som Skuemynter udprægede, større Mynttyper fra Lund (T. VIII. 1. 2).

De kjendte 77 Udmyntninger fra Svend Estridsen have følgende Adversfremstillinger:

Brystbilleder af forskjellig Karakter. Enkelte minde om den angelsaxiske Oprindelse (Lund, Roskilde, Odense, Viborg, Hedeby. T. VIII. 2. 3. X. 42. 43. 53. 56. XI. 76). Paa en Variation fra Lund fremstilles Kongen med Krumstav (T. VIII. 3); Forbilledet bertil er enten Knud den Stores engelske Typ H. Var. b eller snarest Mynter fra Bruno III af Frisland (1038—57)[1]. Nogle Brystbilleder ere frit behandlede (T. VIII. 12. X. 57. 58. XI. 65). Ejendommelig er den paa en Mynt fra Slagelse fremstillede Figur med en høj Hovedbedækning, formentlig en Pavehue (T. X. 47); noget Forbillede kjendes ikke. Paa en Udmyntning fra Viborg er Frelserens modvendte Ansigt anbragt foran Kongens Brystbillede (T. X. 56 a). Paa 12 Udmyntninger, fra Lund (3), Roskilde (2), Slagelse, Odense, Viborg (4) og Hedeby.

Frelserens modvendte Brystbillede. Forbilledet synes nærmest at være byzantinske Mynter fra Michael IV (1034—41) eller Konstantin XII (1042—54)[2]. Paa 1 Udmyntning fra Lund (T. IX. 23).

Brystbillede, modvendt, af en Helgen med Krumstav. Sildig Typ. Fremstillingen synes at være hentet fra lothringske eller tyske Mynter, muligvis fra Metz med Sct. Stephans Brystbillede[3], eller fra Mynter[4], prægede af Ærkebiskop Anno af Köln (1056—75) eller af Ærkebiskop Eberhard af Kobleutz (1047—66) eller dennes Efterfølger Udo (1066—77). Paa 1 Udmyntning fra Roskilde (T. X. 44).

---

[1]) Dannenberg. Deutsche Münzen. Nr. 501.
[2]) Sabatier. Monnaies byzantines. Pl. XLIX. 3. 5.
[3]) Dannenberg. Nr. 66.
[4]) Sammest. Nr. 396—399. 455. 456.

To modvendte Brystbilleder, adskilte ved et Scepter. Typen er nærmest hentet fra byzantinske Mynter fra Basilius II og Konstantin XI (976—1025)[1]) og er frit behandlet. Lignende Typ er anvendt som Reversfremstilling under Hardeknud. Paa 1 Udmyntning fra Lund (T. IX. 22).

To modvendte Ansigter, adskilte ved et Kors; foroven en Fugl. Fremstillingen af Simoo og Judas er vistnok laant fra denne Periodes hyppige tyske Mynter af lignende Præg, saaledes fra Köln og Remagen, eller fra Kejser Henrik III's Mynter fra Goslar[2]); en beslægtet Typ er benytttet i Frisland[3]). I Udførelsen ligner Fuglen nøje de to Fugle paa en anden Viborgmynt (T. X. 64). Paa 1 Udmyntning fra Viborg (T. X. 63).

Staaende Konge eller Helgen, med langt Patriarkalkors i den ene Haand og Rigsæble eller kort Patriarkalkors i den anden. Til den, muligvis som Skuemynt prægede Hovedtyp (T. VIII. 1), er benyttet næsten nøjagtig den samme Fremstilling, som findes paa en byzantinsk Mynt, der henføres til Kejser Romanus IV (1068—71)[4]). Forskjellige Variationer af denne Typ forekomme imidlertid i Fund fra en tidligere Tid end denne Kejsers Regjeringsperiode, saaledes at det byzantinske Forbillede derfor maa antages muligvis at tilhøre Romanus III (1028—34). Variationerne, der snart fremstille Kongen, snart en Helgen eller Frelseren med Glorie, vexle endel med Hensyn til Enkelthederne; saaledes have nogle et almindeligt Kors istedetfor Patriarkalkorset, og paa andre er den ene Haand lagt paa Brystet. Stundom er Bogstavet S anbragt ved Figuren (T. VIII. 10). Typen er blandt Svends tidligste og gjentages flere Gange. Paa 7 Udmyntninger, fra Lund (4), Viborg (2) og Ribe (T. VIII. 1. 4. 9. 10. XI. 66. 67. 68).

Staaende Frelser, med foldede Hænder og som oftest med Glorie; med eller uden Højsæde. Den byzantinske Paavirkning er tydelig; men noget bestemt Forbillede kjendes ikke. Enkelte Variationer fremstille Figuren med løftet højre Haand; paa nogle er Bogstavet S anbragt. Paa 1 Udmyntniug fra Lund (T. IX. 25).

Den velsignende Frelser, siddende i Højsædet med Bibelen. Fremstillingen stemmer meget overens med en byzantinsk Mynts, der henføres til Michael VI (1056—57)[5]), men som sikkert maa tilhøre en ældre Tid, da de danske Mynter af denne Typ forekomme i Fund fra Begyndelsen af Svends Regjering. Paa nogle Variationer er ved Siden anbragt Bogstavet S, eller et Patriarkalkors, Labarum, Kors eller Ring; paa andre, yngre, mangler Højsædet, og ved Frelseren findes en Krumstav, Ringstav eller Liljestav, Ring, Ansigt, Kors eller Bue. Fremstillingen, der ogsaa er anvendt ved Reverspræg, er blandt de tidligste

[1]) Sabatier. Monnaies byzantines. Pl. XLVIII. 10—16.
[2]) Dannenberg. Deutsche Münzen. Nr. 375. 431. 667—670.
[3]) Sammest. Nr. 496.
[4]) Sabatier. Pl. L. 14. 15.
[5]) Sammest. Pl. XLIX. 16.

fra Svend og gjentages ofte. Paa 10 Udmyntninger, fra Lund (5), Odense (2), Viborg, Ribe og Hedeby (T. VIII. 6. IX. 26. 27. 28. 29. X. 54. 55. 59. XI. 69 73).

Den velsignende Frelser, siddende, med venstre Haand paa Brystet og uden Bibelen; stundom med et Scepter og ofte omgivet af Rosetter istedetfor Omskrift. Yngre, frit behandlet Efterligning af den foregaaende Fremstilling. Paa 5 Udmyntninger, fra Lund (3), Borgeby og Thumatorp (T. IX. 30—34).

En Engel overrækker en Kvinde en kirkelig Fane (Labarum). Fremstillingen er en Efterligning af en byzantinsk Mynt, der henføres til Michael VI (1056—57)[1]; men den danske Mynts Forekomst i Fund fra en noget ældre Periode viser, at den byzantinske Mynt maa tilhøre Michael IV (1034—41). Figuren tilhøjre har almindelig været opfattet som Kongen. Den fremstiller imidlertid en Kvinde med lang Haarfletning og Brystspænde og betegner formentlig, som tidligere anført, Svends Moder Estrid, Knud den Stores Søster. Paa den byzantinske Mynt ses istedetfor Haarfletningen en fremrakt Haand, lagt paa Kejserens Hoved. Fremstillingen er benyttet paa 3 Udmyntninger fra Lund (T. VIII. 7. 8. 11).

Kongen, støttende sig til Frelseren. Fremstillingen er en fri Behandling efter en byzantinsk Mynt fra Romanus III (1028—34)[2], med Frelseren, som lægger sin Haand paa Kejserens Hoved. Paa 1 Udmyntning fra Lund (T. VIII. 16).

To Engle, stundom adskilte ved et Scepter, Kors, Ringe eller Punkter eller omgivne af Bogstavet Є i større eller mindre Antal. Af byzantinsk Karakter uden bestemt Forbillede. Paa 2 Udmyntninger fra Lund (T. VIII. 13. 15).

Engel, modvendt, af byzantinsk Karakter uden bestemt Forbillede. Paa 1 Udmyntning fra Lund (T. IX. 21).

Jomfru Maria, siddende, med Barnet. Fremstillingen er muligvis paavirket af byzantinske Forbilleder; dog kjendes ingen Mynttyp, der er i Overensstemmelse med den danske. Paa en sildig Mynt fra Romanus IV (1068—71) fremstilles Jomfru Maria, staaende med Barnet[3]. Snarest synes der at være en Paavirkning tilstede fra Mynter med den knælende Sct. Stephanus, prægede af Ærkebiskop Adalbero III af Metz (1047—72)[4]. Paa 1 Udmyntning fra Lund (T. IX. 24).

Bibelen(?), firkantet af Form, med et Kors i Midten; en Ring er anbragt udfor hvert Hjørne og som oftest en Bue udfor hver Side. Fremstillingen tilhører en af Svends tidligste Typer. Paa 2 Udmyntninger fra Lund og Hedeby (T. VIII. 5. XI. 74).

Tverskrift i fire Linier, omgiven af 16 Є'er. Efter byzantinske Mynttyper, nærmest

[1]) Sabatier. Monnaies byzantines. Pl. XLIX. 16.
[2]) Sammest. Pl. XLIX. 2.
[3]) Sammest. Pl. L. 15.
[4]) Dannenberg. Deutsche Münzen. Nr. 35—40.

fra Konstantin XII (1042—54)[1] med en femiiniet Tverskrift og uden 6'er. Paa 1 Udmyntning fra Lund (T. VIII. 14).

Guds Lam, bærende et Kors eller et tillukket Alter(?), hvorfra et sexgrenet Træ skyder op, eller som stundom bærer et menneskeligt Hoved. Fremstillingen af Lammet er ogsaa benyttet paa de foregaaende danske Kongers Udmyntninger. Paa enkelte af de forskjellige Variationer er undertiden Bogstavet S anbragt. Paa 3 Udmyntninger, fra Lund og Viborg (2) (T. VIII. 17. X. 60. 61).

Modvendt Due. En lignende Fremstilling har været anvendt paa de foregaaende Kongers Mynter. Paa en Variation findes foroven et lille Ansigt. Paa 1 Udmyntning fra Lund (T. VIII. 18).

To Fugle, adskiite ved to Kors. Noget Forbillede kjendes ikke. I Udførelsen ligne Fuglene meget Fuglen over to modvendte Ansigter paa Mynten Nr. 63 fra Viborg. Paa 1 Udmyntning fra Viborg (T. X. 64).

Dobbelt Bue-Portal paa tre Søjler. Noget Forbillede kjendes ikke. Paa 1 Udmyntning fra Lund (T. IX. 20).

Haand med to Nøgler. Fremstillingen er laant fra tyske Mynter, prægede af Triers Ærkebiskop Poppo (1016—47) eller Eberhard (1047—66)[2]. Paa 1 Udmyntning fra Slagelse (T. X. 49).

Bepansret Haand; ved Siderne PAX eller et Kors, en Ring og et Punkt. Beslægtede Fremstillinger have tidligere været anvendte under Knud og Hardeknud; noget Forbillede til Varieteten med PAX kjendes ikke. Paa 2 Udmyntninger fra Roskilde (T. IX. 40—41).

Væbnet Rytter. Noget Forbillede kjendes ikke. Typen kan muligvis være paavirket af en tysk, ubestemt Mynt fra denne Periode[3]. Paa 1 Udmyntning fra Lund (T. IX. 19).

Tre Skjolde. Typen slutter sig til de tidligere danske fra Knud, Hardeknud og Magnus. Paa 2 Udmyntninger fra Roskilde og Hedeby (T. IX. 38. XI. 72).

Otte Buer, krandsstillede om et Ansigt. Noget Forbillede kjendes ikke. Paa 1 Udmyntning fra Roskilde (T. IX. 35).

Ring med et Tverbælte. Lignende Fremstilling som under Hardeknud og Magnus. Ved Tverbæltet findes et Kors og en Ring eller to Kors. Paa 2 Udmyntninger fra Hedeby (T. XI. 75. 77).

Dobbelt Ring. Noget Forbillede kjendes ikke. Paa 1 Udmyntning fra Viborg (T. X. 62).

---

[1] Sabatier. Monnaies byzantines. Pl. XLIX. 12.
[2] Dannenberg. Deutsche Münzen. Nr. 471—476.
[3] Sammest. Nr. 1233.

Sfærisk Firkant. Fremstillingen er anvendt under Magnus. Paa 1 Udmyntning fra Hedeby (T. XI. 70)

Buekors, omsluttende et Midtkors. Noget Forbillede kjendes ikke. Paa 4 Udmyntninger, fra Roskilde (3) og Slagelse (T. IX. 36. 37. 39. X. 46).

Kors, dannet af Ringe og smaa Kors eller af Ringe alene. Noget Forbillede kjendes ikke. Paa 5 Udmyntninger fra Slagelse (T. X. 45. 48. 50. 51. 52).

Midtkors. Anvendt paa tidligere danske Mynter (T. V. 39). Paa 1 Udmyntning fra Hedeby (T. XI. 71).

Svend Estridsens Udmyntninger have følgende Reversfremstillinger:

Staaende Konge eller Helgen, tildels svarende til Adversfremstillingen; uden Glorie. Paa 3 Udmyntninger fra Lund (T. VIII. 1. 2. 4).

Den velsignende Frelser, i Højsædet og med Bibelen; svarende til Adversfremstillingen. Paa 1 Udmyntning fra Lund (T. VIII. 7).

Modvendt Due; svarende tildels til Adversfremstillingen. Paa 1 Udmyntning fra Lund (T. VIII. 17).

Kors paa Fod. Formen ligner Korsets mellem to Brystbilleder paa Hardeknuds Mynt fra Lund, hvis Reversfremstilling er laant fra Mynter fra Basilius II og Konstantin XI (976—1025)[1]. Paa 1 Udmyntning fra Lund (T. IX. 21).

Tverskrift i tre Linier i en firesidet Ramme. Noget Forbillede kjendes ikke. Paa 1 Udmyntning fra Lund (T. IX. 22).

To Nøgler. Noget Forbillede kjendes ikke. Paa 1 Udmyntning fra Slagelse (T. X. 51).

Bibelen; svarende tildels til Adversfremstillingen. Paa 1 Udmyntning fra Hedeby (T. XI. 75).

Sfærisk Firkant. Som Magnus den Godes Typ 9 fra Lund. Paa 1 Udmyntning fra Viborg (T. X. 61).

Sfærisk Firkant, i Ring. Paa 4 Udmyntninger fra Hedeby (T. XI. 72. 73. 74. 77).

Sfærisk Firkant, lagt over Midten af et Kors. Paa 3 Udmyntninger, fra Lund, Slagelse og Hedeby (T. IX. 29. X. 50. XI. 76).

Tverskrift eller Streger i to Rækker, adskilte ved et smalt Bælte med en Ring i Midten; foroven og forneden er anbragt Bner, Ringe, Kors og stundom Bogstavet S. Noget Forbillede kjendes ikke. Paa 3 Udmyntninger fra Roskilde (T. IX. 35. 36. 39).

Tre Rækker I'er, lagte i Korsform over tre andre Rækker, med en Ring i hver Vinkel. Paa 1 Udmyntning fra Roskilde (T. IX. 37).

[1] Sabatier. Monnaies byzantines. Pl. XLVIII. 15. 16.

Trekant med buede Sider. Noget Forbillede kjendes ikke. Paa 2 Udmyntninger fra Ribe (T. XI. 68. 69).

Bnekors, i Midten et Kors, et Køllekors eller en Kugle (Viborg). Paa 4 Udmyntninger, fra Roskilde (3) og Viborg (T. IX. 38. 40. 41. X. 58).

Sirligt Kors, dannet af fire Vinkelspidser omkring et Kors; i Vinklerne er undertiden anbragt Bogstavet S, Punkt, Ring eller Bue; en Gruppe har Buer i to, stundom i fire Vinkler. Paa 4 Udmyntninger fra Lund (T. IX. 26. 28. 30. 31).

Ankerkors. Paa 4 Udmyntninger, fra Slagelse (2) og Odense (2) (T. X. 48. 49. 53. 54).

Køllekors. Oprindelig engelsk Typ; ogsaa anvendt tidligere paa danske Mynter. Paa 1 Udmyntning fra Roskilde (T. X. 42).

Stort Kors, lagt over et Køllekors, i Ring. Paa 1 Udmyntning fra Roskilde (T. X. 43).

Stort Kors, lagt over en Firkant. Oprindelig engelsk Typ; ogsaa tidligere anvendt paa danske Mynter. Stundom er Bogstavet S, en Ring eller et Kors anbragt udfor Firkantens Vinkelspidser. Flere Variationer have et lille Ansigt for Enden af hver Korsarm. Paa 5 Udmyntninger fra Viborg (T. X. 56. 59. 60. 63. XI. 65).

Stort Kors, ofte med S, lille Ansigt, Bue, Kors, Ring eller Punkter i en eller flere Vinkler. Paa 17 Udmyntninger, fra Lund (12), Borgeby, Thumatorp, Odense og Viborg (2) (T. VIII. 5. 6. 8. 9. 15. 16. 18. IX. 19. 20. 23. 25. 32. 33. 34. X. 55. 57. XI. 66).

Stort Kors med to Rækker ϴ'er, i Antal 8—16, tversover Mynten. Undertiden er en Bue eller Ring anbragt i Vinklerne. Paa 4 Udmyntninger fra Lund (T. VIII, 11. 12. 13. 14).

Kors, i Ring; med CRVX (som Hardeknud Nr. 7), O ✢ E, O ✢ L, O L eller ofte med et Mærke, Kors, Ring, Bue, Fugl, Kølle eller Punkter i en eller flere Vinkler. Paa 10, stundom meget varierede Udmyntninger, fra Lund (4), Slagelse (4) og Viborg (2) (T. VIII. 3. 10. IX. 24. 27. X. 45. 46. 47. 52. 64. XI. 67).

Midtkors. Paa 4 Udmyntninger, fra Roskilde, Viborg og Hedeby (2) (T. X. 44. 62. XI. 70. 71).

Svend Estridsens Udmyntninger adskille sig væsentlig fra de tidligere, navnlig fra Magnus den Godes, ved deres Fattigdom paa læselige Omskrifter. Af hans kjendte 77 Udmyntninger have kun 13 læselige Omskrifter paa begge Sider; 7 have læselig Advers- og forvirret Reversomskrift, 8 forvirret Advers- og læselig Reversomskrift; 6 ere uden Adversomskrift (deraf 4 med læselig og 2 med forvirret Omskrift paa Reversen); 1 er uden Omskrift paa Reversen og med forvirret Adversomskrift, og endelig have 42 forvirrede Omskrifter paa begge Sider.

Kongens Navn skrives paa Mynterne Sevine, Sveine, Svein, Swen (med det angelsachsiske P), dels alene, dels med tilføjet Titel: Swen rex, Svein i D, Svein rex eller r, Svein rex S. «S» betegner muligvis «Scaniæ», da Svend under Striden med Magnus antog

Titlen »Skaanes Konge«, og Betegnelsen just forekommer paa en af hans tidligste Typer. Paa Runemynterne, som formentlig ere udgaaede fra Roskilde[1]), kaldes han Sven rex Tanorum eller Tanoima, Tanoim, Tanoiti, Tano, Tani, Tan, Tal, Ta eller T. Det er ovenfor omtalt, at Svend i en Periode benyttede sit Tillægsnavn »Magnus« paa Mynterne, hvilket har medført, at de paagjældende Mynter ere blevne henførte til Magnus den Gode. Paa Svends ældre Myntklasse med »Magnus« skrives Navnet ofte med ᗰ istedetfor M og med h istedetfor G; senere bliver der paa Runetypen Nr. 30 altid brugt M og G. Blandt Mærkerne paa de forskjellige Typer findes, som ovenfor nævnt, ofte Bogstaverne S og ϵ.

Blandt Ejendommeligheder ved Udmyntningerne under Svend kan fremhæves, at paa 1 Variation fra Lund af byzantinsk Karakter og paa 2 fra Roskilde (en Afdeling af Runemynterne), fremdeles paa 1 fra Slagelse og 1 fra Viborg (med Stednavnet paa Reversen) findes Myntprægerens Navn anbragt paa Adversen (T. VIII. 16. IX. 36. 39. X. 45 a. XI. 65). Paa enkelte Mynter (Lund og flere Runemynter fra Roskilde) findes to Myntprægernavne og paa en Mynt fra Hedeby endog tre, ligesom under Magnus (T. VIII. 16. IX. 39. Var. XI. 73). Paa enkelte af Roskildes Runemynter er, som ovenfor anført, efter Myntprægerens Navn føjet »a mi«, betegnende »ejer mig«, saaledes »Thorth a mi« (T. IX. 39. Var.), svarende til Harald Haarderaades Mynter med »Gunnar a moth thissa«, »G. ejer dette Stempel«.

Blandt Vinkelmærkerne fremhæves Treenighedsbetegnelsen ved Bogstaverne O ✚ L (T. X. 45) og det tidligere under Knud anvendte »crux« (T. VIII. 3). Et lille Ansigt anbringes paa flere Typer fra Lund, Roskilde og Viborg, snart i Korsvinklen, snart paa andre Steder af Mynten (T. VIII. 18. IX. 28. 35. X. 56. a).

Engelske Myntsteders Navne findes nu ikke mere paa de danske Mynter. Kun en enkelt Variation fra Lund har »Leofvine on Doe« (T. VIII. 9. Var.), hvilket muligvis skal være »Dof« og betegne Dover, hvor der under Knud og Hardeknud fandtes en Myntpræger af dette Navn; men noget sikkert kan ikke siges herom. Under Svend Estridsen forsvinder den sidste, virkelige Rest af angelsaxisk Paavirkning paa de danske Mynttyper samtidig med, at Runeskriften optages i Omskrifterne. Endnu paa den første Udmyntning med Navnet »Magnus«, altsaa sent i Svends Regjering, findes næsten altid »on« anvendt i Reversomskrifterne; men ved den paafølgende Udmyntning med Runer af samme Typ og ligeledes med »Magnus« benyttes jevnlig »i«. Ved de senere, lignende Typer med forvirret Adversomskrift og med Rosetter, saavel med latinske Bogstaver som med Runer i Reversomskrifterne, findes næsten altid »i«, kun rent undtagelsesvis træffes et enkelt »on«. Det angel-

[1]) Se Side 53 og 71. Kr. Erslev antager, at Mynterne af denne Typ, hvis Stedangivelser kunne synes at indeholde Navnene paa forskjellige Myntsteder, maa være skaanske. Jvf. Aarb. f. n. O. og H. 1875. Pag. 182—184 (Roskildes ældste Mønter).

saxiske P istedetfor W findes endnu anvendt paa Svends sildigste Udmyntninger, men synes derpaa at forsvinde. Bogstavformen Ð benyttes endnu i nogen Tid.

Den byzantinske Indflydelse paa de danske Mynttyper taber sig hurtig efter Svend Estridsens Død. Under Harald Hein beholdes vel endnu ved de skaanske Myntsteder og i Viborg en Typ, der kan minde om de tidligere, med en Helgenfigur og med det ved saamange af de danske Udmyntninger benyttede, oprindelig engelske, Køllekors paa Reversen. Paa de sjællandske Udmyntninger med Fremstilling af den kronede Konge ses derimod en Indflydelse fra tyske Mynter, som senere naar ud til de andre Myntsteder; Mynternes hele Karakter og flere Enkeltheder vise denne Paavirkning.

Til Harald Heins 6 Mynttyper ere følgende Adversfremstillinger benyttede:

Staaende Helgen, venstre Side, med Krumstav. Udførelsen har nogen Lighed med de sidste Mynter af samme Typ under Svend. Paa 3 Udmyntninger, fra Lund, Thumatorp og Viborg (T. XI. 1. 3. 6).

Staaende Helgen, højre Side, med Korsstav. Typen slutter sig i Udførelse nær til den foregaaende. Paa 1 Udmyntning fra Lund (T. XI. 2).

Kronet Brystbillede, med Sværd. Typen viser Paavirkning fra Kejser Henrik IX's Mynter (1056—1105)[1] og Slægtskab med engelske Mynter fra Vilhelm Erohreren[2]. Paa 2 Udmyntninger, fra Roskilde og Slagelse (T. XI. 4. 5).

Reversfremstillingerne ere følgende:

Køllekors. Samme Typ som paa tidligere danske Mynter. Paa en Variation (Viborg) er en Ring anbragt i den ene Vinkel. Paa 4 Udmyntninger, fra Lund (2), Thumatorp og Viborg (T. XI. 1. 2. 3. 6).

Midtkors. Paa 2 Udmyntninger fra Roskilde og Slagelse (T. XI. 4. 5).

I Modsætning til Svends Udmyntninger have alle Harald Heins læselige Omskrifter; kun enkelte Variationer træffes med forvirrede Omskrifter og af skjødesløst Arbejde. Der indtræder i det Hele mere ordnede Forhold paa Myntvæsenets Omraade end tidligere, hvilket ses af Typernes Antal, der kun er ringe, navnlig i Sammenligning med de mange, der kjendes fra Hardeknuds og Magnus den Godes kortvarige Regjeringer.

Kongens Navn skrives paa Mynterne Harald, Harld, Haild, Haro, ofte med Tilføjelse af rex, re, ri, r; nogen Angivelse af Riget findes derimod ikke. Paa en enkelt Udmyntning (Viborg) er Myntprægerens Navn anbragt paa Adversen. Det engelske »on« i Reversomskriften bruges aldrig, derimod næsten altid »i«, undtagelsesvis »de« eller »in« (Viborg). De tidligere saa hyppige, forskjellige Mærker ved Fremstillingerne anvendes ikke mere; kun paa en enkelt Typ findes en Ring i Korsvinklen (Viborg). Af Enkelthederne i Fremstil-

[1]) Dannenberg. Deutsche Münzen. Nr. 327.
[2]) Hawkins. Silver Coins of England. Pl. XIX. 244 245.

lingen ere Kronen og Sværdet af særlig Interesse. Det sidste har stedse en bestemt, romansk Form, med bred Klinge og krummet Parerstang (T. XI. 4. 5). Kronen fremstilles dels afrundet foroven eller paa nogle Variationer flad, af lignende Former som paa Mynter, prægede i Duisburg og Mainz under Kejser Henrik IV (1056—1105)[1], dels synes den at have havt en firesidet, ydre Form (T. XI. 4), svarende til Fremstillingen paa Mynter fra Dortmund, tilhørende samme Kejser[2].

Med Knud den Helliges tidligste Udmyntning fra Lund (T. XI. 1), hvorpaa fremstilles en Helgenfigur, forsvinder det sidste Spor af den byzantinske Paavirkning. De skaanske Typer vise en større Forskjellighed end under Harald Hein. De have i det ene Præg med Kongens Brystbillede en Fremstilling, der viser den tyske Indflydelse; de jydske Mynttyper ere ligeledes utvivlsomt paavirkede sydfra. Paa flere Udmyntninger ere Harald Heins Typer med Kongens Brystbillede bevarede. Reversfremstillingerne frembyde ingen nye Typer.

De kjendte 13 Udmyntninger have følgende Adversfremstillinger:

Staaende Helgen, højre Side, med Krumstav. Typen slutter sig til Haralds yngste Typ fra Lund, hvis Korsstav dog nu er afløst af Krumstaven. Paa 1 Udmyntning fra Lund (T. XI. 1).

Kronet modvendt Brystbillede. Typen synes nærmest at slutte sig til Mynter fra Duisburg og Dortmund, prægede under Kejser Henrik IV[3]. Paa 1 Udmyntning fra Lund (T. XI. 4).

Kronet Brystbillede, højre Side, med Sværd. Typen er nær beslægtet med de sjællandske fra Harald Hein; men Figuren er nu delvis omgivet af en Ring. Paa 5 Udmyntninger, fra Lund, Roskilde, Ringsted, Slagelse og Odense (T. XI. 2. 7. XII. 8. 9. 10).

Kongen siddende, med Sværd og Skjold. Noget bestemt Forbillede kjendes ikke; en noget lignende Fremstilling findes paa en af Kejser Henrik III (1039—56) i Celles præget Mynt og paa en fra Achen, formentlig fra samme Periode, samt paa en under Henrik IV i Duisburg slagen Mynt[4]. En beslægtet Fremstilling anvendes i England af Edvard Confessor[5]. Paa 2 Udmyntninger fra Viborg og Aalborg (T. XII. 12. 13).

Sfærisk Firkant, omsluttende et Kors. Paa de tidligere, lignende Typer findes Korset ikke. Paa 1 Udmyntning fra Odense (T. XII. 11).

Midtkors, omgivet af fire Ringe. Paa 3 Udmyntninger, fra Lund, Thumatorp og Borgeby (T. XI. 3. 5. 6).

[1]) Dannenberg. Deutsche Münzen. Nr. 321. 325. 796.
[2]) Sammest. Nr. 760.
[3]) Sammest. Nr. 323. 762.
[4]) Sammest. Nr. 186. 300. 325.
[5]) Hildebrand. Anglosachsiska Mynt. Typ. H.

Følgende Reversfremstillinger ere anvendte:

Køllekors. Som tidligere. Paa 1 Udmyntning fra Lund (T. XI. 1).

Kors, i Ring. Paa 1 Udmyntning fra Lund (T. IX. 4).

Kors, med S i den ene Vinkel. Paa 2 Udmyntninger fra Viborg og Aalborg (T. XII. 12. 13).

Midtkors. Paa 9 Udmyntninger, fra Lund (2), Thumatorp, Borgeby, Roskilde, Ringsted, Slagelse og Odense (2) (T. XI. 2. 3. 5. 6. 7. XII. 8. 9. 10. 11).

Knud den Helliges Udmyntninger have alle læselige Omskrifter; kun paa faa Variationer ere de forvirrede. De af Harald Hein indførte, ordnede Myntforbold vise sig at være, ialfald for en Tid, fortsatte under Knnd.

Kongens Navn skrives Cnnt (hyppigst med ꞓ) og altid med tilføjet »rex« eller »re«, ofte med yderligere Tilføjelse af danor, dano, dani, da, di, d, i dn eller i d. Ligesom paa Haralds Mynter findes stedse »i« (ikke on) i Reversomskriften. Det eneste Mærke, der findes anbragt, er Bogstavet S i den ene Korsvinkel paa Mynterne fra Viborg og Aalborg.

Kronens Form er som oftest den samme som paa Harald Heins Mynter, afrundet eller lige foroven, ligesom Kronen paa den ene Mynt fra Lund synes at være fremstillet som udvendig firesidig (T. XI. 4). Paa de jydske Mynter har den stærkt fremspringende Hængeprydelser. Sværdets Form er den samme som under Harald.

Oluf Hungers Udmyntninger danne i Hovedsagen en Fortsættelse af Knuds. Af Adversfremstillingerne ere kun to nye, begge med stærk tysk Paavirkning. Den til den ene hørende Reversfremstilling er ligeledes laant fra tyske Mynter, medens to, nær beslægtede synes at være uden Forbillede. Resten er forben benyttede Typer, deriblandt en tidligere, som længe har været brugt i Viborg.

Olufs 8 Udmyntninger have følgende Adversfremstillinger:

Modvendt, kronet Brystbillede, tildels lignende Knud den Helliges Typ 4. Paa 1 Udmyntning fra Lund (T. XII. 1).

Kronet Brystbillede, højre Side; med Sværd eller Korsscepter (Lund). Fremstillingen med Sværd er den samme som paa Haralds og Knuds Mynter. Paa 5 Udmyntninger, fra Lund (2), Roskilde, Ringsted og Slagelse (T. XII. 2. 3. 5. 6. 7).

Kronet, modvendt Brystbillede, med spids Krone. Forbilledet synes nærmest at have været Mynter fra Mainz, prægede af Ærkebiskop Siegfried (1060—84) med Kejserens Brystbillede[1]. Paa 1 Udmyntning fra Lund (T. XII. 4).

Kronet, modvendt Brystbillede, med flad Krone med to Bøjler foroven. En kjendelig Lighed er tilstede med en af Hertug Magnus af Saxen (1073—1106) præget Mynt[2]. Paa 1 Udmyntning fra Viborg (T. XII. 8).

[1] Dannenberg. Deutsche Münzen. Nr. 809. 810.

[2] Sammest. Nr. 598.

Reversfremstillingerne ere følgende:

To modvendte, kronede Brystbilleder. Typen er utvivlsomt paavirket af de hyppige tyske Fremstillinger paa Mynter fra denne Periode med Simon og Judas. Her er imidlertid den Forskjel tilstede, at medens der paa de tyske Mynter som oftest fremstilles Helgener med Glorie, have de danske Mynter kronede Brystbilleder. Paa en Mynt fra Speier, præget af Biskop Henrik I (1067—73), ses to kronede Figurer[1]). At Fremstillingen paa den danske Mynt skulde være en Forherligelse af Kongens to myrdede Brødre, Knud den Hellige og Benedikt, har, som ovenfor fremhævet, neppe nogen Sandsynlighed. Paa 1 Udmyntning fra Lund (T. XII. 4).

Sfærisk Firkant, lagt over Midten af et Kors. Svarer til tidligere Typer. Paa 1 Udmyntning fra Lund (T. XII. 1).

Bladkors, med et Kors i Midten. Noget Forbillede kjendes ikke. Paa 1 Udmyntning fra Lund (T. XII. 2).

Midtkors, omgivet af fire Kløverblade. Noget Forbillede kjendes ikke. Paa 1 Udmyntning fra Lund (T. XII. 3).

Midtkors. Paa 3 Udmyntninger, fra Roskiide, Ringsted og Slagelse (T. XII. 5. 6. 7.).

Stort Kors, med en Bue i de to Vinkler og med tre Kugler i de to andre. Ældre, gjenoptaget Typ. Paa 1 Udmyntning fra Viborg (T. XII. 8).

Samtlige Udmyntninger have læselige Omskrifter. Kongens Navn skrives Olaf, Olafs, med Tilføjelse af rex, re, rx dani, rex da, rex di, rex d eller rex oa. Undertiden udelades Myntstedet (Ringsted), og stundom er det erstattet med Tilføjelser efter Myntprægerens Navn som «pax i»[2]) eller «i ave pax» (Lund. T. XII. 1. Var. 3). Denne sidste kunde læses som «i ale pax» og forstaas som «i Ale(burg) pax» (i Aalborg); men da Myntprægerens Navn, Aster, senere forekommer paa en Mynt fra Lund (Erik Ejegod), er det sandsynligt, at Udmyntningen tilhører denne By. Det er foran omtalt, at Typen med de to Brystbilleder i Reversfremstillingen tidligere henførtes til Harald Kesias Søn Oluf.

Kronens Form er noget forskjellig fra den paa Haralds og Knuds Mynter; som oftest er den flad og forsynet med en Opstander for og bag, tidt med et Kors i Midten; undertiden er den prydet med to Bøjler foroven (Viborg). Paa en Udmyntning fra Lund har den en helt ny, opadtil spids Form (T. XII. 4). Sværdformen er den samme som tidligere; dog stundom med lige Parerstang. Bogstavformen Ð forekommer endnu i enkelte Myntprægeres Navne.

Under Erik Ejegod viser den tyske Paavirkning sig vedvarende. Nogle af Oluf Hungers Mynttyper benyttes fremdeles, saaledes Reversfremstillingen med de to kronede

[1]) Dannenberg. Deutsche Münzen Nr. 841.

[2]) T. XII. 1. Var. ✠SVAVA PAX I. Omskriften er urigtig læst som SALVA PAX. Stiernstedt Om Myntorter, Myntmästare o. s. v. I. Pag. 8.

Brystbilleder, der varieres paa flere Udmyntninger, tildels sluttende sig til frisiske Mynttyper; andre Typer ere nye, saaledes den ene Typ fra Lund (T. XII. 3), de sjællandske og den jydske. Enkelte af Udmyntningernes skjødesløse Udførelse (Lund og Roskilde) vidner iøvrigt om en begyndende Tilbagegang i Arbejdet.

Erik Ejegods 7 kjendte Udmyntninger have følgende Adversfremstillinger:

Kronet modvendt Brystbillede, i Ring, stundom med Scepter. Typen synes at være fjernt beslægtet med en Række Udmyntninger fra Grev Egbert II af Frisland (1068—90)[1]. Paa 1 Udmyntning fra Lund (T. XII. 2).

Kronet, modvendt Brystbillede, med Kors og Sværd. Noget bestemt Forbillede kjendes ikke; men Paavirkningen synes muligvis at have været fra Mynter, prægede i Goslar af Herman af Luxemburg (1081—1088)[2]. Paa 1 Udmyntning fra Lund (T. XII. 3).

Kronet, modvendt Brystbillede, med Sværd. Noget Forbillede kjendes ikke. Paa 1 Udmyntning fra Roskilde (T. XII. 5).

Modvendt Brystbillede af en Helgen med Korsstav og løftet højre Haand. Paavirkningen er tysk, nærmest fra Goslars Mynter[3]; men noget bestemt Forbillede kjendes ikke. Paa 1 Udmyntning fra Randers (T. XII. 7).

Kronet Brystbillede, højre Side, med Korsscepter. Typen er tildels som Oluf Hungers Nr. 3. Paa 1 Udmyntning fra Lund (T. XII. 1).

Brystbillede, venstre Side, med Straalehjelm. Paavirkning fra tidligere danske Mynter af angelsaxisk Præg. Paa 2 Udmyntninger fra Roskilde og Ringsted (T. XII. 4. 6).

Udmyntningernes Reversfremstillinger ere følgende:

To kronede, modvendte Brystbilleder, i Ring. Tildels lignende Oluf Hungers Typ Nr. 4. Paa 2 Udmyntninger fra Lund (T. XII. 1. 2).

Guds Lam, med Kors og Bibel, hvorpaa stundom læses PAX. Lignende Fremstilling findes paa tidligere Mynter. Paa 1 Udmyntning fra Lund (T. XII. 3).

Fugl, med løftede Vinger; paa to Variationer findes foroven to Stjerner. Noget Forbillede kjendes ikke. Paa 1 Udmyntning fra Randers (T. XII. 7).

Ring, omgiven af fire Kuglekors. Paa 2 Udmyntninger fra Roskilde og Ringsted (T. XII. 4. 6).

Alle Erik Ejegods Udmyntninger indeholde læselige Mynter; paa flere Variationer af de to skjødesløst foretagne Udmyntninger fra Lund og Roskilde (T. XII. 3. 5) er Omskriften forvirret.

Kongens Navn skrives Eric (med C eller E), Eiric og Erid. Undtagelsesvis staar

[1] Dannenberg. Deutsche Münzen. Nr. 526 o. F.

[2] Sammest. Nr. 675. 676.

[3] Sammest. Nr. 688—690.

det alene (Lund), ellers med Rex, Rix eller yderligere tilføjet Danm, Dan, Dai (Lund). Af særlig Interesse er Omskriften »Eric danum pax« (Lund).

Kronen fremstilles meget forskjellig. Paa to Udmyntninger har den en formentlig firesidet Form med to Bøjler foroven (T. XII. 2. 3); paa en tredie er den derimod vistnok rund og fremstilles med lige Rand og de to Bøjler (T. XII. 1). Endelig er Kronen stundom høj, lignende en Hat, og med vidt udstaaende Hængeprydelser (Roskilde T. XII. 5). Sværdets Form har nu, efter de faa kjendte Fremstillinger at dømme, undergaaet den Forandring, at Parerstangen er lige.

Typen med Lammet er hidtil stedse henført til Erik Lam, formentlig paa Grund af Reversfremstillingen, og Roskildemynten med Brystbilledet med den høje Krone til Erik Emun. Enkeltheder i Fremstillingerne saavelsom Fundene vise dog disse Henførelsers Uholdbarhed.

Medens enkelte af Udmyntningerne under Niels i deres Karakter slutte sig til Erik Ejegods, anvendes der ogsaa andre Typer, der dels ere paavirkede af tyske Mynter, dels have Adversfremstillinger, hvortil der ikke kjendes Forbilleder, men hvor den tyske Karakter kan spores. Der viser sig tillige en ny Indflydelse paa Myntvæsenets Omraade, idet der optages nye, fyldige Reversfremstillinger, der ere hentede fra engelske Mynter. Myntprægenes i det Hele smukke og fine Tegning ødelægges imidlertid ved en stærk Tilbagegang for Udprægningens Vedkommende. De tynde, skjødesløst tildannede Blanketter, ofte med en uregelmæssig og hakket Rand, ere for flere Udmyntningers Vedkommende kun tildels udprægede, og navnlig ere Omskrifterne i høj Grad mangelfulde. En lignende Tilbagegang spores iøvrigt ogsaa paa engelske og tyske Mynter fra denne Periode. Den engelske Paavirkning paa det danske Myntvæsen staar muligvis i Forbindelse med Indkaldelsen af den engelske Guldsmed Anketil. Et Revers- og et Adverspræg fra Mynttyperne under Niels (T. XIII. 2. 9) overføres senere til England og benyttes paa Kong Stephans Tid, 1135—1154[1]). Ved Siden af den Udvikling, der saaledes finder Sted, bevare Udmyntningerne fra Viborg deres tidligere Reversfremstillinger; paa den ene af disse anvendes en gammel Typ (T. XIII. 11) fra Ethelreds Udmyntninger, der findes benyttet i Danmark lige fra Knud den Stores Tid.

Paa de kjendte 14 Udmyntninger fra Niels ere følgende Adversfremstillinger anvendte:

Kongen i halv Figur, med Sværd i højre Haand og holdende en Fugl i den venstre. Typen er muligvis paavirket af en Mynt, præget af Hertug Gotfred V af Nedre-Lothringen (1106—1140)[2]). Paa 1 Udmyntning fra Lund (T. XIII. 1).

[1]) Hawkins. Silver Coins of England. Pl. XXI. 281. 271

[2]) Dannenberg. Deutsche Münzen. Nr. 135.

Kronet, modvendt Brystbillede, med Sværd og Liliescepter. Fremstillingen har nogen Lighed med Erik Ejegods Typ Nr. 5, hvor dog Sceptret mangler. Paa 1 Udmyntning fra Lund (T. XIII. 2).

Kronet, modvendt Brystbillede, i Ring. Noget bestemt Forbillede kjendes ikke. Enkeltheder i Fremstillingen, saaledes Kronens høje Form, ere som paa Mynter fra Erik Ejegod. Paa 1 Udmyntning fra Roskilde (T. XIII. 3).

Kronet, modvendt Brystbillede. Noget Forbillede kjendes ikke. Paa 1 Udmyntning fra Roskilde (T. XIII. 4).

Kronet, modvendt Brystbillede, med Sværd og Kors eller Liliescepter; i Ring. Noget Forbillede kjendes ikke; men Fremstillingen ligner i sin Karakter Erik Ejegods Typer Nr. 2 og 3. Paa 2 Udmyntninger fra Roskilde (T. XIII. 5. 6).

Kronet Brystbillede med Korsscepter, højre Side; i Ring. Noget Forbillede kjendes ikke. Paa 1 Udmyntning fra Roskilde (T. XIII. 7).

Kronet Brystbillede med Korsscepter, venstre Side; i Ring; tilvenstre en Stjerne. Noget Forbillede kjendes ikke. Paa 1 Udmyntning fra Roskilde (T. XIII. 8).

Kronet Brystbillede med Fane, højre Side; i Ring. Fremstillingen synes at være paavirket af en Mynt fra Magdeburg[1]). Paa 1 Udmyntning fra Roskilde (T. XIII. 9).

Kronet Brystbillede med Scepter. Tre Typer, der vise de sidste Spor af den angelsaxiske Paavirkning. Det ene Brystbillede med den tynde Hals minder om enkelte af Svend Estridsens Typer. Paa 3 slet udførte Udmyntninger, fra Viborg (2) og Ribe (T. XIII. 10. 11. 12).

Kronet, modvendt Brystbillede, med Kuglescepter. Typen er af selvstændig Karakter. Paa 1 Udmyntning fra Ribe (T. XIII. 13).

Modvendt Brystbillede af en Helgen med Tonsur, Krumstav og Korsstav. Fremstillingen har Lighedspunkter med Svend Estridsens yngste Typ fra Roskilde. Paa 1 Udmyntning fra Ribe (T. XIII. 14).

Følgende Reversfremstillinger ere benyttede:

Bygning med Formur, Port og højt Taarn mellem to mindre. Paavirkningen hidrører sikkert fra nederlandske og tyske Mynter fra denne Periode med Fremstillinger af lignende Motiv, saaledes fra Lüttich, Köln, Quedlinburg, Magdeburg, Goslar og Mainz[2]). Paa 1 Udmyntning fra Lund (T. XIII. 1).

Bygning, omgiven af Ringmur med Port og forsynet med spidsgavlet Overbygning. Paa Bygningens brede Mellemparti er Myntprægerens Navn anbragt. Fremstillingen synes at være paavirket af tyske Mynter; dog kjendes ikke noget bestemt Forbillede. Paa 1 Udmyntning fra Roskilde (T. XIII. 9).

[1]) Dannenberg. Deutsche Münzen. Nr. 646.

[2]) Sammest. Nr. 216. 416—19. 621. 648. 650. 652. 688—89. 819.

Liliekors, med en Ringstav i hver Vinkel. Noget Forbillede kjendes ikke. Lignende Typ anvendes senere i England under Kong Stephan[1]). Paa 1 Udmyntning fra Lund (T. XIII. 2).

Ankerkors, lagt over et Kors. Noget Forbillede kjendes ikke. Paa 1 Udmyntning fra Roskilde (T. XIII. 3).

Kors, lagt over en sfærisk Firkant med et Kløverblad udfor hver Vinkelspids. Fremstillingen er paavirket af en engelsk Mynttyp fra William I—II (1066—1100)[2]). Paa 1 Udmyntning fra Roskilde (T. XIII. 5).

Kors, omgivet af otte Buer og med et Kløverblad i hver Vinkel, samt næsten altid med et lille Kors over Midten. Fremstillingen er laant fra engelske Mynter fra Henrik I (1100—1135)[3]). Paa 3 Udmyntninger fra Roskilde (T. XIII. 6. 7. 8).

Kors, med en ægformet Figur i hver Vinkel. Paa 1 Udmyntning fra Roskilde (T. XIII. 4).

Stort Kors, med fire Kugler i hver Vinkel; paavirket af en ældre, tidligere ofte benyttet Fremstilling. Paa 1 Udmyntning fra Viborg (T. XIII. 11).

Midtkors. Paa 1 Udmyntning fra Viborg (T. XIII. 10).

Dobbeltliniet Buekors, med eller uden Kors i Midten. Paavirkning fra Ribemynter under Hardeknud eller fra Roskildemynter under Magnus den Gode og Svend Estridsen. Paa 3 Udmyntninger fra Ribe (T. XIII. 12. 13. 14).

Af samtlige kjendte Udmyntninger, med Undtagelse af Ribes og Hedebys, findes Mynter med læselige Omskrifter. Kongens Navn skrives Nicolaus, Nicolas, Nicalas, Niclas og Nicol. Navnet staar dels alene, dels er »Rex« tilføjet, undtagelsesvis »Rex Dani« (T. XIII. 5). En Typ fra Lund har »Rex« paa Adversen og paa Reversen Kongens og Dronningens Navne (T. XIII. 2). En Variation af samme Typ har »Nicolaus me fecit« og »Nicolaus me fcit rex«, hvor Kongen altsaa anføres som den, der har præget Mynten. I Reversomskriften paa Variationen af en anden Typ fra Lund findes en lignende Tilføjelse til Myntprægerens Navn: »Ufe me fecit« (T. XIII. 1). Paa to Variationer fra Roskilde anføres Carl og Svavi som Myntprægere: »Carl min(ter)« og »Svavi min(ter)«. Stundom findes paa Reversen Myntprægerens Navn uden Myntstedets (Viborg). »Pax port(u)« paa Mynter fra Lund hentyder formentlig til den, Aar 1104, indviede Domkirke. I Omskrifterne bruges nu altid C og ikke Ꞓ, hvorimod Ɛ og E anvendes iflæng.

Kronens Form er den samme som paa Erik Ejegods Mynter; som oftest fremstilles den lige foroven med de to Bøjler og med tre af de fire Opstandere synlige, den ene paa Midten og en ved hver Side. Formentlig har Kronen været firesidet. Paa enkelte

[1]) Hawkins. Silver Coins of England. Pl. XXI. 281.
[2]) Sammest. Pl. XIX. 243.
[3]) Sammest. Pl. XX. 259.

Udmyntninger ses en Række Punkter langs med Kronens Ring, hvorved sikkert antydes, at den har været besat med Stene (T. XIII. 5. 8). Paa Mynttypen med Fanen foran Brystbilledet (T. XIII. 9) har Kronen en afrundet Form; den synes ikke at have noget Forbillede. Sværdet fremstilles som oftest med lige Parerstang; Fanen bar en firkantet Flagdug med to eller tre Flige.

De faa, kjendte Udmyntninger fra Erik Emun synes at vise, at den engelske Paavirkning kun har været kortvarig, og at de tyske Mynttyper nu atter ere tagne til Forbilleder. Der kjendes egentlig kun to Hovedmynttyper fra Erik Emuns Regjering; deres Fremstillinger vise vel en selvstændig Udførelse, men frembyde dog i adskillige Enkeltheder tydelige Lighedspunkter med tyske Mynter.

De 5 kjendte Udmyntninger have følgende Aversfremstillinger:

Kronet, modvendt Brystbillede, med Liliescepter og løftet venstre Haand. Noget Forbillede kjendes ikke. Paa 1 Udmyntning fra Lund (T. XIII. 1).

Kronet, modvendt Brystbillede; paa nogle Variationer er Hovedet drejet lidt tilbøjre eller tilvenstre. Paavirkningen er tysk, men noget bestemt Forbillede kjendes ikke. Paa 2 Udmyntninger fra Roskilde (T. XIII. 2. 4. Var.).

Kronet, modvendt Brystbillede, i Ring. Noget Forbillede kjendes ikke. Paa 2 Udmyntninger fra Roskilde (T. XIII. 3. 5).

Følgende Reversfremstillinger ere benyttede:

Kongen tilhest, med draget Sværd i højre Haand. Noget Forbillede kjendes ikke. Paa 1 Udmyntning fra Lund. En lignende Fremstilling findes i en noget sildigere Tid benyttet paa en engelsk Mynt, præget under Kong Stephan af Robert, Jarl af Gloucester[1]); formentlig er denne Typ optaget efter den danske Mynt (T. XIII. 1).

To Kors, lagte over hinanden; det ene med korsdannede Arme. Paa 2 Udmyntninger fra Roskilde (T. XIII. 2. 3).

To Kors, lagte over hinanden; det ene med leddelte Arme. Paa 2 Udmyntninger fra Roskilde (T. XIII. 4. 5).

Udmyntningerne have alle læselige Omskrifter; en enkelt (Lund) er uden Reversomskrift. Kongens Navn skrives Ericus, Eric eller Erit. Til Navnet er næsten altid føjet »Rex«. Paa Mynterne fra Lund findes Kongens og Myntprægerens Navne anbragte sammen paa Adversen: Eric-Peter eller Erit-Alvin.

Kronens Form slutter sig til de tidligere. Paa Udmyntningen fra Lund har den et Hagebaand, der omslutter Ansigtet; paa Reversen har den stundom to Bøjler. Paa nogle Variationer (Roskilde) bærer Kronen tre Spidser, hver med en Ring foroven (T. XIII. 2).

[1]) Hawkins. Silver Coins of England. Pl. XXI. 280.

En noget lignende Form findes paa Mynter fra Deventer, prægede af Kejserne Otto III og Konrad II[1]. Paa 2 Udmyntninger fra Roskilde (T. XIII. 3. 5) fremstilles Kronen rund.

Til Erik Lam henføres tre Udmyntninger, hvoraf den ene antages at være præget af Harald Kesias Søn Oluf, der lod sig udraabe til Konge i Skaane. Mynternes Henførelse til Erik Lam er begrundet i Enkeltheder i Fremstillingerne, som pege hen mod den følgende Periode. Typerne slutte sig tildels til de foregaaende; men en væsentlig Forskjel frembyder dog den ene Typ fra Lund, idet Ærkebiskoppen her for første Gang fremstilles paa en dansk Mynt. Herved dannes Indledningen til et nyt Afsnit paa Fremstillingernes Omraade, efter at Landets Gejstlige have opnaaet Ret til paa synlig Maade at tilkjendegive deres Andel i Udmyntningen.

Følgende Aversfremstillinger ere anvendte:

Kronet, modvendt Brystbillede, med Sværd i højre Haand og den venstre løftet. Typen har endel Lighed med Erik Ejegods (Nr. 3) og Erik Emuns (Nr. 1) Typer fra Lund. Paa 1 Udmyntning fra Lund (T. XIII. 1).

Kronet, modvendt Brystbillede, med Sværd; tilhøjre en Roset; i Ring. Paa 1 Udmyntning fra Roskilde (T. XIII. 2).

Kronet, modvendt Brystbillede, med Stav; delvis i Ring. Paa 1 Udmyntning fra Lund (Oluf).

Reversfremstillingerne ere følgende:

Ærkebiskoppen, siddende i Højsædet, med Krumstav og løftet højre Haand. Paavirkningen er fra tyske Bispemynter, men noget bestemt Forbillede kjendes ikke. Paa 1 Udmyntning fra Lund (T. XIII. 1).

Dobbeltliniet Kors med ombøjede Armender og med en Ring for Enden af hver Arm. Paa 1 Udmyntning fra Roskilde (T. XIII. 2).

Alter med aabnede Fløje(?); Enkelthederne ere ukjendelige. Paa 1 Udmyntning fra Lund (Oluf).

Begge Mynterne fra Lund ere uden Reversomskrifter. Kongens Navn skrives »Ericus« med Tilføjelse af »Rex«. Paa Olufs Mynt læses »Olopiu«.

Kronens Form er forskjellig paa alle tre Udmyntninger, dels flad med tre Opstandere (Lund), dels af en ejendommelig Tegning, hvortil ikke kjendes noget Forbillede (Roskilde), og endelig firkantet, uden Opstandere og med Punkter langs Randen. Kronen paa Olufs Mynt svarer til tidligere Fremstillingers; samme Form træffes atter paa Valdemar I's Mynter. Bispehuen fremstilles rund og lav; Dragten med den brede Krave og den nedløbende Bræmme stemmer ligeledes med Fremstillingerne i den følgende Tid.

[1]) Dannenberg. Deutsche Münzen. Nr. 560. 566, b.

VIII.

Myntregning.

Ifølge den ældste danske Myntregning deltes 1 Mark Penge i 8 Øre, som hver var paa 3 Ørtuger (Solidi). Disse større Myntværdier vare dog kun Værdibetegnelser, idet der udelukkende prægedes mindre Mynt, Penninge (Denarer), hvoraf der gik et vexlende Antal, 8, 10, 12 eller 16 Stykker, paa en Ørtug. Marken indeholdt saaledes et i de skiftende Perioder forskjelligt Antal Penninge.

Myntregningen med Mark, Øre og Ørtuger svarede til Vægtinddelingen for ædelt Metals Vedkommende, hvor dog altid Marken regnedes delt i 240 Penninge, altsaa med 10 Penninge paa Ørtugen. Forinden Udmyntning indførtes i Norden, benyttedes Guld og navnlig Sølv af tilstrækkelig Lødighed som Betalingsmiddel efter Vægt. Ved Kjøb og Salg betaltes da hyppig med »vejet Sølv«, dels i Barrer, dels i forarbejdede Værdisager og i fremmed Mynt; Værdien svarede saaledes til Vægten. Betaling i Mynt, saavel med fremmede Penge som med Landets egne, skete senere enten i »vejede Penge« eller i »talte Penge«, naar disse vare af almindelig anerkjendt Godhed og holdt samme Vægt.

Skandinaverne have utvivlsomt tidlig havt Kjendskab til Vægt, selv om et bestemt Vægtsystem først senere har været almindelig benyttet. Allerede fra Bronzealderen træffer man Spor hertil. Det viser sig saaledes, at de fra denne Periode forekommende, parvis fundne Spiralringe, af en som oftest dobbelt lagt Guldtraad, meget ofte svare to og to til hinanden i Vægt. En Undersøgelse af 46 fuldstændige Par af disse Guldringe i Nationalmuseet viser[1]), at Ringene i 15 Par indbyrdes kun differere indtil 1 Decigram i Vægt; i to af disse er Vægten nøjagtig den samme. I 18 Par er Forskjellen $\frac{1}{10}$—$\frac{1}{2}$ Gram og i 7 Par $\frac{1}{2}$—$1\frac{1}{4}$ Gram. Kun for 6 Pars Vedkommende afviger den indbyrdes Vægt betydelig; de 4 af disse Par høre blandt de vægtigste. Spiralringenes Vægt varierer fra 2,09—50,81 Gram.

---

[1]) De sammenhørende Ringpars Vægtforskjel.

0—0,10 Gram.

Museums Nr. 15612: 10,90—10,90, **B. 4282**: 2,80—2,80, **19084**: 7,42—7,44, **B. 6558**: 14,97—15,00, **19200**: 9,47—9,50, **B. 1864**: 10,50—10,55, **B. 3635**: 13,23—13,30, **B. 42**: 10,57—10,64, **B. 35**: 8,02—8,10, **B. 259**: 35,67—35,75, **B. 3706**: 5,93—6,00, **B. 5797**: 12,31—12,40, **B. 4015**: 3,76—3,86, **7774**: 20,37—20,44, **11589**: 8,17—8,24.

Endvidere kan anføres følgende Ringpar, hvor et Stykke er afhugget af den ene eller af begge Ringe: Museets Nr. B. 1068: 10,10—10,12, 14358: 4,05—4,08, B. 3381: 6,15—6,40, B. 3769: 2,05—2,58, B. 3389: 5,88—6,62, 20036: 22,70—23,95; Nr. 22292, en hel Spiralring og et Traadstykke, veje 7,45—7,76 Gr.; B. 2923 og B. 3253, begge Par med enkelte Ringe, veje 10,02—10,48 og 10,50—10,57 Gr. To Par dobbelte Traadspiralringe af Bronze, hvor Stykker ere afskaarne af Ringene, veje 14,09—15,06 Gr. (B. 147) og 28,21—28,81 Gr. (u. Nr.).

Det synes herefter at være indlysende, at man har tilstræbt at give de to og to sammenhørende Ringe samme Vægt. Man kan kun ved Afvejning have opnaaet en saa stor Overensstemmelse i Vægten; thi selv om man med nok saa stor Omhu havde forarbejdet Ringene af to lige lange og lige tykke Stykker Guldtraad, vilde man ikke have opnaaet en saa ringe Vægtforskjel som den, der i de fleste Tilfælde er tilstede. Naar man derfor ser, at der stundom er afhugget et Stykke af den ene eller af begge Ringe, da maa man antage, at dette er gjort for at tilvejebringe den tilstræbte Overensstemmelse i deres Vægt.

Fra Bronzealderen kjendes endvidere en Række Fund af sønderbrudte Bronzegjenstande. Man har ment, at slige Samlinger af Bronzefragmenter vare bestemte til Omstøbning; men i saa Fald havde det ikke været nødvendigt at gjøre mange af Stykkerne saa meget smaa, hvilket kun kan være sket ved en forsætlig fin Itubrydning. Disse Samlinger af Bronzefragmenter synes derfor at være hengjemt Værdimetal[1]), og det ligger da nærmest at antage, at en saadan Sønderdeling er sket, fordi man har benyttet Udvejning af Metallet og har maattet have fine Smaastykker for at tilvejebringe den Vægt, man ønskede. Hvis man havde udmaalt Metallet efter Skjøn og Øjemaal[2]), vilde man ikke have behøvet saa fine Smaadele.

Medens disse forskjellige Iagttagelser synes at maatte føre til den Slutning, at Bronzealderens Befolkning har kjendt Vejning af Metal og har havt Forestilling om Vægtoverensstemmelse, kan Spørgsmaalet ikke besvares, hvorvidt noget Vægtsystem har været kjendt og benyttet saa tidlig. Spiralringene antages at være tilførte fra Sieben-

0,11—0,50 Gram.

20369: 2,09—2,21, B. 703: 16,40—16,52, 3715: 5,23—5,35, B. 4992: 10,48—10,60, 14736: 10,00—10,18, 19134: 12,57—12,76, B. 215: 5,17—5,36, 12214: 19,18—19,40, 11669: 9,72—9,96, 20875: 8,50—8,80, B. 765: 16,50—16,84, 17202: 14,65—14,90, 10607: 7,76—8,13, B. 1839: 12,90—13,32, B. 3516 a: 14,35—14,80, B. 43: 5,60—6,10, B. 3760: 7,08—7,58, 14800: 15,00—15,50.

0,51—1,25 Gram.

B. 762: 9,42—10,00, 13302: 49,71—50,31, B. 30: 3,87—4,48, B. 476: 11,80—12,45, CCCXXII: 4,18—4,95, B. 577: 4,60—5,41, U. Nr.: 5,60—6,82.

Over 1,25 Gram.

B. 6394: 5,02—7,05, 13609: 20,80—25,67, B. 1236: 7,92—13,70, B. 2126: 25,72—32,01, 22307: 22,49—32,00, B. 634: 19,50—33,74.

[1]) S. Müller. Aarb. f. nord. Oldk. og Hist. 1886. Pag. 306 o. F.

[2]) Sammest. Pag. 307.

bürgen eller de østerrigske Alpelande[1]; men selv om Metallets Afvejning er foregaaet der, maa Nordboerne dog have forstaaet ved Vejning paa en eller anden Maade at kunne kontrollere Ringenes indbyrdes Overensstemmelse med Hensyn til Tyngden, hvilket maa have været et Moment af særlig Betydning for Indehaveren af dem. Iøvrigt maa det erindres, at vore Forfædre allerede i denne tidlige Periode stod paa et saa fremskredet Kulturtrin, at man bl. A. forstod at udføre den vanskelige Støbning af Lurer og at stemme disse parvis i samme Tone. Det falder vanskeligt at antage, at de samme Folk skulde have været ukjendte med saa almindelige Begreber som Maal og Vægt. Hverken i de skandinaviske Fund fra Bronzealderen eller i de tilsvarende Fund andetsteds i Europa er dog forekommet Gjenstande, der med Sikkerhed kunne siges at være benyttede som Redskaber til Vejning.

Den rige Tilførsel til Skandinavien af romerske Penge, først af Sølvmynt (Denarer) i det 2det—3die Aarh. e. Chr. og senere af Guldmynt (Solidi) i det 5te og Begyndelsen af det 6te Aarh., bragte de nordiske Folk, om end kun for en Tid, Kjendskab til Brugen af Mynt som Betalingsmiddel. En blivende Betydning har Tilførslen, som foran omtalt, derimod utvivlsomt faaet ved sin Indflydelse paa de skandinaviske Vægtforhold[2]. Ikke blot gjennem Overensstemmelsen mellem den romerske og den skandinaviske Vægt viser denne Paavirkning sig; men der er muligvis ogsaa bevaret Spor af den i enkelte, oprindelig af latinske Ord opstaaede, nordiske Betegnelser af Vægtstørrelser, som senere ere overførte til Benævnelser af Pengeværdier. Det for de skandinaviske, germanske og angelsaxiske Folk fælles Ord »Pending«, »Penning« eller »Penny« stammer formentlig fra det latinske »pendere« og peger hen paa, at man derved oprindelig har betegnet et Sølvstykke af en bestemt Vægt, muligvis en Denar. Den for Skandinaverne særegne Vægt- og senere Pengebetegnelse »Øre«, »ora«, kan muligvis udledes af det latinske »aureus« og skyldes den i Solidusperioden stærke Tilførsel af Guldmynt. I denne Forbindelse skal anføres, at Ordet »Mynt« utvivlsomt er opstaaet af det latinske »moneta«. Den Antagelse synes herefter ikke at ligge fjernt, at man kan have benyttet de romerske Denarer og Solidi som Vægtenheder for Sølv og Guld, som Dele af en almindelig brugt Vægt. Man har ialfald herigjennem kunnet have et bekvemt Middel til at kontrollere Udvejninger i disse Metaller.

De tidligste Vidnesbyrd om Nordboernes Vægtregning i Mark og Øre haves fra Beretningerne om Normannernes Forhold i England. Marken og Øren omtales aldrig i de angelsaxiske Aktstykker fra Tiden før Vikingetogene[3], men derimod hyppig efter at Nordboerne have sat sig fast i Landet. Disses Berøring paa mange Maader med Befolkningen, saavel gjennem Handel som ved de stadige Skattepaalæg, medførte, at deres Værdi-

[1]) S. Müller. Vor Oldtid. Pag. 231.
[2]) Se Pag. 8.
[3]) Steenstrup. Normannerne. IV. Pag. 172.

regning maatte komme til at gjøre sig gjældende ved Siden af Landets egen. Første Gang, Marken nævnes, er i den mellem den engelske Konge Alfred og Vikingekongen Gudrum sluttede Fred, omtrent Aar 880[1]). Markregningen trængte sig senere videre frem over Europa, til Nederlandene, Tyskland (1042), Frankrig (c. 1090)[2]), Spanien, Portugal og Italien; overalt deltes Marken i otte Dele (Unzer), svarende til Nordens Markdeling i otte Øre.

Den skandinaviske Vægt, der i sin Inddeling, Mark, Øre, Ørtuger og Penninge, overalt var den samme, har havt en fælles Oprindelse, og de Uoverensstemmelser i dens Størrelse, der vise sig i de nordiske Lande og selv i disses enkelte Provindser, have derfor udviklet sig i Tidens Løb. Ved de anstillede Undersøgelser er Upsala-Vægten fundet at have den største Tyngde, og den synes derfor længst at have bevaret den oprindelige Størrelse, medens de andre i Tidens Løb mere eller mindre ere forringede. Upsala-Markens Vægt er beregnet at have været 218,31 Gram[3]); Aar 1328 angives den at være den samme som Stockholms-Markens[4]). Skara-Markens Vægt er fundet at være 214,75 Gram[5]) og den norske Marks at være 215,80 Gram[6]). Den største Vægtangivelse for den danske Mark er 217,55 Gram.

Det fremgaar klart, at den skandinaviske Vægt maa være indrettet direkte efter den romerske. Overensstemmelsen mellem dem viser, at den ikke kan være indført gjennem en Paavirkning paa anden Haand. Det romerske Pund havde en Vægt af 327,45 Gram[7]) og deltes i 12 Unzer, der altsaa hver vejede 27,28 Gram. Den skandinaviske Marks største, kjendte Vægt var Upsala-Markens, der vejede 218,31 Gram, og dennes Øre (1/8 af Marken) vejede saaledes 27,29 Gram. Den skandinaviske Øre har altsaa svaret til den romerske Unze og den skandinaviske Mark til 2/3 af det romerske Pund. Overensstemmelsen i Tallene er for stor til at kunne være tilfældig.

H. M. Velschow er ad anden Vej kommet til samme Resultat. Ved en Sammenligning mellem Karl den Stores Pund, den saakaldte troyske Vægt, og det romerske Pund og mellem den troyske og den danske Vægt finder han, at den gamle, danske Vægt har været »aldeles lig den gamle, romerske Vægt«[8]).

Det ligger herefter nærmest at antage, at Ordningen af det ældste kjendte, skandinaviske Vægtsystem skriver sig fra den romerske Paavirkning i de to Perioder, Denar- og Solidusperioden, fra det 2det til det 6te Aarhundrede.

[1]) Steenstrup. Normannerne. II. Pag. 75.
[2]) Jvf. Revue numismatique. III. Ser VI. Pag. 103.
[3]) H. Hildebrand. Sveriges Medeltid. I. Pag. 757.
[4]) »ad pondus de Stocolmis seu ad pondus Upsalense qvod pondus est idem«. Munch. Pavelige Regnskabsbøger. Pag. 30.
[5]) H. Hildebrand. Sveriges Medeltid. I. Pag. 757.
[6]) Christiania Videnskabsselsk. Forh. 1876. Nr. 1. Pag. 2. (C. J. Schive, ved B. Morgenstierne).
[7]) Fr. Hultsch. Griech. u. rom. Metrologie. 1882. Pag. 161.
[8]) H. M. Velschow. Om Myntens udvortes Tilstand i Danmark. Manuskript. Kgl. Bibl. Ny kgl. Saml. Nr. 805, d.

Med Hensyn til den danske Marks oprindelige Vægt savnes der endnu paalideligt Materiale til at kunne paavise denne. Det bedste Materiale til Markstørrelsens Vægtbestemmelse vilde Datidens Vægtlodder i ubeskadiget Stand frembyde; men saadanne ere endnu ikke fundne i Danmark. Nationalmuseet ejer vel fem Vægtlodder; men de ere ikke saa velbevarede, at man af dem kan drage nogen sikker Slutning. Det bedste af disse Vægtlodder (Nr. 11378) vejer 140,15 Gram og maa saaledes have været et $^2/_3$ Marklod. Marken vilde herefter have vejet 210,22 Gram, hvilket svarer til den roskildske Marks Vægt i en sildigere Tid (1332). Et andet, noget beskadiget Lod vejer 103,55 Gr. (Nr. 21431); dette har altsaa været et Halvmarks Lod. Et tredie Lod af 91,85 Grams Vægt har formentlig ligeledes oprindelig havt en Halvmarks Vægt. Endelig haves to Lodder paa 47,15 Gram og 46,45 Gram (C. 2164), der have været Kvartmarks Lodder, svarende i deres nuværende Stand til en Markvægt af 208,60 Gram og 205,80 Gram.

Angaaende Markens Vægt i Danmark findes enkelte skriftlige Optegnelser, der dog ere fra en saa sildig Tid, at deres Betydning ved Bestemmelsen af Markens oprindelige Vægt endel forringes. Ved Undersøgelsen kunne væsentlig kun saadanne Oplysninger benyttes, hvor Forholdet angives mellem dansk Mark og fremmed Vægt; undtagelsesvis kan der anstilles Beregning gjennem Forholdsangivelser mellem Marken og den prægede Mynt, der sjelden har været af konstant Vægt.

1) »120 marche argenti in pondere Dacie = 106 marche $5^1/_4$ unciæ (oræ) argenti in pondere Trecensi« [1]. — 1 Mark troysk vejer 244,75 Gram, 1 troysk Unze 30,59 Gr. — 106 Mk. $5^1/_4$ Unzer tr. = 26104,10 Gram = 120 Mk. dansk Vægt; 1 Mk. dansk vejer 217,53 Gram. (1282).

2) »744 marche et 5 uncie (oræ) argenti in pondere Dacie = 661 marche 7 uncie argenti ad pondus Trecense« [2]. — 661 Mk. 7 Unzer tr. = 161993,88 Gram (se ovenfor) = 744 Mk. 5 Øre dansk = 5957 Øre dansk. — 1 Øre = 27,19 Gram; 1 Mk. dansk = 217,52 Gram. (1282).

3) »764 marche $6^1/_3$ uncie (oræ) argenti ad pondus Dacie = 679 marche $6^1/_2$ uncie argenti ad pondus Trecense« [3]. — 679 Mk. $6^1/_2$ Unzer tr. = 166384,08 Gram (se ovenfor) = 18355 Trediedels Øre. — 1 Øre = 27,19 Gram; 1 Mark dansk = 217,55 Gram. (1282).

4) »25 mr. argenti ponderis Roskildensis valentes $22^1/_2$ mr. argenti ponderis Coloniensis« [4]. — 1 Mark kølnsk Vægt vejer 233,85 Gram. — 10 Mark roskildsk Vægt = 9 Mark kølnsk Vægt. 1 Mark roskildsk Vægt = $^9/_{10}$ Mark kølnsk Vægt = 210,47 Gram. (1332).

---

[1]) Munch. Pavelige Regnskabsbøger. Pag. 6. Troysk Vægt, efter Staden Troyes i Champagne.
[2]) Sammesteds.
[3]) Sammesteds. Pag. 11.
[4]) Sammesteds. Pag. 75.

5) »Marcha argenti ponderis Roskildensis computatur pro $4\frac{1}{2}$ solidis grossorum Turonensium et marcha argenti ponderis Coloniensis computatur pro 5 solidis grossorum«[1]. — 1 solidus grossorum Turonensium[2] = $\frac{1}{5}$ af 233,85 Gram (1 kölnsk Mark) = 46,77 Gram. — 1 Mark Sølv, roskildsk Vægt = $4\frac{1}{2}$ Gros Tournois à 46,77 Gram = 210,47 Gram. (1332).

At den saakaldte roskildske Mark Sølv, som ifølge de to sidste Angivelser fra Aar 1332 har vejet 210,47 Gram, tidligere har været tungere, fremgaar af en Optegnelse fra Aar 1282 fra Halland[3], hvori siges: »100 marchas argenti puri ad pondus Coloniense ac 130 marchas arg. puri cum pondere Roskildensi, mr. arg. qvalibet utriusque ponderis pro 5 mr. den. computanda«. Saavel 1 Mark Sølv i kölnsk Vægt som 1 Mark Sølv i roskildsk Vægt regnes altsaa lig med 5 Mark Penge, saaledes at den roskildske Mark herefter skulde have omtrent samme Vægt som den kölnske; dette kan imidlertid ikke have været Tilfældet. Den roskildske Mark har dog herefter været noget tungere i Aaret 1282 end Aar 1332.

Af de foreliggende Oplysninger fremgaar det, som anført, at den danske Mark Sølv har vejet mindst 217,65 Gram, medens den tungeste skandinaviske Mark (Upsala) har en Vægt af 218,31 Gram.

Der har sikkert været en fælles Vægt over hele Riget[4]. Den »danske« Vægt omtales ligesaavel i Jylland[5] som i Skaane[6]. Naar der nævnes »lundensisk« Vægt[7] og »sjællandsk« eller »roskildsk« Vægt[8], maa disse Betegnelser nærmest antages at have været lokale; men muligvis kan en enkelt By have holdt Vægten mere fuldvægtig end andre, saaledes at der kan have været nogen, om end kun ringe, Vægtforskjel tilstede. Naar der i Halland tales om Mark Sølv i roskildsk Vægt, ligger der muligvis en Antydning i denne Retning[9]. Af nogen væsentlig Betydning har Forskjellen, som sagt, dog neppe været paa samme Tid. Det maa derimod antages, at Marken i Tidens Løb kan være sunket noget i Vægt over hele Riget.

»Mark« og »Øre« ere de tidligst omtalte nordiske Vægtbetegnelser og have været ældre end Betegnelsen »Ørtug«. Dennes latinske Benævnelse er »solidus«. Betegnelsen »Penning« er af tidlig Oprindelse som Angivelse af de mindre Vægtdele. Vægtpenningen var $\frac{1}{240}$ af Marken.

Ved Indførelsen af præget Mynt var Ordningen saaledes, at 1 Mark i Penge skulde

[1] Munch. Pavelige Regnskabsbøger. Pag. 75.
[2] »Grosser«, udmyntede i Staden Tours.
[3] Hallands fornm.-fören. årskrift. I. Møller. Halland. Nr. 24.
[4] 1282. »In pondere Dacie«, »ad pondus Dacie«. Munch. Pavelige Regnskabsbøger. Pag. 5—9. 11.
[5] 1293. Sc. R. D. VI. Pag. 401. — Jvf. Suhm. Danm. Hist. XI. Pag. 309.
[6] 1310. 1313. 1316. Dipl. Svecan. II. Nr. 1697. III. Nr. 1910. 2074.
[7] 1299. Sc. R. D. VI. Pag. 328. 336.
[8] 1241. Dipl. A. M. I. Pag. 133. — 1282. Hallands fornm.-fören. årskrift. I. Møller. Halland. Nr. 24. — 1297. Kr. Erslev. Danmarks Breve fra Middelalderen. Pag. 116. Nr. 667.
[9] Hallands fornm.-fören. årskrift. Foranstaaende Citat.

svare i Vægt til 1 Mark Sølv. Pengene skulde altsaa være af tilstrækkelig godt Sølv, saaledes at det fastsatte Antal Penninge skulde have den samme Værdi som den vejede Sølvmark. Inddelingen af Marken i 8 Øre var fast og fælles for hele Skandinavien, ligesom Ørens Inddeling i 3 Ørtuger blev den samme overalt. Derimod holdt man, som foran omtalt, ikke det samme Antal myntede Penninge paa Marken; følgelig var Penningen af ulige Vægt til forskjellige Tider, selv i de enkelte Landes forskjellige Dele, i Modsætning til den konstante Vægtpenning.

Efter de faa fuldstændige Mynter at dømme har Penningens Vægt i de tidligste danske Udmyntninger svinget mellem 0,79 og 0,97 Gram. Den maa herefter antages at have skullet være 0,91 Gram, hvilket giver 30 Stkr. paa 1 Øre, altsaa 240 Stkr. paa Marken, svarende til Sølvvægtens Inddeling.

Med Hensyn til Halvbrakteaterne stiller der sig den Vanskelighed, at Mynterne ere af en ganske uoverensstemmende Vægt, der varierer mellem 0,20—0,56 Gram, altsaa mellem 1092 og 390 Penninge paa Marken. Man staar her overfor Forhold, som ialfald for Tiden neppe kunne opklares.

Anderledes bliver Forholdet, efterat et ordnet Myntvæsen er blevet indført i de skandinaviske Lande. De rige Myntrækker frembyde da et fastere Grundlag for Undersøgelsen, navnlig i Danmark, hvor de afløse hverandre uden Afbrydelse.

Det angelsaxiske Myntvæsen blev i det Væsentlige Rettesnoren for det danske, der ordnedes efter engelsk Mønster. Paa flere Maader tilstræbte man Overensstemmelse mellem de to Landes Udmyntninger; en saadan er strax iøjnefaldende ved de fælles Typer og tillige ved Udmyntningernes Vægtforhold. Den nordiske Sølvmark og dennes Inddeling vare allerede bragte i Samklang med det engelske Pund (Sterling), der vejede 349,71 Gram og deltes i 240 Pennies, som altsaa hver skulde veje 1,46 Gram. Da Normannerne overførte deres Vægt med Marken i 8 Øre til England, bragte de den nemlig i Tilslutning til den engelske ved at regne 20 Penninge paa Øren [1]) istedetfor 30, altsaa 160 Penninge paa Marken, hvilket just giver 1,46 Grams Vægt for Penningen, idet Marken regnedes for ²/₃ af Pundet eller 233,14 Gram. Man finder dog ogsaa, at der i England har været regnet 16 Penninge paa Øren [2]), altsaa 128 paa Marken, hvorved Penningen fik en Vægt af 1,82 Gram. At de Danske i England regnede med Marken i 8 Øre, fremgaar af Edvards og Guthorms Love, hvor en Bøde af 3 halve Mark svarer til 30 Shillings [3]) og endvidere 12 Øre ogsaa

[1]) Domesday book. I. 2 b: CXI solidos de denariis XX in ora. I. 38 b: X solidos de XX in ora. I. 100 b: XVIII libras denariorum de XX in ora. I. 164: XXV libras de XX in ora. XL libras alborum nummorum de XX in ora. XXIIII libras candidorum nummorum de XX in ora. I. 230: XXX libras ad numerum de XX in ora. — Jvf. Steenstrup. Normannerne. IV. Pag. 172 og Schmid. Gesetze d. Angels. Pag. 591.

[2]) Jvf. Steenstrup. IV. Pag. 172, hvor citeres: Hist. Monast. de Abingdon. II. Pag. 121. 2 oræ = 32 denarii.

[3]) 3. § 1. — »reddat XXX sol. cum Anglis et cum Danis iij dimidias marcas«. Liebermann. Gesetze d. Angels. Pag. 131.

til 30 Shillings[1]. $1\frac{1}{2}$ Mark er saaledes det samme som 12 Øre, og altsaa svarer 1 Mark til 8 Øre. Det angelsaxiske Vægtsystem har iøvrigt ikke været ens i Englands forskjellige Riger[2]) og har sikkert været underkastet Svingninger, der maa have gjort deres Indflydelse gjældende paa de Danskes Vægtregning i England. — Vi have i det Anførte fremdraget de Tal, som væsentlig spille en Rolle ved Ordningen af det danske Myntvæsen under Svend Tveskjæg og Knud den Store.

I den første Tid af denne Periode have de danske Udmyntninger en meget betydelig Vægt, der varierer fra 1,25 indtil 1,60 Gram[3]); enkelte Mynter naa endog til c. 2 Gram. Det maa herefter antages, at man har anvendt den engelske Pengevægt efter en Deling af Øren i 20, stundom i 16 Penninge, hvilket, som ovenfor sagt, skulde give en Penningvægt af 1,46 og 1,82 Gram. Derefter aftager den danske Mynt stærkt i Vægt; i det østlige Danmark vejer den som oftest 1—1,16 Gram og i det vestlige 0,70—0,80 Gr., hvilket formentlig er foranlediget ved, at man er gaaet over til den skandinaviske Vægt, med Marken vejende 218,31 Gram, og i Østdanmark og paa Øerne har delt Marken i 192 Penninge, hver af 1,14 Gr.'s Vægt, i Jylland derimod i 288 Penninge af 0,76 Gr.'s Vægt.

En Undersøgelse af vore Mynters Vægtforhold viser, at Pengemarken i Tidsrummet før Harald Hein i det østlige Danmark vel hyppigst har været delt i 192 Penninge, men at den dog stundom har været udpræget i 240 Penninge af 0,91 Grams Penning-Vægt, altsaa efter Inddelingen af den vejede Mark, og at den paa Sjælland og selv i Skaane endog myntes ud i Penninge af 0,76 Grams Vægt, svarende til den jydske Pennings Vægt. Fra Harald Heins Tid og senere bliver Pengemarkens Deling i 240 Penninge den almindelige i Skaane og paa Sjælland og Fyen. I Jylland er dens Deling i 288 Penninge næsten konstant. Stundom finder dog Udmyntning Sted med endog 384 Penninge paa Marken eller 16 paa Ørtugen[4]). De fra Tid til anden stadig indtrædende Fald i Myntvægten have utvivlsomt været foretagne for at skaffe Kongen en særlig Fordel gjennem Udmyntningen.

Ligesom i Danmark finder man ogsaa vexlende Myntforhold og en forskjellig Deling af Pengemarken i Sverigs Landsdele. Medens man ogsaa her har 10 Penninge paa Ørtugen, har det Almindelige dog sikkert været 8 Penninge[5]). Denne Inddeling af Ørtugen holdt sig senere i Mellemsverig. I Gøtlandene findes derimod 16 Penninge og paa Gulland

[1]) 7. — »XII oras cum Daels et XXX sol. cum Anglis«. Liebermann. Gesetze d. Angels. Pag. 131.

[2]) Jvf. Schmid. Gesetze d. Angelsachsen. Pag. 591—595.

[3]) Jvf. Kr. Erslev. Aarb. f n. O. og H. 1875. Pag. 125. (Roskildes ældste Mønter.)

[4]) Den danske Mynts Vægtforhold under Knud den Store og Hardeknud er behandlet af Kr. Erslev i: Aarb. f. n. O. og Historie. 1875. Pag. 124. 125. 168—170. (Roskildes ældste Mønter). — Om nordisk og engelsk Myntvægt: Christiania Videnskabsselsk. Forh. 1876. Nr. 1 (C. J. Schive, ved B. Morgenstierne) og C. J. Schive. »The Weight of English and Northern Coins« by John Evans. 1871.

[5]) 1332. »Sciendum est qvod VIII denarii Sueui faciunt solidum et III solidi faciunt oram et VIII ore faciunt marcam«. Munch. Pavelige Regnskabsbøger. Pag. 85.

og Øland 12 Penninge paa Ørtugen[1]). Disse forskjellige Delingsmaader have dog muligvis vexlet i Tidens Løb ligesom i Danmark og kun været raadende i Perioder. Norges Mynter vise, at Penningen har vexlet stærkere i Vægt der end i de andre skandinaviske Lande. Paa Island synes Ørtugen i en Periode at have været delt i 20 Penninge[2]).

Man kjender ikke nogen fyldestgjørende Forklaring paa Ordet »Ørtug«. Det forekommer ikke som dansk Vægtbetegnelse i England og maa saaledes antages ikke at være brugt i Vikingetiden, men først at være opstaaet senere, oprindelig kun som Betegnelse for Pengebeløb, samtidig med Myntprægningens Paabegyndelse i det samlede Skandinavien. Da Øren, ifølge de ældste af Knud den Store prægede Mynters Vægt, maa have indeholdt 20 og stundom 16 Penninge, og Ørtugen saavel i Danmark som i Sverig — Gøtlandene, Øland og Gulland fraregnede — havde 10 eller 8 Penninge, synes Ørtugen oprindelig at have været en halv Øre, og Betegnelsen »Ørtug« tør da muligvis antages at være dannet af Øre og et Udtryk, svarende til »tve« og senere omformet til »tug«, hvorved Ørens Tvedeling betegnedes. Denne Benævnelse har derefter holdt sig, selv efter at Øren ikke længer deltes i Halvdele, men i Trediedele. At »tug« skulde være opstaaet af »ti«, fordi Ørtugen i Almindelighed indeholdt 10 Penninge, har neppe nogen Sandsynlighed for sig[3]).

De i den her omhandlede Periode i Danmark prægede Penge have sikkert alle, med Undtagelse af Halvbrakteaterne, været udmyntede som hele Penninge.

Paa efterstaaende Tabeller findes en Oversigt over de hidtil fremkomne danske Udmyntningers Vægt. Tabellerne ere ordnede efter de i det sidste Afsnit optagne Mynttypers Rækkefølge og angive saaledes i Hovedtrækkene Penningens skiftende Vægt i Danmark. De i Parenthes anførte Tal betegne den paaregnede Penningvægt efter følgende Forholdstal:

Engelsk Penningvægt. 1 Mark = 233,14 Gram.

1,82 Gram	=	1/18 Øre	=	1 Penning.	1 Mark	=	128	Penninge.
1,46 —	=	1/20 —	=	- —	—	=	160	—

Skandinavisk Penningvægt. 1 Mark = 218,31 Gram.

1,14 Gram	=	1/24 Øre	=	1 Penning.	1 Mark	=	192	Penninge.
0,91 —	=	1/30 —	=	- —	—	=	240	—
0,76 —	=	1/36 —	=	- —	—	=	288	—
0,57 —	=	1/48 —	=	- —	—	=	384	—

[1]) H. Hildebrand. Sveriges Medeltid. Pag. 773—774.

[2]) Jvf. Olaf den Helliges Saga. Kap. 132. — Se Schive. Norges Mynter. Indledning af Holmboe. Pag. V. — Annaler f. n. O. og Hist. 1847. Pag. 203.

[3]) Holmboe. Indledning til Schive. Norges Mynter Pag. IV. Anm. 9. — H. Hildebrand. Sveriges Medeltid. I. Pag. 756.

		Ældste Myntgrupper.	Halvbrakteater.	Svend Tveskjæg.	Knud den Store.	Hardeknud.	Magnus den Gode.	Svend Estridse
Skaane.	**Lund** . . .	(0,91) 0,97. 1,06 0,85-0,90. 0,88. 0,97	. . . . .	(1,82) 1,80	(1,82) 1,62-2,04 (1,46) 1,35-1,48. 1,45 1,35-1,44. 1,17-1,95 1,25-1,41. 1,28-1,47 (1,14) 1,07. 1,02. 1,15. 1,19 *0,64*. 1,03. 1,15. 1,29 1,19. 1,13-1,18. 1,10 1,01-1,13	(1,14) 1,05-1,13. 1,04-1,12 (1,46) 1,65 (1,14) 1,10. *0,87-0,90*. 1,26 1,06. 1,07-1,17. 1,03 1,06. 1-1,13. 1,03. 1 1,11. 1,15-1,26. 1,20 1,11. 1,03. 1,01-1,08 1,16. 1,08 1,00. 1,07 1,05. 1,01. 1,03. 1,06	(1,14) 1,03-1,17. 1,23. *0,87-0,92*. *0,83*. 1,04-1,16 1,04-1,11. 1,06. *0,71* 1,03-1,05. 1,03 (0,91) 0.83. 0,85-0,90. 0,83 0,82 (1,14) 1,01-1,13. 1,02-1,11 1. 1,05 (Edvard) 0,88. 1,02-1,12.	(1,82) 1,84 (1,46) 1,45 (1,14) 1,20. 0,91-1,07 0,95-1,14. 1,02-1,1 0,98-1,12. 0,95-1,1 1-1,09. *0,93*. *0,92*-1 0,95-1,18. 1,10. *0,* 0,96-1,08. 0,92-1,1 *0,85*. 0,97-1,04 1,16. 1,61. 1,04. *0,* 1,05. 0,98-1,08 1, 1. 0,96-1,19. *0,9* 0,98-1,19. 0,94-1,1 0,86-1,26. 0,96-1,1
	Gori	. . . . .	. . . . .	. . . . .	. . . .	(1,14) 1,06	(1,14) 1,05-1,11	
	Borgeby . .	. . . . .	. . . . .	. . . . .	. . . .	. . . .	. . . .	(1,46) 1,43
	Thumatorp	. . . . .	. . . . .	. . . . .	. . . .	. . . .	. . . .	(?)
Sjælland.	**Roskilde**. .	. . . . .	. . . . .	. . . . .	(1,46) 1,54 (1,82) 1,80 (1,14) 1,24. 1,22. 1,08 0,95-1,10. 0,94-1,16	(1,14) 1,03. *0,97*. 0,92-1,08 (0,76) 0,65-0,75. 0,66-0,70	(1,14) 1,03-1,10 (0,91) 0,94. 0,86. 0,85-1,02 0,96	(1,14) 1,06-1,18. 0,90-1,1 0,90-1,09. 0,95-1,1 1,02 (0,91) 0,87-0,96. 0,90
	Ringsted .	. . . . .	. . . . .	. . . . .	(1,82) 1,85 (1,14 ?) 1,02	. . . .	. . . .	. . . .
	Slagelse . .	. . . . .	. . . . .	. . . . .	(1,14) 0,96-1,06. 1,05. 1,15 0,95-1,28. 1,08-1,61 (0,91) 0,85-0,88. 0,82	(1,14) *1*. *1,01*. 0,98-1,16 0,97-1,23	(1,14) 1,07. 1,11. 1-1,26	(1,14) 0,96-1,16. 1,02. 1 *0,98*. 1,01. 0,97-1 1,05. *0,95*

Harald Hein.	Knud den Hellige.	Oluf Hunger.	Erik Ejegod.	Niels.	Erik Emun.	Erik Lam.
(0,91) 82-1,03 0,85-1,01	(0,91) 0,90. 0,80-1,02 (1,14?) 1,07	(0,91) 0,85-0,96. *0,73* 0,86-0,92	(0,91) 0,80-0,85. 0,81-0,87 0,78-0,92	(0,91) 0,80-0,90 0,82-0,89	(0,91) 0,85-0,92	
. . . .	(0,76?) 0,72					
(0,91) [illegible]	(0,91) 0,87					
(0,91) [illegible]-1,03	(0,91) 0,79-1,02	(0,91) 1,02	(0,91) 0,82-0,98	(0,91) 0,80-1,01 (0,76) 0,70. 0,65-0,75 0,65-0,72. 0,65-0,82	(0,91) *0,71-0,74*. 0,85-0,94 0,84-0,95. 0,80-0,88	(0,91?) 0,80?
. . . .	(0,91) 0,80-0,95	(0,76) 0,71	(0,76) 0,70			
(1,14) [illegible]-1,11	(0,91) 0,75-1,02	(0,91) 0,84				

		Ældste Mynt-grupper.	Halv-brakteater.	Svend Tveskjæg	Knud den Store.	Hardeknud.	Magnus den Gode.	Svend Estridse
Fyen.	Odense . .	. . . . .	. . . . .	. . . . .	(1,14) 1,04	. . . .	(1,14) 1,04. 1,05-1,25. *0,90* 1,04. 1,20 (Edvard) *0,84* (Harald). 1,05 (Johannes)	(1,14) 1,02-1,42. 1,05. *0,*
	Toftum . .	. . . . .	. . . .	. . . . .	. . . .	. . . .	(1,14) 1,05-1,22 (Edvard) 1,10-1,30.	
Jylland.	Aalborg . .	. . . . .	. . . . .	. . . . .	. . . .	(0,76) 0,68-0,83	. . . .	. . . .
	Aarhus . .	. . . . .	. . . . .	. . . . .	. . . .	(0,76) 0,67-0,76. 0,70-0,80 0,84-0,87. 0,65-0,75	(0,76) 0,68-0,79. 0,73	
	Viborg . .	. . . . .	. . . . .	. . . . .	(1,46) 1,37-1,62. 1,40. 1,44 (0,76) 0,69-0,72. 0,74-0,85 0,76. 0,75-0,83. 0,85 0,71	(0,76) 0,85. 0,68-0,80	(0,76) 0,64-0,86	(0,76) 0,69-0,76. 0,64-0,7 0,60-0,70. 0,68. 0, (0,91) 1,02. 1,00 (0,76) 0,58-0,72. 0,60-0,6 0,54-0,75. 0,66-0,7
	Ørbæk . .	. . . . .	. . . . .	. . . . .	(0,76) 0,70-0,81	(0,76) 0,69-0,79		
	Randers .	. . . . .	. . . . .	. . . . .	. . . .	. . . .	. . . .	. . . .
	Ribe . . .	. . . . .	. . . . .	. . . . .	(1,46) 1,28-1,69. 1,34-1,50	(0,76) 0,72-0,77. 0,67-0,79	. . . .	(0,76) 0,70-0,85. 0,72-0,8
	Hedeby . .	0,35-0,56 0,33-0,37 0,32-0,35 0,27. 0,20 0,20	. . . . .	. . . . .	(0,76) 0,70. 0,71	(0,76) 0,68-0,75	(0,76) 0,63. 0,69. 0,68-0,74	(0,76) 0,64-0,82. 0,60-0,7 0,75. 0,56-0,76. 0,60-0,73. 0,65 *0,50-0,63*. 0,60-0,

Saavel en større Udmyntnings som en enkelt Mynts oprindelige Vægt er ofte vanskelig at bestemme paa Grund af Mynternes slidte Tilstand og Udførelsens Unøjagtighed. Vægten af de for stærkt beskadigede Mynter er ikke opført i Tabellerne; de med Kursivskrift angivne Vægtstørrelser ere tvivlsomme (Knud den Store. Typ Nr. 13. Hardeknud Nr. 6. 31. 34. 35. Magnus Nr. 3. 8. 31. Stridsperioden Nr. 4. Svend Estridsen Nr. 11.

Harald Hein.	Knud den Hellige.	Oluf Hunger.	Erik Ejegod.	Niels.	Erik Emun.	Erik Lam.
. . . .	(0,91) 0,81-1,04					
. . . .	(0,76) 0,75					
(0,91) ,95-0,06	(0,57?) 0,35-0,41?	(0,57?) 0,63	. . . .	(0,57?) 0,40? (0,76) 0,71		
. . . .	. . . .	. . . .	(0,76) 0,64-0,76			
. . . .	. . . .	. . . .	. . . .	(0,76?) 0,67. 0,64. 0,63		

12. 15. 18. 23. 29. 48. 52. 55. 76. Oluf Hunger Nr. 3. Erik Lam Nr. 2). Udmyntningernes Nøjagtighed for de enkelte Penninges Vedkommende viser sig ofte at være meget ringe. Et større Antal fuldt bevarede Penninge, prægede med samme Stempler, kunne jevnlig være af en forholdsvis betydelig, indbyrdes Vægtforskjel; her maa selvfølgelig Middelvægten særlig tages i Betragtning. For de Typers Vedkommende, hvor Mynterne ere medtagne af Brug, maa altid den største Vægt faa væsentlig Betydning.

Medens man i det daglige Liv har taget Penningen, som den tilbød sig, uden Hensyn til dens noget større eller mindre Vægt, har man derimod ved større Betalinger, hvor Udmyntningernes forskjellige Vægt kunde spille en Rolle, benyttet Udvejning af Pengene som Sølv. Mynterne vare som Regel af omtrent 15-lødigt Sølv og have, ialfald indenfor Landets Grænser, været regnede som Sølv af tilstrækkelig god Lødighed, selv om de ikke altid vare det. Mod Slutningen af det her omhandlede Tidsrum forringes dog Lødigheden saa stærkt, at der snart efter skjelnes mellem Mark Sølv og Mark Penge.

Udmyntningerne under Svend Tveskjæg og i Knud den Stores første Regjeringsperiode bleve, som anført, prægede til en Penningvægt af 1,82 Gram; derefter udmyntes Penningen til en Vægt af 1,46 Gram. Denne Vægt, der overføres fra England, benyttes en Tid ved Danmarks vigtigste Myntsteder. I England nedsætter Kong Knud Myntvægten kort Tid efter Aar 1020[1]) ved at indføre den skandinaviske Markvægt paa 218,31 Gram med Penny'en vejende 1,14 Gram. En tilsvarende Forandring indføres faa Aar efter, 1025—1027[2]), i Danmark, hvor man da forlader den engelske Markvægt og gaar over til den skandinaviske. I Skaane og paa Øerne deles derpaa Marken i 192 Penninge, der ligeledes udmyntes til en Vægt af 1,14 Gram, altsaa 24 Penninge paa Øren eller 8 paa Ørtugen. I Jylland derimod deles Marken i 288 Penninge af 0,76 Grams Vægt, altsaa med 36 Penninge paa Øren eller 12 paa Ørtugen, hvilken Vægt derefter bliver den almindelig anvendte i Jylland. Ved Myntforandringen optager man saaledes ikke den oprindelige, danske Myntvægt, men slutter sig derimod tildels til det nye, engelsk-skandinaviske Myntsystem.

Hardeknud. Den almindelige Penningvægt i Skaane og paa Sjælland er 1,14 Gr., i Jylland 0,76 Gram. En Svingning viser sig for Lunds Udmyntningers Vedkommende op til 1,46 Gram (Nr. 4) og muligvis ned til 0,91 Gram (Nr. 6), altsaa 1/30 Øre eller 10 Penninge paa Ørtugen. Ved Roskildemynten indtræder der en stærk Nedgang til 0,76 Gr., saaledes at Penningen synker til en ligesaa ringe Vægt som den jydske.

Magnus den Gode. Det samme Vægtforhold med Penningen paa 1,14 Gram holder sig i Skaane og paa Øerne; dog indtræder der et Par Svingninger til 0,91 Gram i Lunds og Odenses Penningvægt (Nr. 3. 4. 21). I Jylland holder Penningen fremdeles en Vægt af 0,76 Gram. Striden mellem Magnus og Svend Estridsen lader ikke til at have havt nogen Indflydelse for Myntvægtens Vedkommende.

Svend Estridsen. Den normerede Penningvægt i Skaane og paa Sjælland og Fyen er fremdeles 1,14 Gram og i Jylland 0,76 Gram. I Skaane svinger Vægten op til 1,82 Gram og 1,46 Gram (Nr. 1. 2)[3]); muligvis er Penningvægten sunket ned til 0,91 Gram ved enkelte Udmyntninger (Nr. 11. 12. 15. 18. 23. 29). I Slutningen af Svends Regjering sker

[1]) Aarb. f. n. O. og H. 1875. Pag. 124. (Kr. Erslev. Roskildes ældste Mønter).
[2]) Sammest. Pag. 170.
[3]) De to Udmyntninger maa dog formentlig betragtes som Skuemynter.

der en Nedgang til 0,91 Gram for Roskildemyntens og vistnok ligeledes for Slagelsemyntens Vedkommende (Nr. 43. 44. 48. 52). Et Par jydske Udmyntninger, formentlig fra Viborg, vise en forhøjet Vægt af 0,91 Gram (Nr. 60. 61), medens i Hedeby Vægten af en Udmyntning synes at være sunket ned til 0,67 Gram (Nr. 76). Ellers holder den jydske Penningvægt sig konstant, 0,76 Gram.

Harald Hein. Der indtræder nu mere faste Forhold i Penningvægten ligesom i Myntvæsenet i det Hele, hvilken Forbedring dog kun holder sig under denne Konge. Over hele Riget udmyntes Penningen til en Vægt af 0,91 Gr., altsaa 10 Penninge paa Ørtugen, saavel i Øst- som i Vestdanmark. Kun en enkelt, muligvis tidlig Udmyntning i Slagelse har endnu en Penningvægt af 1,14 Gram (Nr. 5).

Knud den Hellige. Der viser sig atter Forskjel mellem den østlige og den vestlige Penningvægt. I Skaane og paa Sjælland og Fyen er den normerede Vægt 0,91 Gr. Dog har Udmyntningen fra Borgeby i Skaane kun en Vægt af 0,76 Gram. I Jylland daler atter Vægten til 0,76 Gram, ved Udmyntningen i Viborg muligvis endog til 0,67 Gram.

Oluf Hunger. De faa Mynter fra denne Konge vise en Penningvægt af 0,91 Gram i Skaane og paa Sjælland; i Ringsted er den dog kun 0,76 Gram, i Viborg synes den fremdeles kun at være 0,67 Gram.

Erik Ejegod. I Lund og Roskilde er Penningvægten vedblivende 0,91 Gram og i Ringsted 0,76 Gram. Denne sidste Vægt holder ogsaa Udmyntningen i Randers.

Niels. I Skaane er Penningvægten 0,91 Gram, paa Sjælland 0,91 og 0,76 Gram og i Jylland 0,67 og 0,76 Gram.

Erik Emun. I Skaane og paa Sjælland er Penningvægten 0,91 Gram. Fra Jylland kjendes den ikke.

Erik Lam. Oplysninger savnes om Penningvægten.

Undersøgelsen af den danske Myntpennings Vægt viser altsaa i sine Hovedtræk, at man ved de ældste Udmyntninger har gjort Penningvægten i Overensstemmelse med den nordiske Sølvmarks Penningvægt, 0,91 Gram, eller 240 Penninge paa Marken. Senere, efterat et ordnet Myntsystem er indført i Riget, har man først anvendt den engelske Marks Penningvægt, og derefter er man gaaet tilbage til den danske Mark med Penninge af forskjellig Vægt. Kun undtagelsesvis foretages der Udmyntninger, i Overensstemmelse med den vejede Sølvmarks Penningvægt, saaledes at der gaar 240 Penninge paa Marken.

Denne oprindelige Myntinddeling gjennemføres først under Harald Hein, saaledes at der over hele Riget bliver den samme Penningvægt, 0,91 Gram; overalt regnes der med 10 Penninge paa Ørtugen, 30 paa Øren og 240 paa Marken.

Under de følgende Konger bevares denne Deling af Pengemarken i Skaane, paa Sjælland og Fyen, undtagen i Ringsted, hvor Penningen under Oluf Hunger og Erik Eje-

god udmyntes, ligesom i Reglen atter i Jylland, til en Vægt af 0,76 Gram, altsaa 12 Penninge paa Ørtugen, 36 paa Øren og 288 paa Marken. Mærkelig ringe er Viborg-Mynternes Vægt, 0,67 Gram, under Knud den Hellige, Oluf Hunger og Niels.

Afvigende i Vægt fra den almindelig benyttede Penning udmyntes der overalt paa forskjellige Tidspunkter Penge af en anden, snart større, snart ringere Vægt, saaledes at Mynternes Vægt og dermed Antallet af dem paa Marken ikke bliver konstant. Udmyntningerne maa saaledes have været underkastede forskjellige, til Tider skiftende Forhold og praktiske Hensyn. Mangelen paa Smaamynt, halve Penninge eller Oboler, viser sig stedse i de mange overklippede Mynter, som forekomme i Fundene lige til den sidste Tid, saaledes endnu i det under Erik Emun nedlagte Tessebølle Fund. Først under Svends, Knuds og Valdemars Fællesregjering præges halve Penninge, ensidede, tynde Hulpenge, de saakaldte Brakteater.

I de ældste danske Love ligesom i de angelsaxiske findes, som foran omtalt, særlig strenge Straffe for Falskmyntneri. Den Slutning kunde drages heraf, at Pengeforfalskning var en ikke usædvanlig Forbrydelse, og at der derfor i Myntrækkerne maatte forekomme adskillige falske Mynter. Mistanke i saa Henseende kunde navnlig rettes mod de mange, slet udførte, ofte helt barbariske Mynter, der tilhøre den tidligere Periode, og som først forsvinde ved Harald Heins Forbedring af Myntvæsenet. Og blandt disse mistænkelige Udmyntninger maatte da Opmærksomheden særlig fæstes paa dem, der kun indeholde en enkelt eller nogle faa læselige og velprægede Mynter, medens et stort Antal Variationer ere yderst raat udførte og uden Spor af Mening i Omskrifterne. Som Exempler kan fremdrages de store jydske Udmyntninger under Knud den Store fra Ørbæk, under Hardeknud fra Aarhus, Viborg og Ørbæk, under Magnus den Gode fra Viborg og Ribe og fra Viborg under Svend Estridsen.

Spørgsmaalet om, hvorvidt disse barbariske Mynter kunne betragtes som falske, maa utvivlsomt besvares benægtende [1]. Det er aabenbart, at disse Mynter ofte tilhøre Udmyntninger, der ere foretagne i Skyndsomhed. De første Stempler have været gjorte med Omhu, medens Resten har været udført af Myntprægere, der ikke have været synderlig forfarne i deres Kunst, men som under den store Travlhed med Udmyntningen have skullet skaffe mange Stempler tilveje; det gjaldt da kun om at give disse en vis Lighed med det oprindelige Stempel, og denne er efterhaanden blevet fjernere. At dette forholder sig saaledes, ses deraf, at der næsten altid ved talrig repræsenterede Myntgrupper findes Overgangsformer fra de godt udførte Mynter til de slette. I adskillige Tilfælde kan Omskriftens delvis forvirrede Indhold endnu følges og Fremstillingen være ret omhyggelig udført; paa andre spores den oprindelige Omskrift i de rigtige Bogstaver, kun stillede i forvirret Orden,

[1] Jvf. Kr. Erslev. Aarb. f. n. O. og H. 1875. Pag. 126. (Roskildes ældste Mønter.)

samtidig med at Fremstillingens Udførelse er forringet, og endelig komme de yderst degenererede Mynter. At de alle ere prægede samtidig og paa samme Sted tør sluttes deraf, at ikke sjelden et af de bedre udførte Stempler findes anvendt sammen med et af de ringere. Selv de mest barbarisk udførte Mynter tør man saaledes ikke anse for falske, da de maa antages at være udførte paa Grundlag af læselige Mynter, som man ofte endnu ikke kjender. Adskillige af disse ville muligvis engang i Tiden komme for Dagens Lys og føre til Forstaaelse af deres uheldige Udløbere.

I den foregaaende Undersøgelse af Myntens Værdi er Behandlingen af dens Lødighed ganske forbigaaet. Spørgsmaalet har selvfølgelig sin Interesse, selv om Legeringen i den her omhandlede Periode ikke er underkastet Forandringer af større Betydning. Dette Spørgsmaal vilde dog kun kunne løses med noget virkeligt Resultat, naar de forskjellige Myntgruppers Lødighedsforhold kunde sammenlignes indbyrdes og Forholdstallene opstilles. Men dette lader sig vanskelig gjøre, idet Mynterne vilde gaa tabt ved Undersøgelsen, naar denne skulde være fornøden omhyggelig; og den langt overvejende Part af denne Periodes Mynter ere for sjeldne og værdifulde til at turde ødelægges. Man maa derfor lade sig nøje med at betragte Mynternes Værdi i Forholdet efter deres Vægt, ligesom Datidens Mennesker som oftest have været henviste til at gjøre det. Men de Gamle, der vare kyndige i Pengesager, have dog sikkert fortræffelig vidst, at Lødigheden ikke altid var den samme, og at nogle Udmyntninger vare af ringere, virkelig Værdi end andre af samme Vægt. Et oplysende Exempel herpaa findes i Olaf den Helliges Saga, som ganske vist fortælles en rum Tid efter de meddelte Begivenheder, men hvor dog Traditionen tør antages at have sin Betydning. Sagaen fortæller, at Kong Olaf sendte en betroet Mand over til Færøerne forat hente Skat. Da denne skulde udbetales, modtog Udsendingen først en Pung med Sølvpenge, som rystedes ud paa et Skjold, men som han vægrede sig ved at tage imod med de Ord: »Jeg tror, at alle de gale Penge, som findes paa Nordøerne, ere samlede her«. Han fik da en anden Pung med Penge, der vare betalte i Landskyld. »Disse Penge ere daarlige«, sagde han, »dog tænker jeg, at ved en almindelig Gjæld uden særdeles Betingelser vilde sligt blive modtaget; men saadanne Penge vil jeg ikke modtage til Kong Olaf«. Endelig faar han en tredie Pung, om hvis Indhold han udtaler: »Vi behøve ikke at betragte disse Penge nøjere; her er den ene Penning bedre end den anden. Disse ville vi modtage«. Derpaa blev Sølvet vejet og hældt ud i en Hjelm, efterhaanden som det afvejedes.

Sagaen viser, hvorledes man i en blandet Masse af Penge, hvoriblandt vistnok ogsaa har været fremmede, godt har forstaaet at udskille de falske Penge og de mindre værdifulde fra de gode, og at man ved Betalinger med sammenblandet Mynt af tilstrækkelig god Lødighed har vejet og ikke talt den. I vore Fund fra denne Periode træffes undertiden afgjort falske Mynter. Det gulagtige, mere kobberholdige Metal er tydelig afstikkende blandt de hvide Penge.

Efter Erik Lams Regjeringstid indtræder der paa forskjellig Vis forandrede Forhold i vort Myntvæsen. Det bliver saaledes ikke længer Skik at anbringe Myntprægerens og Myntstedets Navne paa Myntens Revers, hvor man derimod ofte vil træffe en Fremstilling af den gejstlige Myntherre, naar han er Andelshaver i Mynten. Jevnlig udmyntes der nu ensidede, lette Mynter af tyndt Sølvblik, de saakaldte Hulpenge eller Brakteater, der i Lighed med svenske og norske Brakteater have havt en halv Pennings, Obols, Værdi. Endelig forringes, som ovenfor sagt, snart efter Lødigheden saa stærkt, at Mynten ikke mere tages for godt Sølv, og der skjelnes derfor mellem Mark Sølv og Mark Penge. Allerede i Aaret 1180[1]) angives Pengemarkens Værdi kun at være en Trediedel af Sølvmarkens.

[1]) »XXX marchæ de insula Sild« (1141) regnes 1180 for »X marchæ argenti«. Dipl. A. M. I. Pag. 246. 262.

IX.

Fund af dansk Mynt indtil 1146.

Fra de tre nordiske Riger kjendes ialt 202 Fund, som indeholde 10,848 skandinaviske Mynter. I 179 af disse Fund findes danske Mynter, i et samlet Antal af 7,616.

Mynternes Forekomst i Fundene er i mange Tilfælde, hvor de forvirrede Omskrifter ikke yde nogen Oplysning, af største Betydning ved Undersøgelsen af Mynttypernes Alder. Fundene yde de sikreste Holdepunkter for Bestemmelsen heraf, og det i dem indeholdte Materiale maa kunne lede til et, ialfald tilnærmelsesvis, rigtigt Resultat. Den følgende Oversigt over de skandinaviske Fund af dansk Mynt er, saavidt muligt, ordnet kronologisk; i adskillige Tilfælde, hvor Fundet er lille eller mindre nøjagtig beskrevet, kan Aldersbestemmelsen kun sættes efter et Skjøn.

Indenfor Skandinaviens Grænser, og selv indenfor vore egne, fandt den danske Mynt langtfra den Anvendelse ved Pengesummers Udredelse som den fremmede, navnlig den angelsaxiske og den tyske Mynt, og synes ikke at have havt synderlig stor Udbredelse i Landene Syd for Østersøen. Den forekommer forholdsvis sjelden i Fund derfra og kun undtagelsesvis i større Antal. Til den skandinaviske Fundrække, hvori dansk Mynt forekommer, er føjet de vigtigste, kjendte Fund med dansk Mynt, ialt 22, fra Tyskland, Polen og Rusland.

I efterfølgende Fundbeskrivelse findes ved de danske Mynter under de enkelte Konger angivet Myntstedet og Typens Nummer, svarende til Nummeret i den følgende Beskrivelse af Typerne og paa Tavlerne. De til Typ-Nummeret føjede, mindre Tal angive Typens Myntantal i Fundet. Findes intet Tal vedføjet, optræder Typen med en enkelt Mynt.

For de fremmede Mynters Vedkommende er kun Antallet anført, samt den eller de Regenter, hvem de yngste Mynter i Fundet tilhøre, forsaavidt som dette har kunnet oplyses. For Norges, Sverigs og Englands Vedkommende er stedse den yngste Regent anført.

Halve Mynter ere ikke særlig angivne, men opførte som hele.

Af de tilføjede Henvisninger betegner «K. M.» den kongelige Myntsamling i Kjøbenhavn og «St. Inv.» Stockholms Myntkabinets Inventarium; derefter følger Fundets Nummer i Arkivernes Journaler.

Fund fra Skandinavien.

1. Jæderen (?), Stavanger A., Norge. c. 1856. 1 dansk (Ældste Myntgrupper. Lund: Nr. 1), 2 engelske (—Ceolwulf. 822—824), 2 frankiske. Jvf. Aarb. f. n. O. o. Hist. 1877. Pag. 126 (O. Rygh) og Christiania Vidensk. Selsk. Forh. 1876. Nr. 10 (O. Rygh).

2. Björkö i Mälaren, Stockholms L. 16 (?) danske (Ældste Myntgrupper. Lund: Nr. 1 $_3$, 2, 4 $_3$, 5 $_2$, 6 $_6$, 7), engelske, karolingiske, kufiske. Forskjellige Gravfund. Jvf. Månadsbladet. 1885. Pag. 128 o. F. (H. Hildebrand).

3. Lerchenborg, Aarby S., Arts H., Holbæk A. 1889. 1 dansk (Ældste Myntgrupper. Lund: Nr. 1), 1 Ludvig den Fromme, 2 kufiske. Sølvsager. K. M. 562.

4. Halland, ukjendt Findested. 1878. 2 danske (Ældste Myntgrupper. Lund: Nr. 6 $_2$), 131 kufiske, 2 Blanketter. Sølvsager. St. Inv. 6123.

5. Näsby, Taxinge S., Selebo H., Södermanlands L., Sverig. 1892. 1 dansk (Ældste Myntgrupper. Lund: Nr. 6), 58 kufiske. Sølvsager. St. Inv. 9136. 9137. Jvf. Månadsbladet. 1892. Pag. 172.

6. Skaane a, ukjendt Findested. 1 dansk (Ældste Myntgrupper. Lund: Nr. 6 a).

7. Bleking, ukjendt Findested. 1 dansk (Ældste Myntgrupper. Lund: Nr. 7). Jvf. H. Hildebrand. Sveriges Medeltid. I. Pag. 777.

8. Spangereid, Søndre Undal Præstegjeld, Lister og Mandal A., Norge. 1879. 4 danske (Ældste Myntgrupper. Lund: Nr. 7 $_4$), 1 Ludvig den Fromme. Gravfund. Aarsb. f. Foren. t. norske Fortidsminders Bev. 1879. Pag. 43.

9. Sejerø ved Sjælland. 1858. 34 danske (Ældste Myntgrupper. Lund: Nr. 6 $_5$ Fragmenter. — Halvbrakteater. Hedeby: Nr. 1 $_{29}$), 10 engelske (—Eadred, 946—955), 1 tysk (Bruno af Köln, 953—965), 1 bøhmisk, 97 kufiske. Sølvsager. K. M. 187. 191. 195. 203.

10. Pålstorp, Raus S., Luggude H., Malmöhus L., Skaane. 1870. 2 danske Halvbrakteater. Hedeby: Nr. 1 $_2$), 1 tysk, 35 kufiske (—916). Sølvsager. St. Inv. 4313.

11. Bröcka, Brunnby S., Luggude H., Malmöhus L., Skaane. 1876. 1 dansk (Halvbrakteater. Hedeby: Nr. 1), 1 engelsk, 117 kufiske (—923). Sølvsager. St. Inv. 5881. 5891.

12. Stengade, Tullebølle S., Langeland. 1827. Danske (Halvbrakteater. Hedeby: Nr. 1 Fragmenter), 1 engelsk, 1 kufisk (942). Sølvsager. Jvf. Ant. Ann. IV. Pag. 596.

13. Skaane b, ukjendt Findested. 1848. 1 dansk (Halvbrakteater. Hedeby: Nr. 1 ?), 22 kufiske (—947). St. Inv. 1504. 1519.

14. Skjeppengegaard, Rø S., Bornholm. 1878. 1 dansk (Halvbrakteater. Hedeby: Nr. 1), 3 tyske (Otto I, 936—973), 1 byzantinsk, 31 kufiske (—954). Sølvsager. K. M. 429.

15. Gåshagen, Vesterhejde S., Gulland. 1892. 2 danske (Halvbrakteater.

Hedeby: Nr. 1 2?), 2 tyske (Otto), 2 byzantinske (949—959), 153 kufiske, 1 Blanket. Sølvsager. St. Inv. 6088. 7296. 9086. 9162.

16. Vestermarie Sogns Udmark, Bornholm. 1861. 3 danske (Halvbrakteater. Hedeby: Nr. 1 3), 20 tyske (Erchembald af Strasburg, 965—991), 3 italienske (deriblandt 1 Trajan), 9 byzantinske, 69 kufiske (—968). Sølvsager. K. M. 224.

17. Tarup, Sønder-Næraa S., Aasum H., Odense A. 1862. 1 dansk (Halvbrakteater. Hedeby: Nr. 1), 2 tyske (Otto I), 109 kufiske (—971). Sølvsager. K. M. 234.

18. Vesterhejde S., Gulland. 1869. 3 danske (Halvbrakteater. Hedeby: Nr. 1 3, »tynde, efter Carl den Stores«), 2 tyske, 59 kufiske (—971). Sølvsager. St. Inv. 4092.

19. Bødstrup, Sørbymagle S., Vester-Flakkebjerg H., Sorø A. 1855. 3 danske (Halvbrakteater. Hedeby: Nr. 1 3), 3 tyske (Otto af Baiern, 976—982), 118 kufiske (—967). Ringsølv. K. M. 147.

20. Odense, Fyen. 1889. 5 danske (Halvbrakteater. Hedeby: Nr. 1 5), 4 kufiske. K. M. 565.

21. Frørup S., Flensborg A., Slesvig. 1811. 4 danske (Halvbrakteater. Hedeby: Nr. 1 4). Optegnelse i K. M.

22. Hundlund, Vesterhejde S., Gulland. 1883. 1 dansk (Halvbrakteater. Hedeby: Nr. 1, »karolingisk Efterligning«), 1 byzantinsk, 22 kufiske. St. Inv. 7295.

23. Gremmerup, Angel, Flensborg A., Slesvig. 1739. Danske, ubestemt Antal (Halvbrakteater. Hedeby: Nr. 1 27, o. fl.). Jvf. Beskr. o. danske Mynter og Medailler. Pag. 22.

24. Grønnerup, Sæby S., Harre H., Viborg A. 1842. 13 danske (Halvbrakteater. Hedeby: Nr. 1 7, 2 4, 3 2), 1 tysk, 7 kufiske (—907). Sølvsager. K. M. 15.

25. Harndrup a, Vends H., Odense A. 1850. 115 danske (Halvbrakteater. Hedeby: Nr. 1 7, 2 88, 3 20), 1 tysk, 2 kufiske (—913). Sølvsager. K. M. 86.

25 a. Harndrup b, 1855, 1857. 10 danske (Halvbrakteater. Hedeby: Nr. 1 5, 2 5), 1 kufisk. K. M. Gavepr. 358. 408. 436.

26. Sommersted ved Haderslev, Slesvig. 1859. 9 danske (Halvbrakteater. Hedeby: 1—3? »tildels Efterligninger efter Karl den Stores Dorestad-Mynter«). K. M. Gavepr. 438.

27. Sorø, Sjælland. 1852. 12 danske (Halvbrakteater. Hedeby: Nr. 1 4, 2 6, 3 2), 2 kufiske. Sølvsager. K. M. 120.

28. Graagaard, Haderup S., Ginding H., Ringkjøbing A. 1887. 83 danske (Halvbrakteater. Hedeby: Nr. 1—2?), 2 engelske (Edvard Martyr, 975—979), 23 tyske (Otto af Baiern, 976—982), 1 bøhmisk, 5 kufiske (—940). Sølvsager. K. M. 552.

29. Sandby, Torna H., Malmöhus L., Skaane. 1882. 85 danske (Halvbrakteater. Hedeby: Nr. 1 12, 2 58, 3 15), 1 engelsk (Eadgar, 957—975), 46 tyske (Otto II, 973—983), 25 kufiske (—949). Sølvsager. St. Inv. 6997.

30. Skabersjö, Bara H., Malmöhus L., Skaane. 1843. 18 danske (Halv-

brakteater. Hedeby: Nr. 1_9, $2—3_9$, »tynde falskmynt«), 1 engelsk (Ethelred 978—1016), 1 kufisk. Sølvsager. St. Inv. 1057.

31. Wimarka, Wårdbergs S., Bankekinds H., Östergötlands L., Sverig. 1834. 31 danske (Halvbrakteater. Hedeby: Nr. 1—3? »falske efter Karl den Stores og andre Mynter«), 1 engelsk (Ethelred), 35 tyske, 90 kufiske (—951). Sølvsager. St. Inv. 660.

32. Liknatte, Stenkyrka S. Gulland. 1859. 2 danske (Halvbrakteater. Hedeby: Nr. 1_2?, »falske efter Karl den Store«), 6 engelske (Ethelred Typ B), 32 tyske (Otto III og Adelheid), 1 byzantinsk, 22 kufiske (—962), 1 Blanket. Sølvsager. St. Inv. 2619.

33. Haralds, Alfva S., Gulland. 1888. 1 dansk (Halvbrakteater. Hedeby: Nr. 1), 1 engelsk (Ethelred Typ B), 6 tyske (Otto III og Adelheid), 30 kufiske. Sølvsager. St. Inv. 8402.

34. Tolstrup, Aars S., Aars H., Aalborg A. 1891. 2 danske (Halvbrakteater. Hedeby: Nr. 1_2), 171 tyske (Otto III og Adelheid), 1 kufisk. Sølvsager. K. M. 595.

35. Kulhusene, Draaby S., Horns H., Frederiksborg A. 1863. 6 danske (Halvbrakteater. Hedeby: Nr. 2_6), 26 engelske (—Ethelred Typ B), 30 tyske (Otto III og Adelheid), 2 nederlandske, 1 bøhmisk, 1 byzantinsk, 1 kufisk, 3 ubestemte. Sølvsager. K. M. 248.

36. Assartorp, Gerdslöfs S., Vemmenhögs H., Malmöhus L., Skaane. 1855. 26 danske (Halvbrakteater. Hedeby: Nr. 1_4, 2_{22}), 67 engelske (—Ethelred Typ B), 315 tyske m. fl. (Otto III og Adelheid), 2 bøhmiske, 8 kufiske, 4 Blanketter. Sølvsager. St. Inv. 2184. 2310.

37. Vaalse, Nørre H., Falster. 1835. 3 danske (Halvbrakteater. Hedeby: Nr. 1_2, 2), 6 engelske (—Ethelred Typ B), 1 fransk, 371 tyske (Otto III og Adelheid), 5 bøhmiske, 1 byzantinsk, 160 kufiske (—972), 2 Blanketter. Sølvsager. K. M. XXVII. Jvf. Annaler for nord. Oldk. 1842—43. Pag. 22—141.

38. Djursholm, Danderyds S., Stockholms L., Sverig. 1866. Danske; ukjendt Antal. (Halvbrakteater. Hedeby, »tynde Falskmynt«), tyske (Otto III og Adelheid), 64 engelske, 12 kufiske. St. Inv. 3559.

39. Åbo, Finland. 1 dansk (Svend Tveskæg). Jvf. Köbne. Zeitschr. 1849. Pag. 370.

40. Näs, Åkers Skeppslag, Stockholms L., Sverig. 1704. 1 dansk (Svend Tveskjæg), mange norske (Hakon), 20—30 svenske (Olaf Skjødkonning), engelske (—Ethelred), tyske (Otto III og Adelheid), byzantinske, kufiske. Jvf. B. E. Hildebrand. Anglosachsiska mynt. 1846. Pag. XXXIII.

41. Eskilstuna, Södermanlands L., Sverig. 1833. Danske; ukjendt Antal. (Halvbrakteater. Hedeby: Nr. 1—3?, »Falskmynt efter Karl d. Stores m. fl.«), 137 svenske (Olaf), 86 engelske (—Ethelred Typ B. C), 193 tyske (Otto III og Adelheid), 2 bøhmiske, 2 byzantinske, 25 kufiske. Sølvsager. St. Inv. 619.

42. Knudsker S., Bornholm. 1840. 65 (Halvbrakteater. Hedeby: Nr. 1, 2), 18

tyske, 1 ungarsk (Stephan, 1000—1038), 1 italiensk, 66 kufiske (—972). Jvf. K. M. 4. Annal. f. n. O. 1842—43. Pag. 159—164.

43. Munkegaard, Ibsker S., Bornholm. 1864. 6 danske (Halvbrakteater. Hedeby: Nr. 1 з, 3, 4, 5, 6), 1 svensk (Olaf), 164 engelske (Ethelred Typ A. B. C), 2 karolingiske, 9 nederlandske og lothringske, 588 tyske (Henrik II som Konge, 1002—1004), 10 bøhmiske, 2 schweiziske, 1 italiensk, 2 byzantinske, 32 kufiske, 79 ubestemmelige. Sølvsager. K. M. 259. Jvf. Berliner Blätter f. Münz-, Siegel- und Wappenkunde. III. Pag. 31. (C. J. Thomsen).

44. Sturkö ved Bleking. 1890. 10 danske (Halvbrakteater. Hedeby: Nr. 1 4, 2 4, 4 2), 110 engelske (Ethelred Typ A—C), 176 tyske (Henrik II som Konge), 1 italiensk, 1 byzantinsk, 14 kufiske. Sølvsager. St. Inv. 8770. Jvf. Månadsbladet. 1890. Pag. 73—83. (H. Hildebrand).

45. Yholm Ø, Sunds H., Svendborg A. 1853. 3 danske (Halvbrakteater. Hedeby: Nr. 1 2, 6), 1 norsk (Hakon), 17 svenske (Olaf), 238 engelske (—Ethelred Typ D), 10 nederlandske, 2 karolingiske, 163 tyske (Henrik II, som Konge), 8 bøhmiske, 1 byzantinsk, 1 persisk, 27 kufiske, 2 Blanketter. Sølvsager. K. M. 128. 368. 393.

46. Villie, Slågarps S., Skytts H., Malmöhus L., Skaane. 1876. 5 danske (Knud den Store. Lund: Nr. 1 5), 230 engelske (—Ethelred Typ A—E), 6 irske, 689 tyske, 3 byzantinske, 3 kufiske. Sølvsager. St. Inv. 5870.

47. Lilla Mickelsgårda, Vestkinde S., Gulland. 1849. 1 dansk (Knud d. Store. Lund: Nr. 1), 51 engelske (Ethelred Typ B—E), 80 tyske, 2 kufiske. Sølvsager. St. Inv. 1541.

48. Gärsnäs, Ö. Herrestads S., Ingelstads H., Christianstads L., Skaane. 1729. 1 dansk (Knud den Store. Lund: Nr. 1?), engelske (—Knud), 5 irske, tyske, kufiske. Sølvsager. St. Inv. 116.

49. Dörby, Norra-Möckleby S., Øland. 1851. 1 dansk (Knud den Store. Viborg: Nr. 46), 1 tysk. Sølvsager. St. Inv. 1672.

50. Sletheid, Tjore i Haaland, Stavanger A., Norge. 1866. 1 dansk (Knud den Store. Lund: Nr. 1), 270 engelske (Ethelred Typ A—E), 6 irske, 14 tyske, 1 byzantinsk. Jvf. Christiania Vidensk. Selsk. Forh. 1869. (C. Schive).

51. Karlberg, Danderyds Skeppslag, Stockholms L., Sverig. 1868. 1 dansk (Knud den Store. Lund: Nr. 1?), 1 svensk (Olaf), 113 engelske (Ethelred), 2 irske, 399 tyske, 1 byzantinsk, 19 kufiske. Sølvsager. St. Inv. 3861.

52. Öster-Ryftes, Fole S., Gulland. 1871. 1 dansk (Svend Tveskjæg), 12 svenske (Olaf), 695 engelske (—Knud Typ E), 11 irske, 1097 tyske, 13 byzantinske, 110 kufiske (—1001). Sølvsager. St. Inv. 4556.

53. Enge, Bunge S., Gulland. 1856. 4 danske (Knud d. Store. Lund: Nr. 20 3, Viborg: Nr. 46, firkantet), 2 svenske (Olaf), 375 engelske (—Knud), 10 irske, 739 tyske, 10 kufiske. Sølvsager. St. Inv. 2232.

54. Lingsarfve, Eskelhelms S., Gulland. 1868. 6 danske (Knud den Store.

Lund: Nr. 1 6?, med forvirrede Omskrifter), 1 svensk (Olaf), 214 engelske (—Knud), 8 lothringske, 524 tyske, 3 bøhmiske, 2 byzantinske, 14 kufiske. Sølvsager. St. Inv. 3855. 4151.

55. Skäggs, Vestkinde S., Gulland. 1848. 4 danske (Halvbrakteater. Hedeby: Nr. 1 2?, »Efterligninger af Karl den Stores, tynde«. — Knud den Store. Lund: Nr. 1 2), 1 svensk (Olaf), 243 engelske (—Knud Typ E), 6 irske, 323 tyske, 4 byzantinske, 57 kufiske. Sølvsager. St. Inv. 1456.

56. Bjärby, Sjonhems S., Gulland. 1869. 1 dansk (Knud den Store. Lund: Nr. 1), 1 norsk (Hakon), 3 svenske (Olaf), 323 engelske (—Knud Typ E), 4 irske, 441 tyske, 3 byzantinske, 49 kufiske, 2 Blanketter. Sølvsager. St. Inv. 4236.

57. Kattlunds a, Grötlingbo S., Gulland. 1871. 1 dansk (Knud den Store. Lund: Nr. 1), 1 svensk (Olaf), 392 engelske (—Knud Typ E), 4 irske, 627 tyske og bøhmiske, 5 byzantinske, 28 kufiske, 2 Blanketter. Sølvsager. St. Inv. 4591.

58. Lilla Klintegårda a, Vestkinde S., Gulland. 1876. 5 danske (Knud den Store. Lund: Nr. 1 3, Viborg: Nr. 46 2), 517 engelske (—Knud Typ E), 6 irske, 676 tyske, 2 byzantinske, 40 kufiske. Sølvsager. St. Inv. 5804.

59. Uddeby, Varnums S., Ölme H., Vermlands L., Sverig. 1880. 1 dansk (Knud den Store. Lund: Nr. 1?), 238 engelske (—Knud Typ E), 2 irske, 26 tyske. Sølvsager. St. Inv. 6619.

60. Undrom, Boteå S., Vesternorrlands L., Sverig. 1846. 7 danske (Knud den Store. Lund: Nr. 6 4, 17, Viborg: Nr. 46 2), 1 svensk (Olaf), 579 engelske (—Knud Typ G), 4 irske, 524 tyske m. fl., 3 byzantinske, 14 kufiske. Sølvsager. St. Inv. 1318.

61. Egersund, Stavanger A., Norge. 1836. 74 danske (Knud d. Store. Lund: Nr. 1, Roskilde: Nr. 35 3, Slagelse: Nr. 43, Viborg: Nr. 49 57, 51 12), 6 svenske (Anund Jacob), 830 engelske (—Knud Typ G), 3 irske, 3 karolingiske, 26 nederlandske og lothringske, 614 tyske (Konrad II, 1024—1039), 1 bøhmisk, 1 italiensk, 3 byzantinske, 3 kufiske, 45? Blanketter. Sølvsager. Jvf. C. A. Holmboe. De numis M D medii ævi, in Norvegia nuper repertis. 1836. 1837 og Urda. I. Pag. 329.

62. Kjeldstrup, Stillinge S., Slagelse H., Sorø A. 1859. 22 danske (Halvbrakteater. Hedeby: Nr. 1, 3 2. — Knud den Store. Roskilde: Nr. 26 5, 35 5, Slagelse: Nr. 43 2, Viborg: Nr. 51 5, 52, Ribe: Nr. 59), 725 engelske (—Knud Typ G), 4 irske, 28 nederlandske og lothringske, 279 tyske (Henrik II, 1002—1024), 7 byzantinske, 10 kufiske, 23 ubestemte. Sølvsager. K. M. 207.

63. Pilgårds a, Närs S., Gulland. 1882. 1 dansk (Knud den Store. Lund: Nr. 20), 6 engelske (—Knud Typ H), 1 nederlandsk (Konrad II, 1024—1039), 21 tyske, 1 bøhmisk, 3 kufiske. St. Inv. 7070.

64. Nomeland i Valle, Nedenæs A., Norge, 1839. 1 dansk (Knud den Store. Lund: Nr. 19), 1 engelsk (Knud Typ G). Christiania Vidensk. Selsk. Forh. 1864. Pag. 45 (Holmboe). Jvf. Aarb. f. n. O. o. Hist. 1877. Pag. 125 (O. Rygh).

65. Sund, Medelpad, Vesternorrlands L., Sverig. 1891. 1 dansk (Knud den Store. Viborg: Nr. 49), 8 engelske (—Knud Typ G), 31 tyske. Ravperler. St. Inv. 9039.

66. Enner, Tamdrup S., Nim H., Aarhus A. 1849. 24 danske (Knud d. Store. Lund: Nr. 1, 2 4, 6, 12, 20 7, Roskilde: Nr. 26 2, 33, 35 2, Slagelse: Nr. 38. Var., Viborg: Nr. 49 8, 51), 680 engelske (—Knud Typ I), 8 irske, 2 karolingiske, 25 nederlandske og lothringske, 541 tyske (Konrad II, 1024—1039), 4 bøhmiske, 1 italiensk, 6 byzantinske, 3 kufiske, 24 Blanketter. Sølvsager. K. M. 79. Jvf. Ant. Tidsskr. 1850. Pag. 123 (Herbst).

67. Grönby, Vemmenhögs H., Malmöhus L., Skaane. 1855. 12 danske (Knud d. Store. Lund: Nr. 1 12), 1 norsk (Olaf den Hellige), 1 svensk (Olaf), 755 engelske (—Knud Typ E), 6 irske, 24 nederlandske og lothringske, 647 tyske (Konrad II, 1024—1039), 7 byzantiuske, 8 kufiske. Sølvsager. St. Inv. 2185.

68. Enges, Burgs S., Gulland. 1864. 8 danske (Knud den Store. Lund: Nr. 1 3. — Hardeknud. Lund: Nr. 1 4?, Slagelse: Nr. 38), 1 norsk (Olaf den Hellige), 120 engelske (— Knud Typ G), 2 irske, 212 tyske, 3 byzantinske, 34 kufiske. Sølvsager. St. Inv. 3237. 3325.

69. Louns, Gislum H., Aalborg A. 1870. 79 danske (Knud den Store. Viborg: Nr. 48 Var. 2, 49 3, Ørbæk: 54 37? — Hardeknud. Lund: Nr. 1. Aalborg: Nr. 39 4, Ørbæk: Nr. 42 28? Aarhus: Nr. 45, Hedeby: Nr. 50 3), 18 engelske (—Harald Harefod Typ A), 11 tyske. K. M. 328. 329. 341.

70. Ryslinge, Gudme H., Svendborg A. 1882. 1 dansk (Hardeknud. Ørbæk: Nr. 42). K. M. 481.

71. Pilgårds b, Närs S., Gulland. 1874. 7 danske (Knud d. Store. Roskilde: Nr. 35, Viborg: Nr. 48. Var. — Hardeknud. Lund: Nr. 1 2, Roskilde: Nr. 32 2, Hedeby: Nr. 50), 2 svenske (—Anund Jacob), 110 engelske (—Harald Harefod Typ B), 486 tyske, 3 kufiske. Sølvsager. St. Inv. 5335.

72. Tingstäde, Gulland. 1858. 3 danske (Knud den Store. Lund: Nr. 16. — Hardeknud. Lund: Nr. 1, Aalborg: Nr. 39), 1 engelsk (Harald Harefod), 38 tyske. Sølvsager. St. Inv. 2577.

73. Varnhem, Valle H., Skaraborgs L., Sverig. 1873. 5 danske (Knud den Store. Lund: Nr. 1, 20. — Hardeknud. Lund: Nr. 1, 13. — Ubestemt 1), 2 norske (Olaf den Hellige), 67 engelske (—Knud Typ G), 5 irske, 21 tyske, 1 bøhmisk, 2 byzantinske, 3 kufiske, 2 Blanketter. Sølvsager. St. Inv. 5019. 5048. 5170. 5201. Jvf. H. Werner. Mynt funna i Westergötlands jord. 1879.

74. Egelsta, Vestra Rekarne H., Södermanlands L., Sverig. 1862. 8 danske (Hardeknud. Viborg: Nr. 41 8?), 56 engelske (— Hardeknud Typ B), 298 tyske. Sølvsager. St. Inv. 3008.

75. Broby, Österhaninge S., Sotholms H., Stockholms L., Sverig. 1816 og 1817.

1 dansk? (Hardeknud, ikke beskrevet), 2 svenske (Olaf), 223 engelske (—Knud), 7 irske, 190 tyske (Konrad II, 1024—1039), 1 byzantinsk, 7 kufiske. Sølvsager. St. Inv. 412. 414. Jvf. B. E. Hildebrand. Anglosachs. mynt. 1846. Pag. XXXVIII.

76. Bockarp, Mjölby S., Vifolka H., Östergötland L., Sverig. 1844. 1 dansk (Hardeknud, ikke beskrevet), 11 engelske (—Knud), 73 tyske. Sølvsager. St. Inv. 1146.

77. Boberg, Bobergs H., Östergötlands L., Sverig. 1865. 5 danske (»Hardeknuds Typ, med forvirrede Omskrifter«), 27 engelske (—Knud), 93 tyske. St. Inv. 3430.

78. Mölndal, Askims H., Göteborgs og Bohus L., Sverig. 1883. 34 danske (Knud den Store. Lund: Nr. 20 6, Slagelse: Nr. 43, Viborg: Nr. 48. Var., 49 2. — Hardeknud. Lund: Nr. 1 10, 2 2, 5, 28, Roskilde: Nr. 32 3, Ørbæk: Nr. 42 2, Aarhus: Nr. 44, 46(?), 47 2, Hedeby: Nr. 50), 54 engelske (—Harald Harefod Typ B), 1 irsk, 13 nederlandske og lothringske, 229 tyske. Sølvsager. St. Inv. 7219. Jvf. Bidrag till Göteborgs och Bohus läns historia, II. 9. 1884. Pag. 120. (H. Hildebrand).

79. Enegaard, Nylarsker S., Bornholm. 1862. 34 danske (Knud d. Store. Roskilde: Nr. 26 2, 35 2, Viborg: Nr. 48 Var., 49 2, 51, Ørbæk: Nr. 54 2. — Hardeknud. Lund: Nr. 1 10, 28, Roskilde: Nr. 32 4, Slagelse: Nr. 36, Aalborg: Nr. 39 7, Hedeby: Nr. 50), 104 engelske (— Harald Harefod Typ B), 35 nederlandske og lothringske, 666 tyske (Ærkebiskop Herman af Köln, 1036—56), 3 bøhmiske (—Bretislaw I, 1037—55), 3 polske, 2 ungarske, 7 kufiske, 5 ubestemte. Sølvsager. K. M. 241. Beskrevet af C. J. Thomsen under Titlen »der Oster Larskjer Fund« i Berliner Blätter f. Münzkunde. II. Pag. 62.

80. Hörningsholm paa Mörkö, Hölebo H., Södermanlands L., Sverig. 1866. 2 danske (Hardeknud. Lund: Nr. 1 2), 19 engelske (—Edv. Conf.), 1 irsk, 75 tyske, 2 kufiske. Sølvsager. St. Inv. 3535.

80 a. Gulland a, ukjendt Findested. 3 danske (Hardeknud. Lund: Nr. 4 3). St. Inv. Nr.?

81. Sundbro, Bälinge S., Upsala L., Sverig. 1879. 4 danske (Hardeknud m. fl.), 1 engelsk (Edv. Conf.), 157 tyske, 1 ungarsk (Andreas, 1047—1061). Sølvsager. St. Inv. 6471.

82. Mickels, Hablingbo S., Gulland. 1890. 1 dansk (Knud. Lund: Nr. 22), 4 engelske (—Edv. Conf.), 130 nederlandske og tyske, 1 byzantinsk, 2 kufiske. Ring. St. Inv. 8693.

83. Öja, Kellna S., Norra-Åsbo H., Christianstads L., Skaane. 1860. 119 danske (Knud den Store. Lund: Nr. 1, 3 Var. med Ethelreds Navn, 20, 23 Var. 45, med Ethelreds Navn. — Hardeknud. Lund: Nr. 1 18, 2 3, 5?, 6, 28 9. — Magnus den Gode. Lund: Nr. 1 5. — Ubestemte 34), 125 engelske (—Edv. Conf. Typ D), 124 tyske. St. Inv. 2795.

84. Visby, Gulland. 1869. 6 danske (Knud d. Store. Roskilde: Nr. 35, Viborg: Nr. 49. — Hardeknud. Roskilde: Nr. 32, Hedeby: Nr. 50. — Magnus den Gode. Lund: Nr. 1 2), 1 norsk (Hakon), 9 svenske (Olaf Skjödkonning), 977 engelske (—Harald Harefod Typ A), 21 irske, 220 tyske, 21 byzantinske, 385 kufiske. Sølvsager. St. Inv. 4126.

85. Bosarfve, Hablingbo S., Gulland. 1890. 6 danske (Knud den Store. Lund: Nr. 22, Viborg: Nr. 49. — Hardeknud. Roskilde: Nr. 32 3. — Magnus den Gode. Roskilde: Nr. 21?), 66 engelske (—Knud den Store Typ H), 125 nederlandske og tyske, 6 kufiske, 163 ubestemte. Sølvsager. St. Inv. 8663.

86. Strøby, Stevns H., Præstø A. 1868. 8 danske (Hardeknud. Lund: Nr. 28, Roskilde: Nr. 32. — Magnus den Gode. Lund: Nr. 1 4, 5, 16), 1 svensk (Anund Jacob), 23 engelske (—Edv. Conf. Typ D), 1 irsk, 2 nederlandske, 13 tyske (Herman af Køln, 1036—56), 1 ungarsk, 3 ubestemte. K. M. 299.

87. Bolbygaard, Clemensker S., Bornholm. 1872. 13 danske (Hardeknud. Lund: Nr. 9, 28 4, Aarhus: Nr. 44, Ribe: Nr. 49, Hedeby: Nr. 50. — Magnus den Gode. Lund: Nr. 1 4, Viborg: Nr. 35), 19 engelske (—Edv. Conf. Typ D), 143 nederlandske og lothringske, 11 schweiziske (Theodorik II af Basel, 1041—1055), 801 tyske, 1 ungarsk, 13 ubestemte. Sølvsager. K. M. 344. 347.

88. Nyköping, Södermanlands L., Sverig. 1841. 19 danske (Hardeknud. Lund: Nr. 1 6. — Magnus den Gode. Lund: Nr. 1, 13. — Ubestemte 11), 1 svensk (Olaf Skjödkonning), 108 engelske (—Edv. Conf.), 328 tyske, 2 kufiske. Sølvsager. St. Inv. 937.

88 a. Frostegaard, Aaker S., Bornholm. 1879. 1 dansk (Magnus d. Gode. Lund: Nr. 18), 2 tyske. K. M. 446 a.

89. Lilla Valla, Rute S., Gulland. 1863. 11 danske (Knud den Store. Lund: Nr. 6 2, 23 Var., med Ethelreds Navn. — Hardeknud. Ørbæk: Nr. 42. — »Barbariske« 7?), 425 engelske (—Edv. Conf. Typ D), 5 irske, 49 tyske, 1 bøhmisk, 22 kufiske. Sølvsager. St. Inv. 3099.

90. Rosendal, Follingbo S., Gulland. 1855. 7 danske (2 Hardeknud, 5 Magnus eller Svend Estr.), 3 svenske (Olaf Skjödkonning), 78 engelske (—Harald Harefod), 1 irsk, 58 tyske, 3 byzantinske, 15 kufiske. St. Inv. 2186.

91. Börringe, Gustafs S., Vemmenhögs H., Malmöhus L., Skaane. 1892. 2 danske (Hardeknud og Svend Estridsen), 78 engelske (—Knud Typ H), 28 tyske. St. Inv. 9030.

92. Borup, Hyby S., Bara H., Malmöhus L., Skaane. 1830. Danske; ukjendt Antal (Knud. Lund: Nr. 6?, Viborg: Nr. 49? — Hardeknud. Lund: Nr. 2. — Magnus den Gode og Svend Estridsen, ulæselige), c. 88 engelske (—Edv. Conf.), nederlandske, lothringske, tyske. Jvf. B. E. Hildebrand. Anglosachs. mynt. 1846. Pag. XLIV.

93. Valby, Aagerup S., Sømme H., Kjøbenhavns A. 1839. 26 danske (Knud d. Store. Lund: Nr. 1, 5, 20, 23 Var., med Ethelreds Navn, Roskilde: Nr. 26 2, Ringsted: Nr. 36, Slagelse: Nr. 39, 42, Viborg: Nr. 46, 49. — Hardeknud. Lund: Nr. 10, 28 4, Slagelse: Nr. 35 2, 36, 38 2. — Magnus d. Gode. Lund: Nr. 1 2, 5, Slagelse: Nr. 28. — Svend

Estridsen. Lund: Nr. 4), 405 engelske (—Edv. Conf. Typ D), 13 nederlandske, 81 tyske m. fl., 1 ungarsk, 1 kufisk. K. M. XXXVII.

94. Qvinnegårda, Hafdhems S., Gulland. 1893. 1894. 3 danske (Svend Estridsen), 42 engelske (—Edv. Conf.), 168 tyske og nederlandske. St. Inv. 9318. 9774.

95. Munksjørup, Bjørnsholm S., Aars og Slet H., Aalborg A. 1829. 56 danske (Knud d. Store. Ørbæk: Nr. 54 4. — Hardeknud. Lund: Nr. 19, 23, 28 3, Slagelse: Nr. 38, Aalborg: Nr. 39 3, Viborg: Nr. 41 6, Ørbæk: Nr. 42 5, Ribe: Nr. 49. — Magnus den Gode. Lund: Nr. 1 3, Roskilde: Nr. 20 2, Aarhus: Nr. 33, 34, Viborg: 35 8. — Svend Estridsen. Viborg: Nr. 56 5, Ribe: Nr. 68 2. — Ubestemte 9), 60 engelske (—Edv. Conf.), 1 irsk, 17 tyske. K. M. XXIII. Jvf. Nord. Tidskr. f. Oldk. I. Pag. 204. Fundet indeholdt oprindelig 312 Mynter.

96. Tørring, Vrads H., Aarhus A. 1830. 440? danske (37? Knud d. Store, deriblandt: Odense: Nr. 45. — 155? Hardeknud, deriblandt: Roskilde: Nr. 32?, Aarhus: Nr. 45. — 55 Magnus, deriblandt: Roskilde: Nr. 20 (med MXHVS), Odense: Nr. 31, med »Magnus og Harald«, Hedeby: Nr. 37 4 var.?, 38 3 var.?. — Stridsperioden. Odense: Nr. 4, med Haralds Navn. — 192 Svend Estridsen, deriblandt Ribe: Nr. 68 4 var.? i stort Antal; ingen Runemynter), 504 engelske (—Edv. Conf.), 1285 nederlandske, tyske, bøhmiske og ungarske, 298 ubekjendte. K. M. XXI. Jvf. Nord. Tidsskr. f. Oldk. I. Pag. 209.

97. Tornegaard, Rutbsker S., Bornholm. 1846. 16 danske (Hardeknud. Lund: Nr. 1, 13, Aalborg: Nr. 39, Ørbæk: Nr. 42, Hedeby: Nr. 50 3. — Magnus den Gode. Lund: Nr. 1 2, 6, 8, 12, 17 2. — Svend Estridsen. Lund: Nr. 5, 6), 8 engelske (—Edv. Conf. Typ A), 5 nederlandske, 72 tyske, 1 bøhmisk, 1 italiensk, 1 kufisk. K. M. 56. Jvf. Antikv. Tidsskr. 1846. Pag. 50.

98. Kattlunds b, Grötlingbo S., Gulland. 1842. 6 danske (Knud d. Store. Lund: Nr. 1. De øvrige med forvirrede Omskrifter og »Triangelfigurer« (Skjoldtypen), Efterligninger af Hardeknuds og Svend Estridsens ægte Mynter m. m.), 505 engelske (—Knud d. Store; 1 Vilhelm I eller II?), 1032 nederlandske, lothringske, tyske, 2 byzantinske og 10 kufiske. Sølvsager. St. Inv. 999. Jvf. B. E. Hildebrand. Anglosachs. mynt. 1846. Pag. LXI.

99. Grausne, Stenkyrka S., Gulland. 1885. 7 danske (Hardeknud. Lund: Nr. 1?, Roskilde: Nr. 32?, Viborg: Nr. 41. — Magnus den Gode. Odense: Nr. 31. — Svend Estridsen. Lund: Nr. 6 3), 3 engelske (—Harald Harefod), 193 nederlandske, lothringske, tyske og schweiziske (Henrik III, 1039—56). Sølvsager. St. Inv. 7670.

100. Rosendalegaard, Ruthsker S., Bornholm. 1846. 2 danske (Svend Estridsen. Lund: Nr. 8 2), 1 engelsk (Knud), 2 nederlandske, 22 tyske (Herman II af Køln, 1036—56). K. M. 55. Jvf. Antikv. Tidsskr. 1846. Pag. 55. (Herbst).

101. Skjellegaard, Olsker S., Bornholm. 1871. 3 danske (Svend Estridsen.

Lund: Nr. 8$_{2}$., Slagelse: Nr. 45), 1 engelsk (Knud), 2 nederlandske, 7 tyske (Henrik III, 1039—56). K. M. 342.

102. Espinge, Hurfva S., Frosta H., Malmöhus L., Skaane. 1880. Danske, mindst 950; ikke nærmere beskrevne (Knud d. Store. Lund: Nr. 1$_{2\text{ var.}}$, 2$_{2\text{ var.}}$, 4, 20, 23$_{8\text{ var.}}$, Roskilde: Nr. 33, 35, Viborg: Nr. 49, Ørbæk: Nr. 54. — Hardeknud. Lund: Nr. 1$_{4\text{ var.}}$, 22$_{5\text{ var.}}$, 23$_{6\text{ var.}}$, 27, 28$_{33\text{ var}}$, Roskilde: Nr. 32$_{5\text{ var.}}$, Slagelse: Nr. 36$_{2\text{ var.}}$, 38$_{3\text{ var.}}$, Aalborg: Nr. 39$_{2\text{ var.}}$, Viborg: Nr. 41$_{3\text{ var.}}$, Ørbæk: Nr. 42, Aarhus: Nr. 44$_{4\text{ var.}}$, 45$_{2\text{ var.}}$, 46, Ribe: Nr. 48, Hedeby: 50$_{2\text{ var.}}$ — Magnus d. Gode. Lund: Nr. 1$_{29\text{ var.}}$, 2$_{4\text{ var.}}$, 3, 4, 5$_{4\text{ var.}}$, 6$_{3\text{ var.}}$, 7$_{2\text{ var.}}$, 9$_{2\text{ var.}}$, 10, 15$_{2\text{ var.}}$, 16$_{2\text{ var.}}$, Gori: Nr. 19, Roskilde: Nr. 20$_{13\text{ var.}}$, 21, Slagelse: Nr. 28. — Stridsperioden 1044—47. Lund: Nr. 2, Toftum: Nr. 6. — Svend Estridsen. Lund: Nr. 6$_{22\text{ var.}}$, 7, 8?, 9, 16$_{2\text{ var.}}$, 19$_{2\text{ var.}}$, 23, Roskilde: Nr. 35, Viborg: Nr. 62), 3046 engelske (—Edv. Conf. Typ D), 6 irske, tyske i stort Antal, 3 byzantinske, 5 kufiske. Fundet indeholdt c. 7000 hele og 1700 overbrudte Mynter. St. Inv. 6620.

103. Vanneberga, Ljungby S., Villands H., Christianstads L., Skaane. 1847. 32 danske (Knud d. Store. Lund: Nr. 23. — Hardeknud. Lund: Nr. 23$_{2}$, 28$_{3}$, Aalborg: Nr. 39. — Svend Estridsen. Lund: Nr. 6$_{7}$, 8, 17, Roskilde: Nr. 36$_{6}$, Slagelse: Nr. 45. — Forskjellige Fragmenter $_{8}$), 174 engelske (— Edv. Conf.), 49 tyske. Guld- og Sølvsager. St. Inv. 1373.

104. Pilgårds c, Boge S., Gulland. 1854. 9 danske (Hardeknud. Lund: Nr. 28, Aalborg: Nr. 39, Aarhus: Nr. 45, Hedeby: Nr. 50. — Magnus den Gode. Lund: Nr. 1, Aarhus: Nr. 34?, Viborg: Nr. 35. — Svend Estridsen. Lund: Nr. 6$_{2}$), 16 engelske (—Edv. Conf.), 460 nederlandske og tyske. St. Inv. 2056.

105. Spånga, Villåttinge H., Södermanlands L., Sverig. 1837. 3 danske (Svend Estridsen. Lund: Nr. 6$_{3}$? »Magnus eller Svend«), 1 engelsk (Edv. Conf.) 6 tyske, 1 kufisk. Sølvsager. St. Inv. 901.

106. Trök, Nora S., Vesternorrlands L., Sverig. 1834. 5 danske (Hardeknud. Lund: Nr. 1. — Svend Estridsen. Lund: Nr. 6$_{4}$), 46 engelske (—Edv. Conf.), 311 nederlandske og tyske (Eberhard af Trier, 1047—66), 7 bøhmiske, 1 ungarsk (Andreas I, 1047—61), 2 kufiske. Sølvsager. St. Inv. 655. Jvf. B. E. Hildebrand. Anglosachs. mynt. 1846. Pag. XXXI.

107. Gulland b, ukjendt Findested. 1887. 1 dansk (Svend Estridsen. Lund: Nr. 6), 8 engelske (—Edv. Conf. Typ E), 2 tyske, 6 kufiske. Samlet Fund? St. Inv. 8180.

108. Mysinge, Resmo S., Øland. 1832. Danske (Knud, Magnus og Svend Estr.), engelske (—Edv. Conf.), tyske, 1 kufisk. Ialt 186. Sølvsager. Jvf. B. E. Hildebrand. Anglosachs. mynt. 1846. Pag. XLVIII.

109. Laastrup, Rinds H., Viborg A. 1878. 6 danske (Svend Estridsen. Viborg: Nr. 57$_{6}$), 3 tyske (Ærkeb. Lupold af Mainz, 1051—59.) K. M. 433.

110. Vallø (St. Taarnby), Bjeverskov H., Præstø A. 1837. 77 danske (Knud. d. Store. Roskilde: Nr. 26, 32, Viborg: Nr. 48 Var. 2, Ørbæk: Nr. 54 2. — Hardeknud. Lund: Nr. 1 5, 2, 5, 17, 23, 28, Roskilde: Nr. 32, Slagelse: Nr. 36 2, Aalborg: Nr. 39 2, Viborg: Nr. 41, Ørbæk: Nr. 42, Aarhus: Nr. 44 2, 46. — Magnus d. Gode. Lund: Nr. 1 3, 5, 6, Roskilde: Nr. 20 2, Viborg: Nr. 35 3. — Svend Estridsen. Lund: Nr. 3 3, 4 2, 6 19, 8 3, 17 2, Roskilde: Nr. 36, Odense: Nr. 53, Viborg: Nr. 56 a. 2, 57 4, 65, Ribe: Nr. 68 2, Hedeby: Nr. 70), 1 norsk (Harald Haarderaade), 152 engelske (—Edv. Conf. Typ F), 3 irske, 195 nederlandske, 3 lothringske, 1 fransk, 2 schweiziske, 719 tyske (Ærkeb. Lupold af Mainz, 1051—59), 4 bøhmiske, 3 ungarske, 1 italiensk, 2 kufiske. Sølvsager. K. M. XXIX.

111. Brøholt, Røken Præstegjeld, Buskeruds A., Norge. 1867. 60 danske (Knud d. Store. Ørbæk: Nr. 54 2. — Hardeknud. Lund: Nr. 1 2, 23, 28 3, Aalborg: Nr. 39 5, Ørbæk: Nr. 42. — Magnus d. Gode. Lund: Nr. 1 7, Roskilde: Nr. 20, Viborg: Nr. 35 2. — Stridsperioden 1044—47. Odense: Nr. 5. — Svend Estridsen. Lund: Nr. 6 15, 8 2, 16, 17, 25 3, Roskilde: Nr. 36 4, Slagelse: Nr. 45, Ribe: Nr. 69, Hedeby: Nr. 70 3. — Ubestemte 4), 1 norsk (Harald Haarderaade), 93 engelske (—Edv. Conf. Typ E), 11 nederlandske, 6 lothringske, 251 tyske. Jvf. Christiania Vidensk. Selsk. Forh. 1868. (C. A. Holmboe).

112. Roskilde a. 1839. 12 danske (Svend Estridsen. Lund: Nr. 6 2, 8 2, 25 2, Roskilde: 36 6), 3 engelske (—Edv. Conf. Typ C), 1 nederlandsk. K. M. XXXIII.

113. Garde, Stenkyrka S., Gulland. 1866. 44 danske (Knud d. Store. Ørbæk: Nr. 54 2. — Hardeknud. Lund: Nr. 1 3, 27, 28, Roskilde: Nr. 32, Aalborg: Nr. 39, Ribe: Nr. 49 3, Hedeby: Nr. 50 3. — Magnus d. Gode. Roskilde: Nr. 20 2?. — »Barbarisk« 1?. — Svend Estridsen. Lund: Nr. 4, 6 13, 8 2, 17 2, 25, Roskilde: Nr. 36 7), 182 engelske (—Edv. Conf.), 445 tyske, bøhmiske, ungarske og italienske, 2 kufiske. Sølvsager. St. Inv. 3544.

114. Nore, Vamlingbo S., Gulland. 1874. 24 danske (Knud d. Store. Lund. Nr. 20, Roskilde: Nr. 33, Ørbæk: Nr. 54. — Hardeknud. Lund: Nr. 26, 28, Slagelse: Nr. 38 2. — Magnus d. Gode. Lund: Nr. 1 2, 5 2, Roskilde: Nr. 20, Viborg: Nr. 35. — Svend Estridsen. Lund: Nr. 4, 6 5, 8, 25 2, Roskilde: Nr. 36, Slagelse: Nr. 45), 1 svensk (Anund Jacob), 356 engelske (—Edv. Conf. Typ F), 4 irske, 247 tyske, 6 bøhmiske og ungarske, 10 kufiske. Sølvsager. St. Inv. 5279.

115. Nyby, Källa S., Øland. 1846. 13 danske (Hardeknud. Lund: Nr. 1, Aalborg: Nr. 39, Ørbæk: Nr. 42. — Svend Estridsen. Lund: Nr. 6 3, Roskilde: Nr. 36. — Ubestemte 6), 28 engelske (—Edv. Conf.), 1 irsk, 234 tyske. Sølvsager. St. Inv. 1271.

116. Sibbenarfve, Öja S., Gulland. 1850. 16 danske (Knud d. Store. Lund: Nr. 20. — Hardeknud. Lund: Nr. 1 2. — Magnus d. Gode. Lund: Nr. 1 2. — Svend Estridsen. Lund: Nr. 6 7, 8 2, Slagelse: Nr. 45. — Ubestemt 1), 1 svensk (Olaf Skjödkonning), 124 engelske (—Edv. Conf.), 4 irske, 635 tyske, 4 bøhmiske (Wratislaw II, 1061—92), 5 ungarske, 4 kufiske. Sølvsager. St. Inv. 1597.

117. Petes, Öja S., Gulland. 1838. 119 danske (Knud d. Store. Lund: Nr. 17, 20 2. — Hardeknud. Lund: Nr. 1 3, Roskilde: Nr. 32, Hedeby: Nr. 50. — Magnus d. Gode. Lund: Nr. 1 18?, Roskilde: Nr. 20, Odense: Nr. 29. — 66 Svend Estridsen, tildels med byzantinske Typer. — Ubestemte 25), 4 svenske (Olaf Skjödkonning), 927 engelske (—Edv. Conf.), 6 irske, 509 nederlandske, tyske og bøhmiske (—Wratislaw II), 5 ungarske, 2 byzantinske, 13 kufiske. Sølvsager. St. Inv. 792. Jvf. B. E. Hildebrand. Anglosachs. mynt. 1846. Pag. LV.

118. Stale, Rone S., Gulland. 1838. 145 danske (Hardeknud, Magnus d. Gode og Svend Estridsen; de fleste ulæselige. 67 ere byzantinske Typer af Svends), 4 norske (—Harald Haarderaade), 1 svensk (Anund Jacob), 451 engelske (—Edv. Conf.), 7 irske, 599 nederlandske, lothringske, tyske og bøhmiske (—Wratislaw II), 2 ungarske, 2 kufiske. Sølvsager. St. Inv. 803. Jvf. B. E. Hildebrand. Anglosachs. mynt. 1846. Pag. LVI.

119. Sandø, Færøerne. 1863. 4 danske (Hardeknud. Lund: Nr. 1. — Svend Estridsen. Viborg: Nr. 65 3), 18 norske, 24 engelske (—Edv. Conf. Typ II), 1 irsk, 6 nederlandske, 1 lothringsk, 43 tyske, 1 ungarsk. K. M. 246. Jvf. Annaler f. n. O. og H. 1863. Pag. 376 (Herbst).

120. Lyngby, Hellum H., Aalborg A. 1861. 87 danske (Knud d. Store. Lund: Nr. 23, Ørbæk: Nr. 54. — Hardeknud. Lund: Nr. 1, Slagelse: Nr. 38. — Magnus d. Gode. Lund: Nr. 1 4, Roskilde: Nr. 20. — Stridsperioden 1044—1047. Toftum: Nr. 7. — Svend Estridsen. Lund: Nr. 3, 6 21, 8 9, 9 3, 10, 13, 16, 17, 25 6, Roskilde: Nr. 36 5, Slagelse: Nr. 45 2, Odense: Nr. 54, Viborg: Nr. 56, 57 8, 65 4, Hedeby: Nr. 70 8, 71 4), 146 engelske (—Edv. Conf.), 32 nederlandske, 1 lothringsk, 91 tyske (Ærkeb. Lupold af Mainz, 1051—59), 2 ungarske, 95 ubestemte. K. M. 226.

121. Helgeland, Hole Præstegjæld, Buskerud A., Norge. 1892. 15 danske (Magnus. Lund: Nr. 1. — Svend Estridsen. Lund: Nr. 3, 6 4, 8, 13 3, 24, Viborg: Nr. 56 a, 57, Hedeby: Nr. 72, 77), 94 norske (Harald Haarderaade), 8 engelske (—Edv. Conf. Typ E), 13 nederlandske, 3 lothringske, 48 tyske (Konrad af Speier, 1056—60). Jvf. Christiania Vidensk. Selsk. Skr. II. 1895. (Prof. L. B. Stenersen).

122. Stavenæsodden, Krøds H., Buskerud A., Norge. 1893. 2 danske (Hardeknud. Lund: Nr. 9. — Svend Estridsen. Lund: Nr. 28), 15 norske (Harald Haarderaade), 1 engelsk, 1 nederlandsk, 7 tyske. Jvf. sammest. som foreg. (L. B. Stenersen).

123. Nordrum, Hedrums Præstegjeld, Jarlsberg og Larvik A., Norge. 1894. 7 danske (Hardeknud. Lund: Nr. 9. — Svend Estridsen. Lund: Nr. 31, Roskilde: Nr. 37, Viborg: Nr. 56 a, 66, 67. — Ubestemt 1), 21 norske (Harald Haarderaade), 2 nederlandske, 3 tyske. Sølvsager. Jvf. sammest. som foreg. (L. B. Stenersen).

124. Ølsted, Strø H., Frederiksborg A. 1878. 13 danske (Magnus d. Gode. Ros-

kilde: Nr. 25. — Svend Estridsen. Lund: Nr. 8 2, 13 2, 25, 28, Roskilde: Nr. 36 4, 38, Viborg: Nr. 59), 1 norsk (Harald Haarderaade), 1 engelsk, 4 nederlandske, 12 tyske. K. M. 413.

125. Skålö, Jerna S., Kopparbergs L., Sverig. 1871. 48 danske (Hardeknud. Lund: Nr. 27. — Magnus d. Gode. Lund: Nr. 1, 6. — Svend Estridsen. Lund: Nr. 8 5, 28 4, Roskilde: Nr. 38, Viborg: Nr. 56 10?. — Ubestemte 25), 55 engelske (—Edv. Conf. Typ F), 4 nederlandske, 299 tyske (—Henrik III, 1039—56), 2 kufiske. Sølvsager. St. Inv. 4637.

126. Skjørpinge, Havnelev S., Stevns H., Præstø A. 1863. 13 danske (Svend Estridsen. Lund: Nr. 4, 6, 13 2, 15, 28 5, 29, Roskilde: Nr. 36, Viborg: Nr. 56 a.), 1 engelsk (Edv. Conf. Typ G), 1 nederlandsk, 7 tyske (Anno af Køln, 1056—75). K. M. 244.

127. Selsø, Horns H., Frederiksborg A. 1822. 892 danske (Knud d. Store. Lund: Nr. 20, Roskilde: Nr. 35, Ørbæk: Nr. 54. — Hardeknud. Lund: Nr. 23 2, Roskilde: Nr. 32 4, Slagelse: Nr. 36, Aarhus: Nr. 44. — Magnus d. Gode. Lund: Nr. 1 3, 5, 15, Roskilde: Nr. 20 5. — Stridsperioden 1044—47. Lund: Nr. 1, Odense: Nr. 3, Toftum: Nr. 6. — Svend Estridsen. Lund: Nr. 4 27, 6 65, 7 2, 8 55, 9 24, 10 2, 11, 12 2, 13 90, 14, 17 16, 20, 25 31, 28 115, Roskilde: Nr. 36 206, 38 76, Slagelse: Nr. 45 90, 46, 48, 50 3 Var., Odense: Nr. 53 5 Var., Viborg: Nr. 56, 56 a., 57 4, 65 4, Ribe: Nr. 68), 1 norsk (Harald Haarderaade), 44 engelske (—Edv. Conf.), 350 tyske (Anno af Køln). K. M. XIII. Jvf. Ramus. Gamle Mynter, fundne paa Sjælland. 1822.

128. Lilla Vastäde a, Hablingbo S., Gulland. 1864. 28 danske, (Knud d. Store. Slagelse: Nr. 42. — Hardeknud. Lund: Nr. 1 3, 28 2, Aalborg: Nr. 39, Ribe: Nr. 49. — Magnus d. Gode. Lund: Nr. 1, Roskilde: 20 2?. — Svend Estridsen. Lund: Nr. 6 13, 8, 28, Roskilde: Nr. 36, Slagelse: Nr. 45), 1 svensk (Olaf Skjödkonning), 354 engelske (—Edv. Conf.), 4 irske, 1046 tyske, bøhmiske og ungarske, 3 byzantinske, 32 kufiske. Sølvsager. St. Inv. 3273.

129. Gärestad, Edestads S., Medelstads H., Bleking. 1889. 34 danske (Svend Tveskjæg. Lund: Nr. 1. — Knud d. Store. Lund: Nr. 1, 4. — Hardeknud. Lund: Nr. 1 9?, 28 2, Aalborg: Nr. 39, Viborg: Nr. 41. — Magnus d. Gode. Lund: Nr. 1 2, Roskilde: Nr. 20 2. — Svend Estridsen. Lund: Nr. 4, 6 9, 8 2, 28, Roskilde: Nr. 36), 1 svensk (Olaf Skjödkonning), 275 engelske (—Edv. Conf. Typ E), 2 irske, c. 1070 tyske m. fl., 1 ungarsk, 5 bøhmiske, 23 kufiske, 7 Blanketter. Sølvsager. St. Inv. 8503.

130. Gerete, Fardhems S., Gulland. 1845. 115 danske (3 Knud d. Store. — 26 Hardeknud. — Magnus d. Gode. Lund: Nr. 1 10. — 54 Hardeknud eller Magnus. — Svend Estridsen. Lund: Nr. 28 20, Roskilde: Nr. 36 2?), 2 svenske (Olaf Skjödkonning), 610 engelske (—Edv. Conf. Typ E), 7 irske, 925 nederlandske, lothringske, tyske og bøhmiske (—Wratislaw II, 1061—92), 2 ungarske, 5 byzantinske, 1 persisk, 56 kufiske. Sølvsager. St. Inv. 1219.

131. Bonderup, Taarnborg S., Slagelse H., Sorø A. 1854. 84 danske (Knud d. Store. Lund: Nr. 8, Viborg: Nr. 49 2. — Hardeknud. Lund: Nr. 28 3, Roskilde: Nr. 32, Slagelse: Nr. 35, 37, 38, Viborg: Nr. 41, Aarhus: Nr. 45, 46. — Magnus d. Gode. Lund: Nr.

1$_{8}$, Roskilde: Nr. 20, Slagelse: Nr. 28$_{4}$, Viborg: Nr. 35. — Svend Estridsen. Lund: Nr. 4$_{2}$, 6$_{14}$, 8$_{5}$, 9$_{2}$, 10, 13$_{2}$, 17$_{4}$, 19, 25, 28$_{3}$, 30$_{2}$, Roskilde: Nr. 36$_{4}$, 38, Slagelse: Nr. 45$_{11}$, Viborg: Nr. 65$_{2}$, Ribe: Nr. 68$_{2}$), 149 engelske (—Edv. Conf. Typ E), 1 nederlandsk, 5 tyske, 1 bøhmisk. Sølvsager. K. M. 137.

132. Findarfve, Rone S., Gulland. 1843. 41 danske (Knud d. Store. Lund: Nr. 1, 20, 23. — Hardeknud. Lund: Nr. 1. — Magnus d. Gode. Lund: Nr. 1$_{7}$?. — Svend Estridsen. Lund: Nr. 6$_{10}$, 13$_{2}$, 28$_{8}$, 30. — Ubestemte $_{14}$), 1 norsk (Harald Haarderaade), 2 svenske (Olaf Skjödkonning), 340 engelske (—Edv. Conf.), 6 irske, 3000 nederlandske, lothringske og tyske, 4 bøhmiske, 8 ungarske (—Bela I, 1060—63), 19 kufiske. Sølvsager. St. Inv. 1076. Jvf. B. E. Hildebrand. Anglosachs. mynt. 1846. Pag. LXIII.

133. Torp, Böda S., Øland. 1853. 31 danske (Hardeknud. Lund: Nr. 1, 28. — Svend Estridsen. Lund: Nr. 6$_{8}$, 7, 13$_{10}$, 28$_{2}$, 30. — Ubestemte $_{4}$. — Usikre danske $_{3}$), 1 norsk (Harald Haarderaade), 23 engelske (—Edv. Conf.), 629 tyske m. fl., 1 ungarsk, 2 byzantinske, 10 kufiske. Sølvsager. St. Inv. 1913.

134. Östraby, Ryssby S., Sunnerbo H., Kronobergs L., Sverig. 1858. 54 danske (Svend Estridsen. Lund: Nr. 6$_{2}$, 8, 13$_{5}$, 28$_{12}$, 30$_{28}$, Roskilde: Nr. 36$_{5}$, 38$_{2}$, Slagelse: Nr. 45), 6 engelske (— Edv. Conf. Typ H), 106 tyske. Sølvsager. St. Inv. 2524.

135. Mallgårds a, Levide S., Gulland. 1860. 15 danske (Svend Estridsen. Lund: Nr. 8?, 28$_{2}$, 30$_{2}$. Ubestemte Fragmenter $_{10}$), 1 engelsk, 80 tyske fra 10de—11te Aarh. Sølvsager. St. Inv. 2772.

136. Mallgårds b, Levide S., Gulland. 1861. 5 danske (Hardeknud. Lund: Nr. 1. — Svend Estridsen. Lund: Nr. 28, 30. — Ubestemte $_{2}$), 3 engelske, 65 tyske. Sølvsager. St. Inv. 2850.

137. Bornholm a. Ukjendt Findested. 1847. 1 dansk (Svend Estridsen. Lund: Nr. 30), 1 tysk. Samlet Fund? Jvf. Antikv. Tidsskr. 1846—48. Pag. 226.

138. Bornholm b. Ukjendt Findested. 1807. 1 dansk (Svend Estridsen. Lund: Nr. 28?), 1 engelsk, tysk, 1 kufisk. Samlet Fund? K. M. VII.

138a. Bornholm c. Ukjendt Findested. 1 dansk (Svend Estridsen?).

139. Södvik, Persnäs S., Øland. 1840. 3 danske (Knud. Viborg: Nr. 46. — 2 Svend Estridsen; byzantinske Typer), 8 engelske (—Edv. Conf.), 1 tysk, 1 kufisk. Smykkefund. St. Inv. 900.

140. Vintrie, Bunkeflo S., Oxie H., Malmöhus L., Skaane. 1847. 4 danske (Svend Estridsen. Lund: Nr. 30$_{4}$). St. Inv. 1406.

141. Skedinge paa Tosteröen i Mälaren, Södermanlands L., Sverig. 1797. 1 dansk (Svend Estridsen. Lund: Nr. 30), 3 engelske, 20 tyske, 1 ungarsk m. fl. Jvf. B. E. Hildebrand. Anglosachs. mynt. 1846. Pag. XXXVII.

142. Lilla Vastäde b, Hablingbo S., Gulland. 1873. 6 danske (Knud d. Store.

Lund: Nr. 4. — Hardeknud. Lund: Nr. 1. — Magnus d. Gode. Roskilde: Nr. 20. — Svend Estridsen. Lund: Nr. 6, 17, 25), 68 engelske (—Vilh. Erobrer, 1066—87), 173 tyske, 1 byzantinsk, 13 kufiske. Sølvsager. St. Inv. 4984.

143. Lilla Klintegårda b, Vestkinde S., Gulland. 1842. 5 danske (Svend Estridsen. Lund: 6 5? «Magnus eller Svend Estr.»), 17 engelske (—Vilh. Erobrer), 554 nederlandske og tyske, 2 bøhmiske, 1 byzantinsk, 4 kufiske. Sølvsager. St. Inv. 980.

144. Vestrume, Rute S., Gulland. 1867. 152 danske (Svend Estridsen. Viborg: Nr. 65 152), 3 engelske (—Vilh. Erobrer), 35 tyske, 1 kufisk. Sølvsager. St. Inv. 3680.

145. Råda, Råda S., Kållands H., Skaraborgs L., Sverig. 1822. 16 danske (Svend Estridsen. Lund: Nr. 6 15? «ulæselige danske fra Svend Estridsen eller Magnus», Nr. 30), 1 engelsk, 1 tysk. St. Inv. 438.

146. Græslid, Thydalen, Trondhjems Stift, Norge. 1878. 2 danske (Hardeknud. Roskilde: Nr. 30 Var. — Svend Estridsen. Lund: Nr. 6), 2595 norske (— Magnus og Olaf Kyrre, 1066—1069), 17 nederlandske, 18 tyske. Sølvsager. Beskr. af Prof. L. B. Stenersen. 1881.

147. Liffride, Lärbro S., Gulland. 1863. 8 danske (Hardeknud. Aalborg: Nr. 39? — Magnus. Lund: Nr. 1. — Svend Estridsen. Lund: Nr. 6 6?), 121 engelske (—Vilh. Erobrer), 45 nederlandske, 5 lothringske, 435 tyske, 1 bøhmisk, 1 italiensk, 4 byzantinske, 5 kufiske. Sølvsager. St. Inv. 3171.

148. Domerarfve, Öja S., Gulland. 1857. 13 danske (1 Knud, 1 Hardeknud, 1 Magnus d. Gode, 10 med forvirret Omskrift), 293 engelske (—Vilh. Erobrer), 1 irsk, 231 tyske m. fl., 4 byzantinske, 52 kufiske. Sølvsager. St. Inv. 2350.

149. Stenstugu, Alskogs S., Gulland. 1853. 20 danske (Hardeknud m. fl.), 1 svensk (Olaf Skjödkonning), 299 engelske (—Vilh. Erobrer?), 4 irske, 974 tyske, 13 kufiske. Sølvsager. St. Inv. 1979.

150. Qvarna, Eskelhems S., Gulland. 1854. 16 danske (4 Hardeknud, «læselige og ulæselige», 1 Magnus d. Gode, 11 Svend Estridsen. Lund: Nr. 6, samt «andre Typer»), 181 engelske (—Vilh. Erobrer), 1 irsk, 933 nederlandske (Konrad af Utrecht, 1076—99) og tyske, 1 bøhmisk, 1 ungarsk, 7 kufiske. Sølvsager. St. Inv. 2100.

151. Broungs, Stenkyrka S., Gulland. 1874. 20 danske (Hardeknud. Lund: Nr. 9, Ørbæk: Nr. 42. — Magnus d. Gode. Lund: Nr. 1. — Svend Estridsen. Lund: Nr. 6 2, 28 2, 30 2, Roskilde: Nr. 39 2, 40, Slagelse: Nr. 45. — Ubestemte 7), 18 engelske (—Vilh. Erobrer), 513 tyske, 1 kufisk. Sølvsager. St. Inv. 5618. 5619.

152. Maspelösa, Flistads S., Gullbergs H., Östergötlands L., Sverig. 1869. 11 danske (Hardeknud. Hedeby: Nr. 50. — Svend Estridsen. Lund: Nr. 6 2, 8 2, 13, 28 2, 30, 31, Viborg: Nr. 57), 1 norsk (Harald Haarderaade), 15 engelske (—Vilh. Erobrer), 402 tyske, 3 ungarske. Sølvsager. St. Inv. 4237.

153. Fjelkinge, Villands H., Christianstads L., Skaane. 1865. 200 danske

(Knud d. Store. Ørbæk: Nr. 54. — Hardeknud. Lund: Nr. 28, Slagelse: Nr. 38. — Magnus d. Gode. Roskilde: Nr. 20? — Svend Estridsen. Lund: Nr. 3_{2}, 4, 6_{19}, 8_{6}, 10, 13_{3}, 17_{2}, 25_{2}, 28_{35}, 30_{33}, 31_{48}, 32_{7}, Roskilde: Nr. 36_{3}, 38_{6}, Slagelse: Nr. 45_{3}, Viborg: Nr. 57_{2}, 65, Hedeby: Nr. 70. — Ubestemte $_{19}$), 72 engelske (— Edv. Conf.), 348 tyske (Anno af Køln, 1056—75), 12 nederlandske, 3 lothringske. Sølvsager. St. Inv. 3453. Jvf. Månadsbl. 1884. Pag. 137 o. F.

154. Malmø, Skaane. 1874. 1 dansk (Svend Estridsen. Lund: Nr. 30). St. Inv. 5192.

155. Köping, Øland. 1779. 4 danske (Svend Estridsen. Lund, »med to Helgener paa Adv.«), flere angelsaxiske, 70 tyske. St. Inv. 84.

156. Tidsvilde, Tibirke S., Holbo H., Frederiksborg A. 1887. 1 dansk (Svend Estridsen. Lund: Nr. 30). K. M.; Bytteprot. 1145.

157. Stange, Hedemarkens A., Norge. 1871. 1 dansk (Svend Estridsen. Lund: Nr. 32 a), 11 norske. Jvf. Christiania Vidensk. Selsk. Forh. 1871. Pag. 464 (Holmboe) og 1873. Pag. 344 (Schive).

158. Holsteinborg, V. Flakkebjerg H., Sorø A. 1739. Danske (Svend Estridsen. Lund: Nr. 30 »runiske Mynter af Magnus d. Gode«, Roskilde: Nr. 39_{34}, 39 a $_{21}$. — Harald Hein. Lund: Nr. 1?), udenlandske, især engelske. Dette betydelige Fund, hvori næsten alle Svend Estridsens kjendte Roskildemynter med Runer fremkom, omtales i »Beskrivelse over danske Mynter og Medailler«, Fortale Pag. X og 51. Jvf. Suhm. Danmarkshistorie. IV, Pag. 568—69. Ifølge Opgivelsen skulde Fundet ogsaa have indeholdt Mynter fra Oluf Hunger. Dette er dog urigtigt, da denne Konges Mynter først senere bleve kjendte; sandsynligvis have disse Mynter været tyske.

159. Löddeköpinge, Löddeköpinge S., Harjagers H., Malmøhus L., Skaane. 1865. 408 danske (Svend Estridsen. Lund: Nr. 6, 28 $_{4\,\text{Var.}}$, 30 $_{5\,\text{Var.}}$, 31 $_{10\,\text{Var.}}$, 32 $_{84\,\text{Var.}}$, 32 a. $_{50\,\text{Var.}}$, Roskilde: Nr. 36, 39 $_{3\,\text{Var.}}$, 39 a, Viborg: Nr. 65. — Harald Hein. Lund: Nr. 1 $_{57\,\text{Var.}}$ — Ubestemte $_{191}$), 3 tyske. Navnlig af Harald Heins Mynter fandtes mange, indtil 12, Dubletter. St. Inv. 3357. Jvf. Månadsbl. 1884. Pag. 152. o. F.

160. Landskrona, Skaane. 1883. 5 danske (Svend Estridsen. Lund: Nr. 32_{2}, 32 a. — Harald Hein. Lund: Nr. 1_{2}). Priv. Medd.

161. Skaane c. Ukjendt Findested. c. 1880. 2 danske (Svend Estridsen. Lund: Nr. 30. — Harald Hein. Thumatorp: Nr. 3). Priv. Medd.

162. Johanneshus, Hjortsberga S., Medelstads H., Bleking. 1866. 133 danske (Knud d. Store. Lund: Nr. 20, Roskilde: Nr. 35. — Hardeknud. Lund: Nr. 1_{7}, 23, 28_{6}, Roskilde: Nr. 32_{5}, Aalborg: 39_{2}. — Magnus d. Gode. Lund: Nr. 1_{3}. — Svend Estridsen. Lund: Nr. 6_{4}, 8_{3}, 9_{2}, 17_{3}, 25_{2}, 28_{13}, 30_{5}, 31_{2}, 32_{6}, Roskilde: Nr. 38_{3}. — Harald Hein. Lund: Nr. 1_{6}. — Knud d. Hellige. Lund: Nr. 3_{3}. — Ubestemte $_{55}$), 2 svenske (Anund

Jacob), 493 engelske (—Vilhelm Erobrer), 7 irske, 3414 nederlandske og tyske, 2 bøhmiske, 10 ungarske, 1 byzantinsk, 25 kufiske. Sølvsager. St. Inv. 3491.

163. **Roskilde** b. 1895. 2 danske (Svend Estridsen. Roskilde: Nr. 43. — Harald Hein. Lund: Nr. 1). K. M. 691.

164. **Lolland.** Ukjendt Findested. 1896. 1 dansk (Harald Hein. Roskilde: Nr. 4). K. M. 717.

165. **Jegstrup,** Ravnstrup S., Nørlyng H., Viborg A. 1878. 32 danske (Knud d. Hellige. Viborg: Nr. 12 32). K. M. 418.

166. **Skaane** d. Ukjendte Findesteder. 2 danske (Oluf Hunger. Lund: Nr. 1 2, forskjellige Fund). Priv. Medd.

167. **Tomasarfve,** Eista S., Gulland. 1838. 32 danske (Knud d. Store, Magnus d. Gode. — Svend Estridsen. Bl. a. Lund: Nr. 30, Roskilde: Nr. 39. — Oluf Hunger. Lund: Nr. 4 2?. — Erik Ejegod. Lund: Nr. 2, Randers: Nr. 7 3), 1 svensk (Anund Jacob), 217 engelske (—Henrik I, 1100—1135), 1 irsk, 427 nederlandske, lothringske og tyske (Rudhard af Mainz 1088—1108), 1 ungarsk, Fragmenter af kufiske, 2 Denarer fra Hadrian og Trajan, c. 1320 ubestemte. Sølvsager. St. Inv. 814. Jvf. B. E. Hildebrand. Anglosachs. mynt. 1846. Pag. LVII.

168. **Lund** a, Skaane. 1859. Flere danske (»sandsynligvis fra Erik Ejegod«, ikke beskrevne). Inv. 2585. Ifølge privat Meddelelse var det et større Antal af Erik Ejegod. Lund: Nr. 3, mange slet udprægede. Jvf. K. M.; Bytteprot. 488.

169. **Slangerup,** Lyuge H., Frederiksborg A. 1845. 1 dansk (Erik Ejegod. Ringsted: Nr. 6). K. M.; Bytteprot. 98.

170. **Allerslev,** Voldborg H., Kjøbenhavns A. 1867. 524 danske (Svend Estridsen. Lund: Nr. 6. — Knud d. Hellige. Roskilde: Nr. 7. — Erik Ejegod. Lund: Nr. 3 4. Roskilde: Nr. 5 126. — Niels. Roskilde: Nr. 3 389, 5, 5 a, Ribe: Nr. 12). K. M. 284.

171. **Lund** b (Domkirke), Skaane. 1835. 6 danske (Niels. Lund: Nr. 1 6). Jvf. Brunius. Lunds Domkyrka. Pag. 461.

172. **Glim,** Sømme H., Kjøbenhavns A. 1794. 4 danske (Niels. Roskilde: Nr. 9 4). Jvf. Beskr. o. Mynter og Med. Tillæg. 1794. Pag. 19.

173. **Jylland.** Ukjendt Findested. c. 1880. 1 dansk (Niels. Viborg: Nr. 10). Priv. Medd.

174. **Særslev,** Skovby H., Odense A. 23 danske (Niels. Ribe: Nr. 13 17, 14 6). K. M.; Gaveprot. 276 a.

175. **Viborg.** 1882. 1 dansk (Niels. Lund: Nr. 2). Priv. Medd.

176. **Skaane** e. Ukj. Findested. c. 1885. 1 dansk (Niels. Lund: Nr. 2). Pr. Medd.

177. **Haraldsborg** Voldsted, ved Roskilde. 1854. 628 danske (Niels. Lund: Nr. 23. — Erik Emun. Lund: Nr. 1 166, Roskilde: Nr. 2 11, 3 195, 4 172, 5 81). K. M. 139. 618.

178. Tessebølle, Herfølge S., Bjeverskov H., Præstø A. 1878. 590 danske (Niels. Lund: Nr. 1 3, Roskilde: Nr. 5a, 6 12, 7 108, 8 8, 9 458. — Erik Emun. Roskilde: Nr. 4 3, 5 2). K. M. 415. 421.

179. Åkesholm, Träne S., Gärds H., Christianstads L., Skaane. c. 1850. 40 danske (Erik Lam. Lund: Nr. 1 40). St. Inv. 2109.

Fund udenfor Skandinavien.

180. Polzin, Kreis Bolgard, Pommern. 1886. 2 danske (»polske» Halvbrakteater. Hedeby: Nr. 1 af »Dorestad Typ» og ubestemt 1), 2 engelske (Ethelred), 190 lothringske og tyske, 10 bøhmiske, 1 italiensk, 1 byzantinsk, 7 kufiske. Sølvsager. Jvf. Sallet. Zeitschrift. XV. Pag. 291. (H. Dannenberg).

181. Olobok, Kr. Ostrowo, Posen. 1889. — 1 dansk (»polsk» Halvbrakteat. Hedeby: Nr. 1 »af Karls Dorestad Typ»), 156 lothringske og tyske, 92 bøhmiske, 74 kufiske. Jvf. Sallet. Zeitschrift. XVII. Pag. 202. (Friedensburg).

182. Witzmitz, Kr. Regenwalde, Stettin, Pommern. 1879. 10? danske (»polske» Halvbrakteater. Hedeby: Nr. 1—3?), 11 engelske (Ethelred), 437 tyske, 11 bøhmiske, 2 italienske, Fragmenter af kufiske. Sølvsager. Jvf. Sallet. Zeitschrift. VI. Pag. 242. (Friedlaender).

183. Jarocin, Posen. c. 1880. Danske, ukjendt Antal (»polske» Halvbrakteater. Hedeby: Nr. 2, 3), 4 engelske (Ethelred), 594 lothringske og tyske, 114 bøhmiske, 5 italienske, 3 byzantinske, 10 kufiske. Jvf. Sallet. Zeitschrift. VII. Pag. 146. (H. Dannenberg).

184. Oranienburg ved Berlin. 1861. 3 danske (Halvbrakteater. Hedeby: Nr. 1, 2 2), 65 tyske, 2 italienske, 1 byzantinsk, 7 kufiske. Jvf. Berliner Blätter f. Münzkunde. III. Pag. 219.

185. Rüdelsdorf, Kr. Nimptsch, Schlesien. 1884. 2 danske (Halvbrakteater. Hedeby: Nr. 2 2, »polske Brakteater»), 85 tyske, 7 lothringske, 59 kufiske. Jvf. Num. sphragist. Anzeiger. XVII. Pag. 53.

186. Peisterwitz ved Ohlau, Schlesien. 1886. 10 hele og Fragmenter af danske (»polske» Halvbrakteater. Hedeby: Nr. 1 Fragmenter, 2 4, 6 6), 1 engelsk (Ethelred), 3 franske (karolingiske), 320 tyske, 315 bøhmiske, 6 italienske, 1 Denar fra Antoninus Pius., 1 byzantinsk, 4 ubestemte. Sølvsager. Jvf. Sallet. Zeitschrift. XV. Pag. 113. (Menadier).

187. Schwaan, Mecklenburg-Schwerin. 1859. 55 danske (Halvbrakteater. Hedeby: Nr. 1 15, 2 30, 6? 10), 260 engelske (—Knud), c. 1100 nederlandske, lothringske og tyske, 37 bøhmiske, 1 italiensk, 1 byzantinsk, 1 georgisk, 1 russisk og 261 kufiske. Jvf. Zeitschrift f. Münz.-, Siegel- u. Wappenkunde. 1859—62. Pag. 258.

188. Althöfchen, Posen. 1872. 1 dansk (Knud d. Store. Lund: Nr. 1), 75 engelske (—Knud d. Store), 1 irsk, 15 nederlandske, 22 lothringske, 376 tyske m. fl., 23 bøhmiske, 14 polske, 4 italienske, 4 byzantinske, 22 kufiske. Jvf. Grote. Münzstudien. VIII. Pag. 267. (Friedlaender).

189. Trzebunin ved Plock, Polen. 1824. 1 dansk (Knud d. Store. Roskilde: Nr. 30), engelske (—Hardeknud), nederlandske, lothringske, tyske, byzantinske. Lelewel. Numismatique du Moyen-âge. II. Pag. 109. Dannenberg. Deutsche Münzen. Pag. 51.

190. Farve, Holsten. 1848. 3 danske (Halvbrakteat. Hedeby: Nr. 1. — Knud d. Store. Roskilde: Nr. 35. — Hardeknud. Hedeby: Nr. 50), 19 engelske (—Hardeknud), c. 3020 nederlandske, lothringske og tyske, 11 bøhmiske, 242 ungarske, 8 kufiske. Sølvsager. Jvf. 15ter Bericht der Schlesw.-Holst.-Lauenburgischen Gesellschaft. 1850. (Friedlaender).

191. Labiszyn, Kr. Schubin, Posen. 1878? 1 dansk (Hardeknud. Lund: Nr. 1), engelske (Knud d. St.), nederlandske, lothringske, tyske, bøhmiske. Sallet. Zeitschrift. VI. Pag. 153. (Dannenberg).

192. Lübeck. 1876. c. 200 danske (Knud d. Store. Lund: Nr. 1, 2(?), 13, 17, 20, Roskilde: Nr. 35, Slagelse: Nr. 39, Viborg: Nr. 49 14, Ørbæk: Nr. 54 57. — Hardeknud. Lund: Nr. 1 11, Roskilde: Nr. 32 12, Aalborg: Nr. 39 12, Ørbæk: Nr. 42, 43 3, Aarhus: Nr. 47 6, Ribe: Nr. 48 8, 49, Hedeby: Nr. 50. — Ubestemte c. 33), 1 svensk (Anund Jacob), c. 2000 engelske (—Knud d. Store Typ H), 4 irske, c. 450 nederlandske, lothringske og tyske, 1 bøhmisk, 1 italiensk, 1 kufisk, 50 ubestemte Fragmenter. Jvf. Sallet. Zeitschrift. IV. Pag. 50. (H. Dannenberg og S. Cohn). Jvf. K. M.; Gaveprot. 744. De danske og engelske Mynter kjøbtes til den kgl. Myntsamling.

193. Schimmerau, Kr. Trebnitz, Schlesien. 1 dansk (Hardeknud), engelske (Ethelred), tyske, bøhmiske, kufiske. Jvf. Sallet. Zeitschrift. XV. Pag. 104.

194. Frankfurt a. d. O. 1840. 4 danske (Hardeknud. Lund: Nr. 1. — Ubestemte 3, »ulæselige Efterligninger af angelsaxiske Typer«), 14 engelske, 5 nederlandske, 62 tyske, 1 bøhmisk, 2 italienske. Jvf. Köhne. Zeitschrift. III. Pag. 145 (Friedlaender).

195. Plonsk, Gouvernement Plock, Polen. 24 danske (Knud d. Store. Lund: Nr. 1 2, 17, 20, Roskilde: Nr. 35. — Hardeknud. Lund: Nr. 1 7, 2, 7, 20 var., 25, 28, Roskilde: Nr. 32 2. — Magnus d. Gode. Aarhus: Nr. 33, Hedeby: Nr. 38. — Svend Estridsen. Lund: Nr. 6, 9. — Ubestemt 1), 186 engelske (— Edv. Confessor), 3 irske, 509 nederlandske, lothringske og tyske, 71 bøhmiske (—Wratislaus, 1061—93), 3 polske, 46 ungarske, 3 italienske. Jvf. Berliner Blätter f. Münzkunde. VI. 1871—73 (H. Dannenberg). Jvf. K. M.; Bytteprot. 805.

196. Simoitzel ved Colberg, Pommern. 11 danske (Magnus d. Gode. Lund: Nr. 1. — Svend Estridsen. Lund: Nr. 12, 28, 31 2, 32 2, Roskilde: Nr. 36, 39, Viborg: Nr. 65, Hedeby: Nr. 77?), 9 engelske (—Edv. Conf.), 68 nederlaudske, lothringske og tyske,

3 bøhmiske, 30 ungarske (—Magnus, Hertug, 1064—74), 1 italiensk (Faustina d. Y., Denar), 2 kufiske. Jvf. Berliner Blätter f. Münzkunde. II. 1864—65. Pag. 150. (H. Dannenberg).

197. Pammin, Kr. Dramburg, Pommern. 7 danske (Hardeknud. Ørbæk: Nr. 42. — Magnus d. Gode. Lund: Nr. 1?. — Svend Estridsen. Lund: Nr. 30, 31$_2$, Viborg: Nr. 56 a$_2$), 4 engelske (—Edv. Conf.), 303 nederlandske, lothringske og tyske, 1 bøhmisk, 16 ungarske. Jvf. Sallet. Zeitschrift. XIII. Pag. 389 (H. Dannenberg).

198. Nieder-Landin ved Schwedt, Brandenburg. 1876. 7 danske (Svend Estridsen. Lund: Nr. 13, 28, 30$_3$. — Ubestemte$_2$), 1 engelsk, 1 irsk, 621 nederlandske, lothringske og tyske (Konrad af Speier, 1056—60), 7 bøhmiske, 21 ungarske (— Bela, 1060—63). Sølvsager. Jvf. Sallet. Zeitschrift. V. Pag. 17 (Dannenberg).

199. Piep, Estland. 1863. 2 danske (Svend Estridsen. Viborg: Nr. 65, Hedeby: Nr. 73), engelske (— Edv. Confessor), nederlandske, lothringske og tyske (Siegwin af Køln, 1079—89), ungarske og kufiske. Jvf. Berliner Blätter f. Münzkunde. VI. 1871—73. Pag. 271.

200. Neu-Werpel ved Pernau. Russiske Østersølande. 1885. 1 dansk (Hardeknud. Ribe: Nr. 49), 10 engelske (— Harald Harefod), 49 nederlandske, lothringske og tyske (Siegwin af Køln, 1079—89). Jvf. Sallet. Zeitschrift. XIV. Pag. 276.

201. Vossberg ved Usedom, Pommern. 1883. 114 danske (Ældste Myntgrupper. Lund: Nr. 1. — Hardeknud. Lund: Nr. 1$_5$, 28$_2$, Viborg: Nr. 41$_2$, Aarhus: Nr. 44, Hedeby: Nr. 50$_4$. — Magnus d. Gode. Lund: Nr. 1$_2$, Roskilde: Nr. 22$_2$, Viborg: Nr. 35. — Svend Estridsen. Lund: Nr. 3$_2$, 6$_{15}$, 8$_7$, 10, 13$_5$, 28$_7$, 30$_{17}$, 31$_7$, 32$_2$, Roskilde: Nr. 36$_6$, 38$_4$, 39$_8$, Slagelse: Nr. 45$_2$, 45a, 52, Viborg: Nr. 65$_{4?}$, Ribe: Nr. 68, Hedeby: Nr. 74. — Harald Hein. Lund: Nr. 1. — Ubestemte$_2$), 2 norske (Olaf Trygvesøn og Harald Haarderaade), 90 engelske (— Vilh. Erobrer), 4191 nederlandske, lothringske og tyske (Wezilo af Mainz, 1084—88), 61 bøhmiske, 3 polske, 384 ungarske, 3 italienske, nogle Fragmenter af kufiske, 1 Denar fra Antoninus Pius. Jvf. Sallet. Zeitschrift. XI. Pag. 264 (H. Dannenberg).

Af de anførte, i Skandinavien gjorte Fund med dansk Mynt tilhøre: Danmark, Vest for Øresund, 48 Fund med 3951 Mynter; Skaane, Halland og Bleking 30 F. m. 2087 M.; Bornholm 13 F. m. 147 M.; Øland 5 F. m. 52 M.; Gulland 47 F. m. 935 M.; Sverig 25 F. m. 276 M. og Norge 11 F. m. 168 M.

De danske Mynter i skandinaviske Fund fra det foreliggende Tidsrum ere fordelte saaledes: Ældste Udmyntninger 32 Mynter i 9 Fund; Halvbrakteater 588 M. i 35 F.; Svend Tveskjæg 4 M. i 4 F.; Knud d. Store 492 M. i 59 F.; Hardeknud 633 M. i 63 F.; Magnus d. Gode 341 M. i 36 F.; Stridsperioden (1044—1047) 8 M. i 5 F.; Svend Estridsen 2349 M. i 70 F.; Harald Hein 68 M. i 6 F.; Knud d. Hellige 36 M. i 3 F.; Oluf Hunger 4 M. i 2 F.; Erik Ejegod 135 M. i 3 F.; Niels 1016 M. i 9 F.; Erik Emun 630 M. i 2 F.; Erik Lam 40 M. i 1 F.; Ubestemte 1237 M. i 29 F.

Fortegnelse over foranstaaende Fund.

Åbo 39. Åkesholm 179. Allerslev 170. Althöfchen 188. Assartorp 36. Bjärby 56. Björkö 2. Bleking 7. Boberg 77. Bockarp 76. Bolbygaard 87. Bonderup 131. Bornholm a 137. Bornholm b 138. Bornholm c 138a. Borup 92. Bosarfve 85. Broby 75. Broungs 151. Bröcka 11. Brøholt 111. Bødstrup 19. Børringe 91. Djursholm 38. Domerarfve 148. Dörby 49. Egelsta 74. Egersund 61. Enegaard 79. Enge 53. Enges 68. Enner 66. Eskilstuna 41. Espinge 102. Farve 190. Findarfve 132. Fjelkinge 153. Frankfurt a. d. O. 194. Frostegaard 88 a. Frørup 21. Gåshagen 15. Garde 113. Gerete 130. Glim 172. Graagaard 28. Grausne 99. Gremmerup 23. Græslid 146. Grönby 67. Grønnerup 24. Gulland a 80 a. Gulland b 107. Gärestad 129. Gärsnäs 48. Halland 4. Haralds 33. Haraldsborg 177. Harndrup a 25. Harndrup b 25 a. Helgeland 121. Holsteinborg 158. Hundlund 22. Hörningsholm 80. Jarocin 183. Jegstrup 165. Johanneshus 162. Jylland 173. Jæderen 1. Karlberg 51. Kattlunds a 57. Kattlunds b 98. Kjeldstrup 62. L. Klintegårda a 58. L. Klintegårda b 143. Knudsker 42. Kulhusene 35. Köping 155. Laastrup 109. Labiszyn 191. Landskrona 160. Lerchenborg 3. Liffride 147. Liknatte 32. Lingsarfve 54. Lolland 164. Louus 69. Lund a 168. Lund b 171. Lübeck 192. Lyngby 121. Löddeköpinge 159. Mallgårds a 135. Mallgårds b 136. Malmø 154. Maspelösa 152. L. Mickelsgårda 47. Mickels 82. Munkegaard 43. Munksjørup 95. Mysinge 108. Mölndal 78. Neu-Werpel 200. Nieder-Landin 198. Nomeland 64. Nordrum 123. Nore 114. Nyby 115. Nyköping 88. Näs 40. Näsby 5. Odense 20. Olobok 181. Oranienburg 184. Pålstorp 10. Pammin 197. Peisterwitz 186. Petes 117. Piep 199. Pilgårds a 63. Pilgårds b 71. Pilgårds c 104. Plonsk 195. Polzin 180. Qvarna 150. Qvinnegårda 94. Råda 145. Rosendal 90. Rosendalegaard 100. Roskilde a 112. Roskilde b 163. Rüdelsdorf 185. Ö. Ryftes 52. Ryslinge 70. Sandby 29. Sandø 119. Schimmerau 193. Schwaan 187. Sejerø 9. Selso 127. Sibbenarfve 116. Simoitzel 196. Skålö 125. Skaane a 6. Skaane b 13. Skaane c 161. Skaane d 166. Skaane e 176. Skabersjö 30. Skedinge 141. Skjellegaard 101. Skjeppengegaard 14. Skjørpinge 126. Skäggs 55. Slaugerup 169. Sletheid 50. Sommersted 26. Sorø 27. Spangereid 8. Spånga 105. Stale 118. Stange 157. Stavenæsodden 122. Stengade 12. Stenstugu 149. Strøby 86. Sturkö 44. Sund 65. Sundbro 81. Særslev 174. Södvik 139. Tarup 17. Tessebølle 178. Tidsvilde 156. Tingstäde 72. Tolstrup 34. Tomasarfve 167. Tornegaard 97. Torp 133. Trök 106. Trzebunin 189. Tørring 96. Uddeby 59. Undrom 60. Vaalse 37. Valby 93. L. Valla 89. Vallø 110. Vanneberga 103. Varnhem 73. L. Vastäde a 128. L. Vastäde b 142. Vesterhejde 18. Vestermarie 16. Vestrume 144. Viborg 175. Villie 46. Wimarka 31. Vintrie 140. Visby 84. Witzmitz 182. Vossberg 201. Yholm 45. Öja 83. Ølsted 124. Östraby 134.

X.

Danske Mynttyper indtil Aar 1146.

Kjendskabet til Danmarks Mynter er i de sidste halvhundrede Aar gaaet stærkt fremad, efterat Fundene ere blevne underkastede en mere kritisk Behandling end tidligere; de omhyggelig gjorte Optegnelser om disse have forskaffet det uundværlige Materiale til Undersøgelser af vort Myntvæsen og til Ordning af vore Mynter. Hvor stærkt Kjendskabet til dem har udviklet sig i Tidens Løb ses af følgende. Aar 1670 udkom det første danske, numismatiske Arbejde, Joh. Mule: »Numismata Danorum«; i dette omtales ikke en eneste dansk Mynt fra det her omhandlede Tidsrum. Det følgende Arbejde, Kapitlet om Mynter i O. Jacobæus: »Museum regium«, fra 1696, omtaler kun en Viborg-Mynt fra Svend Estridsen; det senere udgivne Tillæg fra 1699 nævner endnu en dansk Mynt, Knud den Helliges ene Odense-Mynt. I Bogens 2den Udgave 1719 ved Joh. Laverentzen findes endvidere omtalt Svend Tveskjægs Mynt, endnu en Viborg-Mynt fra Svend Estridsen og en Roskildemynt fra Knud den Hellige. I Thomas Bircherods Bog »Specimen antiqvæ rei monetariæ Danorum«, 1701, var kun en eneste Mynt anført fra denne Periode, den ene Viborg-Mynt fra Svend Estridsen, der her tillægges Svend Tveskjæg. Aar 1739 gjordes det store Holsteinborg-Fund, som bl. A. indeholdt Mynter fra Svend Estridsen og Harald Hein. Enten har dette Fund tillige bragt Mynter fra Knud den Hellige, eller ogsaa er der paa et noget senere Tidspunkt fremkommet et Fund med Mynter fra denne Konge, da Hielmstiernes Medaille- og Myntsamling, 1786, indeholdt adskillige af dem. I denne Samling fandtes ialt 30 danske Mynter fra den foreliggende Periode; Svend Estridsens Runemynter fra Roskilde henføres her til Svend Tveskjæg. I det saa omhyggelig udførte og for de efter 1448 prægede Mynters Vedkommende endnu fortrinlige Arbejde: »Beskrivelse over danske Mynter og Medailler i den kongelige Samling«, 1791, optages 42 Typer, som tilhøre denne Periode; heraf betegnes dog 22 som »uvisse«, deriblandt Halvbrakteater, af hvilke der Aar 1739 var gjort et større Fund ved Gremmerup i Slesvig. Myntbeskrivelsens Fremkomst gav Stødet til et stærkt Opsving paa Numismatikens Omraade og bragte Liv i Samlervirksomheden. Snart efter indtraadte der en Periode, der var rig paa Fund. 1822 fremkom det store Selsø-Fund, 1829 Fundet fra Munksjørup og 1830 Tørring-Fundet, ved hvilke man fik Kjendskab til en stor Mængde hidtil ukjendte Mynter, der

paa mange Maader kastede nyt Lys over Mynternes Rækkefølge, som hidtil havde været meget usikker. Resultatet af de nye Undersøgelser kom til at foreligge i det af Professor C. Ramus, med Bistand af O. Devegge, udarbejdede Værk om Danmarks Mynter fra Middelalderen, hvis Fuldførelse afbrødes ved Forfatterens Død 1832. Det afsluttedes aldrig senere, fordi nye Fundundersøgelser gav Resultater, der ikke stemmede med Mynternes Ordning i Værket. De ypperlige, kobberstukne Tavler ere hidtil det eneste samlede Afbildningsmateriale af danske Mynter fra Middelalderen. Det indeholder ialt fra det her behandlede Tidsrum 140 Mynttyper, som tilhøre Danmark; nu, 70 Aar senere, er Antallet steget til 302. Denne uforholdsmæssig store Tilvæxt skyldes dels nye Typers Fremkomst i vore egne Fund, dels Kjendskabet til mange hidtil upaaagtede Typer i andre Samlinger, navnlig i Stockholms Myntkabinet, og endelig Henførelsen af adskillige angelsaxiske Typer til Danmark, hvilke tidligere betragtedes som tilhørende England, og som af afd. Rigsantikvar B. E. Hildebrand henførtes til dette Land i hans Arbejder om de i Sverig fundne angelsaxiske Mynter. Endelig komme ogsaa de Typer til, som ere fra Tiden, før den regelmæssige Udmyntning indførtes i Danmark, nemlig de ældste Myntgrupper og Halvbrakteaterne.

Det har været Fortidens Opgave at samle Materialet; Nutidens vil være at behandle det og bringe Klarhed i det. Af større videnskabelige Undersøgelser med dette Formaal foreligger der hidtil ikke meget, medens der er udgivet en Række omhyggelig udarbejdede Beskrivelser af vore vigtigste Fund og adskillige Afhandlinger vedrørende dansk Numismatik, hvilke Arbejder skyldes vore første Myntkjendere som C. Ramus, C. J. Thomsen, C. F. Herbst, S. Bergsøe, Kr. Erslev og endelig Sverigs to Rigsantikvarer, B. E. Hildebrand og Hans Hildebrand.

Det betydeligste Arbejde, i hvilket en numismatisk Opgave vedrørende den foreliggende Periode er behandlet videnskabeligt, er Prof. Kr. Erslevs »Roskildes ældste Mønter«[1]. Forfatteren har underkastet sit Stof en indgaaende Undersøgelse. Han har givet dels en, som de foregaaende, hyppige Henvisninger udvise, fyldig Oversigt over vore tidligste Myntforhold, dels en, væsentlig paa de dengang kjendte Fund baseret Ordning af Stadens ældste Mynttyper. De senere Aars Fund og det rige Materiale, der foreligger i Stockholms Myntkabinet, har imidlertid bragt større Kjendskab til Roskildes Udmyntninger, saaledes at der af Hovedtypen med »tre Skjolde« nu kjendes c. 70 Variationer, medens Prof. Erslev beskriver 48. Dette forøgede Materiale saavelsom Fundoptegnelserne i Stockholms Myntkabinets Arkiv give forskjellige Oplysninger, der medføre nogle Ændringer i Ordningen af denne Hovedtyps Mynter og bringe Spørgsmaalet et Stykke videre frem. Vi skulle her gjøre Rede for vort Syn paa enkelte Punkter vedrørende disse Mynters Ordning.

[1]) Aarb. f. n. O. og H. 1875. Pag. 117 o F. Særtryk er udgivet.

Af de til Knud den Store henførte 11 Variationer tilhører Nr. 8[1] vistnok Hardeknud. Dels viser Vægten hen til Hardeknud, dels synes Adverspræget at være det samme som paa dennes Mynt Nr. 12[2], men er muligvis slidt eller ikke skarpt udpræget, saaledes at Tverindskriften er misforstaaet. De fine Punktrækker over og under Tverindskriften paa Nr. 8 findes ogsaa paa Hardeknuds Mynt, men synes at være svagt udprægede her. Ogsaa Nr. 9 maa antages at tilhøre denne Konge, paa Grund af det med Nr. 8 utvivlsomt fælles Reverspræg.

De til Hardeknud henførte Mynter af denne Typ deles i en ældre Gruppe af ringere Vægt, Nr. 12—17, og to yngre af større Vægt, Nr. 18—21 med ombøjede Gavle og 22—26[3] med lige Gavle. Af disse tre Grupper bør formentlig den med ombøjede Gavle henføres til Knud d. Store. Allerede de ombøjede Linier frembyde en Ejendommelighed, som Typen snarest maa antages at være udstyret med ved sin Begyndelse eller sin Slutning, neppe under sin Udvikling. Dernæst forekommer denne Særtyp allerede i et, tidligt under Hardeknud nedlagt Fund, Pilgårds b, — den kan saaledes ialfald ikke høre til hans yngre Typer —, og endelig taler en Reversomskrift for Typens Henførelse til Knud. Paa en af Prof. Erslev til usikker Tid henført Mynt, Nr. 43, med lige Gavle, er nemlig Reversomskriften[4] saa iøjnefaldende beslægtet med den paa en Mynt fra Knud, med tre Skjolde og Midtkors[5] (Enner F.), at Mynten med tilstrækkelig Sikkerhed tør henføres til denne Konge. Prof. Erslev fremhæver ogsaa, at Mynten Nr. 43 af denne Grund vistnok tilhører Knud den Store[6]. Men samme Reversstempel som til Mynten Nr. 43 findes benyttet til en Mynt med ombøjede Gavle (Johanneshus F.), saaledes at formentlig denne Særgruppe maa henføres til Knud.

Ifølge Prof. Erslevs Antagelse skulde de mindst vægtige Variationer fra Hardeknud være ældre end de andre af denne Typ fra samme Konge. Herimod synes imidlertid at tale, at det neppe er rimeligt, at en vægtigere Udmyntning har afløst en lettere af samme Typ; det omvendte har snarere Sandsynligheden for sig og maa derfor naturligst antages at have været Tilfældet, hvor det Modsatte ikke fremgaar af Fundforholdene. Og det gjør det ikke her. Disse lettere og i Diameter mindre Mynter forekomme først i de to yngste, omtrent samtidige Fund, fra Hardeknud (Mölndal og Enegaard), medens to mere vægtige Variationer, Nr. 28 og 29, allerede træffes i det ældre Fund, Pilgårds b.

Hardeknuds Mynt, Nr. 16, tør neppe henføres til den lettere Udmyntning. Den er

[1]) Aarb. f. n. O. og H. 1875. Pag. 149. (Roskildes ældste Mønter).
[2]) Sammest. Pag. 152.
[3]) Sammest. Pag. 152. 155.
[4]) Sammest. Pag. 181. Reversomskr. er ✠ BREIFNO·VTDN·EFV.
[5]) Reversomskr. er ✠ BREFIONV⊢ITO.
[6]) Sammest. Pag. 160.

præget med samme Adversstempel som Nr. 32[1]), der har en Vægt af 1,04—1,07 Gram, og Mynten slutter sig ved sin Størrelse til den tungere Udmyntning. Myntsamlingens Exemplar, der, saavidt vides, er det eneste kjendte af denne Variation, er endel slidt, og muligvis har det aldrig havt den bestemte, fulde Vægt. Som ovenfor fremhævet, ere selv fuldt bevarede Mynter stundom undervægtige. I det rige Fund fra Espinge forekom mange Variationer i stort Antal, prægede med samme Stempler, og det viste sig her, at to ganske ens og fuldt konserverede Mynter kunde naa til at have den højst forskjellige Vægt 0,75 og 1,09 Gram. Hvis den lette af disse Mynter havde været slidt, kunde den godt være gaaet ned til samme ringe Vægt, 0,69 Gram, som Roskilde-Mynten Nr. 16.

Endvidere henfører Prof. Erslev en Del Variationer, Nr. 28—42, til Tidsrummet 1042—1060[2]). Af disse tilhøre imidlertid flere, Nr. 28—33, med Tverindskrifterne ✠OEIIEANI og ✠OEIIEVN̄H, Hardeknud, idet der i to af de i hans Tid nedlagte Fund forekomme Mynter, der ere prægede med disse Adversstempler (Pilgårds b og Mölndal). Der synes ofte ved de under Magnus den Gode prægede Mynter af denne Typ at være den Ejendommelighed, at Vinklerne eller Gavlene have en større Vidde end paa Hardeknuds Mynter, og endvidere, at der jevnlig findes et Kors i hver Gavl.

Prof. Erslev antager, at Udmyntningen har vedvaret til omtrent Aar 1060[3]). Sandsynligheden taler imidlertid ikke for, at en Udmyntning med et saa ringe Antal Variationer (18) efter Aar 1042 skulde have strakt sig gjennem et saa langt Tidsrum, tilmed da Hovedparten af disse Variationer ere i høj Grad nær beslægtede. Der findes heller ikke tilstrækkelig Støtte herfor i Fundene. De faa kjendte, under Magnus nedlagte Fund yde ikke nogen Støtte for Undersøgelsen; men i de efter 1047 under Svend Estridsen nedlagte Fund ere Variationerne fra Hardeknud ofte ligesaa stærkt repræsenterede som de senere, der formentlig tilhøre Magnus, saaledes de hyppigst forekommende med ✠OCIOENI✠ og ✠OCIEIONI paa Tverfeltet; disse Variationer optræde allerede i de ældste Fund fra Svends Tid, uden at nye, særlig forskjellige senere komme til. Fundene yde saaledes intet Bevis for, at Udmyntningen har strakt sig ind i Svends Regjeringstid. Mynterne selv tale for, at Udmyntningen af denne Typ kan være afsluttet under Magnus.

Af de til »usikker Tid« af Prof. Erslev henførte Mynter, Nr. 43—48, have vi allerede omtalt Nr. 43 som utvivlsomt tilhørende Knud. Nr. 44—47 maa formentlig henføres til Hardeknud paa Grund af Størrelsen og Prægenes Ejendommeligheder, saaledes mindre vide Gavle; Nr. 48 derimod til Magnus, da Gavlvidden her er større. Denne sidste Variation, hvoraf der kjendes to Exemplarer, er iøvrigt i sin Karakter og Udførelse forskjellig fra alle de tidligere og den eneste, der kunde tyde paa at være af

[1]) Aarb. f. n. O. og H. 1875. Pag. 158. (Roskildes ældste Mønter).
[2]) Sammest. Pag. 158—159.
[3]) Sammest. Pag. 157.

en sildigere Udmyntning. Noget bestemt Holdepunkt for at henføre den til Svend mangler imidlertid endnu.

Det vil af det Anførte fremgaa, hvilken Betydning nøjagtige Optegnelser om Fundenes Indhold nødvendigvis maa have for Bestemmelsen af Mynter med forvirrede Omskrifter. Naar der ikke foreligger Oplysninger gjennem Fund, og Undersøgelsen maa baseres paa Myntens Typ, Vægt, Arbejde og Prægets Karakter, kan Resultatet ikke naa videre end til en Antagelse, der kan have større eller mindre Sandsynlighed for sig. Fremtidige Fund ville vise, om der er skjønnet rigtig ved Henførelsen, hvor denne kun er begrundet paa Hensynet til en eller anden Ejendommelighed.

Afgjørelsen ved et Skjøn gjælder ikke blot adskillige Typer, som kun ere repræsenterede ved en enkelt eller nogle faa Mynter, men ogsaa flere paa Variationer mere eller mindre rige Typer. Her skal saaledes blot nævnes Adskillelsen mellem Knuds og Hardeknuds Mynter af Slangetypen, Knud Nr. 20, Hardeknud Nr. 1; af Viborgtypen, Knud Nr. 53 og Hardeknud Nr. 41; af Ørbæktypen, Knud Nr. 54 og Hardeknud Nr. 42. Endvidere Spørgsmaalet om, hvilke Mynter med forvirret Adversomskrift af Hardeknuds Typ Nr. 28 og Magnus den Godes Nr. 1 der tilhøre den ene eller den anden af disse Konger; Henførelsen til Hedeby af flere af de, formentlig Svend Estridsen tilhørende Typer og til Ribe af de Kong Niels tillagte Mynter.

Her er, som sagt, Uklarhed paa en stor Mængde Punkter, hvor der har maattet træffes en Afgjørelse paa Grundlag af det nuværende, ofte mangelfulde Materiale, og derfor efter et Skjøn, om hvis Rigtighed Eftertiden vil kunne dømme.

I den følgende Beskrivelse er kun ved de sjeldnere Mynttyper angivet, i hvilke Samlinger de findes: K. M. = Kongelige Myntsamling; St. M. = Stockholms Myntkabinet; L. S. = Lunds Universitets Samling; Chr. S. = Christiania Universitets Samling og Pr. S. = Privat Samling.

Efter Beskrivelsen af hver Typ findes Fundstederne opførte, forsaavidt som de kjendes, med Tilføjelse af det Antal Mynter, hvormed Typen optræder i hvert enkelt Fund.

Ældste Myntgrupper.

c. 870—900.

Tab. I. **Lund.**

1. Adv. Degenereret Efterligning af CARO LVS, som oftest omgivet af Mærker: et modvendt Ansigt med Overskjæg, en triangulær Figur eller en Perlering. — Rev. Deg. Efterl. af DOR STAT; to Halvmaaner erstatte DOR; fornedon en Øxe. Efter Karl den Stores Mynttyp fra Dorestad. Flere Var. Vægt 0,97—1,02 Gr.

Jæderen 1, Björkö 3, Lerchenborg 1, Vossberg 1.

2. Adv. Deg. Efterl. af CARO LVS. Jvf. foreg. — Rev. Bygning med Døraabning, Sidestolper og afrundet Tag. Foroven to Slangehoveder og to Triqvetrafigurer; fornedon to Slanger. Typens Hovedlinier ere dannede efter den foregaaende Typs TUT. V. 1,06 Gr.

Björkö 1

3. Adv. Deg. Efterl. af CARO LVS. Jvf. foreg. — Rev. Kriger, staaende, med Spyd i højre Haand og en korsdannet Figur i den venstre; forneden et Kors og en forkdannot Figur.

I Myntkabinettet i München. Jvf. Atlas de l'archéologie du Nord. T. III. 34. Text. Pag. 73.

4. Adv. Deg. Efterl. af CARO LVS. Jvf. foreg. — Rev. Et Skib. Tre Var. V. 0,85—0,90 Gr.

Björkö 3.

5. Adv. To Fugle. — Rev. Et Skib. To Var. V. c. 0,88 Gr.

Björkö 2.

6. Adv. Barbarisk udført Ansigt, omgivet af fire modvendte Ansigter og fire Slangefigurer. — Rev. Dyrefigur med tilbagevendt Hoved; forneden en Triqvetrafigur og en Slange, der bider Dyret i Foden. Sex Variationer. V. 0,75—0,97 Gr.

Björkö 6, Halland 2, Näsby 1, Sejerø 5 Fragmenter.

6 a. Adv. Typ som foreg. — Rev. Hjortefigur, mod fremadvendt Hoved; foran dette en Slange; foroven en Kugle i en punkteret Ring; forneden en Triqvetrafigur.

Skaane a 1.

7. Adv. Skib, med eller uden Skjolde langs Rælingen. — Rev. Hjort med en Slange foran; foroven en Triqvetrafigur, eller et modvendt Ansigt foroven og Triqvetrafiguren forneden. Sex Var.

Björkö 1, Bleking 1, Spangerheid 4 (heraf 1 Fragment).

Halvbrakteater.

c. 940—960.

Hedeby. Tab. I.

1. Adv. Barbarisk Efterligning af CARO LVS; ved Siderne findes ofte en triangulær Figur, Perlering eller Hjul. — Rev. Barbarisk Efterligning af DOR STAT; to Halvmaaner erstatte DOR; ved hver Side stundom en Perlering; forneden en Hage eller et Kors. Mange Var. V. 0,35—0,56 Gr.

Sejerø 29, Pålstorp 2, Bröcka 1, Stengade Fragmenter, Skaane b 1?, Skjeppengegaard 1, Gåshagen 2?, Vestermarie 3, Tarup 1, Vesterhejde 3, Bødstrup 3, Odense 5, Frørup 4, Hundlund 1, Gremmerup 27, Grønnerup 7, Harndrup a 7, Harndrup b 5, Sorø 4, Sandby 12, Skabersjö 9, Liknatte 2?, Haralds 1, Tolstrup 2, Assartorp 4, Vaalse 2, Munkegaard 2, Sturkö 4, Yholm 2, Skäggs 2?, Kjeldstrup 1.

Polzin 2, Olobok 1, Oranienburg 1, Peisterwitz Fragmenter, Schwaan 15, Farve 1.

2. Adv. Kors, hvis Arme ende med tre Kugler eller Ringe; stundom et Kors, en Kugle eller Ring i hver Vinkel. — Rev. Lyreformet Buelinie, omgivet af forskjellige Figurer: to Triangler, aabne Vinkler, Kors eller buede Linier; foroven stundom et modvendt Ansigt (2 a). Mange Var. V. 0,33—0,37 Gram.

Grønnerup 4, Harndrup a 88, Harndrup b 5, Sorø 6, Sandby 58, Kulhusene 6, Assartorp 22, Vaalse 1, Sturkö 4,

Oranienburg 2, Rüdelsdorf 2, Peisterwitz 4, Schwaan 30.

3. Adv. Tre Arme af et Kors, hvilende paa en Vinkelfod; Korsarmene ende med tre Kugler; i Vinklerne findes stundom en Kugle eller Ring. — Rev. Lyreformet Buelinie; foroven et modvendt Ansigt; ved Siderne Kors eller buede Linier. Flere Var. V. 0,32—0,35 Gr.

Grønnerup 2, Harndrup a 20, Sorø 2, Sandby 15, Munkegaard 1, Kjeldstrup 2.

4. Adv. Kors, hvis Arme ende med tre Kugler. — Rev. Dobbeltliniet Kors. V. 0,27 Gr.

Munkegaard 1, Sturkö 2.

5. Adv. Kors, hvis Arme ende med smaa Kors. — Rev. Midtkors i en Ring, omgivet af et Ansigt, to Kors og en Ring med Midtkugle. V. 0,20 Gr.

Munkegaard 1.

6. Adv. Kors, hvis Arme ende med tre Kugler. — Rev. Kors, hvis to Arme ende med smaa Kors, de to andre med Tverlinier. V. 0,20 Gr.

Munkegaard 1, Yholm 1, Peisterwitz 6, Schwaan 10?

Halvbrakteater forekomme desuden i følgende Fund:

Nr. 1—2: *Graagaard 83?, Knudsker 65.*

Nr. 2—3: *Skabersjö 9, Jarocin?*

Nr. 1—3: *Sommerstedt 9?, Wimarka 31?, Eskilstuna?, Witznitz 10?*

Ukjendte Typer: *Gremmerup?, Djursholm?, Polzin 1.*

Svend Tveskjæg.

985—1014.

Tab. I. **Lund.**

Adv. ✠ ZAEN REX AD DENER. Brystbillede, med Scepter. — Rev. ✠ GODPINE M-AN DNER. Kors med C R V X i Vinklerne. En Var. med forvirret Reversomskrift, en anden med forvirrede Omskrifter paa begge Sider. V. 1,80 Gr. K. M.; St. M.; Pr. S.

Åbo 1, Näs 1, Öster-Ryftes 1, Gärestad 1.

Knud den Store.

1018—1035.

Lund.

1. Adv. ✠ CNVT REX DENORT ell. DENOR. Brystbillede. — Rev. ✠ GODPINE M-O LVND ell. LVND. Midtkors. Var. ✠ CNVD REX IN DANORM — ✠ ASCETEL M O LVNDI; ofte forvirrede Reversomskrifter. Atten Var. V. 1,62—2,04 Gr.

Villie 5, Gärsnäs 1?, L. Mickelsgårda 1, Sletheid 1, Karlberg 1?, Lingsarfve 6?, Skäggs 2, Bjärby 1, Kattlunds a 1, L. Klintegårda 3, Uddeby 1?, Egersund 1, Enner 1, Grönby 12, Enges 3, Varnhem 1, Öja 1, Valby 1, Kattlunds b 1, Espinge 2 Var., Gärestad 1, Findarfve 1, Althöfchen 1, Lübeck 1, Plonsk 2.

2. Adv. ✠ CNVT REX DENORVM A. Brystbillede, i fire Buer. — Rev. Forvirret Omskrift. Midtkors. Fire Var. V. 1,35—1,48 Gr.

To Var. med engelsk Kongetitel, muligvis danske.

Enner 4, Espinge 2 Var., Lübeck 1?

3. Adv. ✠ CNVT REX DENORVM A. Brystbillede, i fire Buer (som foregaaende). — Rev. ✠ LEOFNOD M O PIN. Kors, lagt over fire sammenstødende Buer (engelsk Stempel). V. 1,45 Gr. St. M.

Samme Typ med **Ethelreds** Navn og præget af **Othinkar**, formentlig dansk. Typen tilhører ikke Ethelred, og Othinkars Navn kjendes ikke paa engelske Mynter.

Öja 1.

Tab. II. 4. Adv. ✠ CNVT REX DENORV. Brystbillede. — Rev. ✠ BERHTNOD MΩ O LVND. Stort Kors. V. 1,26—1,44 Gr. St. M.; Pr. S.

Espinge, Gärestad 1, L. Vastäde b 1.

5. Adv. ✠ CNVT REX DENORVM A. Brystbillede, i fire Buer (som Nr. 2 og 3). — Rev. Forvirret Omskrift. Stort Kors; i hver Vinkel en Spidsvinkel med tre Kugler ved Spidsen. V. 1,17—1,35 Gr. K. M.; St. M.

Valby 1.

Var. med en ydre Række Punkter omkring Buerne paa Adv. og med punkteret Bundflade i Vinkelspidserne paa Rev. V. 1,22 Gr. K. M.

6. Adv. ANGNVS DEI ΛNO+. Lammet, venstre Side, med Glorie, holdende Bibelen og bærende et Kors. — Rev. +BEΘRN ΘN (retr.). Modvendt Due med Glorie. V. 1,25—1,41 Gr. St. M. og Pr. S. Tab. II.

Var. +NΘAIEDIIΊΘI. Lammet, højre Side; Duen mangler Glorie. Senere Udmyntning. V. 0,82 Gr. K. M. og St. M. Andre, lignende Variationer tilhøre formentlig Ethelred.

Undrom 4, Enner 1, Lilla Valla 2, Borup 1?

7. Adv. +CNVT REX ANGLO. Brystbillede. — Rev. Forvirret Omskrift. Midtkors. V. 1,47 Gr. K. M. (Thomsen 9835).

7a. Var. Adv. +CNVT REX ΛN. Brystbillede, med Scepter; Armen synlig. — Rev. +DVRCIL ΘN LVDI. Midtkors (som Nr. 9 og Hardeknud Nr. 14). V.? St. M.

7b. Var. Adv. +CNVT RE++. Brystbillede, uden Scepter og Arm; tre opstaaende Spidser paa Kronen. — Rev. +SPEN O LVNDIO. Midtkors. V. 1,28 Gr. St. M.

Om Henførelsen, se Pag. 112.

8. Adv. +CNVT REX AX. Brystbillede, med Scepter. — Rev. +GRIM ΘN LVD. Stort Kors lagt over fire Buer. V. 1,07 Gr. K. M.

Bonderup 1.

Om Henførelsen, se Pag. 112.

9. Adv. +CNVT RE+ ΛNGLΘ. Brystbillede, i Ring med fire smaa Kugler (som Nr. 11). — Rev. +DVRCIL ΘN LVDI. Midtkors (som Nr. 7a og Hardeknud Nr. 14). V. 1,02 Gr. St. M.

Om Henførelsen, se Pag. 113.

10. Adv. +CNVT++ΛNLΘ. Brystbillede, med Scepter (som Nr. 15). — Rev. +DVRSTN ΘN LVDI. Kors; i hver Vinkel en Bue, hvori et Punkt.

To Var. +CNVT REX ΛN — +LIOFPERD ON LVDI og +CNVT REX ΛI — +LEOVINE O LVDI. V. 1,15 Gr. St. M.; Pr. S.

Om Henførelsen, se Pag. 113.

11. Adv. +CNVT RE+ ΛNGLΘ. Brystbillede, i Ring med fire smaa Kugler (som Nr. 9). — Rev. +GRIM ΘN LVNDI. Kors; i hver Vinkel en Bue, hvori et Punkt. Det eneste kjendte Exemplar er slidt. V. 0,89 Gr. St. M.

Om Henførelsen, se Pag. 113.

12. Adv. +CNVT REX A. Brystbillede. — Rev. +ΛLFNΘD IN LVID. Kors, dannet af fire Buer. V. 1,19 Gr. K. M.

Enner 1.

Om Henførelsen, se Pag. 113.

Tab. II. **13.** Adv. ✠ CNVT REX A. Brystbillede, med Scepter. — Rev. Uden Omskrift. Hjert; foran og forneden en Slange; foroven et medvendt Ansigt. (Jvf. Ældste Myntgrupper Nr. 7.) Formentlig fra Lund; Typen peger til Østdanmark, Vægten derimod til et vestligt Myntsted, nærmest til Hedeby. Muligvis holder det eneste kjendte Exemplar ikke fuld Vægt. V. 0,64 Gr. K. M.

Lübeck 1.

14. Adv. ✠ CNVT REX AN. Brystbillede, med Scepter; Armen synlig (ikke Stempel som Nr. 7 a). — Rev. ✠ VLEFCETL ΘN LVDI. Kors, hvorover er lagt en sfærisk Firkant med en Kugle udfor hver Vinkel (som Nr. 15 og Hardeknud Nr. 20). V. 1,03 Gr. St. M.

To, muligvis noget yngre Var. med ✠ CNVT REXX, uden Arm (som Nr. 16). — Rev. ✠ CAREL ΘN LVDI og ✠ ILVHL ON LVNDI. V. 0,94—0,95 Gr. St. M.

Om Henførelsen, se Pag. 113.

15. Adv. ✠ CNVT ✠✠ ANLO. Brystbillede, med Scepter (som Nr. 10). — Rev. ✠ VLEF-CETL ΘN LVDI. Kors, hvorover er lagt en sfærisk Firkant med en Kugle udfor hver Vinkel (som Nr. 14 og Hardeknud Nr. 20). V. 1,15 Gr. St. M.; Pr. S.

Om Henførelsen, se Pag. 114.

16. Adv. ✠ CNVT REXX. Brystbillede, med Scepter (som Nr. 14 Var.). — Rev. ✠ ASFERD ΘN LVDI. Kors (som Hardeknud Nr. 9 Var.).

Fire Var. med ✠ CNVT RE — ✠ ALFPINE ON LVD, ✠ CNVT REC — ✠ ODDENCAR O LVD, ✠ CNVT NAR RECX — ✠ ΘDDENCAR ΘN LVDI (som Hardeknud Nr. 9) og ✠ CNVT RE✠NRIC (uden Scepter) — ✠ ALFNOD ON LVND. V. 1,09—1,29 Gr. K. M.; St. M.

Prof. Erslev antager, at Omskrifterne CNVT RE✠ NRIC, CNVT NAR RECX ligesom CNVT N REC✠ paa Odense-Mynten (Nr. 45), vistnok indeholde Betegnelsen af Norges Konge. Jvf. Aarb. f. n. O. og H. 1875. Pag. 176. Anm. (Roskildes ældste Mønter).

Tingstäde 1.

17. Adv. ✠ CNVT REX SP. Brystbillede, med Scepter. — Rev. ✠ DORMΘD ON SIHT. Kors. V. 1,19 Gr. K. M.; St. M.

Undrom 1, Petes 1, Lübeck 1, Plonsk 1.

Om Myntens historiske Betydning, se Pag. 46; muligvis knytter Udmyntningen sig til Knuds Planer mod Sverig, der førte til det uheldige Slag ved Helgeaa, Aar 1026.

18. Adv. Forvirret Omskrift. Brystbillede; tilv. Kors. — Rev. Forvirret Omskrift. Kors af fire dobbeltliniede Buer med en Punktrække mellem Linierne og hver omsluttende et Kors. Reverstypen henviser til Lund; de smaa Kors i Buerne til Knud. Det eneste kjendte Exemplar er endel slidt. V. 0,90 Gr. St. M.

19. Adv. Forvirret Omskrift. Blomsterornament, med opstaaende Midtkors. — Rev. ✠ ALFPARD INI LVNDI. Kors af dobbelte Buelinier med en Punktrække mellem Linierne. V.? St. M.

Nomeland 1.

Var. Paa Reversen ✠ANCETHOCVIOI (Ancetl?). Beskadiget. K. M. (Devegge Nr. 46). Tab. II.
Alfvards og Ancetls Navne kunde synes at føre Mynttypen til Hardeknud. De dobbelte Buelinier med Punktrække tilhøre dog formentlig Knud.

20. Adv. ✠CNVT RE✠ IN DAN. Slangefigur. — Rev. ✠ALFPINE ON LVN. Kors, dannet af tredobbelte eller dobbelte Buelinier, af hvilke den ene er punkteret.

Var. ✠CNVT REX ANGLO — ✠FARDEIN LVNDI eller ON LVND. V. 1,13 Gr.

Adskillige Variationer, ofte med Kors eller Kugle i Buerne; de treliniede Korsbuer formentlig ældst. Adskillelsen mellem Knuds og Hardeknuds forvirrede Mynter af denne Typ er usikker. V. 1,13—1,18 Gr.

Enge 3, Pilgårds a 1, Enner 7, Varnhem 1, Mölndal 6, Öja 1, Valby 1, Espinge, Nore 1, Sibbenarfve 1, Petes 2, Selsø 1, Findarfve 1, Johanneshus 1, Lübeck 1, Plonsk 1.

21. Adv. Forvirret Omskrift. Slangefigur. — Rev. Forvirret Omskrift. Kors; i hver Vinkel en Bue, emsluttende en Kugle. Reverstypen peger nærmest hen paa, at Mynten tilhører Knud. V. 1,10 Gr. St. M.

22. Adv. Forvirret Omskrift. Slangefigur. — Rev. Forvirret Omskrift. Midtkors. Det eneste kjendte Exemplar er noget slidt. V. 0,95 Gr. St. M. Henføres til Knud paa Grund af Adversomskriftens Lighed med en Var. af Nr. 20.

Mickels 1, Bosarfve 1.

23. Adv. ✠CNVT REX IN D. Brystbillede. — Rev. ✠GRIM ON LVND. Stort Kors (som Magnus Nr. 1, Hovedtyp). V. 1,01—1,13 Gr.

Espinge, Vanneberga 1, Lyngby 1, Findarfve 1.

Var. ×CNVT REXX A. Brystbillede, med Skulderpantser. — Rev. ×DORCETL Θ LVDI; i de to Vinkler en Halvmaane og i de to en Kugle, eller en Kugle i hver Vinkel. V. 1,02—1,03 Gr.

Var. ✠CNVT RE✠✠ — ✠TOCI ON LVND; i de to Vinkler et Kors, i de to andre en Kugle (som Magnus den Gode. Lund. Nr. 1, Hovedtyp). St. M.

Espinge.

Var. ✠EDELRED RE✠ALR — ✠ALFPINE O LVD. Halvmaane i to Vinkler. V. 1,06—1,10 Gr. St. M.; Pr. S.

Var. ✠EDELRED RE — ✠ODDENCAR Θ LVD. Halvmaane i to Vinkler (som Hardeknud. Lund. Nr. 28 Var.). V. 0,92—1,09 Gr.

Öja 45, L. Valla 1, Valby 1, Espinge.

Knuds og Ethelreds Navne vise hen til Knud; Arbejdet og Fundene til en sildigere Tid. Om Henførelsen, se Pag. 114—115.

Roskilde.

24. Adv. ✠CNVT REX ANG. Brystbillede, med Scepter. — Rev. ✠OSGVT MN ON DAN. Midtkors; ved Siden en Ring. V. 1,54 Gr. St. M.

Tab. II. Prof. Erslev medtager ikke Mynten blandt Roskildes[1]). For Henførelsen hertil taler Adverstypen, der hyppig benyttes paa de sjællandske Udmyntninger, i Forbindelse med Osgods Navn, der findes paa Nr. 26 samt paa en Variation af Magnus den Godes Roskildetyp Nr. 20.

25. Adv. Forvirret Omskrift. Brystbillede, med Scepter. — Rev. Forvirret Omskrift. Kors; i hver Vinkel en Bue, omsluttende en Kugle. V. 1,80 Gr. K. M. (Thomsen 9380).

Henføres i Kataloget over Thomsens Samling til England. Typens Forskjellighed fra den engelske, den betydelige Vægt og det raa Arbejde vise hen til Danmark, hvor den synes at slutte sig til Rækken fra Roskilde.

26. Adv. Forvirret Omskrift. Brystbillede, med Scepter; i Ring. — Rev. ✠ OSGOD ON ROSCEL. Kors; i hver Vinkel en Bue, omsluttende en Kugle. V. 1,24 Gr. K. M.

Enner 1.

Mange Var. med forvirrede Omskrifter, de fleste formentlig engelske. Til Danmark kan muligvis henføres de Variationer, hvor Brystbilledet er vendt til højre Side, og endvidere de, hvis Reversomskrifter indeholde: ✠ VOEOCME..., ✠ VOEONCV..., ✠ VOFNEVOI..., ✠ EVOCRVE... eller hermed beslægtede Bogstavstillinger. En Var. (Pr. S.) har: ✠ DAZOCNVTRNOIII (retr.) — ✠ IIIONII ✠ DIIION ✠ DOIID (retr.), en degenereret Gjengivelse af CNVT DANORVM R (Adv.) og muligvis af IN NOMINE DOMINI (Rev.) V. 0,93—1,27 Gr.

Kjeldstrup 5, Enner 1, Enegaard 2, Valby 2, Vallø 1.

Tab. III. **27.** Adv. Forvirret Omskrift. Brystbillede, med Scepter. — Rev. Forvirret Omskrift. Kors, lagt over en Firkant med tre Kugler udfor hver Vinkel. V. 1,22 Gr. K. M. (Thomsen 9386); Pr. S.

Henføres i Kataloget over Thomsens Samling til England. Typen er sikkert ikke engelsk; Arbejdet og Vægten vise hen til Danmark, Adverstypen til Lund eller Roskilde, de forvirrede Omskrifter snarest til den sidste By.

28. Adv. ✠ CNVT REX AGLVM. Brystbillede, i fire Buer. — Rev. ✠ BRVN ON ROS. Stort Kors, lagt over fire Buer. Det eneste kjendte Exemplars Adverspræg er noget utydeligt. V. 0,81 Gr. Pr. S.

29. Adv. Forvirret Omskrift. Brystbillede, med Scepter. — Rev. ✠ CNVT REX ANGLORVM. Kors med udbøjede Armender. Det eneste kjendte Exemplar er slidt. V. 0,83 Gr. K. M.

Typen er ikke engelsk. Arbejdet og Myntens Karakter vise hen til Sjælland.

30. Adv. ✠ CNVT REX ANG. Brystbillede, med Scepter. — Rev. Forvirret Omskrift. Tverbælte med forvirret Indskrift, mellem to, noget buede, dobbeltliniede Vinkler. V.?

Trzebunin 1.

Jvf. Lelewel. Numismatique du Moyen-âge. Pl. XII. 26. — Kr. Erslev. Aarb. f. n. O. og H. 1875. Pag. 131. (Roskildes ældste Mønter.)

[1]) Aarb. f. n. O. og H. 1875. Pag. 130—131. (Roskildes ældste Mønter.)

31. Adv. ✠ COΓIDIO ✠ IN)KΓDE (retr.) Slangefigur (som Nr. 32). — Rev. Forvirret Omskrift. Tverbælte med forvirret Indskrift, mellem to, noget bnede, enkeltliniede Vinkler. Adversomskriften indeholder muligvis Spor af Myntstedets Navn. V.? K. M. Tab. III.

32. Adv. ✠ COΓIDIO ✠ INKΓDE (retr.). Slangefigur (som Nr. 31). — Rev. Forvirret Omskrift. Tre bladformede Figurer. V. 1,08 Gr. K. M.
Valle 1.

33. Adv. Forvirret Omskrift. Tre sammenstillede, skjoldformede Figurer. — Rev. Forvirret Omskrift. Midtkors. Sex Variationer, hvoraf en har Reversomskriften ✠ΓIEOEIRIEOZDIL (af ROSEIILD?), en anden Adversomskriften ✠ BREFΓ ON VI-ITO. V. 0,95—1,10 Gr. K. M.; St. M.; Pr. S.
Enner 1, Espinge, Nore 1.

34. Adv. Forvirret Omskrift. Tverbælte med forvirret Indskrift mellem to dobbeltliniede Vinkler, hvis Yderlinier ere ombøjede. — Rev. Forvirret Omskrift. Kors. Det eneste kjendte Exemplar er slidt. V. 0,92 Gr. Pr. S.

35. Adv. ✠ CNVT REX ANL. Tre skjeldformede Figurer. — Rev. ✠ A✠CTETL (Ascetl eller Ancetel). Tverbælte med ✠ RO⊢ ✠ C (af Rosceld?) mellem to dobbeltliniede Vinkler. V. 0,94 Gr. K. M.

Sex Var. med forvirrede Omskrifter og med de ydre Vinkellinier ombøjede ved Tverbæltet. Paa den ene er Reversomskriften ✠ BRFFΓNOVTDNCFV. (Jvf. Nr. 33 Var.). — Otte andre Var., hvis ydre Vinkellinier ikke ere ombøjede, og med Tverskrifter: ✠ IEOIIAIEII, ✠IEOIVIOE, ✠ OEIVEOE, ✠ ΘEVIIE ✠, ✠ VOMVLII o. fl. V. 0,95—1,12 Gr.
Egersund 3, Kjeldstrup 5, Enner 2, Pilgårds b 1, Enegaard 2, Visby 1, Espinge, Selsø 1, Johanneshus 1, Farve 1, Lübeck 1, Plonsk 1.

Ringsted.

36. Adv. Forvirret Omskrift. Brystbillede, med Scepter. — Rev. ✠ VLIF ON RIEZTA. Stort Kors. V. 1,86 Gr. K. M.
Valby 1.

37. Adv. ✠ CNVT REX AGN. Brystbillede, med Scepter. — Rev. ✠ VLF ON RIEZTA. Kors; i de tre Vinkler en Bue, omsluttende en Kugle, i den fjerde et T (Hildebrand. Anglosachs. mynt. Nr. 3067 har urigtig RIEZZA). V. 1,02 Gr. St. M.
Om Henførelsen, se Pag. 115.

Slagelse.

38. Adv. ✠ IN PRINCIPIO ERAD FABVMI. Brystbillede, med Scepter. — Rev. ✠ ED FARBVM ERAD APAD M. Tre skjeldformede Figurer. Omskrifterne indeholde Begyndelsesordene af Johannes' Evangelium. V. 0,98—1,06 Gr. K. M.; St. M.
Var. Adv. IN NOMIINE DEI PATRI. Brystb. med Scepter (som Nr. 39). V. 0,95 Gr. K. M.
Enner 1.

Tab. III. **39.** Adv. ✠IN NOMIINE DEI PATRI. Brystbillede, med Scepter (som Nr. 38 Var.). — Rev. ✠BRIHRIC ON SLAHL. Kors. V. 1,05 Gr. K. M.; Pr. S.

Valby 1, Lübeck 1.

40. Adv. Forvirret Omskrift. En fra en Runding udstrakt Haand, med et Kors i Midten. — Rev. ✠CIH-VRBDVNOEONI. Tre skjoldformede Figurer. Rev.-Omskriften er muligvis en degenereret Gjengivelse af Nr. 38. V. 1,15 Gr. Pr. S.

41. Adv. ✠INOMINEDI PATRI AHO. En fra en Runding udstrakt Haand mellem tre Kors (Omskr. jvf. Nr. 38 Var. og 39). — Rev. Forvirret Omskrift. Fem korsstillede Kors (som Nr. 42). V. 0,95—1,28 Gr. K. M.; St. M.

42. Adv. Forvirret Omskrift. Brystbillede, med Scepter. — Rev. Forvirret Omskrift. Fem korsstillede Kors (som Nr 41). V. 1,08—1,21 Gr. K. M.; St. M.

Valby 1, L. Vastäde a 1.

43. Adv. Forvirret Omskrift. Brystbillede, i fire Buer. — Rev. Forvirret Omskrift. Fem korsstillede Kors. V. 0,85 Gr.? Chr. S.

Egersund 1.

Var. Adv. Brystbillede, i Ring med fire Kugler. — Rev. Som foregaaende. V. 0,85- -0,88 Gr.

Kjeldstrup 2, Mölndal 1.

Typen er ikke engelsk; Reversfremstillingen viser nærmest hen til Slagelse.

44. Adv. Forvirret Omskrift. Brystbillede. — Rev. Forvirret Omskrift. Kors. V. 0,82 Gr. K. M.

Typen er ikke engelsk. Arbejdet og Prægets Karakter vise hen til Knud og muligvis nærmest til Slagelse. Henførelsen er usikker.

Odense.

45. Adv. ✠CNVT N REC. Brystbillede, med Scepter. — Rev. ✠ALFNØD ON ODSVI. Midtkors. V. 1,04 Gr. K. M.

Tørring 1.

Adversomskriften ✠N REC✠ betegner muligvis „Norges Konge“[1]). Under Striden mellem Magnus den Gode og Svend Estridsen slaar Alfnoth i Odense Mynt for Harald Haarderaade.

Viborg.

46. Adv. ✠CNVT REX ANGLORV. Brystbillede. — Rev. ✠SVVARTBOL O PIBR. Midtkors. To Var. med ✠SVARTBØL MO PIBR og ✠SVARTBØL M Ø PIB. V. 1,37—1,62 Gr. K. M.; St. M.; Pr. S.

Dörby 1, Enge (firkantet Blanket) *1, L. Klintegårda a 2, Undrom 2, Valby 1, Södvik 1.*

Om Henførelsen, se Pag. 115.

[1]) Jvf. Kr. Erslev. »Roskildes ældste Mønter«. Aarb. f. n. O. og H. 1875. Pag. 176. Note 1.

47. Adv. ✠ CNVT REX ANGLORV. Brystbillede. — Rev. Forvirret Omskrift. Stort Kors. V. 1,40 Gr. St. M. Tab. III.

Typen er ikke engelsk. Det raat udførte Reverspræg tyder nærmest hen paa et jydsk Myntsted. Henførelsen er usikker.

48. Adv. ✠ CNVT REX. Brystbillede, med Skjold. — Rev. ✠ BRVNMAN. Stort Kors, lagt over en Firkant med tre Kugler udfor hver Vinkel. Firkantet Blankot. V. 1,44 Gr. St. M.

Typen er ikke engelsk. Slutter sig til Typerne fra Viborg.

Om Henførelsen, se Pag. 115.

Var. Adv. Forvirret Omskrift. Brystbillede, med Scepter. — Rev. Forvirret Omskrift. Stort Kors, lagt over en Firkant med kornet Bund. V. 0,69—0,72 Gr. Fire Variationer, hvoraf en har et Kors istedetfor tre Kugler udfor den ene Vinkel.

Louns 3, Pilgårds b 1, Mölndal 1, Vallø 2.

Var. Brystbillede, uden Scepter. V. 0,73 Gr. K. M.

Enegaard 1.

49. Adv. ✠ FVLBOD IN DANM. En fra en Runding udstrakt Haand, mellem tre Kors og tre Kugler. — Rev. ✠ HITSANHANDLIN. Kors; i hver Vinkel et Kors. V. 0,74 Gr. Pr. S.

Adskillige Variationer, med Kors ved Haanden; flere ere tarvelig udførte; en Variation har ✠ VLORIE.... paa Adv. V. 0,75—0,82 Gr.

Var. Adv. ✠ BORN ON PIBRNE. Haanden mellem ω — A. uden Kors, eller ✠ BORN IN PIBRNE paa Rev. og med forvirret Adversomskrift. V. 0,79—0,85 Gr. K. M.; St. M.

Egersund 57, Sund 1, Enner 3, Louns 3, Mölndal 2, Enegaard 2, Visby 1, Bosarfve 1, Borup 1?, Valby 1, Espinge, Bonderup 2, Lübeck 14.

50. Adv. Forvirret Omskrift. Brystbillede, med Scepter. — Rev. Forvirret Omskrift. Kors, med et Kors i hver Vinkel. V. 0,76 Gr. Pr. S.

51. Adv. Forvirret Omskrift. Brystbillede, med Skulderpantser. — Rev. ✠ CNVT REX ANGL. Stort Kors; i de to Vinkler et Kors, i de to andre en Ring. V. 0,83 Gr. Tab. IV.

To Var., den ene med Adversstempel som foregaaende, den anden med et Kors paa Skulderpantseret. — Rev. ✠ CNVT REX ANGLOV. Korsarmene ende med en Ring; Kugle i hver Vinkel. V. 0,75—0,83 Gr. K. M. Var. Adv. Brystbillede, med Skulderpantser og Scepter. — Rev. Et Kors i hver Vinkel. V. 0,74—0,75 Gr. K. M.

Egersund 12, Kjeldstrup 5, Enner 1, Enegaard 1.

52. Adv. Forvirret Omskrift. Brystbillede, med Skulderpantser, hvorpaa ✠ Z. — Rev. Forvirret Omskrift. Midtkors; i Vinklerne et Kors, en Kølle, en Ring og en Kugle. V. 0.85 Gr. K. M.

Kjeldstrup 1.

53. Adv. ✕ CNVT XX ANL. Brystbillede, med Skulderpantser; tilvenstre et Kors (som Ørbæk Nr. 54). — Rev. ✠ BRAEM ON VIBER. Stort Kors; i to Vinkler en Halvmaane og en Kugle, i de to andre fire Kugler. V. 0,71 Gr. K. M.; St. M.

Tab. IV. **Ørbæk.**

54. Adv. ✕ CNVT XX ANL. Brystbilledo, med Skulderpantser (som Viborg Nr. 53). — Rev. ✠ LEFDEN ON ØRBEC. Kors; i hver Vinkel en Bue. V. 0,70 Gr. K. M.; St. M.

Mange Variationer, alle med Kors foran Ansigtet, tildels ydorst barbarisk udførte; paa de fleste mangler Skuldorpantseret. Brystbilledet er vendt snart til den ene, snart til den anden Side. V. 0,70—0,81 Gr.

Adskillelsen fra Hardeknuds tilsvarende Typ umuliggjøres stundom paa Grund af Fundenes mangelfulde Beskrivelse.

Louns 37?, Enegaard 2, Munksjørup 4, Espinge, Vallø 2, Brøholt 2, Garde 2, Nore 1, Lyngby 1, Selsø 1, Fjelkinge 1, Lübeck 87.

Ribe.

55. Adv. ✠ CNVT REX ANGLO. Brystbillede, i fire Buer. — Rev. ✠ SIRIC ON RIHBIIR. Stort Kors, lagt over fire sammenstødende Buer. V. 1,29 Gr. K. M.; St. M.

Fire Variationer med Adv. ✠ CNVT REX ANGLOR eller ANGLORVI. — Rev. ✠ SIRIC ON RICYEBII — ON RIEBIIR (som Nr. 56) — OON RINHE (som Nr. 56 Var.) — ON RIE... II. V. 1,28 —1,69 Gr. K. M.; St. M.

Om Henførelsen, se Pag. 115.

56. Adv. Forvirret Omskrift. Brystbillede, med Scepter. — Rev. ✠ SIRIC ON RIEBIIR. Stort Kors, lagt over fire sammenstødende Buer (som Nr. 55 Var.). V. 1,34 Gr. St. M.

Var. ✠ SIRIC OON RINHE (som Nr. 55 Var.). V. 1,50 Gr. K. M.; St. M.

Om Henførelsen, se Pag. 116.

Hedeby.

57. Adv. Forvirret Omskrift. Slangefigur. — Rev. ✠ ИVIHVↃOVIIIRIHDII. Kors, omgivet af fire Ringe, paa buet Fod. V. 0,70 Gr. St. M.

58. Adv. Forvirret Omskrift. Brystbillede, mellem to Kors. — Rev. Forvirret Omskrift. Fire Buer omkring et Midtkors. Begge Siders Omskrifter synes at indeholde Rester af Knuds Navn. V. 0,71 Gr. K. M. (Thomsen. 12000).

59. Adv. ✠ CNVT RE✠ ANGLORV. Brystbillede; tilvenstre en Ring, hvori en Kugle. — Rev. Forvirret Omskrift. Kors. Vægten er ubestemmelig, da Mynten er beskadiget. K. M.

Kjeldstrup 1.

60. Adv. Forvirret Omskrift. En fra en Runding udstrakt Haand, mellem to Kors. — Rev. Forvirret Omskrift. Kors; i hver Vinkel en Ring med en Kugle. V.? St. M.

Nr. 57—60 danne formentlig en sammenhørende Række paa Grund af Arbejdet og Prægenes ensartede Karakter; ifølge deres ringe Vægt maa de antages at være jydske. Reversomskriften RIHDII paa Nr. 57 kunde antyde, at Ribe var Myntstedet, medens Haandpræget paa Nr. 60 kunde tale for Viborg. Mynternes hele Karakter viser dog bort fra disse to Stædor; den ringe Størrelse peger hen paa, at de muligvis kunne tilhøre Halvbrakteaternes Hjemsted, Hedeby.

Hardeknud.

1035—1042.

Lund.

1. Adv. Kongens Navn, som oftest med tilføjet Titel. Slangefigur. — Rev. Myntprægerens og Myntstedets Navne. Kors, dannet af dobbelte Buelinier, den ene punkteret.

46 Variationer; paa nogle findes en Kugle i hver Bue. Stundom findes Slangens Tunge omdannet til en mindre Slange.

Myntprægernes Navne ere: ALFNOD, ALFPARD, ALFPINE, ASLAC, FARDEIN, OSGOD, OSPARD (afbildet), SVMERLED, DEODRED og DORCETL. Tre Var. med Myntprægernavne paa Adv. og Rev. (Aslac-Aslac og Thorcel-Alfward); mange med forvirrede Omskrifter. V. 1,05—1,13 Gr.

Enges 4?, Louns 1, Pilgårds b 2, Tingstäde 1, Varnhem 1, Mölndal 10, Enegaard 10, Hörningsholm 2, Öja 18, Nyköping 6, Tornegaard 1, Grausne 1?, Espinge 4 Var., Trøk 1, Vallø 5, Brøholt 2, Garde 3, Nyby 1, Sibbenarfve 2, Petes 3, Sandø 1, Lyngby 1, L. Vastäde a 3, Gärestad 9?, Findarfve 1, Torp 1, Malgårds b 1, L. Vastäde b 1, Johanneshus 7, Labiszyn 1, Lübeck 11, Frankfurt 1, Plonsk 7, Vossberg 5.

2. Adv. ✠HA—RDAC—NVT RE—X IN D i fire Liniers Tverskrift. — Rev. ✠ALFPARD ØN LVN. Kors, dannet af fire Buer. Var. ✠HARD—ACNVT—REX IN—DANO (som Nr. 3) og i Rev.-Omskr. LVND. V. 1,04—1,12 Gr.

Mölndal 2, Öja 3, Borup 1, Vallø 1, Plonsk 1.

3. Adv. ✠HARD—ACNVT—REX IN—DANO i fire Liniers Tverskrift (som Nr. 2 Var.). — Rev. ✠ALFPARD ØN LVNDI. Modvendt Brystbillede, med Scepter. Myntkab. i Gotha.

4. Adv. ✠HARDACVNT REX DANA. Lammet, med Glorie, Korsstav og Bibel, hvorpaa A—ω. — Rev. ✠ALFPAD ON LVNDEMAC. Modvendt Due. V. 1,65 Gr. K. M.; St. M.; Pr. S.

Gulland a 3.

5. Adv. ✠HARDECNVT REX IN D. Lammet, med Glorie, Korsstav og Bibel, hvorpaa A—ω. — ✠SVMERLED ON L. Stort Kors, omgivet af Buelinier. V. 1,10 Gr. K. M.; St. M.; L. M.

Mölndal 1, Öja 1?, Vallø 1.

6. Adv. ✠HARDACNVT R. Lammet, højre Side, med Glorie, Korsstav og Bibel. — Rev. ✠DORCETL. To modvendte Brystb., adskilte ved et Kors paa Fod. V. 0,87 Gr. Pr. S.

To Var. Lammet, venstre Side, forvirrede Adversomskrifter. — Rev. Som foregaaende. V. 0,88—0,90 Gr. K. M.; St. M.

Öja 1.

7. Adv. ✠HARDACNVT RX. Brystbillede, med Scepter. — Rev. ✠ASLAC ON LVND. Kors; i Vinklerne C R V X. Var. ✠HARDACVNVC — ✠DORETL ONT LVN. V. 1,26 Gr. St. M.; Pr. S.

Plonsk 1.

Om Henførelsen, se Pag. 119.

Tab. IV. 8. Adv. ✠ ÆR-D ✠ CNVT ✠. Brystbillede, med Scepter. — Rev. ✠ ÆLFRIC ΘN LINCΘL. Kors (som Nr. 9 Var.). V. 1.06 Gr. St. M.

Om Henførelsen, se Pag. 120.

9. Adv. ✠ HARDACVNT. Brystbillede, med Scepter. — Rev. ✠ ALFVARD ON LV. Kors. Fem Var. med tre forskjellige Aderspræg. Reversomskrifterne ere: ✠ ÆSFERD ΘN LVDI (som Knud Nr. 16), ✠ CARLE ON LVNDI, ✠ OSBRN ON SITVN, ✠ VFLCTL ON LVNDE.

V. 1,07—1,17 Gr. K. M.; St. M.

Nogle forvirrede Var., deraf to med Brystb. vendt tilhøjre. V. 1,08—1,17 Gr. K. M. Til en Variation er benyttet et Adversstempel fra Ribe (49 Var.) med en yderst degenereret Fremstilling, lignende en Arm med et Scepter. Vægten, 1 Gr., viser, at Mynten sikkert ikke er præget i Jylland. K. M.

Bolbygaard 1, Stavenæsodden 1, Nordrum 1, Broungs 1.

Var. Adv. ✠ NÆR ✠ CNVT ✠. Brystbillede, uden Scepter (som Nr. 14, 20, 23 Var., 26 Var. og 28 Var.). — Rev. ✠ ÆLFRIC ΘN LINCΘL. Kors (som Nr. 8). V. 1,15 Gr. K. M.; St. M.

Om Henførelsen, se Pag. 120.

10. Adv. ✠ HEARDECNVT RX. Brystbillede. — Rev. ✠ GAMEL ΘN LVNDI. Ankerkors. V. 1,03 Gr. K. M.

Valby 1.

11. Adv. ✠ HAREENVT R. Brystbillede, med Scepter. — Rev. ✠ OVDCEL ON LVNDI. Kors; i hver Vinkel en Bue, omsluttende en Kugle. V. 1,06 Gr. St. M.

Om Henførelsen, se Pag. 120.

12. Adv. Forvirret Omskrift. Brystbillede, med Skulderpantser. — Rev. Forvirret Omskrift. Kors; i hver Vinkel en Ring, omsluttende en Kugle. V. 1,13 Gr. K. M.

Var. Brystbillede, vendt tilhøjre, uden Skulderpantser. V. 1 Gr. K. M.

Arbejdet og Prægets Karakter vise hen til Hardeknud. Typen slutter sig nærmest til den foregaaende.

13. Adv. ✠ HÆRDECNVT REX. Bygning. — Rev. ✠ DORCTL ON LVND. Stort Midtkors. V. 1,03 Gr. K. M.

Varnhem 1, Tornegaard 1.

14. Adv. ✠ NÆR ✠ CNVT ✠. Brystbillede (som Nr. 9 Var., 20, 23 Var., 26 Var. og 28 Var.). — Rev. ✠ DVRCIL ΘN LVDI. Midtkors (som Knud Nr. 7 a og 9). V. 1 Gr. St. M.

Om Henførelsen, se Pag. 120.

15. Adv. ✠ HÆRNDECNV. Brystbillede (som Nr. 16 og 17). — Rev. ✠ LEOFPINE ΘN LVND. Midtkors. Var. V. 1,11 Gr. K. M.

Om Henførelsen, se Pag. 121.

16. Adv. ✠ HᴬRNDECNV. Brystbillede (som Nr. 15 og 17). — Rev. ✠ NITASCOD ON L (jvf. Magnus d. Gode. Nr. 3). Kors; i hver Vinkel en Lilie. St. M. To Var. med Rev. ✠ ANCETL ON LVD og ✠ ARNCETL O LVI. V. 1,15—1,26 Gr. K. M.; St. M. Tab. V

Om Henførelsen, se Pag. 121.

17. Adv. ✠ HᴬRNDECNV. Brystbillede (som Nr. 15 og 16). — Rev. ✠ ARNCETEL ON LVI. Stort Kors; i Vinklerne P ᴬ C X. Var. Rev. ✠ PVLNIDVONI. V. 1,20 Gr. K. M.; St. M.

Vallø 1.

Om Henførelsen, se Pag. 121.

18. Adv. ✠ HᴬRDECNV. Brystbillede (som Nr. 19 og Gori Nr. 29). — Rev. ✠ ᴬSLᴬC ON LVNDEIO. Kors, dannet af fire punkterede Buer. V. 1,11 Gr. K. M.; St. M.

Om Henførelsen, se Pag. 121.

19. Adv. ✠ HᴬRDECNV. Brystbillede (som Nr. 18 og Gori Nr. 29). — Rev. ✠ LEFPINE ΘN LINCΘ. Sfærisk Firkant, lagt over et Kors; udfor hver Vinkelspids en Kugle (som Magnus Nr. 8). V. 1,03 Gr. K. M.

Munksjørup 1.

Om Henførelsen, se Pag. 121.

20. Adv. ✠ NᴬR ✠ CNVT ✠. Brystbillede (som Nr. 9 Var., 14, 23 Var., 26 Var. og 28 Var.). — Rev. ✠ VLEFCETL ΘN LVDI. Sfærisk Firkant, lagt over et Kors; udfor hver Vinkelspids en Kugle (som Knud Nr. 14 og 15). To Var. med Rev. ✠ ΘVDENCARL ΘN LV (som Nr. 21) og ✠ ALFPINE ΘN LVDI. V. 1,01—1,08 Gr. St. M.

Om Henførelsen, se Pag. 121.

I *Ptonsk* Fund forekom en Mynt med Adv. ✠ ARDECNVT REX. Brystbilledet fremstilles med spids Hovedbedækning, Scepter og i Ring (som Knuds Typ G). — Rev. ✠ DVRCIL ΘN LVDI.

21. Adv. ✠ NᴬRDCNVT. Brystbillede, med Scepter; Armen synlig. — Rev. ✠ ΘVDENCARL ΘN LV. Sfærisk Firkant, lagt over et Kors; udfor hver Vinkelspids en Kugle (som Nr. 20 Var.). V. 1,16 Gr. St. M.

Om Henførelsen, se Pag. 121.

22. Adv. ✠ NᴬRDECNVT. Brystbillede, med Skulderpantser og Skjold. — Rev. ✠ ΘVDENCᴬR ΘN L. Sfærisk Firkant, lagt over et stort Kors; udfor hver Vinkelspids tre Kugler (som Magnus Nr. 6 Var.). Fire Var.; paa disse mangler Brystbilledet Skjold. Var. Adv. ✠ NARDECN. Brystbillede, med Skulderpantser og Haand. V. 1—1,08 Gr. K. M.; St. M.; P. S.

Espinge 5 Var.

23. Adv. Kongens Navn, med eller uden Titel. Brystbillede, med Skulderpantser. — Rev. Myntprægeren ΘDDENCAR's og Myntstedets Navne. Stort Kors; i hver Vinkel en Vinkelspids med tre Kugler. Otte Var., dannede af syv Adverspræg (deriblandt med ✠ NᴬR ✠ CNVT,

Tab. V. ✠HÆRÐECNVT (afbildet), ✠NÆ✠DECNVTD, ✠ARDECNVT AN) og fem Reverspræg med Myntprægernavnet varieret; en af Var. har forvirrede Omskrifter. Stundom mangler Skulderpantseret. V. 0,97—1,09 Gr.

Munksjørup 1, Espinge 6 Var., Vanneberga 2, Vallø 1, Brøholt 1, Selsø 2, Johanneshus 1.

24. Adv. ✠HACNVT RE. Brystbillede. — Rev. ✠FISI ⊖N LIFL. Stort Kors, med et Kors i de to Vinkler og tre Streger ved Korsarmene i de to andre. V. 1,07 Gr. K. M.

Om Henførelsen, se Pag. 121.

25. Adv. ✠NÆRDECNV. Brystbillede, med Skulderpantser, Skjold og Scepter. — Rev. ✠ÆLFÆRD ⊖N LVDI. Stort Kors, med en Lilie i hver Vinkel. Var. ✠T⊖CI ⊖N LVDIFELÆI. V. 0,98—1,05 Gr. K. M.; St. M.

Plonsk 1.

Om Henførelsen, se Pag. 122.

26. Adv. Kongens Navn, undtagelsesvis med Titel. Brystbillede. — Rev. Myntprægerens og Myntstedets Navne. Køllekors. Myntprægerne ere: ALFPARD, D⊖RCETEL, D⊖RSTEN og ⊖DDENCAR (tre Var.). Sex Var. med fire Adverspræg, deriblandt som Nr. 14 og Nr. 40 (Viborg); det ene har Skulderpantser, Skjold og Scepter (Othinkar). V. 0,98—1,01 Gr. K. M.; St. M.

Nore 1.

Om Henførelsen, se Pag. 122.

27. Adv. ✠NÆRDECNVT RE✠. En fra en Runding udstrakt, pantsret Haand. — Rev. ✠ĐÆRFINE ⊖N LVD. Stort Kors. V. 1—1,03 Gr.

Espinge, Garde 1, Skälö 1.

28. Adv. Kongens Navn, sjelden med Titel. Brystbillede, med eller uden Skulderpantser. — Rev. Myntprægerens og Myntstedets Navne; en Udmyntning har ✠INOMINE DOMI (afbildet). Stort Kors, ofte med Vinkelmærker: Kors, Ringe, Halvmaaner, Kugler, stundom smaa Ansigter (Lerine). Myntprægernes Navne ere: ÆLFN⊖D, ÆLFPARD, ALFPINE, ĐÆRFINE, ĐRIM, LEFPINE, LERINE, OSĐOD, ⊖DDENCAR, SVMERLED, DORCETL, DORCEL, T⊖CI, VLFCIL. Var. med fremstrakt Haand (T⊖⊖CI), Skjold og Scepter (ÆLFPARD), Brystbilledet til højre Side (SVMERLED, VLFCIL). Nogle Adversstempler ere tidligere benyttede (Nr. 14, 22 Var., med Haand); enkelte Reversstempler anvendes under Magnus. 47 Var., deraf to med forv. Reversomskrifter. V. 0,94—1,06 Gr.

Mölndal 1, Enegaard 1, Öja 9, Strøby 1, Bolbygaard 4, Valby 4, Munksjørup 3, Espinge 39 Var., Vanneberga 3, Pilgårds c 1, Vallø 1, Brøholt 3, Garde 1, Nore 1, L. Vaslöde a 2, Gärestad 2, Bonderup 3, Torp 1, Fjelkinge 1, Johanneshus 6, Plonsk 1, Vossberg 2.

Gori.

29. Adv. ✠HARDECNV. Brystbillede (som Lund Nr. 18 og 19). — Rev. ✠HVELN ON ĐORI. Kors (som Magnus Nr. 19). V. 1,06 Gr. K. M.

Roskilde. Tab. V.

30. Adv. Forvirret Omskrift. Brystbillede, med Scepter (som Nr. 31). — Rev. ×FADR ON ROSCI. Stort Kors med P A C X i Vinklerne. V. 1,03 Gr. K. M.

Var. Adv. ✠OTHEIIII Rev. ✠OTH..RIOII. I Vinklerne P✠P✠. Omskrifterne kunne synes at indeholde Othinkars Navn med Angivelse af Odense som Myntstedet. Typen svarer dog nærmest til denne Roskildetyp. V. 0,84 Gr. Chr. S.

Græslid 1.

Prof. Kr. Erslev henfører Mynten med FADR til Knud[1]) paa Grund af dens Lighed med Knuds Typ F. Paa denne er imidlertid Armen synlig og Sceptret et Liliescepter, ikke Kuglescepter. Ligheden er større med Hardeknuds engelske Typ I. Hjelmens Mangel paa Tverbaand er en Ejendommelighed for flere af Hardeknuds danske Mynter med rund, stribet Hjelm, som vistnok ikke træffes paa Knuds Mynter.

31. Adv. Forvirret Omskrift. Brystbillede, med Scepter (som Nr. 30). — Rev. Forvirret Omskrift. Stort Kors; hver Armende overskjærer to Buelinier. Det eneste kjendte Exemplar er slidt. V. 0,97 Gr. K. M.

32. Adv. HAREDENVT. Tverfelt med ✠NVAN✠, mellem to dobbeltliniede Vinkler. — Rev. ✠BRVN ΘN ROSELDE. Tre skjoldformede Figurer. V. 0,92 Gr. K. M.; St. M.; Pr. S.

Var. HARDEENVT REX, ✠ NVANII ✠ — ✠ ODDE(NER ON) ROSELDE. V. 1,04 Gr. K. M. HARDEENV, ✠NVONAI — ✠VIETEL ON ROSELD. V. 0,95 Gr. K. M. Forv. Adversomskrift, ✠VMNI✠ — ✠BRVN MON RO. V. 0,92—1 Gr. Forvirret Adversomskrift, ✠MHALI — ✠ALFNOD ON LVNDEAND. V. 1,05 Gr. De smalle Vinkler synes at være ejendommelige for Typen under Hardeknud. Tverskriften MHALI kunde synes at være opstaaet af MAHNVS, men denne Mulighed for Myntens Henførelse til Magnus tør dog neppe tillægges nogen afgjørende Betydning. Stedangivelsen LVNDEAND kan ikke føre Mynten bort fra Roskilde; den svarer vistnok til Mynten fra Ørbæk med LEFVINE ΘN LVNEΘΘ[2]).

Var. med forvirrede Omskrifter paa Adv. og Rev. Tyve Var. med Tverindskrifterne: ✠OEIIEANI, OEIIEVNH, ✠OIEIOII. IIIEOOLI, ...COIII, ✠LVNEH✠, ✠VMNI✠, ✠INIΘ⊢. V. 0,94—1,08 Gr. (større Vægt). — Otte Var. med Tverindskrifterne: ✠EOILRED, ✠EIDΘEIE✠, ✠EIIOICIO✠, ✠EIIΘEIEII, ✠EOIIEVC✠. V. 0,65—0,75 Gr. (ringere Vægt).

Pilgårds b 2, Mölndal 3, Enegaard 4, Visby 1, Bosarfve 3, Strøby 1, Tørring 1?, Grausne 1?, Espinge 5 Var.*, Vallø 1, Garde 1, Petes 1, Selsø 4, Bonderup 1, Johanneshus 5, Lübeck 12, Płonsk 2.*

33. Adv. Forvirret Omskrift. Firkant, med et Kors i Midten; udfor hver Side en dobbeltliniet Vinkel med et Kors ved Spidsen. — Rev. Forvirret Omskrift. Tre skjoldformede Figurer. Fire Var. V. 0,66—0,70 Gr. Arbejdet og Myntens Karakter vise, at Typen tilhører Hardeknud[3]). Ved sin ringe Vægt slutter Udmyntningen sig til de sidste Var. af den foregaaende Typ.

[1]) Jvf. Kr. Erslev. Aarb. f. n. O. og H. 1875. Pag. 129. (Roskildes ældste Mønter.)

[2]) Jvf. Sammest. Pag. 163—164.

[3]) Jvf. Sammest. Pag. 153.

Tab. V. **Slagelse.**

34. Adv. Forvirret Omskrift. Brystbillede, med Scepter (som Nr. 36). — Rev. ✠ VLF MONE I SLA. Tre skjoldformede Figurer. V. 1 Gr. St. M.

Ulfs Navn viser denne og de følgende Typer (Nr. 36 og 37) hen til Hardeknud.

35. Adv. Forvirret Omskrift. Brystbillede, med Scepter (som Nr. 36 Var.). — Rev. Forv. Omskr. Kors; i hver Vinkel en Kugle i en Ring og inderst to Buer. V. 1,01 Gr. K. M.

Valby 2, Bonderup 1.

36. Adv. Forvirret Omskrift. Brystbillede, med Scepter (som Nr. 34). — Rev. ✠ VLF MO ZIΘNΘIAL. Kors med I O i to Vinkler. Var. Forvirret Reversomskrift og Kors uden Vinkelmærker. V. 0,98—1,16 Gr.

Fem Var. med forvirrede Omskrifter, de to med Brystbilledet til højre Side (den ene som Nr. 35), som oftest med I — O eller ✠ — I — O i Vinklerne.

Enegaard 1, Valby 1, Espinge 2 Var., Vallø 2, Selsø 1.

37. Adv. Forvirret Omskrift. Brystbillede, med Scepter. — Rev. ✠ VLF IN SLAHLVS. Kors. Det eneste kjendte Exemplar er slidt. V. 0,83 Gr. K. M. Var. med VLF og iøvrigt forvirret Reversomskrift.

Bonderup 1.

38. Adv. ✠ HARDAENVT RXII. Bogstaverne R L L P stillede omkring X. — Rev. ✠ VLF ON SLAHLOV. Kors, i den ene Vinkel L. To Var., den ene med forvirrede Omskrifter, den anden med læselig Reversomskrift. Var. Adv. Forvirret Omskrift; i Midten RE(X), LE(X), LV(X), PA(X) stillede i Kors omkring X. — Rev. ✠ VLF MONVTA I SLAONLO[1]). V. 0,97—1,23 Gr.

Enges 1, Valby 2, Munksjørup 1, Espinge 3 Var., Nore 2, Lyngby 1, Bonderup 1, Fjelkinge 1.

Aalborg.

39. Adv. ✠ HARDEENVTNVN. Midtkors. — Rev. ✠ ALFRIE ON ALABV eller ALEBV. Kors, lagt over en Ring Var. ✠ HARDAENVTVXI — .... ALEBV. Forvirret Adv.-Omskrift. — ✠ LEFVINE ΘN LINC. Adskillige Var. med forv. Omskrifter, deriblandt en med NOM fem Gange gjentaget paa Adversen og IN otte Gange paa Reversen, en Antydning af IN NOM(INE DOMINI). V. 0,68—0,83 Gr.

Louns 4, Tingstäde 1, Enegaard 7, Munksjørup 3, Tornegaard 1, Espinge 2 Var., Vanneberga 1, Pilgårds c 1, Vallø 2, Brøholt 5, Garde 1, Nyby 1, L. Vaståde a 1, Gärestad 1, Liffride 1?, Johanneshus 2, Lübeck 12.

[1]) Jvf. S. Bergsøe. Aarb. f. n. O. og H. 1882. Pag. 272.

Viborg. Tab. VI.

40. Adv. ✠ NARDECNVT. Brystbillede (som Nr. 26). — Rev. ✠ BRAEM ON VIBER. Køllekors. V. 0,85 Gr. Pr. S.; St. Petersborg [1]).

41. Adv. ✠ NARDECNVT. Brystbillede, med Skulderpantser. — Rev. ✠ BRAEM ON VPIBR. Stort Kors; i de to Vinkler en Halvmaane og en Kugle, i de to andre fire Kugler. V. 0,68 Gr. Pr. S.; St. Petersborg [2]).

Tre Var.: ✠ HAFDLN REXT — ✠ BRAEII ON VIBEI og ✠ BRAEM ON VPIBI, samt ✠ ADI⊢DDXT — ✠ BIAEII ON ᴎIBE. Endel forvirrede Var.; flere mangle Skulderpantseret. Der synes altid at mangle Kors foran Ansigtet, hvilket findes paa Knuds Udmyntning. En Var. med Rev. ✠ BRAEM ON VIBR ON D har tre Kugler istedetfor fire i de to Vinkler. V. 0,69—0,80 Gr.

Egelsta 8?, Munksjørup 6, Grausne 1, Espinge 3 Var., Vallø 1, Gärestad 1, Bonderup 1, Vossberg 2.

Ørbæk.

42. Adv. ✠ NARDECNVT. Brystbillede, med Skulderpantser og Skjold. — Rev. ✠ AREN-BRIM ON ORBE. Kors, med en Bue og som oftest med en Kugle inderst i hver Vinkel. Var. med Reversomskrifterne ✕ ARBRIM ON ORBES og ✠ IEFDEI OII ORBEC (retr.; af LEFDEN). Desuden to Var. med forv. Reversomskrifter. V. 0,69—0,79 Gr.

Syv Var. med slet udførte Brystbilleder til venstre eller højre Side og med forvirrede Omskrifter; kun en har ✠ LEFVINE ON LVNEGO. V. 0,70—0,76 Gr.

Udmyntningen synes altid at mangle Kors foran Ansigtet, hvilket findes paa Knuds Mynter af denne Typ. Kuglerne inderst i Korsvinklerne mangle paa Knuds Udmyntning.

Var. Adv. ✠ CVNAN ✠ REX. Brystbillede til højre Side, uden Skulderpantser og Skjold. Rev. ✠ LEFVINE ON LINCO. V. 0,69 Gr. K. M.

Louns 28?, Ryslinge 1, Mölndal 2, L. Valla 1, Munksjørup 5, Tornegaard 1, Espinge, Vallø 1, Brøholt 1, Nyby 1, Broungs 1, Lübeck 1, Pammin 1.

43. Adv. Forvirret Omskrift. En fra en Runding udstrakt, bepantsret Haand. — Rev. Forvirret Omskrift. Kors med en Bue og inderst en Kugle i hver Vinkel. V.? K. M.

Lübeck 3.

Aarhus.

44. Adv. ✠ HARDCNVT XI. Brystbillede. — Rev. ✠ CIADPINE ON AROSII eller ✠ CIADPINC ON ALOCI. To Kors og en Ring, omsluttende en Kugle. Var. med forvirret Adversomskrift. Rev. ✠ CIADPINE ON AROSCI. Ti Var. med forvirrede Omskrifter. V. 0,67—76 Gr.

Mölndal 1, Bolbygaard 1, Espinge 4 Var., Vallø 2, Selsø 1, Vossberg 1.

[1]) Jvf. Lelewel. Numismatique du Moyen-âge. Pl. XIII., 11. — S. Bergsøe. Aarb. f. n. O. og H. 1882. Pag. 274.

[2]) Jvf. Lelewel. Numismatique du Moyen-âge. Pl. XIII, 12.

Tab. VI. **45.** Adv. Forvirret Omskrift. Stærkt degenereret Fremstilling af et kronet Brystbillede. — Rev. ✠ EΓRII ИΓ?ƟΙΓ. Midtkors, mellem et Kors og en Kugle. To Var. med yderligere degenererede Adversfremstillinger. V. 0,70—0,80 Gr.

Reversomskriften kunde synes at vise Spor af ELFRIC eller ALFRIC, hvorved Typen kunde antages at tilhøre Aalborg. Reversfremstillingen er dog nærmest i Overensstemmelse med den paa foregaaende Typ.

Louns 1, Torring 1, Espinge 2 Var., Pilgårds c 1, Bonderup 1.

46. Adv. Forvirret Omskrift. Scepterformet Figur, med Rest af et Brystbillede. — Rev. Forvirret Omskrift. Midtkors, med en Kugle udfor hver Armende; i den ene Vinkel et Kors. Var. med anden Reversomskrift. V. 0,84—0,87 Gr. K. M.; St. M.; Pr. S. Typen slutter sig nærmest til den foregaaende.

Mölndal 1?, Espinge, Vallø 1, Bonderup 1.

47. Adv. Forvirret Omskrift. Brystbillede, med Scepter. — Rev. Forvirret Omskrift. Ankerkors. To Var., uden Scepter og med Omskriften helt omkring Brystb. V. 0,65—0,75 Gr. Den ringe Vægt viser hen til Jylland, Ankerkorset muligvis til Aarhus.

Mölndal 2, Lübeck 6.

Ribe.

48. Adv. Forvirret Omskrift. Brystbillede, med Scepter. — Rev. Forvirret Omskrift. Midtkors, omgivet af fire Buer med Kugler mellem Buerne. Var. uden Kugler mellem Buerne. V. 0,72—0,77 Gr. Den ringe Vægt viser til Jylland. En beslægtet Reverstyp findes senere paa formentlige Ribe-Mynter fra Niels.

Espinge, Lübeck 8.

49. Adv. Forvirret Omskrift. Brystbillede, med Scepter. — Rev. Forvirret Omskrift. Midtkors, omgivet af tre Buer. Mange Var. med stærkt degenererede Adversfremstillinger, hyppigst lignende en Arm med et Scepter, dannet af den spidse Hjelms Linier (ogsaa benyttet til Lund Nr. 9 Var.). V. 0,67—0,79 Gr. Reverstypen anvendes senere paa Svend Estridsens Ribemynter Nr. 68. 69.

Bolbygaard 1, Munksjørup 1, Garde 3, L. Vaståde a 1, Lübeck 1, Neu-Werpel 1.

Hedeby.

50. Adv. ✠ NARDENVT RX ANA. Tverfelt, med forvirret Indskrift. — Rev. Forvirret Omskrift. Midtkors, med en Kugle og en punkteret Bue udfor hver Armende. Omtrent tyve Var. med forvirrede Omskrifter. Stundom findes et Mærke: ∞, Kors eller tre Kugler ved Tverfeltet. V. 0,68—0,75 Gr. Typen henføres til Hedeby paa Grund af Slægtskabet med den ene af Magnus den Godes Typer fra denne By.

Louns 3, Pilgårds b 1, Mölndal 1, Enegaard 1, Visby 1, Bolbygaard 1, Tornegaard 3, Espinge 2 Var., Pilgårds c 1, Garde 3, Petes 1, Maspelösa 1, Farve 1, Lübeck 1, Vossberg 4.

Magnus den Gode. Tab. VI.

1042—1047.

Lund.

1. Adv. Kongens Navn og Titel. Brystbillede, som oftest med Skulderpantser. — Rev. Myntprægerens og Myntstedets Navne. Stort Kors, ofte med Vinkelmærker: Halvmaaner, Kors, Ringe eller Kugler. Myntprægernes Navne ere: ALFPARD, CARL, COLSVEIN, GARFIN, GRIM, ILVHE, LEFSI, SVMERLED, DORCETL, TOCI og VLFCIL (afbildet). Undtagelsesvis findes ikke Skulderpantser, men Fano (forvirret Reversomskrift) eller Skjold (Alfward, Colsvein). Stundom findes ældre Reversstempler benyttede: Thorcetl (Hardeknud Nr. 28) og Grim (Knud Nr. 23). V. 1,03—1,17 Gr.

Öja 1, Visby 2, Bolbygaard 2, Nyköping 1, Munksjørup 3, Espinge 21 Var., Nore 1, Lyngby 2, Skålö 1, Gerete 10, Vossberg 1.

En Række Var., med forvirrede Adversomskrifter og prægede af ALFPARD, ASFORD, COLSVEIN, GRIM, LEFSI, LEISTI, SVMERLED, DORICTL og TOCI slutte sig hertil.

Utvivlsomt noget yngre er en anden Række Variationer med forvirrede Adversomskrifter og prægede af ALNRII, ARDLN, BAINLIN, CAAFINE, LENDV, SVEIN og TOE; nogle Var. have forv. Reversomskrifter. Nogle af Variationerne, saavel ældre som yngre, have stundom Scepter (Lefsi, Leisti, Lenthu, Toe) eller Mærker, Kors, Halvmaane, lille Ansigt, paa Adv. V. 0,98—1,13 Gr.

Öja 4, Strøby 4, Bolbygaard 2, Valby 2, Tornegaard 2, Espinge 8 Var., Pilgårds c 1, Vallø 3, Brøholt 7, Nore 1, Sibbenarfve 2, Petes 18?, Helgeland 1, Lyngby 2, Selsø 3, L. Vastäde a 1, Gärestad 2, Bonderup 8, Findarfve 7?, Liffride 1, Broungs 1, Johanneshus 3, Simoitzel 1, Pammin 1?, Vossberg 2.

2. Adv. ✠ MAHNVS ✠✠. Brystbillede. — Rev. ✠ ΘINDI ΘN LINC. Stort Kors, lagt over fire, sammenstødende Buer. V. 1,23 Gr. K. M.; St. M.; Pr. S.

Var. ✠ MAHNVS R. Brystbillede, med Scepter. — Rev. ✠ ARNCETLV. V. 1 Gr. St. M. — ✠ MAHNS REXX, med Skulderpantser (som Nr. 1. CARL) eller forvirret Adversomskrift. — Rev. ✠ ALFPARD O LVD. V. 1,02 Gr.

Espinge 4 Var.

3. Adv. ✠ MAHNVS REX. Brystbillede, med Scepter. — Rev. ✠ NITISGOD ON L. Stort Kors, med en Lilie i hver Vinkel (jvf. Hardeknud Nr. 16). Var. ✠ MAHNVS REX, uden Scepter. V. 0,87—0,92 Gr. K. M.; St. M.

Espinge.

4. Adv. ✠ MAHNVS RX. Brystbillede, med Scepter. — Rev. ✠ GΘDNOD ΘN LVND. Stort Kors, med P A C X i Vinklerne. V. 0,83 Gr. St. M.

Var. med forvirrede Omskrifter; Brystbillede, med Skulderpantser, uden Scepter, men med Kors foran Ansigtet. K. M.

Espinge.

5. Adv. ✠ MAHNVS RE ✠. Brystbillede, med Skulderpantser. — Rev. ✠ ASLAC ΘN LVD. Stort Kors; i hver Vinkel en Vinkelspids med tre Kugler. Flere Variationer, prægede af ASOR, ODDENCAR (tildels forvirret) og DVRSTEN. V. 1,04—1,16 Gr.

Strøby 1, Valby 1, Espinge 4 Var., Vallø 1, Nore 2, Selsø 1.

Tab. VI. **6.** Adv. ✠MAHNVS REX. Brystbillede, med Skulderpantser. — Rev. DVRSTIN ΘN LVDI. Sfærisk Firkant, lagt over et stort Kors; udfor hver Vinkelspids tre Kugler. Fem Var., deriblandt en med ✠MAhNVS REX (som Nr. 8 og 9) — ✠ΘVDENEAR ΘN L (som Hardeknud Nr. 22). V. 1,04—1,11 Gr.

Tornegaard 1, Espinge 3 Var., *Vallø 1, Skålö 1.*

7. Adv. ✠MAHNVS REX. Brystbillede, med Scepter; Armen synlig (som Nr. 10 og 19). — Rev. ✠MANA M ON LVND. Sfærisk Firkant, lagt over et Kors; udfor hver Vinkelspids en Kugle. Var. ✠MAHNVS R — ✠DOREETL ON LVND. V. 1—1,06 Gr. St. M.

Espinge 2 Var.

8. ✠MAhNVS REX. Brystbillede, med Skulderpantser (som Nr. 6 Var. og 9). — Rev. ✠LEFPINE ΘN LINEΘ. Sfærisk Firkant, lagt over et Kors; udfor hver Vinkelspids en Kugle (som Hardeknud Nr. 19). V. 0,71 Gr. K. M. Arbejdet viser, at Mynten, tiltrods for det eneste kjendte Exemplars ringe Vægt, maa henføres til Lund. En slet udført Var. med forvirret Adversomskrift og Rev. ✠ALFPAD ON LVDIN (St. M.) gjør formentlig Henførelsen til Lund sikker.

Tornegaard 1.

9. Adv. ✠MAhNVS REX. Brystbillede, med Skulderpantser (som Nr. 6 Var. og 8). — Rev. ✠ΘDENEAR ΘN LVD. Sfærisk Firkant, med tre Kugler udfor hver Vinkelspids. Var. med RE. V. 1,03—1,05 Gr. K. M.; St. M.; Pr. S.

Espinge 2 Var.

10. Adv. ✠MAHNVS REX. Brystbillede, med Scepter; Armen synlig (som 7 og 19). — Rev. ✠BRIIM ΘN LVDI✠✠. Køllekors. V. 1,03 Gr. St. M.

Espinge.

11. Adv. ✠NAHVS✠✠EN. Brystbillede, med Skulderpantser og Skjold. — Rev. ✠EDPINE ON LVNDI. Kors. V. 0,83 Gr. K. M. Var. med forvirret Adversomskrift. Rev. ✠BRIM ON LVNDIHDH. L. S.

12. Adv. Forvirret Omskrift. En fra en Runding fremstrakt Haand mellem RE X. — Rev. ✠LEFPINE ΘN LNEΘL. Midtkors. V. 0,85 Gr. K. M. Vægten viser hen til det østlige Danmark, Myntprægerens Navn til Lund.

Tornegaard 1.

Var. med to Kors, Ring og Kugle istedetfor RE X. V. 0,90 Gr. K. M. (Thomsen 9843, a); St. M.

Tab. VII. **13.** Adv. ✠MAHNVS✠LI. Brystbillede; tilvenstre et modvendt Ansigt. — Rev. ×AREIL ON LVND. Kors, med en Bue i hver Vinkel. V. 0,83 Gr. K. M.; St. M.

Var. Adv. Forvirret Omskrift. Yderst degenereret Fremstilling, med det modvendte Ansigt til højre. V. 0,71 Gr. Slidt. K. M.; Pr. S.

Nyköping 1.

14. Adv. Forvirret Omskrift. Brystbillede, med Skjold. — Rev. Forvirret Omskrift. Kors, med lige afskaarne Armender. V. 0,82 Gr. K. M. (Thomsen 9887).

15. Adv. Forvirret Omskrift. Lammet, vendt tilvenstre, med Korsstav; punkteret Arbejde. — Rev. ✠TOI I LVIIIOLV. Stort Kors. V. 1,01—1,05 Gr. Tab. VII.

Espinge 2 Var.

To Var. Lammet, vendt tilhøjre; paa den ene holder Lammet Bibelen med Forbenet. V. 1,13 Gr.

Selsø 1.

Arbejdet svarer til den følgende Typs. Toes Navn findes egsaa paa Nr. 1 Var.

16. Adv. Forvirret Omskrift. Duen; punkteret Arbejde. — Rev. ✠ILONTAT N LVD. Stort Kors. V. 1,02—1,11 Gr.

Strøby 1, Espinge 2 Var.

Typens Forekomst i Strøby Fund viser, at Udmyntningen er foretaget i Magnus den Godes Regjeringstid; men muligvis tilhører den saavelsom Nr. 15. efter Fremstillingerne at dømme, Svend Estridsen i Stridsperioden (jvf. Svend Estridsen Nr. 17).

17. Adv. Forvirret Omskrift. Brystbillede, med Skjold (som Nr. 18). — Rev. S(CO)LOIIIIA, i tre Linier. V. 1 Gr. K. M.

Tornegaard 2.

18. Adv. Forvirret Omskrift. Brystbillede, med Skjold (som Nr. 17). — Rev. Forvirret Omskrift. Kors, med en Kugle i hver Vinkel. V. 1,05 Gr. K. M.

Frostegaard 1.

Nr. 17 og 18 maa ifølge Adverspraegenes Arbejde og Karakter antages at være danske og at tilhøre Rækken af Magnus den Godes Mynter fra Lund.

Gori.

19. Adv. ✠MAHNVS REX. Brystbillede, med Scepter, Armen synlig (som Nr. 7 og 10). — Rev. ✠HVELN ON BORI. Kors (som Hardeknud Nr. 29). V. 1,05—1,11 Gr. K. M.; St. M.

Espinge.

Roskilde.

20. Adv. Forvirret Omskrift. ✠MAHVS✠, paa et Tverfelt mellem to Vinkler; i den øverste et medvendt Ansigt. — Rev. ×ΘVDNEAR ΘN RΘSCLD. Tre skjoldformede Figurer. V. 1,03 Gr. K. M.

Tørring 1.

Nitten Var. Vinklerne ere bredere end paa de tilsvarende Typer fra Knud den Store og Hardeknud; som oftest findes et Kors i hver Vinkel; alle have forvirrede Adversomskrifter. Læselige Reversomskrifter have kun to, nemlig: ✠ΘSGΘD ΘN RΘSCELDEN — Tverindskrift: ✠ΘSGΘDIN. V. 1,10 Gr., og ✠BRVNMAN ΘN RΘSCLDE — Tverindskrift: ✠ΘCIΘENII. V.? K. M.; St. M.; Pr. S.

Espinge, Petes 1.

De øvrige Var. have Tverindskrifterne: ✠ΘCIEIΘZI, ✠ΘCIΘEZI, ✠ΘECΘI✠NΘ, ΘCΘNCCIIC, ΘCIΘICCΘ, ✠IΘNΘNI, IIXOIIIO⊢, IIIΘIIΘ⊢⊢⊢, IIIIIIIIINI. V. 0,83—1,10 Gr.

Tab. VII. *Munksjørup 2, Espinge 12 Var., Vallø 2, Broholt 1, Garde 2?, Nore 1, Lyngby, 1, Selsø 5, L. Vastäde a 2?, Gärestad 2, Bonderup 1, L. Vastäde b 1, Fjelkinge 1?.*

21. Adv. Forvirret Omskrift. Tverfelt med ✠ ΘLEIIΘIK — Rev. Forvirret Omskrift. Tre skjoldformede Figurer. V. 0,94 Gr. St. M. Lighed i Tverindskriften og Reversomskriften med Var. af foregaaende Typ begrunder Henførelsen. Adverstypen kunde henvise til Hedeby; men Vægten viser, at Mynten ikke er jydsk.

Bosarfve 1?, Espinge 1.

22. Adv. Forvirret Omskrift. Tverfelt med ⅃IIIOIII(, mellem to Kors. — Rev. Bredt Kors med streget Grund. V. 0,86 Gr. Pr. S.

Det ringe Arbejde viser bort fra Lund, Vægten fra Jylland. Adversen slutter sig nærmest til Roskildemynternes.

Vossberg 2.

23. Adv. Forvirret Omskrift. Brystbillede, med Skjold. — Rev. Enkelte Bogstaver. Stort Kors, lagt over et bredt Kors med forvirret Indskrift, tildels Ier, paa Armene. V.? K. M.

Henførelsen er usikker. Udførelsen og Myntens Karakter vise Overensstemmelse med Mynter fra Magnus; det ringe Arbejde og Reverstypens Slægtskab med den foregaaende Typ pege nærmest hen til Roskilde.

24. Adv. Forvirret Omskrift. Brystbillede, med Skulderpantser. — Rev. Forvirret Omskrift. Sfærisk Firkant, med tre Kugler udfor hver Vinkel, lagt over et Kors. Tre Var.; paa den ene er Brystbilledet vendt tilhøjre og har Scepter. V. 0,85—1,02 Gr. K. M.

Arbejdet viser hen til Magnus (jvf. Viborg Nr. 35) og er for ringe til, at Typen, trods Reverstypens Lighed med Nr. 7 og 8, tør henføres til Lund. Udmyntningen er sandsynligvis fra Sjælland, da den ifølge Vægten ikke kan være jydsk. Henførelsen er tvivlsom.

25. Adv. Forvirret Omskrift. Punkteret Slangefigur. — Rev. Forvirret Omskrift. Fire dobbeltliniede Buer omkring et Midtkors. To Var. V. 0,96 Gr. K. M.; Chr. S.

Det punkterede Arbejde viser nærmest hen til Magnus, Reverstypen til Roskilde (jvf. Svend Estridsen. Nr. 38).

Ølsted 1.

Slagelse.

26. Adv. ✠ MAHNVS REX. Brystbillede, med Scepter. — Rev. ✠ DORLEFI ON EI SLAII. Kors; i hver Vinkel en Ring, som omslutter en Kugle. V. 1,07 Gr. K. M.

27. Adv. Forvirret Omskrift. Brystbillede, med Scepter. — Rev. ✠ INOMIINDOIIVIIA (af IN NOMINE DOMINI AMEN). Fire sammenstillede Vinkler omkring to over hinanden lagte Kors. V. 1,11 Gr. St. M.

Henførelsen er begrundet i Adverstypens Slægtskab med Nr. 26.

28. Adv. Forvirret Omskrift. Midtkors, omgivet af fire punkterede Kors. — Rev. Forvirret Omskrift. Kors; i de tre Vinkler L D ✠ (afbildet) eller ✠ R L. Tre Var.; den enes Reversomskrift indeholder ... SIALΘI ... (af „Slalesia"?). V. 1—1,26 Gr. K. M.; St. M.; Pr. S. Tab. VII

Valby 1, Espinge, Bonderup 4.

Typen slutter sig til Hardeknuds Slagelse-Typ Nr. 38 og synes at danne en Overgangsform mellem denne og Svend Estridsens Slagelse-Typ Nr. 45. Det punkterede Adverskors viser nærmest hen til Magnus.

Odense.

29. Adv. ⁘ HAIIVS REXX. Brystbillede. — Rev. ✠ SVMRFVL ODNX. Stort Kors, med en Halvmaane i de to Vinkler (som Svend Estridsen Nr. 55). V. 1,04 Gr. St. M.

Petes 1.

30. Adv. ✠ IIAHNVS RE✠. Brystbillede, med Skulderpantser; tilvenstre et Kors og tre Kugler. — Rev. ✠ ALFNOD O̅N ODZI. Stort Kors; i de to Vinkler en Halvmaane og Kugler, i de to andre fire Kugler. To Var., den ene med ✠ MANNVS REX; den anden har forvirret Adv.-Omskrift og Brystbillede uden Skulderpantser, med Scepter. V. 1,05—1,25 Gr. K. M.; St. M.

31. Adv. ✠ MAHNVS ARALD RE✠. Modvendt Brystbillede. — Rev. ✠ ΘVDNEAR ΘN ΘDN. Sfærisk Firkant, med tre Kugler udfor hver Vinkel. Præget af Magnus og Harald Haarderaade i Forening; se Pag. 50. V. 0,73 Gr. K. M.

Den ringe Vægt og Adversfremstillingens Lighed med Nr. 38 kunde tyde paa, at Mynten muligvis var præget i Hedeby, og at der altsaa til Reversen var anvendt et Stempel fra Odense.

Var. Forvirret Omskrift. V. 0,90 Gr. St. M.; Pr. S.

Tørring 1, Grausne 1.

32. Adv. Forvirret Omskrift. Brystbillede. — Rev. ✠ ΘIVDEEVIGARIIDI (af ΘVDENEAR?). Ankerkors. V. 1,04 Gr. K. M.

Vægten viser bort fra Jylland, Udførelsen fra Lund; Myntprægernavnet viser hen til Odense.

Aarhus.

33. Adv. MANVSXIIƎC. Brystbillede, med Scepter. — Rev. ✠ LIFSIG ΘN ARΘSEI. Kors, med tre Kugler for Enden af hver Arm og med en Ring i Midten. V. 0,68—0,79 Gr. K. M.; Pr. S.

Munksjørup 1, Plonsk 1.

34. Adv. Forvirret Omskrift. Barbarisk, modvendt Brystbillede, med Pantser. — Rev. MACNXX ΘII (retr.). Kors, med tre Kugler for Enden af hver Arm og med en Ring i Midten. V. 0,73 Gr. K. M.

Munksjørup 1, Pilgårds c 1?

Viborg.

35. Adv. Forvirret Omskrift. Brystbillede, venstre Side, med Korsstav. — Rev. Forvirret Omskrift. Stort Kors; i de to Vinkler en Halvmaane, med Rundingen indad, og to Kugler,

Tab. VII. i de to andre tre Kugler. c. 35 Var., hyppig slet udførte; ofte uden Kersstav og med Brystbilledet vendt til højre Side. V. 0,64—0,86 Gr.

Bolbygaard 1, Munksjørup 8, Pilgårds c 1, Vallø 3, Brøholt 2, Nore 1, Bonderup 1, Vossberg 1.

Hedeby.

36. Adv. ✠MAGNVS REX DANOR. Midtkors, med en punkteret Bue udfor hver Arm. — Rev. Forvirret Omskrift. ✠IVLE✠, paa et Tverfelt. V. 0,63 Gr. K. M.

Syv Var. med forvirrede Omskrifter og med A, ∞ eller et Kors ved Tverfeltet paa Reversen. Typen synes at adskille sig fra Hardeknuds Nr. 50 ved at mangle Kuglen for Enden af Korsarmene.

37. Adv. Forvirret Omskrift, der som oftest indeholder Navnet TIVF. Medvendt Brystbillede, med langskaftet Øxe ved venstre Side (utvivlsomt Magnus den Godes Fader, Olaf den Hellige). — Rev. Forvirret Omskrift, der indeholder Navnet IOLI. Tre Var., med Kersstav ved højre Side; paa den ene er Øxen uden Skaft. Reversomskrifterne indeholde muligvis Rester af Myntprægernavnet Liffci (jvf. Svend Estridsen Nr. 73). V. 0,69 Gr. K. M.; St. M.; Pr. S.

Tørring 4 Var.?

38. Adv. ✠MAHNVS RE✠NAR. Medvendt Brystbillede. — Rev. ✠IOLI ON EIDEBIINI. Murværk, over hvilket ses et modvendt Ansigt i en Runding. V. 0,74 Gr. K. M.; St. M.; Pr. S. Paa Mynten betegner RE✠NAR Magnus som Norges Konge (se Pag. 50), ligesom Harald Haarderaade fører den norske Kongetitel paa den følgende Odense-Mynt, Nr. 4. Var. Adv. ✠MAGNVS REX D. Modvendt Brystbillede. — Rev. ✠IVLE ME FECIT. Rundt Taarn, omgivet af en Mur. V. 0,71 Gr. K. M. og Pr. S. Var. ✠MAGNVS REX — ✠IVLE ME FECIT. V. 0,68 Gr. K. M.

Tørring 3 Var.?, Plonsk 1.

Perioden 1044—1047.

Striden mellem Magnus den Gode og Svend Estridsen.

Tab. VIII.

Lund.

1. Adv. ✠EDPAHIIIrE. Brystbillede, med Scepter (som Toftum Nr. 6). — Rev. ✠OVDNEAR ON LV. Kors. V. 0,88 Gr. Mynten er noget slidt. K. M.

Selsø 1.

2. Adv. ✠EDDAXD RE. Brystbillede; tilvenstre et medvendt Ansigt. — Rev. ✠DOREETL O LVND. Stort Kors. — Var. med DOREETL NVI. Stort Kors. V. 1,02—1,12 Gr.

Espinge.

Odense.

3. Adv. ✠EDPERD RE✠. Brystbillede. — Rev. ✠ALFNOD ODSV. Midtkors. V. 1,20 Gram. K. M.

Selsø 1.

4. Adv. ✠ARALD RE✠NAR. Brystbillede. — Rev. ✠OVDNEAR ON ODS. Midtkors. Tab. VIII.
V. 0,84 Gr. K. M.

Tørring 1.

5. Adv. IOANST RE✠✠NI. Brystbillede; tilvenstre et Kors. — Rev. ✠ALFNOD ON ODSVI. Ankerkors. V. 1,05 Gr. K. M. (Thomsen 9994). Jvf. C. A. Holmboe. Brøholtfundet. Pl. I. Nr. 10.

Brøholt 1.

Toftum.

6. Adv. ✠EDPAHIIIPE. Brystbillede, med Scepter (som Lund Nr. 1). — Rev. ✠LEFSI ΘN TOFT. Ankerkors. V. 1,05—1,22 Gr. K. M; St. M.

Espinge, Selsø 1.

7. Adv. Forvirret Omskrift. Frelseren, staaende, med to Kors. — Rev. ✠LEFSI ΘN TΘFTVM. Ankerkors. Var. med forvirret Reversomskrift. V. 1,10—1,30 Gr. K. M. (Thomsen 9987 a. 9992); Pr. S.

Lyngby 1.

Om denne Periodes Udmyntninger med Adversnavnene Edvard, Harald og Joanst, se Pag. 49—50.

Om Svend Estridsens samtidige Udmyntninger, se Svend. Lund Nr. 8 og Odense Nr. 53.

Svend Estridsen.

1047—1075.

Lund.

1. Adv. Forvirret Omskrift. Kongen, staaende, med et langt Patriarkalkors i højre Haand og Rigsæble i venstre. — Rev. ✠PVLFETOOIIVOIIIHTAO. Kronet Figur, staaende, med langt Patriarkalkors i venstre Haand og med den højre Haand løftet. V. 1,84 Gr. K. M. (Thomsen 10,153). Muligvis en Skuemynt.

2. Adv. Forvirret Omskrift. Brystbillede, med Skulderpantser og Scepter. — Rev. Forvirret Omskrift. Kongen, staaende, med Korsstav og Scepter. V. 1,45 Gr. K. M. Muligvis en Skuemynt.

3. Adv. ✠SPEN✠RE✠DIBRH. Brystbillede, med Krumstav. — Rev. ✠IADRIF ΘN LVNDI. Kors med C R V X i Vinklerne. St. M. To Var. med tre Kugler i de to Korsvinkler. V. 1,20 Gr. K. M. (Thomsen 9995); St. M. Ni Var. med forvirrede Omskrifter; i de to Vinkler et Kors og tre Kugler eller en Ring, stundom to Kors. V. 0,78—1,12 Gr.

Vallø 3, Lyngby 1, Helgeland 1, Fjelkinge 2, Vossberg 2.

4. Adv. Forvirret Omskrift. Staaende Figur, med Korsstav i højre Haand og Rigsæble i venstre. — Rev. ✠PVLOOIIII. Lignende Figur. Var. Forvirret Reversomskrift. Ti Var., ofte af

Tab. VIII mindre fint Arbejde, med forvirrede Omskrifter; Adversfiguren stundom med Korsstaven i venstre Haand; næsten alle prægede med samme Reversstempel. V. 0,91—1,07 Gr.

Valby 1, Vallø 2, Garde 1, Nore 1, Skjørpinge 1, Selsø 27, Gärestad 1, Bonderup 2, Fjelkinge 1.

5. Adv. Forvirret Omskrift. Midtkors i Firkant, omgiven af fire Buer og med en Ring udfor hver Vinkel. — Rev. Forvirret Omskrift. Stort Kors. V.? Mynten er beskadiget. K. M.

Tornegaard 1.

6. Adv. Forvirret Omskrift. Den velsignende Frelser, i Højsædet, holdende Bibelen. — Rev. ✠ OINDI ÆLVINI. Stort Kors. c. 150 Var., ofte med Bogstaver, Kors, Ringe, Halvmaaner eller Kugler istedetfor Adversomskrift. Tilhøjre stundom S, en Ring, et Kors eller en Fane. Rev.-Omskriften forvirret eller med følgende Myntprægeres Navne: ALNRII, ARRNI, ASER, BAIN, BANA, EETEL, EIROTESV, DINTOEOI, EANA, ILVIIE, LEFSI, LEISTI, MOSEDREDIE, LIFINE?, OINDI, SOINR, SVMERLED, ÐIRNINTI, DOREETEL, TSNONEID, VBEN, VFIN, VLFCIL, VLONOIR, PVENDIO, PVLFET, PVLFIAT samt NORINVIITII (NORINE?). Af Var. have c. 50 Vinkelmærker: S, Ansigt, Halvmaane, Kors. En Var. har Myntprægernavnet saavel paa Adv. som paa Rev. (Ulfcil). V. 0,95—1,14 Gr.

Tornegaard 1, Grausne 3, Espinge 22 Var., *Vanneberga 7, Pilgårds c 2, Spånga 3? Trök 4, Gulland b 1, Vallø 19, Brøholt 15, Roskilde a 2, Garde 13, Nore 5, Nyby 3, Sibbenarfve 7, Lyngby 21, Helgeland 4, Skjørpinge 1, Selsø 68, L. Vastäde a 13, Gärestad 9, Bonderup 14, Findarfve 10, Torp 8, Östraby 2, L. Vastäde b 1, L. Klintegårda b 5? Råda 15?, Græslid 1, Liffride 6?, Qvarna 1, Broungs 2, Maspelösa 2, Fjelkinge 19, Löddeköpinge 1, Johanneshus 4, Allerslev 1, Plonsk 1, Vossberg 15.*

7. Adv. ✠ SEVIN. En Engel rækker en kirkelig Fane (labarum) til en Kvinde med lang Haarfletning. (Om Fremstillingen, se Pag. 51). — Rev. ✠ PVLFET ON LV. Den velsignende Frelser, i Højsædet, holdende Bibelen. V. 1,02—1,10 Gr. K. M.; St. M.; Pr. S. Muligvis en Skuemynt.

To Var. af almindelig Størrelse, med enkelte Bogstaver istedetfor Omskrifter, og paa Adv. et Kors istedetfor Fanen. En Var. har ALFTÆRD paa Rev. K. M. (Thomsen 10080). V. 1,02—1,15 Gr.

Espinge, Selsø 2, Torp 1.

8. Adv. Kongens Navn, med eller uden Titel, hyppigst forvirret Omskrift. En Engel rækker en kirkelig Fane til en Kvinde med lang Haarfletning. — Rev. Myntprægerens, undtagelsesvis tillige Myntstedets Navn; hyppigst forvirret Omskrift. Stort Kors, med en Halvmaane i de to eller i alle Vinkler. c. 80 Var., deriblandt med SVEINH REX S (afbildet; S betegner muligvis SCANLÆ; som Nr. 11), SVEIN I D, SVEIN REX, SVEIN R og SVEIN. Myntprægernes Navne ere: KRISTIERN, TOKIMVN, VLFIET, PILIF og hyppigst PVLFET (en Var. med ON LVN). V. 0,98—1,12 Gr.

Rosendalsgaard 2, Skjellegaard 2, Espinge?, Vanneberga 1, Vallø 3, Brøholt 2, Roskilde a 2, Garde 2, Nore 1, Sibbenarfve 2, Helgeland 1, Lyngby 9, Ølsted 2, Skälö 5, Selsø 55, L. Vastäde a 1, Gärestad 2, Bonderup 5, Östraby 1, Mallgårds a 1?, Maspelösa 2, Fjelkinge 8, Johanneshus 3, Vossberg 7.

Nogle af Svend Estridsens ældste Mynttyper, Nr. 4, 5, 6 og 8, forekomme allerede i Fund, der formentlig ere nedlagte i eller kort efter Magnus d. Godes Regjeringstid (Valby, Tornegaard, Grausne, Rosendalegaard og Skjellegaard), og maa saaledes antages at tilhøre Perioden, da Magnus og Svend stredes om Magten. Tab. VIII.

9. Adv. Forvirret Omskrift. Staaende, kronet Figur, med Korsstav i højre Haand og Rigsæble i venstre. — Rev. ✠PVLFETOVIDIO. Stort Kors. c. 25 Var., deriblandt to med Reversomskrifterne ✠LEOFPIИE OII DOF[1]) og ✠LIEOFVIN IIIIL, ellers forvirrede. Paa enkelte Var. findes Korsglorie eller ved den ene Side S; paa nogle ses Korsstaven i venstre Haand eller Korsstav i begge Hænder; paa en enkelt Var. holdes venstre Haand paa Brystet, stundom ses en Bibel paa Figurens Bryst. Paa Reversen findes ofte forskjellige Mærker i to, tre eller alle fire Vinkler: S, modvendt Ansigt, Kors, Ring, Halvmaane. V. 0,95—1,18 Gr.

Espinge, Lyngby 3, Selsø 24, Bonderup 2, Johanneshus 2, Plonsk 1.

10. Adv. Forvirret Omskrift. Staaende Figur, med langt Kuglekors i højre Haand og med venstre Haand paa Brystet; tilhøjre S. — Rev. Forvirret Omskrift med OI LV i Slutningen. Kors, med ✠✠θ i de tre Vinkler. Var. med Kors og Ring i de to Vinkler. Var. Adv. Forvirret Omskrift. Staaende Figur, med Korsglorie; langt Kors i højre og kort i venstre Haand. — Rev. Forvirret Omskrift. L O ✠ i Korsets tre Vinkler. V. 1—1,09 Gr. K. M.; St. M.; L. S.; Pr. S.

Lyngby 1, Selsø 2, Bonderup 1, Fjelkinge 1, Vossberg 1.

11. Adv. SVEINH REX S. En Engel rækker en kirkelig Fane til en Kvinde med lang Haarfletning (som Nr. 8). — Rev. Forvirret Omskrift. Stort Kors med to Rækker af sex Є'er. V. 0,93 Gr. K. M.

Selsø 1.

12. Adv. SVEIIIE og syv Ringe. Et Hoved, venstre Side, omgivet af smaa Ringe. — Rev. ✠PVLFET ONNH. Stort Kors, med to Rækker Є'er, otte i hver. Var. med SVEINE R — ✠PVLFET ONII. V. 0,92—1,01 Gr. K. M.; Pr. S.

Selsø 2, Simoitzel 1.

13. Adv. Uden Omskrift. To Engle, som oftest omgivne af spredte Bogstaver, navnlig Є'er, Ringe, Kors eller Kugler, og stundom adskilte ved et Kors, et Scepter eller Є'er. — Rev. ✠PVLFET NII (afbildet), ✠BVIN INI og andre tildels eller aldeles forvirrede Omskrifter. Stort Kors, med to Rækker Є'er, fire, sex eller otte i hver Række. Ialt c. 65 Var. V. 0,95—1,18 Gr.

Lyngby 1, Helgeland 3, Ølsted 2, Skjørpinge 2, Selsø 80, Bonderup 2, Findarfve 2, Torp 10, Östraby 5, Maspelösa 1, Fjelkinge 3, Nieder-Landin 1, Vossberg 5.

14. Adv. Forvirret Indskrift i fire Linier tvers over Mynten, omgiven af sexten Є'er. — Rev. ✠PVLFETON. Stort Kors, med to Rækker Є'er, otte i hver V. 1,10 Gr. K. M.; Pr. S.

Selsø 1.

---

[1]) Ikke DOF ɔ: Dover. Jvf. Kr. Erslev. Aarb. f. n. O. og H. 1875. Pag. 163. (Roskildes ældste Mønter.)

Tab. VIII. **15.** Uden Omskrift. To staaende, slet udførte Figurer, adskilte ved en Korsstav. — Rev. I'er og enkelte andre Bogstaver som Omskrift. Stort Kors; S i de to Vinkler. V. 0,93 Gr. K. M.
Skørpinge 1.

16. Adv. ✠PVLhO. Kongen, støttende sig til Frelseren med Korsglorie. — Rev. ✠EANA ON LVD. Stort Kors (som Nr. 6 Var.). Var., Adv. med PVLST ON. V. 0,96—1,08 Gr.
Espinge 2 Var., Brøholt 1, Lyngby 1.

17. Adv. Forvirret Omskrift. Lammet, højre Side, med Glorie, holdende Bibelen med Forbenet og bærende en Figur, der kunde synes at forestille et tillukket Alterskab, hvorfra to Grene med Blade skyde op (se Pag. 129), men som formentlig fremstiller den i Johannes's Aabenbaring omtalte Bog med de syv Segl (paa Mynten ses dog kun sex). — Rev. Forvirret Omskrift. Duen. Ti Var., deraf en, hvor Lammet bærer en menneskelig Figur, og syv Var., hver det bærer Korsstav og stundom er vendt tilvenstre. V. 0,92—1,12 Gr.
Vanneberga 1, Vallø 2, Brøholt 1, Garde 2, Lyngby 1, Selsø 16, Bonderup 4, L. Vastäde b 1, Fjelkinge 2, Johanneshus 3.

18. Adv. Forvirret Omskrift. Duen; foroven tilvenstre et lille Ansigt. — Rev. Forvirret Omskrift. Stort Kors; i de to Vinkler et lille Ansigt. V. 0,85 Gr. K. M. (Thomsen 10,163).

Tab. IX. **19.** Adv. Uden Omskrift. Væbnet Rytter, med Skjold paa Ryggen. — Rev. ✠LENDV OH LVD. Stort Kors. Var., med O LD. V. 0,97—1,04 Gr. K. M.; St. M.; Pr. S.
Espinge 2 Var., Bonderup 1.

20. Adv. Forvirret Omskrift. Dobbelt, rundbuet Portal. — Rev. ✠DIIIE N LVIIIИ Stort Kors; i de to Vinkler en Halvmaane. V. 1,16 Gr. K. M.
Selsø 1.

21. Adv. Forvirret Omskrift. Engel, med Glorie. — Rev. Forvirret Omskrift. Punkteret Kors, med tre Tværarme, paa Fod. V. 1,21 Gr. K. M.

22. Adv. Forvirret Omskrift. To kronede, modvendte Brystbilleder, adskilte ved et Scepter. — Rev. Forvirret Omskrift. Tre Linier forvirret Tværindskrift, i en firkantet Ramme. V. 1,04 Gram. K. M. (Thomsen 10,138).

23. Adv. Forvirret Omskrift. Frelserens modvendte Brystbillede, med Glorie. — Rev. ✠LEISTI OИ IVDI. Stort Kors. V. 0,85—0,98 Gr. K. M.; St. M.; Pr. S.
Espinge.

24. Adv. Forvirret Omskrift. Den hellige Jomfru, knælende med Barnet. — Rev. Forvirret Omskrift. Kors, med en Halvmaane og tre Kugler i hver Vinkel. V. 1,05 Gr. Chr. S. Jvf. L. B. Stenersen. Om et Myntfund fra Helgeland i Hole. Pl. I. Nr. 18.
Helgeland 1.

25. Adv. Forvirret Omskrift. Frelseren, ofte mellem to S'er eller to Kors, staaende (?) foran Højsædet med foldede Hænder. — Rev. Forvirret Omskrift, som stundom ender paa LV eller L.

Stort Kors, ofte med S, modvendt Ansigt, Kors, fire Kugler eller Halvmaane i de to Vinkler eller kun i en Vinkel. c. 30 Var.; stundom mangler Højsædet; paa en Var. er den højre Arm løftet. V. 0,98—1,08 Gr. Tab. IX.

Brøholt 3, Roskilde a 2, Garde 1, Nore 2, Lyngby 6, Olsted 1, Selsø 31, Bonderup 1, L. Vastäde b 1, Fjelkinge 2, Johanneshus 2.

26. Adv. Forvirret Omskrift. Den velsignende Frelser, i Højsædet, med Bibelen. — Rev. ✠SEGRIM BRID ON LVI. Kors, dannet af et Midtkors, omgivet af fire Vinkelspidser med tre Kugler udfor hver. V. 1,10 Gr. K. M.; Pr. S.

27. Adv. Bortslidt Omskrift. Den velsignende Frelser, i Højsædet, med Bibelen. — Rev. Bortslidt Omskrift. Kors med to? Kugler i hver Vinkel. V. 1 Gr. Pr. S.

28. Adv. ✠MAGNVS REX eller ✠MAhNVS REX. Den velsignende Frelser, siddende, med Bibelen. — Rev. Myntprægerens og næsten altid Myntstedets Navne. Kors, dannet af et Midtkors, omgivet af fire Vinkelspidser med tre Kugler udfor hver. Ved Frelseren ses stundom en Krumstav, Liliestav eller Ringstav, S, lille Ansigt, Kors, Halvmaane, Ringe, Kugler. Myntprægernavnene ere: ALEB, ÆLFNAD, ALFVARD, ALTVÆRD, ALTVÆRD KIDEBIARD, ALTVÆRD KNIRDA, ARGO ESK, ARRNI, ASER, ÆSLAK, ATSOR, ATSOR PÆA. BOSÆ. BOSSII, CADI, CÆREL og CÆRL, CRIITIERN eller NRIITIERN, EMPA, FADI, GODPINE, GVDFERD, KETIL...., LEFSI, LEISI, LEIOI, LEVVINE, NORDMAN, ODEN, SEGRIM, SEPINE, SEVVINE, STEKAR, SPARTBARND, SPAFA, SVEIN, THORD eller DOORD, DORERN, DURGOT, DVRSTÆN, TOE, VBEN, VBIN, VLFCIL, VLFKEL (afbildet), PARhVS. Stundom en Halvmaane, Ring eller Kugle i en Vinkel. 130 Var., deraf kun en med forvirret Reversomskrift. V. 0,96—1,19 Gr.

Stavenæsodden 1, Olsted 1, Skålö 4, Skjørpinge 5, Selsø 115, L. Vastäde a 1, Görestad 1, Gerete 20, Bonderup 3, Findarfve 3, Torp 2, Östraby 12, Mallgårds a 2, Mallgårds b 1, Bornholm b 1?, Broungs 2, Maspelösa 2, Fjelkinge 35, Löddeköpinge 4 Var., Johanneshus 13, Simoitzel 1, Nieder-Landin 1, Vossberg 7.

Om Anvendelsen af Svend Estridsens Tillægsnavn MAGNVS paa Mynterne af denne Typ og af Typ Nr. 30, se Pag. 48 og 52. Typerne træffes ikke i de mange større og mindre Fund fra Magnus den Gode og fra Svend Estridsens tidligere Tid. Blandt disse Fund fremhæves: Valby, Munksjørup, Tornegaard, Espinge, Vanneberga, Pilgårds c, Vallø, Brøholt, Garde, Nore, Sibbenarfve og Lyngby.

29. Adv. Forvirret Omskrift. Den velsignende Frelser, siddende, med Bibelen; tilhøjre en Korsstav. — Rev. Forvirret Omskrift. Sfærisk Firkant, med tre Kugler udfor hver Vinkel, lagt over et Kors. V. 0,92 Gr. K. M.

Skjörpinge 1.

30. Adv. MAGNVS REX. Den velsignende Frelser, siddende, med venstre Haand paa Brystet. — Rev. Myntprægerens Navn med Runer. Myntstedets med Runer, stundom med latinske Bogstaver. Kors, dannet af et Midtkors, omgivet af fire Vinkelspidser med tre Kugler udfor hver. Kongens Navn skrives med G, ikke med h; forskjellige Forkortninger og Omskrivninger

Tab. IX. af REX. Myntprægernes Navne ere: AILMER, AILMER RLFIETI AILME, ALKM, ALFRIK, ALKRIK, ASVR, ASUR PAI, AVER, BOFI, BOIN, BOKI, BRVNMAN, GODPINI, GRIMKEL, KALI, KAMB, KARL, LEFSI (afbildet), MKLEKVNI, MVMIFLI (Frelseren muligvis staaende), SEGRIM, SEVINA VLFIETS FRNTA, SIFRIIKEL, SKAKLI, SRLAITVL, STYRKAR, SVMARLEDI, SVAFA, SVEIN (Var. Navnet tillige med latinske Bogstaver), ÞORKIL REK, ÞORGVTR, ÞORSTEIN, VBEIN, VFKIL, VLKIL, VKFLITL, VLIL, VLITL. Enkelte Var. med S eller en Halvmaane i de to Vinkler. 95 Var. V. 0,98—1,19.

Om Henførelsen, se Nr. 28.

Bonderup 2, Findarfve 1, Torp 1, Östraby 28, Mallgårds a 2, Mallgårds b 1, Bornholm a 1, Vintrie 4, Skedinge 1, Råda 1, Broungs 2, Maspelösa 1, Fjelkinge 33, Malmö 1, Tidsvilde 1, Holsteinborg (ubjendt Antal), *Löddeköpinge 5* Var., *Skaane c 1, Johanneshus 5, Tomasarfve 1, Pammin 1, Nieder-Landin 3, Vossberg 17.*

31. Adv. Usammenhængende Bogstaver og enkelte Rosetter istedetfor Omskrift. Den velsignende Frelser, siddende, med Kuglescepter. — Rev. Myntprægerene og Myntstedete Navne, med Runer. Kors, dannet af et Midtkors, omgivet af fire Vinkelspidser med tre Kugler udfor hver; ved de to Sider en Halvmaane; stundom en Halvmaane ved hver Side. Paa et Par Var. mangler Sceptret. Myntprægernee Navne ere: AILMER, ALFRIK, ALKRIK, ANTEIN, ASFARD, ASFARD VKI, ASMVNR ell. ASMVNT, ASVR BA, ATSER, ATSVR ell. ATSOR, ASVBARLED, BEORN, BRVNMAN, FATI, GODBIIN, GODRII, GODVINI, GODVINI PETRVSM ell. PETIRMAN, GRIMKEL (afbildet), KALI, KADIL, LEFSI, MEINOLF, NORMAN, ØVLBERN, OVDBIRN, SARDA, SEVINE, SKAKLI, STVRKR, SVEIN, SVMARLIDI, ÞORKIL, ÞORGVT, ÞORSTEIN, TOL, VFI, VLKIL. 98 Var. V. 0,94—1,15 Gr.

Nordrum 1, Maspelösa 1, Fjelkinge 48, Löddeköpinge 10 Var., *Johanneshus 2, Simoitzel 2, Pammin 1, Vossberg 7.*

32. Adv. 4—8 Rosetter, stundom med et Bogstav, A, h, I, O, S, Þ, V, Kors, Halvmaane, Stjerne eller fire Kugler istedetfor Omskrift. Den velsignende Frelser, siddende, med venstre Haand paa Brystet, undtagelsesvis holdende et Scepter. — Rev. Myntprægerene og Myntstedete Navne, med latinske Bogstaver. Kors, med en Halvmaane i hver Vinkel. Myntprægernes Navne ere: AEORD. AIELMER, ASFARD eller ASFORD, ASLAK, ASMVTR eller ASMVND, ATORGWINI, ATSOR, BIORN, BOSI, EIRLF, FADIR, GODRN, GODPINI (en Var. har Scepter) eller GVDEWIN, GRIMKIL, IBSI, IVEORN, IVRMVN, KADER, KAMPI, KANII, KARL, LEFSI, LEFVINE, LEIVINE, LIVVINE, MANI, OTBEOR, ODELPIE, SEGRIM, SEVINE, SKAKLI, SKARLI, SKVKII, SRINCII, SVAFA, SVANTABRAND, SVEIN, SVMMERLED, ÞORSTEIN, ÞVRGOT (afbildet), ÞVRKIF, ÞVRKIITR, ÞVRKIL, VLF, VLFKIL, VLK. 152 Var. V. 0,86—1,26 Gr.

Fjelkinge 7, Löddeköpinge 84 Var., *Landskrona 2, Johanneshus 6, Simoitzel 2, Vossberg 2.*

32 a. Samme Typ. Reversomskriften med Runer, Myntstedets Navn stundom med latinske Bogstaver. Myntprægernes Navne ere: ALFMER, ASMVD, ATSOR, ATSOR IYSKA eller IVTSKA, BOSI, FATI, FADIOL, GODPINE, GVMVNT, LEFSI, LEFVINI, LEIFVNI, MANI, OVDBIRN DOD, OVDRNN, SEGRIM SEGRI, SIGVARD (afbildet), SVAFA, SVEIN, SVEIN SELANI, SVEIN ÞORBI, ÞOKL ROK, ÞORGOT, ÞORGOT ÞORFI, ÞORSTAIN, ÞVRKIL, ÞVRKIL ÞVRKI eller ÞORKI, VLF, VLEKIK,

VLKIL. Nogle Omskrifter ere forvirrede. Stundom enkelte Runer (ᛁ, ᛘ, ᚦ, ᚢ) og Mærker mellem Advers-Rosetterne. c. 92 Var. V. 0,96—1,19 Gr. Tab. IX.

Stange 1, Löddeköpinge 50 Var., Landskrona 1.

Borgeby.

33. Adv. Rosetter istedetfor Omskrift. Den velsignende Frelser, siddende, med venstre Haand paa Brystet. — Rev. ✠LIFVIN I BORB, med Runer. Kors, med en Halvmaane i hver Vinkel. V. 1,43 Gr. Pr. S.

Thumatorp.

34. Adv. Rosetter istedetfor Omskrift. Den velsignende Frelser, siddende, med venstre Haand paa Brystet. — Rev. ✠DVR(KIL?) I TVMAI. Kors, med en Halvmaane i hver Vinkel. V.? Det eneste kjendte Exemplar er beskadiget. K. M. (Thomsen 10179).

Roskilde.

35. Adv. Uden Omskrift. To over hinanden lagte Kors af Buer; i Midten et lille Ansigt. — Rev. To Rækker Bogstaver, adskilte ved et smalt Tverbælte, lagte over et lodret Felt med et lille Kors foroven og forneden. Tre Var.; de to med ens Adverspræg. V. 1,06—1,12 Gr. K. M.; St. M.; Pr. S.

Espinge.

36. Adv. ✠NORINEND. Buekors, omsluttende et Kors med tre Kugler for Enden af hver Arm; i Midten en Ring. — Rev. To Rækker Bogstaver, adskilte ved et smalt Tverbælte, lagte over et lodret Felt med et lille Kors foroven og forneden. c. 35 Var., med forvirrede Adversomskrifter og ofte med to Rækker I'er paa Rev. V. 0,90—1,11 Gr.

Vanneberga 6, Vallø 1, Brøholt 4, Roskilde a 6, Garde 7, Nore 1, Nyby 1, Lyngby 5, Ølsted 4, Skjørpinge 1, Selsø 296, L. Vaståde a 1, Görestad 1, Gerete 2?, Bonderup 4, Östraby 3, Fjelkinge 3, Löddeköpinge 1, Simoitzel 1, Vossberg 6.

37. Forvirret Omskrift. Fire punkterede, korsstillede Buer, omsluttende et Kors, hvis Arme ende med punkterede Buelinier. — Rev. Bredt Kors, dannet af tre Rækker I'er, lagte over andre tre Rækker I'er; i hver Vinkel en Ring. V.? Chr. S. Jvf. L. B. Stenersen. Om et Myntfund fra Helgeland i Hole. Pl. I, Nr. 21.

Nordrum 1.

38. Adv. Forvirret Omskrift. Tre sammenstillede, skjoldformede Figurer, omgivne af tre Ringe, oftest med en Kugle i hver Ring. — Rev. Forvirret Omskrift. Buekors omkring et Kors. c. 20 Var., blandt hvilke en har en kølledannet Figur i hver af Buekorsets Arme. En anden Var. har et Kors og en Halvmaane i Midtkorsets to Vinkler. V. 0,90—1,09 Gr.

Ølsted 1, Skålö 1, Selsø 76, Bonderup 1, Östraby 2, Fjelkinge 6, Johanneshus 3, Vossberg 4.

Tab. IX. **39.** Adv. ✠SVEN REX TANORVM, med Runer. Kors af Buer, omsluttende et Kors med tre Kugler for Enden af hver Arm; i Midten en Ring. — Rev. To Rækker I'er, adskilte ved et smalt Tverbælte, lagte over et lodret Felt med et lille Kors foroven og forneden. c. 45 Var., hver Adv.-Omskriften er varieret paa mange Maader, men altid uden Kors foran; i REX anvendes altid det latinske E. Paa Reversen findes stundom et S anbragt ved det lodrette Felt. V. 0,96—1,09 Gr.

Broungs 2, Holsteinborg 34, Löddeköpinge 3 Var., Tomasarfve 1, Simoitzel 1, Vossberg 7.

39 a Samme Typ som Nr. 39. Adv. Myntprægerens og efte Myntstedets Navne, med Runer. Omskrifterne ere hyppigst forvirrede; blandt de mere læselige fremhæves: AFESI ON VD, ✠KETIL I ROINI (afbildet), ✠KEDETL? ROEED, ✠KAITLIE ROE (muligvis INGEOR ENT retr.), NIDOR VDEIO, ODEL? RAES (retr.), SIKIVL IN TV, DORSTEN O LVN (muligvis GVNDOR I ATENO?), VDINE OEDN, ✠ARKIL, ESBERN, ISBERN, SOANEK MD, SVITIEKI MI (Minter?). Paa nogle Var. findes to Myntprægernavne: Adv. DORD A MII (se Pag. 89). — Rev. DVKI MI (Minter?) ved det lodrette Felt. Ialt c. 35 Var. V. 0,95—1,11 Gr.

Holsteinborg 21, Löddeköpinge 1, Vossberg 1.

Henførelsen af de beslægtede Typer Nr. 36, 39 og 39 a er ikke sikker. I Ramus's Myntværk antages de at tilhøre forskjellige Byer, Roskilde, Odense, Middelfart og Hedeby, efter de Stedangivelser, som Mynterne synes at indeholde. Prof. Erslev antager, at Mynterne snarest tilhøre Skaane (jvf. Aarb. f. n. O. o. H. 1875. Pag. 182 o. F.). For Henførelsen til Roskilde tale dels flere, iøvrigt meget uklare Stedangivelser, ROINI, ROEED, ROE, RAES (muligvis for ROES), dels Myntprægernavnene ARKIL og ESBERN, der ere knyttede til Roskilde under Harald Hein og Knud den Hellige. Adverstypen findes ligeledes anvendt paa en formentlig sikker Mynt fra Slagelse, Nr. 46. Runer træffes paa Mynter ogsaa udenfor Skaane, jvf. Nr. 52, der utvivlsomt tilhører Slagelse. Stedangivelserne LVN, TV, OEDN lade sig ikke forklare, men tør neppe antages at føre Mynterne til Lund, Thumatorp eller Odense.

40. Adv. Forvirret Omskrift, tildels dannet af I'er. En fra en Runding udstrakt, bepantsret Haand mellem et Kors, en Ring og en Kugle. — Rev. Omskrift, bestaaende af I'er. Kors, dannet af Buer, omkring et Kors. V. 1,02 Gr. To Var. St. M.; Pr. S.

Broungs 1.

41. Adv. ✠SPENDLBHT. En fra en Runding udstrakt, bepantsret Haand mellem P A X. — Rev. Forvirret Omskrift, tildels I'er. Kors af Buer; i hver Arm en kølleformet Figur. V.? St. M.

Tab. X. **42.** Adv. Forvirret Omskrift, tildels I'er. Brystbillede, med Scepter. — Rev. Forvirret Omskrift, tildels I'er. Køllekors. V. 0,95 Gr. Pr. S. Myntens Karakter viser hen til Svend Estridsen, Vægten til det østlige Danmark, det ringe Arbejde fra Lund. Henførelsen er usikker.

43. Adv. Forvirret Omskrift. Brystbilledo, med Scepter. — Rev. Forvirret Omskrift. Kors, med en kølleformet Figur i hver Vinkel. Fire Var., deriblandt en med Krumstav istedetfor

Scepter. V. 0,87—0,96 Gr. K. M.; Pr. S. Mynternes Karakter viser til Svend, Arbejdets Tarvelighed fra Lund, Vægten fra Jylland. Henførelsen er usikker. Tab. X.

Roskilde b 1.

44. Adv. ✠SVEIN. En Helgens modvendte Brystbillede, med Krumstav. — Rev. ✠SIBBI I ROSC. Midtkors. V. 0,90 Gr. K. M.

Om Henførelsen, se Pag. 52—53.

Slagelse.

45. Adv. Forvirret Omskrift. Kors, dannet af Ringe og Smaakors. — Rev. Forvirret Omskrift. Kors, som oftest med ϴ L ✠ i de tre Vinkler. c. 35 Var. Ved Adverskorset stundom to eller fire E'er, Kors, Ringe eller Kugler. — Rev. Stundom Є i den fjerde Vinkel, eller en Fugl eller Ring istedetfor L. V. 0,96—1,16 Gr.

Skjellegaard 1, Vanneberga 1, Brøholt 1, Nore 2, Sibbenarfve 1, Lyngby 2, Selsø 50, L. Vastäde a 1, Bonderup 11, Östraby 1, Broungs 1, Fjelkinge 3, Vossberg 2.

45 a. Adv. ✠DVRCIL ϴN LALA (SLALA?). Kors, dannet af Smaakors og Ringe, med en Kugle i hver Ring. — Rev. Forvirret Omskrift. Kors, med L i den ene Vinkel. V.? Mynten adskiller sig fra Gruppen Nr. 45 ved det mere brede Arbejde, navnlig i Omskrifterne og i Adversens Kors og Ringe. Jvf. Sallet. Zeitschr. f. Num. XI. Pag. 322.

Vossberg 1.

46. Adv. Forvirret Omskrift. Kors af Buer, omkring et Kors med tre Kugler for Enden af hver Arm; i Midten en Ring. — Rev. Forvirret Omskrift. Kors; en Fugl i de to Vinkler. V. 1,02 Gr. K. M.

Selsø 1.

47. Adv. Forvirret Omskrift. Brystbillede, med høj Hovedbedækning, formentlig en Pavehue, og med Korsstav mellem fire Є'er. — Rev. Forvirret Omskrift. Kors, med L og O i de to Vinkler. V. 1,02 Gr. K. M. (Thomsen 10242).

48. Adv. Forvirret Omskrift. Kors, dannet af Ringe og Smaakors (som Nr. 45 Var.) — Rev. Omskrift, dannet af Smaakors og I'er. Ankerkors. V. 0,98 Gr. K. M.; L. S.; Pr. S.

Selsø 1.

49. Adv. Forvirret Omskrift. En fremstrakt Haand holder to fra en Runding opstaaende Nøgler mellem to Kors. — Rev. Forvirret Omskrift. Ankerkors. V. 1,01 Gr. Pr. S. Korsets Armender vise hen til Svends Udmyntninger.

50. Adv. Forvirret Omskrift, tildels I'er. Kors, dannet af Ringe og Smaakors. — Rev. Forvirret Omskrift, tildels I'er. Sfærisk Firkant, med en Kugle udfor hver Vinkel, lagt over et Kors. Elleve Var.; stundom uden de yderste Smaakors i Adverskorset og paa Rev. som oftest med tre Kugler udfor Firkantens Vinkler. Var. Rev. Midtring, istedetfor Firkant, med tre Kugler i hver Korsvinkel. V. 0,97—1,14 Gr. K. M.

Selsø 3 Var.

Tab. X. **51.** Adv. Forvirret Omskrift. Kors, dannet af et lille Kors, Kugler og Ringe. — Rev. Uden Omskrift; kun nogle faa Bogstaver. To Nøgler. V. 1,05 Gr. K. M.

52. Adv. Forvirret Omskrift med Runer. Kors, dannet af Rosetter og Ringe. — Rev. Forvirret Omskrift med Runer. Kors; i hver Vinkel en Ring. V. 0,95 Gr. K. M. (Thomsen 10237).

Vossberg 1.

Odense.

53. Adv. ✠SPEN ON OD. Brystbillede, med Skulderpantser. — Rev. ✠ALFNOD ƟN ODSVI. Ankerkors; i hver Vinkel tre Kugler. Sex Var., med ALFNO NO eller forvirret Adversomskrift. — Rev. ALFNOh N ONSIC eller helt forvirret; Kuglerne mangle i Korsvinklerne. V. 1,02—1,42 Gr. Tilhører formentlig Stridsperioden under Magnus den Gode.

Vallø 1, Selsø 5 Var.

54. Adv. SPEN. Den velsignende Frelser, i Højsædet, med Bibelen. — Rev. ✠ƟVDNCAR ƟN ƟDSVIC. Ankerkors. V. 1,06 Gr. K. M.

To vistnok noget yngre Var. mangle Højsædet. ✠SPEN RE✠ (som Nr. 55, men Stemplet lidt forandret) — ✠OVDNCAR ON ODSVIDI og ✠OVDNCARL ON ODSVIIDI. V. 1—1,04 Gr. K. M.

Lyngby 1.

55. Adv. ✠SPEN RE✠. Den velsignende Frelser, siddende, med Bibelen (som Nr. 54 Var.). — Rev. ✠SVMRFVL ODNS. Stort Kors, med en Halvmaane i de to Vinkler (som Magnus den Gode Nr. 29). V. 0,95 Gr. K. M.

Viborg.

56. Adv. ✠HENNECREDENNƟ⊢. Brystbillede; Hjelmen ender med enkelt Nakkebøjle. — Rev. Forvirret Omskrift. Stort Kors; i hver Vinkel en Vinkelspids med tre Kugler udfor Spidsen. Syv Var. med forvirrede Omskrifter; en med Scepter og en anden med Kors foran Brystbilledet. V. 0,69—0,76 Gr.

Munksjørup 5, Lyngby 1, Skålö 10!, Selsø 1.

56 a. Adv. Forvirret Omskrift. Brystbillede; tilvenstre et Ansigt. — Rev. Forvirret Omskrift. Stort Kors, hvis Arme ende med en Ring, hvori ses et lille Ansigt; i hver Vinkel en Vinkelspids med tre Kugler udfor Spidsen. Ti Var. V. 0,64—0,78 Gr.

Vallø 2, Helgeland 1, Nordrum 1, Skjørpinge 1, Selsø 1, Pammin 2.

57. Adv. Forvirret Omskrift. Brystbillede, med Liliescepter; over Hovedet et Kors. — Rev. Forvirret Omskrift. Stort Kors; i de to Vinkler en Halvmaane med Rundingen udad (jfr. Magnus den Gode Nr. 35), i de to andre tre Kugler. 25 Var., ofte uden Kors over Hovedet. V. 0,60—0,70 Gr.

Laastrup 6, Vallø 4, Lyngby 8, Helgeland 1, Selsø 4, Maspelösa 1, Fjelkinge 2.

To Var., raat udførte og noget yngre. Adv. Brystbillede med Kuglescepter. — Rev. I de to Korsvinkler en Halvmaane og en Ring, og tre Kugler i de to; eller en Halvmaane i de to Vinkler, et Kors og tre Kugler i de to andre. V. 0,66—0,67 Gr. K. M.; Pr. S. Tab. X.

58. Adv. Forvirret Omskrift. Brystbillede, med Scepter. — Rev. Forvirret Omskrift. Kors, dannet af fire Buer. V. 0,68 Gr. K. M. (Thomsen 10249).

59. Adv. Uden Omskrift. Den velsignende Frelser, med Bibelen, i Højsædet. — Rev. Forvirret Omskrift. Stort Kors; i hver Vinkel en Vinkelspids med tre Kugler udfor Spidsen. V. 0,68 Gr. K. M.

Ølsted 1.

60. Adv. Forvirret Omskrift. Lammet, med Korsstav. — Rev. Forvirret Omskrift. Stort Kors; i hver Vinkel en Vinkelspids med kornet Grund og med tre Kugler udfor Spidsen. V. 1,02 Gr. St. M.

Efter det ringe Arbejde og Reverstypen at dømme synes Mynten at tilhøre Jylland; ifølge Vægten, som først er oplyst efter Ordningen, kunde Udmyntningen antages at være sjællandsk. Henførelsens Rigtighed er saaledes tvivlsom.

61. Adv. Forvirret Omskrift. Lammet, med Korsstav. — Rev. Forvirret Omskrift. Sfærisk Firkant, med tre Kugler udfor hver Vinkel. V. 1 Gr. St. M.

Adverspræget og Arbejdet ligne Nr. 60. Henførelsens Rigtighed er tvivlsom.

62. Adv. Forvirret Omskrift. Cirkel. — Rev. Forvirret Omskrift. Kuglekors, med en Kugle i hver Vinkel V.? St. M.

Da Myntens Vægt er ukjendt, og Typen ikke frembyder Slægtskab med andre Typer, er Henførelsens Rigtighed tvivlsom.

Espinge.

63. Adv. To I'er; ellers uden Omskrift. To Ansigter, adskilte ved en Korsstav; over denne et Kors og foroven en Fugl, vendt tilvenstre. — Rev. Otte I'er. Stort Kors, hvis Arme ende med en Ring, hvori ses et lille Ansigt; i hver Vinkel en Vinkelspids med tre Kugler udfor Spidsen. To Var., hvor Fuglen paa Adversen er vendt tilhøjre og med forskjellige Bogstaver, tildels I'er, i Omskrifterne. V. 0,58—0,72 Gr. K. M.; St. M.; Pr. S.

64. Adv. Forvirret Omskrift. To Fugle, adskilte ved to Korsstave. — Rev. Omskrift af fire Kors og I'er. Kors, med en Ring i hver Vinkel. Til Fuglene synes at være brugt samme Punsler som til en Var. af Nr. 63. V. 0,60—0,65 Gr. St. M.

65. Adv. M y n t p r æ g e r e n s Navn eller forvirret Omskrift. Brystbillede, med Liliescepter eller Korsscepter med Ring om Korset; Hjelmen ender med dobbelt Nakkebøjle. — Rev. M y n t s t e d e t s Navn eller forvirret Omskrift. Stort Kors; i hver Vinkel en Vinkelspids med Tab. XI.

Tab. XI. tre Kugler udfor Spidsen. 32 Var., deraf en med et Ansigt i en Ring paa Korsets Armender. De læselige Omskrifter ere: ✠KETIL — ✠WIBERGT, ÆSGOT — WIBERGA, IÆRILI (IÆDRIF?), GODELIC, DORARN, DORBVERN, DORSTAN; de sidste fem med forvirrede Reversomskrifter. En yngre Gruppe, ofte med forvirret Adv.-Omskrift, har paa Reversen, hvis Omskrift altid er forvirret, en Ring istedetfor de tre Kugler udfor den ene Vinkelspids; nogle Var. have to Ringe eller S og en Ring udfor de to Vinkelspidser, eller S og to Ringe udfor de tre Spidser. En enkelt Var., med Myntprægernavnet (Godric) paa Adv. og Rev., har et Kors udfor hver Spids. De læselige Myntprægernavne ere: ALLGOD, ANRIC (Arncetl?), ARNGRM, ÆRNRIA, ÆSGØT (afbildet), ASDETMAN, ETRDE (Etred), GODINC, GODRIC, OLRED og IVRBII. — Forvirrede Reversomskrifter. c. 25 Var. V. 0,54—0,75 Gr.

Vallø 1, Sandø 3, Lyngby 4, Selsø 4, Bonderup 2, Vestrume 152? (nærmlig den yngre Gruppe), *Fjelkinge 1, Löddeköpinge 1, Simoitzel 1, Piep 1, Vossberg 4?.*

66. Adv. Forvirret Omskrift. Staaende Figur, med spids Hovedbedækning og Korsstav i højre Haand. — Rev. Forvirret Omskrift. Stort Kors; en Halvmaane, med Rundingen udad, i de to Vinkler og tre Kugler i de to andre. To Var. Med lav Hovedbedækning; paa den ene Var. holdes Korsstaven i venstre Haand. I Reversens ene Korsvinkel en Ring, i den anden en Kugle. V. 0,66—0,75 Gr. K. M.; Chr. S.; Pr. S.

Nordrum 1.

67. Adv. Forvirret Omskrift. Staaende Figur, med spids Hovedbedækning og Korsstav i højre Haand. — Rev. Forvirret Omskrift. Kors, med en Halvmaane i de to Vinkler og tre Kugler i de to andre. V.? St. M.; Chr. S.

Nordrum 1.

Ribe.

68. Adv. ✠SPEN ON RI. Staaende Figur, med Korsstav. — Rev. Forvirret Omskrift. Tre Buer, stillede om et Midtkors. Ti Var., deraf to med Adv. ✠ALFRIC M; ellers forvirrede Adv.-Omskrifter. Paa nogle har Figuren et Kors i den venstre Haand, stundom en Bibel. V. 0,70—0,85 Gr.

Munksjørup 2, Tørring 4 Var., Vallø 2, Selsø 1, Bonderup 2, Vossberg 1.

69. Adv. Forvirret Omskrift. Den velsignende Frelser, i Højsædet, med Bibelen. — Rev. Forvirret Omskrift. Tre Buer, stillede om et Midtkors. To Var. V. 0,72—0,86 Gr. K. M.; Chr. M.

Brøholt 1.

Hedeby.

70. Adv. Forvirret Omskrift, tildels I'er. Sfærisk Firkant, med tre Kugler udfor hver Vinkel. — Rev. Forvirret Omskrift. Midtkors. Tretten Var., derihlandt enkelte med en Kugle for Enden af hver Korsarm; ofte med en Ring i den ene Korsvinkel. V. 0,64—0,82 Gr.

Vallø 1, Brøholt 3, Lyngby 8, Fjelkinge 1.

71. Adv. Forvirret Omskrift. Knglekors eller almindeligt Midtkors. — Rev. Forvirret Omskrift. Midtkors. Otte Var.; i Advers- og Revers-Korsenes to Vinkler stundom en eller tre Kugler eller en Ring. V. 0,60—0,76 Gr. K. M.; St. M. Tab. XI.

Lyngby 4.

72. Adv. Forvirret Omskrift. Tre sammenstillede, skjoldformede Figurer. — Rev. Forvirret Omskrift. Sfærisk Firkant, med kornet Grund og med tre Kugler udfor hver Vinkel. To Var. V. 0,75 Gr. St. M.; Chr. S.; Pr. S.

Helgeland 1.

73. Adv. Forvirret Omskrift. Den velsignende Frelser, med Bibel og Patriarkalkors, i Hejsædet. — Rev. ✠TIVF✠IOLI✠LIFⱶEI. Sfærisk Firkant, med fire Kugler udfor hver Vinkel. Fem Var., hyppigst uden Hejsædet. V. 0,56—0,76 Gram. K. M.; Pr. S.

Piep 1.

74. Adv. Forvirret Omskrift. Fremstilling af Bibelen, med et Kors paa Midten; udfor hvert Hjerne en Ring og en Bue ved hver Side. — Rev. Forvirret Omskrift. Sfærisk Firkant, med et lille Kuglekors udfor hver Vinkel og med en Bue ved hver Side. Var., uden Buer omkring Bibelen og den sfæriske Firkant. K. M. (Thomsen 9873); St. M. V. 0,60—0,73 Gr.

Vossberg 1.

75. Adv. Forvirret Omskrift. Forvirret Indskrift paa et Tverfelt mellem et Kors og en Ring. — Rev. ✠VRIPEⱶI6. Fremstilling af Bibelen, med et Kors paa Midten, en Ring udfor hvert Hjerne og en Bue ved hver Side. Typen viser hen til Hodeby; Reversomskriften kunde synes at antyde VIBERGA. V. 0,65 Gr. K. M.

76. Adv. Forvirret Omskrift. Brystbillede, med Korsstav. — Rev. Forvirret Omskrift. Sfærisk Firkant, med tre Kugler udfor hver Vinkel, lagt over et Kors. Ti Var., deraf to med Krumstav istedetfor Kors. V. 0,50—0,63 Gr. St. M.; Pr. S.

Typen har nogen Lighed med en sjællandsk, ældre Udmyntning (Magnus den Gode Nr. 24). Ifølge sin Vægt maa Udmyntningen imidlertid antages at være jydsk; efter Arbejdets hele Karakter tilhører den Svend Estridsen. Henførelsens Rigtighed er usikker.

77. Adv. Forvirret Omskrift. Fem I'er og to Ringe paa et Tverfelt mellem to Kors. — Rev. Forvirret Omskrift. Sfærisk Firkant mellem to Ringe, omkring et Midtkors. Tre Var., de to uden Ringe ved Firkanten; den ene af disse to Var. har Tverfelt mellem to Ringe, den anden Kugle istedetfor Midtkors. 0,60—0,72 Gr. K. M. (Thomsen 9984, a); Chr. S.

Helgeland 1, Simoitzel 1!

Harald Hein.

1075—1080.

Lund.

1. Adv. Kongens Navn og Titel, varieret. Helgen, venstre Side, staaende med Krumstav. — Rev. Myntprægerens og Myntstedets Navne. Køllekors. Myntprægerne ere: ЯTSOR,

Tab. XI. BOSI, GODRIC?, INGIMVND, LEIVNI, LEFVINE, MANI, SVÆFÆ, SVEIN (afbildet), DORGOT, DVRGOT, DORKEL, DORSTEN, VLF, VLFIET, VLFCIE, VLKIL, PVLFET, PVLFIET og SVTIÆ?. 76 læselige og et Par forvirrede Var.; enkelte med en Ring ved Helgenens venstre Skulder (Atsor). V. 0,82—1,03 Gr.

Holsteinborg?, Löddeköpinge 57 var., Landskrona 2, Johanneshus 6, Roskilde b 1, Vossberg 1.

2. Adv. Kengens Navn og Titel, varieret. Helgen, højre Side, staaende med Korsstav. — Rev. Myntprægerens og Myntstedets Navne. Kollekers. Myntprægerne ere: BIORN (afbildet), GODVNNE, HACVN, LEAVIN, LIOFVIN, MANNI, NVN, ODELRIC, ODBIRN, SVEIN, DVRGOD og DVRSTEN. Nitten Var. V. 0,86—1,01 Gr.

Thumatorp.

3. Adv. HARALD REX. Helgen, venstre Side, staaende med Krumstav. — Rev. +LEFVIN I TVMÆD. Køllekers. V. 0,94 Gr. Pr. S.

Skaane c 1.

Roskilde.

4. Adv. HARO. Kronet Brystbillede, med Sværd. — Rev. +ESGAR I ROSC. Midtkers. Ni Var. Adv.-Omskrifterne ere: HARALD R, HARLD R, HARLDI, HARLD, HAILDI, HALDI, HARO. Myntprægerne ere: ESBERN, ESGAR og ESGER. Myntstedet angives ved: ROSCI, ROSC, ROS, RO, R. V. 0,89—1,03 Gr. K. M.; St. M.; Pr. S.

Lolland 1.

Slagelse.

5. Adv. HARALD RE. Kronet Brystbillede, med Sværd. — Rev. +ATSOR I SLAH. Midtkors. Var. HARLDR — +ATSOR I SLAI. V. 1,10—1,11 Gr. K. M.

Viborg.

6. Adv. ALGOTN. Helgen, venstre Side, staaende med Krumstav. — Rev. DE+VVIBERGA. Kellekers, med en Ring i den ene Vinkel. Var. EDVVARD — IR+VVIBERGÆ. V. 0,95—0,96 Gr. K. M.; St. M.

Knud den Hellige.

1080—1086.

Lund.

1. Adv. CNVT REX. Helgen, højre Side, staaende med Krumstav. — Rev. +RAINERE I LVN. Køllekers. V. 0.90 Gr. K. M. (Thomsen 10279). Var. med IEIVINE II (Jvf. Ramus. Knud den Helliges Mynter. Pag. 61. Nr. 80).

2. Adv. CNVT REX. Kronet Brystbillede, med Sværd. — Rev. ✠BOSI I LVNDI. Midtkors. V.? Tab. XI.

Jvf. Catalogue of Montagu's Collection of Coins. 1896. II. Pl. I. Nr. 47, hvor Mynten henføres til Knud den Store.

3. Adv. ✠CNVT REX DANOR. Midtkors, omgivet af fire smaa Buer. — Rev. ✠OD-BIORN I L. Midtkors. c. 80 Var. Kongens Titel angives ved: REX DANOR, DANO, DAI, DA, I D o. fl. Stundom findes Ringe istedetfor Buer omkring Midtkorset paa Adv. Myntprægerne ere: ADI, API, ALVOLD, ALFVOLD, ASFERD?, ATSOR, BALI, BIORN, CNV, CNVTFVD, EASTMVN, ELFVIN, ESTMVND, FARMAN, FADI (FADI, FATI), GARFIN, GODVINE, GRINCIL, HACVN, INGIMVND, LIOFVINE, MAN, ODBIORN, OTER, DORSTEIN, DVRGOT, DVRKIL, DVRSTEIN, TOCI (TOKI), VLF og VLKIL. V. 0,80—1,02 Gr.

Johanneshus 3.

4. Adv. CNVT REX. Kronet, modvendt Brystbillede. — Rev. ✠VLKIL I LVNI. Kors. V. 1,07 Gram. K. M. (Devegge 176).

Thumatorp.

5. ✠CNVT REX DA. Midtkors, omgivet af fire smaa Buer. — Rev. ✠HALDEN I TV. Midtkors. V. 0,87 Gr. K. M.

Borgeby.

6. Adv. CNVT REX DA. Midtkors, omgivet af fire smaa Buer. — Rev. ✠ALGER I BVRHI. Midtkors. V. 0,72 Gr. K. M.

Roskilde.

7. Adv. CNVT REX. Kronet Brystbillede, med Sværd. — Rev. ✠SIVORD I ROS. Midtkors. c. 65. Var. Efter REX ell. RE er stundom tilføjet DA, DI ell. D. Myntprægerne ere: AILNOD, ARKIL, ASAI, BOSI, ESBERN, ESBIORN, ESGER, MANNI, RINGVLF, SIBBI, SIVORD, SVNV, VLFKIL og VLKIL. Myntstedet betegnes ved: ROSCELD, ROSCIL, ROSCII, ROSCI, ROSCE, ROSCD, ROCN, ROSC, ROAS, ROA, ROS o. fl. V. 0,79—1,02 Gr.

Allerslev 1.

Ringsted.

8. CNVT REX. Kronet Brystbillede, med Sværd. — Rev. ✠ALFVART I REG. Midtkors. Syv Var. Stundom I efter REX. Myntprægernavnene ere: ALFVART og ALFVORD, sandsynligvis samme Navn. Myntstedet betegnes ved: REG, RE, RII, RI og R. V. 0,80—0,95 Gr. Tab. XII.

Slagelse.

9. Adv. ✠CNVT REX. Kronet Brystbillede, med Sværd. — Rev. ✠DVRBERN SLAGE. Midtkors. Ti Var. Efter REX tilføjes ofte D eller I. Myntprægerne ere: ATSVR, MANNI og

Tab. XII. DVRBERN. Myntstedet betegnes ved: SLAGE, SLAH, SLAN, SLA og SLI. Ti Var. V. 0,75—1,02 Gr.

Odense.

10. Adv. ENVT REX. Kronet Brystbillede, med Sværd. — Rev. ✠VLKIL IN ODG. Midtkors. Jvf. O. Jacobæus. Museum regium. Appendix 1699. T. XXXX. Nr. 29, og Lelewel. Numismatique du Moyen-âge. Pl. XIII. 18.

11. Adv. ✠ENVT REX II. Sfærisk Firkant, med tre Kugler udfor hver Vinkel, omsluttende et dobbeltliniet Kors. — Rev. ✠VLGER I ODEN. Midtkors. Tre Var., den ene med ✠ENVT REX DA — ✠VLFGER I OI. Myntstedet angives ved ODEN, ODE og OI. V. 0,81—1,04 Gram. K. M.

Viborg.

12. Adv. ENVT REX. Kongen, siddende med Sværd og Skjold. — Rev. ✠EDVÆRT VIBERGÆ. Kors, med S i den ene Vinkel. Tretten Var.; hyppigst med RE. Myntprægerne ere: ÆRNGRIM, EDRIE, EDVÆRT, SIVÆRT, STEIN og DVRSTEIN. Myntstedet angives ved: WIBERGÆ, VIBERGÆ, VIBERG og WIBER. En Var. med forvirret Revorsomskrift. Vægten, 0,35—0,41 Gr., er usikker, da Mynterne ere meget ødelagte. K. M.; Pr. S.

Jegstrup 32.

Aalborg.

13. Adv. ENVT REX. Kongen, siddende, med Sværd og Skjold. — Rev. ✠ZEBERN ÆLEBVRH. Kors, med S i den ene Vinkel. V. 0,75 Gr. St. M.

Oluf Hunger.

1086—1095.

Lund.

1. Adv. ✠OLAF REX. Kronet, modvendt Brystbillede. — Rev. ✠GARFIN I LVI. Sfærisk Firkant, med en Kugle udfor hver Vinkel, lagt over et Kors. Sex Var. Myntprægerne ere: FARMAN, FADI, GARFIN, SVAVA og DVRKIL. Den ene Var. har SVAVA PA✠I, uden Angivelse af Myntstedet. V. 0,85—0,96 Gr. K. M.; Pr. S.

Skaane d 2 (forskjellige Fund).

2. Adv. ✠OLAF RE✠DANI. Kronet Brystbillede, med Korsscepter. — Rev. ✠VLBIORN I LVI. Fire om et Midtkors stillede Bladkors. V. 0,68 Gr. Mynten er noget beklippet. K. M.

3. Adv. ✠OLAF REX OA. Kronet Brystbillede, med Korsscepter. — Rev. ✠ASTAR I ÂVE PAX. Midtkors, omgivet af fire Kløverblade. Bogstaverne foran PAX betegne utvivlsomt AVE, ikke ALE (Alobnrg); læses af S. Bergsøe som A S MARIA F PAX (jvf. Sallet. Zeitschr. f. Num. VIII. Pag. 286). Astar er Myntpræger i Lund under Erik Ejegod. V. 0,75 Gr. St. M.

S. Bergsøe omtaler to Mynter af denne Typ: Adv. ✠OLAF REX DANOI — Rev. ✠ASFARD I LVN og ✠HALDAN I LVN (Sallet. Zeitschr. f. Num. VIII. Pag. 285).

4. Adv. ✠OLAF REX DI. Kronet, modvendt Brystbillede. — Rev. ✠BIORN I LVI. To kronede, modvendte Brystbilleder. Fem Var.; Adv. med REX II, REX ell. RE; paa en af Var. har Kongen Scepter (Easmun). Myntprægerne ere: BIORN (BIRN, BORN) og EASMVN; næsten altid angives Myntstedets Navn. V. 0,86—0,92 Gr. K. M.; St. M. Tab. XII.

Henførtes tidligere til Harald Kesias Søn Olaf (Thomsen 10327—28). Typen og Biorns Navn vise dog Urigtigheden (se Pag. 56).

Tomasarfve 2?

Roskilde.

5. Adv. ✕OLAF REX D. Kronet Brystbillede, med Sværd. — Rev. ✠MANNI I R. Midtkors. V. 1,02 Gr. K. M. Manni er Myntpræger i Roskilde under Knud den Hellige.

Ringsted.

6. Adv. OLAF REX. Kronet Brystbillede, med Sværd. — Rev. ✠ALFVORD. Midtkors. V. 0,71 Gr. K. M. Alfvord (Alfvard) er Myntpræger i Ringsted under Knud d. Hellige og Erik Ejegod.

Slagelse.

7. Adv. OLAF REX DA. Kronet Brystbillede, med Sværd. — Rev. ✠FADVR I SL. Midtkors. V. 0,84 Gr. K. M.

Viborg.

8. Adv. OLAFZ REX. Kronet, modvendt Brystbillede. — Rev. GODINE V✠. Stort Kors, med Bue i de to Vinkler og tre Kugler i de to andre. V. 0,63 Gr. K. M. Godine er Myntpræger i Viborg under Svend Estridsen.

Erik Ejegod.

1095—1103.

Lund.

1. Adv. ✠ERIC DANVM PAX. Kronet Brystbillede, med Korsscepter. — Rev. ✠ASETR I LVDHEH. To kronede Brystbilleder. Var. ✠ASTER I LVDHI. V. 0,80—0,85 Gr. St. M.; Pr. S.

2. Adv. ✠ERID REX DANM. Kronet, modvendt Brystbillede, med Scepter. — Rev. ✠BIORN II LVDN To kronede, modvendte Brystbilleder. Fire Var.; de to ere uden Scepter og med: ✠ERIC RE✠DAI — BIRN I LVDN og ERID REX II — ESTMVH I LV. V. 0,81—0,87 Gr. K. M.; St. M.

Tomasarfve 1.

3. Adv. ✕ERIC. Kronet, modvendt Brystbillede, med Sværd og Rigsæble. — Rev. BIORN. Lammet, med Bibel og Korsstav. c. tyve Var., deriblandt en med Adv. BIOE og Rev. BIONIV, samt PAX paa Bibelen; mange slet udprægede. V. 0,78—0,92 Gr.

Tab. XII. Henførtes tidligere til Erik Lam, muligvis paa Grund af Reversfremstillingen (Thomsen 10319—10326). Typens Forekomst i Allerslev Fund og Biorns Navn vise Henførelsens Urigtighed.
Lund a (Nørre Antal), Allerslev 4.

Roskilde.

4. Adv. ✠ ERIC RIX. Brystbilledo. — Rev. ✠ ∞VAVVI I RO. Kors, hvis Arme ende mod tre Kugler; i Midten en Ring. V. 0,95 Gr. Pr. S.

5. Adv. ERIC REX. Kronet, modvendt Brystbilledo, mod Sværd. — Rev. ✠ ANVT I RO∞ Kors, mod et lille Kuglekors over Midten. Sexten Var.; Adv. ogsaa med ERID REX. Myntprægernes Navne ere: ANVT, SVAVI og ARGRIM; flere Var. ere slet udprægede. V. 0,82—0,98 Gr.
Allerslev 126.

Ringsted.

6. Adv. ✠ ERIC REX. Brystbillede. — Rev. ✠ ALFVARD I RI. Kors, med tre Kugler for Enden af hver Arm; i Midten en Ring. V. 0,70 Gr. K. M.
Slangerup 1.

Randers.

7. Adv. ✠ EIRIC REx. Modvendt Brystbilledo, med Korsstav og løftet Haand. — Rev. ✠ SVNA RANDRØS. Fugl. Tre Var.; paa de to ses en Stjerne over Fuglen; den ene Var. har ✠ BALDVINE, uden Angivelse af Myntstedet. V. 0,64—0,76 Gr. K. M.; St. M.
Tomasarfve 3.

Niels.

1103—1134.

Lund.

Tab. XIII. 1. Adv. ИICOLA∞. Kongen, med Sværd og holdende en Fugl. — Rev. ✠ BIORN I LVNDE PA ✠ POR. Bygning med Port, Midttaarn og to Sidetaarne. Ni Var., med NICOAV, NICILI eller helt forvirret Omskrift; stundom kun NI ell. N. Reversomskrifterne ere: ✠ VFE MЄ FCIT eller BIORN med Tilføjelse af Myntstedets Navn, LVDHCII, LVANE, LVDEG, samt LVNDЄ med tilføjet PAX POR eller PAX P (Pax portu). Om Betydningen heraf, se Pag. 58. V. 0,89 —0,90 Gr.
Lund b 6, Tessebølle 3.

2. Adv. RЄX. Kronet, modvendt Brystbilledo, med Sværd og Scepter. — Rev ✠ NICALAS MARЄARCTA. Ankerkors; i hver Vinkel en Ringstav. Sex Var. Paa Adv. stundom ЄXXX eller XXX. Reversomskrifterne ere: ✠ NIC....S MЄ FCIT RЄ ✠, ✠ NICOLAS MЄ FЄCIT, ✠ NICOLAVS MЄ FЄ, ✠ NICOLAVS M og ✠ NICOLAVS (retr.). V. 0,82—0,89 Gr. K. M.; St. M.; Pr. S.
Viborg 1, Skaane e 1, Haraldsborg 3.

Roskilde. Tab. XIII.

3. Adv. NICOLAV∞ REX (retr.). Kronet, modvendt Brystbillede. — Rev. ANDREA∞ (retr.). Ankerkors, lagt over et Kors med en Bue for Enden af hver Arm. 36 Var. Omskrifterne ere næsten altid retrograde. Myntprægernavnene ere: ANDREAS eller ANAREAS, CARLA, OSER, PVTIL, SVAVI, SVVAAII MIN (Minter), ABEL og IOhANNES?. Myntstedet antydes undtagelsesvis: CARLA ROII. Nogle Omskrifter ere forvirrede. V. 0,80—1,01 Gr.

Allerslev 389.

4. Adv. NICOLAZ. Kronet, modvendt Brystbillede. — Rev. + ∞WWAWI I RO. Kors, med en ægformet Figur i hver Vinkel. V. 0,70 Gr. St. M.

5. Adv. + NICOLAVS REX DANI. Kronet, modvendt Brystbillede, med Sværd og Rigsæble. — Rev. + SCAE(I) I ROSKELDV. Kors, med en Halvmaane for Enden af hver Arm, lagt over en sfærisk Firkant med Kløverblad udfor hver Vinkel. V. 0,75 Gr. Slet udpræget. K. M.

Allerslev 1.

5a. Adv. + NICOLAVS REX. Typ som Nr. 5. — Rev. + ANDRES I ROSKEL. Kors, med en Halvmaane for Enden af hver Arm; i hver Vinkel en Vinkelspids med et Kløverblad udfor Spidsen. Var. Rev. + SCAEI I ROSKELDV. V. 0,65—0,70 Gr. Slet udprægede. K. M.

Allerslev 1, Tessebølle 1.

6. Adv. + NICOLAV. Kronet, modvendt Brystbillede, med Sværd og Liliescepter. — Rev. + CARL∞IN (Minter). Kors, omgivet af otte Buer og med et Kløverblad i hver Vinkel; over Midten et lille Kors. Var. med + NICOLAVS REX og Korsscepter — + HENING?. V. 0,65 —0,72 Gr. Slet udprægede. K. M.; Pr. S.

Tessebølle 12.

7. Adv. + ..NIAS. Kronet Brystbillede, højre Side, med Korsscepter. — Rev. + ALEAR I ROISK. Kors, omgivet af otte Buer og med et Kløverblad i hver Vinkel; over Midten et lille Kors. Sytten Var., med Adv. + NICOLAVS REX, + NICOLAVS eller usammenhængende Bogstaver. Rev. + ANE I R, + CARL, + CARL∞IN? eller forvirret Omskrift. V. 0,65—0,72 Gr.

Tessebølle 103.

8. Adv. + NICOLAV∞ REX. Kronet Brystbillede, venstre Side, med Korsscepter; tilvenstre en Stjerne. — Rev. + LOTI.O.. Kors, omgivet af otte Buer og med et Kløverblad i hver Vinkel; over Midten et lille Kors. Fire Var. V. 0,77 Gr. K. M.; Pr. S.

Tessebølle 8.

9. Adv. + NICOLAV∞ REX, + NICOLAV∞ eller usammenhængende Bogstaver. Brystbillede, med Fane. — Rev. Myntprægerens Navn, varieret paa mange Maader, deriblandt: AENDS, ANDS, ANES, ESMAI, ESMA, ESTM (afbildet), ESMO, ESM, LOEN, LOFN, LOTH, TOTI, MARTIN,

Tab. XIII. VLF og VLRI. Navnet er anbragt paa Tverpartiet af en med et spidsgavlet Overparti forsynet Bygning, der omgives af en Ringmur med Port. Paa Martins Mynt er Navnets sidste Halvdel (TIN) anbragt paa Ringmuren. c. 85 Var. V. 0,65—0,82 Gr.

Glim 4, Tessebølle 458.

Viborg.

10. Adv. NICOLA✠VS. Kronet Brystbillede, med Kuglescepter. — Rev. ✠ORƧIXИ. Midtkors. V. 0,40 Gr. Det eneste kjendte Exemplar er slidt. Pr. S.

Jylland 1.

11. Adv. ✠ИICOL. Brystbilledo, med Scepter. — Rev. ✠ADƧER. Stort Kors, med fire Kugler i hver Vinkel. V. 0,71 Gr. K. M.

Ribe.

12. Adv. ⊢O⊢∞. Brystbillede, med Scepter. — Rev. ✠ИH⊢ i Buerne af et dobbeltliniet Buekors, som omslutter et dobbeltliniet Midtkors med en Kugle i hver Vinkel. V. 0,67 Gram. K. M.

Adversomskriften indeholder muligvis Myntprægeren Tot's Navn. Vægten viser, at Mynten er jydsk; Buerne i Reverspræget kunne pege hen paa Ribe. Henførelsen er tvivlsom.

Allerslev 1.

13. Adv. T✠T✠⊣. Modvendt, kronet Brystbillede, med Kuglescepter. — Rev. Uden Omskrift. Dobbeltliniet Buekors, med et Kors, en Streg eller Kugle i hver Vinkel. Ti Var., deraf enkelte med en lige Stav istedetfor Scepter. V. 0,64 Gr. K. M.

Særslev 17.

14. Adv. Uden Omskrift. Modvendt Brystbilledo, med Tonsur; mellem Krumstav ved den højre Side og Korsstav ved den venstre. — Rev. Uden Omskrift. Dobbeltliniet Buekors, hvis ydre Buer stundom ere punkterede, og som omslutter et Midtkors med en Kugle i hver Vinkel og med Ring i Midten. Fem Var. V. 0,63 Gr. K. M.

Særslev 6.

Nr. 13 og 14 slutte sig ved Reverstyperne nærmest til Nr. 12.

Erik Emun.

1134—1137.

Lund.

1. Adv. ✠ERIT REX ALVVIN. Kronet, modvendt Brystbillede, med Scepter i højre Haand og den venstre Haand løftet. — Rev. Uden Omskrift. Kongen tilhest med draget Sværd; foran Kongen et Kors. 42 Var., med Kongens og Myntprægerens, Alwins eller Peters, Navne i

Advorsomskrifterno varierede paa mange Maador, deriblandt: ✠ERIC REX PETER, ALVVIN REX ERI; stundom ×ERICVS REX uden Myntprægerens Navn og ×ALVVIN LVN udon Kongens Navn. Paa Rev. findes undertiden REX foran Kongen og Hesten. V. 0,85—0,92 Gram. Tab. XIII.

Haraldsborg 166.

Roskilde.

2. Adv. ERIC REX. Stort, kronet Brystbillede, lidt fra højre Side. — Rev. ✠PAPENNING. To over hinanden lagte Kors; paa det eno endo Armene med Buer, paa det andet med Tverarme. Fire Var. Brystbilledet er vendt snart lidt til højro Sido snart lidt til venstre eller lige ud. Myntprægerne ere: PAPENING og VLFRIC. V. 0,71—0,74 Gr.

Haraldsborg 11.

3. Adv. ERICV∞ REX. Kronot, modvondt Brystbillede. — Rev. ✠PAPENING. To ovor hinanden lagte Kors; paa det ene ende Armene med smaa Buer, paa dot andet mod Tverarme. Ni Var. V. 0,85—0,94 Gr.

Haraldsborg 195.

4. Adv. ERIC REX. Stort, kronot, modvendt Brystbillede. — Rev. ✠MARTIN. To over hinanden lagte Kors, det ene med leddelte Arme; hver Arm ender med en Bue. Femten Var., deraf noglo med retrogrado Omskrifter; Adversomskriften har stundom REX ellor ERX. Paa noglo Var. er Brystbilledet vendt lidt til venstre Sido (som Nr. 2) eller lidt tilhøjro. Myntprægerno ere: MARTIN, PAPENING og VLFRIC; en Var. har ✠MA✠MAN. Paa on anden Var. ore allo Korsarmene glatte (Papening). V. 0,84—0,95 Gr.

Haraldsborg 172, Tessebølle 3.

5. Adv. ERICVS RX. Kronet, modvendt Brystbillede. — Rev. ✠VLFRIC. To over hinanden lagte Kors, det ene med leddelte Arme; hver Arm ender med en Bue. Syv Var.; Adv. har som oftest REX, stundom ERIC REX. Myntprægorno ere: ✠MARTIN, ✠PAPENING og ✠VLFRIC. Paa en Var. ore alle Korsarmene glatte (Papening). V. 0,80—0,88 Gr.

Haraldsborg 81, Tessebølle 2.

Disse fire Grupper maa antages at tilhøre Erik Emun og ikke Erik Lam, da do to Myntprægere, Martin og Ulfric, ogsaa kjendes fra Niels's Roskilde-Mynter.

Erik Lam.

1137—1146.

Lund.

1. Adv. ERICV RE✠ ECRI? Kronet, modvendt Brystbillede, med Sværd og oprakt Haand. — Rev. Uden Omskrift. Biskoppeligt, modvendt Brystbillede, med Krumstav og oprakt Haand. i Højsædet. To Var. V.? K. M.; St. M.

Åkesholm c. 40.

Tab. XIII. **Roskilde.**

2. Adv. ЄRICV∞ RЄX. Kronet, modvendt Brystbillede, med Sværd; tilhøjre en Roset. — Rev. MATT∾I. Ankerkors, med en Ring ved Enden af hver Arm. Var. ✛ЄRICAS RЄCX. V. c. 0,80 Gr.? Det eneste kjendte, fuldstændige Exemplar er slidt. K. M.; Pr. S.

Olaf.

I Skaane 1140—1143.

Lund.

1. Adv. ×OLVPIV. Kronet, modvendt Brystbillede, med Sceptor. — Rev. Uden Omskrift. Alter, med aabnede Fløje? Fremstillingen er uklar, da denne Side af Mynten, der kun kjendes i et eneste Exemplar, er meget ødelagt. V.? L. S.

Histoire monétaire du Danemark jusqu'en 1146.

Par

P. Hauberg.

C'est à une époque relativement avancée que les peuples scandinaves parvinrent à un degré de civilisation tel, que l'organisation d'un système monétaire fut rendue possible. La civilisation du Midi avait bien pénétré jusqu'aux habitants du Nord; de même la vie commerciale, qui, durant de longues périodes, répandait parmi eux de grandes quantités de monnaies frappées; cependant de nombreux siècles devaient encore s'écouler avant que ces peuples fussent en état de frapper eux-mêmes leur monnaie.

Les vestiges les plus anciens de monnaies apportées par le Midi dans l'Europe septentrionale, consistent en quelques pièces grecques et romaines d'origine antérieure au règne d'Auguste; mais ces trouvailles sont trop peu importantes pour qu'on en puisse déduire l'existence de rapports commerciaux entre le Midi et le Nord. Elles sont pourtant intéressantes, en ce sens qu'elles proviennent des provinces baltiques traversées par les grandes artères fluviales venant de l'Europe centrale, à savoir la Duna, la Vistule et l'Oder. Mais il est peu probable que des monnaies aussi anciennes aient pu pénétrer au delà de la Baltique, jusque chez les peuples scandinaves. En effet, ceux-ci n'ont connu l'argent du Midi que plus tard, dans les deux premiers siècles de la domination impériale romaine, c'est-à-dire après l'établissement de relations commerciales pacifiques entre l'empire romain et les peuples qu'il avait pour voisins au nord. C'est surtout sous les grands empereurs Trajan, Adrien, Antonin le Pieux et Marc-Aurèle que d'importantes sommes d'argent romain (*deniers*) furent répandues dans l'Europe centrale; on trouvait ces monnaies en abondance chez les peuples riverains de la Baltique, d'où elles passèrent en Scandinavie. Leur nombre diminue fortement sous l'empereur Commode et devient insignifiant sous Septime-Sévère. Peu à peu il n'en est plus question, sans doute en raison de l'arrêt infligé à la vie commerciale, par suite des luttes de l'empire romain contre les peuples germaniques.

Deux cents ans s'écoulent environ, et la monnaie romaine, traversant l'Europe, apparaît de nouveau en Scandinavie. Ce ne sont plus des monnaies d'argent mais des sous d'or (*solidi*) qu'on apporte peu après le partage de l'empire romain, en 395, et jusque vers l'an 510. Cette importation paraît provenir moins du commerce des empires romains, que des énormes contributions qu'ils eurent à payer pour entretenir des rapports à peu près tolérables avec leurs barbares voisins du Nord, qui, eux, allaient porter cet argent plus loin. Les luttes désastreuses du temps de l'invasion des Barbares ayant mis fin aux

relations pacifiques, le commerce avec les pays du Nord cessa peu à peu, et l'argent n'entra plus en Scandinavie.

Dans toute la Scandinavie on a fait 124 trouvailles de deniers, comprenant 5915 pièces, et 243 trouvailles de sous d'or, ou 496 pièces. Les endroits d'où elles sont originaires prouvent que, dès cette époque, le commerce était de nature variable: tandis que l'île de Gottland l'emporte dans la période des deniers, c'est l'île d'Œland qui a le plus grand nombre de trouvailles en sous d'or à son actif.

Le souffle de civilisation qui, pendant ces deux périodes, arrive jusque dans le Nord, faiblit peu à peu, pour cesser presque complètement. Probablement le seul résultat durable de ces rapports commerciaux, c'est le système de poids réguliers que les Scandinaves empruntèrent aux Romains: en effet, on peut constater une concordance certaine entre les deux systèmes. Les deniers et les solidi étaient bien des monnaies courantes dans le Nord, mais la civilisation n'était pas encore suffisamment avancée pour permettre l'introduction d'un système monétaire régulier.

Le calme s'étant rétabli au midi et au centre de l'Europe, après que l'immigration des Barbares eut pris fin, la guerre et ses ravages firent place à la paix, dont le besoin était universel. Le christianisme pénètre alors peu à peu dans les divers pays et royaumes: franchissant l'Allemagne du Sud, il atteint, à l'ouest, la France et l'Angleterre; mais le Nord reste inaccessible à ce courant, encore impuissant à franchir la barrière des peuplades barbares du Nord de l'Allemagne. Les communications entre la Scandinavie et les pays méridionaux sont toujours interrompues, et l'on n'a pas encore ouvert de nouvelles voies. On ne constate pas la moindre trace d'activité commerciale; les marchandises et l'argent des royaumes lointains, où la civilisation est plus avancée, prennent d'autres directions: rien n'arrive dans le Nord.

Pourtant les pays scandinaves, et plus particulièrement le Danemark, présentent, à cette époque, une population très dense. Cet accroissement rapide fait naître un besoin général de chercher fortune au dehors; de là, ces nombreuses expéditions désignées sous le nom général d'*invasions des Normands* et dirigées, soit à l'est, vers les immenses plaines ouvertes et sans défense de la Russie (*Gardarike*), soit à l'ouest, où souvent les peuples moins aguerris n'osent opposer qu'une faible résistance.

C'était principalement des bandes de l'Est de la Suède, d'Upland, de Sudermanie et d'Ostrogothie qui passèrent en Gardarike, où on les connut, d'abord sous la dénomination générale de *Rous*, appliquée dans tout l'Orient aux Scandinaves, puis, plus tard, sous le nom de Varègues (chez les Grecs, *Varangues* ou *Vœrings*). Au milieu du IXe siècle, des peuples scandinaves, appelés *Rous*, s'établirent, sous les ordres de Rurik et de ses frères, dans les environs des lacs Ladoga et Ilmen, c'est-à-dire près des sources du Volga, et y fondèrent un État, dont Novgorod, appelée *Holmgard* par les Scandinaves, fut la capitale. Tels furent les commencements de l'empire dont les diverses tribus ne tardèrent pas à être connues sous le nom de Russes. Oleg, successeur de Rurik, s'empara, en 882, de la ville de Kief, située sur le cours moyen du Dniéper, et en fit sa capitale. Les Russes devinrent alors de redoutables voisins pour l'empire byzantin, dont la capitale fut en butte à leurs attaques continuelles jusqu'en 1043.

Toutefois, ce n'était pas toujours avec des intentions perturbatrices que les Russes

se rendaient à Constantinople. Du cœur même de leur pays, des marchands descendaient chaque été le Dniéper, traversaient la mer Noire, apportant leurs marchandises dans la cité. En automne, ces commerçants russo-scandinaves rentraient, après avoir pris à Constantinople un chargement consistant en étoffes brochées d'or et d'argent, soieries, vins et fruits à destination des principaux centres commerciaux, parmi lesquels Novgorod tenait la première place. Par contre, ils ne rapportaient pas d'importantes sommes d'argent, ce qui explique pourquoi les monnaies byzantines figurent en quantité relativement faible dans les trouvailles scandinaves.

Le commerce avec l'Orient était également important. Les marchands russo-scandinaves descendaient le Volga jusqu'au pays des Bulgares, où ils se rencontraient avec les commerçants arabes, qui, de la mer Caspienne, avaient remonté le fleuve. Ces Orientaux achetaient les marchandises des Septentrionaux et payaient en monnaie d'argent arabe (coufique). En revanche, on serait porté à croire que les Septentrionaux, pas plus que les Russes, n'achetaient aux Arabes; ils rentraient avec de l'argent, mais sans marchandises, ce qui explique pourquoi les trouvailles russes et scandinaves ne contiennent jamais de trésors de facture arabe, mais quantité de monnaies.

Novgorod était ainsi le siège principal du commerce russe, le rendez-vous de marchands venant de divers pays lointains: les Russes arrivaient, les uns, de Constantinople, les autres, de la mer Caspienne et des places du Volga; les Scandinaves, des villes marchandes de leurs pays, parmi les quelles Birka, dans l'île de Björkö sur le Mélar, et Hedeby (Slesvig), dans le Jutland méridional, étaient les plus importantes.

A partir du milieu du IXe siècle jusqu'au commencement du XIe, les Scandinaves arrivent en grand nombre en Russie, puis ce mouvement va en mourant. Longtemps encore, cependant, les Scandinaves entretinrent avec Novgorod des rapports commerciaux suivis. Au XIIe siècle, les Gottlandais y avaient encore leur salle de *ghilde* (réunion) et les Varègues, leur église; mais le commerce était alors restreint aux régions septentrionales russes. Novgorod finit par perdre toute importance pour la Scandinavie, et, aux XIIIe et XIVe siècles, son commerce passa aux mains des villes hanséatiques.

Si l'on en croit l'histoire, c'est de 850 à l'an 1000 que la monnaie arabe abonde en Scandinavie, ce qui semble pleinement confirmé par les trouvailles. La plus récente monnaie coufique découverte en Scandinavie date de 1010.

Parmi les Etats de l'Ouest, c'est l'Angleterre qui tout d'abord fut en butte aux invasions des vikings. Jusque-là, de paisibles navires de commerce et de pêche avaient sillonné la mer du Nord et la Manche; mais, en 793, apparurent sur la côte méridionale de l'Angleterre des bâtiments dont les équipages, armés pour le combat, apportaient la guerre. A partir de ce moment-là, les attaques se renouvelèrent à des intervalles plus ou moins longs, puis devinrent peu à peu plus fréquentes. Au IXe siècle, chaque année le littoral anglais était mis au pillage: les villes, les églises, les monastères étaient réduits en cendre, la contrée changée en un désert. Les pillards expédiaient d'immenses richesses dans leur pays, et quantité de trésors furent irréparablement perdus.

De 850 à 851, les vikings hivernent pour la première fois en Angleterre et, cessant peu à peu de rentrer dans leur pays, ils essaient de se fixer sur le sol dévasté par eux. L'an 866, les Danois mettent à sac la ville d'York et se rendent maîtres d'une partie du

Northumberland; ils continuent leur marche victorieuse et s'emparent successivement de la Mercie et de l'Est-Anglie, de sorte que vers 875 ils possèdent tout le territoire auquel on donna le nom de *Danelag*.

Dans ces tristes conjonctures, Alfred le Grand rassemble les Anglo-Saxons pour la résistance, mais les vikings poursuivent leurs attaques dans le Sud de l'Angleterre jusqu'au moment où Édouard, fils d'Alfred, assez heureux pour refouler peu à peu les Normands, réussit à recouvrer par la force la souveraineté de l'Est-Anglie, en 918, et celle de la Mercie, l'année suivante. Plus tard, en 954, il reconquiert le Northumberland et brise ainsi pour longtemps la domination normande en Angleterre.

En 980 environ, des bandes de vikings danois se montrent de nouveau sur le littoral anglais. En 991, le roi d'Angleterre, Ethelred, surnommé l'Indécis, est incapable de repousser les vigoureuses attaques du prince norvégien Olaf Trygvesön et, trois ans après, celles des armées réunies d'Olaf et du roi danois Sven Tveskæg (c.-à-d. à la barbe fourchue). Il obtient la paix au prix de sommes énormes, qui constituent la *danegeld* (rançon danoise), ce qui n'empêche pas le roi Sven de continuer à piller et à rançonner les vaincus. Ethelred finit par s'enfuir en Normandie et, en 1013, Sven est reconnu roi d'Angleterre.

L'année suivante meurt Sven; son fils, Canut le Grand, hérite de ses droits à la couronne d'Angleterre. Ethelred réussit bien à reconquérir ses États, mais, en 1016, il meurt, et Canut s'empare de son trône. Après la mort des fils de Canut, le pouvoir passe, en 1042, aux mains d'Édouard le Confesseur, fils d'Ethelred.

Tout en attaquant l'Angleterre, les vikings envahissaient le littoral du continent. Les Scandinaves savaient descendre par la mer du Nord, longeant la côte occidentale du Jutland, jusqu'au littoral de la Saxe, de la Frise et de la Flandre, pour remonter ensuite les cours inférieurs de l'Elbe, du Wéser, du Rhin, de la Meuse et de l'Escaut, suivant que leurs affaires commerciales les appelaient à Hambourg, Brême, Utrecht, Duerstède, Anvers, Gand et autres villes déjà importantes à cette époque. En 810, Godefroi, roi de Danemark, à la tête d'une flotte de 200 vaisseaux, mit la Frise à feu et à sang; dès lors ce pays fut constamment en butte aux attaques des redoutables Scandinaves. Pour avoir la paix, Louis le Débonnaire donna en fief à leurs chefs, les frères Rorik et Harald, la ville de Duerstède; plus tard, en 841, le second obtint en outre le territoire de Walcheren. Bien qu'à partir de ce moment les Danois eussent acquis successivement plusieurs fiefs frisons, la paix fut toujours de courte durée. Les vikings reparurent avec de nouvelles flottes, pillant villes et monastères, et embarquant d'immenses richesses sur leurs vaisseaux. Poursuivant leurs ravages, leurs flottes remontaient les fleuves et mettaient au pillage les villes des contrées environnantes, de la Flandre, voire même des pays rhénans et saxons. Cependant ils ne réussirent point, comme en Angleterre, à s'y établir d'une manière durable, et, en 892, ils se mirent en quête de nouveaux territoires. Toutefois, l'influence danoise continua quelque temps encore à se faire sentir dans certaines régions, par exemple au Nord de la Frise, où existait encore une colonie danoise au Xe siècle, et à l'Ouest de la Flandre, où les Danois dominèrent à Guines de 928 à 961 environ.

C'est en 799 que les premiers vaisseaux des vikings danois doublèrent les promontoires de la Bretagne. Longeant ensuite la côte occidentale de la France, ils ravagèrent les îles de l'Aquitaine; mais c'est en 841 seulement qu'eut lieu la première attaque sérieuse.

Dès lors le littoral français a longtemps à souffrir des visites des vikings. Chaque année leurs flottes remontent les fleuves, pillant, semant partout l'incendie et rançonnant les habitants. En quittant la France, ils font voile pour l'Espagne et le Portugal et débarquent dans le Nord de l'Afrique et dans l'Italie. En 851—852, une armée de vikings hiverne dans le bassin de la Seine. L'an 885, une grosse armée de Normands prend position devant Paris, qui soutient longtemps le siège de 30 à 40000 vikings. Avant de se retirer, ils pillent et dévastent les environs de la capitale. Plus tard ils y reviennent, et en 912, Charles le Simple, pour s'assurer la paix, abandonne à Rollon, chef des Normands, cette partie du bassin de la Seine qu'on appelait la Neustrie, la Normandie actuelle, à laquelle vient s'ajouter, quelques années après, la fertile province de Bretagne. A partir de ce moment, la dynastie de ce chef danois règne sur la Normandie pendant près de 300 ans, c'est-à-dire jusqu'en 1204, date à laquelle cette province est incorporée au royaume de France.

Partout où les Normands poussèrent leurs expéditions, ils marquèrent toujours leur passage par la dévastation, le pillage des villes, châteaux, églises et couvents; ce n'était que rapines et massacres impitoyables des malheureux habitants. Pour eux, il s'agissait avant tout de s'enrichir et de se couvrir de gloire; ils y réussirent: des contrées, des royaumes même tombèrent en leur pouvoir et d'immenses richesses s'entassèrent dans leur patrie. Adam de Brême raconte qu'à cette époque le Danemark regorgeait de biens volés à main armée. Le montant total des sommes connues que la France a eu à verser pour se racheter, est évalué à 22537616 couronnes, soit 31302244 francs, et encore n'est-ce là qu'une fraction de tout ce qui fut payé. Cet épuisement de richesses influença à ce point les finances du pays, que la monnaie française subit une dépréciation par suite du manque d'argent métallique.

L'histoire ne nous renseigne qu'imparfaitement au sujet des sommes que déboursa l'Angleterre pour son rachat pendant la première période; en revanche, elle nous fait connaître les versements effectués postérieurement et d'une manière continue pour le paiement de la *danegeld*. Ces versements, ajoutés aux autres tributs dont on a connaissance, atteignent le chiffre de 180574016 couronnes, soit 250797244 francs.

Le paiement des rançons et impôts se faisait, soit en espèces sonnantes, soit en objets de prix estimés au poids. La nature de nos trouvailles nous permet de conclure que, pendant la première période, les Normands ne rapportèrent pas chez eux de grosses sommes d'argent monnayé. C'est au milieu du Xe siècle seulement que la circulation de l'argent étranger se généralisa dans le Nord. Avant 970, les monnaies occidentales sont assez rares ici, mais depuis et surtout après 990 environ, elles sont très repandues, entre autres les pièces anglo-saxonnes. Cependant on ne saurait attribuer exclusivement à la *danegeld* les sommes ainsi enfouies, car les trouvailles comportent, outre la monnaie anglaise, des pièces originaires d'autres pays, principalement de l'Arabie, de l'Allemagne et des Pays-Bas, et dont la présence s'explique, en partie du moins, par le développement du commerce, qui se poursuivait même dans cette période de troubles. Un acte de l'époque nous apprend qu'en 968 York était une ville marchande florissante, dont la population dépassait 30000 âmes et où se rendaient quantité de commerçants, la plupart danois. Les expéditions des vikings eurent pour effet de mieux faire connattre aux Septentrionaux

les pays étrangers et les villes de commerce, en même temps qu'elles ouvraient une voie aux paisibles rapports commerciaux durant les périodes de calme.

Graduellement les habitants du Nord s'étaient habitués à se servir de l'argent monnayé comme moyen de paiement. C'est en Danemark, où l'on accumulait de préférence les richesses rapportées du dehors et où par conséquent le métal d'argent abondait, qu'on fit les premiers essais de frappage, à l'exemple de ce qui se pratiquait à l'étranger. Ce pays prit ainsi l'initiative d'introduire en Scandinavie un système monétaire régulier.

Hors de leur patrie, les chefs et rois des vikings avaient de bonne heure commencé à frapper monnaie dans quelques-uns des territoires conquis. Leur champ d'action se limitait à l'Angleterre, il est vrai, mais nous avons là une preuve de l'aptitude de nos ancêtres à s'assimiler rapidement la manière de faire des étrangers et à en tirer profit.

Il existe toute une série de pièces provenant de l'Est-Anglie et dues au roi danois Guthorm, qui, en se faisant baptiser, en 878, prit le nom d'Æthelstan.

Le Northumberland nous a fourni d'abondantes séries de monnaies remontant au temps des vikings, telles les séries d'Halfdan, qui, en 875, devint maître du Northumberland, et celles de Guthred, son successeur. Ces dernières portent le nom de baptême du roi, Cnut. Guthred régna de 877 à 894.

On a encore des monnaies de Siefried ou Sievert, qui resta au pouvoir de 894 à 898; de Sihtric, surnommé Gale, roi de 921 à 926; enfin, de Regnald, dont le règne fut court, de 943 à 944.

Anlaf ou Olaf, surnommé Kvaran, partageait avec Regnald la domination du Northumberland; en 952, il fut banni pour la seconde fois et prit le bâton de pèlerin. On a de lui plusieurs monnaies.

Enfin on possède du prince norvégien Eric Blodöxe (952—954), dernier roi scandinave du Northumberland, plusieurs monnaies, dont quelques-unes frappées à York.

L'histoire ne fournit aucun renseignement capable de nous éclairer sur les monnaies du Nord et sur ses modes de paiement au Xe siècle, époque où le commerce prit un grand essor, grâce aux relations de la Scandinavie avec la Russie et l'Angleterre. Les pays du Nord sont heureusement à même d'exhiber quantité de monnaies se rapportant aux IXe, X^e^ et XIe siècles. Ces matériaux, qui doivent concorder avec l'état réel des choses à cette époque, indiquent la voie à suivre pour certaines faces des recherches.

Dans ces temps-là, d'immenses richesses furent enfouies dans le sol du Nord, car alors, comme souvent encore aujourd'hui, on recourait au sein de la terre comme étant la cachette la plus sûre. Les premières communications relatives à certaines trouvailles du Danemark et de la Suède ne remontent pas au delà du XVIIIe siècle; encore sont-elles le plus souvent très imparfaites et sans intérêt pour la science. En revanche, le siècle présent nous a fourni une riche collection de trouvailles, qui donne une idée juste du commerce du Nord et de ses modes de paiement dans ces temps-là.

Les trouvailles scandinaves les plus anciennes, dont le nombre est très grand, comportent exclusivement des monnaies coufiques; plus tard viennent s'y mêler des pièces byzantines. Les monnaies coufiques remontent aux VIIIe, IXe et Xe siècles. A partir de

970, on constate, comme nous l'avons déjà mentionné, les effets des expéditions des Normands dans l'Ouest par la présence de beaucoup de monnaies de l'Europe occidentale; leur nombre augmente rapidement et témoigne à la fois de l'activité commerciale des habitants du Nord et des trésors que la *danegeld* fait passer d'Angleterre en Danemark. De grandes quantités de pièces coufiques, anglaises, allemandes et néerlandaises circulaient alors pêle-mêle dans les pays scandinaves, tandis que les monnaies de ces derniers étaient relativement peu employées sur le marché commercial. Mais, ces grands mouvements à l'extérieur une fois calmés, nous entrons dans une période de relâchement. La couronne d'Angleterre échappe à la dynastie du Danemark; la domination amollissante de l'Église prend de plus en plus le dessus et, à partir du milieu du XIe siècle, le commerce dépérit imperceptiblement. Seule une contrée isolée de la Scandinavie, l'île de Gottland, qui, dès les temps les plus reculés, s'était révélée comme le centre principal du commerce de la Baltique, continue à prospérer dans un entourage qui ne fait que végéter; elle rallie les restes des richesses extorquées à l'Angleterre et les trésors provenant du commerce avec l'Allemagne du Nord.

Les grands enfouissements de monnaies cessent sous le règne de saint Cnut, vers 1086. Les quelques trouvailles postérieures se rapportant à la période en question, comportent surtout des monnaies du pays même, parfois quelques pièces étrangères, surtout anglaises et allemandes; elles prouvent d'une manière éclatante que l'ère des exploits et de la vie commerciale est close.

On connaît en tout 620 trouvailles ayant vu le jour en Scandinavie et comprenant ensemble 138 672 pièces de monnaie se rapportant à la période en question. Le tableau synoptique ci-joint répartit ce chiffre entre les différents pays, et montre la part qui revient au Danemark, y compris l'île de Bornholm et les provinces danoises d'alors à l'est du Sund. On voit la place prépondérante qu'occupe Gottland: cette île, source inépuisable des trésors du passé, fournit, à elle seule, environ la moitié des pièces connues.

La Norvège est comparativement pauvre en grosses trouvailles de monnaies de cette période. Le courant commercial ne semble pas avoir pénétré si loin, mais s'être réservé pour les contrées de la Scandinavie méridionale baignées par la Baltique.

Monnaies du VIIIe siècle à 1146, trouvées en Scandinavie.

	Coufiques	Byzantines, italiennes	Anglaises, irlandaises	Carlovingiennes	Allemandes, néerlandaises, lorraines, bohêmiennes, hongroises, polonaises	Scandinaves	D'origine incertaine, flans	Nombre total de monnaies	Nombre de trouvailles
Danemark, à l'ouest du Sund	804	20	3266	11	4788	3982	694	13565	63
Scanie, Halland, Bleking . . .	627	19	7541	1	10919	2106	1886	23099	56
Bornholm.	2264	18	403	3	2664	146	106	5604	25
Öland	3437	2	76	0	946	53	231	4745	34
Gottland	22902	185	14174	2	26781	1039	3188	67271	277
Suède	6005	14	2594	13	4917	429	2078	16050	95
Norvège	149	24	2009	23	1607	3093	433	7338	70
	36188	282	30063	53	52622	10848	8616	138672	620

Il est tout naturel de chercher les prototypes des plus anciens frappages danois parmi les monnaies des pays avec lesquels nos rapports étaient des plus suivis, c'est-à-dire l'Angleterre et les Pays-Bas. On constate, en effet, une influence, mais moindre du côté de l'Angleterre que des Pays-Bas; dans ce dernier pays, les vikings du Nord eurent en fiefs durant de nombreuses années des provinces entières, et ils avaient établi avec les villes néerlandaises des relations commerciales toutes pacifiques, plus tard d'une grande importance pour le Nord. Les modèles de nos plus anciens monnayages sont précisément empruntés à cette même ville de Duerstède, à laquelle les Septentrionaux étaient tout particulièrement attachés par suite de cessions réitérées de fiefs, et dont le rôle fut si important pour le commerce du Nord. L'influence de l'Angleterre se révèle par divers détails et signes qu'on retrouve également sur les monnaies de ce pays; mais en même temps la vie intellectuelle du Nord se manifeste par l'originalité des sujets et l'ornementation caractéristique de ces monnaies, les premières qu'on suppose frappées dans le Nord, probablement vers la fin du IXe siècle.

Les monnaies de Duerstède que nos ancêtres ont prises de préférence pour modèles, sont d'un type bien connu datant de Charlemagne; le nom de CARO-LVS y figure sur deux lignes du droit et celui de DOR-STAT, au revers, également sur deux lignes superposées. Les imitations dues au Nord (voir planche I, 1) n'offrent du nom de la ville que la syllabe STAT, et se distinguent des monnaies frappées en Frise par plusieurs détails: visage se présentant de face et orné d'une moustache, figure triangulaire et cercle perlé. Dans les pièces anglaises anciennes, on retrouve quelques-uns de ces signes. Il faut y rattacher quelques types (planche I, 2—4), où le sujet du droit est conservé, quoique fortement dénaturé, et offre des signes analogues, tels que le triangle et le cercle perlé. Dans un de ces types, le revers représente un bâtiment avec chambranle carré et flanqué de colonnes, évidemment un enjolivement décoratif de l'inscription TAT. Sur une autre monnaie, on voit, au revers, une figure debout avec une lance à la main, et sur une troisième, un navire. Puis on abandonne le type de Duerstède.

Dans un groupe à deux variantes, on voit deux oiseaux se faisant face, et au revers, un navire (pl. I, 5).

Vient ensuite un groupe à plusieurs variantes. Au droit, un visage d'un dessin très barbare, rappelant des monnaies mérovingiennes et aussi des pièces anglaises anciennes, et entouré de quatre visages masculins et de serpentines. Au revers, l'image d'un animal, bouc ou cerf, et au-dessous un serpent, et le plus souvent, une figure triquètre (pl. I, 6).

Une variante, qui pourrait bien être de date un peu plus récente, représente un cerf avec un serpent devant, un cercle perlé au-dessus et une figure triquètre au-dessous (pl. I, 6 a).

Enfin il existe un groupe laissant voir au droit un navire, et au revers, un cerf tourné à droite (pl. I, 7). Un siècle plus tard, Cnut le Grand adopte ce type ancien: sur une de ses monnaies frappées en Danemark, le cerf figure au revers (pl. II, 13).

D'après les renseignements que nous fournissent les trouvailles, il faut attribuer à la fin du IXᵉ siècle les monnayages de ces types, présumés les plus anciens du Nord. On peut en fixer la date d'une manière approximative de 870 à 900.

Les pièces que les Scandinaves ont plus ou moins prises pour modèles de leurs monnayages les plus anciens, provenaient, comme nous venons de le dire, de Duerstède en Frise, peut-être aussi de Viset et de Quentovic en Flandre, ainsi que de la Mercie et du Northumberland; on est tout naturellement porté à se demander si ces types, au lieu d'appartenir au Nord, ne se rattacheraient pas plutôt à une ou plusieurs de ces localités, où les Normands s'étaient fixés pour assez longtemps. De la sorte on expliquerait facilement le caractère scandinave de ces monnaies, combiné avec l'influence étrangère. Toutefois différentes circonstances parlent contre cette hypothèse.

S'il est une ville dont il saurait être plus particulièrement question, c'est bien Duerstède. La date présumée des plus anciens monnayages du Nord, à savoir de 870 à 900, est à peu près la même que celle où les Septentrionaux avaient des fiefs en Frise; car c'est en 885 que l'assassinat du roi Godefroi mit fin à la domination des vikings danois. Cependant les trouvailles démentent positivement l'origine frisonne; en effet, on ne sache pas que ces types aient jamais été trouvés dans les Pays-Bas; comment alors supposer qu'ils y aient été frappés?

De plus, il est clair que ces groupes de monnaies ne peuvent émaner d'Angleterre. Les pièces anglaises de cette période ont toujours des légendes et sont d'un caractère particulier qui ne permet pas de supposer que les groupes de monnaies du Nord aient formé un chaînon de la série numismatique anglaise. Il faut donc attribuer ces groupes à la Scandinavie, non seulement parce qu'on les a trouvés là, mais aussi, et surtout, en raison du caractère scandinave de certains détails.

Reste à savoir dans quelle partie de la Scandinavie ces monnaies ont été frappées. Depuis quelque temps déjà, on a répondu à cette question. M. H. Hildebrand, antiquaire du royaume de Suède, qui le premier a eu le mérite de découvrir l'origine scandinave de ces monnaies, a été amené par ses recherches à les attribuer à Björkö; les sépultures de cette île en ont fourni non seulement la majeure partie, mais pour ainsi dire tous les différents types existants. Évidemment ce sont là d'importants indices, mais, étant donné le peu de matériaux dont on dispose, il ne faut pas perdre de vue que diverses circonstances peuvent avoir causé une répartition tout à fait fortuite de ces monnaies et contribué ainsi à induire en erreur. Le commerce, tel qu'il se pratiquait à cette époque, y est indubitablement pour une grande part, de sorte qu'on ne doit attacher qu'une importance relative à la découverte au même endroit de la plupart de ces monnaies.

On est tout naturellement tenté de supposer que les rapports commerciaux qui, à l'époque des vikings, existaient entre Birka en Björkö et Duerstede, ont pu donner lieu, dans la ville suédoise, à des frappages de monnaies d'après les modèles de la cité étrangère. Mais Björkö n'était pas seule à ressentir l'influence de cette place de commerce frisonne: le Danemark, lui aussi, la subissait; il n'est donc pas extraordinaire qu'on en constate les effets ailleurs qu'en Björkö. On ne peut guère désigner le point extrême des relations commerciales de Duerstède, une ville aussi isolée que Birka, comme étant le foyer des imitations de ses monnaies, d'autant plus qu'à cette époque la Suède jouait un rôle rela-

tivement insignifiant et était très en retard sur les autres pays scandinaves, et particulièrement sur le Danemark. Il est impossible de croire que cette ville, qui bientôt tomba pour ne plus jamais se relever, ait eu une telle importance pour le commerce du Nord, qu'on doive chercher là, si avant dans l'Est et si loin des pays civilisés de l'Occident, le lieu d'origine des monnaies de la Scandinavie. D'ailleurs il n'est pas jusqu'aux pièces trouvées qui ne parlent contre cette hypothèse: en effet, la plupart sont percées d'un trou et par conséquent se portaient en guise de breloques. On employait rarement les monnaies locales à cet usage, mais souvent, au contraire, les pièces étrangères. Il faut donc considérer les pièces découvertes dans les sépultures de Björkö moins comme des monnaies que comme des parures, et renoncer à faire de cette île un centre monétaire.

Pour pouvoir assigner aux monnaies scandinaves leur lieu d'origine, il faut tenir compte de toutes les trouvailles connues, et s'occuper moins du nombre des pièces que de celui des trouvailles à l'actif d'une contrée. Cela posé, si l'on considère qu'outre les trouvailles faites à Björkö, on en connaît 7, originaires de la Séeland, de Seierö, de la Scanie, du Halland, du Bleking, de la Sudermanie en Suède et de la Norvège, soit 5 dans le Sud de la Scandinavie et en dedans des frontières danoises d'alors, on trouvera très vraisemblable que le foyer de ces frappages ait été le Danemark, pays qui entretenait les relations les plus suivies avec l'Europe occidentale.

L'attribution de ces groupes numismatiques au Danemark explique tout naturellement l'influence intense de Duerstède, cette ville et des contrées frisonnes ayant appartenu en fiefs à des chefs danois et étant ainsi restées en rapports continus avec le Danemark. Et si les monnaies du Nord offrent des sujets et des détails de frappage empruntés aux pièces anglaises, et particulièrement à celles du Northumberland, cela parle encore en faveur de leur origine danoise, puisque le Danemark, à cette époque, était en contact intime avec ses possessions anglaises. Enfin, une autre preuve, c'est la parenté de ces groupes numismatiques du Nord avec les frappages postérieurs danois, tant avec les groupes de demi-bractéates suivants, qu'avec la monnaie précitée de Cnut le Grand, dont le sujet de revers, un cerf, est emprunté à un de ces vieux types. Ce qui lui donne son importance, c'est qu'elle est imitée d'une ancienne monnaie danoise.

Demande-t-on ensuite de quel endroit du Danemark peuvent émaner ces premières monnaies frappées chez nous, les découvertes nous apprennent que c'est probablement de la Scanie, où la ville de Lund devait bientôt devenir d'une importance prééminente et le centre de la fabrication des monnaies du pays. Le faible poids des pièces, environ 0gr,75, indiquerait qu'on a dû les frapper dans l'Ouest du Danemark, où Hedeby (Slesvig) était le principal centre de commerce et d'où émanèrent les frappages qui suivent immédiatement; mais les trouvailles parlent absolument en faveur d'un endroit situé dans l'Est du Danemark, et ce ne peut être que la Scanie.

De 940 à 960, le Danemark produit une série de monnayages qui commence par une reprise des imitations des monnaies de Duerstède, type Charlemagne (pl. I, demi-bractéates, 1). Malgré l'intervalle assez considérable qui sépare les anciennes imitations des monnaies de Duerstède et celles de date plus récente, on trouvera cependant la plus grande concordance d'empreinte, avant que le type ne dégénère par trop. On découvre surtout des points de ressemblance dans les détails, par exemple, le cercle perlé et la figure

triangulaire; mais ils disparaissent à mesure que le caractère primitif du type s'oblitère. On constate une diminution sensible de poids, et les pièces prennent un cachet de demi-bractéates. A la fin, on se contente de battre de très minces flans d'argent, et les monnaies revêtent presque l'aspect des bractéates. Les groupes de demi-bractéates qui suivent (pl. I, 2—6) sont également frappés dans de minces flans d'argent et d'un travail semblable aux précédents. Souvent on découvre de faibles restes des lignes du coin de Duerstède et certains détails, tels que la figure de face.

Ces monnaies furent autrefois un sujet de grande discussion; on leur assigna des origines très différentes: la Hollande, la Pologne, ou les pays slaves au sud de la Baltique; d'après M. H. Hildebrand, c'est dans le Nord de l'Allemagne ou en Danemark qu'il faut chercher, et il nous donne à entendre qu'on doit les attribuer à Hedeby (Slesvig), à cette vieille ville qui était alors assez importante et qui plus tard eut son atelier monétaire. A coup sûr, M. Hildebrand est ici dans le vrai: il est hors de doute que ces monnaies appartiennent au Danemark. En effet, elles apparaissent souvent dans les limites de l'ancien Danemark, où l'on a fait des trouvailles, grosses et petites, en nombre considérable, tandis qu'on en découvre très rarement dans les autres parties de la Scandinavie. Si parfois les trouvailles faites en Allemagne et en Pologne contiennent ces monnaies, il faut en voir la raison dans les relations commerciales très suivies qui existaient entre le Danemark et les pays situés au sud de la Baltique; mais ce qui prouve bien qu'elles ne sauraient provenir de ces pays, c'est leur rareté dans les trouvailles suédoises, et spécialement dans les gottlandaises, où fourmillent toute espèce de monnaies allemandes d'origine très différente.

Si l'on examine de plus près les trouvailles, on constate que celles qui contiennent le plus de demi-bractéates ont une provenance autre que la Scanie; les monnaies n'ont donc pu être frappées dans cette province. Leur très faible poids, de $0^{gr},56$ à $0^{gr},20$, indique également qu'elles ne sont pas originaires de la Scanie. C'est en Fionie et en Jutland qu'on a fait le plus de trouvailles, et les monnaies y sont en plus grand nombre qu'en Séeland. Autrefois nous avons attribué les demi-bractéates à la ville de Roskilde, mais il est plus probable que ces monnayages appartiennent au Jutland, vraisemblablement à Hedeby, la place de commerce la plus importante de la presqu'île à cette époque.

Les plus anciennes de ces monnaies trouvées en Scandinavie datent de 950 à 960 environ; elles sont mélangées à des monnaies coufiques et allemandes, et ce sont toujours des imitations plus ou moins dégénérées des types de Duerstède. On a donc dû en commencer le frappage vers l'an 940. Les groupes suivants font partie de trouvailles plus récentes datant de 970 à 980. D'après cela, on a lieu de supposer que les monnayages furent terminés vers 960; ils devaient être importants, car on en trouve encore le type principal dans des enfouissements datant du règne de Cnut le Grand.

On ne saurait avancer que, dans la période qui suivit immédiatement la cessation du monnayage des demi-bractéates, c'est-à-dire vers 960 environ, on ait battu monnaie en Danemark; en tout cas, on ne connaît pas de pièces danoises de ce temps-là. Il n'est pas invraisemblable que, vu l'affluence des monnaies étrangères, il se soit écoulé un certain laps de temps jusqu'à la reprise du monnayage sous Sven Tveskæg (985—1014). La monnaie danoise prend alors une tout autre apparence: elle augmente de poids et de

grandeur, et offre en exergue le nom du roi, ✠ ZAEN REX ⁊D DENER, et celui du monnayeur, ✠ ĐODPINE M AN DNER (pl. I, Sven Tveskæg; la lettre anglo-saxonne P équivaut au W). Dans l'ensemble, elle est conforme au type C du roi Ethelred II, qui porte, au revers, l'inscription CRVX dans les angles de la croix.

De même que le type de monnaie, le monnayeur Godvin était sans nul doute d'origine anglaise. Ce nom joue un rôle très important dans les monnaies scandinaves du temps de Sven Tveskæg, car on le retrouve sur plusieurs pièces, toutes d'un seul et même type (Ethelred, type C), et provenant tant du Danemark que de la Norvège et de la Suède; tout nous porte à croire que c'est le même homme qui a frappé ces monnaies ou, en tout cas, probablement dirigé le frappage dans les trois pays. Tandis que les monnaies suédoises d'Olaf Skötkonung portent le nom de la ville de Sigtuna, on voit, au revers des danoises et des norvégiennes, les légendes »Godwine m an dner« et »Godwine m o no«, qui signifient que Godvin n'est pas le monnayeur des villes mais des peuples danois et norvégiens; cela semblerait indiquer que les frappages pour le roi danois et le roi norvégien furent exécutés en Angleterre, et non sur les territoires respectifs des deux pays scandinaves. A cette hypothèse on peut objecter ceci: que deux monnaies de Cnut le Grand, l'une de Roskilde et l'autre de Viborg, mentionnent que les monnayeurs étaient en Danemark, »on dan« et »in danm«, sans ajouter le nom de l'endroit où elles ont été frappées (pl. II, 24; III, 49), et que celles d'Olaf Skötkonung sont originaires de Sigtuna et non d'Angleterre. Quant à la monnaie de Sven Tveskæg, qui n'a jamais été trouvée, qu'on sache, à l'ouest du détroit du Sund, il faut supposer qu'elle est originaire de Scanie, sans doute de Lund.

Vu le type des monnaies et le nom anglais du monnayeur, on a droit de supposer que les monnayages du roi Sven sont une conséquence de ses expéditions en Angleterre; mais il s'agit de savoir s'ils sont dus à l'expédition de 994, alors que Sven et le prince norvégien Olaf Tryggvason attaquèrent de concert l'Angleterre, ou à celle de Sven seul, en 1013. Pour éclaircir ce point, il faut prendre en considération les autres monnayages scandinaves contemporains du même type, tant les pièces suédoises du temps d'Olaf Skötkonung, que celles de la Norvège au nom d'Olaf (Onlaf) ou bien à celui de Hakon (Aacune), ces dernières frappées par le monnayeur Referen.

En outre, on arriverait ainsi à fixer si les monnaies norvégiennes au nom d'Olaf appartiennent à Olaf Tryggvason (995 ou 996—1000) ou bien à saint Olaf (1015—1030), et si celles de Hakon sont de Hakon Jarl le Mauvais (970—995 ou 996) ou de Hakon Eriksson Jarl (1015).

Pour pouvoir se prononcer d'une manière exacte sur la date et l'origine de ces monnaies, il faut examiner les trouvailles dont elles font partie; mais cet examen nous conduit à reporter les monnayages antérieurement à l'an 1013.

On connaît 48 trouvailles contenant des monnaies d'Olaf Skötkonung; au moins 9 d'entre elles proviennent d'enfouissements antérieurs à 1002, car elles contiennent des pièces allemandes de l'empereur Otto III mais aucune de Henri II.

Parmi les monnaies norvégiennes, on sait que celles d'Olaf Tryggvason ne figurent que dans une trouvaille allemande dont les pièces ont été enterrées très tard, tandis que celles de Hakon font partie de 8 trouvailles, dont une provient d'un enfouissement datant

de la fin du Xe siècle, et une autre, d'un enfouissement du commencement du XIe siècle. Il faut donc les attribuer à Hakon Jarl le Mauvais.

La monnaie de Sven Tveskæg figure dans trois trouvailles, dont une faisant partie d'un enfouissement datant de la fin du Xe siècle.

Il faut rattacher à l'époque qui s'écoule depuis l'avènement au trône d'Olaf Skötkonung, en 994, jusqu'à la mort de Hakon Jarl, en 995 ou 996, la mise en train de ces monnayages, dont la contemporanéité ressort aussi bien de la communauté de type que de l'exécution. La ressemblance qui existe entre la monnaie danoise de Sven et la pièce norvégienne d'Olaf, ressemblance qui se manifeste non seulement dans l'exécution, mais aussi par l'indication du pays de provenance au lieu du nom de la ville, prouve qu'il faut attribuer la monnaie norvégienne à Olaf Tryggvason et non à saint Olaf, et il est tout naturel de rattacher ces deux monnayages à l'expédition en Angleterre de Sven et d'Olaf Tryggvason, en 994. De même le type C d'Ethelred, choisi pour servir de modèle commun à toute la Scandinavie, remonte à 990—995 environ.

En présence des faits bien établis par les trouvailles, il n'y a plus de raison de supposer qu'Olaf Skötkonung aurait attendu sa conversion au christianisme, en 1008, pour se servir d'une inscription chrétienne: »in nomine domini» sur quelques monnaies de ce type. Cela peut s'expliquer par le fait que les monnayeurs étaient chrétiens, et comme tels ils auront emprunté cet exergue aux inscriptions analogues des pièces saxonnes, alors bien connues dans toute la Scandinavie; les pièces du païen Hakon Jarl ont également une inscription semblable.

On peut établir ainsi qu'il suit la marche historique des monnayages: après la campagne d'Angleterre, en 994, Godvin a frappé, en Danemark, des pièces pour le roi Sven Tveskæg, et ensuite en Norvège pour Olaf Tryggvason après le retour de celui-ci, en 995 ou 996; en même temps ou à peu près, le monnayeur Referen a travaillé pour Hakon Jarl. Godvin est alors passé en Suède, où il a mis en train le monnayage de Sigtuna.

Sven Tveskæg cessa bientôt de battre monnaie, car l'impôt dit *danegeld* inondait le Danemark d'argent anglais, à tel point que celui-ci trouva là un nouveau marché.

Tandis qu'on doit considérer les monnaies de Sven Tveskæg plutôt comme un essai, c'est à Cnut le Grand que revient le mérite d'avoir introduit un système monétaire régulier. Après l'avènement de ce roi, en 1018, le frappage des monnaies prend beaucoup d'essor, témoin le grand nombre de pièces différentes, soit 60 types, qui virent le jour sous son règne. Cnut regarda toujours l'Angleterre comme son royaume principal; aussi presque tous ses types anglais furent-ils transplantés en Danemark, et il y est représenté parfois comme roi danois, mais plus souvent en qualité de souverain anglais. C'est ce qui a fait que plusieurs monnaies danoises ont été attribuées à l'Angleterre.

Sous le règne de Cnut (1018—1035), on ne tarde pas à voir surgir en Danemark une série d'ateliers monétaires: en Scanie, à Lund, où très probablement on avait déjà frappé; en Séeland, à Roskilde, Ringsted et Slagelse, et, dans l'Ouest, à Odense, Viborg, Örbæk, Ribe et sans doute à Hedeby, la ville originaire des demi-bractéates. Comme nous venons de le dire, on connait en tout 60 types se rapportant à Cnut.

Les premières pièces de ce roi, particulièrement celles de Lund et de Viborg, sont d'une valeur et d'un poids supérieurs à celles qui suivirent. Cependant on constate

bientôt une diminution de poids, et, de 1025 à 1027 environ, la différence entre les pièces de l'Est du Danemark et celles plus légères du Jutland devient très sensible.

Du temps de Cnut, on connaît quelques exemplaires d'une monnaie rare qui offre un intérêt tout particulier. On y lit: + CNVT REX SP et + DORMOD ON SIHT (pl. II, 17); elle désigne donc Cnut comme roi des Suédois, Rex Sveonum, et indique qu'elle a été frappée à Sigtuna par un monnayeur anglais du nom de Thormoth. On trouve ce nom sur plusieurs monnaies suédoises de ce temps-là, mais sur aucune pièce danoise ou anglaise.

Différentes opinions ont été émises sur la signification de cette monnaie. L'histoire ne nous apprend pas que Cnut ait réussi à soumettre la Suède ou même une partie de ce pays; au contraire, sa lutte contre les rois alliés, Anund Jacob de Suède et saint Olaf de Norvége, ne finit pas à son avantage. Cependant, comme cette pièce est d'un monnayeur de Sigtuna, et qu'elle désigne formellement Cnut comme roi des Suédois, on a cru voir là une preuve importante comme quoi ce roi danois aurait réussi à réduire une partie de la Suède sous sa domination.

Si l'on se demande quelle importance on peut attacher à cette monnaie, il ne faut pas trop s'arrêter à l'inscription du revers, d'après laquelle la pièce aurait été frappée en Suède; en effet, on lui trouve beaucoup de parallèles parmi nos monnaies danoises du temps de Hardecnut et de Magnus le Bon; celles-ci portent souvent le nom d'une ville anglaise, surtout Lincoln, tout simplement parce que le monnayeur s'est servi des coins de revers apportés d'Angleterre. Il en est autrement de l'inscription du droit: Rex Sveonum. Nous possédons, il est vrai, des monnaies danoises portant le nom d'Ethelred et d'autres, celui d'Édouard (le Confesseur), dont l'origine est difficile à expliquer; mais ni Ethelred ni Edouard n'y sont intitulés rois des Danois. L'explication la plus naturelle à donner de la monnaie de Cnut, c'est que celui-ci aurait fait des armements pour s'emparer de la Suède et qu'en attendant, il se serait fait frapper des pièces portant le titre de roi de Suède; de plus, un monnayeur suédois se sera trouvé, à cette époque-là, au service du roi et aura employé, pour le revers, un coin apporté de Sigtuna.

Les sept années de règne de Hardecnut (1035—1042) témoignent de l'activité qui régnait alors dans les ateliers monétaires. On a des pièces provenant non seulement de toutes les villes où l'on frappait sous Cnut le Grand, à l'exception toutefois de Ringsted, mais encore d'Aalborg, d'Aarhus et d'une ville de la Scanie, nommée Gori (pl. V, 29) qu'il est impossible de retrouver. C'est surtout Lund qui a été la plus productive; on lui doit toute une série de pièces: sur 50 types connus jusqu'ici comme remontant à Hardecnut, 28 reviennent à cette ville.

Durant cette période, c'est le type anglo-saxon qui prédomine et, si l'on veut tracer une ligne de démarcation entre les pièces danoises et les monnaies anglaises se rapportant aux trois années de règne de Hardecnut en Angleterre (1039—1042), on éprouve des difficultés, tout comme à propos des pièces de Cnut. Une influence allemande s'est également fait sentir.

Les anciennes monnaies de Hardecnut, tant celles au serpent que celles à l'agneau ou encore avec inscription transversale (pl. IV, 1—6), se distinguent des monnaies suivantes par leurs sujets et leur facture, et paraissent même antérieures aux types les plus récents

de Cnut. On serait donc tenté de supposer que ces pièces appartiennent à l'année 1026 de la période cnuticnne, alors que Hardecnut s'était arrogé le gouvernement.

De **Magnus le Bon** nous connaissons également un nombre relativement considérable de types, surtout si l'on tient compte de la courte durée de son règne (1042—1047); leur total atteint 38, dont 18 émanant de Lund. Les monnaies sont originaires des villes précédemment citées, ainsi que d'une place probablement située en Fionie et nommée **Toftum**; pourtant on n'a aucune pièce de Ringsted, Aalborg et Örbæk. En général les types continuent à être anglo-saxons; nous remarquons seulement une influence allemande dans une imitation du type bien connu de Cologne avec l'inscription transversale S-COLONIA (pl. VII, 17). Enfin on adopte plusieurs types sans modèles définis.

Diverses trouvailles, plus ou moins importantes, ont jeté la lumière sur un fait bizarre concernant l'ordre de succession des monnaies de cette période: les types au nom de Magnus, représentant au droit le Sauveur donnant sa bénédiction, et avec une légende en caractères latins ou runiques au revers (pl. IX, 28. 30), appartiennent, en dépit du nom, à Sven Estridsen et non à Magnus. Les trouvailles en question comprennent plusieurs pièces, qui sont sûrement de ce dernier roi, et quelques anciens types, plus ou moins nombreux, de Sven Estridsen; mais les pièces précitées avec le Sauveur et le nom de Magnus font défaut. L'unique explication qu'on puisse donner de cette absence, c'est que Sven s'est servi de son surnom de Magnus sur ces monnaies frappées après 1062 environ. Il existe plusieurs autres cas où il a également fait usage de ce nom.

Le gouvernement de Magnus le Bon fut riche en évènements. Ce roi eut à soutenir une suite presque ininterrompue de luttes acharnées, mais heureuses, contre le neveu de Cnut, Sven Estridsen, qui, fort du nombre de ses partisans en Danemark et du ponvoir qu'il y exerçait en réalité depuis 1044, élevait des prétentions sur ce pays. De plus, en 1046, il eut pendant quelque temps un adversaire dans Harald Haardraade, son oncle paternel, qui se rangea du côté de Sven. La situation s'améliora cependant, lorsque il partagea la Norvège avec Harald, après quoi ces deux rois se réunirent contre Sven. Ce dernier fut soutenu par Édouard le Confesseur, qui redoutait le plan de Magnus visant à la conquête de l'Angleterre. Durant l'automne de 1047, la mort enleva subitement Magnus au milieu de ces troubles.

Ces divers faits ont laissé de profondes traces dans plusieurs monnaies (pl. VIII, 1—4. 6; X, 53) qui portent les noms de Sven, Édouard et Harald, ces rois qui étaient alors mêlés aux évènements, et le nom de «Joanst» (pl. VIII, 5), qui, combiné avec le mot REX, pourrait bien être le surnom de Johannes donné à l'un de ces trois rois, Magnus le Bon, Édonard le Confesseur ou Harald Haardraade et répondre ainsi au nom de Magnus, que portent lesdites monnaies de Sven.

Les types au nom d'Édouard offrent un intérêt particulier. L'histoire ne disant rien d'une attaque d'Édouard le Confesseur contre le Danemark, il faut regarder les pièces en question comme ayant été frappées par Sven avec l'autorisation d'Édouard; en effet, ce dernier, que Magnus, en 1044 et plus tard, menaça d'attaquer, soutint les efforts de Sven pour conquérir le Danemark.

La ville d'Odense nous a fourni une pièce très intéressante, où se trouvent réunis, dans la légende du droit (pl. VII, 31), les noms de Magnus et de Harald. Cette combi-

naison indique, à n'en pas douter, l'alliance contractée par ces deux rois, en 1047, alors qu'ils dévastaient la Séeland et la Fionie.

De même que sur les pièces danoises Cnut s'intitule souvent roi d'Angleterre, de même Magnus prend le titre de roi de Norvège sur une pièce de Hedeby (pl. VII, 38). Un autre type (pl. VII, 37), qu'on présume de même provenance, offre l'image d'un saint tenant une hache, probablement saint Olaf, père de Magnus. Il semble que ce dernier tenait beaucoup à son origine norvégienne; pour lui, sa patrie, c'était le pays principal.

Sven Estridsen régna de 1047 à 1075; cette période de 28 ans, ainsi que les trois années précédentes, durant lesquelles il disputa le pouvoir à Magnus, nous ont laissé une quantité considérable de types de monnaies différents, en tout 77, sur lesquels 32 appartiennent à Lund. L'existence de deux ateliers monétaires en Scanie, Borgeby et Thumatorp, nous a été révélée pour la première fois par les monnaies de Sven. Il nous manque encore de lui des types dus aux villes de Ringsted, Aalborg et Aarhus. Contrairement aux monnayages antérieurs, les inscriptions, surtout celles du droit, sont incompréhensibles sur un grand nombre de types.

Sous Sven, les monnaies changent beaucoup d'aspect: on abandonne partiellement les types anglo-saxons, si généralement en usage jusqu'ici, et leur substitue des types d'un caractère byzantin avec divers sujets chrétiens. Cette modification se produit de bonne heure; elle s'applique même à des monnayages ordonnés par Sven, à des époques où il est le véritable détenteur du pouvoir en Danemark, bien que ce soit Magnus qui règne. A Lund, on se sert très rarement alors des types anglo-saxons; c'est Viborg qui les conserve le plus longtemps (pl. X, 56—58; XI, 65).

Si l'on demande aux évènements historiques une explication plausible de cette influence byzantine, qu'on ne saurait attribuer à des rapports commerçiaux avec l'empire romain d'Orient, puisque les monnaies romaines de cette époque ne se rencontrent presque jamais dans le Nord, il est tout naturel de la chercher dans le retour, en 1046, de Harald Haardraade, après son séjour à Byzance. Ce roi rapporte de grandes richesses, et comme au début il fait cause commune avec Sven contre Magnus, il est bien possible que ses trésors aient été mis en circulation et en assez grande quantité pour éveiller l'attention; on les aura alors pris pour modèles, d'autant que leur symbolisme chrétien devait plaire à Sven, qui manifesta dans tant d'occasions son vif intérêt pour l'Église. Plusieurs des frappages importants de Sven (pl. VIII, 4, 6, 7) datent indubitablement de la période précédant la mort de Magnus.

Le sujet d'un de ces types s'impose tout spécialement à notre attention; on l'appelle *l'ange qui présente un drapeau au roi* (pl. VIII, 7, 8, 11). Le drapeau est le symbole ecclésiastique du *labarum*. Le destinataire n'est pourtant pas le roi, mais une femme, comme cela se voit clairement à sa longue tresse de cheveux et à l'agrafe ovale de la poitrine. Il n'y a qu'une personne qu'on puisse désigner sous ces traits féminins, c'est Estrid, mère de Sven et sœur de Cnut le Grand; car c'est d'elle que Sven tenait ses droits à la couronne de Danemark.

Le respect de Sven pour l'Église semble s'être manifesté d'une manière toute particulière dans une monnaie séelandaise qu'on attribue à la ville de Slagelse: on y voit

un buste, probablement celui d'un pape, sans doute le symbole de la puissance de l'Église (pl. X, 47).

Nous avons déjà dit, à propos de Magnus le Bon, que Sven s'est servi de son surnom de Magnus sur plusieurs monnaies de date postérieure avec des légendes en caractères latins ou runiques au revers, et que cette circonstance a donné lieu à quelques inexactitudes de numismatique, que des trouvailles permirent plus tard de redresser. Jusqu'ici ces pièces au nom de Magnus ont été attribuées à Magnus le Bon, mais l'emploi des runes sur les monnaies est de courte durée, il ne s'étend qu'à la dernière moitié du règne de Sven; les premières pièces trouvées ont dû être enfouies vers l'an 1065.

Les troubles qui marquèrent les dix-sept années du règne de Sven, pendant lesquelles il guerroya sans relâche avec Harald Haardraade, ont occasionné l'enfouissement de nombreux trésors, dont la numismatique a profité plus tard, grâce à de fréquentes et importantes découvertes de cette époque. Si les trouvailles en monnaies de la période suivante sont non seulement beaucoup plus rares, mais aussi plus pauvres, il ne faut pas en attribuer la cause uniquement au calme relatif qui succéda à la guerre, mais sans nul doute aussi à l'appauvrissement de la population. Les immenses trésors, tant objets précieux que monnaies, qui avaient été entassés en Danemark, avaient peu à peu disparu de ce pays. Déjà sous Magnus le Bon la pénurie de numéraire se fait sentir, et plus tard différentes circonstances contribuent à aggraver cet état de choses. D'une part, la campagne d'Angleterre, de 1069 à 1070, et les continuels armements de Sven, en face de l'attitude hostile de Harald Haardraade, coûtèrent de grosses sommes; d'autre part, le commerce désertait de plus en plus le Danemark, pour se concentrer dans le Gottland, où florissait la ville de Visby; enfin d'immenses richesses passaient peu à peu aux mains du Clergé. Des églises, des monastères s'élevaient, et la population, animée des aspirations chrétiennes du moment, dut bon gré mal gré verser son argent au Clergé. Tandis que l'Église florissait et croissait en puissance, la prospérité générale allait en diminuant.

Ce que nous savons des monnaies de Harald Hein est relativement peu de chose, car jusqu'ici les fouilles n'ont mis à découvert que quelques rares pièces de son époque (1075—1080). Sans doute il aura réduit par économie le nombre des ateliers monétaires. Cependant quelques-uns de ces derniers, et des plus importants, spécialement ceux de Ribe et de Slesvig, les deux plus gros du Jutland méridional, ont dû continuer à frapper, mais nous n'avons d'eux aucune monnaie se rattachant à Harald.

Nous ne connaissons en tout que 6 types monétaires de Harald Hein. Dans les monnayages de ce roi, exécutés en Scanie et à Viborg, on continue à employer des images de saints, si communes sous Sven, tandis qu'en Séeland, on adopte un nouveau type d'après des modèles allemands.

Sous Harald Hein, nous constatons un progrès sensible: contrairement aux monnaies de Sven, où la plupart des légendes sont plus ou moins embrouillées, celles-ci, dans les pièces de Harald, sont presque toujours lisibles, et les lettres bien distinctes; de plus, la concordance des types principaux, au nombre de trois seulement, semble indiquer que ce roi s'est efforcé de donner un cachet unique à toutes les monnaies frappées simultanément dans les diverses provinces du royaume. De même, dans tout le pays les pièces eurent un poids uniforme.

Du temps de saint Cnut (1080—1086), nous connaissons en tont 13 types; ils révèlent l'influence de Harald Hein et de pièces allemandes. Un seul type de Lund, à l'image d'un saint, rappelle encore l'influence byzantine (pl. XI. Cnut, 1).

On constate également, sous Cnut, une certaine uniformité dans les monnayages. Une des pièces frappées à Lund, les trois séelaudaises et une d'Odense sont toutes du même type; mais le poids n'est plus nniforme dans toutes les parties du royaume.

Les monnaies d'Oluf Hunger (1086—1095) sont extrêmement rares. Nous avons connaissance de 8 types seulement, datant de cette époque, et ces pièces ont été découvertes séparément. En général, les sujets rappellent certains types allemands. Les flans ont parfois une assez grande surface, comme ceux qui servaient à fabriquer diverses monnaies anglaises et allemandes de ce temps.

Les buit années (1095—1103) de règne d'Eric Eiegod, si beureuses dans les annales du Danemark, sont également représentées par un petit nombre de types de monnaies, 7 en tout, où l'influence allemande est visible. Une des deux pièces de Roskilde et celle de Ringsted ont eu le même modèle; le buste qu'on y voit rappelle l'influence anglo-saxonne des temps antérieurs. L'inscription d'une des monnaies de Lund offre une particularité, savoir les mots ERIC DANVM PAX, Eric la paix des Danois (pl. XII, Eric 1), mots qui s'appliquent à la personne populaire du roi, ou encore expriment son désir de voir le royaume en paix.

Sous le règne d'Eric s'accomplit une importante réforme: l'évêque de Lund et probablement aussi ceux de Roskilde, Ribe et Slesvig participent aux bénéfices du monnayage dans leurs évêchés.

Les trente et un ans de règne de Niels (Nicolas, 1103—1134) ne sont pas riches en souvenirs numismatiques; nous possédons en tout 14 types de ce roi. Faut-il en chercher la cause dans la restriction des monnayages pour des raisons d'économie? On ne peut rien avancer de certain, mais tout semble justifier cette supposition. Les monnayages de Niels sont d'un caractère différent et indépendant des précédents. Plusieurs sujets offrent des motifs nouveaux et originaux, tandis que d'autres types révèlent l'influence allemande, tels ceux qui portent l'inscription «me fecit» après le nom du roi ou celui du monnayeur. Toutefois ce sont les modèles anglais qui prévalurent: plusieurs types, surtout ceux de Roskilde, ont, au revers, des motifs emprnntés aux monnaies de Guillaume Ier, Guillaume II et Henri Ier d'Angleterre. L'histoire de ce temps-là nous apprend qu'un orfèvre anglais, du nom d'Anketil, passa 7 ans en Danemark, où il dirigea les monnayages. En 1123, il était rentré en Angleterre. Cette communication relative au chef-monnayeur anglais s'accorde bien avec le caractère anglais des pièces. Il semble que plus tard le Danemark ait, à son tour, exercé une influence sur les monnaies anglaises, car un des types de Niels (pl. XIII, 2) fut reproduit en Angleterre sous le roi Etienne (1135—1154); peut-être est-ce là une conséquence des travaux antérieurs d'Anketil en Danemark.

Dans les monnaies de Lund à l'édifice flanqué de trois tours (pl. XIII, 1), on trouve parfois, dans la légende du revers, à la suite du nom de la ville, les mots PAX POR, ou bien PAX P. La désignation de cette localité comme lieu de refuge, *pax portu*, pourrait très bien devoir son origine à un fait spécial, savoir la fondation de l'archevêché de Lund, en 1104, ce qni ferait supposer que ce monnayage date du commencement du règne de Niels.

Dans une variante de l'autre type de Lund (pl. XIII, 2) on lit, au revers, NICALAS MARGARGTA; ce dernier nom était celui de la reine Margrete Fredkulla, mariée vers l'an 1105 au roi Niels et décédée en 1117(?).

D'Eric Emun (1134—1137), nous ne possédons qu'un type, originaire de Lund, et 4 de Roskilde, ces derniers offrant beaucoup de similitude entre eux. Dans la monnaie de Lund, le roi est représenté à cheval, l'épée nue, peut-être une allusion à la campagne d'Eric contre les Vendes, en 1136, dans laquelle, pour la première fois, la cavalerie danoise passa la mer.

Aucune trouvaille ne nous renseigne sur la série des monnaies du règne de 9 ans d'Eric Lam (1137—46); une seule renfermait des pièces de Lund se rapportant à ce roi (pl. XIII, Eric L., 1).

Pour la première fois, à l'exemple de beaucoup de pièces allemandes de cette époque à l'effigie de prélats, la monnaie de Lund représente au revers un personnage ecclésiastique, savoir l'archevêque de cette ville, Eskil. C'est là un témoignage caractéristique de la puissance croissante de l'Église à côté de la faiblesse de ce monarque incapable, qui a été obligé d'accéder au désir de l'archevêque de voir son effigie figurer avec celle du roi. Les évêques de Roskilde, de Ribe et de Slesvig ne tardent pas à bénéficier d'un droit semblable. Le caractère de la monnaie subit alors une modification essentielle: l'effigie des seigneurs ecclésiastiques se voit au revers de la pièce, tandis que le nom du monnayeur est omis, voire même celui de l'atelier monétaire, à quelques exceptions près.

Sur une monnaie représentant un buste couronné et au revers de laquelle on voit une image confuse, qui pourrait bien être un autel, on déchiffre, au droit, un nom, quelque chose comme OLVF; au revers, pas d'inscription (pl. XIII, Oluf). Le caractère de cette pièce et les détails du coin la font classer parmi celles du temps de Valdemar le Grand; il est donc vraisemblable que ces monnaies sont d'Oluf, fils de Harald Kesia, frère d'Eric Emun; de 1140 à 1143, Oluf s'arrogea le pouvoir en Scanie, sous le règne d'Eric Lam.

L'omission des noms du monnayeur et de l'atelier monétaire nous enlève un des plus sûrs moyens que nous ayons pour le classement des monnaies. En même temps, comme l'inscription du droit fait souvent défaut, il vient une période où l'on est embarrassé pour grouper les monnaies, tant sous le rapport chronologique qu'à l'égard des origines.

Lorsque Cnut le Grand organisa l'administration des monnaies en Danemark, il réserva à la couronne seule le droit de frappage. A cet effet, il se régla sur l'organisation anglaise, suivant laquelle le roi seul, à partir du règne d'Ethelred, eut droit de battre monnaie et d'avoir des monnayeurs à son service. Le roi décidait donc en dernière instance de toutes les questions importantes ayant trait à cette administration: il désignait les villes, nommait les chefs-monnayeurs, qui devenaient ainsi ses propres fonctionnaires, avec charge en même temps de percevoir l'impôt monétaire; enfin il établissait des bureaux de change. Il se considérait comme le propriétaire du numéraire et comme tel, il pouvait battre monnaie suivant son bon plaisir, hors des villes et des époques réglementaires.

Antérieurement à l'ordonnance d'Ethelred réservant au roi seul le droit d'avoir des monnayeurs, on avait accordé, en Angleterre, à quelques prélats une part des bénéfices

sur les monnayages. Après ce roi, ce privilège subsista; très certainement il ne s'appliquait pas aux évêchés d'une manière générale, mais constituait une faveur royale. En conséquence, si en Danemark Cnut le Grand abandonna à l'évêque de Ribe, Othinkar (1012 à 1043 environ), la moitié du bénéfice des monnayages, fait qui a besoin d'être confirmé, il faut sans doute y voir une concession tout à fait personnelle. Cependant nous devons plutôt faire remonter la donation à la fin du siècle en question et la considérer comme ayant été faite à l'évêché; il en est de même des privilèges semblables accordés aux autres évêchés.

Très certainement c'est aussi vers cette époque que l'évêque de Roskilde touche sa part des bénéfices réalisés par cette ville.

Eric Eiegod abandonna à l'évêque de Lund un quart de son gain sur les monnayages de cette ville, donation qui fut confirmée par Valdemar le Victorieux, en 1213.

On ignore à quelle époque la même prérogative fut accordée à l'évêque de Slesvig; nous tenons de source peu sûre que Sven Estridsen ait cédé à l'évêque Sivard le quart des bénéfices de l'atelier monétaire de Slesvig, mais cette cession doit être de date postérieure.

Il est donc établi que les évêchés de Lund, Roskilde, Ribe et Slesvig touchaient une part plus ou moins grande des recettes monétaires de ces villes; les évêques d'Odense et de Viborg n'eurent certainement jamais le droit de battre monnaie, car aucun document ne mentionne que la couronne ait fait abandon de ses prérogatives en leur faveur.

Reste à savoir si la part des évêques était seulement prélevée sur les bénéfices de l'atelier monétaire principal et du bureau de change y attenant, ou bien si les privilèges s'étendaient encore aux ateliers et bureaux de change secondaires de leurs évêchés.

En ce qui concerne Roskilde, la réponse est facile, car la lettre d'octroi dit: *tercia pars monete Selendensis*; l'évêque participait donc aux bénéfices de tous les ateliers de son évêché. D'après cela, il y a lieu de croire que ses collègues jouissaient d'une prérogative semblable. Si ces ecclésiastiques bénéficiaient ainsi d'une part des recettes monétaires, le roi seul décidait de la valeur et de la physionomie des pièces. Son chef-monnayeur présidait aux frappages et avait sous ses ordres celui de l'évêque, qui en réalité ne faisait exécuter par ses ouvriers que la part de monnayage revenant à son maître, soit une moitié, un tiers ou un quart, et en opérait le change dans les bureaux à cet effet.

Tandis que dans les pays étrangers, l'Allemagne, la France et l'Italie, quantité de villes avaient droit de battre monnaie, moyennant une redevance au chef de l'État, en Danemark il en était autrement; plus tard, en 1156, cette prérogative fut accordée à une seule ville, Slesvig.

Ce n'est qu'à la fin du XIVe siècle que plusieurs villes des duchés de Slesvig et de Holstein, savoir Flensborg, Kiel, Itzehoë et Oldesiohe, obtinrent le même privilège.

Si l'on compare les indications tirées des séries de monnaies anglaises et danoises à propos des villes à ateliers monétaires de ces deux pays, on en arrive à conclure que la situation était la même ici que là, Cnut le Grand ayant fondé des ateliers fonctionnant, les uns sans cesse, les autres périodiquement. En outre il est arrivé, dans certaines

localités, de battre monnaie tout à fait exceptionnellement. Sur 16 ateliers connus, 5 ont certainement travaillé sans interruption, savoir Lund, Roskilde, Viborg, Ribe et Slesvig. Si ces trois dernières villes ne nous ont laissé aucune monnaie de plusieurs rois, ce n'est sans doute pas pour cause de chômage, mais parce que nous n'avons pas encore mis ces pièces à découvert. A Ringsted, Slagelse, Odense, Aalborg et Aarhus, on monnaya durant de longues périodes; à Borgeby, Thumatorp, Gori, Toftum, Randers et Örbæk, quelque temps seulement ou même exceptionnellement.

En jetant un coup d'œil sur le tableau suivant, on se rendra compte du nombre de monnayages connus, répartis par ville et par souverain.

	Groupes anciens	Demi-bractéates	Sven Tveskæg	Cnut le Grand	Hardecnut	Magnus le Bon, et ses adversaires	Sven Estridsen	Harald Hein	Saint Cnut	Oluf Hunger	Eric Eiegod	Niels	Eric Emun	Eric Lam (et Oluf)	Total
Lund	7	»	1	23	28	20	32	2	4	4	3	2	1	2	129
Borgeby	»	»	»	»	»	»	1	»	1	»	»	»	»	»	2
Thumatorp	»	»	»	»	»	»	1	1	1	»	»	»	»	»	3
Gori	»	»	»	»	1	1	»	»	»	»	»	»	»	»	2
Roskilde	»	»	»	12	4	6	10	1	1	1	2	7	4	1	49
Ringsted	»	»	»	2	»	»	»	»	1	1	1	»	»	»	5
Slagelse	»	»	»	7	5	3	8	1	1	1	»	»	»	»	25
Odense	»	»	»	1	»	7	3	»	2	»	»	»	»	»	14
Toftum	»	»	»	»	»	2	»	»	»	»	»	»	»	»	2
Aalborg	»	»	»	»	1	»	»	»	1	»	»	»	»	»	2
Aarhus	»	»	»	»	4	2	»	»	»	»	»	»	»	»	6
Randers	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	1	»	»	»	1
Viborg	»	»	»	8	2	1	12	1	1	1	»	2	»	»	28
Örbæk	»	»	»	1	2	»	»	»	»	»	»	»	»	»	3
Ribe	»	»	»	2	2	»	2	»	»	»	»	3	»	»	9
Hedeby (Slesvig) . . .	»	6	»	4	1	3	8	»	»	»	»	»	»	»	22
	7	6	1	60	50	45	77	6	13	8	7	14	5	3	302

Les écrits de ce temps-là ne nous donnent aucun renseignement sur les fonctions des employés de notre Monnaie. Pour savoir à quoi s'en tenir à ce sujet, il faut étudier ce qui se passait ailleurs, et plus particulièrement en Angleterre, pays auquel nous avons emprunté, dans ses grandes lignes, l'organisation de cette administration.

Durant la période anglo-saxonne, c'était le *gerefa* qui était chargé de surveiller les monnayages dans le district qu'il administrait. La juridiction de ce fonctionnaire était très étendue et correspondait à peu près à celle plus récente du bailli royal. Il était responsable du monnayage et, comme tel, il occupait un emploi très sûrement analogue à

celui du fonctionnaire connu plus tard sous le nom de garde da la Monnaie, *the warden of the mint, the warden of the cunyiehouse, custos monetæ*. Il recevait du Trésor l'or et l'argent destinés aux monnayages et les distribuait aux chefs-monnayeurs au fur et à mesure des besoins; il répondait du titre de l'alliage et acceptait les pièces neuves.

A l'atelier monétaire, le chef-monnayeur était le premier fonctionnaire, *magister monetæ* ou *monetarius*. Il était chargé de la haute direction du frappage, mais il était sous le contrôle du *gerefa*; néanmoins il jouissait d'une grande considération et comme homme de confiance et comme officier spécial du roi.

Les faux monnayeurs étaient sévèrement punis. Déjà les lois si anciennes d'Æthelstan ordonnaient de trancher la main coupable et de l'exposer au-dessus de la forge. D'après la législature d'Ethelred, l'accusé, pour prouver son innocence, était soumis à trois épreuves; s'il ne les subissait pas à son avantage, on l'exécutait. Le code de Cnut le Grand restreignait le châtiment à la perte de la main qui avait commis le crime.

Il paraît que les chefs-monnayeurs anglais jouissaient de vieille date de prérogatives spéciales; entre autres, ils étaient exempts du cens et des impôts. Très souvent, sans doute, ils se chargeaient des monnayages moyennant une redevance annuelle et devenaient ainsi fermiers de la Monnaie et percepteurs des recettes.

Fréquemment même ils cumulaient les fonctions de changeurs. D'après l'ordonnance de Henri Ier, en date de 1135 environ, ils étaient seuls autorisés à pratiquer le change, mais dans les limites de leurs districts et en présence de deux témoins dignes de foi et pris sur les lieux mêmes. En cas de contravention à la première de ces deux prescriptions, ils encouraient la peine applicable aux faux monnayeurs.

C'étaient d'importantes valeurs qui passaient ainsi entre les mains du chef-monnayeur, surtout à l'émission de nouvelles monnaies, car il y avait alors affluence de clients au comptoir de change. S'il avait affermé le monnayage, il était tenu de supporter tous les frais, tels qu'appointements, vêtements et nourriture des fonctionnaires, gravage des coins et combustible de la fonderie.

On voit que les soi-disant noms de chefs-monnayeurs, inscrits en général au revers des monnaies anglaises, à côté de celui de la ville, ne sauraient appartenir aux véritables auteurs des pièces. D'après les lois d'Ethelred, il devait y avoir trois chefs-monnayeurs dans les villes importantes et un seul dans les petites localités; mais le plus souvent on trouve sur les types uniformes de chaque ville un nombre plus ou moins grand, parfois considérable, de noms divers. Il est clair que c'étaient là les noms d'employés subalternes ou monnayeurs. Ces fonctionnaires, de même que les autres artisans et ouvriers de la Monnaie, étaient sous les ordres du chef-monnayeur, qui embauchait et congédiait le personnel, et était responsable du travail: »et illi (monetarii) habeant suboperarios suos in suo crimine, quod purum faciant et recti ponderis, per eandem witam, quam prædiximus« (lois d'Ethelred IV, 9). Les plus haut placés de ces »suboperarii« étaient les monnayeurs. Dans l'ordonnance de Lübeck, en date de 1220—1226, on les désigne sous le nom de »famuli« — »cum famuli monetarii nummos præparant«. Il semble que leur nombre variait suivant l'importance des monnayages. Sur les cinq plus riches types londoniens d'Ethelred, nous trouvons de 45 à 93 noms différents de monnayeurs. Si l'on divise ces chiffres par 3, nombre des chefs-monnayeurs de Londres, on verra que chacun de ces

derniers avait au moins de 15 à 31 monnayeurs à son service, suivant l'importance des frappages.

Parmi les fonctionnaires de la Monnale, il y avait le garde des coins, non pas sous les ordres du chef-monnayeur, mais au service du *gerefa*. Néanmoins les ouvriers devaient jouir d'une certaine latitude quant à l'emploi des coins fabriqués par eux, car il arrivait assez souvent aux monnayeurs anglais de se servir en Danemark de coins anglais, évidemment rapportés de leur pays.

Si, pour nous former une idée de ce qui se passait en Danemark, nous prenons l'organisation de la Monnaie en Angleterre, il est nécessaire de faire tout de suite une distinction de très grande importance. En Angleterre, on procédait systématiquement, c'est-à-dire que la Monnaie centrale de Londres expédiait aux autres ateliers monétaires des modèles de coins d'un type unique, auxquels elles avaient à se conformer. De cette façon, les monnaies contemporaines étaient uniformes dans tout le royaume, et il y avait peu de types différents. Tel n'était pas le cas en Danemark; la monnaie n'avait pas la même valeur dans les principales provinces, la Scanie, la Séeland et le Jutland, et il n'existait pas d'administration centrale. Qui plus est, les monnayages simultanés différaient même dans les limites de ces provinces; chaque atelier choisissait ses sujets sans s'occuper de ses voisines. De là, cette profusion de types. C'est seulement sous Harald Hein et saint Cnut qu'il est possible de constater une organisation commune à toutes les parties principales du pays, mais elle fut de courte durée.

En Danemark, la surveillance de la monnaie et l'essai des spécimens prélevés sur les monnayages des divers lieux de provenance incombaient certainement aux prévôts royaux. Plus tard, ce sont les baillis qui sont investis de cette charge, dans la contrée soumise à leur administration. Lorsque par exception la ville elle-même (Slesvig) avait droit de frappage, la surveillance était confiée aux autorités ou aux conseillers municipaux, qui touchaient un salaire pour leur peine.

Comme en Angleterre, les travaux étaient dirigés, dans chaque atelier, par le chef-monnayeur, qui était responsable du titre légal de l'argent destiné à la fabrication des pièces. C'est probablement lui qui exécutait les modèles des coins destinés aux nouveaux frappages, surveillait le monnayage et rendait les comptes de cette opération, qui devait être terminée chaque année à jour fixe, c'est-à-dire le dimanche précédant la Saint-Michel, qui tombe le 29 septembre.

Dans plusieurs cas, sans doute, le chef-monnayeur eut en quelque sorte la monnaie à ferme: il disposait des recettes moyennant une redevance annuelle basée sur l'importance des sommes frappées. Ainsi les privilèges accordés, en 1156, par Sven Gratbe à la ville de Slesvig, nous apprennent que les bourgeois, chargés de faire effectuer les monnayages, avaient à payer au roi une contribution analogue à celle du chef-monnayeur. Dans les registres, appelés *Kong Valdemars Jordebog*, les recettes monétaires sont toujours portées en chiffres ronds, ce qui nous confirmerait encore dans l'idée de fermage. Probablement aussi le change était compris dans les conditions. Il y avait des bureaux non seulement dans les villes monétaires, mais aussi dans d'autres localités; le chef-monnayeur y avait des employés, qui faisaient le change dans le district qui lui était assigné.

Nous ignorons comment se calculait, à l'époque reculée qui nous occupe, la valeur des monnaies anciennes par rapport aux nouvelles; mais, en 1316, cette proportion était comme 3 est à 2. Aussitôt que les nouvelles monnaies entraient en circulation, les précédentes perdaient les $^2/_3$ de leur valeur; par conséquent, les bureaux de change ne donnaient que deux pennings nouveaux pour trois anciens. Il est impossible de dire jusqu'où remonte cette manière de calculer.

Les peines infligées en cas de faux monnayages étaient très sévères, et on les appliquait aussi bien au chef-monnayeur qu'à toute personne convaincue d'avoir battu fausse monnaie. La loi jutlandaise punissait le coupable de la perte de la main, comme cela se pratiquait généralement en Angleterre. Il est probable qu'on se contentait parfois de marquer au fer rouge la main du faussaire, de la stigmatiser «signum, quod vulgo dicitur *muntmal* in manu» (*mund*, mot anglo-saxon signifiant *main*). Pour prévenir les pertes pécuniaires causées par les malversations du chef-monnayeur, le roi prenait sans doute la précaution de lui faire déposer une importante caution.

Sous les ordres du chef-monnayeur travaillaient, comme en Angleterre, les monnayeurs, qui, durant la plus grande partie du XIe siècle, furent souvent d'origine anglaise. Chacun d'eux était responsable envers son patron de sa part de monnaies neuves, et en général il était tenu, ainsi qu'en Angleterre, d'apposer son nom à côté de celui de la localité. Ce ne sont donc pas les noms des chefs-monnayeurs, mais, à l'instar des monnaies anglaises, ceux des monnayeurs qui se trouvent sur nos pièces. Parfois il y a deux noms et, sous Sven Estridsen, jusqu'à trois (pl. XI, 73), ce qui ferait supposer que plusieurs monnayeurs travaillaient de concert aux mêmes monnaies. De plus, ils devaient pouvoir disposer des coins, car nous voyons assez fréquemment, que différents monnayeurs se sont servi du même coin de droit.

Dans certaines villes, telles que Lund, Roskilde et Viborg, il régnait une grande activité aux époques où l'on monnayait. Ainsi, sous Sven Estridsen, Lund a vu au moins 45 monnayeurs à l'œuvre en même temps, car nous avons compté autant de noms divers sur des pièces d'un type unique (pl. IX, 28). En outre, si l'on tient compte que les monnayeurs se faisaient aider par des graveurs, des fondeurs et des forgerons, et que les bureaux et le service de surveillance occupaient plusieurs personnes, on comprendra qu'un monnayage important demandait un personnel considérable.

On a trouvé à Bornholm une agrafe en argent datant de 1300 environ et au nom de *Thedricus frater monetarii*; elle est très intéressante, car elle nous révèle la forme et l'aspect des outils usités dans les ateliers monétaires. Le contour est divisé en huit lobes, sur lesquels sont gravés les divers outils. On voit page 91 (texte danois) la pince à feu (1) qui servait à retirer du fourneau le récipient où l'ouvrier faisait rougir les flans, puis deux tenailles (2. 3), deux marteaux (4. 5), enfin deux coins de dessous terminés en pointe, pour pouvoir s'adapter au billot (6. 7), et leur contrepartie fusiforme et mobile (8). Il ne nous reste aucun coin danois du moyen âge, tandis qu'en Suède, en Allemagne et en Angleterre, on en a conservé plusieurs.

Probablement, les lois danoises ordonnaient très anciennement un frappage par an dans les localités où existaient des ateliers. Avant la mise en circulation des pièces

neuves, publication en était faite à l'assemblée provinciale. Les amendes, contributions et redevances s'effectuaient en monnaies nouvelles.

De l'époque qui nous occupe, l'histoire ne nous fait connaître qu'un seul chef-monnayeur, Anketil, orfèvre anglais, qui, comme nous l'avons mentionné précédemment, séjourna 7 ans en Danemark, sous le règne de Niels. Si nous n'avons aucun renseignement sur les chefs-monnayeurs du pays, si les noms de ces personnages, jadis si connus et si considérés, sont à jamais oubliés, en revanche, nous savons ceux de nombre de leurs subalternes ou monnayeurs, qui nous ont été conservés, grâce aux riches séries de monnaies qui nous sont restées. La liste de ces employés figure pp. 93 à 104 (texte danois); elle nous édifie sur les formes de noms usitées à cette époque, mais il ne faut pas oublier que beaucoup d'entre elles sont d'origine anglo-saxonne, puisqu'elles appartenaient à des anglais. Plusieurs noms, principalement du temps de Sven Estridsen, sont si incompréhensibles, qu'il a été impossible de remonter à leur forme primitive: aussi ne les avons-nous cités que pour compléter cette nomenclature.

Nous avons déjà fait remarquer qu'on rencontre parfois deux noms de monnayeurs sur la même monnaie, un de chaque côté, ce qui laisserait supposer qu'ils ont travaillé de concert. Du temps de Hardecnut, nous connaissons une pièce signée Alfward et Thorcel, et du roi Sven Estridsen, les noms suivants accouplés: Wulho-Eana, Thorth-Sikiuli et Thorth-Thuki. Enfin, quelques monnaies de Hedeby, contemporaines de ce roi, en présentent trois réunis: Joli-Tiuf-Liffcl.

Dans les monnayages anglais de Cnut le Grand, de Harald Harefod, de Hardecnut et, par exception, dans ceux d'Édouard le Confesseur, le monnayeur a souvent un surnom, surtout si son nom est très commun; c'est évidemment dans le but d'établir une distinction entre les homonymes. Il en est de même en Danemark pour les monnayages importants aux types byzantins du temps de Sven Estridsen, surtout pour les pièces à légendes runiques. On trouve ainsi les noms composés: Ailmer Rlfleti, Altvard Kidebiard, Altvard Knirda, Argo Esk, Outbbirn Thoth, Asur Pal ou Atsor Paa, Godwini Petirman, Asfarth Uki, Svein Tborbi, Thorgot Thorfi et Thorkil Rek. Il semble que le surnom est ou personnel ou le nom du père. L'épithète *Ulfiets Frænde*, ajoutée à Sevina, indique la parenté avec un homme connu, appelé Ulfiet, peut-être le monnayeur ainsi nommé. Sur une couple de monnaies le lieu d'origine est indiqué dans la légende à la suite du nom, ainsi: «Svein Selani», Svein de Séeland, et: «Atsor judska», Atsor du Jutland.

Un problème qu'il est presque impossible de résoudre, c'est l'origine de plusieurs types anglo-saxons aux inscriptions tantôt lisibles, tantôt confuses; il est difficile de décider si ces monnaies, datant aussi bien de Cnut que de Hardecnut, sont sorties de Lund ou de Londres. Le titre de «rex anglorum», qui se voit sur un grand nombre de ces pièces de Cnut, ne saurait être une preuve décisive, le roi étant ainsi désigné sur plusieurs autres dont l'origine danoise n'est pas douteuse. Dans l'étude de cette question, il y a cinq choses qu'il ne faut pas perdre de vue: le type, le nom du monnayeur, la forme donnée à celui de la localité, les particularités du sujet et enfin l'exécution.

Dans la plupart des cas douteux, on a rarement affaire à un des types principaux anglais, mais le plus souvent à une combinaison de deux modèles au caractère anglais. La majeure partie des monnayages de Cnut, ainsi composés, est d'origine danoise, ce qui laisserait supposer que, chaque fois que le type n'est pas pur, la monnaie est sortie de l'atelier de Lund et non de celui de Londres.

Les noms des artisans des monnaies cnutiennes douteuses que nous attribuons au Danemark, se rencontrent rarement sur les pièces anglaises de la même époque, mais, en revanche, sur beaucoup de monnaies d'origine danoise indubitable, datant de Cnut ou postérieures à ce roi. Cependant il ne faut pas oublier qu'il est possible qu'il y eût en Angleterre et en Danemark deux monnayeurs contemporains du même nom, et que l'ouvrier anglais travaillant en Danemark soit rentré dans son pays, une fois son travail terminé.

La forme qu'affecte le nom de la localité nous est également utile pour retrouver la patrie de ces monnaies; la ville de Lund est souvent désignée sous des formes qu'on n'emploie jamais à propos de Londres, telles que Lundio et surtout Ludi, si fréquente. Aucune monnaie d'Ethelred ne porte ce nom de Ludi, qui se voit sur une seule pièce du temps de Cnut, d'origine anglaise douteuse, mais en revanche, sur 11 de ce roi et 13 de Hardecnut, toutes sûrement emanées du Danemark. On ne le rencontre pas non plus sous Harald Harefod ou sous Édouard le Confesseur. Le latin *in* au lieu de *on* dément l'origine anglaise.

Enfin les détails de composition, la forme de la couronne et du casque, le sceptre, etc., sont autant de signes distinctifs qui, de même que le travail, accusent fréquemment une différence plus ou moins sensible entre les produits anglais et ceux de facture danoise.

Suivant la manière la plus ancienne de compter la monnaie en Scandinavie, le *marc* se divisait en 8 *öres*, et l'öre en 3 *örtugs* (solidi). Cependant ce n'était là que des valeurs nominales, car on ne frappait que des pièces moindres, les *pennings* (deniers), dont il fallait, suivant le cas, 8, 10, 12 ou 16 pour faire une örtug. Le marc monnayé comprenait donc, suivant les périodes, un nombre variable de pennings.

La division du marc en öres et örtugs correspondait à celle des poids adoptés pour le métal précieux, d'après laquelle le marc se composait toujours de 240 pennings et par conséquent l'örtug de 10. Pour effectuer les paiements, aussi bien en monnaies étrangères qu'en argent du pays, on pesait le métal ou bien on comptait les pièces, lorsque celles-ci étaient généralement reconnues de bon aloi et d'un poids uniforme.

Il est hors de doute que les Scandinaves connurent de bonne heure le poids, même si l'adoption d'un système régulier ne vient que plus tard. Nous en retrouvons des traces jusque dans l'âge de bronze, plusieurs siècles avant J.-C. Ainsi l'on a constaté que les anneaux en spirale faits d'un fil d'or double, si fréquemment découverts par paires dans les dépôts de cette période, sont d'un poids égal, pris deux par deux. Sur 46 paires complètes que renferme le Musée National de Copenhague, 2 ont exactement le même poids

et 13 seulement diffèrent entre elles d'un décigramme au maximum; sur 18 paires, la différence est d'$^1/_{10}$ à $^1/_2$ gramme, sur 7 d'$^1/_2$ à $1^{gr},^1/_4$, et 6 paires, dont quatre sont parmi les plus lourdes, accusent un écart sensible. Ces anneaux en spirale pèsent de $2^{gr},09$ à $50^{gr},31$. Pages 143 et 144 (texte danois) figure une liste indiquant le poids de chaque paire. Le Musée National possède encore 11 anneaux jumeaux, dont 2 en bronze; il manque un morceau tantôt à l'une des branches, tantôt aux deux, mais la coincidence de poids des paires est frappante.

Il est évident qu'on a cherché à égaliser le poids de ces paires d'anneaux, et ce n'est qu'en pesant qu'on a pu obtenir ce résultat; car, en supposant que l'on se fût efforcé de donner la même longueur et la même épaisseur aux fils destinés à leur fabrication, il eût été impossible d'arriver, comme dans la plupart des cas, à autant d'exactitude. En conséquence, quand nous constatons qu'un morceau fait défaut à l'un des anneaux ou bien aux deux, il faut en conclure qu'on l'a enlevé pour uniformiser leur poids.

De l'âge de bronze, nous possédons en outre une série de trouvailles consistant en fragments d'objets en bronze. On a supposé que ces tas de morceaux étaient destinés à la refonte, mais en pareil cas, il n'eût pas été nécessaire de casser le métal si menu; c'est certainement avec intention qu'on a procédé ainsi. Nous avons donc lieu de croire qu'il s'agit de métal précieux, et qu'il a été divisé en toutes petites parties, parce qu'on s'en servait pour peser et qu'on avait besoin de ces fractions pour obtenir les poids désirés.

Tandis que ces différentes constatations nous amènent à conclure que la population, durant l'âge de bronze, avait une certaine idée du poids, savait, en somme, peser le métal, nous ignorons si, à une époque aussi reculée, il existait un système régulier. On suppose que les anneaux en spirale furent apportés de la Transylvanie ou des Alpes autrichiennes; mais même si le métal avait été pesé dans ces contrées, les habitants du Nord devaient savoir comment s'y prendre pour contrôler la similitude de poids des anneaux, ce qui sans doute était d'une importance capitale pour celui qui les possédait.

L'affluence considérable d'argent romain en Scandinavie, d'abord les monnaies d'argent (deniers), aux IIe et IIIe siècles après J.-C., puis celles d'or (solidi), au Ve siècle et au commencement du VIe, apprit, pour peu de temps, il est vrai, aux peuples scandinaves à se servir de la monnaie comme moyen de paiement. Mais, c'est surtout le système de poids scandinave qui se ressentit de cette influence, ainsi que l'atteste son analogie avec celui des Romains. Aussi nous est-il permis de supposer qu'on employait les deniers et solidi romains comme unités de poids pour l'argent et l'or ou fractions d'un poids généralement usité. En tout cas, nos ancêtres avaient là un moyen commode de contrôler la valeur de ces métaux.

Les plus anciens témoignages que nous possédions sur la manière dont les Scandinaves divisaient le poids, c'est-à-dire en marc et en öres, se trouvent dans les écrits historiques traitant du séjour des Normands en Angleterre. Dans les actes anglo-saxons, il n'est jamais question de marcs et d'öres avant les expéditions des vikings, très souvent, au contraire, après leur établissement sur le sol britannique. Le contact continuel qu'ils entretenaient avec la population anglaise, soit par suite des échanges commerciaux, soit en raison des impôts dont ils l'accablaient sans cesse, eut pour effet de faire adopter, à côté de celle du pays, leur manière de calculer les valeurs. Pour la première fois, on

parle du marc lors du traité de paix entre Alfred, roi d'Angleterre, et Gudrum, roi viking, vers l'an 880. Avec le temps l'usage s'en répandit de plus en plus en Europe, et partout il se composait de huit parties ou onces, répondant ainsi à la division scandinave en huit öres.

Les poids scandinaves, dont la répartition en marc, öres, örtugs et pennings était partout la même, ont une origine commune, et les différences constatées entre les pays du Nord et parfois même entre leurs provinces, se sont produites dans le cours des siècles. A force de chercher, on a trouvé que le poids d'Upsala (Suède) était le plus fort; il semble par consequent avoir conservé le plus longtemps son importance primitive. Le marc d'Upsala était de 218gr,31, tandis que le poids maximum connue du marc danois est de 217gr,55.

Il est donc clair que le poids scandinave s'est réglé sur le système romain. Leur coincidence prouve que c'était bien là le résultat d'une influence directe et non l'œuvre d'un intermédiaire. La livre romaine était de 327gr,45 et se divisait en 12 onces de 27gr,28 chacune. Le marc le plus fort que nous connaissions, celui d'Upsala, pesait 218gr,31, ce qui mettait l'öre ou 1/8 de marc à 27gr,29. L'öre scandinave équivalait donc à l'once romaine et le marc aux 2/3 de la livre. Cette similitude est trop grande pour être fortuite.

D'après cela, il est permis de croire que le plus ancien système de poids scandinave connu est forcément un produit de l'influence romaine pendant les deux périodes des deniers et des solidi, c'est-à-dire du IIe au VIe siècle.

Quand on commença à battre monnaie, le marc monnayé devait équivaloir au marc pesant d'argent. Par conséquent il fallait que le titre des monnaies fût suffisamment élevé pour que le nombre convenu de pennings représentât une valeur égale à celle du marc pesant d'argent. Dans toute la Scandinavie le marc se divisait en 8 öres; partout aussi l'öre valait 3 örtugs. Comme nous l'avons fait remarquer, le penning monnayé variait de poids suivant les époques et même dans les différentes contrées des pays scandinaves, mais le penning pesant était partout constant.

A en juger aux rares monnaies entières qui nous restent, le poids du penning, dans les monnayages danois les plus anciens, variait de 0gr,79 à 0gr,97. Nous avons donc lieu de croire qu'il était originellement de 0gr,91, ce qui donnerait 30 pièces par öre ou 240 au marc, et qu'il correspondait ainsi à la subdivision du marc pesant d'argent.

A propos des demi-bractéates, nous nous trouvons en présence d'une difficulté; en effet, leur poids est très différent, il varie de 0gr,20 à 0gr,56; d'après cela le nombre de pennings au marc serait de 1092 à 390. Voilà un problème qu'il est impossible, pour le moment du moins, de résoudre.

Il en est autrement après l'adoption d'un système monétaire régulier dans les pays scandinaves.

Au fond, les Danois prirent modèle sur le système anglo-saxon pour les poids des monnayages. On avait déjà fait concorder le marc pesant d'argent scandinave et ses subdivisions avec la livre (sterling) anglaise, qui pesait 349gr,71 et se composait de 240 pennies d'1gr,46 chacune; quand les Normands introduisirent en Angleterre le poids du marc de 8 öres, ils l'assimilèrent au poids anglais, en comptant 20 pennings au lieu de

30 à l'öre, soit 160 au marc, ce qui met le penning à 1^{gr},46; le marc équivalait environ aux $^{2}/_{3}$ de la livre anglaise ou 233^{gr},14. Dans certains cas, cependant, on calculait, en Angleterre, à raison de 16 pennings à l'öre, soit 128 au marc, ce qui portait le penning à 1^{gr},82. Les Danois continuaient, dans ce même pays, à compter par marc de 8 öres, comme le prouvent les lois d'Édouard et de Guthorm; ainsi une amende d'un marc et demi se payait 30 schellings; de même 12 öres valaient 30 schellings. D'après cela, un marc et demi équivaut à 12 öres; le marc en vaut donc 8.

Ce qui caractérisait le monnayage de Sven Tveskæg et ceux de la première partie du règne de Cnut le Grand, c'est que le penning était de 1^{gr},82; plus tard il fut réduit à 1^{gr},46, poids anglais également, qui se maintint un certain nombre d'années dans les principales villes monétaires du Danemark. Cnut le Grand adoptant, peu après 1020, le marc scandinave de 218^{gr},31, baissa, en Angleterre, le poids du penning à 1^{gr},14. Le même changement se produisit bientôt en Danemark, vers 1025—1027; on y abandonna le marc anglais. En Scanie et dans les îles danoises, le marc se divisait en 192 pennings, également de 1^{gr},14 chacun. En Jutland, au contraire, il valait 288 pennings de 0^{gr},76 l'un, poids qui devint général dans cette presqu'île. Pour ces transformations, on ne se sert pas des poids danois du début, mais on adopte en partie le nouveau système monétaire anglo-scandinave.

Exceptionnellement, il est tenu compte, dans les monnayages, du poids du marc pesant d'argent, de manière à faire entrer 240 pennings dans un marc.

Cette division primitive du marc entre en vigueur sous Harald Hein seulement; alors le penning a le même poids dans tout le royaume, soit 0^{gr},91; partout également on calcule à raison de 10 pennings à l'örtug, de 30 à l'öre et de 240 au marc. Sous les rois suivants, elle subsiste en Scanie, en Séeland et en Fionie, mais en Jutland le penning est en général de 0,76 grammes, de sorte qu'il en faut 12 pour faire une örtug, 36 pour une öre et 288 pour un marc.

S'écartant alors du poids ordinaire, on frappe partout, à des époques différentes, des pennings tantôt plus pesants, tantôt plus légers, de sorte que leur nombre au marc n'est plus constant. Les monnayages ont donc été soumis aux conjonctures variables des temps et au sens pratique des populations. La petite monnaie, demi-pennings ou oboles, fait défaut, comme le prouvent les nombreuses pièces coupées en deux qu'on rencontre même dans les trouvailles datant de la fin de la période en question.

Tandis que, dans l'usage journalier, le penning était accepté tel quel, sans souci de l'excédent ou du déficit de poids, il en était autrement pour les paiements importants; on pesait alors la somme d'argent. Généralement l'argent des monnaies titrait 15 environ; en tout cas, ce titre était considéré comme très suffisant, mais il n'était pas toujours maintenu. Vers la fin de la période qui nous occupe, il baissa à tel point, que bientôt une distinction s'imposa entre le marc pesant d'argent et le marc monnayé.

Les tableaux ci-dessus (pp. 152—155, texte danois) donnent un aperçu des poids des différents monnayages danois connus jusqu'ici; établis dans l'ordre de succession des types de monnaies, ils indiquent, en traits généraux, les variations du penning danois. Les chiffres entre parenthèses désignent le poids du penning calculé d'après les proportions suivantes:

Poids du penning anglais. 1 marc = $233^{gr},14$.

$1^{gr},82$	= $^1/_{16}$ öre	= 1 penning.	1 marc	=	128 pennings
$1^{gr},46$	= $^1/_{20}$ -	= 1 —	1 —	=	160 —

Poids du penning scandinave. 1 marc = $218^{gr},31$.

$1^{gr},14$	= $^1/_{24}$ öre	= 1 penning.	1 marc	=	192 pennings
$0^{gr},91$	= $^1/_{30}$ -	= 1 —	1 —	=	240 —
$0^{gr},76$	= $^1/_{36}$ -	= 1 —	1 —	=	288 —
$0^{gr},67$	= $^1/_{48}$ -	= 1 —	1 —	=	384 —

Comme nous l'avons dit plus haut, les anciennes lois danoises punissaient très sévèrement les faux monnayeurs. Nous pourrions en conclure que les falsifications n'étaient pas rares, et que les séries contiennent par conséquent pas mal de pièces fausses. Ce soupçon vise particulièrement un grand nombre de monnaies mal exécutées, d'aspect souvent très barbare; elles persistent dans la plus grande partie du XIe siècle et ne disparaissent qu'après les améliorations apportées par Harald Hein.

Faut-il regarder ces pièces barbares comme fausses? Évidemment non, car il est clair qu'elles proviennent souvent de monnayages faits à la hâte. Les premiers coins étaient probablement d'un travail soigné, mais le reste a été exécuté par des graveurs peu expérimentés qui, dans un moment de presse, auront eu à fournir un trop grand nombre de coins. Il s'agissait simplement alors d'imiter l'original jusqu'à un certain point, et l'on s'en écartait de plus en plus. Ce qui nous confirme dans cette opinion, c'est que nous rencontrons, dans les groupes abondamment représentés, des formes de transition entre les pièces bien faites et les mauvaises. Ces groupes au type uniforme ont certainement été frappés simultanément, car il n'est pas rare de trouver des pièces avec un bon coin au droit, mais avec un revers d'une exécution barbare, et vice versa.

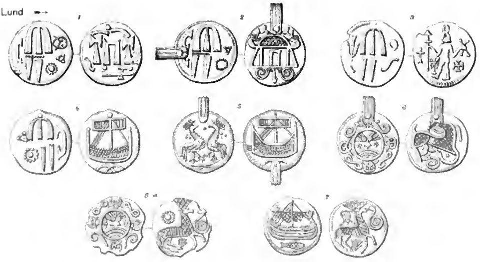
Après le règne d'Eric Lam, notre monnaie subit certaines transformations. Le nom du monnayeur et celui de la ville disparaissent du revers des pièces, où nous voyons souvent l'image de l'évêque, lorsqu'il touchait une part des monnayages. De temps en temps, on frappe de légères monnaies à une face, découpées dans une mince plaque d'argent, les bractéates, qui valaient un demi-penning ou moins. Enfin, le titre est peu à peu réduit, si bien que la monnaie ne peut plus passer pour de l'argent de bon aloi, et on en vient à discerner entre le marc pesant d'argent et le marc monnayé. Déjà en 1180, celui-ci ne vaut plus qu'un tiers de l'autre.

Tilføjelser og Rettelser.

Side	39.	L. 16 f. o.	c. 0,75 Gr. læs: 0,79—0,97 Gr.
—	47.	L. 7 f. o.	Reversomskriftens læs: Adversomskriftens
—	—	L. 15 f. n.	4042 læs: 1042
—	—	L. 11 f. n.	29 læs: 28
—	—	L. 6 f. n.	treaarige læs: toaarige
—	48.	L. 12 f. o.	37 læs: 38
—	58.	L. 2 f. n.	349 læs: 390
—	68.	L. 7 f. o.	udmyntet læs: umyntet
—	71.	L. 18 f. o.	Knud den Store læs: Hardeknud
—	89.	L. 18 f. o.	Overskriften læs: Omskriften
—	98.	Myntprægernavnet ILONTAT udgaar.	
—	99.	—	NICOL udgaar.
—	101.	—	ULFCIL udgaar.
—	102.	BOSI er ogsaa Myntpræger i Lund.	
—	103.	ASFARD og HALDAN ere Myntprægere i Lund under Oluf Hunger.	
—	104.	MAN er Myntpræger i Roskilde under Erik Emun.	
—	111.	L. 7 f. n.	Efter »rex anglorum« tilføjes: paa Knuds Mynter
—	114.	Til T. II. 16 føjes: ✠ ENVT NXR REEX — ✠ ΘDDENEXR ΘN LVDI	
—	120.	L. 12 og 18 f. o.	Var. med ΘDDENEXR ΘN LVDI udgaar; tilhører Knud T. II. 16.
—	155.	Viborg-Myntens Vægt under Harald Hein 0,06 læs: 0,96	
—	188.	L. 11 f. o.	Efter Vægtangivelsen tilføjes: med Øsken
—	189.	L. 2 f. n.	Witznitz læs: Witzmitz
—	192.	L. 20 f. o.	»som Hardeknud Nr. 9« udgaar.
—	207.	L. 6 f. o.	Myntprægernavnet ASOR tilføjes.
—	238.	L. 12 f. o.	Trygvesón læs: Tryggvason
—	244.	L. 10 f. n.	environ $0^{gr},75$ læs: $0^{gr},79$—$0^{gr},97$

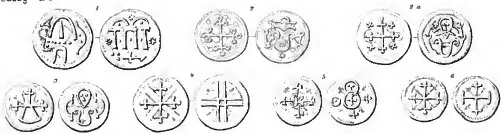
ÆLDSTE MYNTGRUPPER (c. 870—900)

Lund

HALVBRAKTEATER (c. 940—960)

Hedeby

SVEND TVESKJÆG (985—1014)

Lund

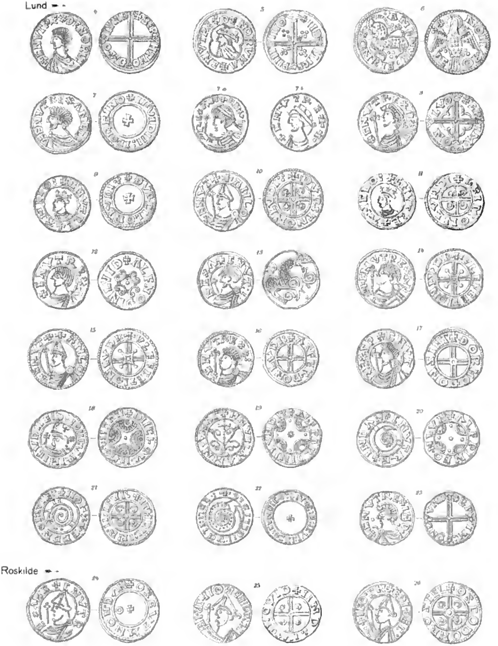
KNUD DEN STORE (1018—1035)

Lund

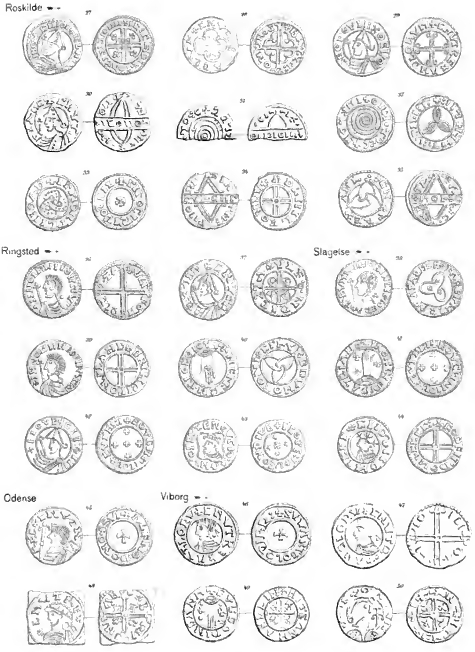

Chr. J. Cocet lith. Inst.

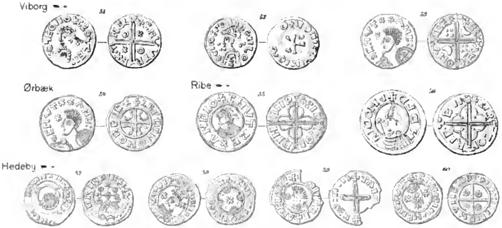
KNUD DEN STORE

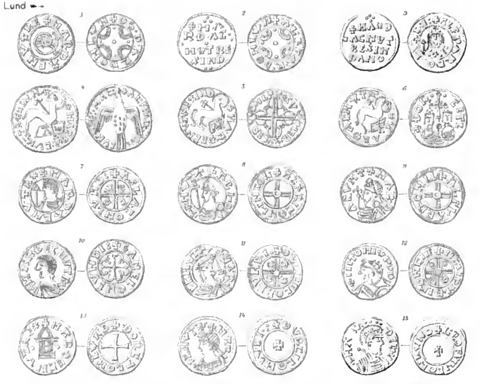
KNUD DEN STORE

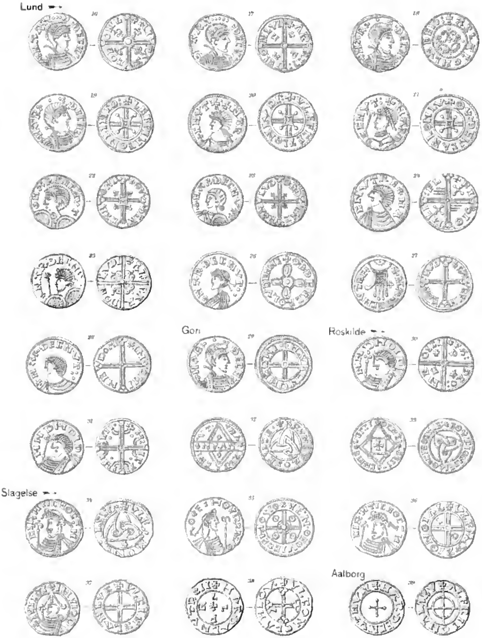
KNUD DEN STORE

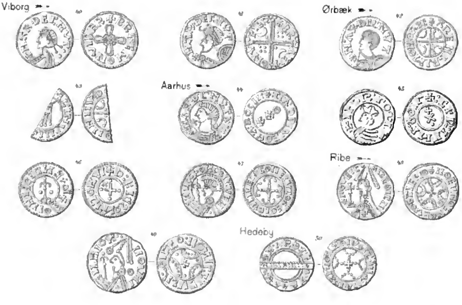
HARDEKNUD (1035—1042)

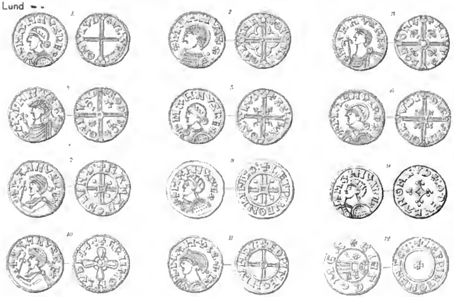
HARDEKNUD

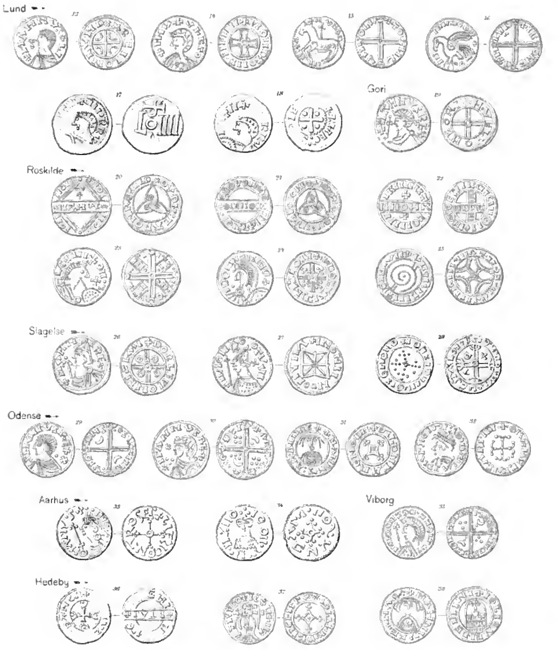
HARDEKNUD

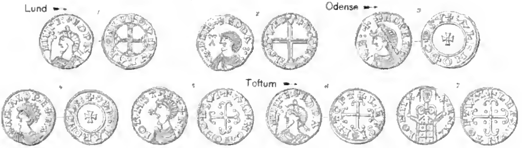
MAGNUS DEN GODE (1042—1047)

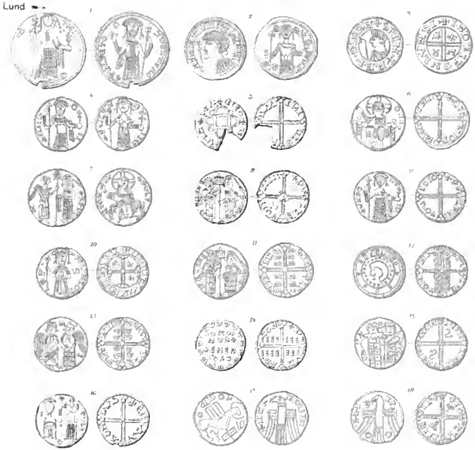
MAGNUS DEN GODE

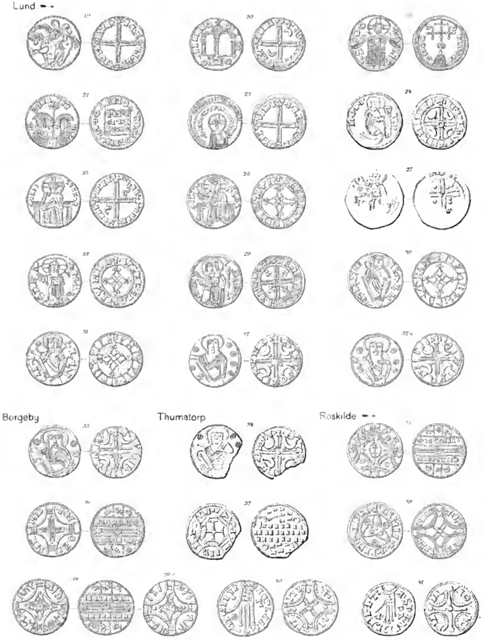
STRIDSPERIODEN (1044—1047)

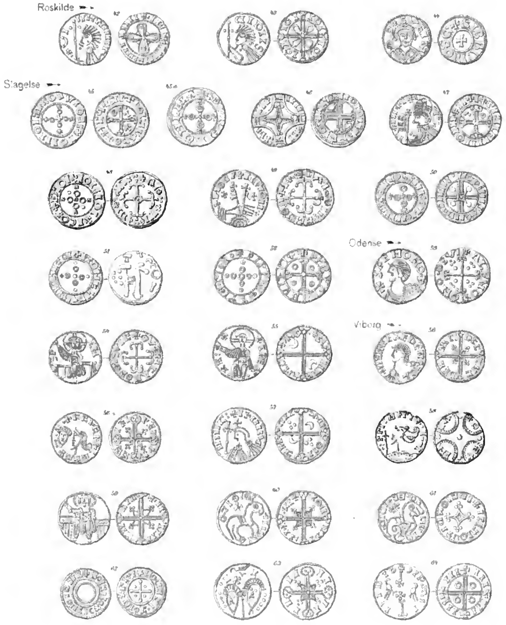
SVEND ESTRIDSEN (1047—1075)

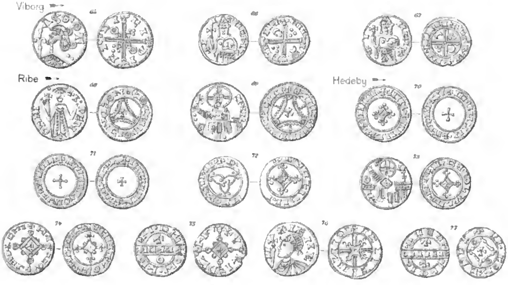
SVEND ESTRIDSEN

SVEND ESTRIDSEN

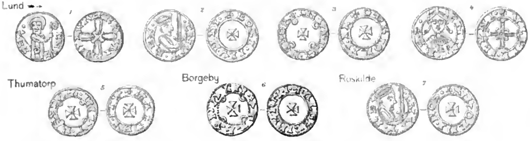
SVEND ESTRIDSEN

HARALD HEIN (1075—1080)

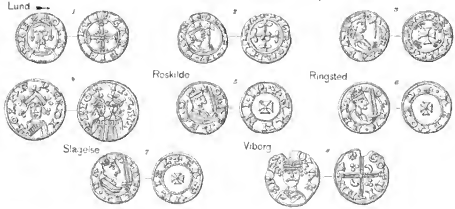
KNUD DEN HELLIGE (1080—1086)

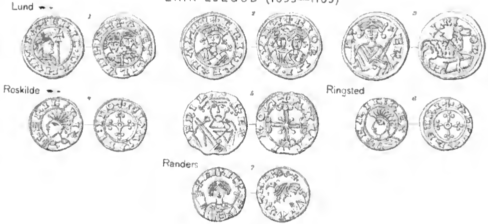
KNUD DEN HELLIGE

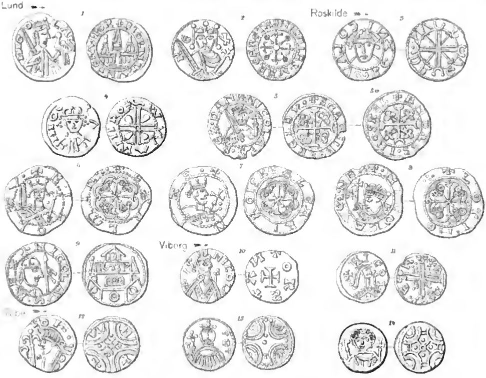
OLUF HUNGER (1086—1095)

ERIK EJEGOD (1095—1103)

NIELS (1103—1134)

ERIK EMUN (1134—1137)

ERIK LAM (1137—1146) OLUF (1140—1143)

Mémoires de l'Académie Royale des Sciences et des Lettres de Danemark, Copenhague,
6me série, Section des Lettres. t. V, no 3.

Danmarks Myntvæsen

i Tidsrummet 1146 1241.

Avec un résumé en français:
Histoire monétaire du Danemark de 1146 à 1241.

Af

P. Hauberg.

Med 6 Tavler.

D. Kgl. Danske Vidensk. Selsk. Skr., 6. Række, historisk og filosofisk Afd. V. 3.

Kjøbenhavn.
Hovedkommissionær: Andr. Fred. Høst & Søn, Kgl. Hof-Boghandel.
Bianco Lunos Bogtrykkeri.
1906.

Det Kgl. Danske Videnskabernes Selskabs Skrifter,

5te Række.

Historisk og filosofisk Afdeling.

		Kr.	Øre
	I, 1852	6.	•
1.	**Petersen, F. C.** Om Epheterne og deres Dikasterier i Athen. 1847	2.	•
2.	**Rosenvinge, J. L. A. Kolderup-.** Om Rigens Ret og Dele. 1847	1.	35.
3.	**Scharling, C. E.** Mystikeren Michael Molinos's Lære og Skjæbne. 1852	4.	•
4.	**Ussing, J. L.** Om Italienernes Deelagtiggjørelse i den romerske Borgerret ved Bellum sociale. 1852	1.	65.
	II, med 12 Tavler, 1857	8.	50.
1.	**Ussing, J. L.** Græske og latinske Indskrifter i Kjøbenhavn. 1854	1.	•
2.	**Westergaard, N. L.** Om den anden eller den sakiske Art af Akhæmenidernes Kileskrift. 1854	3.	35.
3.	**Ussing, J. L.** Attiske Studier. 1. Om Sokrates's Hermes Propylæos og Chariterne. 2. Om Planen og Indretningen af Parthenon. Med 3 Tavler. 1856	2.	•
4.	**Paludan-Müller, C.** Herredageue i Odense 1526 og 1527. Et Bidrag til en kritisk Behandling af den danske Reformationshistorie. 1857	2.	•
5.	**Müller, J.** Den thraciske Konge Lysimachus's Mynter. Med 9 Tavler. 1857	4.	•
	III, med 5 Tavler, 1869	8.	•
1.	**Ussing, J. L.** Om de Kejser Trajan tillagte Breve til Plinius. 1860	•	75.
2.	**Müller, L.** Oversigt over de puniske Gudebilleder. Med Træsnit. 1861	•	65.
3.	—— Religiøse Symboler af Stjerne-, Kors- og Cirkelform hos Oldtidens Kulturfolk. Med 1 Tavle og Træsnit. 1864	1.	75.
4.	—— Undersøgelse af et gammelt persisk Symbol, bestaaende i en Ring med forskjellige Tilsætninger. Med 1 Tavle. 1864	•	50.
5.	—— Hermes-Stavens Oprindelse. Med 1 Tavle. 1865	•	65.
6.	**Ussing, J. L.** To græske Vaser i Antik-Kabinettet i Kjøbenhavn. Med 2 Tavler. 1866	•	75.
7.	**Allen, C. F.** Om Christiern den Andens saakaldte geistlige Lov eller Loven for Landet. 1867	•	50.
8.	**Westergaard, N. L.** De indiske Keiserhuse fra det 4de til det 10de Aarhundrede og nogle ældre Fyrsteslægter efter samtidige Aktstykker. Résumé en français. 1867—69	3.	15.

(Fortsættes paa Omslagets S. 3)

Danmarks Myntvæsen

i Tidsrummet 1146–1241.

Avec un résumé en français:

Histoire monétaire du Danemark de 1146 à 1241.

Af

P. Hauberg.

Med 6 Tavler.

D. Kgl. Danske Vidensk. Selsk. Skr., 6. Række, historisk og filosofisk Afd. V 3

Kjøbenhavn.
Bianco Lunos Bogtrykkeri.
1906.

Historisk Oversigt.

Den første Halvdel af det 12te Aarhundrede hører til de sørgelige Perioder i vor Middelalders Historie. Aarhundredet begynder lovende og lyst med Erik Ejegods lykkelige Regjeringsaar; men snart kommer der tunge Tider under Niels og Erik Emun, og efter Erik Lams Tronfrasigelse Aar 1146, da det her behandlede Tidsrum af vort Lands Mynthistorie begynder, har Usikkerhed og Tvedragt bredt sig ud over Riget; og Forholdene forværres yderligere ved den Kamp om Magten, som føres mellem Erik Emuns Søn Svend og Kong Niels' Sønnesøn Knud. Medens Jyderne vælge Knud til Konge, faar Svend Herredømmet i den øvrige Del af Riget foruden i en større eller mindre Del af Sønderjylland med Staden Slesvig. Hans Maal er at tiltvinge sig Enemagten, og omsider lykkes det ham at forjage Knud, hvorefter han befæster Viborg. Forgjæves søger Knud at tilbagevinde sin Stilling; men Krigslykken er ham ugunstig.

Imidlertid er Valdemar, Knud Lavards Søn, traadt frem paa Historiens Skueplads. Han slutter sig først til Svend, der overlader ham Sønderjylland som Len. Men senere kølnes Forholdet; og da Valdemar trolover sig med Knuds Søster Sophie, forene de to Svogre sig mod Svend, der Aar 1154 maa forlade Riget og derefter opholder sig et Par Aar i Tyskland, medens Knud og Valdemar føre Regjeringen i Fællesskab. Efterat det er lykkedes Svend at faa samlet en Hær, drager han Aar 1157 op i Jylland, og det kommer da til et Forlig, ifølge hvilket Svend skal have de skaanske Lande, Knud Øerne og Valdemar Jylland. Snart efter, d. 9de August, overfalder Svend i Roskilde sine Medkonger, og Knud bliver dræbt. Den 23de Oktober 1157 staar Slaget paa Grathe Hede, hvor Svend falder, og Valdemar, der kort forinden har ægtet Sophie, er nu i Besiddelse af Enemagten.

Svends kortvarige Regjering, der i saa høj Grad er præget af Ufred og Kamp, har dog ogsaa efterladt fredelige Minder, som berøre Landets Myntvæsen. Til Biskoppen i Ribe udsteder han saaledes Aar 1151 Gavebrev paa Halvdelen af Stadens Myntindtægt; og omtrent Aar 1156 giver han Slesvig By særlige Privilegier, deriblandt at Staden paa visse Betingelser selv maa overtage sin Udmyntning. Ligeledes skal fremhæves, at der i Nørrejyllands større Byer, medens Striden føres mellem Svend og Knud, bliver præget en i Danmark hidtil ukjendt Slags Mynter, ensidede Hulpenge eller Brakteater, hvis fine

Arbejde staar betydelig over, hvad der tidligere var udført herhjemme paa Myntprægningens Omraade, og hvis Fremkomst utvivlsomt skyldes Svend[1]).

Brakteat-Udmyntningen fortsættes nogle Aar i Nørrejylland, efterat Valdemar I er blevet Konge, og har efterladt den interessante Række af disse fine Smaamynter, som vi kjende fra Bjergsted-Fundet, og hvis Fremstillinger tydelig vidne om den fredelige Tilstand, der nu er indtraadt i Landet. Blandt Valdemar I's Mynter fra Slesvig skal særlig fremhæves en, paa hvis Revers Korsbanneret fremstilles (Valdemar I. Nr. 61), hvilket altsaa viser, at de Danske have ført Korset i deres Fane længe før Toget til Estland, Aar 1219, da ifølge Traditionen Dannebrog faldt ned fra Himlen.

For Danmark oprinder Rigets Stortid under Valdemar I, den Store, og hans navnkundige Sønner, som følge ham i Regjeringen. Men medens Historien har saa meget at fortælle om deres sejrrige Kampe mod Vender, Pommeranere, Preussere og Estlændere, har den kun efterladt faa Minder, som berøre Myntvæsenets Omraade. Aar 1175 tilstaar Valdemar I Slesvigs Bispesæde Halvdelen af Stadens Myntindtægt, og 1196 fornyer Knud VI Svend Grathes Gavebrev til Biskoppen af Ribe. Dennes Myntrettighed inddrager Valdemar II, Sejer, Aar 1234, saaledes at Ribemynten ganske bliver Kronens. Overfor Lunds Ærkebiskop havde han tidligere bekræftet Erik Ejegods Gavebrev paa en Fjerdedel af Indtægten af Stadens Mynt.

Det gode Forhold, som i Valdemarstiden herskede mellem Kronen og Kirken, hvis ypperste Mænd, som Absalon og Andreas Sunesøn, trofast stod ved Kongens Side, viser sig i den Indflydelse, som de med Myntrettighed forlenede Prælater fik paa Mynternes Fremstillinger[2]). Paa flere af Valdemar I's tidligste Udmyntninger, de nørrejydske Brakteater, fremstilles en Biskops Billede eller de kirkelige Værdighedstegn; men her maa det dog kun betragtes som en Æresbevisning overfor Kirken, da denne ikke havde Part i disse Udmyntninger. Hvor dette derimod var Tilfældet, i Lund, Roskilde, Ribe og Slesvig, har de stadig benyttede Fremstillinger af den biskoppelige Myntherre eller af de kirkelige Symboler skullet vise Biskoppen som Parthaver i Mynten. Under Valdemar I findes Absalons Navn paa en enkelt Udmyntning (Valdemar I. Nr. 8), og i Slutningen af den her behandlede Periode ses paa nogle Mynter Andreas Sunesøns Navn, paa andre Uffo's. (Valdemar II. Nr. 1. 11. 13).

De bortskjænkede Rettigheder til Part i Myntindtægterne var ikke nogen personlig Gave til Stadens Biskop, men vare tilstaaede Bispesædet.

[1]) Samtidig, muligvis allerede noget tidligere, paabegyndes Udmyntning af Brakteater i Norge (Jvf. Schive Norges Mynter i Middelalderen. Pag. 34 o. F.). I Sverige indføres Brakteat-Udmyntningen først under Kong Knud Eriksön, 1167—1196. (Jvf. H. Hildebrand. Sveriges mynt under Medeltiden. Pag. 37 o. F.)

[2]) Allerede fra Erik Lam haves en Mynt med Fremstilling af Lunds Ærkebiskop.

Myntsteder.

Efter Erik Lams Tronfrasigelse er utvivlsomt Virksomheden ved de forskjellige Myntsteder i det væsentlige blevet fortsat uforandret trods de paa mange Omraader indtraadte Forstyrrelser i Landets Forhold. Kun i Nørrejylland spores der en synlig Virkning af den nye Tid ved den omtalte Række Udmyntninger af Brakteater, hvoraf en stor Del præges i Byer, som tidligere havde havt ringe eller slet ingen Betydning som Myntsteder.

Landets betydeligste Myntsted var Lund. De skaanske Penge hævde fremdeles i denne Periode deres gamle Forrang som Rigets bedste Mynt, baade i Henseende til en forholdsvis god Udførelse og til Fasthed i Værdien. I Erik Ejegods Tid havde Stadens Biskop faaet overladt en Fjerdepart af dens Myntindtægt[1]. Denne Rettighed havde Ærkebispesædet siden beholdt og fik den bekræftet af Valdemar Sejer Aar 1213[2]. Der kjendes endnu ikke Mynter fra Lund, som kan henføres til Svend Grathe. Dette er dog vistnok tilfældigt, og fremtidige Fund ville sikkert skaffe Kjendskab til dem; thi det tør neppe antages, at det spændte Forhold mellem Kong Svend og Ærkebiskop Eskil kan have havt nogen Indflydelse paa Udmyntningens Gang.

For Sjælland og hosliggende Øer var Roskilde fremdeles Myntstedet, og Udmyntningen ses her at være gaaet sin rolige, uafbrudte Gang i den foreliggende Periode. Byens Biskop havde i Slutningen af det 11te Aarhundrede faaet overladt Tredieparten af den sjællandske Myntindtægt og nød denne Rettighed uforandret[3].

I Kong Valdemars Jordebog er lige efter Kallundborg opført en Myntindtægt af 30 Mark[4]. Det vides imidlertid sikkert, at der aldrig har været Myntsted i denne By, hvorimod her muligvis har været Vexelsted som i flere andre af Landets Byer. Det er iøvrigt antaget, at der, da Byen opføres under Fyen[5], kan foreligge en Skrivefejl for Svendborg. Her har imidlertid heller ikke været noget Myntsted, men ligeledes sandsynligvis et Vexelsted. Det er saaledes usikkert, hvorfra den nævnte Myntindtægt paa 30 Mark er kommet.

Tidligere, endnu under Knud den Hellige, sloges der Mynt i Odense; men Virksomheden paa Myntluset har sandsynligvis kun været periodisk og uden større Betydning. Saavidt det kan ses, har Byen i det foreliggende Tidsrum ikke været noget selvstændigt Myntsted, men kun en Underafdeling af Mynten i Ribe; desuden var den Fyens vigtigste Vexelsted. Aar 1229 giver Valdemar Sejer i Medgift til sin Svigerdatter Eleonore, den unge Kong Valdemars Hustru, Indtægterne af Odense og af den sydlige Del

[1] H. Olrik. Konge og Præsteslaud. I. Pag. 261.
[2] Repertorium dipl. I. Nr. 77.
[3] Jvf. Sc. R. D. VII. Pag. 68.
[4] »Kalændæburgh CCXL m et pro moneta XXX«. Valdemars Jordebog ved O. Nielsen. Pag. 79.
[5] Jvf. sammesteds. Pag. 167. Anm. 1

af Fyen samt den halve Part af de i denne Landsdel faldende Myntindtægter[1]. Om nogen Udmyntning i Odense tales her ikke. Det maa derfor forstaas saaledes, at Eleonore blandt de hende tillagte Rettigheder har havt Halvdelen af de ved Pengebytning indenfor det nævnte Landomraade indkomne Indtægter. Eleonore dør allerede Aar 1231, og de hende tilstaaede Indkomster falde da atter tilbage til Kronen.

Aar 1285 omtales Henrik Sømær eller Sommer »qvondam monetarius othoniensis«[2]. Det fremgaar heraf, at der i en foregaaende Periode, muligvis endnu under Valdemar II, har været slaaet Mynt i Odense. At her dog ikke, som ovenfor omtalt, har været noget selvstændigt Myntsted, fremgaar af forskjellige Forhold. Dels indeholde de paa Fyen gjorte Myntfund ikke Mynttyper, som ere særegne for denne Landsdel, dels tales der aldrig om »fyensk Mynt« eller »fyenske Penge«, medens der nævnes skaansk, sjællandsk og jydsk Mynt. De fyenske Myntfund indeholde derimod hyppig Ribemynter af forskjellige Typer, og Sandsynligheden taler saaledes for, at de Udmyntninger, som til Tider kunne være foretagne i Odense, have havt samme Præg som Ribes Mynt, idet Myntstedet har været underlagt det jydske.

Gjennem Valdemarstiden vedligeholdes Udmyntningen i Jyllands tre gamle Myntsteder, i Viborg for Nørrejyllands Vedkommende, i Ribe og Slesvig for Sønderjyllands. Under Stridighederne mellem Svend og Knud indtræder der i Perioden 1146—1154 det ejendommelige Forhold i Nørrejylland, at der ved Siden af Viborg som Hovedmyntsted oprettes mindre Myntsteder eller muligvis Underafdelinger af det viborgske i flere af de større Byer — Aalborg, Randers og Aarhus — hvor der i ældre Tider lejlighedsvis var præget Mynt, samt i Hjørring og Horsens, hvor denne Virksomhed er fuldstændig ny. I disse Byer præges der samtidig ganske ens Brakteater, kun med forskjelligt Bynavn i deres Omskrifter. Udmyntningen af disse By-Brakteater, hvoraf der kjendes to Typer, skyldes utvivlsomt Svend Grathe. Denne pludselige og, som det viser sig, bestemt begrændsede Kraftudfoldelse paa Myntomraadet i Nørrejylland er vistnok fremkaldt ved de paa den Tid særlig uroiige Forhold her og har sandsynligvis havt til Formaal at skulle styrke Svends Stilling i denne Landsdel, hvor den af Svend fordrevne Knud havde været valgt til Konge. Den smukke Udførelse af disse Brakteater viser, at det utvivlsomt har været fremmede, kunstfærdige Stempelskjærere, der have Æren heraf. Og disse maa, efter Fremstillingernes Indhold og Behandlingen at dømme, vistnok have været Tyskere, som vare indkaldte af Svend Grathe, der havde opholdt sig meget i Tyskland og nærede stor Forkjærlighed for alt tysk. Flere af disse Brakteattyper have desuden saa stor

[1] Eleonores Medgift er: »— medietatem totius Pheonie, illam videlicet que est versus australem plagam, in qva sunt tria hec castra sita, Swineburgh, Wordburgh, Foburgh, et medietatem monete ejusdem terre, totamqve civitatem Othenlensem —«. Nordalbing Stud. I. Pag. 84—85.

[2] Se. R. D. V. Pag. 516.

Lighed med tyske Mynter, at Paavirkning maa være sket sydfra. Brakteat-Udmyntningen var ikke mange Aar forud paabegyndt i Tyskland[1]), hvor den snart blev meget almindelig.

Udmyntningen af de nørrejydske Brakteater foretages ogsaa af Knud og fortsættes, dog næppe ret længe, af Valdemar I. Vi vide, at han har ladet præge Brakteater i Viborg, Randers og Horsens, men derimod ikke, hvorvidt det ogsaa har været Tilfældet i de andre Byer. Brakteaterne fra de to sidstnævnte Byer have de mærkelige Overskrifter REGIS RANDRVSIA og REGIS HORSENES, som udtrykkelig betegner Kronens Herskerstilling.

I Valdemar II's saakaldte Jordebog opgives Kronens Indtægt af Horsens[2]). Dette tør dog neppe forstaas saaledes, at der fremdeles har været Myntsted her. Snarere maa det antages, at man ogsaa her træffer et af Landets større Vexelsteder. Kun i Viborg holdes Mynthusets Virksomhed i stadig Gang. Men efter Brakteat-Udmyntningens Ophør præges her allerede under Valdemar I den sædvanlige, grovt udførte Mynt, der staar i en saa stor Modsætning til de foregaaende fine Smaamynter. Viborg var det eneste af Rigets store Myntsteder, hvor Kronen havde bevaret sine Myntindtægter ubeskaarne[3]); ved alle de andre vare de i større eller mindre Grad delte med Biskopperne.

Myntretten i Ribe var delt mellem Kongen og Stadens Biskop, sandsynligvis siden Slutningen af det 11te Aarhundrede, ligesom i Lund og Roskilde. I Aaret 1151 giver Svend Grathe Biskoppen i Ribe Gavebrev paa, at denne ligesom sine Forgængere maa have Halvdelen af alle kongelige Indtægter af Staden, med Undtagelse af Udførselstold, Vrag og 40 Marks Sager[4]). Skjønt Brevet ikke særlig fremhæver Halvdelen af Myntindtægten, har denne dog sikkert været indbefattet i de afstaaede, kongelige Rettigheder. Den nævnes nemlig heller ikke ved den pavelige Stadfæstelse af Gavebrevet Aar 1193[5]) eller ved dettes Fornyelse 1196[6]) og senere Stadfæstelse af Paven 1229[7]), altsaa paa Tider, da det med Sikkerhed vides, at Biskoppen havde Part i Mynten.

I Aaret 1234 inddrager Valdemar Sejer Ribes Bispesædes Ret til Halvdelen af Stadens Myntindtægt, imod at han afstaar Plovskatten af Hardsyssel, Almindsyssel og Vardsyssel samt Byerne Varde og Lemvig[8]). 1236 bekræfter Ærkebiskop Uffo, at han tillige-

[1]) De ældste tyske Brakteater, fra Erfurt og Magdeburg, antages at være fra omtrent 1130—1135.

[2]) »de horsnæs ... XL mr. pro moneta«. Valdemars Jordebog ved O. Nielsen. Pag. 9.

[3]) Jvf. Ursin. Stiftsstaden Viborg. Pag. 273. Her henføres en biskoppelig Mynt med Bogstaverne G-V til Biskop Gunner af Viborg, medens den i Virkeligheden tilhører Biskop Gunner af Ribe.

[4]) »concedimus (episcopo), sicut et suis ante concessum est prædecessoribus, dimidium cuiuslibet juris regii, qvod in ciuitate ripensi asscriptum est regie potestati, tribus his exceptis, forban, strandwreck, jus XL marcharum«. Ribe Oldemoder ved O. Nielsen. Pag. 28.

[5]) Jvf. Terpager. Ripæ Cimbr. descr. Pag. 175.

[6]) Ribe Oldemoder ved O. Nielsen. Pag. 1.

[7]) Sammest. Pag. 4.

[8]) 6 Juli 1234. »— declarandum, nos domino episcopo ripensi assignasse pro dimidia fabrica, qvam prius habuit in ciuitate ripensi, censum aratrorum in harthæsyslæ, almundsyslæ et warwithsyslæ cum opidis warwid et læmwich«. Sammest. Pag. 5.

med flere af Rigets Fornemste har været tilstede ved Møder, en Gang i Skaane og en anden Gang i Jylland, hvor Kong Valdemar som Vederlag for Mynten i Ribe har givet Ribe Kirke Plovskatten af tre Sysler[1]. Det følgende Aar udsteder den udvalgte Kong Erik (Plovpenning) et ligelydende Mageskiftebrev som Faderens[2], og fra Kong Valdemar gives der Indbyggerne i Hardsyssel Paalæg om, at Ingen, hverken Verdslige eller Gejstlige ere fritagne for den til Bispesædet istedetfor Myntretten afstaaede Plovskat[3]. Denne Ordning stod ved Magt, indtil Kong Abel, Aar 1252, traf den Bestemmelse med Biskop Esger af Ribe, at, saafremt der ikke skete nogen Forandring med Mynten, skulde Godtgjørelsen for den afstaaede Myntindtægt fastsættes til 18 Penninge aarlig af hver Plov i de nævnte tre Sysler foruden den tidligere bestemte Pengesum af Varde og Lemvig, samt yderligere 50 Mark Penninge af Plovskatten. Resten af denne skulde tilfalde Kongen[4].

Erik Glipping gav i Aaret 1280 Biskop Tucho af Ribe Halvdelen af Stadens Myntindtægt tilbage med al den Frihed, som Bispens Forgængere tidligere havde havt[5].

I Sønderjyllands ældgamle Handelsstad Hedeby, det senere Slesvig, var tidlig præget Mynt, som kan følges indtil under Svend Estridsen; men fra de følgende Konger og indtil det her behandlede Tidsrum, i omtrent 80 Aar, savnes endnu Kjendskab til Mynterne herfra. Det tør dog ikke antages, at Udmyntningen har været standset, lalfald ikke for længere Tid. Ifølge Slesvigs gamle Stadsret skjænker Svend Grathe, ved Aaret 1156, Byen særlige Rettigheder med Hensyn til dens Udmyntning[6], hvorved der her i Rigets sydligste Myntsted indføres en Ordning, der ellers ikke findes ved noget af dets andre Myntsteder, medens tilsvarende Forhold hyppig fandt Sted i Udlandet, saaledes i Tyskland. Kongen overlod nemlig Udmyntningen til Staden selv mod en vis aarlig Afgift. Med Hensyn til de nærmere Enkeltheder ved denne Orduing bestemtes det, at Sølvet skulde have en saadan Lødighed, at det ikke indeholdt mere end 1 Ørtug Kobber paa 1 Mark Sølv. Naar Kongen paabød ny Mynt, skulde Byens Borgere give ham en ligesaa stor Afgift som den, Myntmesteren gav; de skulde gjøre Mynten efter Kongens Befaling, samt selv føre

[1] »—semel in scania et alio vice in ymbria, quando rex Waldemarus assignauit et priuilegio suo confirmauit ripensi ecclesie pro fabrica sua in ciuitate ripensi denarios aratrorum in tribus sysæl —« Ribe Oldemoder ved O. Nielsen. Pag. 6.

[2] Sammest. Pag. 7.

[3] »a solucione denariorum illorum, qui de aratris debentur pro fabrica, nulli exempti sunt, sed sicut laici ita et clerici et omnes claustrales ad illorum denariorum solucionem sunt obligati«. Sammest. Pag. 8.

[4] Sammest. Pag. 6.

[5] Sammest. Pag. 7.

[6] »Secunda est ut argentum ciuitatis in Sleswicensium sit potestate et arbitrio, quale debeat esse, hoc tamen pacto ut plus solido cupri de una marca nequest comburi. Tercia est cum Rex nouam monetam jusserit fieri, ciues tantum debent Regi offerre, qvantum confert monetarius, postea ipsi fieri faciant monetam secundum velle Regis et sint prouidi inspectores ne aliqua falsitas in nummis fiat«. Slesvigs gamle Stadsret II Kap 31. Thorsen. Stadsretter.

Tilsyn med Udmyntningen, at der ikke skete nogen Forfalskning med den. Senere føjer Valdemar I den Bestemmelse til, at Stadens fire tilsynsførende Raadmænd[1] skulde have to Mark Penninge af hver ny Udmyntning[2]. At Kong Valdemar kunde give Biskoppen Part i Mynten, viser imidlertid, at Kongen fremdeles har været den egentlige Herre over Stadens Mynt, og at Myntretten kun har været overdraget Borgerne i en Slags Forpagtning, men ikke været afstaaet til dem.

Ifølge en tvivlsom Meddelelse skulde Svend Estridsen have afstaaet en Fjerdepart af Slesvigs Myntindtægt til Biskop Sivard[3]. Dette er dog sikkert urigtigt. Ialfald kan Biskoppen ikke antages at have havt Part i Stadens Udmyntning paa den Tid, Stadsretten gaves af Svend Grathe; thi i saa Fald maatte dette have været fremhævet i Bestemmelserne. Bispesædet har sikkert først faaet Part i Mynten, da Valdemar I, Aar 1175, tilstod Slesvigs Biskop Frederik Halvdelen af Stadens Myntindtægt[4]. Denne Rettighed beholdt det derefter uangrebet og i fredelig Besiddelse, indtil Kronen inddrog den her som ved de andre Bispesæder.

Den nye Tid, der oprandt efter Erik Lams Tronfrasigelse, medførte i een væsentlig Henseende Forandring paa Myntvæsenets Omraade. Tidligere anbragtes nemlig hyppig ikke blot Kongens, men ogsaa Myntprægerens og Myntstedets Navne paa Mynterne; men fra Begyndelsen af Valdemar I's Regjering og gjennem Aarhundreder derefter bortfalde næsten ganske Omskrifter paa Mynterne. Med Myntprægernes Navne forsvinder Betegnelsen af deres personlige Forhold til Udmyntningen.

Denne Forandring med at udelade Myntprægerens Navn paa Mynterne staar utvivlsomt i Forbindelse med fremmed Paavirkning, idet man i denne Henseende har fulgt det sydlige Udlands Exempel. Det er ogsaa klart, at der har været benyttet fremmede Kræfter til de smukke Brakteat-Udmyntninger, der sikkert, som allerede omtalt, ere udførte af tyske Myntprægere. Ligeledes skyldes sandsynligvis flere af Slesvigs Udmyntninger fremmed Kunstfærdighed; Udførelsen rager ialfald ofte betydelig op over den øvrige danske i Almindelighed.

En Antydning af, at der ogsaa udenfor Jylland kan have været ansat Fremmede som Embedsmænd ved Mynten, ligger i Saxo's Meddelelse om, at Roskilde Bys Borgere og Almue ved Biskop Adzers Død, Aar 1158, gjorde Oprør mod Udlændingene i Staden, dræbte en Del af dem og forjagede Resten, ved hvilken Lejlighed de nedbrød Kongens Myntmesters Hus til Grunden og bemægtigede sig hans Gods og Bohave. Kong Valdemar blev opbragt herover og samlede en anselig Troppestyrke for at tugte de oprørske Ind-

[1]) Jvf. Steenstrup Valdemars Jordebog. Pag. 230. Anm.

[2]) «Seniores iiij^or de ciuitate tenentur habere duas marcas denariorum de noua moneta». Slesvigs gamle Stadsret. II. Kap. 32. Thorsen. Stadsretter.

[3]) Jvf P. Hauberg. Myntforhold og Udmyntninger i Danmark indtil 1146. Pag. 62. Anm. 7.

[4]) «Ecclesiæ Beati Petri Slesvicensi in usus videlicet Episcopales dimidium fabricæ monetariæ ejusdem civitatis» . Hasse. Schlesw.-Holst.-Lauenb. Regesten u. Urkunden. I. Pag. 70.

byggere; men disse sendte da Udsendinge til ham, og det lykkedes at formilde ham ved at give Bøder i Sølv og Guld[1]. Det synes at fremgaa af denne Beretning, at Myntmesteren har været en Udlænding og en Mand, som Kongen har sat Pris paa. Muligvis har det været den Myntmester Gerhard, i hvis Stue Kong Valdemar udsteder et til Roskilde henført Brev[2]. Navnet tyder paa, at han har været en Tysker.

Denne Gerhard er iøvrigt den eneste Myntmester fra denne Periode, hvis Navn kjendes. Dette er saameget mærkeligere, som Myntmesterens betroede Stilling gjorde ham til en fremragende Personlighed og ofte bragte ham i nært Forbold til selve Kongen. Ikke heller er Navnet paa nogen af Myntprægerne i dette Tidsrum bevaret, efterat deres Navne ikke længer findes paa Mynterne. Kun ved Slutningen af Perioden viser der sig muligvis Spor af deres Tilværelse, idet det synes, som om det stundom har været tilladt Myntprægerne at anbringe deres Bogstavmærke paa Mynterne til Betegnelse af deres Navn. Efterat Valdemar Sejer, Aar 1234, er blevet Eneherre over Indtægten af Ribe Mynt, udgaar der nemlig herfra en meget betydelig Udmyntning af anselige Penge med ensartet, fra de tidligere Mynter ganske forskjelligt Præg. Paa deres Revers ses i Midten et Bogstavmærke, ꝁ, ɵ, O eller II. Disse Bogstaver kunne vanskelig forstaas anderledes end som Myntprægernes Navnemærker. De kunne ikke have betegnet Myntmesternavne, da der er for mange af dem. Ejendommeligt er det, at Bogstavet ɵ ikke er stillet opret, men er liggende, ⊖. Det kunde tænkes, at det er gjort af Hensyn til den udvalgte Kong Erik (Plovpenning), for at ikke Myntprægerens Bogstavmærke skulde kunne forvexles med hans.

Det sidste Mærke, de to I'er, antyder formentlig et Dobbeltnavn. Det træffes igjen senere i Tiden paa Mynter fra Erik Menved (Lund og Roskilde) og fra Christopher II (Viborg); muligvis har der været Slægtskabsforbindelse mellem disse til forskjellige Tider levende Mænd med det samme Mærke. Efter 1241 findes der oftere paa vore Mynter forskjellige, andre Bogstavmærker, der ligeledes, i mange Tilfælde ialfald, maa antages at have betegnet Myntprægerne.

I Kong Valdemars Jordebog, fra Aar 1231, findes flere Summer opførte, der vedrøre Kronens og Kongens Indtægter gjennem de aarlige Udmyntninger. De kortfattede Opgivelser indeholde imidlertid ikke tilstrækkeligt til at bringe Forstaaelse af Forholdene og frembyde Vanskeligheder, der neppe lade sig klare.

De i Jordebogen opførte Beløb ere følgende:

Hovedlisten.	Indtægtslisten.
Viborg. LXXX mr. den. pro moneta.	
Horsens. XL mr. pro moneta.	

[1] Saxo. (ed. Muller). Pag. 737.
[2] »In stuba Gerardi monetarii«. O. Nielsen. Codex Esromensis. Pag. 97.

Hovedlisten.	Indtægtslisten.
Ribe. CL mr. pro moneta. Item de monetario C mr. den.	
Roskilde. de moneta Roskildensi CM mr. argenti.	de moneta Roskildensi LXXX mr. den.
Lund. de moneta Lundensi MCC mr. puri et VIII mr. auri.	de moneta Lundensi denarios pro CCC marcis arg.
Kalundborg (?)	pro moneta XXX (mr. den).

Det ses strax, at samtlige opførte Summer ere afrundede, i hvilken Henseende de iøvrigt stemme overens med Hovedparten af de andre i Jordebogen indførte Beløb. Det kunde herefter ligge nær at antage, at det i disse Tilfælde er kalkulerede Summer; men for Myntindtægternes Vedkommende kan det dog snarere formodes, at det har været de virkelige Summer. Herpaa tyde ialfald de to Opgivelser af Myntindtægterne fra Lund: Hovedlistens 1200 Mark Sølv foruden 8 Mark Guld samt Indtægtslistens 300 Mark Sølv i Penge. Man vilde selvfølgelig ikke have specificeret et kalkuleret Beløb paa denne Maade; til Grund herfor maa ligge en bestemt, truffen Ordning. Fra disse to Tilfælde, der begge tilhøre samme Myntsted, tør man dog ikke med Sikkerhed slutte, at Forholdet har været tilsvarende for de andre Myntindtægters Vedkommende. Vi skulle nu noget nærmere betragte de i Forbindelse hermed staaende Forhold mellem Kronen og dens aarlige Myntindtægter.

Hvert Aar blev der slaaet ny Mynt ved Rigets forskjellige Myntsteder, og af hver ny Udmyntning blev der til Kongen afgivet et Beløb, som stod i bestemt Forhold til dens Størrelse. Dette udgjorde dog kun en ringere Part af Kronens Myntindtægter. Vi have foran omtalt, at i Slesvig skulde Borgerne, som selv overtog Udmyntningen i Staden, svare Kongen et ligesaa stort Fradrag af Mynten, som det Myntmesteren havde ydet.

Den nye Mynt skulde sættes i Omløb fra Søndagen før Mikkelsdag[1], og med den skulde alle Skatter, Bøder m. m. betales fra denne Dag og indtil Aarsdagen derefter. Hvis Kongens Fogeder eller andre Embedsmænd modtog Bøder, Skatter og Afgifter i anden Mynt end den nye, straffedes de med en Bøde paa 40 Mark Penge[2]. Den nye Mynt maatte Befolkningen skaffe sig ved Bytning i dertil oprettede Vexelboder; men man maatte afgive et betydelig større Beløb i ældre Mynt end det, der skulde tilbyttes i den nye, idet den gamle Mynt blev nedsat meget i Værdi, samtidig med at den nye sattes i Omløb. Hvor stor Nedsættelsen har været i det her behandlede Tidsrum, vides ikke; men den har sikkert allerede dengang været meget følelig. I Aaret 1316 forringedes den gamle Mynt ved Myntskiftet til ²/₃ af sin tidligere Værdi[3]), saaledes at der altsaa maatte betales tre

[1]) 1203—1209. Valdemar II's Privilegier for Lübeck: »die dominico ante Michaelis dantur novi denarii pro theloneo et non prius«. Urkundenbuch der Stadt Lübeck. I. XXI. Pag. 20.

[2]) 1304. Gehejmeark Aarsberet. V. Pag. 42.

[3]) »ij solidi denariorum novorum scanensium vel iij veterum«. Dipl. svecan. III. Nr. 2074.

gamle Penninge i Bytte for to nye. Da, som sagt, Skatter og Afgifter skulde betales med ny Mynt, var Befolkningen altsaa tvungen til denne ufordelagtige Bytteforretning, som imidlertid skaffede Kronen betydelige Summer og var dens Hovedindtægt af Mynten.

Myntmesterens Forhold til Kronen har vistnok som Regel været dette, at han havde Mynten i en Slags Forpagtning[1]), foruden at han af hver Udmyntning skulde svare det nævnte Fradrag. Dette Forpagtningsforhold omfattede de meget betydelige Forretninger med Pengebytningen. Ikke alene ved Myntstederne, men ogsaa i andre Byer fandtes Vexelboder[2]), hvor Myntmesteren havde sine Underordnede, der besørgede Pengebytningen indenfor det til Myntstedet hørende Omraade. Da man tildels kjendte Størrelsen af de aarlige Skatter og Afgifter, kunde man nogenlunde have et Skjøn over de Summer, der vilde blive vexlede af Hensyn hertil. Derimod har man selvfølgelig ikke kunnet gjøre nogen Beregning over Størrelsen af de Beløb, som lejlighedsvis vilde blive vexlede Aaret rundt; men disse have dog neppe været af større Betydning, saaledes at det har været muligt at kunne beregne Pengeomsætningens omtrentlige Omfang og de ved Bytningen vundne Indtægters Størrelse indenfor de forskjellige Myntsteders Omraade. Herigjennem har man da kunnet komme til en Ordning med Hensyn til de Afgifter, som de forskjellige Myntmestre skulde svare i Forpagtning af Bytningsindtægterne.

Det er utvivlsomt disse Forhold, som møde os i Myntopgivelserne i Kong Valdemars Jordebog. Forskjellen paa de to Slags Indtægter, Myntfradraget og Bytnings- eller Forpagtningsafgiften, fremtræder kun ved Ribe, hvor de »100 Mark af Myntmesteren« sikkert angaar det første, medens de 150 Mark »for Mynten« formentlig vedrører den sidste. Tilsyneladende kunde det se ud, som om der var gjort en Forskjel ved de to Præpositioner »de« og »pro«, saaledes at »de« skulde angive Udmyntningsfradraget og »pro« Forpagtningsafgiften; men i saa Tilfælde vilde vi komme til det Resultat, at det største af de opgivne Beløb, 1200 Mark Sølv og 8 Mark Guld, som ere opførte fra Lund, skulde være Fradraget af Udmyntningen, og dette kan det ikke antages at være, dels paa Grund af Beløbets Størrelse i Forhold til de andre Summer, dels fordi denne Indtægt ikke vilde have været opført i Mark Guld.

Det synes mest naturligt at antage, at Præpositionen »pro« betegner, at Beløbet er Forpagtningsafgiften af Bytteindtægterne i Viborg, Horsens, Ribe (hvor altsaa Udmyntningsfradraget, 100 Mark Penge, er opført særskilt) samt i det usikre, tilsyneladende som Kallundborg opførte Vexelsted. Da Præpositionen »de« ved Lund og Roskilde findes anvendt saavel paa Hovedlisten som paa Indtægtslisten, synes der at maatte have været en særlig Grund herfor. Muligvis indeholde Summerne her saavel Udmyntningsfradraget som For-

[1]) Kr. Erslev. Valdemarernes Storhedstid. Pag. 168.

[2]) Steenstrup. Valdemars Jordebog. Pag. 225 o. F.

pagtningsafgiften, saaledes at en Del af de samlede Myntindtægter er opført paa Hovedlisten, en anden Del paa Indtægtslisten. Man kunde spørge, om ikke for disse to Byers Vedkommende Beløbene paa Hovedlisten kunde betegne Forpagtningsafgiften og de paa Indtægtslisten angive Udmyntningsfradraget. Dette kan dog ikke antages at være Tilfældet; thi medens der for Roskildes Vedkommende da gaves i Forpagtningsafgift 2250 Mark Penninge (= 900 Mark Sølv)[1]) og i Udmyntningsfradrag 80 Mark Penge, skulde der fra Lund gives 3160 Mark Penninge (= 1200 Mark Sølv og 8 Mark Guld)[2]) i Forpagtningsafgift, men i Udmyntningsafgift 750 Mark Penninge (= 300 Mark Sølv), hvilket vilde være ganske uforholdsmæssig meget, selv om man tager i Betragtning, at der til Biskoppen i Roskilde afgaves en Trediedel og til Ærkebiskoppen i Lund kun en Fjerdedel af Myntindtægten.

Højst mærkeligt ser det ud, at den samlede, formentlig ved Forpagtningsafgift opførte, Indtægt af hele Jylland kun er 270 Mark Penninge, hvilket selvfølgelig har været et rent forsvindende Beløb i Forhold til det virkelige.

Af Interesse er det iøvrigt at bemærke, at medens de større Beløb, fra 300 Mark og derover, opgives i Mark Sølv, anføres alle de mindre i Mark Penge. Disse sidste blev betalte og modtagne i »talte Penge«, medens de større Summer beregnedes i rent Sølv efter Vægt, saaledes at Kronen havde Sikkerhed for at modtage disse Indtægter uden Hensyn til Pengenes svingende Værdi.

En sikker Besvarelse af Spørgsmaalene om de ovenfor berørte Forhold vil neppe kunne gives; Nøglen til disse Gaaders Løsning er forlængst gaaet tabt. Sandsynligheden taler for, at Myntindtægterne i Aaret 1231 have været, som de opføres i Jordebogen, men at flere af dem just paa dette Tidspunkt have været stærkt forringede, saaledes Indtægten af Viborg Mynt, som Kongen dog havde ubeskaaret, eller at de slet ikke have været medregnede, saaledes Indtægten af Slesvigs Mynt. Og det kunde da ligge nær at slutte, at Grunden hertil maa søges i særlig uheldige finantsielle Forhold paa denne Tid, efter den byrdefulde Udredelse af de store Løsesummer, som maatte skaffes tilveje for Kong Valdemars Frigivelse af Fangenskabet hos Grev Henrik af Schwerin. Disse Summers Tilvejebringelse kom til at tynge haardt paa Befolkningen; men selvfølgelig maa de i særlig Grad for længere Tid have lagt Beslag paa en Del af Kronens og Kongens Indkomster, og iblandt disse kunne muligvis Indtægterne fra Myntstederne enten helt eller delvis have været pantsatte til Afdrag paa Laan, eller paa anden Maade været behæftede paa dette Tidspunkt, saaledes at de ikke have kunnet indføres i Jordebogen som Indtægter.

[1]) 1 Mark Sølv = 2½ Mark Penninge. Jvf. Valdemars Jordebog ved O. Nielsen. Pag. 99. Anm. 1.
[2]) 1 Mark Guld = 8 Mark Sølv. Jvf. Steenstrup. Valdemars Jordebog. Pag 234, og Kr. Erslev. Valdemarernes Storhedstid. Pag 92. Nu regnes Guldets Værdi at være omtrent 16 Gange Sølvets.

Myntværdi.

Datidens Aktstykker give yderst sparsomme Oplysninger om Udmyntningernes Værdiforhold i den foreliggende Periode og kaste kun enkelte Strejflys over Udviklingens Gang. Det vil derfor blive Mynterne selv, der engang i Tiden skal kunne bringe Klarhed paa Spørgsmaalet.

Oprindelig var Forholdet det, at Pengene skulde have Værdi som rent Sølv, at altsaa en Mark Penge skulde holde, ikke blot samme Vægt, men ogsaa samme Værdi som en Mark Sølv og være af omtrent 15-lødigt Sølv. Den skandinaviske Marks største, kjendte Vægt, Upsala-Markens, var 218,31 Gram. Dette synes at være overholdt i det 11te Aarhundrede og endnu i Begyndelsen af det 12te; men derefter begynder Kronen at forringe Myntsølvets Lødighed for at skaffe sig en særlig Fordel udover de Indtægter, som Fradraget af de udmyntede Beløb og Bytningsafgiften indbragte.

At Mynten er sunket stærkt i Godhed i Løbet af det 12te Aarhundrede, saaledes at den ikke i Længden har kunnet holde sig i Værdi, ses af Ordningen vedrørende den Afgift paa 30 Mark Penninge, der aarlig skulde ydes af Øen Sylt til Odense. Denne Afgift fastsættes Aar 1141; men ved en senere Bekræftelse af den i Aaret 1180 forandres den til 10 Mark Sølv, hvilket gjentages Aar 1203. 3 Mark Penge har saaledes nu kun en Værdi af 1 Mark Sølv, og Mynten er altsaa efterhaanden sunket til $^1/_3$ af Sølvets Værdi.

Hvor liden Fasthed den danske Mynts Værdi har havt i Begyndelsen af det 13de Aarhundrede, ses af skaanske Lov. Her sættes 15 Mark Penge til en Værdi af 5 Mark Sølv, og der udtales, at »eftersom Myntens Værdi ofte forandres, og den snart regnes ringere, snart højere, bestemmes det, at 1 Mark Sølv i Bøde skal sættes til 3 Mark Penge[1])».

Denne Usikkerhed i Myntværdien ved Aarhundredets Begyndelse[2]) foranlediger ganske naturligt, at man foretrækker den ældre, bedre Mynt for den nye. Det ses saaledes, at Absalon har efterladt sig en Kapital i ældre Mynt. I sit Testamente, Aar 1201, bestemmer han nemlig, hvorledes der skal forholdes med saameget Sølv, som kan udsmeltes af 70 Mark Penge i ældre Mynt[3]). Endvidere bliver der i Aaret 1208 truffet Bestemmelse om Kapitaler i »god Mynt» eller »gode Penge»[4]).

I Valdemars Jordebog, Aar 1231, opføres i Afgift fra Jelling Syssel 100 Mark

[1]) »Quia sepe moneta uariatur, et modo uilior modo carior reputatur, statutum est, ut semper pro tribus marcis nummorum, que nominantur in satisfactione, sit una marca argenti». Andreas Sunesøns Bearbejdelse af den skaanske Lov II. 65. Schlyters Udg.

[2]) Faa Aar tidligere, Aar 1199, rejser Johannes Sunesøn til Jerusalem og modtager tillaans af Brødrene i Sorø Kloster 200 Mark gangbar Mynt (»ducentas marchas usualis monetæ pro sumptibus ad iter»). Script. R. D. IV. Pag 478. Dette maa sikkert have været fremmed, baade i Danmark og i Udlandet gangbar Mynt.

[3]) » nisi qvantum (argentum) conflari poterit ex LXX m. den. Scanensium veteris monetæ». Lillegren. Dipl. 827.

[4]) XVI mr. denariorum bone monete» og »XX mr bonorum denariorum». Sammest. 134.

Penninge, som have svaret til 40 Mark Sølv [1]), hvorefter altsaa 2½ Mark Penoinge have havt en Værdi af 1 Mark Sølv.

Sammesteds angives for Aasum-, Odeose- og Lundeherreder: »De exactione XXX mr. puri. De ipsa ciuitate XX mr. puri uel CL mr. deo.« [2]). Herefter kuode det synes, at Indtægten opgives som: »I Fogedafgift 30 Mark Sølv og af selve Staden 20 Mark Sølv eller 150 Mark Penge« [3]), og at altsaa 150 Mark Peoge skulde have svaret til 20 Mark Sølv, hvorefter 1 Mark Sølv vilde have været lig med 7½ Mark Penge. Dette kan dog ikke have været Tilfældet; thi i saa Fald skulde Pengemarkens Værdi have været deo samme som i Aaret 1330 [4]), paa hvilken Tid den var paa det allerlaveste, og Mynteo næsten var af rent Kobber. Her maa derfor utvivlsomt foreligge eo Misforstaaelse af Stedet, og Sandsynligheden taler for, at det ikke blot er de 20 Mark Sølv, men ogsaa de forud oævnte 30 Mark Sølv, altsaa 50 Mark Sølv, der sættes lig de 150 Mark Penge, da Beregniogen 1 Mark Sølv svareode til 3 Mark Peoge vilde passe godt [5]).

Rigets pekuniære Stilling har sikkert i en Periode uoder Valdemar Sejer været meget trykket. De gjennem lange Tider gjeotagne Krigstog og de store Krav, som stilledes fra Kirkeos Side, havde efterhaanden bragt Nedgang i den nationale Formue. Da tilmed den store Ulykke, Koog Valdemars Tilfangetagelse Aar 1223, ramte Landet, og de umaadelige Løsepenge for hans Frigivelse skulde skaffes tilveje, var det kun med yderste Anstrengelse, at disse Penge kunde samles. Rigets Pengenød fremlyser af et Brev, som Ærkebiskop Uffo tilskriver Pave Gregor IX, Aar 1231, samtidig med at han sender ham den pavelige Tiende, 1000 Mark Sølv, der er bragt tilveje med stort Besvær. I sit Brev skriver han, at »denne Sum have vi faaet samlet, men ikke uden stort Tab; thi eftersom vore Fjender besidde vort Sølv og Guld, deres Sjæle til Fortabelse, vare vi nødsagede til at iodsmelte vor Kobbermynt og uddrage den ringe Del Sølv deraf« [6]).

Senere lykkedes det dog at forbedre Rigets Pengeforhold. Dette ses af de gode og anselige Penge, som i Slutningen af Valdemars Regjering udmyntes i Lund og Roskilde og navnlig i Ribe. Det fremgaar ogsaa af den Ordning, hvorefter Biskop Gunner af Ribe, Aar 1240, fritages for Skat til Hertug Abel imod at betale 200 Mark, som dengang gjaldt 100 Mark rent Sølv i mindre (kølnsk) Vægt [7]). Her viser sig en Stigning i Myntværdien sideo 1231.

[1]) Jvf. O. Nielsen. Valdemars Jordebog. Pag. 99. Anm. 1.

[2]) Sammest. Pag. 24.

[3]) Sammest. Pag. 110.

[4]) Jvf. Aarb. f. n. O. og H. 1884. Pag 255.

[5]) Den her meddelte Forklaring af dette tidligere uforstaaelige Sted i Jordebogen skyldes Prof. Kr. Erslev.

[6]) »— summam ipsam non sine magno rerum dispendio fecimus congregari; nam, cum argentum et aurum nostrum hostes nostri possideant in detrimentum animarum suarum, compulsi sumus liquefacere cupream monetam nostram et eligere inde argenti modicam portionem«. Mecklenburg. Urk. X. 7162.

[7]) »pro ducentis marchis, que tunc temporis valebant centum marchas argenti puri minoris ponderis«. Ribe Oldemoder ved O. Nielsen. Pag. 10. Tilskrevet c. Aar 1300.

Disse faa bevarede Optegneiser ere vel ikke istand til at give noget samlet Billede af Gangen i Spørgsmaalet om den skiftende Myntværdi; men de kaste dog noget Lys over Datidens Pengeforhold og vise det her behandlede Aarhundrede som en Overgangsperiode til de kommende Tider med deres indtil Opløsning nedadgaaende Forhold i Pengevæsenet her i Danmark.

Vende vi nu Undersøgelsen mod selve Mynterne, maa det først fremhæves, at der, naar ikke særlige Forhold gjøre sig gjældende, ligesom tidligere er en tydelig Forskjel paa den øst- og vestdanske Mynts Vægtforhold. Pengenes Værdiinddeling svarede i Hovedsagen til Vægtinddelingen for Sølvets Vedkommende; i begge Tilfælde regnedes med Marken, delt i 8 Øre, som hver indeholdt 3 Ørtuger, altsaa med 24 Ørtuger paa Marken. Men medens en Ørtug Sølv deltes i 10 Penninge, saaledes at 1 Mark Sølv regnedes delt i 240 Penninge, og en tilsvarende Deling af 1 Mark Penge benyttedes i det østlige Danmark, altsaa i de skaanske Landskaber og paa Sjælland, deltes derimod den jydske Pengemark som Regel i 288 Penninge, altsaa med 12 Penninge paa Ørtugen, undtagelsesvis endog i 384 Penninge, eller 16 paa Ørtugen. Penningen var den almindelig udmyntede Pengestørrelse. Den skaanske og sjællandske Penning havde en Normalvægt af 0,91 Gram, den jydske derimod af kun 0,76 Gram, undtagelsesvis af 0,57 Gram. Myntens Vægt var iøvrigt i denne Periode, som næsten altid i Middelalderen, kun af liden Nøjagtighed; nogle Penninge vare for tunge, andre for lette. Det har været Hovedsagen, at den udmyntede Mark, altsaa de 240 østdanske og de 288 eller 384 vestdanske Penningstykker, holdt sin Vægt ved Afleveringen fra Myntmesteren.

Oversigt over Udmyntningernes Vægtforhold.

	Lund.	Roskilde.	Viborg. Nørrejylland.	Ribe.	Slesvig.
Svend Grathe	»	0,78—0,85	0,33—0,45 0,20—0,25	0,76—0,90	0,65
Knud V	0,85	0,90	0,20—0,35	»	0,65
Valdemar I.......	0,80—0,92	0,82—0,95	0,20—0,25. 0,11 0,56—0,80	0,65—0,68	0,65—0,73. 0,84 0,84
Knud VI.........	0,89—0,94	0,85—0,93	0,62	0,55—0,77	0,82—0,94
Valdemar II......	0,82—0,95	0,85—1,00	0,58—0,78	0,50—0,53 0,88—1,00	0,74—0,91

I Tabellen er kun opført Vægten paa hele og ikke slidte Exemplarer af Mynterne. Enkelte, paa Grund af øjensynlig Unøjagtighed ved Udmyntningen, overvægtige Mynter ere ikke medregnede.

Det vil ses, at Normalvægten synes til Stadighed at have været ret omhyggelig overholdt i Udmyntningerne fra Lund og Roskilde. Anderledes stiller det sig med den jydske Mynt. I Viborg have de af Svend Grathe prægede Penninge kun en Vægt af

0,33—0,45 Gram, medens de, hvis der af Marken har været udmyntet 384 Penninge, skulde have vejet omkring 0,57 Gram. De af Svend og Knud V udmyntede nørrejydske Brakteater have i Almindelighed en Vægt af 0,20—0,25 Gram og ere utvivlsomt udmyntede som halve Penninge. Valdemar I's Brakteater ere af tilsvarende Vægt. En enkelt Udmyntning (Vald. I. Nr. 19) viser dog kun en Vægt af 0,11 Gram og har herefter været ¼ Penning. For de senere Udmyntningers Vedkommende i Viborg under Valdemar I og indtil Tidsrummets Slutning er Vægten endel variabel, 0,56—0,78 Gram, men maa dog antages at skulle have været stemmende med den jydske Normalvægt, 0,76 Gram.

Ved Udmyntningerne i Ribe synes man at have overholdt denne jydske Normalvægt indtil under Valdemar II; Vægten synker da en Tidlang ned til 0,50—0,53 Gram, nærmest svarende til en Vægt af 0,57 Gram, og samtidig forringes Lødigheden i en paafaldende Grad. Vistnok ved Aar 1230, under Biskop Gunner, sker der imidlertid en Forbedring, der navnlig viser sig, efterat Kong Valdemar, Aar 1234, har inddraget Biskoppens Part i Stadens Mynt. Mynterne blive da anselige og faa en Vægt af c. 0,88—1 Gram, altsaa svarende til den østdanske Myntvægt, 0,91 Gram. Det synes herefter, at Valdemar har gjort Ribe til Kronens Hovedmyntsted i Jylland.

En lignende Forbedring var tidligere sket med Slesvigs Mynt. Dens Vægt, 0,65—0,73 Gram, synes at skulle have været den normale jydske, 0,76 Gram, indtil mod Slutningen af Valdemar I's Regjering, da der pludselig indtræder en Stigning til 0,84 Gram, som senere holder sig med en til den østdanske svarende Vægt, 0,82—0,92 Gram. Grunden til den saaledes skete Forandring i Myntværdien kan her muligvis søges i, at Kong Valdemar i Aaret 1175 giver Biskoppen Part i Stadens Udmyntning.

Den slesvigske Mynts større Godhed fremfor den øvrige jydske Mynts har utvivlsomt været Grunden til, at Valdemar II har maattet forbedre Ribe Mynts Værdi for derved at skaffe denne større Udbredelse i det sydlige Jylland.

Af væsentligst Betydning ved Spørgsmaalet om den skiftende Myntværdi vilde en Undersøgelse af de enkelte Udmyntningers Lødighed være. En saadan gjennemgaaende Undersøgelse strander imidlertid paa de fleste Mynters Sjeldenhed, da den ikke vil kunne foretages, uden at Mynterne tage Skade ved Behandlingen.

Myntfund.

Der kjendes et forholdsvist betydeligt Antal Fund, ialt 108, af danske Mynter fra den her behandlede, omtrent 100 Aar lange Periode, og næsten alle disse Fund ere gjorte indenfor det daværende Rigsomraade. Men medens Fundene ere mange i Antal, bemærkes det snart, at de langt for største Partens Vedkommende ere yderst ubetydelige. Det er kun nogle ganske enkelte Fund, der indeholde et større Antal Mynter; Resten bestaar

som oftest af ganske faa eller enkeltvis fundne Mynter. De 108 Fund indeholde tilsammen kun 1451 danske Mynter fra denne Periode. Og denne Fattigdom bliver særlig iøjnefaldende ved en Sammenligning med Fundene saavel fra den foregaaende som fra den efterfølgende Periode. Fra det forudgaaende Tidsrum, fra det 9de Aarhundrede indtil 1146, kjendes saaledes 179 skandinaviske Fund med et samlet Antal af 7616 danske Mynter og fra det efterfølgende, fra 1241—c. 1350, 48 skandinaviske Fund, der indeholde 92,197 danske Mynter. Et enkelt, fra Systofte paa Falster, var paa 30,258 Mynter [1].

Kun sjelden træffes den her omhandlede Periodes Mynter i sildigere nedlagte Fund; den følgende Fortegnelse indeholder kun tre saadanne, fra Skrivergade (Nr. 67), Østerhæsinge (Nr. 95) og Herlufsholm (Nr. 97). Det er aabenbart, at disse ældre, bedre Mynter hurtig ere forsvundne under de efter Valdemar II's Død i pekuniær Henseende stærkt nedadgaaende Forhold; de ere blevne inddragne forat smeltes sammen med Kobber til det lidet sølvholdige Metal, hvoraf de slette, saakaldte »Borgerkrigsmynter« udprægedes, der efterhaanden sank ned til næsten ren Kobbermynt.

Som den følgende Fortegnelse viser, bestaa denne Periodes Fund fra Danmark og Skaane næsten udelukkende af Landets egen Mynt; i Modsætning til, hvad vi træffe i de ældre Fund, indeholde de nu højst sjelden fremmed Mynt, hvilket iøvrigt ogsaa er Tilfældet i den efterfølgende Periode. Vi kjende kun to Fund fra den Tid, begge nørrejydske, Aalborg F. (Nr. 5) og Bjergsted F. (Nr. 28), i hvilke der er forekommet fremmed Mynt — norsk, svensk, nederlandsk, engelsk og tysk — i det sidste Fund endda kun i meget ringe Antal. Skrivergade F. (Nr. 67), der indeholder forholdsvis mange fremmede Mynter, er nedlagt under Erik Glipping.

Med Hensyn til Fordelingen af de kjendte 108 Myntfund ere de 15, med 110 Mynter, fra Skaane; 11, med 69 Mynter, fra Bornholm; 34, med 377 Mynter, fra Sjælland; 3, med 4 Mynter, fra Lolland og Falster; 11, med 60 Mynter, fra Fyen; 31, med 824 Mynter, fra Jylland; 1, med 3 Mynter, fra Norge og endelig 2, med 4 Mynter, fra Holsten.

Af de i Fundene fremkomne 1451 Mynter henføres 267 til Svend Grathe, 71 til Knud V, 420 til Valdemar I, 162 til Knud VI og 530 til Valdemar II. 189 Mynter ere fra Lund, 273 fra Roskilde, 467 fra Nørrejylland, 476 fra Ribe og 45 fra Slesvig. 1 er ikke oplyst.

Kun yderst sjelden findes der i denne Periode nedlagt andre Sager sammen med Mynterne. Vi kjende kun to saadanne danske Fund, fra Glumsø (Nr. 26), hvor der tillige fandtes en Stenkile, et Stykke smeltet Sølv og et Armbaand, samt fra Odense (Nr. 39), hvor der var vedlagt et Spænde.

Kun tre Fund ere fra Steder udenfor det gamle danske Landomraade, et norsk og to holstenske. Mærkeligt er det, at der ikke er truffet et eneste gullandsk Fund med

[1]) Aarb. f. n. O. o. H. 1884. Pag. 285.

dansk Mynt fra denne Periode, da Øen har afgivet et overordentlig stort Antal ældre Fund, hvori der er forekommet dansk Mynt. Grunden hertil og til, at Datidens danske Mynt overhovedet kun i yderst ringe Grad har været ført ud til andre Lande, maa selvfølgelig søges i Handelsforholdene paa den Tid. Og naar Landets Mynt findes nedgjemt i den hjemlige Jord i saa ringe Omfang, som det viser sig, at den er, da maa Aarsagen dertil søges i de rolige, indre Forhold i Riget i denne Periode. Jorden var dengang det almindelige Gjemmested for Skatte og Penge, navnlig under urolige Forhold; derfor træffes der saamange store Fund, nedlagte i de bevægede Tider saavel før som efter den her omhandlede Periode, men saa faa i denne, der i vor Historie staar som en Fredens Tid for Landet indadtil.

Et ganske ejendommeligt Forhold viser sig, naar man undersøger, paa hvilke Steder de i det følgende beskrevne Myntfund ere nedlagte. Af de 105 danske Fund ere nemlig de 21 fra Byer (15) og Borge (6), de 37 fra Landet, og de 47 fra Kirker og Klostre (20), Kirkegaarde (25) og Præstegaardshaver (2). Det sidste Forholdstal, hvorefter 47 af de 105 Fund ere knyttede til Kirker og deres nærmeste Omgivelser, er ganske særegent for denne Periode og mangler aldeles noget tilsvarende i den tidligere. I det paafølgende Tidsrum træffes kun ganske undtagelsesvis saadanne kirkelige Fund. Det er aabenbart, at dette skyldes Datidens særlige Forhold; man sporer derigjennem det kirkelige Livs store Indflydelse, som har givet sig Udslag dels ved Pengenedlægninger under Kirkers Opførelse og dels ved Pengegaver til Kirken og til de Døde. Denne Skik at medgive de Døde Penge i Graven, spores allerede i meget tidlig Tid[1]) og har været bevaret saa langt ned i Tiden, at den vides at være fulgt endnu i forrige Aarhundrede. Nedlægning af Pengestykker ved Opførelse af en Kirke, dels under eller ved Alteret, dels i dens Murværk, giver de bedste Oplysninger med Hensyn til dens Alder; dette interessante Forhold møder man flere Gange ved denne Periodes kirkelige Myntfund, saaledes i Bjeverskov (Nr. 2), Østerlars (Nr. 7), Sønder Bjert (Nr. 33) og Ikast (Nr. 86) Kirker, hvor Mynterne fandtes under eller ved Alteret, og i Vammen (Nr. 32), Fensmark (Nr. 49) og Lund (Nr. 60) Kirker, hvor de vare indlagte i Murværket. I Nylars (Nr. 68), Rø (Nr. 69), Ringsted (Nr. 75), Aardestrup (Nr. 83), Seem (Nr. 88), Henne (Nr. 89) og Stærup (Nr. 103) Kirker, fandtes de i Fylden under Gulvet og have vistnok som oftest været tabte.

I den efterfølgende Fundfortegnelse betegner »K. M.« den kongelige Myntsamling i Kjøbenhavn og »St. Inv.« Stockholm Myntkabinets Inventarium. Derefter findes Journal-Nummeret i Arkivet angivet.

[1]) Jvf. Aarb. f. n. O. o. H. 1894. Pag 373.

1. Roskilde a. Ved vor Frue Kirke. 1875. 1 Svend Grathe. Roskilde: Nr. 1. K. M.; Bytteprotokol 910.
2. Bjeverskov Kirke, Præstø A. 1856. 1 Svend Grathe. Roskilde: Nr. 1. — Desuden en meklenborgsk Brakteat. Fandtes ved Nedbrydning af Kirkens Stenalter. K. M. 160.
3. Bastrup Taarn, Uggeløse S., Lynge-Frederiksborg H., Frederiksborg A. 1895. 4 Svend Grathe. Roskilde: Nr. 1, 2 s. K. M. 687.
4. Gjerrild Kirkegaard, Nørre H., Randers A. 1896. 1 Svend Grathe. Slesvig: Nr. 17. K. M. 705.
5. Aalborg. Kirkegaard i Nærheden af Byen. c. 1696—97. Danske, i ubekjendt Antal; mindst 300. — Svend Grathe. Viborg: Nr. 3, 4, 5. Horsens: Nr. 6. Aarhus: Nr. 7, 8. Randers: Nr. 9, 10. Aalborg: Nr. 11, 12. Hjørring: Nr. 13. — Knud V. Viborg: Nr. 3. — Ubestemte, nørrejydske: Nr. 1—9. — Endel norske Brakteater, engelske »Edvard'er, Henrik'er og andre Konger«, tyske fra Biskopper, Abbater og Stæder. Endel af Fundets danske Brakteater ere beskrevne og afbildede i Tillæget 1699 til: Jacobæus. Museum regium, og i: O. Sperling. Denumis concavis. 1700. Pag. 29—33. Mere udførligt omtales Fundet i: Th. Bircherod. Specimen antiqvæ rei monetariæ Danorum 1701.

   Det endnu existerende Manuskript til sidstnævnte Bog er dediceret Kong Christian V, men er uden Aarstal. Bircherod har dengang ikke kjendt mere til Fundet, end at han fejlagtig skriver om Findestedet: »cum in cæmetrio pagi cujusdam binis ab Otheniensi nostra urbe (Odense var hans Fødeby) miliaribus sepulchrum fleret« o. s. v. Senere faar han Oplysning om dets Indhold, sikkert gjennem Broderen, Jens B., Biskop i Aalborg, der skaffer ham ikke faa af Mynterne, og der gjøres i Manuskriptet Tilføjelser, som findes medtagne i den trykte Text. Om Findestedet skrives nu (Pag. 33) »binis hinc (Aalborg) miliaribus distante« og senere (Pag. 51) »superiori anno felici casu hujus et multiplicis generis diversi (nummi) prope Aalburgam fuerint inventi«. Pag. 52 og 54 angives atter Findestedet »prope Aalburgam«. Hvor dette Sted i to Mils Afstand »prope« Aalborg har været, oplyses ikke, og det kan derfor kun betegnes som »ved Aalborg«. — De danske Mynter i Fundet tilhøre formentlig Tiden 1147—1154.
6. Vejen Mose, Malt H., Ribe A. 1892. 3 Svend Grathe. Ribe: Nr. 15, 16, 17. — 13 Knud V. Viborg: Nr. 4 13. K. M. 612. 638.
7. Østerlars Kirke, Østre H., Bornholm. 1891. 1 Valdemar I. Lund: Nr. 3. I Gulvfylden ved Alteret. K. M. 597.

8—11. Sjælland a. Ukjendte Findesteder. 5 Valdemar I. Lund: Nr. 2 a. Roskilde: Nr. 12. 2. Spredte Fund. Privat Medd.

12. Roskilde a. 11 Valdemar I. Roskilde: Nr. 6 2, 7, 9, 12, 13 4, 15, 16. Spredte Fund. Priv. Medd.

13—18. Skaane a. Ukjendte Findesteder. 6 Valdemar I. Lund: Nr. 2, 3, 4 3. Roskilde: Nr. 10. Spredte Fund. Priv. Medd.

19. Lomma, Torne H., Malmøhus L., Skaane. c. 1895. 1 Valdemar I. Lund: Nr. 4. K. M. Bytteprot. 1374.

20. Stenløse Kirkegaard, Ølstykke H., Frederiksborg A. c. 1825. 1 Valdemar I. Roskilde: Nr. 6. Jvf. Timms Myntkatalog. I. Nr. 125. Anm.

21. Vemmelev Kirkegaard, Slagelse H., Sorø A. 1829. 29 Valdemar I. Roskilde: Nr. 8 29. K. M. XX. Journal. Pag. 26.

22. Skuldelev Præstegaardshave, Horns H., Frederiksborg A. 1854. 1 Valdemar I. Roskilde: Nr. 8. K. M. 131.

23. Lyngby Kirkegaard, Sokkelund H., Kjøbenhavns A. 1807. 26 Valdemar I. Roskilde: Nr. 9 26. K. M. IX. Journal. Pag. 10.

24. Herstedvester Kirkegaard, Smørum H., Kjøbenhavns A. 1904. 1 Valdemar I. Roskilde: Nr. 15. K. M. 939.

25. Hillested Kirkegaard, Fuglse H., Maribo A. 1887. 1 Valdemar I. Roskilde: Nr. 15. K. M. 555.

26. Glumsø Indelukke, Tybjerg H., Præstø A. 1893. 39 Valdemar I. Roskilde: Nr. 15 39. Desuden en Stenkile, et Stykke smeltet Sølv og et Armbaand, i et Knllag. K. M. 631.

27. Højby, Rorup S., Ramsø H., Kjobenhavns A. 1904. 1 Valdemar I. Roskilde: Nr. 16. K. M. 967.

28. Bjergsted Hede, Kjær H., Aalborg A. 1860. 139 Valdemar I. Viborg: Nr. 17 2, 18 2, 19 3. Horsens: Nr. 23. Randers: Nr. 24. Ubestemte nørrejydske Myntsteder: 25 4, 26 3, 27, 28, 29, 30 3, 31, 32 2, 33 4, 34 3, 35 2, 36 2, 37 3, 38 3, 39 12, 40, 41 3, 42 5, 43, 44, 45 3, 46 3, 47, 48, 49 6, 50, 51 59. — 14 norske og 2 nederlandske. De danske Mynter tilhøre formentlig Tiden 1157—1165. Nedlagte i en Lerkrukke. K. M. 215. Jvf. Aarb. f. n. O. og H. 1866. Pag. 386 o. F.

29. Nordslesvig. Ukjendt Findested. c. 1890. 1 Svend Grathe. Slesvig: Nr. 17. — 1 Valdemar I. Slesvig: Nr. 58. Samlet Fund? K. M. Kjøbeprot. 754.

30. Tikjøb Kirkegaard, Lynge-Kronborg H., Frederiksborg A. 1870. 75 Valdemar I. Roskilde: Nr. 5, 10 72, 12 2. K. M. 315.

31. Odense. Sct. Albani Kirkeplads. 1901. 1 Valdemar I. Ribe: Nr. 52. K. M. 827.

32. Randers. Ved Sct. Mortens Kirke. 1882. 1 Valdemar I. Slesvig: Nr. 61. K. M. 474.

33. Sønder Bjert Kirke, Kolding H., Vejle A. 1881. 1 Valdemar I. Slesvig: Nr. 61. I Gulvfylden ved Alteret. K. M. 466.

34. Vammen Kirke, Nørlyng H., Viborg A. 1877. 1 Valdemar I. Viborg: Nr. 22. I Murværket. K. M. 403.

35. Jylland. Ukjendt Findested. c. 1883. 1 Valdemar I. Ribe: Nr. 53. K. M. Bytteprot. 1072.

36. Dystrup Kjær, Ørum S., Nørre H., Randers A. 1881. 3 Valdemar I. Viborg: Nr. 21, 22. Ribe: Nr. 54. K. M. Bytteprot. 1145.

37. Fyen. Ukjendt Findested. 1903. 1 Valdemar I. Ribe: Nr. 56. K. M. 911.

38. Ribe Domkirke. 1903. 2 Valdemar I. Ribe: Nr. 55. Slesvig: Nr. 59. Ikke samlet Fund. K. M. 865. 881. (I en Grav).

39. Odense a. 1895. 7 Knud V. Slesvig: Nr. 5_{7}. — 24 Valdemar I. Slesvig: Nr. 60_{24}. Desuden et Spænde. K. M. 684.

40. Taarnborg Ruin, Slagelse H., Sorø A. 1896. 3 Valdemar I. Roskilde: Nr. 13, 15. Ribe: Nr. 52. — Desuden 34 yngre Mynter fra Christopher I—Christopher II. K. M. 716.

41. Skaane b. Ukjendt Findested. 3 Knud VI. Lund: Nr. 3_{3}. Priv. Medd.

42. Skaane c. Ukjendte Findesteder. 3 Knud VI. Lund: Nr. 3_{2}, 9. Spredte Fund. Priv. Medd.

43. Lund, Skaane. c. 1866. 2 Knud VI. Lund: Nr. 3_{2}. K. M. Bytteprot. 634.

44. Clemens Kirke, Nørre H., Bornholm. 1881. 1 Knud VI. Lund: Nr. 4. Ved Kirkens Nedbrydning. K. M. 465.

45. Vestermarie Kirke, Vestre H., Bornholm. 1884. 2 Knud VI. Lund: Nr. 4_{2}. Ved Kirkens Nedbrydning. K. M. 465. 505.

46. Rø Kirkegaard, Nørre H., Bornholm. 1824. c. 40 Knud VI. Lund: Nr. $8_{\text{ca. } 40}$. K. M. 527. Journal Pag. 20.

47. Lille Tjerby, Laholm S., Hok H., Halland. 1858. 34 Knud VI. Lund: Nr. 8_{34}. St. Inv. 2463. 2530.

48. Bornholm. Ukjendt Findested. 2 Knud VI. Lund: Nr. 9_{2}. Priv. Medd.

49. Fensmark Kirke, Tybjerg H., Præstø A. 1858. 18 Valdemar I. Roskilde: Nr. 16_{18}. — 4 Knud VI. Roskilde: Nr. 10_{4}. I Murværket. K. M. 179.

50. Vordingborg Slots Kirke- og Kirkegaardsplads. 1896. 1 Knud VI. Roskilde: Nr. 10. K. M. 695.

51. Ebelholt Klosterplads, Strø H., Frederiksborg A. 1856 og senere. 4 Knud VI. Lund: Nr. 5. Roskilde: Nr. 10, 14, 15. K. M. 162 og Priv. Medd.

52. Roskilde b. 7 Knud VI. Lund: Nr. 4, 6, 7, 9. Roskilde: Nr. 10_{2}, 16. Spredte Fund. Priv. Medd.

53. Sjælland. Ukjendt Findested. 1 Knud VI. Roskilde: Nr. 16. Kirkefund. Priv. Medd.

54. Grenaa. 1892. 1 Knud VI. Ribe: Nr. 19. K. M. 615.

55. Veflinge Kirkegaard, Skouby H., Odense A. 1850. 1 Knud VI. Ribe: Nr. 21. K. M. Gaveprot. 276 b.

56. Viborg, ved Domkirken. 1877. 1 Knud VI. Slesvig: Nr. 24. K. M. 403.

57. Lumby Præstegaardshave, Lunde H., Odense A. c. 1870. 1 Knud VI. Slesvig: Nr. 25. Priv. Medd.

58. Kjærum Kirkegaard, Baag H., Odense A. 1904. 1 Knud VI. Slesvig: Nr. 28. K. M. 934.

59. Rønne, Bornholm. 1874. 1 Knud VI. Lund: Nr. 2. — 1 Valdemar II. Lund: Nr. 4. K. M. Gaveprot. 715.

60. Lunds Domkirke. Skaane. 1846. 14 Valdemar I. Lund: Nr. 3 14. — 40 Knud VI. Lund: Nr. 1 40. — 1 Valdemar II. Lund: Nr. 5. — Nedlagte i Murværket. Jvf. C. G. Brunius. Lunds Domkyrka. Pag. 456. K. M. Bytteprot. 129.

61. Bornholm. Ukjendt Findested. 2 Valdemar II. Lund: Nr. 8 2. Priv. Medd.

62. Søborg Slotsruiner, Holbo H., Frederiksborg A. 1831—1883. 2 Knud VI. Roskilde: Nr. 10, 15. — 1 Valdemar II. Lund: Nr. 11. — Desuden 4 Borgerkrigsmynter og 2 Korshvide. K. M. 37, 483. Jvf. N. T. f. O. II. Pag. 251.

63. Kivik, Mellby S., Albo H., Kristianstad L., Skaane. 1859. 1 Valdemar II. Lund: Nr. 14. — 1 ubestemt »med Konge og Bisp«. — Desuden 5 Borgerkrigsmynter. Jvf. Månadsbladet. 1872. Pag. 92.

64. Cimbrishamn. Skaane. 3 Valdemar II. Lund: Nr. 15 3 var. Priv. Medd.

65. Usserød, Birkerød S., Lynge-Kronborg H., Frederiksborg A. 1887. 1 Valdemar II. Lund: Nr. 15. K. M. Bytteprot. Nr. 1175.

66. Frederikssund, Lynge-Frederiksborg H., Frederiksborg A. 1888. 1 Valdemar II. Lund: Nr. 15. K. M. 556.

67. Skrivergade, Bodilsker S., Sønder H., Bornholm. 1875. 1 Knud VI. Lund: Nr. 7. — 1 Valdemar II. Lund: Nr. 15. — Desuden 1875 Mynter fra Erik Plovpenning—Erik Glipping. — 296 engelske, franske, tyske m. m. K. M. 381.

68. Nylars Kirke, Vester H., Bornholm. 1882. 1 Valdemar II. Lund: Nr. 16. I Gulvfylden. K. M. 479.

69. Rø Kirke, Nørre H., Bornholm. 1887. 4 Valdemar II. Lund: Nr. 11, 13, 14, 16. — Desuden nogle yngre Mynter. I Gulvfylden. K. M. 540, 545, 547 og Priv. Medd.

70. Lilleborg Ruin, Vestre H., Bornholm. 1822—1896. 1 Knud V. Roskilde: Nr. 2. — 1 Valdemar I. Roskilde: Nr. 10. — 8 Knud VI. Lund: Nr. 1, 2, 3, 7 2, 8 2, 9. — 1 Valdemar II. Lund: Nr. 9. — Desuden endel Mynter fra Erik Plovpenning—Erik Glipping. Oldn. Mus. Journal. Nr. CCCXLII a, DCLXXX og Priv. Medd.

71. Helsingborg, Skaane. c. 1890. 1 Valdemar II. Lund: Nr. 21. Priv. Medd.

72. Roskilde Domkirkegaard. 1877. 1893. 1 Knud VI. Roskilde: Nr. 13. — 1 Valdemar II. Roskilde: Nr. 17. Ikke samlet Fund. K. M. 407. 637.

73. Sejerø Kirkegaard, Skippinge H. Holbæk A. 1856. 1 Valdemar II. Roskilde: Nr. 21. K. M. 159.

74. Herfølge Kirkegaard, Bjeverskov H., Præstø A. 1902. 1886. 1 Valdemar I.

Roskilde: Nr. 8. — 2 Valdemar II. Roskilde: Nr. 22 2. Ikke samlet Fund. K. M. 854. Bytteprot. 1126.

75. Ringsted Kirke. 1900—1. 1 Svend Grathe. Slesvig: Nr. 17. — 7 Valdemar I. Roskilde: Nr. 6, 7, 8 a, 9, 12. — 1 Knud VI. Roskilde: Nr. 13. — 3 Valdemar II. Lund: Nr. 10. Roskilde: Nr. 22, 25. Desuden et Par ældre og en stor Del yngre Mynter. Fandtes i og ved Kirken under dens Restaurering. K. M. 905.

76. Skibby Kirkegaard, Horns H., Frederiksborg A. 1876. 2 Valdemar II. Roskilde: Nr. 19, 26. K. M. Gaveprot. 736.

77. Draaby Kirkegaard, Horns H., Frederiksborg A. 1878. 1 Valdemar II. Roskilde: Nr. 26. K. M. 579.

78. Sorø, Sjælland. c. 1880. 1 Valdemar II. Roskilde: Nr. 28. Priv. Medd.

79. Ørkel Slotsbanke, Tved S., Sunds H., Svendborg A. 1885—87. 2 Valdemar I. Lund: Nr. 3. Slesvig: Nr. 63. — 1 Knud VI. Viborg: Nr. 17. — 1 Valdemar II. Roskilde: Nr. 29. K. M. 525, 532, 551.

80. Vaalse Kirkegaard, Nørre H., Falster. 1860. 1 uoplyst fra »Valdemar II's Tid«. K. M. Gaveprot. 477.

81. Viborg, Sønder Sogns Kirkegaard. 1880. 1 Valdemar II. Viborg: Nr. 31. K. M. Bytteprot. 1018.

82. Ribe. 1903. 1 Valdemar II. Viborg: Nr. 32. K. M. Bytteprot. 1526.

83. Aardestrup Kirke, Hornum H., Aalborg A. 1889. 1 Valdemar II. Viborg: Nr. 35. 1 Gulvfylden. K. M. 564.

84. Gudumlund, Gudum S., Fleskum H., Aalborg A. 1903. 1 Valdemar II. Viborg: Nr. 33. K. M. 906.

85. Fanø, Skads H., Ribe A. 1896. 1 Valdemar II. Ribe: Nr. 37. K. M. 706.

86. Ikast Kirke, Hammerum H., Ringkjøbing A. 1904. 1 Valdemar II. Ribe: Nr. 41. Desuden 1 fra Christopher I. Under Alteret. K. M. 968.

87. Obbekjær Hede, Fol S., Ribe A. 1844. 318 Valdemar II. Ribe: Nr. 39, 42 b 317. K. M. 38.

88. Seem Kirke, Ribe H., Ribe A. 1901. 1 Valdemar II. Ribe: Nr. 42 b. I Gulvfylden. K. M. 823.

89. Henne Kirke, V. Horne H., Ribe A. 1903. 1 Valdemar II. Ribe: Nr. 42 b. I Gulvfylden. K. M. 870.

90. Trige Kirkegaard, V. Lisbjerg H., Aarhus A. 1891. 2 Valdemar II. Viborg: Nr. 31. Ribe: Nr. 42 b. K. M. 590.

91. Engesvang, gammel Kirkeplads, Kragelund S., Hids H., Viborg A. 1835. 1 Valdemar II. Ribe: Nr. 42 b. Oldn. Mus.: Journal. 3384. Jvf. N. T. f. O. III. Pag. 327.

92. Aalborg, ved Kirkegaarden. 1902. 1 Valdemar II. Ribe: Nr. 42 b. K. M. 838.

93. Odense b. 1890. 2 Valdemar II. Ribe: Nr. 42 b $_{2}$. K. M. 578.

94. Svendborg. 1897. 9 Valdemar II. Roskilde: Nr. 29 $_{2}$. Ribe: Nr. 42 b $_{7}$. K. M. 736.

95. Østerhæsinge. Salling H., Svendborg A. 1840. 8 Valdemar II. Ribe: Nr. 42 b $_{8}$. — Desuden 5646 Mynter fra Erik Plovpenning, Abel og Christopher I. K. M. 5.

96. Roskilde c. 19 Valdemar II. Lund: Nr. 15. Roskilde: Nr. 17, 18 $_{2}$, 19, 22, 23 $_{2}$, 24 $_{2}$, 25, 28 $_{2}$, 29 $_{2}$. Ribe: Nr. 36, 42 b $_{3}$. Spredte Fund. K. M. 23, 616, 771, 841. Gaveprot. 130. Priv. Medd.

97. Herlufsholm, Øster Flakkebjerg H., Sorø A. 1870. 102 Valdemar II. Roskilde: Nr. 17, 29 $_{8}$. Ribe: Nr. 42 a $_{1}$, 42 b $_{90}$, 42 c $_{2}$. — Desuden 100 Mynter fra Erik Plovpenning, Abel og Christopher I. K. M. 318.

98-102. Jylland. Ukjendte Findesteder. 5 Valdemar II. Ribe: Nr. 39, 42 b $_{3}$. Slesvig: Nr. 47. K. M. 846. Bytteprot. 834. Priv. Medd.

103. Stærup Kirke, Angel, Slesvig. 1888. c. 20 Valdemar II. Ribe: Nr. 42 b $_{20}$. I Grunden af det nedbrudte Kirketaarn. K. M. 970.

104. Borrebakken (Voldsted), Nørre H., Falster. 1878. 1 Valdemar I. Roskilde: Nr. 15. — 1 Valdemar II. Slesvig: Nr. 49. Desuden 1 Mynt fra Abel. Oldn. Mus. Journal. 1336.

105. Hindsholm, Viby S., Bjerge H., Odense A. 1895. 1 Valdemar II. Slesvig: Nr. 49. K. M. 692.

106. Dælie, Næss S., Hedemarken, Norge. 1840. 2 Svend Grathe. Viborg: Nr. 3, 5. — 1 Knud V. Viborg: Nr. 4. — c. 1500 norske, 83 svenske, 10 engelske, 294 tyske, 71 uvisse. Jvf. C. A. Holmboe. »De prisca re monetaria Norvegiæ et de numis seculi duodecimi nuper repertis«. 1841.

107. Bünsdorf Kirkegaard, Hüttener A., Holsten. 1827. 3 Svend Grathe. Viborg: Nr. 4 $_{3}$. — 5 gullandske, 15 svenske, c. 130 engelske, nederlandske og tyske tosidede Mynter og 4—5000 tyske Brakteater. K. M. XXII.

108. Rendsborg, Holsten. Før 1694. Valdemar II. Roskilde: Nr. 29 $_{\text{ukjendt Antal}}$. Jvf. Jacobæus. Museum regium. 1696. Pag. 112.

Mynternes Ordning.

Ordningen af vore Mynter fra det foreliggende Tidsrum frembyder betydelige Vanskeligheder, større end fra noget af de andre, saavel forudgaaende som efterfølgende. Den væsentligste Grund hertil er den, at medens som Regel de tidligere Mynter havde Omskrifter, som angav Kongens Navn og Myntstedet, undlader man tidlig under Valdemar I og indtil henimod Slutningen af Valdemar II's Regjering at forsyne Mynterne dermed. Ret hyppig kan man træffe et eller to Bogstaver, som betegner Kongens eller en Biskops

Navn (Vald. I. Nr. 14. 54. Vald. II. Nr. 1. 6. 8. 9. 11. 17. 18. 26. 27. 31. 34. 39. 47); men virkelige Omskrifter forekomme, paa en enkelt Undtagelse nær (Vald. II. Nr. 1 Rev.), kun i Begyndelsen og mod Slutningen af Perioden.

Hertil støder nu uheldigvis den Omstændighed, at Myntfundene, som anført, fra denne Tid ere i høj Grad fattige; som oftest indeholde de kun en enkelt, eller et Par Mynter. De Oplysninger, som kunne faas af større, samlede Fund, mangle i Hovedsagen ganske. Savnet af dette Hjælpemiddel bliver særlig føleligt ved Betragtning af, hvor stor Hjælp det har ydet ved Ordningen af den efterfølgende Periodes Mynter, de saakaldte »Borgerkrigsmynter«, der som Regel ligeledes mangle Omskrifter. Her have de mange store og paa forskjellige Mynttyper rige Fund dannet et ypperligt Grundlag, hvorpaa ikke alene Mynternes stedlige Henførelse, men ogsaa Bestemmelsen af deres Alder har kunnet bygges.

Naar man ved Ordningen tildels mangler disse de vigtigste Hjælpemidler — Omskrifter og fyldige Fund — maa man altsaa være henvist til de Oplysninger, Mynterne ellers kunne give, og til de mange, som oftest enkeltvis fundne Mynters Forekomst, der ialfald kunne hjælpe til Slutninger med Hensyn til P r æ g e s t e d e t. De foreliggende Oplysninger om Mynternes Forekomst ere saa mange i Antal, at de yde en stor Hjælp for denne Side af Undersøgelsen, saaledes at Mynttypernes stedlige Henførelse, til Skaane, Sjælland og Jylland, i Hovedsagen kan betragtes som sikker. Af ikke ringe Betydning for Undersøgelsen om Prægestedet er tillige Mynternes Vægtforhold, idet de jydske Mynter, som foran omtalt, i Reglen ere ringere af Vægt end de østdanske. Indenfor Jyllands Omraade frembyde imidlertid de sønderjydske Udmyntninger endel Uklarhed, idet det kan være vanskeligt at sondre Ribes og Slesvigs Mynttyper fra hverandre i Perioden 1175—1230, da Biskopperne i de to Byer havde Part i Myntretten hver sit Sted, og de samtidige Mynter fra begge Byer altsaa have et biskoppeligt eller kirkeligt Præg.

Betydelig større Vanskeligheder møder der ved Undersøgelsen af Spørgsmaalet om den k r o n o l o g i s k e O r d n i n g af Mynterne. Her bliver Mangelen paa Omskrifter og paa oplysende Fund særlig følelig. Kun følgende fem Fund yde noget Bidrag af Betydning til Oplysning om Typernes Samtidighed: Aalborg (Nr. 5), Vejen (Nr. 6), Dystrup Kjær (Nr. 36), Odense (Nr. 39) og Fensmark (Nr. 49). De talrige, øvrige Fund ere uden Betydning for denne Side af Undersøgelsen, og man er saaledes i Hovedsagen henvist til, hvad Mynterne selv oplyse herom gjennem Prægenes ejendommelige Enkeltheder, Typernes Slægtskab og Arbejdets Karakter. En mindre Rolle spiller Mynternes Lødighed; denne viser sig at være ringere mod Slutningen af Perioden. Paa dette Tidspunkt har man, som sagt, stundom paany Omskrifter eller Navnebetegnelser at støtte sig til.

Blandt Enkelthederne i Fremstillingerne paa Mynterne spiller K r o n e n ganske naturlig en fremragende Rolle, paa Grund af de Forandringer, dens Fremstilling og sand-

synligvis den selv gjennemgaar i Løbet af Periodens 100 Aar. Under Svend Grathe, Knud V og i et længere Tidsrum af Valdemar I's Regjering fremstilles Kronen ofte tilspidset ligesom paa Mynter fra Kong Niels (Svend. Nr. 2. 3 (Var.) 17, Knud V. Nr. 1, Valdemar I. Nr. 1. 2. 11. 12. 55). Undtagelsesvis er Kronen paa en Mynt fra Erik Emun taget til Forbillede (Valdemar I. Nr. 7). Hyppig fremstilles den i denne Periode som en bred Ring, af noget større Vidde end Hovedets Bredde og med et tilspidset eller afrundet Overparti (Svend. Nr. 14. 15. 16. Valdemar I. Nr. 9. 22. 52. 56. 57. 60) eller lige afskaaren foroven og ofte med en lille Opstander i Midten (Knud V. Nr. 2. Valdemar I. Nr. 5. 8. 54. 61. 62). Paa Brakteaterne fra de nørrejydske Byer samt paa Knuds Mynt fra Slesvig (Knud V. Nr. 5) har Kronens Ring samme Vidde som Hovedets Bredde og er som oftest forsynet med Bøjler eller buede Prydelser foroven.

Denne smalle og lige afskaarne Form, med Udeladelse af Bøjlerne, benyttes fremdeles paa Valdemar I's østdanske Udmyntninger (Vald. I. Nr. 3. 4. 10. 13—17) og paa en enkelt vestdansk (Vald. I. Nr. 20). Den beholdes senere paa flere af Knud VI's Mynter (Knud VI. Nr. 1. 2. 7. 10. 15. 19—30), ofte med et tilspidset Overparti (Knud VI. Nr. 11—14). Paa mange af de denne Konge tillagte, skaanske Mynter fremstilles Kronen med en buet Overlinie (Knud VI. Nr. 3—9).

Paa de til Valdemar II henførte skaanske Mynter har Kronen som oftest en i Midten spidst opløbende Form og ligner noget en Bispehue (Vald. II. Nr. 4—10). Kun paa hans formentlig tidligste Udmyntninger (Vald. II. Nr. 1—3) faar Kronen en ejendommelig Form ved de høje Bøjler. Paa hans Roskilde-Mynter holder derimod den buede Form sig længe (Vald. II. Nr. 17—19. 21—26), forinden den afløses af den spidse (Vald. II. Nr. 27). Denne Form bliver overvejende anvendt paa hans jydske Mynter (Vald. II. Nr. 34. 36—41. 43. 44. 46—50). Den yngste Kroneform, Liliekronen, som den kjendes fra Erik Plovpennings Mynter, træffes for første Gang paa Valdemars to sildigste Mynttyper fra Lund og Roskilde (Vald. II. Nr. 16. 30).

Ogsaa Fremstilllingen af B i s p e h u e n frembyder store Forskjelligheder gjennem de skiftende Tider og har derfor sin Betydning for den kronologiske Ordning. Paa Svends og i Almindelighed paa Knud V's og Valdemar I's Mynter fremstilles den af kløvet Form, som om den er drejet med Siden fortil (Svend Grathe. Nr. 16. Knud V. Nr. 2. Vald. I. Nr. 2—5. 10—12. 20. 55. 57). Paa Valdemar I's Roskilde-Mynter forandres Formen noget, idet Bispehuen fremstilles ligesom siddende skjævt, med et Forparti, omtrent af den senere, tilspidsede Form, og et tilsvarende Bagparti, der er synligt ved Siden (Vald. I. Nr. 13—16). Stundom har den en ejendommelig, tilspidset Form, der giver den Lighed med en Krone (Vald. I. Nr. 8. 52). Jevnlig fremstilles Bispehuen med nedhængende Baand (Vald. I. Nr. 7. 13—15. 57).

Paa de til Knud VI henførte Mynter faar Huen den almindelig kjendte, høje og

tilspidsede Form, stundom med synligt Bagparti (Knud VI. Nr. 4. 5) eller med lidt Afvigelse i Udstyrelsen (Knud VI. Nr. 12. 14). Undertiden er den forsynet med nedhængende Baand (Knud VI. Nr. 3—7. 11. 14. 16). Paa Valdemar II's Mynter har Bispehuen den samme, tilspidsede Form, udstyret paa forskjellig Maade; undtagelsesvis fremstilles den som set lidt fra Siden (Vald. II. Nr. 1. 30) og med Baand (Vald. II. Nr. 1. 30. 46). Stundom bliver den udsmykket saaledes, at den faar Lighed med den samtidige, spidse Krone (Vald. II. Nr. 4. 10. 24. 48).

Kun sjelden fremstilles Lunds Ærkebiskop med det til hans Ornat hørende Pallium, et over Skuldrene og ned foran Brystet faldende bredt Baand, prydet med smaa Kors (Knud VI. Nr. 4. 5. Vald. II. Nr. 4).

For Bestemmelsen af enkelte Udmyntningers indbyrdes Slægtskab kan stundom Myntrandens Udsmykning have Betydning. Det vil saaledes ses, at den samme fint stregede Rand findes paa de tidligste Konge-Brakteater med Svends Navn eller med Bynavn, hvor Kongen fremstilles uden Skjæg (Svend. Nr. 5. 6. 8. 10. 12). Paa dem, hvor Kongen bærer Skjæg, ses som oftest to Perlerækker istedetfor Streger (Svend. Nr. 5a. 10a. 12a. 13). Ligeledes finder man, at der paa de fleste til Slesvig under Valdemar II og tildels allerede under Knud VI henførte Udmyntninger er anbragt en fin Ring indenfor en Perlerække (Knud VI. Nr. 27—29. Vald. II. Nr. 44—49). En lignende Udsmykning findes iøvrigt ogsaa paa nogle til Valdemar II henførte sildige Ribemynter (Vald. II. Nr. 39, 40).

Som det altsaa vil ses, følge Enkelthederne i Fremstillingen langtfra nogen bestemt Udvikling. To forskjellige Kroneformer, f. Ex. med lige eller buet Overflade, kunne jevnlig træffes paa Variationer af samme Mynttyp, og stundom kan en ældre Form gjenoptages paa en senere Udmyntning. Saaledes findes den flade Krone paa Valdemar I's og Knud VI's Mynter ogsaa benyttet paa et Par Mynter, hvis hele Karakter og Arbejde fører dem hen til Valdemar II (Nr. 15. 20). Selv om derfor det indbyrdes Slægtskab mellem Fremstillingernes Enkeltheder paa mange Maader yder en væsentlig Hjælp ved Ordningen, maa der dog stedse tages overvejende Hensyn til Arbejdets ejendommelige Karakter, der uvilkaarlig sikrest røber Tiden. Men heraf følger, at Undersøgelsens Resultater ofte maa komme til at bero paa et Skjøn, paa den personlige Bedømmelse af de Oplysninger, som Mynterne yde med Hensyn til deres Rækkeforhold. Senere Tider ville sandsynligvis paa flere, muligvis paa adskillige Punkter gjennem nye Fund naa til en anden Opfattelse af Myntrækkernes Udvikling end den i det følgende antagne.

Vi skulle nu fremføre de Grunde, som have ført til den fulgte Ordning af Mynterne og i Hovedtrækkene gjøre Rede for vor Opfattelse af dette vanskelige og indviklede Spørgsmaal. Da de til de forskjellige Myntsteder knyttede Udmyntninger paa mange Punkter have fælles Ejendommeligheder og ofte beslægtet Karakter, hvorved de danne tildels selvstændige Rækker, vil det være rigtigst at ordne denne Redegjørelse efter de enkelte Myntsteder.

Lund.

Knud V og Valdemar I. De ældste skaanske Udmyntninger fra denne Periode tilhøre formentlig Tiden før Valdemars Eneregjering og ere meget beslægtede med en Mynt, der henføres til Harald Kesias Søn Oluf, som i Aarene 1140—1143, under Erik Lams Regjering, tiltog sig Magten i Skaane[1]. Som Regel have disse Mynter Kong Valdemar I's Navn i Omskriften (Vald. I. Nr. 1); men paa en Variation (Knud V. Nr. 1) findes en forvirret Omskrift IKVNVN, hvormed synes at være tilsigtet Knuds Navn. Et lignende Forhold spores ved Roskildemynterne, og det kan derfor synes antageligt, at disse to Mynter fra Lund kunne tilhøre Knuds og Valdemars Fællesregjering 1154—1157.

Vald. 2. Bærer Kongens Navn og en Reversomskrift, der efter et ubestemmeligt Navn har ARCHIEPC.

Vald. 3. 4. Fundene vise Myntstedet, den kløvede Bispehue Tiden.

Knud VI. 1. I Fund fra Skaane og Bornholm; slutter sig ved sin flade Kroneform til Valdemar I's yngste Typer; Bispehuens nye, høje Form bliver fælles for hele Gruppen.

2. I bornholmske Fund; flad Kroneform som paa Nr. 1; beslægtet Fremstilling af Sct. Laurentius findes paa Nr. 8 og 9.

3—5. Fundene vise hen til Skaane som Hjemstedet; Kronens svagt buede Form og Udførelsen knytte de tre Typer sammen. Nr. 4 og 5 fremstille Ærkebiskoppen med Pallium.

6. Slutter sig nær til Nr. 3—5.

7—9. Hovedsagelig i skaanske og bornholmske Fund; Kroneformen og Udførelsen ligner de foregaaende Typers; Fremstillingerne af Sct. Laurentius ere beslægtede med Nr. 2.

Valdemar II. 1. Bærer Kongens og Ærkebiskop Andreas Sunesøns Navne; Kronen faar en højere, buet Form. Bispehuen ligner den tidligere, men fremstilles lidt fra Siden.

2—3. Slutte sig ved Kronens Form til Nr. 1.

4—5. I Fund fra Skaane og Bornholm; Kronen faar en tilspidset Form, som bevares paa de følgende Typer Nr. 6—10. Paa Nr. 5 fremstilles Ærkebiskoppen med Pallium. Fremstillingen af Sct. Laurentius er beslægtet med en af de tidligere (Knud VI. Nr. 9).

6—8. Navnebogstaverne paa Nr. 6 og 8 betegne formentlig Ærkebiskop Peder Saxesen. Nr. 7 slutter sig til Nr. 6 ved Stedbetegnelsen L—V.

9. I bornholmsk Fund. Bogstaverne V—A betegne paa Adversen Valdemars Navn, paa Reversen VFO ARCHIEPISCOPVS.

10. Kronens og Bispehuens Form vise den sildige Tid. Ved de paa denne Mynt ligesom paa Nr. 9 anbragte Ringe slutte de to Mynter sig formentlig til hinanden.

11. Bærer Valdemars Navnebogstaver V—V og Ærkebiskop Ufo's Navn.

[1] Jvf P Hauberg Myntforhold og Udmyntninger i Danmark indtil 1146. Tab. XIII. Oluf.

12. Denne mærkelige Mynt er den ældste kjendte med Aarstal af Europas Mynter fra Middelalderen. Ved de aflange Ringe i Kronen og paa Bispehuen slutter den sig til Nr. 11, som har lignende Ringe langs med Randen. Destoværre er Aarstallet paa det eneste kjendte Exemplar ikke fuldt læseligt, idet nogle af dets sidste Tal ere bortslidte. Tidligere har man henført Mynten til Erik Plovpenning[1]), under hvis Regjering Ufo var Ærkebiskop til 1252; men mod Rigtigheden heraf taler allerede bestemt Kronens ældre Form. Af Aarstallet kan læses ƆCCXXX...I; det tredie X er næsten helt borte, men den lille Rest af en skraa Streg oplyser dette Tal. For at komme til en, saavidt muligt, sikker Klarhed over det Aarstal, Udmyntningen bærer, maa man nærmere betragte Prægets Udførelse. Man vil da se, at Myntprægeren her, som saa hyppigt ellers, har inddelt Pladsen paa Myntstemplerne med bestemt Afstand mellem Bogstaverne, forinden han har indslaaet disse i Stemplerne. Deles Adversomskriften ✠ANNO DOMINI ved en Linie fra Korset lige ned over Mynten, bliver der nemlig fem Bogstaver, ANNOD og OMINI, paa hver Side af Linien. Ved en tilsvarende Deling af Reversomskriften udgjøre de fem Talbogstaver ƆCCXX dens ene Halvdel, medens der af den anden Halvdels fem Tal kun er X...I tilbage. Da der altsaa mangler tre Tal, og da Mynten sikkert tilhører Valdemar II, kan Aarstallet kun have været MCCXXXIIII eller MCCXXXVIII; og af disse taler Sandsynligheden afgjort for Aaret 1234, fordi de efterfølgende Aars Udmyntninger, hvoraf formentlig de fire kjendes, maa have strakt sig over et længere Tidsrum end fra 1238 og til Kongens Død 1241. Der vides ikke at være indtruffet nogen Begivenhed, hverken i Valdemars eller i Ufo's Liv, der kan have givet Anledning til just at forsyne Udmyntningen i 1234 med Aarstal. Muligvis har dette Aar været et Mærkeaar i Myntmesterens Liv. I »Museum regium« (Udg. 1710) meddeles, at Mynten er blevet skjænket til den kongelige Myntsamling af en kjøbenhavnsk Borger, Peter Svane. 1699 fandtes den endnu ikke i Samlingen.

13. Bærer Valdemars og Ufo's Navne.

14. I skaansk og bornholmsk Fund. Med Valdemars Navn; slutter sig ved Arbejdet til Nr. 13.

15. Mynten henføres til Valdemar II, skjøndt Kronens Form viser hen til en tidligere Tid. At Mynten maa være saa sildig, fremgaar ikke blot af Arbejdet, men ogsaa af en stor Mængde slette, tildels barbariske Efterligninger af den, vistnok Forfalskninger, udførte paa Sjælland, der optræde saavel i skaanske som sjællandske Fund fra Tiden efter Valdemars Død.

16. I bornholmske Fund. Kronens sildige Form, med Lilier foroven, findes ogsaa paa en Roskildemynt med Biskop Niels's Navn (Vald. II. Nr. 30). I sin Karakter slutter Mynten sig nærmest til Valdemars Udmyntninger.

[1]) Koehne. Zeitschr. f. Münz-, Ziegel u. Wappenkunde V. Pag 195. Læssøe udtaler her, at Aarstallet formentlig er 1247 eller 1248.

Roskilde.

Svend Grathe. 1. I sjællandske Fund. Paa den afbildede Variation er Kongens Navn anbragt bagved Brystbilledet.

2. Slutter sig ved Arbejdet og ved Fund til Nr. 1.

Knud V. 2. Forholdet synes her at være det samme som ved den til Knud henførte Mynt fra Lund, at den er udmyntet for Knud under hans og Valdemars Fællesregjering 1154—1157, idet dens Omskrift KTAVN... maa antages at skulle indeholde Knuds Navn, medens andre Mynter af denne Typ have Valdemars Navn (Vald. II. Nr. 5). Bred Krone; fortil kløvet Bispehue.

Valdemar I. 5. I sjællandske Fund; med Valdemars Navn; bred Krone og kløvet eller spids Bispehue. Ganske lignende Knud V's formentlige Roskildemynt og sandsynligvis tilhørende deres Fællesregjering.

6. I sjællandske Fund; med Valdemars Navn; lignende grove Arbejde som paa Svend Grathes Roskildemynter.

7. I sjællandske Fund; den forvirrede Adversomskrift synes nærmest at indeholde Valdemars Navn; Kronen er af noget lignende Form som paa Mynter fra Erik Emun.

8. I sjællandske Fund; bærer Valdemars og Absalons Navne, samt dennes Titel som Biskop. Bred Krone, spids Bispehue.

9. I sjællandske Fund; bærer Valdemars Navn; bred Krone.

10. I sjællandske Fund; Myntprægets Karakter og den kløvede Bispehue vise Tiden.

11. Vistnok præget med samme Adversstempel som en Variation af Nr. 12; henføres ved Kroneformen og den kløvede Bispehue til Valdemar I. Mynten er blevet tillagt den slesvigske Biskop Esbern[1]) (1154—1161), idet Reversomskriften læstes som ЄSPЄRN ЄPC..; men den maa sikkert betragtes som forvirret.

12. I sjællandske Fund; Adverprægets Fremstilling og Udførelsen stemmer nøje med Nr. 11; kløvet Bispehue med Baand.

13. I sjællandske Fund; Udførelsen, Prægets Karakter og den kløvede, lidt fra Siden fremstillede Bispehue med Baand forbinder Typen med de følgende.

14—16. Danne ved de langstrakte Figurer, Randenes Udsmykning med Ringe og Arbejdets Karakter en lille Gruppe. Nr. 15 og 16 ere hyppigt fundne paa Sjælland. Paa Nr. 14 findes Kongens Navnebogstaver W—K; alle tre have kløvede, lidt fra Siden fremstillede Bispehuer; de to første ere forsynede med Baand.

Knud VI. 10—11. Slutte sig i flere Henseender, bl. a. ved den langs Randen anbragte Krands af Ringe, til de sidste Roskilde-Typer fra Valdemar I; men Bispehuens spidst opstaaende Form afløser nu den ældre, kløvede. Nr. 10 er forekommet i flere sjællandske Fund.

[1]) Koehne Zeitschr. V. Pag. 190.

12—14. Ere beslægtede med flere af de foregaaende Typer ved de langstrakte Figurer og Arbejdets Karakter; Nr. 13 og 14 ere fremkomne i sjællandske Fund; ligesom paa Nr. 11 har Kronen paa Nr. 12 et tilspidset Overparti over Ringen; Variationer af Nr. 14 har den samme Kroneform som Nr. 13.

15. I sjællandske Fund; Kronen er svagt buet eller af den ældre, flade Form; Arbejdet viser den sildigere Tid; ved de noget langstrakte Figurer slutter Typen sig nærmest til de foregaaende.

16. I sjællandske Fund; Kronens Form nærmer sig paa flere Variationer den senere, tilspidsede Form; men Arbejdet og Fremstillingen af den velsignende Biskop synes at føre Typen hen til Tiden før Valdemar II.

Valdemar II. 17. I sjællandske Fund; Kongens Navn angives ved W eller V paa Adversen; Arbejdet og Enkeltheder som den buede Kroneform vise Tiden.

18. I sjællandske Fund; Navnebogstavet P betegner formentlig Biskop Peder Sunesøns Navn (1191—1214); slutter sig til Nr. 17 ved Arbejdet og Advers-Fremstillingens Karakter. Bispehuens Form er fælles for flere af de følgende Typer.

19. I sjællandske Fund; Lighedspunkter i Udførelsen forbinde Mynten med Nr. 18.

20. Kronen har den ældre, flade Form, men ved Arbejdet og Bispehuens ejendommelige Form slutter Typen sig til de nærmest foregaaende.

21. Har buet Kroneform; samme Form paa Bispedragten som Nr. 20.

22—25. I sjællandske Fund; Mynterne danne en lille Gruppe ved Ligheden i Arbejdet og Prægenes Karakter; Nr. 23—25 knyttes til hverandre ved den lille Halvmaane med Stjerne, Kors eller Ring over, anbragt ved Siden af Bispefiguren.

26. I sjællandske Fund; Adversens V betegner Kongens Navn og Reversens N utvivlsomt Biskop Niels Stigsøns (1225—1249).

27. Navnebogstaverne N—I ved Bispefiguren maa ifølge Myntens Arbejde og Prægets Karakter antages at betegne Niels Stigsøns Navn; den tilspidsede Kroneform viser den sildige Udmyntning under Valdemar II.

28—29. I sjællandske Fund; Omskrifterne angive Kongens og Niels Stigsøns Navne; R I Reversomskriften paa Nr. 28 og i Midtfeltet paa Nr. 29 betegne Roskilde som Myntstedet.

30. Med Kongens og Biskop Niels' Navne, men uden Angivelse af Myntstedet; slutter sig ved Arbejdet til de to foregaaende; Kronens Form med Lilier viser den meget sildige Tid; Typen har Lighed med en Roskildemynt fra Erik Plovpenning.

Viborg.

Svend Grathe. 3. Mynten fører Kongens Navn og Titel. Dens ringe Vægt og nørrejydske Forekomst (i Aalborg-Fund) viser, at den er jydsk; det ikke-gejstlige Reverspræg, at den ikke tilhører Ribe, men Viborg, hvor Kongen stedse havde Myntretten ubeskaaren, eller Slesvig, hvor den endnu ikke var delt med Biskoppen. Sandsynligheden taler for, at Viborg maa være

det Myntsted, hvorfra den er udgaaet, dels fordi en noget lignende Reversfremstilling findes paa flere af de samtidige, nørrejydske Brakteater, dels fordi alle de andre i det store Aalborg-Fund forekomne danske Mynter, saavidt vides, vare nørrejydske.

4. Brakteat fra Aalborg-Fund; den bærer Kongens Navn og er formentlig præget i Viborg, da der ikke kjendes nogen Brakteat herfra af denne Typ. Sandsynligvis er denne Kors-Brakteat og de nørrejydske By-Brakteater af samme tarvelige Typ Begyndelsen til hele den ejendommelige, nørrejydske Brakteat-Udmyntning, som derefter fortsættes gjennem en Aarrække. Samtidigheden af denne Myntprægning i de forskjellige Byer fremgaar af den nøjagtige Overensstemmelse i Korsets Form, idet Armene paa dem alle ere trespaltede ved Enderne.

5. 5a. Brakteater fra Aalborg-Fund, med Kongens Navn; Kronen fremstilles af forskjellig Form, med eller uden Bøjler; Kongen ses dels med, dels uden Skjæg, saaledes at det kan antages, at Udmyntningen er foretaget med nogen Tids Mellemrum; Randen er streget eller med to Perleringe. Denne Udmyntning og de samtidige Brakteater af samme Typ fra de nørrejydske Myntsteder har formentlig afløst de foregaaende Kors-Brakteater. Sandsynligvis har denne Udmyntning med Kongens Navn været knyttet til Viborg som Nørrejyllands Hovedmyntsted, da der ikke blandt de samtidige By-Brakteater af denne Typ kjendes nogen med Viborgs Navn.

Knud V. 3. Brakteat fra Aalborg-Fund, med Kongens Navn; den slutter sig til Svends Brakteat Nr. 5 og er utvivlsomt udmyntet omtrent samtidig med denne, lidt før eller senere, under Kongernes Kamp om Magten i Jylland. Ogsaa denne Udmyntning med Kongenavn maa antages at tilhøre Viborg. Den kjendes kun fra Aalborg-Fundet, der er nedlagt, førend Valdemar blev Konge.

4. Brakteat, med Kongens Navn og Titel; Kronens foroven tilspidsede Form skulde synes at maatte tilhøre en sildigere Tid og føre Mynten ned til Knud VI. Dens Forekomst i Vejen-Fund, der kun indeholdt Mynter fra Svend, Knud og Valdemar, i Forbindelse med at den har Omskrift, hvilket, saavidt vides, ikke nogen af Knud VI's Mynter har, gjør dens Henførelse til Knud V utvivlsom. Sandsynligheden taler for, at ogsaa denne Brakteat tilhører Viborg som Hovedmyntstedet i Nørrejylland, udenfor hvilken Landsdel den daværende danske Brakteatprægning ikke synes at have fundet Sted. Den er vistnok yngre end Nr. 3.

Valdemar I. 17. Brakteat med Stadens Navn; af lignende Typ som Svends By-Brakteater med Kongens Brystbillede. Her er imidlertid en væsentlig Forskjel tilstede i Karakteren og i Enkeltheder, f. Ex. i Kronens Form, med de ved Bøjlerne anbragte smaa Ringe. Dette og den Omstændighed, at Mynten ikke forekom i det store Aalborg-Fund, men derimod i det noget yngre Bjergsted-Fund, taler imod, at den skulde tilhøre Svend Grathe og for dens Henførelse til Valdemar.

18. Brakteat fra Bjergsted-Fundet, med Kongens Navn; maa antages at være præget i Viborg som Hovedmyntstedet.

19. Brakteat fra Bjergsted-Fundet, med Kongens Navn; sandsynligvis ogsaa fra Viborg. Herimod kunde imidlertid den Omstændighed stærkt tale, at der paa Mynten fremstilles et biskoppeligt Hoved, saaledes at den snarere kunde synes at maatte henføres til Ribe, hvor Biskoppen havde Myntret, og ikke til Viborg, hvor dette ikke var Tilfældet. Denne, ligesom flere andre Mynter fra Bjergsted-Fundet med kirkelige Fremstillinger, maa imidlertid vistnok betragtes fra et særligt Synspunkt, idet de formentlig maa antages at have været prægede som en Slags Skuemynt eller Mindepenge. Paa disse Mynter findes biskoppelige Fremstillinger eller kirkelige Mærker forenede med verdslige, og Tanken hermed har ikke været at antyde nogen gejstlig Part i Udmyntningen, men vistnok kun en Anerkjendelse af Kirkens Indflydelse og af dens Støtte for Kongen under de stærkt bevægede Begivenheder.

20. Myntens ringe Vægt viser dens jydske Oprindelse; af den kløvede Bispehue ses Tiden. Det ikke-gejstlige Reverspræg og den grove Udførelse, som synes at være et Særkjende for de nørrejydske Udmyntninger, der afløse Brakteaterne, peger hen paa Viborg som Myntstedet. Adversfremstillingen med Kongens og en Biskops sidestillede Billeder maa formentlig betragtes som et Udtryk for Kronens og Kirkens venskabelige Forhold, ligesom paa Nr. 19.

21. Skjøndt Mynten har en større Vægt end den sædvanlige jydske, gjør dog dens Forekomst i Dystrup-Kjær Fund dens nørrejydske Oprindelse sandsynlig. Det grove Arbejde viser hen til Viborg; den glatte Ring paa Reversen knytter den formentlig til Nr. 20.

22. Er fremkommet i to nørrejydske Fund; den brede Kroneform og Forekomsten i Dystrup-Kjær Fund viser Tiden under Valdemar I; den grove Udførelse og Fremstillingernes Karakter gjør det antageligt, at Viborg er Myntstedet.

Knud VI. 17. Den ringe Vægt viser, at Mynten er jydsk; Arbejdet og det ikke-kirkelige Reverspræg knytter den til Viborg. Kroneformen tyder nærmest hen paa, at den tilhører Tiden efter Valdemar I. Reversfremstillingen med Lilier er beslægtet med enkelte af denne Konges nørrejydske Brakteater (Vald. I. Nr. 32. 47. 48).

18. Myntens jydske Oprindelse fremgaar af den ringe Vægt. Ved det grove Arbejde og ved Reversfremstillingen slutter den sig til Nr. 17.

Valdemar II. 31. I nørrejydske Fund. Udmyntningen er jydsk ifølge den ringe Vægt; det brede Arbejde og det ikke-kirkelige Reverspræg viser hen til Viborg som Myntstedet. Kongens Navne- og Titelbogstaver betegne Valdemar II.

32. 33. I jydske Fund. Den ringe Vægt viser hen til Jylland; de ikke-kirkelige Reversfremstillinger gjøre det antageligt, at Mynterne ere prægede i Viborg. Det finere Arbejde og Mynternes hele Karakter betegner formentlig en ny Periode i Stadens Udmynt-

ninger. Den paa begge Mynterne benyttede Indfatning af fire sammenstødende Buer taler for et Slægtskab mellem de to Typer.

34. Ifølge Myntens Vægt og Reversprægets Karakter maa Viborg antages at være dens Myntsted. Kronens tilspidsede Form har nu afløst den flade og viser den sildigere Tid.

35. Skjøndt Vægten er noget større end den jydske i Almindelighed, maa Mynten dog paa Grund af sin jydske Forekomst og det ikke-kirkelige Revers præg antages at tilhøre Viborg. Bogstavet V udenfor den ene af Firkantens Sider betegner utvivlsomt Kongens Navn; ved de smaa Ringe slutter den sig nærmest til Nr. 34.

Horsens.

Svend Grathe. 6. Konge-Brakteat fra Aalborg-Fundet, med Stadens Navn; den fint stregede Udsmykning af Randen viser Samtidigheden med Svends Konge-Brakteat fra Viborg (Nr. 5).

Valdemar I. 23. Brakteatens Omskrift betegner Staden som tilhørende Kongen. Ifølge sin Forekomst i Bjergsted-Fundet maa Mynten være præget i et af de første af Valdemars Regjeringsaar.

Aarhus.

Svend Grathe. 7. Kors-Brakteat fra Aalborg-Fundet, med Stadens Navn; Udførelsen viser dens Samtidighed med Svends Kors-Brakteat fra Viborg (Nr. 4).

8. Konge-Brakteat fra Aalborg-Fundet, med Stadens Navn; maa ifølge Udførelsen være samtidig med Svends Konge-Brakteater fra Viborg (Nr. 5).

Randers.

Svend Grathe. 9. Kors-Brakteat fra Aalborg-Fundet, med Stadens Navn; samtidig med Svends Kors-Brakteat (Nr. 4) ifølge Udførelsens Ensartethed.

10. 10 a. Konge-Brakteater fra Aalborg-Fundet, med Stadens Navn; Samtidigheden med Svends Konge-Brakteater fra Viborg (Nr. 5. 5 a) fremgaar af de to Typers ensartede Udførelse.

Valdemar I. 24. Brakteat, hvis Omskrift betegner Staden som tilhørende Kongen. Forekomsten i Bjergsted-Fundet viser Tiden.

Aalborg.

Svend Grathe. 11. Kors-Brakteat fra Aalborg-Fundet, med Stadens Navn. Samtidig med Svends Kors-Brakteat (Nr. 4) ifølge Udførelsen.

12. 12 a. Konge-Brakteater fra Aalborg-Fundet, med Stadens Navn; Samtidigheden med Svends Konge-Brakteater (Nr. 5. 5 a) ses af Udførelsens Ensartethed.

Hjørring.

Svend Grathe. 13. Konge-Brakteat fra Aalborg-Fundet, med Stadens Navn. Samtidig med Svends Konge-Brakteat (Nr. 5 a) ifølge de to Typers ensartede Udførelse.

Ubestemte nørrejydske Myntsteder.

Svend Grathe eller Knud VI 1146—1154. 1—9. Typerne forekom utvivlsomt alle i Aalborg-Fundet; dog savnes Oplysning herom for to Typers Vedkommende (Nr. 6 og 7), som imidlertid passe nøje ind i Rækken. Udmyntningerne maa antages at være sket i Tiden, da de to Konger stredes om Magten. Typernes Antal er for stort til, at de kunne antages alle at tilhøre Hovedmyntstedet Viborg. Muligvis tilhøre de Brakteater, paa hvilke ses Fremstillingen af en befæstet Borg (Nr. 5—9) denne By, om hvis Besiddelse Kampen synes særlig at have drejet sig. Brakteaten med de to mod hinanden vendte Figurer (Nr. 1) kunde synes at skulle fremstille de to Konger; i saa Fald maatte Udmyntningen være sket i en fredelig Periode. Fremstillingen er dog utvivlsomt tilført sydfra.

Paa enkelte af Typerne findes anbragt smaa Ringe (Nr. 1. 2), hvilket kan tyde paa, at de skyldes samme Myntprægers Arbejde.

Valdemar I. 25—51. Denne Række Brakteater er ifølge sin Forekomst i Bjergsted-Fundet sikkert i sin Helhed nørrejydsk og nærmest at betragte som en Fortsættelse af den foregaaende Række. Ifølge dens Fremstillingers Indhold tilhører den utvivlsomt Tiden kort efter, at Valdemar I er kommet i Enebesiddelse af Magten. Den derved indtraadte fredelige Tilstand illustreres gjennem Fremstillingerne med Kongen og Dronningen (Nr. 25—28), med Kongen og en Biskop (Nr. 29), Kongen med Krumstav (Nr. 30), Sværdet og Krumstaven (Nr. 32), Fæstningsværket og Krumstaven (Nr. 33—34) og Kongen eller en Biskop under den ejendommelige Portalfigur, der utvivlsomt skal fremstille et Ciboriealter (Nr. 35—37). Paa to Typer vises denne Alterform selvstændig (Nr. 38. 39). Udførelsen er forskjellig, temmelig ringe for nogles Vedkommende, men stundom fin og kunstnerisk, saaledes Kors-Brakteaterne med Bladornamenter i Vinklerne (Nr. 49. 50); den røber dog en fælles Karakter og et indbyrdes Slægtskab, som viser, at disse Udmyntninger ikke have været udførte gjennem noget længere Tidsrum. I den mindre Gruppe med Lammet, Duen og Griffen (Nr. 40—46) ere Brakteaterne knyttede til hverandre blandt andet ved de smaa Ringe, som ere anbragte paa de fleste af dem (Nr. 40. 41. 43—46). Disse Ringe vise muligvis en Forbindelse med enkelte af Brakteaterne i den tidligere Gruppe under Svend og Knud V. (Nr. 1. 2). Det er tidligere fremhævet, at de kirkelige Fremstillinger ikke maa opfattes som Betegnelse for, at nogen Biskop har havt Part i Udmyntningen af disse Brakteater, da Kongen havde sin Myntret i Nørrejylland ubeskaaren. Kongen har utvivlsomt ladet disse Stykker præge nærmest som Skuemynter i Anledning af Kampens lykkelige Udfald og som Anerkjendelse af den Støtte, Kirken havde ydet ham. At de dog tillige have været gangbar Mynt, ses deraf, at Bjergsted-Fundet ogsaa indeholdt fremmede Mynter. De mange forskjellige Typer og Variationer indenfor denne Række Brakteater gjøre det klart, at de ikke kunne tilhøre Viborg alene, men ogsaa maa være prægede i

andre nørrejydske Stæder. Andre samtidige Brakteater vise, at der endnu under Valdemar har været slaaet Mynt i Horsens og Randers (Vald. I. Nr. 23. 24).

Ribe.

Svend Grathe. 14. Den ringe Størrelse og Prægets Karakter viser, at Mynten er vestdansk; af Bispefremstillingen ses, at den maa tilhøre Ribe, det eneste jydske Myntsted i denne Periode, hvor Biskoppen havde Part i Mynten. Beslægtet med Nr. 15 ved Kronens brede, ejendommelige Form.

15. I jydsk Fund. Slutter sig til foregaaende Mynt ved Størrelsen og Adversfremstillingen. Ifølge den ringe Vægt maa Mynten være jydsk og henføres til Ribe paa Grund af Reversfremstillingen. Myntens Forekomst i Vejen-Fund viser Tiden før Valdemar I.

16. Forekomsten i Vejen-Fund og den kirkelige Reversfremstilling viser hen til Ribe som Myntstedet. Ved Fundet og Slægtskabet i Reverspræget med de to Opstandere knyttes Mynten til Nr. 14 og 15.

Valdemar I. 52—53. Ved den ringe Vægt og Fundene henføres disse Mynter til Jylland, ved de kirkelige Reverspræg til Ribe. Kronens brede Form viser den tidlige Tid. Adverstypernes Udførelse og den for begge Mynter fælles Udsmykning med Kugler langs Randen knytte de to Typer til hinanden.

54. I jydsk Fund; henføres paa Grund af Krumstaven til Ribe. De to V paa Reversen tør vistnok antages at betegne Kongens Navn; Kronens brede Form viser Tiden.

55. I jydsk Fund; Vægten er ringe; henføres ved Bispefiguren til Ribe; Tiden ses af Kronens Form og den kløvede Bispehue.

56. Den ringe Vægt og det kirkelige Reverspræg med Bispestaven viser hen til Ribe som Myntstedet; den brede Krone angiver Tiden.

57. Henføres til Ribe paa Grund af den ringe Vægt i Forbindelse med Reversprægets Bispefigur. Den kløvede, lidt skjævt fremstillede Bispehue med Baand viser den sildigere Tid under Valdemar.

Knud VI. 19—23. De fem Mynter danne ved deres ringe Størrelse og det noget grove Arbejde en sammenhængende Gruppe, som ifølge Vægten og Fundene, i Forbindelse med de kirkelige Revers-Fremstillinger maa antages at tilhøre Ribe. Slesvigs Biskop havde imidlertid paa denne Tid ogsaa Myntret, men de formentlig herhen hørende Mynter danne en i sin hele Karakter fra Ribes Mynter forskjellig Række. Fremstillingen af Korsbanneret (Nr. 19) har dog Lighedspunkter med et slesvigsk Myntpræg fra Valdemar I (Nr. 61). Den smalle, flade Krone tilhører utvivlsomt en yngre Periode end de foregaaende Ribetypers Kroneformer og er Særkjende for Rækken.

Valdemar II. 36—38. Danne en Fortsættelse af den foregaaende Række ved deres Lidenhed og Udførelse. Paa Grund af Vægten og Fundene maa de sikkert antages at være udgaaede fra det samme Myntsted. En enkelt Reverstyp (Nr. 36) viser stor Lighed

med en ældre slesvigsk Mynt (Vald. I. Nr. 63); men Arbejdet er finere paa denne. Den sildige, foroven tilspidsede Kroneform, der er et Særkjende for Gruppen, fører dens Mynter hen til Valdemar II.

39. Bogstaverne G—V ved Biskopfiguren maa sikkert antages at betegne Biskop Gunner af Ribe (1230—1245). Man har tidligere[1]) henført Mynten til Biskop Gunner af Viborg (1222—1251); men da Stadens Biskop ikke havde Part i Udmyntningen, har denne Antagelse ingen Mulighed for sig. Myntens Forekomst i Obbekjær Fund ved Ribe kan ogsaa synes at tale for Henførelsen til det sydlige Myntsted. Denne og de følgende Ribemynter ere mere anselige og have en større Vægt end de tidligere Udmyntninger herfra. Det synes, som om der under Biskop Gunner er indført en Forandring til det bedre med Hensyn til Myntværdien, altsaa allerede forinden Kongen erhvervede Biskoppens Myntret tilbage.

40. Slutter sig ved det noget brede Arbejde og sin hele Karakter til Nr. 39. Ogsaa Ringen indenfor Perlerækken er fælles for dem.

41. I Aaret 1234 tilbyttede Kong Valdemar II sig den biskoppelige Part i Ribes Udmyntninger. De kirkelige og biskoppelige Fremstillinger paa Stadens Mynter ophøre derfor nu, medens Kongens Navn og Titel anbringes i Omskrifterne.

42. 42 a-c. Slutte sig ved Størrelsen og Arbejdet til Nr. 41 og føre ligeledes Kongens Navn og Titel i Omskrifterne. Af Bogstaverne A, G, H og O i Midten paa Adversen, hvilke, som tidligere omtalt, formentlig betegne Myntprægernes Navne, forekommer H hyppigt paa de nærmest følgende Kongers Mynter. At Udmyntningen tilhører Ribe, fremgaar af Fundene, idet disse Mynter ofte forekomme i jydske og fynske Fund, sjeldnere i sjællandske. De anselige og godt udseende Mynter have havt en stærk Udbredelse. Ribes Myntsted var utvivlsomt det betydeligste i Jylland i Slutningen af Kong Valdemars Regjering.

Slesvig.

Svend Grathe. 17. Er fremkommet i jydske Fund, deriblandt to sydlige; ogsaa den ringe Vægt viser den jydske Oprindelse. Da Reversfremstillingen ikke har noget gejstligt Præg, og Mynten ikke stemmer med de samtidige Viborgmynter, ligger det nærmest at henføre Udmyntningen til Slesvig. Kronen har samme spidse Form som paa Roskilde-Mynter fra Kong Niels, hvorefter Mynten maa antages at høre til de tidligste i den her behandlede Periode; Reversprægets Karakter tyder ikke paa, at den kan være ældre. Ved Korset slutter den sig til den følgende Mynt.

Knud V. 5. Den ringe Vægt viser den jydske Oprindelse; Forekomsten i et fyensk Fund peger hen paa, at Mynten kan tilhøre et sønderjydsk Myntsted, og paa Grund af det ikke-gejstlige Reverspræg maa dette antages at være Slesvig. I Viborgs Myntrække passer den ikke ind, men derimod i Slesvigs paa Grund af det gode Arbejde. Den smalle

[1]) Ursin. Stiftsstaden Viborg. Pag. 273.

Kroneform kunde synes at tilhøre en sildigere Tid, og Mynten har ogsaa været henført til Knud VI. Denne Kroneform ligner endel den paa Svends og Knuds Brakteater, og da Mynten fandtes sammen med en utvivlsomt tidlig Mynttyp fra Valdemar I, maa Henførelsen til Knud V betragtes som sikker. Fra Knud VI kjendes, som ovenfor sagt, ingen Mynter med Omskrift eller blot med Navnebogstaver.

Valdemar I. 58. 59. Paa Grund af Mynternes ringe Vægt, deres Forekomst i sydlige, jydske Fund og de ikke-gejstlige Reverspræg maa det antages, at Slesvig er Myntstedet. I Viborgs Myntrække i denne Periode passe de ikke ind. Udførelsen og Prægenes Karakter samt Kroneformen (Nr. 58) viser den tidlige Tid.

60. Den ringe Vægt og Reverspræget, ved hvilket Mynten er endel beslægtet med de to foregaaende, leder til at henføre Udmyntningen til Slesvig. Den brede Kroneform viser hen til Valdemar I's Tid.

61. Den ringe Vægt og Fundene godtgjøre den jydske Oprindelse; Myntens ikke-gejstlige Præg og Arbejdets Karakter gjør det sandsynligt, at den maa tilhøre Slesvig. Den med en fin Ring omgivne Rand findes senere som Regel paa Mynterne herfra; men derimod ikke paa Viborgs Mynter. Den brede Kroneform viser, at Udmyntningen tilhører Valdemar I og ligner nærmest den paa Ribemynterne Nr. 56 og 57.

62. Ifølge sin ringe Vægt maa Mynten være jydsk og, trods den mere grove Udførelse, fra Slesvig paa Grund af det ikke-gejstlige Præg og navnlig Sceptrets Form, der svarer til den paa Nr. 61, samt Ringen indenfor Perlerækken paa Reversen. Kroneformen er nærmest som paa Ribemynten Nr. 54.

63. Mynten slutter sig ved sit fine Arbejde til de andre slesvigske. Skjøndt Vægten er større end de foregaaende Mynters i denne Række og derved viser sin Forbindelse med de efterfølgende slesvigske Udmyntninger, henføres den dog paa Grund af den brede Kroneform til Valdemar I. Ifølge sin gejstlige Revers-Fremstilling tilhører Mynten Tiden efter 1175, i hvilket Aar Biskoppen i Slesvig fik Part i Stadens Udmyntning. Der er, som foran omtalt, utvivlsomt ved denne Ordning blevet gjort Forbedring i den slesvigske Mynts Værdi.

Knud VI. 24. Er fremkommet i et jydsk Fund; slutter sig ved sit fine Arbejde til den foregaaende Mynt og er ligesom denne og hele Rækkens Mynter af noget større Vægt end den sædvanlige jydske; at de ikke ere østdanske, fremgaar af deres hele ejendommelige Karakter, ligesom de ogsaa ere noget mere uanselige. Kronen er paa denne og Rækkens øvrige Mynter flad og sluttende tæt om Hovedet, formentlig et Særkjende for de slesvigske Mynter fra Knud VI, om hvilke der kun foreligger sparsomme Fundoplysninger.

25. 26. Arbejdet er mindre fint end paa foregaaende Mynt, men dog af lignende ejendommelige Udførelse. Det for begge Typer fælles gejstlige Reverspræg har et noget beslægtet Forbillede i en ældre slesvigsk Mynt (Vald. I. Nr. 63).

27. Slutter sig ved det ejendommelige, lidt flade Arbejde og navnlig ved Behandlingen af Adverspræget til Nr. 26.

28—30. De tre Mynttyper ere af en ensartet, noget grovere Udførelse og synes at slutte sig ved Reversprægenes Karakter til Nr. 27. Ligesom denne har Nr. 28 og 29 en Ring indenfor en Perlerække, hvilket hyppig findes paa de følgende slesvigske Mynter.

Valdemar II. 43. Fundoplysninger mangle om denne og om de fleste af de følgende Mynttyper. Hele Rækken har imidlertid den samme ejendommelige Karakter som den forudgaaende og slutter sig saa nøje til denne, at de formentlig maa være udgaaede fra samme Myntsted. Ogsaa Vægtforholdet synes at være det samme. Kronen er ikke længer flad, men lidt tilspidset foroven. Reversfremstillingen er noget beslægtet med tidligere slesvigske Mynter (Knud VI. Nr. 25. 26) og med en omtrent samtidig Ribe-Mynt (Vald. II. Nr. 36).

*44. Kronen har nu antaget den tilspidsede Form; Randen er udstyret med en fin Ring indenfor en Perlerække. Muligvis betegner Bogstavet A Myntprægerens Navn og s Stadens.

45—49. Synes at danne en lille beslægtet Gruppe. Selv om Konge- og Bispefigurerne ere udstyrede forskjelligt — saaledes har Nr. 45 en afvigende Kroneform og Bispehuerne ere ikke ens — er der dog en vis Ensartethed i Udførelsen, og alle have de en fin Ring indenfor Perlerækken langs med Randen. Paa Nr. 49, der er fundet i Jylland, er Navnebogstavet I anbragt ved Bispefiguren; det betegner utvivlsomt Slesvigs Biskop Johan (1238—1244).

50. Slutter sig trods det grovere Arbejde, og skjøndt Ringen mangler indenfor Perlerækken, dog nærmest til den foregaaende Gruppe; Kronen er tilspidset. Bogstavet I, som er lagt over Bispestaven, betegner formentlig Biskop Johan's Navn.

I den følgende Beskrivelse af de kjendte Mynttyper fra denne Periode findes de væsentlige Forskjelligheder medtagne saavel i Omskrifter som i Fremstillinger.

Paa faa Undtagelser nær findes samtlige Typer i den kongelige Myntsamling; naar dette ikke er Tilfældet, bemærkes det, hvorvidt Mynten tilhører en offentlig eller privat Samling.

Forsaavidt som Fundstederne kjendes, ere disse opførte efter Beskrivelsen af hver Typ, med Tilføjelse af det Antal Mynter, hvormed Typen er optraadt i hvert enkelt Fund.

Svend Grathe.

1146—1154. 1157.

Roskilde.

Tab. I.

Biskop Asker. 1145—1158.

1. Adv. (S)VEИ. Kronet Brystbillede, højre Side, med Sværd i højre Haand. Rev. Midttaarn og to Sidetaarne, med spidse Tage; over en Murrunding. Var. med S istedetfor Navnet; paa to andre findes her kun et Kors. Vægt 0,75—0,78 Gr.

Bjeverskov Kirke 1, Bastrup Taarn 1, Roskilde a 1.

2. Adv. Kongens modvendte Brystbillede, med spids Krone, Liliescepter i højre Haand og Rigsæble i venstre Rev. Midttaarn med lav Overbygning mellem to mindre Taarne, over en Murrunding. Fire, lidot forskjellige Var. V. 0,82—0,86 Gr.

Bastrup Taarn 3.

Viborg.

3. Adv. REX, tilhøjre for et kronet, modvendt Brystbillede, med flad Krone og Korsscepter i højre Haand. Rev. +SVEN . DANORVM. Midttaarn mellem to mindre Taarne, alle med spidst Tag; over tre sammenstedende, runde Buer. Paa fire Var. af ringere Udførelse er Kronen spids og Midttaarnet uden spidst Tag; en har +ƧVƎИ. DAИORVM.I, en anden retrograd Reversomskrift. V. 0,33—0,45 Gr.

Aalborg, Dælie 1.

4. Brakteat. ∞VENO i Vinklerne af ot Kors, hvis Arme ere trekløvede ved Enden; ofte en lille Ring i Midten. Fem Var., deriblandt med SVNO og SVEO; paa den sidste staa Bogstaverne i urigtig Orden. V. 0,23—0,25 Gr.

Aalborg, Bunstorf 3.

5. Brakteat. ∞VENO REX. Kronet, skjægløst Hoved, højre Side; streget Rand.

5 a. Kongen med Fuldskjæg; to Perleringe.

c. ti Var. dels med dels uden Skjæg; Kronen har som oftest Bøjler; en Var. har SVENO og lav Krone uden Bøjler; paa en anden er Hovedet vendt tilvenstre. V. 0,22—0,24 Gr.

Aalborg. Dælie 1.

Horsens.

6. Brakteat. +HORS. Kronet Hoved, højre Side, uden Skjæg; streget Rand. Var. med HOS. V. 0,19 Gr.

Aalborg.

Aarhus.

7. Brakteat. ARIS i Vinklerne af et Kors med trekløvede Armender og lille Midtring. V. 0,22 Gr.

Aalborg.

Tab. I. 8. Brakteat. ARVSIA. Kronet, skjægløst Hoved, højre Side; streget Rand. Var., med Fuldskjæg. V. 0,24—0,25 Gr.
Aalborg.

Randers.

9. Brakteat. RAND i Vinklerne af et Kors med trekløvede Armender. Tre Var., den ene med RANO; med eller uden Midtring. V. 0,19—0,21 Gr.
Aalborg.

10. Brakteat. RADRVSIA. Kronet, skjægløst Hoved, højre Side; streget Rand.

10 a. RANROSIA. Kongen med Fuldskjæg; to Perleringe.

Syv Var. deriblandt med RANRVSIA eller RADRVSIAS, dels med dels uden Skjæg. V. 0,18—0,25 Gr.
Aalborg.

Aalborg.

11. Brakteat. ALAH i Vinklerne af et Kors med trekløvede Armender og lille Midtring. To Var., den ene med ALTR. V. 0,21—0,25 Gr.
Aalborg.

12. Brakteat. ALABVREA. Kronet skjægløst Hoved, højre Side; streget Rand.

12 a. Samme Omskrift. Kongen med Fuldskjæg; to Perleringe. V 0,22—0,26 Gr.
Aalborg.

Hjørring.

13. Brakteat. HERINEA. Kronet Hoved med Fuldskjæg, højre Side; to Perleringe. V. 0,20 Gr.
Aalborg.

Ribe.

Biskop Elias. 1142—1166.

14. Adv. Kronet, modvendt Hoved; tilvenstre et Sværd, tilhøjre et Liliescepter. Rev. Biskoppeligt Hoved, venstre Side, med Krumstav; mellem to Opstandere. To Var. V. c. 0,60 Gr.

15. Adv. Kronet, modvendt Hoved; tilvenstre Rigsæble, tilhøjre Liliescepter. Rev. Nøgle, under en Bue, spændt mellem to Opstandere; over Mur- eller Tømmerværk. Var., med et Kløverblad tilhøjre for Nøglen. V. 0,63—0,76 Gr.
Vejen 1.

16. Adv. Kronet, modvendt Brystbillede; tilhøjre Scepter, tilvenstre? Rev. Biskoppeligt, modvendt Brystbillede; tilhøjre Krumstav, over Bispehuen et Kors; under en Bue, spændt mellem to Opstandere, der hvile paa Mur- eller Tømmerværk. V.?
Vejen 1.

Slesvig.

17. Adv. Kronet, modvendt Hoved, med et lille Kors ved hver Side. Rev. Ankerkors, med en Kugle i hver Vinkel og omgivet af skiftevis sex Kors og sex Kugler. Tre Var., den ene

uden Kors ved Hovedet og uden Kugler i Korsvinklerne, samt med kun fem Kors og fem Kugler omkring Ankerkorset. V. 0,53—0,65 Gr. Tab. I.

Gjerrild 1, Vejen 1, Nordslesvig 1, Ringsted Kirke 1.

Knud V.

1146—? 1154—1157.

Lund.

Ærkebiskop Eskil. 1138—1177.

1. Adv. IKVNVN... Kronet, modvendt Brystbillede, med Sværd i højre Haand. Rev. Uden Omskrift. Alter med aabnede Sidefløje. V. 0,85 Gr. (Jvf. Valdemar I. Nr. 1).

Roskilde.

Biskop Asker. 1145—1158.

2. Adv. KTAVNV.. Kronet, modvendt Brystbillede, med Sværd i højre Haand og Liliescepter i venstre. Rev. Uden Omskrift. Biskoppeligt, modvendt Brystbillede, med Korsstav i højre Haand og den venstre oprakt mod en Stjerne; grov Kuglerække udenom Ringen. Var. KATVNV... V. 0,90 Gr. (Jvf. Valdemar I. Nr. 5).

Lilleborg 1.

Viborg.

3. Brakteat. CANVT REX. Kronet Hoved, uden Skjæg; højre Side. c. ti Var. V. 0,25—0,35 Gr.

Aalborg.

4. Brakteat. +KANVT . REX DAN. Kronet, modvendt Hoved. Syv Var., deraf med +KANVTVS . REX . DA og +KANVT REX DANI. V. 0,21—0,28 Gr.

Vejen 13, Dælie 1.

Slesvig.

5. Adv. REX omkring et kronet, modvendt Hoved, under en af tre Buer dannet Portal, som bærer en Overbygning mellem to Taarne. Rev. +KANVTVS. Liliekors. V. 0,57—0,65 Gr.

Odense 7.

Ubestemte nørrejydske Brakteater. 1146—1154.

1. To mod hinanden vendte Brystbilleder, med dragne Sværd; adskilte ved en Fane; forneden Murværk. Som oftest med enkelte eller flere Ringe eller Kugler ved Brystbillederne. c. ti Var. V. 0,20—0,26 Gr.

Aalborg.

2. Kongen, staaende med Liliescepter i venstre Haand og Fane i højre, mellem to Taarne; fire Ringe. Fire Var., med en eller flere, indtil fire Ringe. V. 0,21—0,26 Gr.

Aalborg.

Tab. I 3. Kriger med Hjelm og kort Klædning, staaende med Sværd i højre Haand og stort Skjold i venstre. To Var. V. 0,20—0,36 Gr.
Aalborg.

4. Modvendt Ansigt med spids Hovedbedækning, under en Bue mellem to Opstandere og med et Overparti (et Ciboriealter?) Tre Var. V. 0,14 Gr.
Aalborg.

5. Bygning med spidst Tag og Overbygning, mellem to Taarne og over Murværk. Ti Var., flere med Ringe eller Punkter foroven; paa en bar Overbygningen tre Tinder. 0,21—0,25 Gr.
Aalborg.

6. Kuppelformet Bygning med Overparti, mellem to Taarne; over Murværk med tre Buer. To Var. V. 0,25—0,34 Gr.
Aalborg.

7. Taarn, med en lige Bygningsfløj ved hver Side; over tre Buer. V. 0,23 Gr.
Aalborg.

8. Taarn, med en Bygningsfløj med nedadgaaende Taglinier ved hver Side; over en Murrunding med en Dobbeltbue paa Midten. V. 0,24 Gr.
Aalborg.

9. Taarn, med en Bygningsfløj med opadgaaende Taglinier ved hver Side; over en Murrunding. V. 0,27—0,40 Gr.
Aalborg.

Valdemar I, den Store.

1154—1157. Enekonge 1157—1182.

Tab. II. **Lund.**

Ærkebiskopper: Eskil. 1138—1177. Absalon. 1177—1201.

1. Adv. VVALDEMAR. Kronet, modvendt Brystbillede, med Sværd i højre Haand; tilhøjre et Kuglekors, tilvenstre en Kugle. Rev. Uden Omskrift. Alter med aabnede Sidefløje. Sex Var.; stundom E, hyppigst Є i Omskriften. Alterets Overparti er som oftest spidst, stundom afrundet. V. 0,80—0,83 Gr. (Jvf. Knud V. Nr. 1).

2. Adv. VVALDEMAR REX. Kronet, modvendt Brystbillede, med Sværd i højre Haand og Liliescepter i venstre. Rev. ..VЄCIIL ARCHIЄPC. Ærkebiskoppens modvendte Brystbillede, med Krumstav i højre Haand og Bibel i venstre. c. ti Var., med VVALDEMAR RX — VECIOL ARCHIEP, VVALDMAR — LOCA..ARCI og helt forvirrede Omskrifter. Ved Kongens Hoved en eller to Kugler, stundom to Ringe og ved Ærkebiskoppens en Kugle, stundom en Ring; paa enkelte Var. holdes Bispestaven i venstre Haand og Bibelen i højre. V. 0,71—0,91 Gr.
Sjælland a 3, Skaane a 1.

3. Kronet, modvendt Brystbillede, med Liliescepter i højre Haand og Rigsæble i venstre; over hver Skulder en Ring. Rev. Ærkebiskoppens modvendte Brystbillede, med Krumstav tilhøjre

og Korsstav tilvenstre; over hver Skulder en Ring. Fire, lidet forskjellige Var.; paa en mangle Ringene. V. 0,81—0,92 Gr. Tab. II.

Østerlars Kirke 1, Skaane a 1, Lunds Domkirke c. 14, Ørkel 1.

4. Adv. Kronet, modvendt Brystbillede, med Liliescepter i højre Haand; tilhøjre Rigsæblet. Rev. Ærkebiskoppens modvendte Brystbillede; tilhøjre Krumstav, tilvenstre Korsstav. Tre, lidet forskjellige Var. Typen er i sine Enkeltheder, navnlig Klædningen, væsentlig afvigende fra den foregaaende Typ. V. 0,90—0,92 Gr.

Skaane a 3, Lomma 1.

Roskilde.

Biskopper: Askor. 1145—1158. Absalon. 1158—1191.

5. Adv. VVALDEMAR REX. Kronet, modvendt Brystbillede, med Sværd i højre Haand og Scepter i venstre. Rev. Uden Omskrift. Modvendt, biskoppeligt Brystbillede, med Korsstav i højre Haand og den venstre oprakt mod en Stjerne; grov Kuglerække udenom Ringen. V. 0,82—0,85 Gr. (Jvf. Knud V. Nr. 2).

Tikjøb 1.

6. Adv. VVALDEMAR. Kronet Hoved, højre Side. Rev. Uden Omskrift. Taarn med Overbygning, mellem to mindre Taarne med spidse Tag; over Mur- eller Tømmerværk. Fire Var. VVALDIMAR. VVALDVMER, VVALDIMER; Sidetaarnene stundom uden Tag. V. 0,79—0,87 Gr.

Roskilde a 2, Stenløse 1, Ringsted Kirke 1.

7. Adv. VVADMAR. Kronet, modvendt Brystbillede, med Sværd i højre Haand og Liliescepter i venstre. Rev. Forvirret Omskrift. Biskoppeligt Brystbillede, højre Side; med Krumstav i venstre Haand og Baand paa Bispehuen. Fire Var., alle med forvirrede Omskrifter. V. 0,80—0,82 Gr.

Roskilde a 1, Ringsted Kirke 1.

8. Adv. VVALDVMARV∞. Kronet, modvendt Brystbillede med Sværd i højre Haand og Liliescepter i venstre. Rev. AB∞ALONEP✝∞. Modvendt, biskoppeligt Brystbillede; tilvenstre Krumstav, tilhøjre Bibel under en sexoddet Stjerne; over en Mur eller Tømmerværk med en rundbuet Port-Aabning. Sex Var., dels slet udprægede, dels beskadigede, deraf med AB∞ALON EP∞ og med ..... ON EPI∞; stundom er Stjernen femoddet og Portaabningen ofte spidsbuet. V. 0,84—1 Gr.

Vemmelev 29, Skuldelev 1, Herfølge 1. Ringsted Kirke 3.

9. Adv. VVALDAMAR REX. Kronet, modvendt Brystbillede; tilvenstre et Liliescepter, tilhøjre en femoddet Stjerne. Rev. Uden Omskrift. Mur, med et Midttaarn med Overbygning og rundbuet Portaabning; ved hver Side et mindre Taarn med Overbygning; grov, spredt Kuglerække omkring Ringen. c. tolv Var., som oftest med noget forvirrede Omskrifter: VVALDMAVS REX, VVALDMARVSHV, VVALDAMARИ, VVALDAMAR, VVALDMAR, VVAVID.AR, VVALDI-MAI, VVALDMAIM, V̄VALIIAR..., VVLDAM... V. 0,82—0,89 Gr.

Roskilde a 1, Lyngby 26, Ringsted Kirke 1.

10. Adv. Kronet, modvendt Brystbillede, med Scepter i højre Haand og Rigsæble i venstre; grov, spredt Kuglerække omkring Ringen. Rev. Modvendt, biskoppeligt Brystbillede med

Tab. II. Kalken i højre Haand og Korsstav i venstre; smaa Buer, som hver indeslutte en Kugle, omgive Ringen. Flere, lidet forskjellige Var. V. 0,70—0,88 Gr.

Skaane a 1, Tikjøb 72, Lilleborg 1.

11. Adv. Tolv ⊢ istedetfor Omskrift. Modvendt, kronet Brystbillede med Liliescepter i højre Haand og Sværd i venstre. Rev. Forvirret Omskrift. Modvendt, biskoppeligt Brystbillede, med Korsstav i højre Haand og Krumstav i venstre. V.? Tilh. Christiania Universitets Myntsaml.

12. Adv. Tolv ⊣ istedetfor Omskrift. Modvendt, kronet Brystbillede med Liliescepter i højre Haand og Sværd i venstre. Rev. Forvirret Omskrift. Modvendt, biskoppeligt Brystbillede, med Krumstav i højre Haand, Bibel i venstre og Baand paa Bispehuen. Fem Var., de tre med udadvendt Krumstav, de to med indadvendt. V. 0,75—0,82 Gr.

Sjælland a 2, Roskilde a 1, Tikjøb 2, Ringsted Kirke 1.

13. Adv. Modvendt, kronet Billede med Liliescepter i højre Haand; tilhøjre en Stjerne; smaa sammenstødende Buer, med en Kugle i hver, omgive Ringen. Rev. Modvendt, biskoppeligt Brystbillede, med Baand paa Bispehuen; sammenstødende Vinkler, med en Kugle i hver, omgive Ringen. Flere, lidet forskjellige Var., med fem eller sex Straaler i Stjernen. V. 0,80—0,95 Gr.

Roskilde a 4, Taarnborg 1.

14. Adv. W—Ā, ved Siderne af et modvendt, kronet Brystbillede, som i højre Haand holder Liliesceptret, og Rigsæblet i venstre; smaa Ringe omgive Ringen. Rev. Modvendt, biskoppeligt Brystbillede, med Baand paa Bispehuen og med Krumstav i venstre Haand; tilvenstre en sexoddet Stjerne; smaa Ringe udenom Ringen. Tre, lidet forskjellige Var. V. 0,72—0,88 Gr.

15. Adv. Modvendt, kronet Brystbillede, med Scepter i højre Haand og Rigsæble i venstre; smaa Ringe omgive Ringen. Rev. Modvendt, biskoppeligt Brystbillede, med højre Haand oprakt og med Krumstav i venstre; Baand paa Bispehuen; smaa Ringe omgive Ringen. Flere, lidet forskjellige Var. V. 0,83—0,93 Gr.

Roskilde a 1, Herstedvester 1, Hillested 1, Glumsø 39, Taarnborg 1, Borrebakken 1.

16. Adv. Modvendt, kronet Brystbillede, med Liliescepter i højre Haand og Rigsæble i venstre; sex smaa Ringe omgive Ringen. Rev. Modvendt, biskoppeligt Brystbillede med Krumstav i højre Haand og Rist i venstre; syv smaa Ringe omgive Ringen. Nogle, lidet forskjellige Var. V. 0,84—0,88 Gr.

Roskilde a 1, Højby 1, Fensmark Kirke 18.

Viborg.

17. Brakteat. .WIBERGIS. Kronet Hoved, højre Side, med Fuldskjæg. V. 0,23 Gr.

Bjergsted 2.

18. Brakteat. ✠WALDAOIAR⁓REX. Kors, med en kølledannet Figur i hver Vinkel. V. 0,23 Gr.

Bjergsted 2.

19. Brakteat. +REX WALDEM. Biskops Hoved, højre Side. Var. x(W)ALDCMARVSIEX. V. 0,11 Gr. Tab. II.
Bjergsted 3.

20. Adv. Kongens og en Biskops modvendte Ansigter, adskilte ved en Opstander; foroven en Halvmaane; forneden Mur- eller Tømmerværk. Rev. Kors, lagt over en Firkant med en Lilie udenfor og en Kugle indenfor hver Vinkel. V. 0,51 Gr.

21. Adv. Kronet, modvendt Brystbillede; tilvenstre en Stjerne, tilhøjre et Scepter. Rev. Kors, med en Bue for Enden af hver Arm; otte Kugler omgive Ringen. V. 0,80 Gr.
Dystrup Kjær 1.

22. Adv. Kronet, modvendt Hoved; tilvenstre Scepter, tilhøjre Kors. Rev. Kors med en Bue for Enden af hver Arm, i rudeformet Indfatning. To, lidet forskjellige Var. V. 0,70 Gr.
Vammen Kirke 1, Dystrup Kjær 1.

Horsens.

23. Brakteat. +REGI∾. HOR∾ENES. Kors, med en Ring i hver Vinkel. V. 0,25 Gr.
Bjergsted 1.

Randers.

24. Brakteat. +REGI∞ RANDRV∾IA. Kors; i hver Vinkel en fin Stav og fire Kugler. V. c. 0,20 Gr.
Bjergsted 1.

Ubestemte nørrejydske Myntsteder. Brakteater.

25. Kongens og Dronningens mod hinanden vendte Hoftebilleder, adskilte ved en Palmegren; Kongen med Sværd i højre Haand. V. 0,20 Gr.
Bjergsted 4.

26. Kongens og Dronningens mod hinanden vendte Hoftebilleder; Kongen holder et Sværd i Skede op mellem dem. V. 0,17 Gr.
Bjergsted 3.

27. Kongens og Dronningens mod hinanden vendte Hoftebilleder, med et Liliescepter imellem dem; Kongen med Sværd i højre Haand. V. 0,19 Gr.
Bjergsted 1.

28. Kongens og Dronningens mod hinanden vendte Hoftebilleder, med en Fane med tre nedhængende Kvaster mellem dem; Kongen med Sværd i højre Haand. V.?
Bjergsted 1.

29. Kongens og en Biskops mod hinanden vendte Hoftebilleder; Kongen med Sværd i højre Haand, Biskoppen med Krumstav foran sig. V. 0,19 Gr.
Bjergsted 1.

Tab. II. **30.** Kronet Hoved, højre Side, med en Krumstav foran. V.?
Bjergsted 3.

31. Kronelignende Figur, med en Fugl ved hver Side foroven; forneden en Stjerne mellem to Ringe. V. 0,19 Gr.
Bjergsted 1.

Tab. III. **32.** Sværd og Krumstav, lagte overkors; omgivne af fire Lilier. Var. Sværdet og Krumstaven lagte til de modsatte Sider. V. 0,20 Gr.
Bjergsted 2.

33. Tre Taarne med Kupler og Kors, over en Runding; forneden en Krumstav. To Var. V. 0,19 Gr.
Bjergsted 4.

34. Kuppelformet Bygning med Kors, mellem to Taarne, over en Runding; forneden en Krumstav. V. c. 0,18 Gr.
Bjergsted 3.

35. Kronet, modvendt Hoved mellem to Stjerner, under en fladbuet Portal med Opstander, spændt mellem to snoede Søjler, formentlig et Ciboriealter. V.?
Bjergsted 2.

36. Kronet, modvendt Hoved, med Hageskjæg; under en rundbuet Portal med Opstander, mellem to Søjler; formentlig et Ciboriealter. V.?
Bjergsted 2.

37. Kronet Hoved, venstre Side, med en Krumstav foran; under en rundbuet Portal med Opstander, mellem to Søjler; formentlig et Ciboriealter. V.?
Bjergsted 3.

38. Korsstav mellem to Kors, under en fladbuet Portal med Opstander, mellem to Søjler; formentlig et Ciboriealter. V. 0,20 Gr.
Bjergsted 3.

39. Formentlig et Ciboriealter, med Alterbordet under en fladbuet Portal med Opstander, mellem to Søjler. V. c. 0,18 Gr.
Bjergsted 12.

40. V, foran en Vædder, højre Side, med Krumstav og Bibel; en lille Ring foroven, foran og under Vædderen. V.?
Bjergsted 1.

41. ΧΕNVSΕ Lammet, højre Side, med Glorie; holdende Bibelen med Forbenet; foroven tre Ringe, forneden en Ring. V.?
Bjergsted 3.

42. Χ. foran Lammet, højre Side, med Glorie og Korsstav. V. 0 18 Gr.
Bjergsted 5.

43. Lammet, højre Side, med Korsstav, fra hvilken en Palmegren hænger; foran Lammet et Liliescepter, forneden fem Ringe. V. 0,19 Gr. Tab. III.

Bjergsted 1.

44. Lammet, højre Side, med Glorie og Sværd; foran og under Bugen fem korsstillede Ringe; ogsaa bagved Lammet Ringe. V.?

Bjergsted 1.

45. Modvendt Due, med udspilede Vinger; to Ringe foroven og to Kugler forneden. To Var., en med to Lilier foroven og to Ringe forneden, en anden med fire Ringe foroven og to forneden. V. c. 0,18 Gr.

Bjergsted 3.

46. Grif, højre Side; forneden to Ringe. Var., med en Ring og to Kugler forneden. V. c. 0,20 Gr.

Bjergsted 3.

47. Liliekors, med et sammenfoldet Blad i hver Vinkel; i Midten en Ring med en Kugle i. V. 0,25 Gr.

Bjergsted 1.

48. Kors, med en Lilie i hver Vinkel. V. 0,21 Gr.

Bjergsted 1.

49. Kors, med et i Spidsen ombøjet Blad i hver Vinkel. V. 0,21 Gr.

Bjergsted 6.

50. Kors, med et nedad bøjet Blad i hver Vinkel. V. 0,21 Gr.

Bjergsted 1.

51. Kors, hvorover er lagt et fint Kors, hvis to Arme ende med en Rose, de to andre med en Ring; i Midten i Ring. Fire Var. 1) De to tynde Korsarme indenfor Ringene mangle. 2) I de to Vinkler en Kugle paa Enden af en Stilk, i de to andre en Ring. 3) De tynde Korsarme mangle; i de to Vinkler en større Rose og en Kugle, i de to andre en mindre Rose og en Kugle. 4) En Rose og en Kugle i den ene Vinkel, en Ring og en Kugle i de tre andre. V. c. 0,18 Gr.

Bjergsted 59.

Ribe.

Biskopper: Elias. 1142—1166. Radulf. 1166—1171. Stephan. 1171—1177. Omer. 1177—1204.

52. Adv. Kronet, modvendt Brystbillede, med Sværd i højre Haand; tilhøjre en Halvmaane; grov Kuglerække omkring Ringen. Rev. Modvendt, biskoppeligt Brystbillede, med Krumstav i højre Haand; tilhøjre en Stjerne. To lidet forskjellige Var. V. 0,65—0,68 Gr.

Odense 1, Taarnborg 1.

Tab. III. **53.** Adv. Kronet, modvendt Brystbillede, med Sværd i højre Haand; tilhøjre fire Kugler; grov, spredt Kuglerække omkring Ringen. Rev. Fremrakt Arm med Krumstav; forneden en Kugle; grov, spredt Kuglerække omkring Ringen. V. 0,63 Gr.

Jylland 1.

54. Adv. Kronet, modvendt Brystbillede; tilvenstre Scepter (?); ved hver Side en Kugle. Rev. V . V . . Krumstav. V.?

Dystrup Kjær 1.

55. Adv. Kronet, modvendt Brystbillede; tilvenstre Sværd, tilhøjre Scepter. Rev. Modvendt, biskoppeligt Brystbillede med Liliestav i venstre Haand og Krumstav i højre. Var. med Sværd tilhøjre og Scepter tilvenstre. V. 0,65—0,68 Gr.

Ribe Domkirke 1.

56. Adv. Kronet, modvendt Brystbillede; tilhøjre Liliescepter, tilvenstre Korsstav. Rev. Kors, dannet af en Krumstav og en Stav; i de tre Vinkler en Stjerne, i den fjerde en Kugle. Var. Tre Kugler i hver af de tre Vinkler, intet i den fjerde. V. 0,50—0,68 Gr.

Fyen 1.

57. Adv. Kronet, modvendt Brystbillede; tilhøjre Scepter, tilvenstre Rigsæble; i rudeformet Indfatning. Rev. Modvendt, biskoppeligt Brystbillede, med Bibel i højre Haand og tilhøjre Krumstav; Baand paa Bispehuen. V. 0,66 Gr.

Slesvig.

Biskop Frederik. 1167—1179.

58. Adv. Kronet, modvendt Hoved, mellem to Stjerner. Rev. Kors, med Stjerne i de to Vinkler og Ring i de to andre. V. 0,60—0,65 Gr.

Nordslesvig 1.

59. Adv. Kronet Hoved, højre Side, med en Ring foran, hvori en Kugle. Rev. Kors, med Stjerne i (alle?) Vinklerne. Overbrudt. V.?

Ribe Domkirke 1.

60. Adv. Kronet, modvendt Brystbillede; tilvenstre Sværd, tilhøjre Kuglescepter. Rev. Kors, med en Stjerne i hver Vinkel. Tretten Var., deraf tre med Liliescepter; iøvrigt lidet forskjellige. V. 0,65—0,73 Gr.

Odense a 24.

61. Adv. Kronet Brystbillede, venstre Side, med Scepter tilvenstre og Sværd tilhøjre. Rev. Fane, med Kors i Dugen og fire Spidser; forneden en sexoddet Stjerne. Var. med fire Kugler istedetfor Kors i Dugen og en otteoddet Stjerne forneden. V. 0,65—0,71 Gr.

Randers 1. S. Bjert Kirke 1.

62. Adv. Kronet, modvendt Brystbillede; tilvenstre Scepter, tilhøjre Rigsæble. Rev. Ring, omgiven af fire Bladkors; i Midten en Kugle. V. 0,68 Gr.

63. Adv. Kronet, modvendt Brystbillede; tilvenstre Sværd, tilhøjre Rigsæble. Rev. Krumstav, lagt over et Kors, med en Stjerne i de to Vinkler. V. 0,84 Gr. Tab. III.
Ørkel 1.

Knud VI.

1182—1202.

Lund

Ærkebiskopper: Absalon. 1177—1201. Andreas Sunesøn. 1201—1223.

1. Adv. Kronet, modvendt Brystbillede; tilvenstre Sceptor, tilhøjre Rigsæble; over en Mur. Rev. Ærkebiskoppens modvendte Brystbillede; tilvenstre Krumstav, tilhøjre Korsstav; under en Portal med tre Buer og Kors foroven. Flere, lidet forskjellige Var. V. 0,89—1,02 Gr.
Lunds Domkirke c. 40, Lilleborg 1.

2. Adv. Kronet, modvendt Hoved; Ringen omgives af tolv Roser. Rev. Sct. Laurentius' modvendte Brystbillede, med Glorie om Hovedet; tilhøjre Korsstav, tilvenstre Palmegren; over en Mur. V. 0,80—0,86 Gr.
Rønne 1, Lilleborg 1.

3. Adv. Kronet, modvendt Hoved; i et Hexagram, omgivet af sex Ringe og med et Kløverblad i hver af de indvendige Vinkler. Rev. Ærkebiskoppens modvendte Hoved, med Baand paa Bispehuen og et Kors ved hver Side; i en rudeformet Indfatning, med et Kors udfor hver Side. V. 0,80—0,81 Gr.
Skaane b 3, Skaane c 2, Lund 2, Lilleborg 1.

4. Adv. Kronet, modvendt Brystbillede; i højre Haand Scepter, tilhøjre Rigsæble; foroven en Halvmaane og en Stjerne. Rev. Ærkebiskoppens modvendte Brystbillede, med Pallium og med Baand paa Bispehuen; tilhøjre Krumstav, tilvenstre Korsstav. Tre, lidet forskellige Var. V. 0,82—0,85 Gr.
Clemens Kirke 1, Vestermarie Kirke 2, Roskilde b 1.

5. Adv. Kronet, modvendt Brystbillede, med Scepter i højre Haand; tilhøjre Rigsæblet; foroven to Kors. Rev. Ærkebiskoppens modvendte Brystbillede, med Pallium og med Baand paa Bispehuen; i højre Haand Korsstav, i venstre Krumstav; foroven to Kors. To, lidet forskjellige Var. V. 0,80 Gr.
Ebelholt Vang 1.

6. Adv. Kronet, modvendt Brystbillede; tilvenstre Scepter, tilhøjre Rigsæble. Rev. Ærkebiskoppens modvendte Brystbillede, med Baand paa Bispehuen. V. 0,78 Gr.
Roskilde b 1.

7. Adv. Kronet, modvendt Brystbillede, mellem to Halvmaaner; udenom Ringen skiftevis otte Kors og otte ⁚ Rev. Ærkebiskoppens modvendte Brystbillede, med Baand paa Bispehuen; Kors og ⁚ omkring Ringen. V. 0,94 Gr. Tab. IV.
Roskilde b 1, Skrivergade 1, Lilleborg 2.

Tab. IV. **8.** Adv. Kronet, modvendt Brystbillede, med Fane i højre Haand og Rigsæble i venstre. Rev. Sct. Laurentius med Glorie om Hovedet; Korsstav i højre Haand og Risten i venstre. Flere, lidet forskjelligo Var. V. 0,78—0,88 Gr.

Rø c. 40, L. Tjerby 34, Lilleborg 2.

9. Adv. Kronet, modvendt Brystbillede; tilvenstre Scepter, tilhøjre Rigsæble; foroven to Stjerner. Rev. Sct. Laurentius med Glorie; tilvenstre Korsstav, tilhøjre Palmegren; over en Mur. To Var.; den ene med Kløverblade istedetfor Stjerner ved Kronen, den anden uden Stjerner eller Blade og uden Glorie. V. 0,80—0,85 Gr.

Skaane c 1. Bornholm 2, Roskilde b 1, Lilleborg 1.

Roskilde.

Biskopper: Absalon. 1158—1191. Peder Sunesen. 1191—1214.

10. Adv. Kronet, modvendt Brystbillede, med Sværd i højre Haand; Scepter tilhøjre; tilvenstre to Ringe; otte smaa Ringe omgive Ringen. Rev. Modvendt, biskoppeligt Brystbillede, over Murværk med et Taarn ved hver Side; forneden en Bue; smaa Ringe omgive Ringen. Flere, lidet forskjellige Var.; nogle med kun een Ring tilvenstre. V. 0,85—0,93 Gr.

Fensmark Kirke 4, Vordingborg 1, Ebelholt Vang 1, Roskilde b 2, Søborg 1.

11. Adv. Kronet, modvendt Brystbillede, med Scepter i højre Haand og Rigsæble i venstre; otte smaa Ringe udenom Ringen. Rev. Modvendt, biskoppeligt Brystbillede, med Krumstav i venstre Haand; tilvenstre en Halvmaane; otte smaa Ringe omkring Ringen. V. 0,82 Gr.

12. Adv. Kronet, modvendt Brystbillede, med Scepter i venstre Haand og Rigsæble i højre. Rev. Modvendt, biskoppeligt Brystbillede, med Krumstav i venstre Haand og Liliekors i højre. V. 0,84 Gr.

13. Adv. Kronet, modvendt Brystbillede; tilhøjre Patriarkalkors, tilvenstre Rigsæble under en Stjerne. Rev. Modvendt, biskoppeligt Brystbillede, med Krumstav i venstre Haand og den højre oprakt; tilvenstre en Halvmaane, tilhøjre en Stjerne. Nogle faa, lidet forskjellige Var. V. 0,87—0,90 Gr.

Roskilde Domkirkegaard 1, Ringsted Kirke 1.

14. Adv. Kronet, modvendt Brystbillede; tilhøjre Scepter, tilvenstre Rigsæble. Rev. Modvendt, biskoppeligt Brystbillede, med Baand paa Bispehuen; Krumstav i venstre Haand og den højre oprakt. Nogle faa Var. med forskjellige Krone- og Bispehueformer. V. 0,79—0,84 Gr.

Ebelholt Vang 1.

15. Adv. Kronet, modvendt Brystbillede; tilvenstre Scepter, tilhøjre Korsstav; foroven to Stjerner. Rev. Modvendt, biskoppeligt Brystbillede; tilvenstre Krumstav, tilhøjre Korsstav; ved hver Side et Kors og en Ring. V. 0,83—0,86 Gr.

Ebelholt Vang 1, Søborg 1.

16. Adv. Kronet, modvendt Brystbillede; tilvenstre Scepter, tilhøjre Rigsæble. Rev. Modvendt, biskoppeligt Brystbillede, med Baand paa Bispehuen og højre Haand oprakt; tilhøjre Krumstav. Nogle faa, lidet forskjellige Var. V. 0,79—0,85 Gr. Tab. IV.

Roskilde b 1, Sjælland b 1.

Viborg.

17. Adv. Kronet, modvendt Brystbillede, mellem to Stjerner. Rev. Kors, med en Lilie i hver Vinkel. V. 0,62 Gr.

Ørkel 1.

18. Adv. Lammet, venstre Side, med Fane; raat udført. Rev. Kors, med en Lilie og en Kugle i hver Vinkel. V. 0,60 Gr. Pr. S.

Ribe.

Biskop Omer. 1178—1204.

19. Adv. Kronet, modvendt Brystbillede; tilvenstre Sværd, tilhøjre Scepter. Rev. Fane, med fire Spidser og liggende Kors i Dugen; tilvenstre Krumstav og forneden en Stjerne. V. 0,45.

Grenaa 1.

20. Adv. Kronet, modvendt Brystbillede, med oprakt venstre Haand; tilvenstre Rigsæble. Rev. Kors, dannet af en Krumstav og dobbelt Tverarm; i Vinklerne foroven en Bispehue og en Stjerne, forneden to Kuglekors. V. 0,55 Gr.

21. Adv. Kronet, modvendt Brystbillede; tilvenstre Scepter, tilhøjre Rigsæble. Rev. Bispehue med Baand; tilvenstre Krumstav, tilhøjre Korsstav; forneden en Stjerne. V. 0,77 Gr.

Veflinge 1.

22. Adv. Modvendt, kronet Brystbillede; tilvenstre en Halvmaane, tilhøjre en Stjerne. Rev. Spids Portal, med Kors foroven og en Opstander ved hver Side; forneden tre Kugler. V.?

23. Adv. Modvendt, kronet Brystbillede; tilvenstre en Rose, tilhøjre? Rev. Nøgle og Krumstav, lagte overkors; foroven og tilvenstre en Ring, forneden? V.?

Slesvig.

Biskop Valdemar. 1179—1209.

24. Adv. Modvendt, kronet Brystbillede; tilvenstre Scepter, tilhøjre Sværd. Rev. Nøgle mellem to Korsstave, staaende paa en Bue, der omslutter et Kors. V. 0,43 Gr.

Viborg Domkirke 1.

25. Adv. Modvendt, kronet Brystbillede; tilvenstre Sværd, tilhøjre Korsscepter. Rev. Kors, dannet af en Krumstav og to Tverarme; i hver af de tre Vinkler en Liliestav, Ring i den fjerde. V. 0,80—0,85 Gr.

Lumby 1.

Tab. IV **26.** Adv. Modvendt, kronet Brystbillede; tilvenstre Kors, tilhøjre Scepter. Rev. Kors, dannet af en Krumstav og to Tverarme; i hver af de tre Vinkler en Kuglestav, Ring i den fjerde. V. 0,86 Gr.

27. Adv. Modvendt, kronet Brystbillede, med tre Kugler ved hver Side. Rev. Kors, dannet af en Krumstav og to Tverarme; hvilende paa en Runding, som indeslutter fire Kugler; foroven en Ring. V. 0,94 Gr.

28. Adv. Modvendt, kronet Brystbillede, med tre Kugler ved hver Side. Rev. Korsstav, mellem en Liliestav tilvenstre og en Krumstav tilhøjre; hvilende paa en Bue, der indeslutter en Stjerne. V. 0,80 Gr.

Kjærum 1.

29. Adv. Modvendt, kronet Brystbillede med en Stjerne ved venstre Side og en Halvmaane ved højre. Rev. Kors, dannet af en tilvenstre vendt Krumstav og to Arme med Tverarme; forneden to Buer. Var. med en Halvmaane istedetfor Stjernen; Krumstaven, vendt tilhøjre, hviler paa en trekløvet Fod; foroven en Kugle. V. 0,85 Gr.

30. Adv. Modvendt, kronet Brystbillede. Rev. Krumstav, hvilende paa en X-formet Figur med en Ring ved hver Side; foroven tilhøjre et Kuglekors. V. 0,82 Gr.

Valdemar II, Sejer.

1202—1241.

Lund.

Ærkebiskop Andreas Sunesøn. 1201—1223.

1. Adv. $\substack{V \\ V}$ — $\substack{A \\ L}$ ved Siderne af et modvendt, kronet Brystbillede. Rev. ANDREA. Ærkebiskoppens medvendte Brystbillede; Baand paa Bispehuen. V. 0,85—0,94 Gr.

2. Adv. Medvendt, kronet Brystbillede; tilvenstre Scepter, tilhøjre Rigsæble. Rev. Ærkebiskoppens modvendte Brystbillede; tilhøjre Krumstav, tilvenstre Korsstav (?) V.?

3. Adv. Modvendt, kronet Brystbillede; tilvenstre Scepter, tilhøjre Rigsæble. Rev. Ærkebiskoppens medvendte Brystbillede, med Krumstav i højre Haand og Korsstav i venstre. Flere, lidet forskjellige Var. V. 0,87—0,93 Gr.

Tab. V. **4.** Adv. Modvendt, kronet Brystbillede; tilvenstre Scepter, tilhøjre Rigsæble. Rev. Ærkebiskoppens modvendte Brystbillede, med Pallium; Kors i Bispehuen; tilvenstre Korsstav, tilhøjre Krumstav. Var. uden Pallium. V. 0,94 Gr.

Rønne 1.

5. Adv. Modvendt, kronet Brystbillede; tilvenstre Stjerne, tilhøjre Halvmaane. Rev. St. Laurentius' modvendte Brystbillede med Glorie; tilvenstre Korsstav, tilhøjre Palmegren. Tre, lidet forskjellige Var. V. 0,82—0,95 Gr.

Lunds Domkirke 1.

Ærkebiskop Peder Saxesen. 1223—1228. Tab. V.

6. Adv. Medvendt, kronot Brysthillode, mod Sværd i højre Haand, Rigsæble i venstre. Rov. P—E ved Siderne af Ærkebiskoppens modvondte Brystbillede; L—V forneden paa Klædningon. V. 0,70—0,78 Gr.

7. Adv. Medvendt, kronet Brystbillede, med Scepter i højro Haand, Rigsæble i venstre; foroven en Stjerne. Rev. Ærkebiskoppens medvendte Brystbillede mollem to Stjerner; forneden L—V paa Klædningen. V.?

8. Adv. Modvendt, kronot Brystbilledo; tilvonstre Sværd, tilhøjre Rigsæble. Rev. P—E ved Siderne af Ærkebiskeppens medvendte Brystbillede; Kors i Bispehnon. Flore, lidot ferskjellige Var. V. 0,76—0,85 Gr.

Bornholm 2.

Ærkebiskep Uffo. 1228—1252.

9. Adv. V—A, ved Siderne af et modvendt, kronet Brystbilledo; foroven to Stjerner. Rev. V—A (Ufo Archiopiscepns); Ærkebiskoppons modvendte Brystbillede; hvort af Bogstaverne mellem to Ringe. Nogle, lidet ferskjellige Var. V. 0,73—0,97 Gr.

Lilleborg 1.

10. Adv. Modvendt, kronet Hoved; skiftevis fire størro og fire mindre Ringe omkring Ringen. Rev. Ærkebiskoppens Hoved, fromstillot som Kongens og ligeledes med fire større og fire mindre Ringe omkring Ringen. Tre, lidet ferskjollige Var. V. 0,88 Gr.

Ringsted Kirke 1.

11. Adv. V—V, ved Sidorne af et Sværd; skiftevis tolv O og tolv : omkring Ringen. Rev. VFO ved en Krumstav; ligelodes tolv O eg tolv : emkring Ringon. V. 0,82 Gr.

Søborg 1, Rø Kirke 1.

12. Adv. +ЯNNO DOMINI Krone. Rev. +MCCXXX...I Bispehue. Aarstallet har sandsynligvis været MCCXXXIIII. Se Pag. 338 (30). V. 0,78 Gr. (slidt).

13. Adv. WALD·EMAR, vod Siderno af ot baadformot Felt, hvori ∘REX∘. Rov. ∘ARC∘—∘VFO∘, ved Siderno af et lignende Felt, hvori Ærkebiskoppens Brystbillede. V. 0,93 Gr.

Rø Kirke 1.

14. Adv. WAL-DEMAR-REX; Tverskrift i tre Rækker, adskilte ved to glatte Linier. Rev. Kirkegavl, med Kors paa Tagspidsen og mellem to Taarne med spidse Tag, hvilende paa Murværk. Ferestiller utvivlsomt Lunds Domkirkes vestlige Gavlparti mod de to Taarne. V. 0,92 Gr.

Kivik 1, Rø Kirke 1.

15. Adv. Modvendt, krenet Brystbillede; tilvenstre Sværd, tilhøjre Scepter. Rev. Ærkebiskoppens modvendte Heved: tilvenstre et Kors, tilbøjre Krumstav; forneden en Rist. c. ti, som eftest yderlig raa Efterligninger; til on er bonyttet to Advorsstempler. V. 0,77—0,85 Gr.

Cimbrishamn 3 Var., Ussered 1, Frederikssund 1, Skrivergade 1, Roskilde c 1.

Tab. V. **16.** Adv. Modvendt, kronet Brystbillede, med Sværd i højre Haand; tilvenstre Halvmaane, tilhøjre Stjerne. Rev. Ærkebiskoppens modvendte Brystbillede, med højre Haand oprakt og Krumstav i venstre. Fire, lidet forskjellige Var. V. 0,83—0,89 Gr.

Nylars Kirke 1, Rø Kirke 1, Lilleborg 1.

Roskilde.

Biskopper: Peder Sunesøn. 1191—1214. Peder Jacobsen. 1215—1225.

17. Adv. W, tilhøjre for et modvendt, kronet Brystbillede; tilvenstre Scepter. Rev. Modvendt, biskoppeligt Brystbillede; tilhøjre Krumstav, tilvenstre Negle. Fire Var., deraf en med V, to med en lille Rose eller Kugle over W. V. 0,82—0,88 Gr.

Roskilde c 1, Herlufsholm 1.

18. Adv. Modvendt, kronet Brystbillede; tilvenstre Scepter, tilhøjre Rigsæble; over en Mur. Rev. P, tilvenstre for et modvendt biskoppeligt Brystbillede; tilhøjre Krumstav; over en Mur. V. 0,85—0,90 Gr. Tre, lidet forskjellige Var.

Roskilde Domkirkegaard 1, Roskilde c 2.

19. Adv. Modvendt, kronet Brystbillede, mellem to Kløverblade; tilvenstre Scepter, tilhøjre Rigsæble. Rev. Modvendt, biskoppeligt Brystbillede; tilhøjre Krumstav, tilvenstre Stjerne. V. 0,97 Gr.

Skibby 1, Roskilde c 1.

20. Adv. Modvendt, kronet Brystbillede; tilvenstre Scepter, tilhøjre Rigsæble (?). Rev. Biskoppens modvendte Brystbillede; tilvenstre Krumstav, tilhøjre Korsstav. To, lidet forskjellige Var. V. 0,82—1,03 Gr.

21. Adv. Modvendt, kronet Brystbillede, med Scepter i højre Haand; Rigsæble tilhøjre. Rev. Modvendt, biskoppeligt Brystbillede med Krumstav i højre Haand; Bibel (?) tilhøjre. To, lidet forskjellige Var. V. 0,92—1,00 Gr.

Helsingborg 1, Sejrø 1.

22. Adv. Modvendt, kronet Brystbillede, mellem en Rose og en Stjerne; tilvenstre Scepter. Rev. Modvendt, biskoppeligt Brystbillede mellem en større og en mindre Stjerne; tilvenstre Krumstav. V. 0,85—1,02 Gr.

Herfølge 2, Ringsted Kirke 1, Roskilde c 1.

23. Adv. Modvendt, kronet Brystbillede; tilvenstre Scepter, tilhøjre Rigsæble. Rev. Biskoppens modvendte Brystbillede, med Kors paa Brystet; tilvenstre Krumstav, tilhøjre Halvmaane og Stjerne. Tre, lidet forskjellige Var. V. 0,80—0,85 Gr.

Roskilde c 2.

24. Adv. Modvendt, kronet Brystbillede; tilvenstre fire Kugler, tilhøjre en Stjerne. Rev. Biskoppens modvendte Brystbillede; tilhøjre Krumstav, tilvenstre Halvmaane og Kors. V. 0,80 Gr.

Roskilde c 2.

25. Adv. Modvendt, kronet Brystbillede mellem to Stjerner. Rev. Biskoppens modvendte Brystbillede; tilhøjre Krumstav, tilvenstre Halvmaane og Ring. To, lidet forskjellige Var. V. 0,80—1,02 Gr. Tab. VI.

Ringsted Kirke 1, Roskilde c 1.

Biskop Niels Stigsen. 1225—1249.

26. Adv. V, tilvenstre for et modvendt, kronet Brystbillede; tilhøjre Scepter. Rev. N, tilvenstre for Biskoppens modvendte Brystbillede; tilhøjre fire Kugler. Tre, lidet forskjellige Var. V. 0,84—0,88 Gr.

Skibby 1, Draaby 1.

27. Adv. Modvendt, kronet Brystbillede; tilhøjre Scepter, tilvenstre Rigsæble. Rev. N—I ved Siderne af Biskoppens modvendte Brystbillede. V. 0,87 Gr.

28. Adv. ✠WALDEMARVS; i Midten REX. Rev. ✠NICHOLAVS: R; i Midten O over EPC V. 0,87 Gr.

Sorø 1, Roskilde c 2.

29. Adv. .WALDEMAR9 REX; i Midten D A N. Rev. ✠NICHOLA9 EPC; i Midten R. c. ti, lidet forskjellige Var., nogle med R i Midten paa Rev; V. 0,90—1,03 Gr.

Ørkel 1, Svendborg 2, Roskilde c 2, Herlufsholm 8, Rendsborg ukjendt Antal.

30. Adv. ✠WALDEMARVS: REX: D· Modvendt, kronet Hoved. Rev. ✠NICHOLAVS EPC. Bispehue. Var. ✠WALDEMARVS REX. V. 0,92—0,93 Gr.

Viborg.

31. Adv. Modvendt, kronet Hoved; tilvenstre Korsscepter, tilhøjre Rigsæble. Rev. ✠V∘D∘E∘D∘S∘Q∘R (Valdemarus dei gratia Danorum Slavorum que rex); Kuglekors, med en Ring i hver Vinkel. Var. Liliescepter; Kugler istedetfor Ringe i Reversomskriften; uden Ringe i Korsvinklerne. V. 0,69 Gr.

Viborg 1, Trige 1.

32. Adv. Kronet, modvendt Brystbillede med fire Kugler ved hver Side; omgivet af fire, sammenstødende Buer med en Kugle i hver af de udvendige Buevinkler. Rev. Liliekors, hvorover er lagt en Firkant med en Lilie ud for hver Vinkelspids og en Kugle i hver Vinkel. V. 0,53 Gr.

Ribe 1.

33. Adv. Kronet, modvendt Brystbillede; tilvenstre Scepter; Rigsæble i venstre Haand. Rev. Sværd, mellem to Kuglekors; omgivet af fire sammenstødende Buer. V. 0,58 Gr.

Gudumlund 1.

34. Adv. Modvendt, kronet Brystbillede; skiftevis fire Kors og fire Ringe omkring Ringen. Rev. Kors, med et lille Kors i hver Vinkel; fire Kors og fire Ringe udenom Ringen. V. 0,51 Gr. Pr. S.

Tab. VI. **35.** Adv. Kors, hvorom er lagt en Ring; i hver Vinkel et lille Kors; omgivet af en sfærisk Firkant, med V udenfor den ene Side, en Ring udenfor de tre andre. Rev. Som Adv., men med et Kors istedetfor V udenfor Firkantens ene Side. V. 0,78 Gr.
Aardestrup Kirke 1.

Ribe.

Biskopper: Omer. 1178—1204. Oluf. 1204—1214. Tuvo. 1214—1230.

36. Adv. Modvendt, kronet Brystbillede; tilvenstre Sværd, tilhøjre Scepter. Rev. Krumstav, hvorover er lagt et Kors med en Stjerne i de to Vinkler. V. 0,49 Gr.
Roskilde c 1.

37. Adv. Modvendt, kronet Brystbillede; tilvenstre Scepter, tilhøjre Rigsæble. Rev. Dobbeltliniet Kors, med Stjerne i hver Vinkel. V. 0,53 Gr.
Fanø 1.

38. Adv. Modvendt, kronet Brystbillede; tilvenstre Rigsæble, tilhøjre? Rev. Dobbeltliniet Kors, med Kors i to modsatte Vinkler og Stjerne i de to andre. V?

Biskop Gunner. 1230—1245.

39. Adv. Modvendt, kronet Brystbillede; tilvenstre Liliescepter, tilhøjre Korsstav. Rev. G—V, ved Siderne af Biskoppens modvendte Brystbillede. V. 0,80 Gr.
Obbekjær 1, Jylland 1.

40. Adv. Kronet, modvendt Brystbillede; tilvenstre Liliescepter, tilhøjre Stjerne. Rev. Biskoppens modvendte Brystbillede mellem to Stjerner. Sex, lidet forskjellige Var., den ene med Kuglescepter istedetfor Liliescepter. V. 0,88—1,02 Gr.

Efter 1234.

41. Adv. ✠WALDEMARVS. Krone; derunder I·I. Rev. ✠REX DANORVM. Kors. V. 1,04 Gr.
Ikast Kirke 1.

42. Adv. WALDEMARVS; X, omgivet af fire Ringe. Rev. ✠REX DANORVM; Kors. V. 0,98 Gr.

42 a. Samme Typ; Adv. ∞ i Midten; uden Ringe. V. 0,90—1,03 Gr.
Herlufsholm 1.

42 b. Samme Typ; Adv. I·I i Midten. c. 40 Var., med samme Omskrifter, men forskjelligt udstyrede med Ringe, Kugler, Kløverblade m. m. ved II og i Korsvinklerne. V. 0,88—1,06 Gr.
Formentlig den tidligste af Typens fire Variationer, da de tre andre ikke forekom i det store Antal i Obbekjær Fund.
Obbekjær 317, Seem Kirke 1, Henne Kirke 1, Trige 1, Engesvang 1, Aalborg 1, Odense b 2, Svendborg 7, Østerhæsinge 8, Roskilde c 3, Herlufsholm 90, Jylland 3, Stærup c. 20.

42 c. Samme Typ; Adv. O i Midten. To, lidet forskjellige Var. V. 0,97—1,07 Gr.
Herlufsholm 2.

Udmyntningen af Nr. 42—42 c har været meget unøjagtig. Mynternes Vægt svinger i Almindelighed mellem 0,88 og 1,07 Gram; men enkelte Stykker kunne veje 1,18. 1,20 indtil 1,24 Gram.

Tab. VI.

Slesvig.

Biskopper: Valdemar. 1179—1209. Niels. 1209—1234. Tyge. 1234—1238.

43. Adv. Kronet, modvendt Brystbillede; tilhøjre Liliescepter, tilvenstre Kuglescepter. Rev. Kors, dannet af en Krumstav og to Tverarme; i de tre Vinkler en Lilie. V.? Pr. S.

44. Adv. Kronet, modvendt Brystbillede; tilvenstre Sværd; Rigsæble i venstre Haand. Rev. Patriarkalkors; mellem Tverarmene en Halvmaane og en Stjerne; forneden A—E. V. 0,64 Gr.

45. Adv. Kronet, modvendt Brystbillede; i højre Haand Scepter, tilhøjre Rigsæble med dobbelt Kors. Rev. Biskoppens modvendte Brystbillede, med Krumstav i højre Haand og Korsstav i venstre. To, lidet forskjellige Var. V. 0,82 Gr.

46. Adv. Kronet, modvendt Brystbillede; tilvenstre Sværd, tilhøjre Rigsæble. Rev. Biskoppens modvendte Brystbillede; Baand paa Bispebnen. V. 0,81—0,91 Gr.

47. Adv. Kronet, modvendt Brystbillede; tilhøjre Scepter, tilvenstre Rigsæble. Rev. Biskoppens modvendte Brystbillede, mellem to Kors. V.?

48. Adv. Kronet, modvendt Brystbillede mellem to Sceptre. Rev. Krumstav; tilvenstre Halvmaane, tilhøjre Stjerne mellem to Ringe. V. 0,68—0,73 Gr.
Borrebakken 1, Hindsholm 1.

Biskop Johan. 1238—1244.

49. Adv. Kronet, modvendt Brystbillede; tilvenstre Sværd, tilhøjre Scepter. Rev. ✝—I ved Siderne af Biskoppens modvendte Brystbillede. V. 0,74 Gr.
Jylland 1.

50. Adv. Kronet, modvendt Hoved, indfattet i en Trekant, hvis øverste Linie falder sammen med Kronens Underlinie; udenfor hver af dens to andre Sider en større Ring mellem to mindre. Rev. I, lagt over en Krumstav; indfattet i en Trekant, med to Ringe udenfor den øverste Side og en større Ring mellem to mindre udenfor de to andre. V. 0,90—0,92 Gr.

Histoire monétaire du Danemark de 1146 à 1241.

Par

P. Hauberg.

La première partie du XIIème siècle appartient aux périodes malheureuses de l'histoire de notre moyen-âge. Le siècle commence sous les meilleurs auspices par le règne prospère d'Eric Eiegod, mais bientôt viennent des temps difficiles sous Niels et sous Eric Emun, et après l'abdication d'Eric Lam, en 1146, époque où commence la période de l'histoire monétaire danoise que nous allons traiter, l'incertitude et les dissensions s'étendent dans le royaume; c'est à ce moment-là que Sven, fils d'Eric Emun, et Cnut, petit-fils du roi Niels, se disputent le pouvoir. Tandis que les Jutlandais choisissent Cnut pour roi, Sven se rend maître du reste du royaume et en outre d'une partie du Jutland méridional avec la cité de Slesvig comme capitale. Son but est de s'arroger le pouvoir exclusif et il réussit enfin à chasser Cnut. C'est en vain que ce dernier essaie de recouvrer son trône, la fortune des armes lui est contraire.

Pendant ce temps-là, Valdemar est entré sur le théâtre de l'histoire. Il prend d'abord parti pour Sven, qui lui cède le Jutland méridional en fief. Plus tard cette amitié se refroidit; et lorsque Valdemar se fiance à la sœur de Cnut, Sophie, les deux beaux-frères s'allient contre Sven, qui, en 1154, est obligé de quitter le royaume; il passe alors une couple d'années en Allemagne, tandis que Cnut et Valdemar gouvernent de concert. Ayant réussi à réunir une armée, Sven entre, en 1157, dans le Jutland; une entente s'en suit, aux termes de laquelle il conserve les provinces scaniennes, Cnut les îles et Valdemar le Jutland. Peu après, le 9 août, Sven tombe à l'improviste sur ses corégents et Cnut est tué. Le 23 octobre 1157, il succombe dans la bataille de Grathe Hede; Valdemar, qui peu de temps auparavant avait épousé Sophie, reste alors seul maître du royaume.

Le court gouvernement de Sven, si riche en hostilités, a cependant laissé quelques souvenirs pacifiques qui intéressent l'histoire monétaire du pays. A l'évêque de Ribe il fait donation, en 1151, de la moitié des revenus de la monnaie de cette ville; et, 1156 environ, il accorde à la cité de Slesvig quelques privilèges, entre autres, le droit sous certaines réserves de frapper ses monnaies. Faisons en outre remarquer que dans les principales villes du Jutland septentrional, on fabrique, pendant la lutte entre Sven et

Cnut, une sorte de monnaies jusqu'alors inconnues en Danemark, les bractéates, dont l'exécution soignée est bien supérieure à tout ce qu'on avait produit jusqu'alors chez nous, et qui sans nul doute sont dues au roi Sven (pl. I. Sven Grathe 4—13. Cnut V 3. Incertaines 1—9).

Après l'avènement de Valdemar Ier, on continue pendant quelques années à frapper des bractéates dans le Jutland septentrional, et il nous est resté une série de ces jolies petites monnaies, dont les empreintes reflètent bien la période tranquille qui régnait alors dans le pays (pl. II. 25—31; III. 32—45). Parmi les monnaies de Valdemar originaires du Slesvig, il faut en mentionner une au revers de laquelle on voit le »Dannebrog«, la bannière avec la croix (pl. III. 61), ce qui prouve par conséquent que les Danois avaient la croix dans leur drapeau longtemps avant la campagne d'Esthonie, l'an 1219, où suivant la tradition le Dannebrog tomba du ciel.

Pour le Danemark commence une ère de grandeur sous le règne de Valdemar Ier dit le Grand et sous celui de ses deux fils, qui lui succèdent sur le trône. Mais tandis que l'histoire abonde en récits de campagnes glorieuses contre les Wendes, les Poméraniens, les Prussiens et les Esthoniens, elle n'a laissé que peu de souvenirs intéressant la monnaie nationale. En 1175, Valdemar Ier cède à l'évêché de Slesvig la moitié des revenus des monnaies de cette ville, et en 1196, Cnut VI renouvelle la donation de Sven Grathe à l'évêque de Ribe. Ce droit est aboli par Valdemar II dit le Victorieux en 1234, et alors la monnaie de Ribe devient entièrement la propriété de la couronne. Quant à l'archevêque de Lund, le roi lui avait confirmé la donation faite par Eric Ejegod d'un quart des revenus de la monnaie de cette ville.

Les bons rapports qui sous Valdemar I et ses fils existaient entre la couronne et l'Eglise, dont les plus hauts dignitaires, tels qu' Absalon et Andreas Sunesön, se tenaient fidèlement aux côtés du souverain, sont marqués par l'influence qu'eurent sur les empreintes les prélats privilégiés du droit de battre monnaie. Plusieurs des bractéates du Jutland septentrional dues à Valdemar Ier représentent un évêque ou encore les attributs de la dignité ecclésiastique (pl. II. 29; III. 32—34. 37); mais il ne faut considérer cette particularité que comme un hommage rendu à l'Eglise, car celle-ci ne participait aucunement aux bénéfices de ces monnayages. Dans les villes de Lund, Roskilde, Ribe et Slesvig, où l'Eglise avait une part de la monnaie, les empreintes qu'on y employait constamment et qui représentaient ou le concessionnaire épiscopal de la monnaie ou les attributs ecclésiastiques avaient pour but d'indiquer que l'évêque touchait une part des revenus monétaires. Sous Valdemar Ier, on trouve le nom d'Absalon sur un seul monnayage (pl. II. 8), et à la fin de la période qui nous occupe, on rencontre celui d'Andreas Sunesön sur quelques monnaies, sur d'autres celui d'Uffo (pl. IV. 1; V. 11. 13).

La participation aux revenus des monnaies n'était pas un privilège accordé à l'évêque personnellement mais à l'évêché.

L u n d possédait la principale monnayerie du pays. L'argent scanien conserve pendant cette période son ancienne suprématie, passant pour le meilleur du pays, tant au point de vue de l'exécution, qui est relativement bonne, que pour la stabilité de sa valeur. On ne connaît pas encore de monnaie de Lund pouvant être attribuée à Sven Grathe, mais

ce n'est sans doute qu'un hasard, et des trouvailles en révèleront certainement un jour, car il n'est guère admissible que l'animosité qui divisait le roi Sven et l'archevêque Eskil, concessionnaire d'un quart des revenus monétaires de la ville, ait eu quelque influence sur la marche des monnayages.

Pour la Séiande et les îles avoisinantes, Roskilde restait toujours le principal centre de fabrication, et les monnayages s'y succédèrent sans interruption pendant la période en question. A la fin du XIème siècle, l'évêque de la ville avait obtenu la concession d'un tiers des revenus monétaires de la Sélande et il jouissait encore de cette prérogative.

Antérieurement et jusque sous Cnut le Saint on avait battu monnaie à Odense, mais on y travaillait probablement peu et irrégulièrement. Autant qu'on peut juger, cette ville ne possédait pas de monnayerie indépendante dans la période qui nous occupe; en revanche c'était pour la Fionie le centre de change le plus important. En 1229, Valdemar le Victorieux donne en dot à sa belle-fille Eléonore, épouse du jeune roi élu Valdemar, les revenus d'Odense et de la partie méridionale de la Fionie, auxquels il ajoute la moitié des revenus monétaires de ce territoire. A Odense même, il n'est pas ici question de monnayages. Il faut donc interpréter la donation faite à Eléonore comme embrassant, entre autres revenus, la moitié de ceux que rapportait le change dans le territoire en question. Eléonore meurt en 1231, et ces revenus reviennent alors à la couronne.

Différentes autres circonstances indiquent qu'il n'existait pas de monnayerie indépendante à Odense: non seulement les trouvailles faites en Fionie ne renferment aucun type de monnaie particulier à cette contrée, mais jamais on n'a mentionné d'argent fionien, alors qu'on nomme les monnaies scaniennes, sélandaises et jutlandaises. En revanche, on rencontre souvent dans les trouvailles fioniennes des monnaies de Ribe de types différents, ce qui laisse supposer que les monnayages, peut-être exécutés de temps à autre à Odense, sont frappés avec des coins semblables à ceux de Ribe, sa monnayerie dépendant de celle de cette dernière ville.

Durant toute la période qui nous intéresse, la fabrication se poursuit en Jutland dans les trois anciens ateliers monétaires: à Viborg pour le Jutland septentrional, à Ribe et à Slesvig pour le midi. Pendant les hostilités entre Sven et Cnut, le phénomène suivant se produit dans le Jutland: à côté de Viborg comme centre principal de fabrication, de petits ateliers, probablement des succursales, s'établissent dans plusieurs des villes importantes, à Aalborg, à Randers et à Aarhus, où anciennement on avait battu occasionnellement monnaie, et à Hjörring et Horsens, où cela se pratiquait pour la première fois. Dans ces villes, on frappe simultanément des bractéates tout à fait identiques, où seul le nom de la ville change. La belle exécution de ces bractéates indique que ce sont sûrement des graveurs étrangers, artistes même, à qui en revient l'honneur. Et à en juger aux empreintes et au travail, c'étaient sans nul doute des ouvriers allemands, appelés par Sven Grathe, qui avait beaucoup vécu en Allemagne, où il s'était épris de tout ce qui sortait de ce pays. Plusieurs de ces types de bractéates offrent en outre une telle ressemblance avec des monnaies de l'Allemagne, qu'on est obligé de conclure à l'influence de cette dernière. Ce n'est que quelques années plus tôt qu'on avait commencé à monnayer des bractéates en Allemagne, où cette fabrication s'était bientôt généralisée.

Cnut fit aussi faire des bractéates dans le Jutland septentrional, et Valdemar Ier continua, mais peu de temps sans doute. Nous savons que ce roi fit frapper ces monnaies à Viborg, à Horsens et à Randers, mais nous ignorons si l'on en fabriqua dans les autres villes. Sur les bractéates des deux dernières villes précitées, nous rencontrons les curieuses légendes REGIS HORSENES et REGIS RANDRVSIA, qui expriment péremptoirement la souveraineté de la couronne (pl. II. 23. 24).

Quand la fabrication des bractéates eut pris fin, on se remit à Viborg, déjà sous le règne de Valdemar Ier, à frapper la monnaie habituelle d'une exécution grossière et contrastant si fortement avec les petites pièces très soignées qui l'avaient précédée. Des ateliers importants du royaume, celui de Viborg était le seul où la couronne eût conservé ses revenus intacts; partout ailleurs, elle en avait cédé une part plus ou moins grande aux évêques.

A Ribe, le roi et l'évêque se partageaient le droit de battre monnaie, sans doute depuis la fin du XIème siècle, comme à Lund et à Roskilde.

En 1234, Valdemar le Victorieux retira à l'évêché de Ribe son droit à la moitié des revenus monétaires de la ville et lui accorda en compensation une rétribution annuelle.

En 1280, Eric Glipping rendit à Tucho, évêque de Ribe, la moitié des revenus de la monnaie de la cité et toutes les libertés dont ses prédécesseurs avaient bénéficié.

Dans la ville très ancienne du Jutland méridional, Hedeby, plus tard Slesvig, on avait commencé de bonne heure, à battre monnaie; mais sous les fils de Sven Estridsön, ses successeurs, et jusqu'à la période qui nous occupe, soit pendant 80 ans environ, on n'a, jusqu'ici du moins, connaissance d'aucune monnaie sortie de cet atelier. On ne saurait cependant admettre qu'on ait cessé de monnayer, sauf pour quelque temps peut-être. D'après les anciens actes municipaux de Slesvig, Sven Grathe avait, l'an 1156 environ, accordé à la ville des prérogatives spéciales, et un règlement inconnu ailleurs entre en vigueur pour l'atelier le plus méridional du royaume: le roi reconnait à la ville le droit de battre monnaie moyennant une redevance annuelle à la couronne. Entre autres clauses de cette convention, on relève celle-ci: lorsque le roi commandait une nouvelle monnaie, les citoyens devaient lui payer la même redevance que celle qui incombait au chef-monnayeur, exécuter les monnayages suivant ses ordres et les surveiller, pour éviter les falsifications. Plus tard, Valdemar Ier accorde aux quatre adjoints de la ville chargés du contrôle deux marcs penning par monnayage. Que Valdemar, l'an 1175, ait cédé à l'évêque de la ville une part des revenus monétaires, cela prouve que le roi en disposait en maître et que les prérogatives qu'il accordait en ce sens aux citoyens étaient en réalité une sorte de fermage et non une concession.

L'ère nouvelle qui s'ouvre après l'abdication d'Eric Lam amène une importante modification dans les monnaies. Autrefois celles-ci portaient souvent non seulement le nom du roi mais aussi ceux du monnayeur et de la ville; à partir du règne de Valdemar Ier et pendant des siècles, les légendes disparaissent presque complètement.

La suppression du nom du monnayeur est certainement due à l'influence étrangère; on a suivi l'exemple de l'Allemagne. Il est clair aussi qu'on a eu recours à des monnayeurs étrangers pour les beaux monnayages des bractéates, de même que plusieurs

de ceux du Slesvig ont été effectués par des artistes étrangers; en tout cas, ils sont, comme travail, bien supérieurs aux autres monnaies danoises en général.

La présence de fonctionnaires étrangers à la Monnaie semble révélée par Saxo, qui nous apprend que les bourgeois et la plèbe de la cité de Roskilde, à la mort de l'évêque Adzer, en 1158, se soulevèrent contre les étrangers de la ville, en massacrèrent une partie, chassèrent le reste, démolirent de fond en comble la maison du chef-monnayeur et firent main basse sur ses biens et son mobilier. D'après cette communication, on serait porté à croire que ce chef-monnayeur de l'atelier de Roskilde était étranger, et probablement nous avons affaire ici à ce Gerhard dans la salle duquel le roi Valdemar donna un décret daté de Roskilde. Le nom d'ailleurs révèle une origine allemande.

Ce Gerhard est du reste le seul chef-monnayeur de cette période dont le nom nous soit resté, et c'est d'autant plus extraordinaire, que la place de confiance qu'occupait ce fonctionnaire faisait de lui un grand personnage et le mettait fréquemment en rapport intime avec le roi lui-même. Nous ne connaissons non plus aucun monnayeur de cette période, leurs noms ne se trouvant plus sur les monnaies. Vers la fin de la période, il semblerait qu'on leur eût permis de temps à autre de frapper leur marque personnelle pour les reconnaître. Devenu, en 1234, seul maître des revenus de la monnaie de Ribe, Valdemar le Victorieux fait monnayer dans cette ville des pièces pesantes et d'un type très différent de celui usité antérieurement. Sur le revers, on distingue, au milieu, des caractères, tels que X. e. O ou H, qu'il est difficile d'interpréter autrement que comme la marque nominale des monnayeurs, car ils sont trop nombreux pour vouloir désigner les noms des chefs-monnayeurs.

Chaque année on frappait une nouvelle monnaie dans les différents ateliers du royaume. On la mettait en circulation à partir du dimanche avant la Saint-Michel, et elle était de rigueur pour l'acquittement de tous les impôts, amendes etc. jusqu'à l'anniversaire suivant. La population était tenue de se la procurer dans les comptoirs de change établis à cet effet, mais il fallait verser une bien plus grande somme en anciennes pièces que celle qu'on recevait en pièces nouvelles, car l'ancienne monnaie perdait beaucoup de sa valeur aussitôt que la nouvelle entrait en circulation. On ne sait pas de combien était cette réduction pendant la période en question, mais elle était probablement très sensible déjà. En 1316, l'ancienne monnaie tomba au change aux $^2/_3$ de sa valeur; il fallait ainsi verser trois pennings anciens pour en avoir deux nouveaux. Comme les impôts et redevances étaient acquittables en argent nouveau seulement, la population était astreinte à ce change désavantageux, qui, en revanche, rapportait gros à la couronne; c'était même le revenu principal que cette dernière tirait des monnaies.

Les actes de l'époque ne nous fournissent que de très rares renseignements sur la valeur des monnayages de cette période et jettent, en somme, peu de lumière sur la marche du développement. Ce sont les monnaies elles-mêmes qui un jour feront la clarté dans cette question.

Originellement l'argent monnayé devait représenter la valeur du métal. Le marc monnayé devait avoir non seulement le même poids mais aussi la même valeur que le marc pesant d'argent avec environ $^1/_{15}$ d'alliage. Le marc d'Upsala était le plus lourd qu'on

connaisse en Scandinavie; il pesait 218gr,31. Cela paraît avoir été d'usage pendant le XIème siècle et aussi au commencement du XIIème, mais plus tard la couronne réduisit l'aloi des monnaies pour se procurer un nouveau gain en dehors de celui que lui donnaient la déduction faite sur les sommes monnayées ainsi que l'opération du change.

Que la monnaie, au cours du XIIème siècle, ait perdu en qualité au point de ne pouvoir à la longue conserver sa valeur, cela ressort clairement de la convention passée à propos de la redevance annuelle de 30 marcs monnayés que l'île de Sylt devait payer à la ville d'Odense. Cette redevance avait été fixée en 1141; quand on la confirma plus tard, l'an 1180, on la modifia en 10 marcs d'argent, et l'on fit la même chose en 1203. 3 marcs monnayés ne valent donc plus qu'un marc d'argent, la monnaie d'argent étant tombée peu à peu au 1/3 de la valeur du métal.

Cette instabilité dans la valeur des monnaies danoises au commencement du XIIIème siècle se constate dans les lois scaniennes, qui assimilent 15 marcs monnayés à 5 marcs d'argent, disant: «la monnaie changeant souvent de valeur, tantôt augmentant, tantôt diminuant, à l'avenir il faudra acquitter une amende d'un marc d'argent avec 3 marcs monnayés».

Le royaume se trouva sans doute dans une situation pécuniaire très précaire durant une partie du règne de Valdemar le Victorieux. Les longues guerres ainsi que les prétentions de l'Eglise ont certainement réduit peu à peu la fortune nationale. De plus, quand ce grand désastre, la capture du roi Valdemar, en 1223, s'abattit sur le pays et qu'il fallut payer l'énorme rançon exigée pour sa mise en liberté, on eut les plus grandes difficultés à réunir la somme nécessaire. La pénurie du royaume ressort avec évidence d'une lettre que l'archevêque Uffo écrit au pape Grégoire IX, en 1231. En envoyant la dîme papale, 1000 marcs d'argent, qu'il a eu beaucoup de peine à amasser, il dit: «nous avons réussi à faire cette somme, mais non sans grande perte, car nos ennemis étant, pour la perdition de leurs âmes, en possession de notre argent et de notre or, nous avons été obligés de faire fondre notre monnaie de billon pour en extraire le peu d'argent qu'elle contenait».

On réussit cependant plus tard à améliorer la situation pécuniaire du royaume. Cela se voit à cette belle et grosse monnaie qu'on frappe à Lund et à Roskilde, et particulièrement à Ribe, à la fin du règne de Valdemar, et aussi à la clause de l'an 1240, qui exempte l'évêque de Ribe, Gunner, de sa redevance au duc Abel moyennant 200 marcs, qui à cette époque valaient 100 marcs d'argent pur. La monnaie a donc augmenté de valeur depuis 1231.

Les rares renseignements qui nous restent sont, à la vérité, insuffisants pour nous donner un aperçu général des fluctuations de la valeur de l'argent, cependant ils jettent un peu de clarté sur la situation pécuniaire de l'époque et nous montrent le siècle que nous traitons ici comme une période de transition aux temps qui vont suivre et pendant lesquels le Danemark tombe dans une ruine financière presque complète.

Reportons-nous nos recherches sur les monnaies elles-mêmes, il faut tout d'abord faire remarquer que, abstraction faite de certaines circonstances, le poids des monnaies danoises varie, comme autrefois, sensiblement, suivant que celles-ci sont originaires de l'est ou de l'ouest du royaume. Les subdivisions de la monnaie sont essentiellement les

mêmes que celles du poids, pour ce qui a trait à l'argent; dans les deux cas, on comptait en marc, qui se divisait en 8 *öres* et l'öre en 3 *örtugs*, soit 24 örtugs au marc. Mais tandis que l'örtug pesant d'argent se divisait en 10 *pennings*, ou deniers, soit 240 au marc, et qu'on comptait le marc monnayé de la même façon dans les provinces de l'est du Danemark, c'est-à-dire dans les provinces scaniennes et la Sélande, le marc monnayé jutlandais, lui, se divisait en général en 288 pennings, soit par conséquent 12 pennings à l'örtug, et même exceptionnellement en 384 pennings, ce qui en met 16 à l'örtug. Le penning était la valeur de monnaie la plus généralement employée. En Scanie et en Sélande, son poids normal était de 0gr,91; en Jutland, de 0gr,76 seulement et exceptionnellement de 0gr,57. Durant cette période, comme pendant presque tout le moyen-âge, les monnaies présentaient peu d'exactitude quant au poids, certains pennings étaient trop lourds, d'autres trop légers. Le point essentiel, c'était que la monnaie d'un marc, soit 240 pennings est-danois ou 288 et même 384 pennings ouest-danois, eût bien le poids règlementaire lorsqu'elle sortait de la main du chef-monnayeur.

On paraît s'être constamment assez bien conformé au poids normal pour les monnayages de Lund et de Roskilde. Il en est autrement de l'argent jutlandais. A Viborg, les pennings que fit frapper Sven Grathe ne pesaient que 0gr,33 à 0gr,45, tandis que ceux dont il fallait 384 pour faire un marc devaient être régulièrement de 0gr,57. Les bractéates du Jutland septentrional pesaient en général de 0gr,20 à 0gr,25; c'étaient donc sans doute des demi-pennings. Un monnayage même sous Valdemar Ier (pl. II. 19) accuse un poids de 0gr,11; ce devait être des 1/4 de penning. A Viborg, dans les monnayages de date plus récente et jusqu'à la fin de la période, le poids est assez variable mais paraît concorder avec celui qui était adopté pour les pièces jutlandaises, soit 0gr,76. Pour les monnayages de Ribe, on paraît s'être conformé jusque sous Valdemar II au poids normal jutlandais; mais on le réduit alors peu à peu, et en même temps on baisse considérablement l'aloi. Sous l'évêque Gunner, probablement vers 1230, une amélioration s'opère toutefois, manifeste surtout quand Valdemar, l'an 1234, eût retiré à l'évêque la part que celui-ci avait aux monnaies de la ville. Les pièces sont alors plus grandes et du poids des monnaies est-danoises. Il semblerait alors que Valdemar ait fait de Ribe le centre jutlandais de fabrication monétaire de la couronne.

Une amélioration importante s'était produite antérieurement dans la monnaie de Slesvig. Les pièces paraissent avoir eu le poids normalement pratiqué en Jutland, soit 0gr,76, jusqu'à la fin du règne de Valdemar Ier, époque où une augmentation subite et durable se produit; elles correspondent aux monnaies est-danoises. Il faut peut-être attribuer ce changement au don que le roi Valdemar, en 1175, fit à l'évêque d'une part dans les monnayages de la ville.

La supériorité qualitative de la monnaie slesvicoise sur celle du reste du Jutland fut sans doute le motif qui détermina Valdemar II à augmenter la valeur de celle de Ribe, afin qu'elle trouvât plus aisément cours dans le midi de la presqu'île.

Pour expliquer ces fluctuations, il serait de toute importance d'examiner l'aloi des différents monnayages. Malheureusement cet examen est rendu impossible par suite de la rareté de la plupart des monnaies; on ne pourrait, en effet, le pratiquer sans les détériorer.

Nous connaissons un nombre assez considérable de trouvailles de monnaies danoises, en tout 108, qui se rapportent à la période d'environ 100 ans que nous traitons ici, et qui presque toutes ont été faites sur le territoire du royaume d'alors. Mais si ces trouvailles sont nombreuses, on s'aperçoit que la plupart sont très pauvres. Quelques-unes seulement comportent une assez grande quantité de monnaies; le reste se compose le plus souvent de très peu de pièces et même d'une seule. En tout, nous ne comptons que 1451 monnaies danoises de cette période. Cette disette est plus apparente encore, si l'on compare ce résultat avec les trouvailles qui se rapportent tant à la période précédente qu'à la suivante: pour la première, s'étendant du IXème siècle jusqu'à 1146, nous notons 179 trouvailles scandinaves avec un total de 7616 monnaies danoises et pour la suivante, de 1241 à 1350 environ, 48, comprenant 92197 pièces.

On rencontre rarement les monnaies de cette période dans des trouvailles dont l'enfouissement est de date postérieure; 3 cas seulement sont connus: à Skrivergade, à Østerhæsinge et à Herlufsholm. Il est évident que les anciennes monnaies, de meilleur aloi, ont disparu rapidement dans la période très précaire au point de vue pécuniaire qui suivit la mort de Valdemar II; on en a opéré le retrait pour les fondre avec du cuivre et en composer un alliage très pauvre en argent qui servit à la fabrication des monnaies dites «de la guerre civile», qui peu à peu tombèrent presque au rang des du billon.

Les trouvailles faites en Danmark et en Scanie se composent presque uniquement de monnaies du pays même. Contrairement à ce qui se produit dans les trouvailles de monnaies de l'époque antérieure, il est rare de rencontrer des pièces étrangères dans celles de la période dont nous nous occupons, ainsi d'ailleurs que dans celles de la suivante. A notre connaissance, deux seulement de ces trouvailles, faites l'une et l'autre dans le nord du Jutland, à Aalborg et à Bjergsted, contiennent des monnaies étrangères, norvégiennes, suédoises, néerlandaises, anglaises et allemandes.

Parmi les 1451 monnaies que nous ont fait connaître ces trouvailles, 267 remontent à Sven Grathe, 71 à Cnut V, 420 à Valdemar Ier, 162 à Cnut VI et 530 à Valdemar II. 189 émanent de Lund, 273 de Roskilde, 467 du nord du Jutland, 476 de Ribe, 45 de Slesvig, et une est d'origine inconnue.

Il est très rare dans cette période de trouver d'autres objets enfouis avec les monnaies. Deux cas seulement sont parvenus à notre connaissance: à Glumsö, où l'on a découvert un coin en pierre, un morceau d'argent fondu et un bracelet, et à Odense une boucle de ceinture.

Trois trouvailles seulement furent faites en dehors de l'ancien territoire danois: une en Norvège et deux dans le Holstein. Il est extraordinaire qu'aucune de celles qui proviennent de l'île de Gotland ne contienne de monnaie danoise de cette période, car cette terre est très riche en trouvailles antérieures où l'on rencontre des pièces danoises. Il faut évidemment attribuer cela à l'état du commerce d'alors, qui en somme fut cause que l'argent danois de ce temps-là ne passa qu'en fort petite quantité la frontière. Et si l'on trouve si peu d'argent du pays enfoui au sein de la terre, c'est probablement parce que le royaume fut plutôt tranquille à l'intérieur pendant cette période. La terre était en ce temps-là la cachette habituelle à qui l'on confiait les trésors et l'argent, surtout pendant les hostilités; c'est pourquoi on a fait de si nombreuses et importantes trouvailles

d'objets enfouis dans les moments de trouble, aussi bien avant qu'après la période que nous traitons ici, mais si peu dans cette dernière, que notre histoire nous décrit comme une époque pacifique à l'intérieur du royaume.

Examinons-nous à quels endroits on a fait les trouvailles, nous constatons alors un fait singulier. Sur les 105 d'origine danoise, 47 proviennent d'églises, de couvents et de cimetières, ce qui est tout à fait particulier à cette période et fait complètement défaut dans la précédente. Dans la suivante, c'est une exception lorsqu'on découvre des monnaies dans de tels endroits. Cela tient évidemment aux circonstances spéciales de ce temps-là; on devine la grande influence de la vie ecclésiastique, marquée tant par les enfouissements d'argent pendant l'érection des églises que par les dons qu'on faisait à l'Eglise et aux morts. Cette coutume de déposer de l'argent dans la tombe des morts remonte à une époque bien antérieure et elle s'est conservée fort longtemps, à tel point qu'on l'observait encore au siècle dernier.

Le classement de nos monnaies présente de grosses difficultés pour la période qui nous occupe, bien plus que pour les autres, aussi bien celle qui précède que celle qui suit. La raison principale en est, que tandis qu'en général les monnaies antérieures portaient des légendes indiquant le nom du roi et celui de la ville, ces dernières sont supprimées dès le commencement du règne de Valdemar Ier et jusque vers la fin de celui de Valdemar II. Assez souvent on rencontre une ou deux lettres désignant le nom du roi ou celui d'un évêque, mais on ne retrouve de véritables légendes, à une exception près toutefois (pl. IV, 1), qu'au commencement et à la fin de la période.

Puis, comme nous l'avons déjà fait remarquer, vient s'ajouter une autre circonstance, la pauvreté des trouvailles, qui le plus souvent ne comprennent qu'une seule monnaie, parfois un peu plus. Les indications que des découvertes riches eussent été en état de nous fournir font en général complètement défaut. Cette ressource nous manque d'autant plus, que nous nous souvenons qu'elle fut d'un grand secours pour le classement des monnaies de la période subséquente, des pièces dites »de la guerre civile«, qui en général sont aussi sans légendes. Dans ce cas, les trouvailles si nombreuses, si importantes et si riches en types divers, ont fourni une excellente base pour déterminer non seulement l'origine mais aussi l'âge des monnaies.

Privés en partie de ces ressources de la plus haute importance pour le classement, des légendes et d'abondantes trouvailles, nous avons dû nous en tenir aux renseignements que nous fournissent les monnaies elles-mêmes et aux conclusions que nous avons pu tirer de l'apparition des nombreuses pièces trouvées le plus souvent isolément, laquelle en tout cas peut nous aider à déterminer leur origine. Les renseignements que nous possédons sur l'apparition des monnaies sont tellement nombreux, qu'ils nous sont d'un grand secours pour ce côté de l'examen, et l'on peut en général considérer comme certaines les origines scaniennes, sélandaises et jutlandaises. Le poids des monnaies nous est également très utile pour retrouver dans quelle province on les a frappées; en effet, comme nous l'avons déjà dit, les jutlandaises sont plus légères que les est-danoises.

Bien plus grandes encore sont les difficultés qu'on rencontre lorsqu'il s'agit d'établir l'ordre chronologique. La disette de légendes et de trouvailles capables de nous ren-

seigner se fait vivement sentir. Cinq découvertes seulement nous fournissent quelques indications importantes sur la synchronie des monnaies. Les autres, très nombreuses, ne contribuent aucunement à éclaircir ce côté de l'examen, et l'on est en somme réduit aux déductions qu'on peut tirer des particularités caractéristiques du coin, de l'analogie des types et du genre de travail. L'aloi joue un rôle moins important; il est inférieur vers la fin de la période.

Parmi les particularités de l'empreinte, la couronne joue naturellement un rôle prépondérant, en raison des transformations sous lesquelles on la représente et qu'elle subit vraisemblablement dans le cours de cette période de 100 ans; au commencement elle est souvent pointue, comme sur certaines monnaies du roi Niels, ou de la forme d'un large anneau débordant sur les côtés de la tête, tantôt terminé en pointe, tantôt arrondi ou encore coupé par en haut. Sur les bractéates des villes du Jutland septentrional, l'anneau de la couronne emboîte juste la tête et est le plus souvent muni de branches ou ornements arrondis en haut.

La forme étroite mais sans branches est aussi en usage dans les monnayages est-danois de Valdemar Ier. On la conserve plus tard sur plusieurs des monnaies de Cnut VI, mais souvent lors elle se termine en pointe (pl. IV, 11—13). Sur beaucoup des monnaies scaniennes attribuées à ce roi, la couronne est arrondie par en haut (pl. III, 3—6. IV, 7—9).

Sur les monnaies scaniennes de Valdemar II, la couronne remonte souvent en pointe et rappelle la mitre (pl. V, 4—10). Seulement dans les monnayages datant probablement du commencement de son règne (pl. IV, 1—3) elle revêt une haute forme spéciale. Sur ses monnaies de Roskilde, au contraire, elle conserve longtemps sa forme arrondie avant de faire place à la couronne pointue, qui domine dans ses monnaies jutlandaises. La forme la plus récente, la couronne liliale, telle que les pièces d'Eric Plovpenning nous la font connaître, se rencontre pour la première fois sur les derniers types de monnaies roskildoises et lundoises de Valdemar II (pl. V, 16. VI, 30).

La mitre des monnaies subit aussi de grandes modifications dans le cours des temps et de ce chef elle est d'un grand secours pour établir l'ordre chronologique. D'abord elle apparaît fendue de devant en arrière, comme si elle se présentait de côté (pl. I, Sven 16. Cnut V 2. pl. II—III, Valdemar Ier 2—4. 10—12. 20. 55. 57). Sur les monnaies roskildoises de Valdemar Ier, la forme change un peu, la mitre se présentant comme si elle avait été posée un peu de travers (pl. II, 13—16).

Sur les monnaies attribuées à Cnut VI, la mitre est telle qu'on la connaît habituellement, haute et pointue. Sur celles de Valdemar II, elle est également pointue et parfois ornée de telle façon, qu'elle ressemble à la couronne pointue de ce temps-là (pl. V, 4. 10. 24. VI, 47).

Très rarement l'archevêque de Lund est représenté avec le pallium, qui faisait partie de ses ornements ecclésiastiques: sur la poitrine une large bande ornée de petites croix (Cnut VI. pl. III, 4. 5. Valdemar II. pl. V, 4).

La décoration du débord des monnaies peut parfois aider à déterminer l'analogie des monnayages. On voit ainsi le même débord finement cannelé sur les premières bractéates au nom de Sven ou d'une ville, où le roi est représenté sans barbe (pl. I,

5. 6. 8. 10. 12). Sur celles où on le voit barbu, on rencontre le plus ordinairement deux rangs de perles au lien de raies (pl. I, 5 a 10 a. 12 a. 13). De même la plupart des monnayages slesvicois sous Valdemar II et même une partie de ceux du règne de Cnut VI présentent un anneau effilé à l'intérieur d'un rang de perles (pl. IV, 27—29. VI, 44—49). Un agrément semblable se trouve du reste aussi sur quelques-unes des dernières monnaies du règne de Valdemar II frappées à Ribe (pl. VI, 39. 40).

Comme on voit, les particularités de la composition ne sont pas le résultat d'un développement déterminé. On rencontre fréquemment deux formes différentes de couronne sur les variations d'un même type de monnaie, et parfois on en reprend une ancienne pour un nouveau monnayage. C'est pourquoi, même si l'analogie qu'offrent les détails de la composition est sous différents rapports d'un grand secours pour le classement, il faut surtout tenir constamment compte du caractère spécial du travail, qui est l'inconscient et le plus sûr indicateur de l'âge de la monnaie.

Si nous jetons un coup d'œil sur les planches suivantes, forcément notre attention s'arrêtera tout spécialement sur quelques-unes des monnaies y représentées.

Du temps de **Sven Grathe**, nous ne connaissons encore aucune monnaie frappée à Lund bien que cette ville possédât la plus importante monnayerie du pays.

Des deux monnaies roskildoises de ce roi (1. 2.), caractéristiques par la grossièreté du travail, l'une porte son nom. Il en est de même de celles qu'il fit frapper à Viborg (3. 4. 5. 5 a); parmi elles trois appartiennent à la série de bractéates mentionnées précédemment et frappées tant dans cette ville que dans autres ateliers du Jutland septentrional (6—13), pendant que Sven et Cnut se disputent le pouvoir; leurs deux types s'accordent en tous points, au nom de la ville près.

Les monnaies de Ribe sont reconnaissables aux figures ecclésiastiques du revers. L'évêque de la ville était alors le seul prélat jutlandais qui touchât une part des monnayages. Sur deux des types, la couronne a une forme particulière (14. 15).

Dans la monnaie de Slesvig (17), la couronne du roi est d'une forme empruntée à des pièces antérieures frappées sous le roi Niels.

Du règne de **Cnut V**, si bouleversé par sa lutte avec le roi Sven, nous ne connaissons que peu de types de monnaies. Parmi ceux-ci, deux pièces originaires de Lund et de Roskilde (1. 2), dont les caractères dérangés indiquent sans doute le nom du roi, correspondent exactement à deux types au nom de Valdemar Ier (pl. II, 1—5), ce qui ferait croire qu'ils appartiennent tous au gouvernement commun de ces deux souverains, 1154—1157.

Des deux bractéates de Viborg au nom du roi Cnut (3. 4), l'une est du même type qu'une de Sven (5) avec laquelle elle fut trouvée. La monnaie de Slesvig porte aussi le nom du roi, mais contre l'habitude, au revers.

Il est impossible de dire si les bractéates nord-jutlandaises (1—9) frappées de 1146 à 1154 appartiennent à Sven ou à Cnut, ni de quelles villes elles sont sorties.

Plusieurs des premiers types de monnaies frappées sous **Valdemar Ier** à Lund (1. 2) et à Roskilde (5—9) portent son nom. Dans les monnayages jutlandais, cela ne se rencontre qu'exceptionnellement, sur deux bractéates de Viborg (18. 19). Sur un seul monnayage de Roskilde, on voit les premières lettres du nom royal de chaque côté du buste (14).

Sous Valdemar Ier, il est d'usage d'avoir le buste de l'évêque ou encore des attributs ecclésiastiques dans les monnayages provenant de villes où les évêques touchaient une part des monnaies, à Lund, à Roskilde, à Ribe et, à la fin de son règne, à Slesvig. Une couple de cas seulement (6. 9) font exception à cette règle. Une monnaie d'un intérêt tout particulier, c'est celle de Roskilde avec le buste et au nom de l'évêque Absalon au revers (8). Ce prélat, le plus célèbre du Danemark, fut évêque de Roskilde de 1158 à 1191 et en outre archevêque de Lund de 1177 jusqu'à sa mort, en 1201.

Au revers d'une autre monnaie de Roskilde (11) on a cru pouvoir lire le nom de l'évêque Espern, ce qui la ferait attribuer à la ville de Slesvig. Mais on doit considérer la légende comme confondue.

La bractéate de Viborg avec la tête du roi (17) semble un peu plus récente que celles de Sven, si l'on tient compte du travail et de l'âge des autres monnaies avec lesquelles on la trouva. En effet, elle fait partie, de même que celles au nom du roi déjà citées (18. 19), plus deux bractéates de Horsens et de Randers (23. 24), de la même trouvaille que toute cette longue série de bractéates sorties de villes nord-jutlandaises qu'il a été impossible de déterminer (25—51). Plusieurs de ces bractéates sont d'un beau travail et témoignent d'une grande habileté, qu'on n'aurait certainement pas trouvée chez les monnayeurs mêmes du pays. Les sujets ont un caractère commun, en ce sens qu'ils étaient évidemment destinés à exprimer l'état pacifique du pays après la mort de Sven à la bataille de Grathe Hede, alors que Valdemar fut devenu seul roi. Dans une de ces pièces (26), le roi tend son épée à la reine, et sur trois des autres, le couple royal est représenté avec une feuille de palmier, un sceptre ou un drapeau (25. 27. 28). On voit aussi le roi et un évêque ensemble (29) ou encore le roi avec une crosse (30). La croix formée d'une crosse et d'une épée (32), la crosse sous un mur de forteresse (33. 34), le portail entre deux colonnes, très probablement un autel (35. 39), l'Agnus Dei (40—44), la colombe (45) et les différentes formes de croix (47—51), tous ces sujets expriment une même pensée pacifique. Seul le griffon (46) est isolé dans la série, et le sens de la figure représentant quelque chose comme une couronne surmontée de deux oiseaux (31) n'est pas clair.

Sur une monnaie de Viborg (20), sans doute plus récente que les bractéates, on voit le roi et un évêque à côté l'un de l'autre. Précédemment nous avons fait remarquer que l'évêque de Viborg n'avait pas part aux monnaies, ces sujets ecclésiastiques ne peuvent donc que faire allusion au prestige de l'église et en même temps montrer que le roi reconnaissait l'appui qu'elle lui prêtait dans les moments de troubles.

Pour les monnaies de Ribe (52—57), aussi avec un évêque ou des attributs ecclésiastiques, ces sujets signifient au contraire que l'évêque avait part aux revenus des monnaies de la ville.

Dans la série des monnaies de Valdemar Ier attribuées à la ville de Slesvig, le

sujet représentant le drapeau danois (61) avec la croix dans l'étamine s'impose inévitablement à l'attention. Comme déjà dit, nous avons là une preuve que «le Dannebrog» est plus ancien qu'on ne croyait auparavant.

On se souvient qu'en 1175 l'évêque de Slesvig eut une part aux monnaies de la ville. Le dernier des types sortis de là (63) a une croix coupée par une crosse.

Parmi les monnaies de **Cnut VI** originaires de Lund, dont plusieurs d'un dessin assez original (1. 2. 3. 7. 8. 9), il faut noter spécialement les sujets représentant le roi avec la bannière (8), le patron de la cathédrale, Saint-Laurent, avec la feuille de palmier (3. 9), ou la grille (8). Sur une monnaie, on voit l'archevêque sous trois arcades, probablement celles d'un autel (1), et sur deux autres, il est paré du pallium orné de croix (4. 5).

Les monnaies roskildoises de ce roi sont toutes très semblables avec le buste de l'évêque au revers. Un seul type diffère quelque peu, c'est celui avec l'évêque entre deux tours (10). Les monnaies du roi Cnut sorties des ateliers de Viborg et de Ribe sont d'un travail grossier, surtout la reproduction de l'Agnus Dei (18); toutes celles de Ribe représentent des attributs ecclésiastiques, mais pas l'évêque. La plus intéressante est celle qui porte une crosse et un drapeau à l'étamine traversée d'une croix couchée (19).

La série des monnaies de Slesvig n'a pas non plus l'évêque, seulement les attributs ecclésiastiques. Les plus anciens de ces monnayages (24—26) sont assez finement exécutés, mais plus tard le travail est commun.

Un signe caractéristique des monnaies de Cnut VI, c'est comme nous l'avons déjà mentionné, l'absence de légendes ou de caractères. Seule la plus récente, provenant de Slesvig, semble porter la trace d'un Ƶ (30), et ce n'est probablement pas un simple hasard, car on rencontre plus tard la même lettre sur une des monnaies slesvicoises de Valdemar II (pl. VI, 44).

Plusieurs des monnaies de **Valdemar II** émanant de Lund sont au contraire au nom ou aux initiales du roi (1. 9. 11. 13. 14). Elles indiquent souvent aussi le nom de l'évêque et rappellent ainsi Andreas Sunesön, de 1201 à 1223 (1), Peder Saxesen, de 1223 à 1228 (6. 8) et Uffo, de 1228 à 1258 (9. 11. 13). Deux d'entre elles révèlent le nom de la ville d'origine (6. 7).

Une des monnaies de Valdemar sortie de Lund est d'un intérêt tout particulier, en ce sens qu'elle est, autant qu'on sache, la plus ancienne pièce européenne du moyen-âge avec millésime (12). Au droit, on lit ANNO DOMINI et au revers MCCXXX . . . I. On n'en connaît qu'un seul exemplaire usé. Vers 1705, on fit don de cette pièce au Cabinet Royal des médailles; mais malheureusement trois chiffres du millésime sont illisibles et les deux siècles qui se sont écoulés depuis n'ont point fait connaître d'autre exemplaire nous mettant en état de constater quels sont ceux qui manquent. La solution définitive de ce problème appartient donc à l'avenir; mais cependant on pourrait, en examinant le travail de l'empreinte, arriver à une conclusion vraisemblable. On constate, en effet, ici comme dans beaucoup de cas, que le monnayeur a soigneusement réparti la place du coin avant d'y frapper les lettres et qu'aux dix lettres de la légende du droit correspondaient sans doute dix chiffres au revers. On arrive alors au résultat suivant: que le millésime est MCCXXXIIII ou MCCXXXVIII; et vraisemblablement il s'agit de l'an 1234, car le monnayage à Lund des quatre types qui probablement font suite a dû

prendre plus de temps que de 1238 jusqu'au mois de janvier 1241, date de la mort du roi. D'ailleurs on ne voit pas pourquoi on aurait indiqué le millésime sur le monnayage de 1234 plutôt que sur les autres; en effet, on ne connatt ni dans la vie du roi ni dans celle de l'archevêque Uffo d'évènement qui ait pu donner lieu à cela.

Sur un seul monnayage, on voit l'archevêque avec le pallium (4). Il faut en outre citer les sujets suivants: le patron de l'église, Saint-Laurent (5), et les deux tours flanquant un pignon surmonté d'une croix (14), indubitablement la partie occidentale de la cathédrale de la ville de Lund. Dans la dernière monnaie de la série (16), le roi a une couronne liliale, forme qui plus tard se retrouve sur les monnaies de ses successeurs.

Bien moins intéressantes sont les monnaies de Roskilde. Pendant les 39 années du règne de Valdemar, on y a employé, semble-t-il, des sujets avec le roi et l'évêque (17—27), jusqu'à la dernière période, alors qu'on inaugura les nouveaux types à légendes circulaires (28—30). Sur quelques-uns des types les plus anciens, on voit les initiales du roi (17. 26) et exceptionnellement celles des évêques Peder Sunesön, 1191—1214 ou Peder Jacobsen, 1215—1225 (18), et Niels Stigsön, 1225—1249 (26. 27) Dans trois des monnayages les plus récents de la série, on lit, dans les légendes, et le nom du roi et celui de l'évêque Niels, et deux d'entre eux portent la lettre R, qui veut dire qu'ils émanent de Roskilde. Dans la plus récente des monnaies, le roi a la couronne liliale (30).

Parmi les monnayages de Viborg, le premièr arrête notre attention (31), à cause des lettres qui composent la légende du revers: VDGDSQR (Valdemarus Dei Gratia Danorum Slavorumque Rex). Parmi les autres monnaies, on ne trouve les initiales du roi que sur une seule (35). Les pièces des monnayages les plus anciens son petites, tandis que celles des plus récents sont plus grandes.

Il en est de même des monnayages de Ribe. Les plus anciens sont représentés par de petites pièces de peu d'apparence (36—38); mais plus tard, après la nomination de Gunner à l'évêché de la ville, 1230—1245, on frappe des monnaies de dimensions plus grandes (39. 40). Un de ces monnayages porte les deux premières lettres de son nom.

Comme nous l'avons déjà dit, le roi Valdemar, en 1234, change en une indemuité la part que l'évêché avait aux revenus des monnaies de la ville, et reste ainsi seul mattre de ces dernières. Il en résulte un grand changement dans les monnayages de Ribe: les pièces sont encore plus grandes; au droit elles portent le nom du roi et au revers son titre de roi des Danois (41—42c).

La série des monnaies de Slesvig sous Valdemar II est dans le même cas que les deux jutlandaises qui précèdent: pendant un certain temps les pièces sont petites (43—46), plus tard, on les fait plus grandes.

Un trait caractéristique pour la plupart d'entre elles, c'est l'anneau effilé en dedans du rang de perles (44—49). On ne trouve pas de légende sur cette série; un seul monnayage (44) laisse voir les lettres A·S, qui peut-être indiquent le nom du monnayeur et celui de la ville, et deux monnaies (49. 50) portent l'initiale I de l'évêque Johan, 1238—1244; sur l'une, elle est placée au-dessus d'une crosse.

Rettelser.

Side 315	(7)	6	L. f. o.	Overskrifter, læs: Omskrifter.
— 324	(16)	7	L. f. n.	0,88—1,00, læs: 0,88—1,07.
— 325	(17)	14	L. f. o.	c. 0,88—1 Gram, læs: c. 0,88—1,07 Gram.
— 328	(20)	1	- - -	Roskilde a, læs: Roskilde
— 331	(23)	4	L. f. n.	Nr. 17, læs: Nr. 18
— 333	(25)	12	L. f. o.	Nr. 47, læs: Nr. 49.
— —	—	16	- - -	Nr. 49, læs: Nr. 48.
— —	—	19	- - -	Nr. 49, læs: Nr. 48.
— 335	(27)	8	L. f. n.	2—5, læs: 2—4.
— 336	(28)	7	L. f. o.	48, læs: 47.
— 349	(41)	8	- - -	Roskilde a, læs: Roskilde.
— 354	(46)	9	L. f. n.	Rist, læs: Rist eller Bibel.

DET KONGELIGE DANSKE

VIDENSKABERNES SELSKABS SKRIFTER

SJETTE RÆKKE

HISTORISK OG FILOSOFISK AFDELING

FEMTE BIND

MED 20 TAVLER

KØBENHAVN
BIANCO LUNOS BOGTRYKKERI
1906

INDHOLD

	Side
Fortegnelse over Selskabets Medlemmer Marts 1906	V
1. **Haaberg, P.:** Myntforhold og Udmyntninger i Danmark indtil 1146. Med 13 Tavler. Résumé en français	1—266
~~2. Ussing, J. L.: Om den rette Forstaaelse af Bevægelser og Stillinger i nogle antike Kunstværker. Med en fototyperet Tavle og Billeder i Teksten. Résumé en français~~	267—308
2. (3.) **Haaberg, P.:** Danmarks Myntvæsen i Tidsrummet 1146—1241. Med 6 Tavler. Résumé en français	309—382

FORTEGNELSE

OVER

DET KONGELIGE DANSKE VIDENSKABERNES SELSKABS MEDLEMMER

Marts 1906

Protektor:

Hans Majestæt Kongen.

Præsident:
H. P. J. Jul. Thomsen.

Formand for den hist.-filos. Klasse: *L. F. A. Wimmer.*
Formand for den naturv.-math. Klasse: *S. M. Jørgensen.*

Sekretær: *H. G. Zeuthen.*
Redaktør: *J. L. Heiberg.*
Kasserer: *W. L. Johannsen.*

Kasse-Kommissionen.
P. E. Holm. *T. N. Thiele.* *J. P. Gram.* *H. Høffding.*

Revisorer.
P. C. Jul. Petersen. *O. T. Christensen.*

Ordbogs-Kommissionen.
Vilh. L. P. Thomsen. *L. F. A. Wimmer.*

Kommissionen for Udgivelsen af et dansk Diplomatarium og Regesta diplomatica.
P. E. Holm. *H. F. Rørdam.* *Joh. C. H. R. Steenstrup.*

Udvalg for den internationale Katalog over naturvidenskabelige Arbejder.
H. G. Zeuthen. *S. M. Jørgensen.* *C. Christiansen.*
Fr. V. A. Meinert. *Chr. Bohr.* *L. Kolderup Rosenvinge.*

Medlemmer af det staaende Udvalg for den internationale Association af Akademier.
H. G. Zeuthen. *J. L. Heiberg.*

Indenlandske Medlemmer.

Thomsen, Hans Peter Jürgen Julius, Dr. med. & phil., Gehejme-Konferensraad, fh. Professor i Kemi ved Københavns Universitet og Direktør for den polytekniske Læreanstalt, Storkors af Danebrog og Danebrogsmand, dekoreret med Majestæternes Guldbryllups-Erindringstegn, Selskabets Præsident.

Mehren, August Michael Ferdinand van, Dr. phil., fh. Professor i semitisk-orientalsk Filologi ved Københavns Universitet, Kommandør af Danebrog og Danebrogsmand, Kommandør af den russiske St. Stanislausorden, Ridder af Nordstjernen.

Holm, Peter Edvard, Dr. phil., fh. Professor i Historie ved Københavns Universitet, Kommandør af Danebrog og Danebrogsmand, Kommandør af St. Olafsordenen.

Rørdam, Holger Frederik, Dr. phil., Sognepræst i Lyngby, Ridder af Danebrog og Danebrogsmand.

Zeuthen, Hieronymus Georg, Dr. phil. & math., Professor i Mathematik ved Københavns Universitet og den polytekniske Læreanstalt, Kommandør af Danebrog og Danebrogsmand, Ridder af Nordstjernen, Selskabets Sekretær.

Jørgensen, Sofus Mads, Dr. phil., Professor i Kemi ved Københavns Universitet og den polytekniske Læreanstalt, Kommandør af Danebrog og Danebrogsmand, Formand i Selskabets naturvidenskabelig-mathematiske Klasse.

Christiansen, Christian, Professor i Fysik ved Københavns Universitet og den polytekniske Læreanstalt, Ridder af Danebrog og Danebrogsmand.

Fausbøll, Michael Viggo, Dr. phil., fh. Professor i indisk-orientalsk Filologi ved Københavns Universitet, Kommandør af Danebrog og Danebrogsmand.

Krabbe, Harald, Dr. med., fh. Professor i Anatomi ved den Kgl. Veterinær- og Landbohøjskole, Ridder af Danebrog og Dannebrogsmand, Ridder af St. Olafsordenen.

Thomsen, Vilhelm Ludvig Peter, Dr. phil., Professor i sammenlignende Sprogvidenskab ved Københavns Universitet, Kommandør af Danebrog og Danebrogsmand, dekoreret med Fortjenstmedaillen i Guld.

Wimmer, Ludvig Frands Adalbert, Dr. phil., Professor i de nordiske Sprog ved Københavns Universitet, Kommandør af Danebrog og Danebrogsmand, dekoreret med Fortjenstmedaillen i Guld, Formand i Selskabets historisk-filosofiske Klasse.

Topsøe, Haldor Frederik Axel, Dr. phil., Direktør for Arbejds- og Fabriktilsynet, Kommandør af Danebrog og Danebrogsmand, dekoreret med Fortjenstmedaillen i Guld.

Warming, Johannes Eugenius Bülow, Dr. phil., Professor i Botanik ved Københavns Universitet, Ridder af Danebrog og Danebrogsmand, Ridder af den brasilianske Roseorden.

Petersen, Peter Christian Julius, Dr. phil., Professor i Mathematik ved Københavns Universitet, Ridder af Danebrog og Danebrogsmand.

Thiele, Thorvald Nikolai, Dr. phil., Professor i Astronomi ved Københavns Universitet.

Meinert, Frederik Vilhelm August, Dr. phil., 1ste Inspektor ved Universitetets zoologiske Museum, Ridder af Danebrog.

Goos, August Herman Ferdinand Carl, Dr. jur., Gehejme-Etatsraad, extraord. Assessor i Højesteret, Kommandør af Danebrog og Danebrogsmand, dekoreret med Majestæternes Guldbryllups-Erindringstegn, Storkors af den belgiske Leopoldsorden, Kommandør af den russiske St. Annaorden, Nordstjernen og den italienske Kroneorden.

Rostrup, Frederik Georg Emil, Dr. phil., Professor i Plantepathologi ved den Kgl. Veterinær- og Landbohøjskole, Ridder af Danebrog og Danebrogsmand, Ridder af Vasaordenen.

Steenstrup, Johannes Christopher Hagemann Reinhardt, Dr. jur. & phil., Professor Rostgardianus i nordisk Historie og Antikviteter ved Københavns Universitet, Ridder af Danebrog og Danebrogsmand, Kommandør af Nordstjernen, Ridder af Æreslegionen.

Gertz, Martin Clarentius, Dr. phil., Professor i klassisk Filologi ved Københavns Universitet, Kommandør af Danebrog og Danebrogsmand, Kommandør af den italienske Kroneorden.

Nellemann, Johannes Magnus Valdemar, Dr. juris., kgl. Direktør i Nationalbanken, extraord. Assessor i Højesteret, Direktør ved det Classenske Fideikommis, Ridder af Elefantordenen, Storkors af Danebrog og Danebrogsmand, dekoreret med Majestæternes Guldbryllups-Erindringstegn, Storkors af Nordstjernen og den belgiske Leopoldsorden.

Heiberg, Johan Ludvig, Dr. phil. & art., Professor i klassisk Filologi ved Københavns Universitet, Selskabets Redaktør.

Høffding, Harald, Dr. phil. & jur., Professor i Filosofi ved Københavns Universitet, Ridder af Danebrog.

Kroman, Kristian Frederik Vilhelm, Dr. phil., Professor i Filosofi ved Københavns Universitet, Ridder af Danebrog.

Müller, Peter Erasmus, Dr. phil., Kammerherre, Hofjægermester, Overførster for anden Inspektion, Overinspektør for Sorø Akademis Skove, Kommandør af Danebrog og Danebrogsmand, dekoreret med Majestæternes Guldbryllups-Erindringstegn, Kommandør af St. Olafsordenen og af den russiske St. Annaorden, af den spanske Carl III's Orden og den græske Frelserorden.

Bohr, Christian Harald Lauritz Peter Emil, Dr. med., Professor i Fysiologi ved Københavns Universitet, Ridder af Danebrog.

Gram, Jørgen Pedersen, Dr. phil., Direktør ved Forsikringsselskaberne »Skjold« og »Hafnia« i København, Ridder af St. Olafsordenen.

Paulsen, Adam Frederik Wivet, Direktør for det danske meteorologiske Institut, Ridder af Danebrog og Danebrogsmand, Kommandør af Nordstjernen.

Valentiner, Herman, Dr. phil., Direktør for Forsikringsselskabet »Dan« i København.

Erslev, Kristian Sofus August, Dr. phil., Professor i Historie ved Københavns Universitet, Ridder af Danebrog.

Fridericia, Julius Albert, Dr. phil., Professor i Historie ved Københavns Universitet, Ridder af Danebrog.

Christensen, Odin Tidemand, Dr. phil., Professor i Kemi ved den kgl. Veterinær- og Landbohøjskole, Ridder af Danebrog og St. Olafsordenen.

Hansen, Emil Christian, Dr. phil., Professor, Forstander for Carlsberg-Laboratoriets fysiologiske Afdeling, Ridder af Danebrog, Ridder af St. Olafsordenen og den italienske Kroneorden.

Boas, Johan Erik Vesti, Dr. phil., Professor i Zoologi ved den kgl. Veterinær- og Landbohøjskole.

Petersen, Otto Georg, Dr. phil., Professor i Botanik ved den kgl. Veterinær- og Landbohøjskole.

Prytz, Peter Kristian, Professor i Fysik ved den polytekniske Læreanstalt, Ridder af Danebrog.

Salomonsen, Carl Julius, Dr. med. & sc., Professor i Pathologi ved Københavns Universitet, Direktør for Statens Serum-Institut, Ridder af Danebrog og Danebrogsmand, Kommandør af den preussiske Kroneorden, Ridder af Nordstjernen og af St. Olafsordenen.

Sørensen, William, Dr. phil., Privatlærer.

Møller, Hermann, Dr. phil., Professor i germansk Filologi ved Københavns Universitet, Ridder af Danebrog.

Pechüle, Carl Frederik, Observator ved Universitetets astronomiske Observatorium, Ridder af den russiske St. Annaorden.

Zachariae, Georg Karl Christian v., Generalløjtnant, Direktør for Gradmaalingen, Storkors af Danebrog og Danebrogsmand, Ridder af den preussiske Røde Ørns Orden, Kommandør af den Bayerske militære Fortjenesteorden og af Æreslegionen.

Jónsson, Finnur, Dr. phil., Professor extraordinarius i nordisk Filologi ved Københavns Universitet, Ridder af Danebrog.

Müller, Sophus Otto, Dr. phil., Direktør for Nationalmuseets første Afdeling, Ridder af Danebrog og Danebrogsmand, Ridder af Æreslegionen.

Bergh, Rudolph Sophus, Dr. phil., fh. Docent i Histologi ved Københavns Universitet.

Johannsen, Wilhelm Ludvig, Professor i Plantefysiologi ved Københavns Universitet, Selskabets Kasserer.

Jespersen, Jens Otto Harry, Dr. phil., Professor i engelsk Sprog og Litteratur ved Københavns Universitet, Ridder af Danebrog.

Nyrop, Kristoffer, Dr. phil., Professor i romansk Sprog og Litteratur ved Københavns Universitet, Ridder af Danebrog, Officier de l'instruction publique, Ridder af den italienske Kroneorden og af Æreslegionen, dekoreret med rumænsk Fortjenstmedaille i Guld.

Bang, Bernhard Laurits Frederik, Dr. med., Veterinærfysikus, Professor i Veterinær-Lægevidenskab ved den kgl. Veterinær- og Landbohøjskole ved København, Kommandør af Danebrog og Danebrogsmand, Kommandør af Nordstjernen, Kommandør af St. Olafsordenen.

Juel, Christian Sophus, Dr. phil., Docent i Mathematik ved den polytekniske Læreanstalt i København.

Buhl, Frantz Peter William, Dr. theol. & phil., Professor i semitisk-orientalsk Filologi ved Københavns Universitet, Ridder af Danebrog, af Nordstjernen og af Kongeriget Sachsens Civil Fortjeneste Orden.

Kålund, Peter Erasmus Kristian, Dr. phil., Bibliotekar ved den Arnamagnæanske Haandskriftsamling paa Universitetsbiblioteket i København.

Petersen, Christian Ulrik Emil, Dr. phil., Professor i Kemi ved Københavns Universitet.

Rosenvinge, Janus Laurits Kolderup, Dr. phil., Docent i Botanik ved Københavns Universitet.

Troels-Lund, Frederik, Dr. phil., Professor, Ordens-Historiograf, Kommandør af Danebrog og Danebrogsmand, Ridder af den græske Frelserorden.

Dreyer, Johan Ludvig Emil, Dr. phil., Director of the Armagh Observatory, Irland, Ridder af Danebrog.

Jungersen, Hector Frederik Estrup, Dr. phil., Professor i Zoologi ved Københavns Universitet, Ridder af Danebrog.

Levinsen, Georg Marius Reinald, Inspektor ved det zoologiske Museum i København.

Lehmann, Alfred Georg Ludvig, Dr. phil., Docent i experimental Psykologi ved Københavns Universitet.

Rubin, Marcus, Generaldirektør for Skattevæsenet, Historiker, Ridder af Danebrog og Danebrogsmand, Kommandør af den russiske St. Stanilausorden.

Raunkiær, Christen, Mag. sc., Assistent ved Københavns Universitets botaniske Have.

Steenstrup, Knud Johannes Vogelius, Dr. phil., Geolog, Ridder af Danebrog.

Drachmann, Anders Bjørn, Dr. phil., Professor i klassisk Filologi ved Københavns Universitet.

Hude, Karl, Dr. phil., Rektor ved Frederiksborg lærde Skole.

Christensen, Anders Christian, Professor i Kemi ved den farmaceutiske Læreanstalt i København.

Henriques, Valdemar, Dr. med., Professor i Dyrefysiologi ved den kgl. Veterinær- og Landbohøjskole ved København.

Jensen, Carl Oluf, Professor i almindelig Pathologi og pathologisk Anatomi ved den kgl. Veterinær- og Landbohøjskole ved København.

Ussing, Niels Viggo, Dr. phil., Professor i Mineralogi ved Københavns Universitet.

Pedersen, Holger, Dr. phil., Professor ekstr. i slavisk Filologi og sammenlignende Sprogvidenskab ved Københavns Universitet.

Udenlandske Medlemmer.

Styffe, Carl Gustaf, Dr. phil., fh. Bibliothekar ved Universitetsbibliotheket i Upsala.

Hooker, Sir *Joseph Dalton,* M. D., D. C. L., LL. D., fh. Direktør for den Kongelige Botaniske Have i Kew, The Camp, Sunningdale, Berkshire.

Bugge, Elseus Sophus, Dr. phil., LL. D., Professor i sammenlignende indoeuropæisk Sprogforskning og Oldnorsk ved Universitetet i Kristiania.

Lord *Avebury, John Lubbock,* D. C. L., LL. D., Præsident for Society of Antiquaries i London, High Elms Down, Kent.

Huggins, Sir *William,* K. C. B., D. C. L., LL. D., fysisk Astronom. Præsident for Royal Society i London.

Delisle, Léopold-Victor, Medlem af det franske Institut, Direktør for Bibliothèque Nationale i Paris, Kommandør af Danebrog.

Lord *Kelvin, William Thomson,* Dr. med., D. C. L., LL. D., fh. Professor i Fysik ved Universitetet i Glasgow.

Malmström, Carl Gustaf, Dr. phil., fh. kgl. svensk Rigsarkivar, Stockholm.

Berthelot, Pierre-Eugène-Marcellin, Senator, Medlem af det franske Akademi, livsvarig Sekretær ved Académie des Sciences, fh. Professor i Kemi ved Collège de France i Paris.

Retzius, Magnus Gustav, Dr. med. & phil., fh. Professor i Histologi ved det Karolinske mediko-kirurgiske Institut i Stockholm.

Boissier, M.-L.-Gaston, livsvarig Sekretær ved det franske Akademi, Professor i latinsk Poesi ved Collège de France, Paris.

Conze, Alexander Christian Leopold, Dr. phil., Professor, Generalsekretær ved Direktionen for det tyske arkæologiske Institut, Berlin.

Areschoug, Frederik Vilhelm Christian, Dr. phil., fh. Professor i Botanik ved Universitetet og Direktør for den botaniske Have i Lund.

Leydig, Franz von, Dr. med., fh. Professor i Zoologi ved Universitetet i Bonn, Würzburg.

Meyer, Marie-Paul-Hyacinthe, Medlem af det franske Institut, Direktør for Ecole des Chartes, Professor i sydeuropæiske Sprog og Litteraturer ved Collège de France, Paris.

Sievers, Eduard, Dr. phil., Professor i germansk Filologi ved Universitetet i Leipzig.

Wundt, Wilhelm, Dr. phil., Professor i Filosofi ved Universitetet i Leipzig.

Zeller, Eduard, Dr. phil., fh. Professor i Filosofi ved Universitetet i Berlin.

Leffler, Gösta Mittag-, Dr. phil., Professor i Mathematik ved Højskolen i Stockholm, Kommandør af Danebrog.

Lilljeborg, Vilhelm, Dr. med. & phil., fh. Professor i Zoologi ved Universitetet i Upsala.

Nathorst, Alfred Gabriel, Dr. phil., Professor, Intendant ved Riksmuseets botanisk-palæontologiske Afdeling i Stockholm.

Mendeleef, Dimitrij J., Dr., Professor i Kemi ved Universitetet i St. Petersborg.

Darboux, Gaston, livsvarig Sekretær ved Académie des Sciences, Dekan og Professor i Mathematik ved Faculté des sciences i Paris.

Sars, Georg Ossian, Professor i Zoologi ved Universitetet i Kristiania.

Agassiz, Alexander, Professor, Curator ved the Museum of Comparative Zoölogy, Harvard College, Cambridge, Mass.

Tieghem, Philippe van, Medlem af det franske Institut, Professor i Botanik ved Muséum d'histoire naturelle i Paris.

Ascoli, Graziadio Isaia, Senator, Professor i sammenlignende Sprogvidenskab ved det kongelige Institut i Milano.

Bücheler, Franz, Dr. phil., Professor i klassisk Filologi ved Universitetet i Bonn.

d'Ancona, Alessandro, Professor i italiensk Litteratur ved Universitetet i Pisa.

Aufrecht, Theodor, Dr. phil., fh. Professor i indisk Sprog og Litteratur ved Universitetet i Bonn.

Benndorf, Otto, Dr. phil., Professor ved Universitetet og Direktør for det k. k. østerrigske arkæologiske Institut i Wien.

Bréal, Michel-Jules-Alfred, Medlem af det franske Institut, Professor i sammenlignende Sprogvidenskab ved Collège de France, Paris.

Brefeld, Oscar, Dr. phil., Professor i Botanik, Direktør for det botaniske Institut i Breslau.

Tegnér, Esaias Henrik Vilhelm, Dr. phil. & theol., Professor i østerlandske Sprog ved Universitetet i Lund.

Brøgger, Valdemar Christofer, Professor i Mineralogi og Geologi ved Universitetet i Kristiania, Ridder af Danebrog.

Hammarsten, Olof, Dr. med. & phil., Professor i medicinsk og fysiologisk Kemi ved Universitetet i Upsala.

Klein, Felix, Dr. phil., Professor i Mathematik ved Universitetet i Göttingen.

Schwartz, Carl Hermann Amandus, Dr. phil., Professor i Mathematik ved Universitetet i Berlin.

Storm, Johan Frederik Breda, LL. D., Professor i romansk og engelsk Filologi ved Universitetet i Kristiania.

Comparetti, Domenico, fhv. Professor i Græsk, Firenze.

Sorel, Albert, Medlem af det franske Akademi, Professor ved l'École des Sciences politiques i Paris.

Boltzmann, Ludvig, Dr. phil., Professor i Fysik ved Universitetet i München.

Schwendener, Simon, Dr. phil., Professor i Botanik ved Universitetet i Berlin.

Söderwall, Knut Frederik, Dr. phil., Professor i nordiske Sprog ved Universitetet i Lund.

Dörpfeld, Wilhelm, Professor, Dr. phil., første Sekretær ved det tyske arkæologiske Institut i Athen.

Goeje, Michael Johan de, Dr. phil., Professor i de østerlandske Sprog ved Universitetet i Leiden.

Pfeffer, Wilhelm, Dr. phil., Professor i Botanik ved Universitetet i Leipzig.

Sickel, Theodor v., Dr. phil., Direktør for Istituto Austriaco di studi storici i Rom.

Fries, Theodorus Magnus, Dr. phil., fh. Professor i Botanik ved Universitetet og Direktør for dets botaniske Have i Upsala.

Wittrock, Veit Brecher, Dr. phil., Professor Bergianus og Intendant ved Rigsmuseet i Stockholm.

Bäcklund, Albert Victor, Dr. phil., Professor i Fysik ved Universitetet i Lund.

Hittorf, Wilhelm, Dr. phil., Professor i Fysik ved Universitetet i Münster.

Lord *Rayleigh, John William Strutt,* Dr. phil., D. C. L., Professor i Fysik ved Royal Institution, London.

Wilamowitz-Moellendorff, Ulrich von, Dr. phil., Professor i klassisk Filologi ved Universitetet i Berlin.

Collett, Robert, Professor i Zoologi ved Universitetet i Kristiania.

Dunér, Nils Christoffer, Dr. phil., Professor i Astronomi ved Universitetet i Upsala.

Schmoller, Gustav, Dr. phil., Historiker, Professor i Statsvidenskaberne ved Universitetet i Berlin.

Hertwig, Oscar, Dr. med., Professor i sammenlignende Anatomi og Direktør for det 2det anatomisk-biologiske Institut ved Universitetet i Berlin.

Moissan, Henri, Medlem af det franske Institut, Professor i Kemi ved l'Ecole de Pharmacie i Paris.

Strasburger, Eduard, Dr. phil., Professor i Botanik ved Universitetet i Bonn.

Fouillée, Alfred, Medlem af det franske Institut, fh. Professor i Filosofi, Paris.

Dastre, Albert-Jules-Frank, Professor i Fysiologi ved la Faculté des Sciences, Paris.

Picard, Charles-Émile, Medlem af det franske Institut, Professor i Mathematik ved la Faculte des Sciences, Paris.

Poincaré, Henri, Medlem af det franske Institut, Professor i Mathematik ved la Faculté des Sciences, Paris.

Beneden, Édouard van, Professor i Zoologi ved Universitetet i Liège.

Dohrn, Anton, Dr. phil., Direktør for den zoologiske Station i Neapel.

Ehrlich, Paul, Dr. med., Direktør for det kgl. preussiske Institut for experimentel Therapi i Frankfurt a. M., Kommandør af Danebrog.

Engelmann, Theodor Wilhelm, Dr. phil., Professor i Fysiologi ved Universitetet og Direktør for det fysiologiske Institut i Berlin.

Helmert, Friedrich Robert, Dr. phil., Professor ved Universitetet i Berlin, Direktør for det geodætiske Institut og den internationale Gradmaalings Bureau i Potsdam, Kommandør af Danebrog.

Henry, Louis, Professor i Kemi ved Universitetet i Louvain.

Treub, Melchior, Dr. phil., Bestyrer af den botaniske Have i Buitenzorg ved Batavia.

Vries, Hugo de, Dr. phil., Professor i Botanik ved Universitetet i Amsterdam.

Pettersson, Otto, Dr. phil., Professor i Kemi ved Stockholms Højskole, Ridder af Danebrog.

Brugmann, Friedrich Karl, Dr. phil., Professor i indo-germansk Filologi ved Universitetet i Leipzig.

Engler, Adolph, Dr. phil., Professor i Botanik ved Universitetet i Berlin.

Goebel, Karl, Dr. phil., Professor i Botanik ved Universitetet i München.

Hoff, Jacob Heinrich van't, Dr. phil., Professor i Kemi ved Universitetet i Berlin.

Ramsay, Sir *William*, Professor i Kemi ved University College i London.

Hasselberg, Klas Bernhard, Professor, Fysiker ved Vetenskapsakademien i Stockholm.

Diels, Hermann, Dr. phil., Professor i klassisk Filologi ved Universitetet i Berlin.

Gomperz, Theodor, Dr. phil., fh. Professor i klassisk Filologi ved Universitetet i Wien.

Michaelis, Adolph, Professor i klassisk Arkæologi ved Universitetet i Strassburg.

Mohn, H., Professor i Meteorologi ved Universitetet i Kristiania.

Pavlov, Ivan Petrovič, Professor i Fysiologi ved det kejserlige militærmedicinske Akademi i St. Petersborg.

Rhys Davids, T. W., Professor i Pali og buddhistisk Litteratur ved University College i London.

Sweet, Henry, Dr. phil., Oxford.

Arrhenius, Svante, Dr. phil., Professor i Fysik ved Højskolen i Stockholm, Kommandør af Danebrog.

Ångström, Knut Johan, Dr. phil., Professor i Fysik ved Universitetet i Upsala.

Kock, Axel, Dr. phil., fh. Professor i nordiske Sprog ved Højskolen i Göteborg, Lund.

Noreen, Adolf Gotthardt, Dr. phil., Professor i de nordiske Sprog ved Universitetet i Upsala.

Torp, Alf, Dr. phil., Professor i Sanskrit og sammenlignende Sprogvidenskab ved Universitetet i Kristiania.

James, William, Professor i Filosofi ved Harvard University, Cambridge, Mass.

Meyer, Eduard, Dr. phil., Professor i Historie ved Universitetet i Berlin.

Wellhausen, Julius, Dr. phil., Professor i semitisk Filologi ved Universitetet i Göttingen.

Hildebrandsson, H. H., Professor i Meteorologi og Geografi ved Universitetet i Upsala. Kommandør af Danebrog.

Törnebohm, A. E., Dr. phil., Professor, Chef for Sveriges geologiske Undersøgelse i Stockholm.

Kohlrausch, F., Dr. phil., Professor, Chef for den fysisk-tekniske Rigsanstalt i Charlottenburg ved Berlin.

Jönsson, Bengt, Dr. phil., Professor i Botanik ved Universitetet i Lund, Ridder af Danebrog.

Wille, N., Dr. phil., Professor i Botanik ved Universitetet i Kristiania.

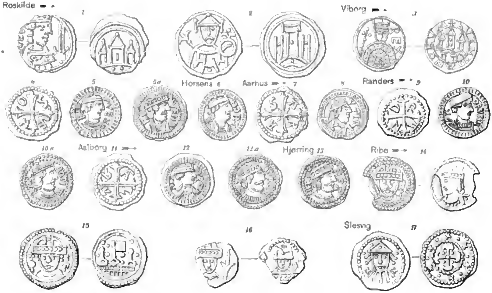
Vogt, J. H. L., Professor i Metallurgi ved Universitetet i Kristiania.

Boveri, Theodor, Dr. phil., Professor i Zoologi ved Universitetet i Würzburg.

Suess, Eduard, Dr. phil., Professor i Geologi ved Universitetet og Præsident for Videnskabernes Akademi i Wien.

Wiesner, Julius, Dr. phil., Professor i Botanik ved Universitetet i Wien.

SVEND GRATHE (1146—1154. 1157)

KNUD V (1146—? 1154—1157)

Ubestemte nørrejydske Brakteater (1146—1154)

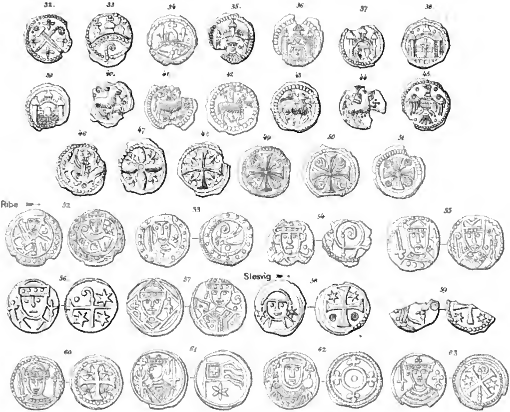
VALDEMAR I (1154—1157. Enekonge 1157—1182)

K. D. Vid. Selsk. Skr., 6 R., h. f Afd. V. 3. P. Hauberg

VALDEMAR I

Ubestemte nørrejydske Myntsteder.

KNUD VI (1182—1202)

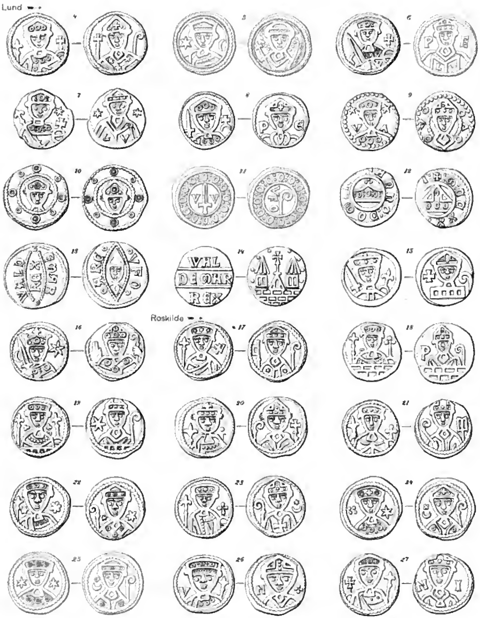
KNUD VI

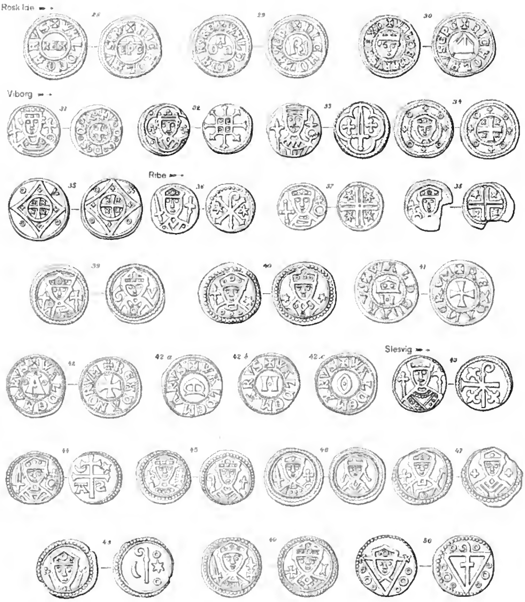
VALDEMAR II (1202—1241)

VALDEMAR II

Lund
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
VAL
DEMAR
REX
15
Roskilde
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27

VALDEMAR II

Roskilde
28
29
30
Viborg
31
32
33
34
35
Ribe
36
37
38
39
40
41
42
42 a
42 b
42 c
Slesvig
43
44
45
46
47
48
49
50